TERTIA PARS
XAMINIS DE-
RETORVM CONCILII
IDENTINI, COMPLECTENS EX-
LICATIONEM LOCORVM, DE VIRGINITATE,
de Cœlibatu Sacerdotum, de Purgatorio
& de Inuocatione San-
ctorum.

DIECTA EST IN SINGVLIS LOCIS HI-
*storia certaminum inde vsque ab Apostolorum
temporibus.*

AVCTORE MARTINO CHEMNICIO D.

FRANCOFORTI AD MOENVM.

M. DC. VI.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IOANNI GEORGIO, MARCHIONI BRANDEBVRGICO, SACRI ROMANI IMPERII Archicamerario & Electori; Prussiæ, Stetini, Pomeraniæ, Cassubeorum, Sclauorum, & in Silesia, Crossorum Duci, Burggrauio Noribergico, & Rugiæ Principi, &c. Domino suo clementissimo.

Gratiam salutem, ac pacem, à Deo Patre, per Dominum nostrum Iesum Christum.

ILlustrißime Princeps Elector, Domine clementißime: annus iam agitur vndecimus, cum fatali quadam occasione cum Iesuitis, nouitia Romani Pontificis creatura, in certamen incidi. Quia enim sectam suam tac. excogitatā constabat, vt inde tanquam ex equo Troiano, prodirent noui milites, literarum & linguarum armis instructi, qui patrocinium Põtificiæ religionis felicius, quam reliquorū Monachorum ordines hactenus fecissent, susciperent & sustinerent, a professione politioris literaturæ & linguarum, tanquam lenocinii abutentes, incautæ iuuentutis animos allicerent, atque à prima ætate Pontificiis opinionibus imbuerent: idque ita insidiose, vt publicis scriptis se non statim aperirent, vnde colligi posset, quid monstri alerent. Ego certis tum rationibus adductus, præcipua capita Theologiæ, quam profiterentur, ex quadam ipsorum censura excerpta edidi, vt hac ratione prouocati, ipsi plenius se aperirent, vnde propius agnosci possent. Cum vero ex ipsorum grege nemo prodi-

ret, sed Andradius quidam Lusitanus, homo doctus sane & eloquens: cuius in Concilio Tridentino non minima fuit auctoritas, à Patribus Concilii iussus, libello meo, exiguo sane, aliquot libros Explicationum, quas orthodoxas vocabat, opponeret, ita, vt quasi rationem Decretorum & Canonum Concilii Tridentini, cui tum interrat, reddere videretur. Ea occasione, cum necessario aliquid esset respondendum, vt cum aliqua Lectoris vtilitate illud fieret, Examen seu Explicationem Decretorum Concilii Tridentini institui, & locos de Scriptura & Traditionibus, de peccato, de libero arbitrio, de iustificatione, de fide, de bonis operibus, & de Sacramētis, duabus partibus, ex sacra Scriptura Canonica fundamentis, collatis ad eam normam veræ & piæ antiquitatis testimoniis, ante aliquot annos, simplici orationis filo expediui.

Supererant autem in Decretis illis reliqui examinandi seu explicandi loci, de virginitate, & de cœlibatu sacerdotum, de purgatorio, de inuocatione, reliquiis, & imaginib. Sanctorum, de indulgentiis, de ciborum delectu, de Ieiuniis & Festis. Et sane animus nō erat, illorum etiam locorum tractationem suscipere, & ea, sicut in prioribus partibus factum fuerat, ratione pertexere: absterrebar enim magnitudine & difficultate laborum, quos in prioribus partibus expertus eram. Cumque præter quotidianas Ministerii mei occupationes, aliis subinde negotiis impedirer: sperabam ex nostris alium aliquem feliciori ingenio, maiori eruditione, & eloquentia elegantiore instructum & ornatum, cui plus otii & excitatior ingenii alacritas suppeteret, prodíturum, qui vtilem hanc & necessariam Ecclesiæ operam, maiori cum fructu, vel priuato suo, vel cōmuni Ecclesiarum nostrarum nomine, præstaret. Multis enim de causis valde vtile esset, graui auctoritate, communicatis sententiis, & coniunctis operis, publicam refutationem Decretis Concilii Tridentini communi nomine opponere, in qua detectis insidiis, & corruptelis refutatis, vera sentētia in singulis locis illustraretur,

vt poste-

vt posteritati etiam constaret, quæ fundamenta, & quas rationes iudicii sui, de Tridentini Concilii decretis, ætas hæc nostra tribuisset. Hæc enim ratio ad instruendas & confirmandas bonas mentes, plus habitura esset momenti, quam priuatæ commonefactiones.

Interea vero ex variis locis, à multis eruditis & piis viris, quibus priorum partium lectio non ingrata fuerat, & per literas & coram instigatus fui, vt reliquos etiam locos pertexerem, cum laborem illum semel suscepissem, & facta promissione quasi ex condicto tenerer. Cumque ex aduersariorum etiam, Lindani, Cromeri, Tiletani, atque aliorum Pontificiorum clamoribus animaduerterem, priores illos meos labores non absque fructu susceptos fuisse, acerbæ enim ipsorum vociferationes, acceptæ plagæ indicia & testimonia sunt: passus tandem sum, id quod supererat oneris mihi rursus imponi: Maxime cum viderem, Lindanum in exagitando Apologetico illo, in quo ordines Protestantium, (vt vocant) causas recusatæ Tridentinæ Synodi grauiter exponunt, superbe nostris Ecclesiis insultare, & illos præcipue locos, quos reliquos esse dixi, variis sophismatum artificiis, sub specie Catholicæ Antiquitatis deprauare. Reliquorum itaque etiam in decretis Tridentini Concilii locorum Examen seu explicationem, pio studio institui, & Deo iuuante, pro donorum meorum mediocritate, simplici dictione, ex Scripturæ fundamentis, & huic consentientibus veræ antiquitatis testimoniis, pertexui. Et de meis laboribus nihil dicam, illos enim Christo Seruatori, vera animi humilitate, in timore Domini offero, & Ecclesiæ eius audienti & sequenti vocem pastoris sui, iudicium de illis permitto.

Hanc vero tertiam partem Examinis Tridentini Cõcilii, complectentem explicationem locorum de virginitate, de cœlibatu sacerdotum, de purgatorio, & de inuocatione sanctorum, vestræ Illustrissime Princeps Elector, Celsit. demissa ac debita animi reue-

rentia, publica hac inscriptione dedicare volui, idque non ambitione aut leuitate aliqua: sed causis adductus honestissimis & grauissimis. Vtile enim est, & ad præsentis ætatis homines, & ad omnem posteritatem, extare illustria testimonia, quod necessaria horum temporum certamina de grauissimis controuersiis Religionis, contra impias & superstitiosas Romani Pontificis & coniuratorum ipsius corruptelas, non agitentur leuium, turbulentorum, aut indoctorum quorundam hominum clamoribus, ex praua quadam dissentiendi libidine, ad dementandum rude & ignobile vulgus: sed quod illarum controuersiarum explicationes, grauissimo Principum sapientissimorum iudicio, ex firmis ac perspicuis verbi Dei fundamentis & veræ antiquitatis testimoniis, diligenter considerentur, expendantur & cognoscantur. Atque vtile est, causas cur illustriss. Germaniæ Principes & reliqui Ordines, Decreta Concilii Tridentini recipere nolint, ex Scripturæ fontibus, & ex prima Apostolicæ & Catholicæ Ecclesiæ antiquitate, repetitas extare, præsertim cum res ipsa palam ostendat, tyrannidem Pontificiam, insidiis, perfidia, gladiis, flammis & restibus hoc agere, vt Decreta Concilii Tridentini, suppressa necessaria illa veritatis disquisitione, quæ Actor. 17. describitur, executioni mandentur.

Cumque libellum de secta Iesuitarum & doctrina ipsorum, qui primam occasionem præbuit ad sequentes meas de Tridentino Concilio lucubrationes, Illustrissimo Celsit. vestræ parenti, &c. felicis recordationis, inscripserim, & priores etiam partes Examinis Decretorum Concilii Tridentini, aliis illustrissimis Brandeburgicæ familiæ Principibus dedicarim, cumque huius etiam partis scriptio in illud tempus inciderit, cum Celsit. vestra vna cum politica administratione Marchiæ Brandeburgicæ prouinciæ latissimæ, Ecclesiarum etiam curam & nutricationem Christiano Principe dignam, ita susciperet, vt doctrinæ cœlestis incorrupta vox in illis semper sonaret: existimaui me Principi patriæ meæ, fausta gra-

tulationis

titulationis & pii ominis loco, rectè posse & iure debere, scriptum hoc, in quo cælestium dogmatum puritas & veritas à Pontificiorum corruptelis, sordibus & superstitionibus vindicatur, demissa reuerentia offerre. Scio enim Celsit. vestram, post sacræ scripturæ cognitionem, in perlegendis D. Lutheri scriptis, & perscrutandis antiquitatis monumentis eam posuisse operã, vt de momentis controuersiarum religionis, rectè, piè & sapienter iudicare possit. Et diligentia periculosissimis hisce temporibus profectò necessaria est, vt Principes ipsi diligenter attendant, quale genus doctrinæ regionum suarum Ecclesiis proponatur, sicut Celsit. vestra piè & prudenter facit, quod publica auctoritate Ecclesiis suis lectionem Scriptorum D. Lutheri diligenter commendat. Non enim Pontificii solum, sed & Sacramentarii clancularii Lutheri scripta de hominũ manibus excutere ideo conantur, vt suis erroribus in Ecclesia liberius grassari possint.

Quo minus autem dubitarem, Illustrissimo Celsit. vestræ nomini, meas hasce lucubrationes dedicare, animum mihi addiderunt reuerendi, clarissimi & doctissimi viri, DD. Georgius Celestinus, Ecclesiæ collegiatæ apud Berlinenses Præpositus, D.D. Ioannes Copus cognatus meus, Celsit. vestræ Consiliarius intimus, & D. D. Ioannes Neander Medicus, cuius fidei Celsit. vestra corporis sui curam committit. Hi enim spem mihi non dubiam fecerunt, significationem hanc quantulamcunque demissi & deuoti animi, à subdito erga Principem patriæ profectam & declaratam, Celsit. vestræ non ingratam fore, cum quidam affirmarent, libellum Ecclesiarum Prutenicarum, continentem explicationem controuersiarum huius temporis, in quo conficiendo & ego tunc aliquid operæ contuli, à Celsit. vestra antea, aliqua cum commendatione, & non sine pia approbatione, perlectum fuisse

Quod igitur diuinæ bonitati gratum, & Ecclesiæ faustum ac

TERTIA PARS

EXAMINIS DECRETORVM CONCILII TRIDENTINI, COMPLECTENS EXPLICATIONEM LOCORVM, DE VIRGINITATE, de Cœlibatu Sacerdotum, de Purgatorio & de Inuocatione Sanctorum.

ADIECTA EST IN SINGVLIS LOCIS HIstoria certaminum inde vsque ab Apostolorum temporibus.

AVCTORE MARTINO CHEMNICIO D.

FRANCOFORTI AD MOENVM.

M. DC. VI.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IOANNI GEORGIO, MARCHIONI BRANDEBVRGICO, SACRI ROMANI IMPERII Archicamerario & Electori; Prussiæ, Stetini, Pomeraniæ, Cassubeorum, Sclauorum, & in Silesia, Crossiorum Duci, Burggrauio Noribergico, & Rugiæ Principi, &c. Domino suo clementissimo.

Gratiam salutem, ac pacem, à Deo Patre, per Dominum nostrum Iesum Christum.

ILlustrissime Princeps Elector, Domine clementissime: annus iam agitur undecimus, cum fatali quadam occasione cum Iesuitis, nouitia Romani Pontificis creatura, in certamen incidi. Quia enim sectam nam iam excogitatã constabat, vt inde tanquam ex equo Troiano, prodirent noui milites, literarum & linguarum armis instructi, qui patrocinium Pötificiæ religionis felicius, quam reliquorũ Monachorum ordines hactenus fecissent, susciperent & sustinerent, a professione politioris literaturæ & linguarum, tanquam lenocinii abutentes, incautæ iuuentutis animos allicerent, atque à prima ætate Pontificiis opinionibus imbuerent: idque ita insidiose, vt publicis scriptis se non statim aperirent, vnde colligi posset, quid monstri alerent. Ego certis tum rationibus adductus, præcipua capita Theologiæ, quam profiterentur, ex quadam ipsorum censura excerpta edidi, vt hac ratione prouocati, ipsi plenius se aperirent, vnde propius agnosci possent. Cum vero ex ipsorum grege nemo prodi-

ret, sed Andradius quidam Lusitanus, homo doctus sane & eloquens: cuius in Concilio Tridentino non minima fuit aucloritas, à Patribus Concilii iussus, libello meo, exiguo sane, aliquot libros Explicationum, quas orthodoxas vocabat, opponeret, ita, vt quasi rationem Decretorum & Canonum Concilii Tridentini, cui tum interrat, reddere videretur. Ea occasione, cum necessario aliquid esset respondendum, vt cum aliqua Lectoris vtilitate illud fieret, Examen seu Explicationem Decretorum Concilii Tridentini institui, & locos de Scriptura & Traditionibus, de peccato, de libero arbitrio, de iustificatione, de fide, de bonis operibus, & de Sacramētis, duabus partibus, ex sacræ Scripturæ Canonicæ fundamentis, collatis ad eam normam veræ & piæ antiquitatis testimoniis, ante aliquot annos, simplici orationis filo expediui.

Supererant autem in Decretis illis reliqui examinandi seu explicandi loci, de virginitate, & de cœlibatu sacerdotum, de purgatorio, de inuocatione, reliquiis, & imaginib. Sanctorum, de indulgentiis, de ciborum delectu, de Ieiuniis & Festis. Et sane animus nō erat, illorum etiam locorum tractationem suscipere, & ea, sicut in prioribus partibus factum fuerat, ratione pertexere: absterrebar enim magnitudine & difficultate laborum, quos in prioribus partibus expertus eram. Cumque præter quotidianas Ministerii mei occupationes, aliis subinde negotiis impedirer: sperabam ex nostris alium aliquem feliciori ingenio, maiori eruditione, & eloquentia elegantiore instructum & ornatum, cui plus otii & excitatior ingenii alacritas suppeteret, proditurum, qui vtilem hanc & necessariam Ecclesiæ operam, maiori cum fructu, vel priuato suo, vel cōmuni Ecclesiarum nostrarum nomine, præstaret. Multis enim de caussis valde vtile esset, graui auctoritate, communicatis sententiis, & coniunctis operis, publicam refutationem Decretis Concilii Tridentini communi nomine opponere, in qua detectis insidiis, & corruptelis refutatis, vera sententia in singulis locis illustraretur,

vt poste-

vt posteritati etiam constaret, quæ fundamenta, & quas rationes iudicii sui, de Tridentini Concilii decretis, ætas hæc nostra tribuisset. Hæc enim ratio ad instruendas & confirmandas bonas mentes, plus habitura esset momenti, quam priuatæ commonefactiones.

Interea vero ex variis locis, à multis eruditis & piis viris, quibus priorum partium lectio non ingrata fuerat, & per literas & coram instigatus fui, vt reliquos etiam locos pertexerem, cum laborem illum semel suscepissem, & facta promißione quasi ex condicto tenerer. Cumque ex aduersariorum etiam, Lindani, Crometi, Tiletani, atque aliorum Pontificiorum clamoribus animaduerterem, priores illos meos labores non absque fructu susceptos fuisse, acerbæ enim ipsorum vociferationes, acceptæ plagæ indicia & testimonia sunt: passus tandem sum, id quod supererat oneris mihi rursus imponi: Maxime cum viderem, Lindanum in exagitando Apologetico illo, in quo ordines Protestantium, (vt vocant) causas recusatæ Tridentinæ Synodi grauiter exponunt, superbe nostris Ecclesiis insultare, & illos præcipue locos, quos reliquos esse dixi, variis sophismatum artificiis, sub specie Catholicæ Antiquitatis deprauare. Reliquorum itaque etiam in decretis Tridentini Concilii locorum Examen seu explicationem, pio studio institui, & Deo iuuante, pro donorum meorum mediocritate, simplici dictione, ex Scripturæ fundamentis, & huic consentientibus veræ antiquitatis testimoniis, pertextui. Et de meis laboribus nihil dicam, illos enim Christo Seruatori, vera animi humilitate, in timore Domini offero, & Ecclesiæ eius audienti & sequenti vocem pastoris sui, iudicium de illis permitto.

Hanc vero tertiam partem Examinis Tridentini Cōcilii, complectentem explicationem locorum de virginitate, de cœlibatu sacerdotum, de purgatorio, & de inuocatione sanctorum, vestræ Illustrissime Princeps Elector, Celsit. demissa ac debita animi reue-

 rentia,

rentiæ, publica hac inscriptione dedicare volui, idque non ambitione aut leuitate aliqua: sed causis adductus honestissimis & grauissimis. Vtile enim est, & ad præsentis ætatis homines, & ad omnem posteritatem, extare illustria testimonia, quod necessaria horum temporum certamina, de grauissimis controuersiis Religionis, contra impias & superstitiosas Romani Pontificis & coniuratorum ipsius corruptelas, non agitentur leuium, turbulentorum, aut indoctorum quorundam hominum clamoribus, ex praua quadam dissentiendi libidine, ad dementandum rude & ignobile vulgus: sed quod illarum controuersiarum explicationes, grauissimo Principum sapientissimorum iudicio, ex firmis ac perspicuis verbi Dei fundamentis & veræ antiquitatis testimoniis, diligenter considerentur, expendantur & cognoscantur. Atque vtile est, causas cur illustriss. Germaniæ Principes & reliqui Ordines, Decreta Concilii Tridentini recipere nolint, ex Scripturæ fontibus, & ex prima Apostolica & Catholica Ecclesiæ antiquitate, repetitas extare, præsertim cum res ipsa palam ostendat, tyrannidem Pontificiam, insidiis, perfidia, gladiis, flammis & restibus hoc agere, vt Decreta Concilii Tridentini, suppressa necessaria illa veritatis disquisitione, quæ Actor. 17. describitur, executioni mandentur.

Cumque libellum de secta Iesuitarum & doctrina ipsorum, qui primam occasionem præbuit ad sequentes meas de Tridentino Concilio lucubrationes, Illustrissimo Celsit. vestræ parenti, &c. felicis recordationis, inscripserim, & priores etiam partes Examinis Decretorum Concilii Tridentini, aliis illustrissimis Brandeburgicæ familiæ Principibus dedicarim, cumque huius etiam partis scriptio in illud tempus inciderit, cum Celsit. vestra vna cum politica administratione Marchiæ Brandeburgicæ prouinciæ latissimæ, Ecclesiarum etiam curam & nutricationem Christiano Principe dignam, ita susciperet, vt doctrinæ cælestis incorrupta vox in illis semper sonaret: existimaui me Principi patriæ meæ, faustæ gra-

titulationis & pii omnis loco, recte posse & iure debere, scriptum hoc, in quo cœlestium dogmatum puritas & veritas à Pontificiorum corruptelis, sordibus & superstitionibus vindicatur, demissa reuerentia offerre. Scio enim Celsit. vestram, post sacræ scripturæ cognitionem, in perlegendis D. Lutheri scriptis, & perscrutandis antiquitatis monumentis eam posuisse operā, vt de momentis controuersiarum religionis, recte, pie & sapienter iudicare possit. Et diligentia periculosissimis hisce temporibus profecto necessaria est, vt Principes ipsi diligenter attendant, quale genus doctrinæ regionum suarum Ecclesiis proponatur, sicut Celsit. vestra pie & prudenter facit, quod publica authoritate Ecclesiis suis lectionem Scriptorum D. Lutheri diligenter commendat. Non enim Pontificii solum, sed & Sacramentarii clancularii Lutheri scripta de hominū manibus excutere ideo conantur, vt suis erroribus in Ecclesia liberius grassari possint.

Quo minus autem dubitarem, Illustrissimo Celsit. vestræ nomini, meas hasce lucubrationes dedicare, animum mihi addiderunt reuerendi, clarissimi & doctissimi viri, DD. Georgius Celestinus, Ecclesiæ collegiatæ apud Berlinenses Præpositus, D. D. Ioannes Copus cognatus meus, Celsit. vestræ Consiliarius intimus, & D. D. Ioannes Neander Medicus, cuius fidei Celsit. vestra corporis sui curam committit. Hi enim spem mihi non dubiam fecerunt, significationem hanc quantulamcunque demissi & deuoti animi, à subdito erga Principem patriæ profectam & declaratam, Celsit. vestræ non ingratam fore, cum quidam affirmarent, libellum Ecclesiarum Prutenicarum, continentem explicationem controuersiarum huius temporis, in quo conficiendo & ego tunc aliquid operæ contuli, à Celsit. vestra antea, aliqua cum commendatione, & non sine pia approbatione, perlectum fuisse

Quod igitur diuinæ bonitati gratum, & Ecclesiæ faustum ac

salutare sit, prodit Tertia hæc pars Examinis Concilii Tridentini sub illustrissimo Celsit. vestræ nomine, quam si Lectores intellexerint, Celsit. vestræ iudicio sapientissimo non improbatam fuisse, libentius inspicient, atque, vt opinor, aliqua cum voluptate legent in singulis locis integram, inde ab Apostolorum temporibus contextam certaminum historiam, quando scilicet, à quibus, qua specie, & quibus argumentis, corruptelarum & superstitionum seminaria sparsa, resuscitata, aucta & expolita subinde fuerint. Ac rursus, à quibus veritatis testibus, & ex quibus fundamentis, repressa & refutata fuerint: quodque priuatæ Patrum quorundam opiniones & deuotiones tunc non fecerint legem communem, aut dogma Catholicum, cum semper aliis veritatis testes melioribus illis Ecclesiæ temporibus, pullulãtibus superstitionibus, opinionibus, ex fundamentis scripturæ canonicæ, publice se opponerẽt. Illa enim historica obseruatio hisce controuersiis plus affert lucis, quam aliæ prolixæ disputationes, & de sententiis veterum vna hæc certissima diiudicandi ratio est: ostendit enim, qua fide, & quo candore, Pontificii multas veterum sententias, ad stabiliendas suas superstitiones, detorquere soleant. Et inter scribendum sæpius optaui, in prioribus etiam partibus similem rationem seruatam fuisse, vt singulis locis addita esset talis historica controuersiarum explicatio: quod fieri tamen non incommode poterit, si aliquando repetenda erit editio. Sed in singulis locis Lector ipse hæc animaduertet.

Videbitur forsan nonnullis prolixitas esse nimia. Sed quia status controuersiarum à Pontificiis insidiose plerunq; transponitur (nunc enim longe aliam speciem controuersiis induere conantur, quam quæ ante annos quinquaginta fuit) ostendendum fuit, quid proprie in controuersia positum sit in singulis locis: & faciẽda antithesis, quomodo olim illa disputarint, & quomodo nunc ea pingãt. Argumenta etiam nunc longe alia conquirunt Patroni regni Pontificii, quam quæ ante hos annos ipsis vsitata fuerunt: conferenda igi-

tur fuerunt & vetera ipsorum & recentia argumenta. Cumque in explicationibus argumentorum subinde noua comminiscantur sophismata, illa fuerunt detegenda & remouẽda. Et cum praecipuam victoriae spem in eo ponãt Pontificii, vt Lectorem cumulatis variis Patrum sententiis turbent; conatus fui in historia certaminum de singulis locis nebulas illas discutere, & veram rationem diiudicandi veterum sententias ex ipsis fontib. monstrare. Inde factum est, quod scriptum longius, quam vel institueram, vel cogitaram, excurrit; quam prolixitatem, nõ quidem affectatam, sed quam rerum ipsarum tractatio, non tam obtulit quam flagitauit, candidus Lector boni consulet. Deus Pater Domini nostri Iesu Christi rigationi huic, mediocri labore ex pio studio susceptae, sua benedictione salutare addat incrementum, vt ad nominis sui gloriam, & Ecclesiae aedificationem, aliquid inde vtilitatis redeat, Amen.

Vestram vero Illustrissime Princeps Elector Celsit. demisse oro, vt hanc inscriptionem à subdito suo clementi animo suscipiat, & me meaq; studia sibi clementer commendata habere non dedignetur, sicut Chemniciorum & Sabinorum familiae, quae in atauo meo coniunctae fuerũt, honestum semper sub Marchionib. Brandenburgensibus locum habuerunt. Deum oro, vt sub Celsit. vestra literarum, pietatis & pacis studia feliciter semper floreant. Datae Brunsuigae 20. Ianuarii, Anno Domini M. D. LXXIII.

Celsit. vestram

demisse & reuerenter colens,

Martinus Chemnitius, D.

EX OCTAVA SESSIONE TRIDENTINI CONCILII,

DE CASTITATE, COELIBATV, & Virginitate.

CANON IX.

SI quis dixerit: Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium cōtrahere, contractumq; validum esse, non obstante lege Ecclesiastica vel voto, & oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium: posseq; omnes contrahere matrimonium, qui non sentiūt se castitatis (etiamsi eam vouerint) habere donum, anathema sit; cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

CANON X.

Si quis dixerit, Statum coniugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quam iungi matrimonio, anathema sit.

EXAMEN.

Capita certa, de quibus hoc libro agetur.

Quæ in præcedentibus partib. tractata sunt, quia alicubi habent dogmatum subtilitates intricatas, aliquam desiderant disputationem. Quæ vero adhuc restant examinanda capita (vt de Cœlibatu, de Purgatorio, de Reliquijs, Imaginibus & Inuocatione Sanctorū, de Indulgentijs, de Delectu ciborum, Ieiunijs & Festis) manifestas, crassas & notorias annexas habēt superstitiones & idolomanias: quas cum totus orbis Christianus in clarissima verbi Dei luce, magno cum dolore & gemitu, dudum exhorrescens aspexerit, ita vt querelæ non tacitis iam coram Deo gemitibus effundantur, sed plena ac sonora voce in toto orbe vndiq; perstrepant, id quod ne ipsi quidem aduersarij negare possunt. Existimarunt igitur multi, licet tam effrenis sit Monachorū, & recentis Pontificiæ creaturę Iesuitarū impudētia, vt nihil tam enormiter & notorie sit superstitiosum, cuius patrociniū & defensionē ipsi suscipere & profiteri nō audeāt: fore tamen vt Patres Tridentini in Concilio, tanquā in publico orbis theatro, aliquo suffunderētur pudore, & ea quę publica scandala, manifestos abusus, crassas superstitiones, & nō dissimulandas idolomanias secū trahūt, ex Ecclesia

Triden. Patres cōtra omnē spem impurum cœlibatum defendunt.

Dei, publica auctoritate tollerent. Præcipue vero in hoc cap. de Cœlibatu vbi public. notoria, scortatoria, adulterina & Sodomitica infamia, inquinatissimi cœlibatus in regno Pontificio, multarum conscientiarum periculosi ac pernitiosi laquei, & persuasiones de merito Virginitatis, cũ Euangelio pugnãtes, & contumeliosæ in meritum filij Dei, multorum inter ipsos etiam Pontificios conscientijs inclamant, & relaxationem legis cœlibatus efflagitant. Nota est Gregorij Magni παλινῳδία, quam Epistola D. Vlrici Episcopi Augustensis recitat. Nota est Pij secundi vox à Platina annotata. Noti sunt Mantuani versus, quod fuerit seculi sui iudicium de lege cœlibatus. Quid de ea inter ipsos huius temporis Põtificios scriptores multi optent, in publicis Scriptis extat. Auditæ fuerũt in ipso Concilio Tridentino Catholicorum quorundam (vt vocãt) Principum legationes, idem sonora voce efflagitantes. Sed querelã illam, qua in præcedentibus sæpius me necessitas vti coegit, hoc etiam in loco repetere, cogor: quod scilicet architecti Decretorum & Canonum Concilij Tridentini, puncta & momenta controuersiarum non diserte & expresse ponunt, cumque crassiora commenta Monachorum, exertis verbis in tanta Euangelij luce, qua etiam Laicorum oculi illustrati sunt, defendere non ausint, & tamen damnare nolint, mirabili artificio, verum controuersiarum statum inuoluunt, ita vt nihilominus neruos superstitionum retineãt, vt ab imperitis harum controuersiarũ primo intuitu, hoc non statim animaduertatur, pij tamen si moneãtur, insidias facile perspiciũt. Tecte enim & oblique si non integris sententijs, tamen vel vno atque altero vocabulo, ad suas, quas stabilire volunt, superstitiones alludũt, vt cum hoc loco castitatem matrimonio opponunt, non caret Babylonico mysterio. Apoc. 17. sicut ostendemus. Ita non clare explicant, quid in controuersia sit positũ, quando instituitur collatio inter virginitatẽ & cœlibatum: obiter tamen eo alludunt, quod de merito vitæ æternæ & beatitudinis sit disputatio, quando vocabulo Paulino suo more vtuntur (beatius esse.) Eodẽ modo legem & vota cœlibatus nominãt tantum, vt illo coopericulo totam Lernam superstitionum, quæ in ista Pandoræ pyxide latet, stabiliant. Hæc igitur ea simplicitate, qua vsi sumus, in præcedentibus euoluemus, vt lectori de Decretis & Canonibus illis iudicaturo, integræ disputationes in conspectu sint. Et primum de Castitate dicemus.

S. Gregorius de cœlibatu Sacerdotum. Pius II.

Principum legationes & querela.

Malitia Trid. pat. in occultando negotij statu, vt neruos superstitionum retineant.

Trid. pat. castitatem matrimonio opponunt.

CAPVT I.

QVOD CASTITAS PROPRIE OPPONATVR vagis, illicitis & prohibitis libidinibus.

Castitas, pudicitia, puritas, sanctimonia, necessariæ virtutes sunt in credentibus. Impudicitiã n. inquinamẽta seu impuritatẽ, quæ castitati opponitur, Deus auersatur, odit & abominatur. Et qui sine vera castitate impuris impudicitiæ inquinamentis polluti sunt, Deo placere nõ possunt, 1. Thes. 4. 1. Cor. 6. Eph. 4. & 5. Ebr. 12. Maxime igitur prodest & necessariũ est, vt in Ecclesia Dei doctrina, de vera castitate, pura, integra, & perspicua extet, vt ita virtus castitatis recte commendetur, & ad eam excolendã pij serijs exhortationibus extimulentur. Falsa autẽ illa persuasio animis hominũ eximenda est, quasi in solo Cœlibatu sit castitas Deo placẽs, & quasi cõsuetudo coniugalis opponatur castitati: ita vt reliqua libidinũ incẽdia & operationes extra coniugiũ, sint quidẽ aliquid quasi præter castitatem, nõ tamen frãgant votũ castitatis, quæ illa conditione in regno Pontificio vouetur (in quantũ humana fragilitas permittit.) Quãdo igitur in Ecclesia de castitate iuxta verbũ Dei loquimur: nõ in genere de abstinẽtia

Verã Castitatem Deus in piis omnibus requirit.

Castitas vera non in solo cœlibatu est.

coniugio declamitandum, sed integra doctrina comprehendenda est. Castitas enim Deo placens, de qua Scriptura cōclonatur, primo in eo cōsistit, vt vitentur omnes libidines, pollutiones & commixtiones extra coniugium à Deo prohibitæ. Secundo est etiam castitas Deo placens in consuetudine cōiugali, propter ordinationem, benedictionem & sanctificationem Dei. Tertio, in illis, qui donum habent continentiæ, Castitas est puritas vitę cœlibis, qua abstinent nō tantum à prohibitis, verum etiam à legitimis commixtionibus. De his capitibus ordine dicemus.

Castitas in quib. consistat.

Pontificij igitur, quando de encomijs castitatis concionantur, orationem solummodo vel certe principaliter contra matrimonium dirigunt, de alijs incēdijs & operationibus libidinum, obiter tantum facta mētione. Et vulgus audiēs illis, qui licet omnis generis libidinib. se polluunt, ideo tamen castitatis appellationem tribui, quia legitimum coniugium non ineant, cōcipit inde odium coniugij, & persuasionem impunitatis in pollutissimis etiam libidinibus. Debuissent itaq; Patres Tridentini castitatem Deo placentem, non contra legitimum matrimonium distinguere sed vagis, illicitis, & prohibitis à Deo libidinib. opponere: cum præsertim postremi huius seculi inquinamēta serias de hac parte castitatis admonitiones efflagitent. Non enim à sancto cōiugio, sed ab illicitis fœdis & ꝓhibitis libidinibus, Euāgelicę castitati capitale periculum est. Nam Deus qui casta mens est, hoc agit, vt eos, qui nō cōtinent, pudico matrimonio copulet Mat. 19. Malignus vero ille spiritus, hostis verę castitatis, qui propterea ἀκάθαρτος appellatur, tanquā leo rugiens obambulat, vt animos incendijs libidinum inflammatos, in mentem reprobam conijciat, ita vt contra propriæ conscientiæ testimonium, & contra seuerissimas Spiritus sancti prohibitiones, in scortationē, adulteria & alias spurcas libidines profligatissime ruant. Atque hæc etiam causa est, quando scriptura de castitate, pudicitia, mundicie, & sanctimonia loquitur, quod toties & tam acriter doctrinam cōtra vagas libidines, seuerissimis prohibitionibus, & durissimis comminationibus, propositis etiam horrendis exēplis pœnarum, repetit & inculcat. Et quidem ostendit, quam varijs modis impurus ille spiritus pudicitiam Euangelicæ castitatis attētare & conspurcare soleat, vt docentes in Ecclesia, animos hominum seria inculcatione, & assidua meditatione huius doctrinæ diligentius præmuniant.

Pontificij castitatem coniugio opponunt.

Scriptura castitatem opponit vagis libidinibus.

Primo enim quosdam flammis libidinum ita transuersos rapit, vt Dei prohibitiones & comminationes nec cogitent, nec considerent, nec curent, sed contra conscientiā quasi beluino impetu in libidines ruāt. Notum est, quid Paulus Eph. 4. de Gentibus scribat: Dedolentes seipsos tradiderūt impudicitiæ in operationē omnis immūditiæ. Vbi ἀπηλγηκότες vocat, quorum conscientijs quasi callus quidam obductus est, vt nec Dei, nec hominum iudicio, nec propriæ conscientiæ cogitationibus accusantibus afficiantur aut moueātur, sed beluino impetu in quasuis libidines ruant. Ro. 1. vocat νοῦν ἀδόκιμον, mentē reprobā, quia incendia libidinum etiam mentis iudicium deprauāt, vt non consideret τὸ καθῆκον (hoc enim Philosophico vocabulo Paulus vtitur.) Nec vero inter Gentes tātum hoc accidit, sed in ipso etiam populo Dei, Oseæ 4. Fornicatio auffert cor. Et Prou. 7. sequitur, non secus quam bos, qui ad lanienam vadit. Et Epistola Iudę dicit, quosdā fœdissima carnis inquinamēta sectari ἐνυπνιαζομένους hoc est, in quibus iudicium mētis quasi veterno quodam oppressum est. Causam autem Oseas explicat, quia inquit, deseruerunt Dominum, & mandata eius. Et remedium Solomon ostendit, cum inquit: Præceptum lucerna est, & lex lumen, & vitæ via correptio & castigatio, vt custodiant te à muliere mala, &c. In tradenda igitur doctrina de vera castitate, non

Libidines Gentium.

Immundicia quorundā in populo Dei.

contra matrimonium contumeliosa spicula sunt eiaculata, sed eo maxime respiciendum est, vt diuinæ prohibitiones, comminationes & exempla pœnarum, de confusione libidinū grauissimis commonefactionibus vrgeantur & inculcentur. Hoc enim efficax remedium est per Spiritum castificationis, ne cor auferatur, aut veterno opprimatur, ne mens reddatur reproba, & ne conscientia callo dedolentiæ obduretur.

Opinione licentiæ Satan libidines nobis [illegible].

Secundo, plerunq; opinione licentiæ, & persuasione impunitatis, impurus ille spiritus solet poculū spurcarum libidinum hominibus propinare, quasi absque offensione Dei & sine discrimine salutis æternæ sit, etiamsi quis se tradat impudicitiæ ad operationem omnis immūditiei. Vt enim ex historijs Ethnicis nihil huc afferamus, vtq; hoc loco de Simone Mago non dicamus, qui, sicut Augustinus annotauit, docuit destandam turpitudinem indifferenter vtendi fœminis. Certe ex 15. c. Actorum colligitur, Gentes etiam post conuersionem scortationem opinione impunitatis tanquam rem adiaphoram exercuisse. Ideo enim Apostoli in Decreto, quod ad gentes conuersas mittendum erat, hoc vnum tantum ex lege morali addunt, vt abstineant à fornicatione. Et apud Corinthios (sicut in opulentis emporijs magna solet esse & licentia & cōfusio libidinū) post discessum Pauli in Ecclesia, opiniones illę spargi cœperūt, quasi fornicatio inter adiaphora, nō vero inter ea, quæ Deo nos exosos faciāt, numeranda esset. Nam 1. Cor. 6. videntur Corinthij his argumētis vsi. Sicut in nouo Testamento Mosaicum discrimē ciborū sublatum est, ita vt promiscuus vsus omniū ciborū, quoad conscientiā indifferens, licitus & cōcessus iam sit: ita etiam promiscuam venerem non esse peccatum. Textus enim inquit. Esca ventri, & venter escis, sed non ita inquit Paulus, corpus scortationi, sed Domino. Item, Quia Deus Spiritus est, & spiritu vult coli: Si itaque in spiritu Deum colamus, non referre, quid in corpore fiat. Paulus vero opinioni indifferentiæ magno zelo opponit grauissimas has comminationes: Eos, qui libidinibus cum lege Dei pugnātibus, corpora sua polluunt, non posse hæredes Dei, membra Christi, & templa Spiritus sancti esse. Argumento vero de indifferēti vsu corporis, cum res sit externa, grauissimas rationes opponit. 1. Quia Deus creator & conseruator est, non animæ tantum, verū etiā corporis. 2. Non anima tantum sed & corpus precio sanguinis filij Dei redemptū est. 3. Spiritus sanctus nō tantum animæ coniungitur, sed & corpora nostra sunt templa Spiritus sancti. 4. Sumus membra Christi, non tantum secundum spiritualem hominem, sed & corpora nostra sunt membra Christi. 5. Non tantum anima habebit vitam æternam, sed & corpora nostra suscitabuntur ad vitam æternam. Et illis rationibus concludit non esse adiaphoron & liberum, quomodo quis corpore suo vti velit, sed glorificandum esse Deum, non tantum in spiritu, verum etiam in corpore nostro.

Ethnici.

Simon Magus.

Gentes conuersæ scortationem iudicarūt adiaphoram.

Corinthij.

Argumenta Paulicō[?] contra libidinē.

Satan è Scriptura turpitudini libidinum prætextus quærit.

Tertio, tanta est immundi illius spiritus impudentia, vt cum libidines suas, primum excœcatis & obduratis cordibus obtrusisset, & secūdo, illas tanquam rem indifferentem venditasset, tanquā non [illegible] longius progredi & ex ipsa etiam Scriptura speciē confingere, quam turpitudini suæ tanquam rei non vitiosæ, sed bonæ & honestæ prætexeret. Apocal. 2. fit mentio doctrinæ & vitæ Nicolaitarum. Historiam autem describit Clemens li. 3 Stromatum & Eusebius, li. 3. c. 29. Quod scilicet Nicolaus vnus ex septem primis Diaconis, Actor. 6. cum pulcram haberet vxorem, & à quibusdam zelotypia vxoris ipsi obijcererur, mulierem in medium produxerit, & se eam communem velle omnibus facere dixerit. Addit autem vterque & Clemens & Eusebius, Nicolaum hoc fecisse ex simplicitate quadam, vt ita suspicionē zelotypiæ à se remoueret, & specimē prębere, se non addictum esse rebus huius mundi, sed ijs se renūtiare posse.

cum

cum scriptum sit: Qui non odit vxorem suam, non potest meus esse discipulus. Item, nemo potest duobus dominis seruire. Inde vero Nicolaitæ occasionem sumpserunt fœdissimi sui dogmatis de promiscua confusione libidinum, quam non tantum licitam, sed & bonam esse blasphemè disputarunt. Et non multo post ex Valentini schola tam tetræ libidinum confusiones prodierunt, vt descriptiones earum apud auctores nemo legere possit, quin totus cohorrescat. Extat etiam apud Clementem, libro 3. Stromatum, longa narratio, de Carpocratis schola. Quia enim Christiani tunc Vigilias, hoc est, nocturnos conuentus celebrabant, ideo, quia interdiu, propter metum Tyrannorum, conuenire non audebant, & ibi conuiuiola propter paupereb. quę ἀγάπαι nominabātur, instruebāt. Carpocratiani hanc consuetudinem imitati, ad nocturnas concœnationes promiscuè, viri & mulieres, conueniebant, & post cœnam amoto lumine nefanda quæque exercebant. Docebant enim licitum esse coire, quando velint, cum quibus velint, & à mulieribus, tanquā obedientiam legis, exigebant promiscuum concubitum. His enim verbis Clemēs fœdas ipsorum libidines describit, atque argumenta etiam quibus horrendas suas libidines defendere ausi fuerunt, recitat. Quia enim Scriptura commēdat communionem inter fratres, quæ deducit ad regnum cœlorum, ipsi κοινωνίαν illam non fuerunt veriti interpretari de promiscua confusione libidinum, vt mulieres sint cōmunes, sicut aeris vsus communis est. Clemens vero scitè vocat eos fratres non Christi, sed libidinis, & dicit κοινωνίαν illam deducere non ad regnum cœlorum, sed ad prostibula, & ad communionem suum & hircorum.

Valentiniani

Carpocratiani

Argumenta Carpocratianorum.

Quidam ex Carpocratianis accedens ad formosam virginem, dixit: Scriptum est, Da omni à te petenti: illa, vt quæ non intelligebat hominis petulantiam, modestè respondet: At tu matrem conuenias de matrimonio. Ad dictum vero Scripturæ Clemens respondit: Quædam esse communicabilia, vt est pecunia, cibus, vestitus, officia, operæ, &c. De corpore vero scriptum esse, 1. Corinth. 6. Corpus non fornicationi, sed Domino. Item, Nō estis vestri iuris, pretio enim empti estis. Fertur dictum quoddam Matthiæ: Cum carne pugnare, & carne vti, nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem, augere autem animam per fidem & agnitionem. Hoc vero dictum Carpocratiani ad spurcitias suas ita mutilarunt: Animā esse augendam fide & cognitione: Carne autem vtendum, hoc est, si modo anima castificetur, 1. Pet. 1. non referre apud Deum, quomodo corpore quis vtatur, Quia scriptum sit, Rom. 2. Ita & tribulatio, non super corpus, sed super omnem animam operantem malum.

Dictum Matthiæ.

Gnostici etiam abusi sunt hoc argumento: Iusto non est lex posita. Itē non sumus sub lege, sed sub gratia. Ergo prohibitiones sexti præcepti nō obligant Christianos: Sed sicut domini sunt Sabbati, hoc est, tertij præcepti, quod tanquam ceremoniale iam abrogatum est, ita voluerunt Christianos dominos esse etiam sexti præcepti. Abusi sunt etiam illa sententia Pauli: In Christo non est mas aut fœmina. Item, quod Græca translatio habet, Mala. 3. Deo restiterunt, & salui facti sunt.

Gnosticorū argumenta.

Clemens vero opponit has sentētias, Rom. 5. Num peccabimus, quia non sumus sub lege? Et Galat. 5. Ne præbeamus libertatem in occasionem carnis, 1. Pet. 2. Libertas non sit velamen malitię. Nec vero post Apostolorum tātum tempora, sed ipsis Apostolis adhuc in carne viuentibus, talia à Pseudoapostolis in Ecclesia sparsa fuisse, ex Epistolis Petri & Iudæ manifestū est. Quāto vero zelo pro castitate cōtra turpitudines illas Apostoli pugnarint, ostendit locus Apoc. 2. Odisti opera Nicolaitarum, quę & ego odi. Item habes tenētes doctrinam Nicolaitarum, quod odi. 2. Pet. secundo, Dominus eos, qui post carnem in cōcupiscētia pollutionis ambulant.

Pseudoapostoli.

bulant, in diem iudicij puniendos seruat. Et Epistola Iudæ: Ignis æterni pœnam sustinebunt, qui carnem maculant. Nō autem institui hoc loco iustam aut integram argumentem huius tractationem; sed hæc obiter adduxi ea occasione, quia Tridentini Canones castitatem Deo placentem nō tam fœdis libidinibus opponunt, quam cōtra sacrum coniugium distinguunt. Volui igitur paucis ostendere, quod ab initio noui Testamenti, impurus iste spiritus nō per honestum coniugium, sed per fœdas suas libidines, Euangelicæ castitati perniciosas insidias struxerit, idque varijs modis: & quam acri zelo Apostoli & primitiua Ecclesia gladio spiritus contra confusiones libidinum se opposuerint. Inde enim consequens e[st], omnino necessarium iam esse in Ecclesia, ad tuendam veram castitatis sanctimoniam, homines non a coniugio deterrere, sed à confusione libidinum arcere per diuinas prohibitiones, cōminationes & exempla pœnarum. Cum quidē & mens reproba in libidinibus, & persuasio licentiæ seu indifferentiæ, nō minus perniciose nunc grassentur, quam olim: imo cum iam in Italia potissimum, & quidem Romæ in ipsa sanctissimi (si Dis placet) Patris conspectu, lupanaria, hoc est, publicæ turpitudinum officinæ aperte prostent, & publicis vectigalibus elocentur. Ne dicam quod proximis annis ipsius Pontificis legatus, sicut Sleidanus scribit, edito publico scripto, horrendum illud vitium, propter quod Sodoma cum vicinis vrbibus igne iræ diuinæ conflagrauit, & pro se defendere, & alijs commendare in publicam contumeliam loci, 2. Pet 2. non fuerit vllo pudore, si non Christiano, ad saltem humano retractus. Et isti homines de castitate contra matrimonium decreta faciunt, scilicet non dissimiliter, sicut in antiquo prouerbio dicitur: Clodius de pudicitia.

Italia & S. Roma prostibula publica.

Impudentia legati Pontificis.

CAPVT II.

AN CASTITAS RECTE DISTINGVAtur contra matrimonium, quasi etiam de coniugio non sit Deo placens castitas.

In nono Canone castitatem matrimonio opponi manifestum est. Hæc enim sunt verba Canonis: Si quis dixerit, regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, &c. Item, posse omnes contrahere matrimonium, qui nō sentiunt, se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, anathema sit. Sentiunt igitur castitatem cōiugio violari, pollui & contaminari, in coniugio contra castitatem peccari. Cōiuges castitate Deo placente destitui. Quia vero differentia est inter castitatem, quæ in cœlibatu seruatur, & eam, quæ est in consuetudine coniugali, posset quis cogitare, Canonem hoc tantum velle dicere: coniuges non esse virgines. Sed longe aliud mysterium est, ad quod antithesi illa, inter castitatem & matrimonium, alludunt. Multa enim à veteribus & à recentioribus disputata sunt: statum coniugalem esse carnalem & immundum, cui illa, quæ Scriptura de castitate, pudicitia, munditie & sanctimonia prædicat, non possint conuenire, sed in solo cœlibatu esse castitatem Deo placentem, ideo solas suas virgines vocant sanctimoniales impollutas. Hæc Tridentini Patres apertis & disertis verbis ex professo forsan defendere non audent: quia tamen fundamentum hoc est virginitatis suorum regularium, & cœlibatus sacerdorum, recte voluerunt illa antithesi inter coniugium & castitatem seu sanctimoniam, ad veteres illos impietatis neruos alludere. Videtur enim posito & concesso hoc fundamento, quod in coniugio non sit castitas: sponte inde cōsequi & stabiliri ea, quæ ipsi de sanctimonialium virginitate, & de sacerdorum cœlibatu, tradunt & defendunt. Nam casta placent superis. Item, Casta Deus mens est, casta vult mente vocari: Et castas pondus iussit habere

Insidiæ Canonum Trid. de castitate.

Coniugii vituperationes.

preces.

preces. Mysterium igitur iniquitatis in antithesi ista inter matrimonium & castitatem inuolutum, ex collatione historiarum euoluemus, vt conlugio sua castitas & sanctimonia ex scriptura asseratur, & origo falsarum persuasionum de necessitate cœlibatus Sacerdotum, & de meritis virginitatis regularium monstretur. Ad sequentia enim magnum hæc habebunt vsum.

Antithesis Cano. Trid. Pat. fraudes detegit.

In puritate itaque vitæ cœlibis esse castitatem etiam ratio intelligit: In consuetudine vero coniugali piorum esse castitatem, pudicitiam, mundiciem, sanctimoniam, ratio videre non potest. In solam enim coniugum commixtionem oculos defigit. Sed doctrina est sacræ scripturæ propria & peculiaris, castitatem & sanctimoniam Deo placentem, esse etiam in consuetudine coniugali piorum propter ordinationem, coniunctionem, benedictionem & sanctificationem Dei. Non igitur Ethnicorum dictis vel exemplis, nec ex rationis dictatis, aut externa specie: sed ex doctrina diuinitus patefacta formandum est iudicium de coniugij castitate & sanctimonia. A qua regula, cum veteres hæretici, & quidam etiam ex Patribus discederent, & rationis iudicium sequerentur, ac externam tantum speciem consuetudinis coniugalis cõsiderarent: valde non tantum tenuiter, sed inique, imo contumeliose & blasphemè de coniugio & senserunt & locuti sunt.

Scriptura castitatē etiam coniugio tribuit.

(ut nonnulli ex Patribus coniugio iniquiores.

Cum enim sub initium noui Testamenti turpitudo & confusio detestandarum libidinum ex verbo Dei acriter damnarentur, & cõtra eas doctrina de castitate & sanctimonia ex scriptura diligenter & serio vrgeretur: videns impurus ille spiritus, se hac ratione id, quod contra Euangelicam castitatem machinabatur, vbiq; & apud omnes efficere non posse, (cum & Doctores in primitiua Ecclesia gladio spiritus se fortiter opponerent, & inter ipsos etiam Ethnicos honestiores, quiq; à confusione libidinum abhorrerent) in aliam se formã conuertit, & excitauit multos, qui cum vagas libidines recte abominarentur, nimis in alterã partem deflexerunt, prætextu castitatis & sanctimoniæ, damnantes etiam cõiugalem consuetudinem, eo, quod commixtio sexuum etiam in coniugio videretur res esse immũda: Puritas vero, castitas, pudicitia & sanctimonia in solo cœlibatu iudicaretur esse. Et Marcion quidem (sicut Clemens refert) à Philosophis & Poetis, qui semper iniquiores fuerunt cõiugio, seminaria suę opinionis accepit, sed cum illi tantum molestias, quas hoc vitę genus secum trahit, prætenderent. Marcion præterea addidit hanc blasphemiã: ipsam commixtionem sexuum in coniugio esse peccatum: imo ipsum opus generationis esse malum, & à contrario Deo profectum, ideo, sicut Tertullianus scribit lib. contra Marc. Neminem ad Baptismum admittebant, nisi vel cœlibem, vel matrimonio & huius fructui renunciãsem. Secundus quidem postea illam blasphemiam amplificauit, docens, mulierem totam esse opus Diaboli, viri vero inferiores partes ab vmbilico eiusdem Diaboli creationem esse, & ideo vtentes coniugio asseruit Satanæ opus implere. Ita Epiphan. Tom. 3. lib. 1. hæresi 45.

Marcion.

Secundus.

Alij eandem blasphemiam hoc modo proponebant, sicut extat apud Clementē, cum plane nulla sit differentia inter commixtionē in consuetudine coniugali, & in fornicatione, diabolum excogitasse discrimen, vt honesta matrimonij specie turpitudo illa tegeretur. Et contumeliosum hoc argumentum iisdem fere verbis etiam Tertullianus repetit, de exhortatione castitatis, vbi inquit: videtur esse matrimonij & stupri differentia, sed vtrobiq; est commixtio: Ergo inquis & primas nuptias damnas? Respondet: Nec immerito, quoniam & ipsæ ex eo constant, quod est stuprum. Ita Hieronymus etiam ex veterum hæreticorum lacunis cõtumeliosam illam vocem hausit, quando dicit, hanc tantum esse differentiam

Tertullianus.

Hieronymus.

inter vxorem & scortum, quod tolerabilius sit vni esse prostitutam, quam pluribus.

Hæretici coniugium in vniuersum damnarũt.
Tatianus.

Et illi quidem veteres hæretici, quorum multi & varij fuerunt sectatores, coniugium tanquam rem prorsus immundam, & opus Diabolicum, in vniuersum damnarunt, nec quenquam in coniugio posse saluari docuerunt. Tatianus vero, qui eruditione & authoritate (fuerat enim Iustini martyris discipulus) pollebat, primo quidem iuxta Marcionis dogma nuptias, tanquam institutionem diabolicam, prorsus damnauit & pares eas fornicationibus & alijs corruptionibus fecit. Postea tamen animaduertens, siue ipse, siue sectatores eius, id quod Augustinus ex Epiphanio innuere videtur, nimis crassam esse hanc blasphemiam, consilium ad hypocrisin, cœpit sub prætextu castitatis, sanctimoniæ & perfectionis, quam in cœlibatu constituebant, nuptias fugidare. Libro enim de castitate, sicut recitat Clemens, inscripsit titulum, de perfectione secundum saluatorem, vbi hic fuerit prætextus, quod in lege veteri quidem populo concessum fuerit coniugium: Euangelium vero excellentiorẽ doceat perfectionem.

Encratitæ.

Et ideo sectatores ipsius appellarunt se ἐγκρατεῖς, quasi soli præcepta Euangelica de castitate & sanctimonia seruarent: & ista hypocrisis de perfectione & castitate, multis cœpit arridere. Montanus enim publice docuit, ita infirmitati tolerari primas nuptias, licet non careant vitio, perfectius autem esse, etiã illas vel caueri, vel solui: secundas vero nuptias simpliciter pro fornicationibus habuit.

Montanus.

Quia vero testimonia Scripturæ, & præcipue Pauli, manifeste hisce opinionibus contradicebant, Tertullianus postea ausus fuit fingere paracletum Montani, id quod Paulus tenellæ adhuc Ecclesiæ infantiæ indulserat, adultiori iã abstulisse, & disciplinam perfectius astrinxisse. Et non veretur dicere: Si Christus repudium, quod Moses concesserat, abstulit, cur nõ etiam paracletus id, quod Paulus indulsit, tolleret?

Tertullian'.

Quanquam igitur Marcionis, Tatiani, & aliorum hæreticorum manifestæ & crassæ blasphemiæ contra coniugium in Ecclesia non recipiebantur, & proscribantur: ex illa tamen hypocrisi de castitate, quæ dictum est, de perfectione, quod in coniugio nõ esset vera castitas & sanctimonia, paulatim etiam in ipsam Ecclesiam zizania quædam irrepserunt, vt licet secundas nuptias cum Montano damnare non auderent, inquiores tamen illis esse cœperunt. Clemens enim 3. Strom. dicit eum, qui secundo contrahit matrimonium, non quidem peccare cõtra legem: quia Paulus ex venia concedat, non tamen implere perfectionem Euangelij.

Clemens.

Nazian. Primæ nuptiæ legis sunt, secundæ indulgẽtiæ, Tertiæ præuaricationis. Et Concilium Neocæsariense prohibet presbyterum interesse secundis nuptijs, & statuit non esse benedicendas. Origenes in Lucam de secundis, tertijs, & quartis nuptijs inquit: Nõ ignoramus, quod tale coniugium reijciet nos de regno Dei. Ita licet primas nuptias non damnarẽt, tamen cœlibatui adhærere cœpit persuasio perfectionis. Nam & Manichæi, nõ prorsus damnabãt nuptias, auditoribus enim suis, vt plebeis, & imperfectioribus eas cõcedebant: Electis vero suis, quos ita vocabant, vt perfectioribus, omnino interdicebant vsum coniugij.

Manichæi.

Atque ita demum ipsi etiam Patres, vt Origenes, Ambrosius, Hieronymus, disputare cœperunt, cœlibatum propter castitatem & sanctimoniam, melius conuenire ministerio Ecclesiastico, quam coniugium. Illa enim labes quam Hieronymus Tatiano tribuit, in ipsa Ecclesia cœpit affricari coniugio: Qui seminat in carne, e carne metet corruptionem.

Quomodo vero zizania illa in regno Pontificio aucta, & ad oppressionem tritici euecta sit, postea ostendemus. Hoc loco digitum tantum ad fontem & originem intendisse sufficit. Et hæc historica commonefactio ostendet, quid Paulus velit, quando 1. Timoth. 4. dicit doctrinam dæmo-

nuptiam prohibentem habere, tunc multos inuenturam applausores quando in hypothesi proponetur.

Visum autem esse in hanc collationem considerationem, quibus argumentis contra coniugium vsi sint veteres haeretici, & quomodo illa Tertullianus & Hieronymus a veterib. haereticis mutuati sint. Haec enim collatio postea ostendet, ex qua Topica desumpta sint Pontificiorum argumenta, contra coniugium Sacerdotum. Atque ita manifestum euadet, eandem esse doctrinam daemoniorum, 1. Timoth 4. in hypothesi propositam apud veteres & recentiores contemptores & proscriptores coniugij. Collegit autem Clemens 3. Strom. longa oratione pleraque veterum argumenta, illa nos, vt collatio de qua diximus, facilius possit institui, breuiter recensebimus. Dicunt, generationem pugnare contra charitatem proximi. Non enim esse inducendos in mundum alios, tam misere infelices futuros. Item in Ecclesia regnum mortis destructum est. Sed generatio praebet regno mortis nutrimentum, iuxta dictum, Roman. 5. Mors regnauit. Citant etiam ex Euangelio secundum Aegyptios, quod Salome interroganti, quousque vigebit mors? Christus respondent, quoad vique vos mulieres paritis, Salome excepit recte ergo feci, quae non peperi. Christus respondit, omni herba vescere, ea autem quae habet amaritudinem, non vescaris.

Argumenta haereticorum contra matrimonium. Fons argumentorum, quibus Pontificij coniugium sacerdotum impugnant.

Euangelium secundum Aegyptios.

Item Lucae vigesimo: Filij huius seculi nubunt, post resurrectionem vero non nubent, sed similes erunt angelis Dei. Sed fideles spiritualiter iam resurrexerunt, &c. Clemens respondet per instantiam, ergo post spiritualem resurrectionem etiam non debent edere, bibere, dormire, &c.

CHRISTVS non duxit vxorem, & ipsius actio est nostra instructio. Clemens respondet, missus erat non ad generationem, sed ad opus redemptionis: ipsum vero coniugium & doctrina & miraculis approbauit.

Matt. 24. In diebus Noe. Luc. 17. In diebus Loth erant nubentes. Matt. 24. Vae praegnantibus & lactantibus.

Citant etiam ex Euangelio secundum Aegyptios, veni ad dissoluendum opera foeminae. Item, scriptum est, exite, immundum ne tangitis, mundamini, qui fertis vasa Domini.

Despondi vos viro vni, virginem castam. Qui cum mulieribus non sunt coinquinati, sed virgines sunt, hi sequuntur agnum: qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Ad quod Clemens recte respondet, Paulum etiam de coniugatis dicere, vos non estis in carne, sed in Spiritu.

Tatianus dixit: Coniugatos seruire duobus Dominis, Deo & Satanae. Nam 1. Corin. 7. propter orationem debent abstinere, sed propter incontinentiam, ne tentet diabolus, debet rursus conuenire. Consuetudinem ergo coniugalem soluere precationem. Ne vocaueritis patrem super terram. Ergo generatio est prohibita.

Coelebs curat ea, quae sunt Domini, &c. Respõdet Clemens, vxor etiam quando est de domo soluta, potest hoc facere in Domino.

Luc. 14. Vxorem duxi, non possum venire.

Tatianus in libro de castitate his argumentis vsus est: Christus Eunuchos vocat beatos, Matth. 19. Conuersatio vestra est in coelo, Philippen. 3. Non quaeramus, quae supra terram, Coloss. 2. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem, Galat. 6. Lucae 14. Qui non odit Patrem, vxorem, Esa. 56. De Eunuchis dabo illis nomen melius. Ad hoc postremum Clemens respondet, Meliores esse his, qui tantum externa professione se iactant.

Item, Adam post lapsum primum cognouit Euam, maledictus dies, in qua natus sum. In peccatis conceptus sum. Ergo consuetudo coniugalis est peccatum. Hæc fere sunt hæreticorum argumenta contra coniugium, quæ apud Clementem extant.

Refutationes argumentorum, quibus vsi hæretici.

Annotabo vero paucis etiam fontes refutationum, quas Clemens opponit. Inde enim intelligi poterit, quid Ecclesia tunc de coniugio senserit. Allegat illud 1. Timot. 4. vbi prohibitio coniugij vocatur doctrina dæmoniorum. 1. Corint. 7. Alligatus es vxori, ne quæras solutionem. Ipsius Clementis verba hæc sunt: An reprobant etiam Apostolos? Petrus enim & Philippus filios procrearunt, Philippus etiam filias viris tradidit, Paulus vxorem suam vocat σύζυγον. Philip. 4. de qua inquit, 1. Corinth. 9. habemus potestatem circumducendi vxorem, vt reliqui Apostoli. Porro affirmat Clemens etiam, in matrimonio esse castitatem. Item, qui propter molestias educationis fugiunt matrimonium, eos dicit peccare contra charitatem. Vtitur etiam his testimonijs, 1. Corinthiorum 7. Sancti sunt filij, sanctificatur mulier, vir, &c. 1. Timoth. quinto: Volo iuniores viduas nubere. 1. Timot. 4. Episcopum constituit, qui ex propria domo toti Ecclesiæ præesse meditatus sit. 1. Timoth. 2. Saluabitur mulier per generationem.

Item, inquit: Apostoli docentes de castitate, nusquam prohibent coniugium. Sunt & hæc eius verba: Quia Paulus dicit, conuenite rursus in idem, ne tentet vos Satan propter incontinentiam. Ergo consuetudo coniugalis, etiamsi non propter procreationem, sed ad vitandam vstionem seu fornicationem suscipiatur, tamen non est damnanda.

Argumenta defendentium coniugium.

Recitat etiam illorum, qui defenderunt coniugium, hæc fuisse argumenta. I. Ex naturæ constitutione. II. Quia scriptum est, crescite. III. Patriæ causa, vt successorem in suum locum quis constituat. IV. Propter adiutorium in morbis, &c. Hæc, quia non inutilia fore arbitrabar, breuissime annotare volui. Possunt enim iudicium in grauissima hac controuersia recte formare.

Argumenta Tertulliani contra coniugium.

Porro addemus breuiter etiam Tertulliani & Hieronymi argumenta, contra coniugium.

Tertullianus ad vxorem: Quale, quæso, hoc bonũ est, quod mali comparatio commẽdat vt ideo melius sit nubere, quia deterius sit vri: Sic dicitur: melius est vno oculo carere, quam duob. Item, quod permittitur, suspectam habet permissionis suæ causam: Duæ species humanæ imbecillitatis nuptias necessarias faciunt, concupiscentia carnis & seculi, sed vtraque repudianda est seruis Dei.

Item, quod necessitas præstat, depreciat ipsa. Sed carnem legimus infirmam, & hinc nobis impensius adulamur, legimus tamen & spiritum firmum. Si ergo spiritus carne fortior est, nostra culpa inferiora sectamur. Idem de exhortatione castitatis: Ex indulgentia est, quicquid permittitur: ea autẽ venit de voluntate inuita, id est, non probante. Non est nunc locus illius vocis, crescite, &c. sed tempus in collecto est. De monogamia negat locum Pauli 1. Cor. 9. de circumducenda vxore, intelligendum esse de coniugio Apostolorum, cum tamen Clemens ex antiquitatis sentẽtia hoc affirmet. Item, non potes capere, quia non vis, posse enim te, si velis, ostendit, quia tuo arbitrio vtrumque proposuit. Est & hoc Tertulliani argumentum: Qui videt mulierem ad concupiscendam eam, adulterium committit coram Deo. Ergo magis, qui videt ad ducendam, & maxime, qui ducit, coram Deo adulterium committit. Item in lib. de velandis virginibus, consuetudinem coniugalem vocat communem contumeliam, quod etiam Hieronymus repetit.

Hieronymi argumenta hæc sunt:

Argumenta Hieron.

Si bonum est, mulierem non tangere: ergo malum est tangere: nihil enim bono contrarium, nisi malum. Si autem malum est, & ignoscitur, ideo conceditur, ne malo quid deterius fiat. Locum, 1. Tim. 2. ita deprauat: tunc saluabitur mulier, si tales genuerit filios, qui virgines permansuri sunt, si quod ipsa perdidit, recuperet in liberis. &c. Similiter etiam locum Roma. 6 finis illorum mors, ita deprauat: Puto, quod & nuptiarum finis mors sit, fructus autem sanctificationis, qui vel ad virginitatem, vel ad continentiam pertinet, vita pensatur æterna. Tractãs illam sententiam, vt vacetis orationi, &c. inquit: Oro te, quale illud bonum est, quod orare prohibet, quod corpus Domini accipi non permittit. Semper orandum, igitur nunquam coniugio seruiendum. Et huc torquet dictum Petri, ne impediantur orationes vestræ. Quando impleo officium mariti, non impleo Christiani. Dicit etiam Paulum secundum veniam loqui de nuptijs, sicut etiam de illo, qui incestum commiserat, inquit: Si quid donatum, & ego, &c. De loco, Matth. 24. Væ prægnantibus, inquit. Non sic scorta damnantur, sed vteri tumescentes, infantum vagitus, fructus atque opera nuptiarum. Item nuptiarũ finis mors est. Virginitas vero pertinet ad vitam æternam. Nuptiæ terram, virginitas cœlum implet. Omnia ferme loca Scripturæ de carne & Spiritu, de sanctificatione, de renouatione, de emundatione ad cœlibatum, contra coniugium torquet. Et dicit aduersus Heluidium, non negamus maritatas sanctas mulieres inueniri, sed quæ vxores esse desierint. Dicit etiam, Paulum oblique damnasse nuptias. Nam lib. 1. commen. in Ierem. inquit: Si propter angustiam temporis habentibus vsus vxorum tollitur, quanto magis non habentibus, ne accipiant, imperatur. Et contra Iouinianum illud, 1. Cor. 7. Ego vero vobis parco, ita exponit: Tantum recenseo tribulationẽ carnis: taceo autem, quæ damnatio maneat coniugatos in futura vita, vt infirmis parcam, qui iam sunt in matrimonio: quam deprauationem textus Augustinus multis refutat in libro de sancta virginitate. Possem plura & ex alijs etiam scriptoribus addere, sed non est huius instituti integram illorum certaminum historiam texere. Hæc enim ideo tantum adduxi, I. Vt viam ad sequentia præstruerem, quodmodo scilicet à veterib. hæreticis Montanistæ, à Montanistis, ex Patribus quidam, argumenta arripuerunt, quibus postea & meritum virginitatis, & cœlibatum sacerdotum, in ipsa Ecclesia pro articulis fidei stabilire conati sunt. II. Vt ostenderem ipsam necessitatem flagitare, vt non de virginitate tantum declamitetur in Ecclesia, sed vt coniugio etiam asseratur & vindicetur castitas, pudicitia, mundicies, & sanctimonia, quam Spiritus sanctus in scriptura ipsi tribuit.

CAPVT III.

CASTITAS IN CONIVGIO.

Appellationes quibus Scriptura coniugium ornat.

Ethnicorum igitur sententijs, Hæreticorum blasphemijs, Patrum quorundam iniquitati, & priuato rationis humanæ iudicio opponendæ sunt castæ, pudicæ, & sanctæ appellationes, quas Scriptura cõiugio tribuit. Inde enim certo potest colligi, quo loco Spiritus sanctus consuetudinem coniugalem habeat, & quid velit nos in Ecclesia de ea sentire & loqui. Ostendũt autem testimonia Scripturæ, Deum tãti facere institutionem & ordinationem suam in coniugio, vt etiam in hac corrupta natura consuetudinem coniugalem, in qua leges coniugij non violantur, maxime si coniuges sint credentes, pronuntiet esse ἁγνείαν, castitatem, puritatem, σωφροσύνην, continentiam seu pudicitiam, ἁγιασμόν, sanctimoniam, ἀμίαντον, mundiciem, quę inquinationi & pollutioni opponitur, τιμίαν,

quod non fœdum ac turpe sed honore dignum est, 1. Thes. 4. Meminerit quisq; vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione concupiscentiæ, sicut & gentes, quæ Deũ non nouerunt. 1. Cor. 7. Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem. 1. Tim. 2. Si manserit in fide ac dilectione, & sanctimonia cum castitate. Vt enim ostendat, se in illo loco loqui de consuetudine coniugali, diserte nominat generationem liberorum. Heb. 13. Honorabile coniugium in omnibus, & cubile impollutum. Aliud vero est cubile extra coniugium. Rom. 13. Non in cubilibus. Matt. 19. vocatur coniunctio diuina. Ephes. 5. Paulus dicit: Coniunctionem viri & vxoris magnum esse mysterium in Christo & Ecclesia. Tit. 2. hortatur adolescentulas, vt viros suos ament, filios diligant, sint castæ, sobriæ, &c. 1. Pet. 3. mulieres sint subditæ viris, vt considerantes castam conuersationem, &c. Et memorabile est exemplum, cum Nicena Synodus vellet nouam legem statuere, ne clerici consuetudinem haberent cum vxoribus propriis, Paphnutius confessor, qui erat expers nuptiarum, exurgēs, contradixit, honorabiles confessus nuptias, & affirmans consuetudinem cum propria vxore esse σωφροσύνην, pudicitiam seu castitatē. Et ex illa Paphnutij oratione potest colligi, quo prætextu, & propter quas causas Synodus voluerit consuetudinem sacerdotibus interdicere. Quia scilicet castitas requiratur in ministris, 1. Timot. 4. Et quia turpitudo consuetudinis coniugalis non deceat ministerium, his imaginationibus Paphnutius opposuit suam confessionem ex verbo Dei, quod in ipso etiam coniugio sit pudicitia & castitas Deo placens. Extat etiam Athanasij exhortatio ad Heremitas circa Alexandriam, qui contendebant tantum in cœlibatu esse castitatem. Ostendit autem etiam in cõiugio esse castitatem: ita etiam cum Hieronymus matrimonium tam flagitiosa contumelia afficeret, Augustinus ex scriptura appellat castitatem coniugalem, & pudicas nuptias, de sancta virginitate, cap. 10.

Non autem appellationes tantum in testimonijs scripturæ obseruandæ sunt, vt 1. Corinth. 7. Consuetudinem coniugalem piæ matronæ, etiam cum viro infideli non polluere conscientiam. Et 1. Thes. 4. inquit: Voluntas Dei est, &c. 1. Tim. 2. dicit: Fidem, dilectionem & sanctificationem simul posse esse in consuetudine coniugali. Rom. 13. Cubilia recenset inter opera tenebrarum, in quibus Christus non inducitur. Sed Hebr. 13. Concubitum coniugalem (ita enim κοίτη vsurpatur, Rom. 9.) dicit esse impollutum. Et ne quis cauillaret, etiam hominibus tantum haberi impollutum, mox in antithesi addit, scortatores autē & adulteros iudicabit Dominus. 1. Pet. 3. Vxoribus quæ maritis subditæ sunt, tribuit timorem Dei, interiorem seu nouum hominem, incorruptionē, spiritum mitem, spem in Deum, & id quod coram Deo est pretiosum.

Hæc recte obseruata, monstrant grauissimas causas, quare in Ecclesia retinendum & defendendum sit Spiritus sancti illud dogma, quod pudicitia & castitas sit etiam in consuetudine coniugali. Postea ex istis fundamentis etiam ostendemus, veteres non habuisse veras causas, cur sacerdotib. coniugium prohiberent, quasi scilicet Spiritus sanctus, timor, dilectio, fides, pura conscientia, non possit esse in consuetudine coniugum. Illa enim omnia, sicut ostendimus, scriptura tribuit ipsis nuptijs.

Collatio etiam ostendet, quam longe a castimonia linguæ & sententiæ Spiritus sancti discedant, & exorbitent veterum quorundam dicta, quæ citantur 31. quæst. 2. Vt connubia legitima carent quidem peccato, non tamen tēpore illo, quo coniugales actus geruntur, præsentia Spiritus sancti dabitur, etiamsi Propheta videatur esse, qui officio generationis obsequitur. 33. q. 4. Quicunque vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, non de carnibus agni comedere debet. Item, si panes propositionis

Paphnutius de castitate coniugij.

Athanasius.

Augustinus.

Sententia quorundā ex veterib. contra coniugiū cū Scriptura pugnantes.

ab his, qui vxores suas tetigerant, comedi non poterant: quanto magis panis, qui de cœlo descendit, nõ potest ab his, qui cõiugalibus paulo ante hæsere complexibus, violari atq; contingi? Ibidem Gregorij sententia extat: Romanorum semper ab antiquiorib. vsus fuit, post admixtionem propriæ vxoris, lauacri purificationem quærere, & ab ingressu Ecclesiæ paululum temperare, &c. Idem Gregorius 1. Dialogorum ponit tale exemplum: Mulier, quæ in nocte cognita erat a viro, mane veniens ad processionem, a diabolo fuit arrepta. Non addam refutationes, si enim nude & simpliciter hæc veterum dicta ad Spiritus sancti sententias supra notatas, conferantur, res plana erit.

Discrimen castitatis coniugalis in natura integra & corrupta.

Porro necessitio addenda est hæc commonefactio, esse quandam differentiam inter castitatem consuetudinis coniugalis, quæ futura fuisset ante lapsum, & quæ iam in hac corrupta natura post lapsum est. Epiphanius lib. 1. Tom. 3. hæresi 45. dicit: Appetitiones in natura à Deo insitas esse, non propter ἀτοπίαν, sed ob vsum bonum, & necessariæ vtilitatis ordinem. Et addit: Quare & ipsam appetitionem cõcupiscentiæ corporis non ἄτοπον esse affirmauerim. Est enim ad παιδοποιίαν ἐπιτηδευτικὴ data ad hoc, vt impleatur illud, Crescite & multiplicamini, fuisset igitur etiam in integra natura appetitio sexus ad sexum, sed ibi sine flammis & incendio libidinis, fuisset opus sanctissimum & purissimum.

In natura integra.

In natura corrupta.

Nunc per peccatum nobilissimum illud opus generationis, quod vere est creatura Dei, lepra libidinis (sicut Lutherus vocat) infectum est. Et quando scriptura consuetudinem coniugum vocat castitatem & sanctimoniam, non ita interpretemur, quasi flammæ illæ concupiscẽtiæ sanctificentur in coniugibus, vt sint res bona, pura & sancta. Nam primi parentes statim post lapsum loca generationis texerunt cũ ἀταξίαν, insolitam antea, ibi sentirent. & Deus ipse tunicas ipsis addit. Paulus et 1. Cor. 12. vocat membra ἀτιμότερα καὶ ἀσχήμονα, quæ tegendo honoranda sunt. Distinguendum igitur est ipsum opus, quod per se bona creatura Dei est, à vitio & ἀταξίᾳ concupiscentiæ, quæ per peccatum accessit. Nam scriptura vtrumq; tribuit coniugibus, & ἁγιασμὸν, 1. Cor. 7. & castitatem, 1. Timoth. 2. Coniugij autem honestate, & sanctitate, & puritate, propter Dei institutionem & benedictionem, obumbratur & tegitur accessoria illa ἀταξία. ita vt credentibus nõ imputetur, sed cõsuetudo coniugalis, licet iam non sit tam pura, sicut ante lapsum futura fuisset. (Non enim fit sine incendio libidinis) tamen coram Deo, & in cõspectu eius, sit castitas, sanctificatio, puritas. Coniugiũ enim nunc post lapsum est quasi vmbraculum, quo multæ, vt sic dicam, ineptiæ maritales teguntur, vt credentibus non imputentur, sicut Lutherus in Gen. 26 c. pulcherrime hoc disputat, fol. 312. Pij igitur coniuges, vt castitatem in consuetudine coniugali seruent, primo discãt cogitare de flammis, incendio, & ardore libidinis, nec cogitent, esse rem per se bonam & Deo placentem, sed statuant, si intra limites coniugij contineantur, Deum credentib. ea non imputare, sed tolerare, dissimulare, ignoscere, & sicut Lutherus elegantissime huc accommodat verbum illud, Act. 13. τροποφορεῖν. Secundo cogitãdum est coniugibus etiam illud Pauli, 1. Thess. 4. vt possideant vas suum nõ in πάθει ἐπιθυμίας sicut gentes. Sicut enim Petrus vxorem vocat vas infirmum: ita locus iste Pauli non inepte de vsu coniugis exponitur, vt pij cõiuges non indulgeant furori belluinæ libidinis, sicut gentes, sed moderentur & frenent τὰ πάθη concupiscentiæ, vt honorabile sit coniugium, & cubile impollutum. Et sicubi excesserint, petent illud non imputari, sed ignosci.

Creatura Dei ab ἀταξίᾳ in coniugio discernenda.

Augustinus, vt Hieronymi sententiam aduersus coniugiũ pro sua mo-

Augustinus docet triplex bonum coniugij.

destia, dissimulato auctoris nomine, eo commodius refutaret, ponit tria bona coniugij. Primo bonum fidei, quia neuter coniugum habet potestatem sui corporis, sed obligantur ad debitum beneuolentiæ, ne alter alterum fraudet. Secundo, bonum prolis iuxta benedictionem diuinam, Crescite. Tertio, bonum Sacramẽti, quia est copula indissolubilis. Et sicut Christus diligit Ecclesiam, ita maritus vxorẽ &c. Et per hæc bona dicit excusari concubitum coniugalem. Extant etiam prolixæ disputationes apud scholasticos, quãdo consuetudo coniugalis sit meritoria, quandò sit peccatum veniale, quando mortale scilicet, quando fit vel causa procreandorum liberorum, vel vitandæ fornicationis, vel quando quæritur delectatio, & exceditur moderatio. Clemens etiam 3. Strom. disputat de congressu cum coniuge prægnante, vel lactante, priusquam infans ablactetur. Et extant de hac quæstione etiam veterum disputationes, libro 4. sentent. distinct. 32. Et apud Gratianum, 33. quæst. 4. Sed ex huiusmodi disputationibus, quæ ex nostris consequentijs sine expresso verbo Dei texuntur, plerunque nectuntur laquei conscientiarum. Rectius igitur conscientiæ erudiuntur ex illis Scripturæ fundamentis, de quibus diximus. Nam & Clemens inquit, quia Paulus dicit: Rursus conuenite, ne tentet vos Satan, διὰ τὴν ἀκρασίαν: ideo matrimoniorum finem honestum & licitum etiam alium esse, quam procreationem liberorum. Et Longobardus recte dicit: Ante lapsum coniugium fuisse tantum officium, nunc vero esse etiam remedium. Ideo Solomon Prouer. 5. & Eccles. 9. inquit: Lætare cum vxore adolescentiæ tuæ, &c. Semper tamen pij coniuges agnoscant ἀταξίαν illam, de qua etiam ratio erubescit, quę per peccatum accessit, vt supra diximus. Moneri itaque debent coniuges propositis hisce Scripturæ dictis, 1 Thessalon. 4. Quisque vas suum possideat in sanctificatione & honore, non in passione concupiscentiæ, sicut gentes. 1 Pet. 3. Cohabitate vxoribus secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, ne impediantur orationes vestræ. Item, quod Sara inquit: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, num voluptati operam dabo? Et 1. Corinth. 7. Ne fraudetis vos inuicem, nisi ad tempus, vt vaceris ieiunio & orationi. Sed quia Deus coniugibus secundum veniam, vt Paulus inquit, multa indulget, quæ tamen nõ excedunt limites coniugij & indulget propterea, sicut Paulus inquit: ne tẽtet vos Satan propter intemperantiã vestram. De quibus igitur non extat manifesta prohibitio diuina, inde disputando ex nostris nudis consequentijs, non debemus cõscientijs laqueos facere. Hactenus igitur ostẽdimus, castitatem non esse coniugio opponendam, quia Spiritus sanctus affirmat in ipso cõiugio esse castitatem, pudicitiã, & sanctimoniam.

Scholastici de coniugali consuetudine.

DE VIRGINITATE SEV *cœlibatu.*

Commendatione coniugij non damnatur cœlibatus & viduitas.

Quæ hactenus de castitate, pudicitia, & sanctimonia in consuetudine coniugali ex verbo Dei attulimus, non eam habẽt sententiam; quasi necessarium sit omnibus hominibus sub periculo salutis in coniugio esse, aut quasi genus vitæ cœlibis per se sit prohibitum, impiũ & damnatum, ita vt nec virgo, nec vidua, etiamsi Dei dono possent cõtinere, in illo vitæ genere bona conscientia perseuerare & saluari possint. Certum enim est ex verbo Dei, vtrumq; genus vitæ Deo probari, & coniugium & cœlibatum, siue in virginitate, siue in viduitate. Sicut enim de coniugio hoc iam demonstrauimus: ita Christus & Paulus affirmant, ab illo præcepto (Crescite & multiplicamini; Item, quisque habeat suam vxorem, &c.) excipi quosdã, qui scilicet donũ cõtinentiæ à Deo habẽt. Ac si fideles & pij sunt,

affirmat scriptura, ipsos in puritate vitæ cœlibis sanctos esse, curare quæ sunt Domini, adhærere & placere Domino, ac hæredes esse regni cœlorū, Matth. 19. 1. Corint. 7. Recipimus igitur, probamus & repetimus Ecclesiæ Catholicæ confessionē, quæ extat in concilio Gangrensi, & apud Epiph. lib 2. Tom. 1. hæresi 48. Sancta Dei Ecclesia virginitatem cum humilitate admiratur & glorificat, viduitatem laudat, & nuptiarum castum vinculū honorat & suscipit. Scortationem vero, adulteriū, & alias libidines interdicit, abominatur & damnat, &c. Non ergo cœlibatum ipsum per se, sed periculosas superstitiones, & impias opiniones, quas hypocritæ cœlibatui præter & cōtra scripturam affinxerūt, taxamus, reijcimus & damnamus. Quia vero magna & cōfusa est colluuies errorū in cœlibatu Pōtificio, de præcipuis capitibus eo ordine dicemus, quē ratio explicationis Tridentinorum Canonum nobis subministrabit. Et collationem inter cœlibatū ac coniugium, de qua Canon decimus loquitur, primo examinabimus.

Quid in doctrina Pontificiorum de cœlibatu, damnatur.

CAPVT I.

IN QVIBVS CASIBVS, QVO SENSV ET PROpter quas causas, coniugium aliquando æquetur, aliquando anteponatur cœlibatus.

Insidiosa generalitas Canonis Trid.

Animaduertat quæso Lector, quam insidiose verba decimi Canonis sint posita. Anathemate enim suo illos iugulat, qui statum coniugalem non tantum æquant, verum etiam anteponūt cœlibatui. Et hæc eo artificio ita nude & inexplicate posita sunt, vt ij, qui certaminum horum temporum ignari sunt, vel nō præmoniti, quid in controuersia positū sit, existiment, nostras Ecclesias non immerito damnari, cum talis opinio sit Iouiniana hæresis, ac exprefle, directe, & aduersa, quod dicitur, fronte pugnet cum manifestis sententijs Pauli, 1. Cor. 7. Qui matrimonio iungit, benefacit, & qui non iungit, melius facit. Item, Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium. Necessitas igitur efflagitat, vt inuolutæ illæ generalitates euoluantur, atq; ita candido & pio Lectori, in clara luce monstretur verus disputationis status, & quid proprie in controuersia sit positum, quando nostri contra Pontificios, locum comparatorum inter cœlibatum & coniugium, tractant.

Pontificia virginitatis causa finalis.

Pontificij igitur: quādo de causa finali, & de merito virginitatis vel cœlibatus disputant, quo consilio, quo fine, quo respectu, & propter quam causam suscipiendus & seruandus sit cœlibatus, palā docent: ideo suscipiendum & seruādum esse cœlibatum, quia satisfactio pro peccatis, & meritum remissionis peccatorum gratiæ Dei, saluris & vitæ æternæ. Et ne conquerātur falso sibi hoc tribui, euidēter demōstrabimus hac esse Pontificiorum de cœlibatu doctrinam. In forma enim absolutionis Monastiex, inter cætera hæc ponuntur verba: Rigor Religionis, meritum ordinis (cuius pars est cœlibatus) cedant tibi in remissionem peccatorū & in præmium vitæ æternæ. Item, quando fit solennis emissio voti de paupertate, obedientia & castitate, Episcopus respondet: Et ego promitto tibi regnū cœlorum, & vitam æternam, si hæc seruaueris. In Rōsario allegatur hæc sententia Thomæ: Religiosus tantum facit donū Deo in sua professione, quod per id consequitur indulgentiā plenariā omnium suorū peccatorum à pœna & à culpa. Citatur ibi & alia sentētia Thomæ: In vitis Patrū legitur, quod eandem gratiam cōnsequantur, religionē intrantes, quam consequutur baptizati, & auctor Rosarii Bernhardinus addit: Religiosus semper, quādo recordatur se fecisse professionem, & de hoc est cōtentus & de nouo eam faceret, si nō fecisset, qualibet vice consequitur indulgētiam plenariam omniū peccatorum. Et ne Tiletanus meus excipiat, hęc

Cōfirmatio. Rosarium.

Vita Patrū.

vetera & iam exoleta esse, eandem cantilenam retexuerunt illi etiam, qui iam in hac luce Euangelij diuinitus accensa, regni Pontificij patrocinium susceperunt. Albertus Pighius enim controuersia 14. de votis monasticis, de tribus votis substantialib. Monachatus, expertis verbis dicit: Illa eligimus & facimus ea opinione & confidentia, quia existimamus illis nos prouocare Dei erga nos misericordiam, gratiam & beneuolentiam promereri. Item, Monastice assumitur à profitentibus, quia creditur valere ad satisfaciendum pro peccatis, vtque per eam impetremus diuinam gratiam & misericordiam. Item, castrant se propter regnum Dei assequendum, & propter diuinam promerendam erga nos gratiam. Vnde versus: 10

Inclyta virginitas, cælos qua dote meretur,
Cum tua cum Christo, consocianda placet.

Petrus à Soto.

Petrus à Soto, qui Tridenti in Concilio mortuus est, in confessione sua Catholica dicit: Virginitatem seu cœlibatum, coram Dei tribunali magni meriti, excellentiorem & sanctiorem esse coniugio, quia [illegible] ter sit satisfactio peccatorum maxima, & meritum vitæ æternæ, hæc enim sunt ipsius verba.

Et dignum est obseruatione, cum Hieronymus in Epistola ad Paulam, de obitu Blesillæ filiæ, dixisset. Secundo, quodammodo propositi baptismo se lauit, licet de proposito interpretetur & addat quodammodo, ac de huiusmodi suis hyperbolis ipse dicat: Rhetoricati sumus, & in modum declamatorum paululum lusimus: tamen posteri eandem gratiam professioni Monastice adscripserunt, quam scriptura baptismo tribuit. Et quanquam Bernhardus, qui aliquid lucis habuit in articulo iustificationis, quæ liceat mitigatione qualemcunque [illegible] illius [illegible], cum inquit, de præcepto & dispensatione, Audire vultis à me, vnde inter pœnitentiæ instituta monasterialis disciplina meruerit hanc prærogatiuam, vt secundum baptisma nuncupetur: arbitror ob perfectam mundi renunciationem, & spiritualis vitæ excellentiam. &c. Bernhardinus tamen in suo Rosario, & alij Monachi, mitigationem illam non recipiunt, sed sicut verba sonant, interpretantur de consequenda plenaria remissione omnium peccatorum, per professionem Monastices, quod quidem in illis, non vsque adeo mirandum est propter turpissimas illius temporis tenebras. Hoc vero prodigium est, quod hoc tempore Petrus à Soto non veretur, & quidem Catholico nomine, fœdissimam illam Baptismi contumeliam probare & defendere. Vota Monastices scilicet æquiualere baptismo, adeo quia sint magna satisfactio pro peccatis, vnde quandoque & quidem frequentius, plena omnium peccatorum satisfactio esse possint quod ad immunitatem à pœna futuri seculi pertinet, verba enim eius recito. Et quanquam fingantur Pontificij, quando loquimur de luce Euangelij hisce postremis temporib. diuinitus accensa, verissimum tamen esse ipsi experiuntur, quod simplices laici, & quidem pueri etiam, in doctrina Catecheticos recte instituti, exhorrescant, quando blasphemias hasce voces audiunt. Si enim Paulus de operibus legis, hoc est, quæ diuinitus mandata sunt, pronunciat: Si ex lege iustitia, Christus frustra mortuus est, nos multo iustiori dolore, non tam conqueri, quam exclamare possumus: Si cœlibatus & reliqua monastica vota, quæ præceptum Domini non habent, sunt satisfactio pro peccatis maxima, promerentia plenariam remissionem omnium peccatorum, regnum Dei & vitam æternam; sibi igitur & frustra Christus mortuus est. Item, Si professio cœlibatus, & reliquorum votorum æquiualet Baptismo, quoad plenariam remissionem peccatorum, & a culpa & a pœna: exinanita igitur est fides, & Euangelij promissio vna cum Sacramentis abolita est. Nec necesse est addere operosam refutationem harum contumeliarum. In prima enim parte in loco de iustificatione, ex clarissimis Scripturæ [illegible] fontes refutationum monstrati sunt.

Tantum igitur statum controuersiæ inter Pontificios, & nostros de col-

latione, inter virginitatem & coniugium formabimus, qui ex 1. 5. quæstionibus, hic est: An virginitas excellentior & melior sit coniugio, coram tribunali Dei, ita vt non coniugium, sed cœlibatus sit satisfactio pro peccatis maxima, promerens gratiam Dei, plenariã remissionem peccatorum omnium, regnum Dei & vitam æternam. Ad hanc vero quæstionem non nos, sed Scriptura respondet: Nec coniugium, nec cœlibatum, sed sanguinem Filij Dei esse propitiationem & satisfactionẽ perfectam, solam & vnicam pro peccatis nostris. 1. Ioa. 1. Nec cœlibatu, nec coniugio, sed fide in nomine Christi, qui mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustitiam nostram, credentes accipere remissionem peccatorum, salutem, & vitam æternam, Act. 4. & 10. Ioa. 20 Sicut igitur Petrus coniugatus, fide per gratiam Dei, propter solius Christi satisfactionem & meritum, coram tribunali Dei iustificatur & saluatur, Act. 15. Ita & Paulus cœlebs non suum cœlibatum tribunali Dei opponit, sed fatetur se iustificari & saluari gratis per Dei gratiam propter redemptionem Christi fide in sanguine ipsius, Rom. 3. Coram tribunali igitur Dei, in articulo iustificationis & saluationis, cœlibatus non est excellentior, melior aut præstantior coniugio, sed in hoc pares seu æquales sunt, cœlebs & coniugatus, quod sicut coniugatum, ita & cœlibem, si velit, coram Deo iustificari, oportet credere in eum, qui iustificat impium, vt nec cœlibatus, nec coniugium, sed fides ipsi imputetur ad iustitiam, & beatitudo tam cœlibis quam cõiugati in eo consistat, quãdo Deus iustitiam imputat sine operibus, Rom 4. Imo si iudicio Dei fidelis coniugatus mortem & obedientiam Christi: Cœlebs vero suum cœlibatum, tanquam propitiationem, satisfactionem & meritum ad iustitiam & saluationem opponat, hic certe fidelis cõiugatus, isti Pharisaico cœlibi in hoc casu iure & merito lõge anteponitur: Recte enim huc accõmodatur illud Pauli, Gal. 5. Euacuati estis a Christo, & gratia excidistis qui cœlibatu iustificamini.

Statui quæstionis huius.

Pronuntiatum Scripturæ.

Hæc Tridentini Patres sciunt in controuersia esse, quãdo de collatione virginitatis & cõiugij disputatur. Hoc enim casu, hoc sensu, & hoc modo fidele & humile cõiugium nostri aliquando equant, aliquando anteponunt superbo cœlibatui. Sed si explicate hoc proponerent, vident pium Lectorem sentẽtiam illam improbare non posse. Nec forsan clare profiteri audẽt Pighianas & Asoticas illas blasphemias, de quibus dictũ est, & tamẽ neruos retineri cupiunt. Hanc ad rẽ accommodatissimũ visum fuit illud artificiũ, vt Canon in genere & inexplicate damnaret eos, qui coniugiũ anteponũt cœlibatui. Nec vero nostri vel primi vel soli de tali exæquatione, in hoc casu cœlibatus & coniugij, locuti sunt. Gangrense enim Conciliũ, Canone 10. prorsus eodẽ modo sancit: Si quis ex his, qui virginitatem propter Dominum seruant, extollitur aduersus cõiugatos, Anathema sit. Et Canon 11. hoc explicat: Si quis virorũ propter continentiã, quæ putatur, amictu pallij vtitur, quasi per hoc habere se iustitiã credens, &c. Et Augustinus in libro de sancta virginitate, multa quidẽ disputat de præcellẽtia cœlibatus, de qua postea dicemus, grauissime tamen virginũ superbiam efferentium se contra coniugatos reprehendit. Et c. 26 concludit ipsam vitam æternam, & ipsum regnum cœlorum, cõmuniter, & ex equo dari omnibus, & coniugibus & virginibus, qui fide gratis per redemptionem Christi iustificantur. Et cap. 40. modeste, inquit: Vos genus electum, & in electis electius, virginei chori, sequentes agnum, etiam vos gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, nõ ex operibus ne quis extollatur, Cap. 49. dicit etiam ad virgines pertinere: Si dixerimus, quod peccatum non habemus, seducimus nos: Sed si confiteamur delicta nostra, fidelis & iustus est, vt dimittat nobis peccata nostra, &c. Item, Si peccauerimus aduocatum habemus apud Patrem,

Quo sensu coniugium aut æquetur aut præferatur cœlibatui.

Sententia nostra vetustatis habet testimonia.

Concilium Gangrensi.

Augustinus.

Iesum Christum, iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Et ca. 52. dicit ad virgines, iustitiam vestram nolite statuere, sed Deo iustificanti vos submittite. Falsum igitur & contumeliosum in Christum est, fingere cœlibatum esse satisfactionem pro peccatis maximam, promerentem plenariam remissionem omnium peccatorum & vitam æternam. Sed reliqua etiam, quæ in hac dispositione, de collatione inter cœlibatum & coniugium, cōtrouertuntur, persequamur: vtque eo breuius ea perstringere possimus, in certa capita illa conferemus.

Secundus error Pontificiorū quod cœlibatum vocant statum perfectionis & operis supererogationis.

Secundo, Ex falsa persuasione de præceptis & cōsilijs fingūt se per cœlibatum plus supererogare, quam perfecta legis obedientia requirat. Ideo coniugium vocant statum imperfectionis, cœlibatum vero statum perfectionis. Nec inani tantum vocabulorum strepitu ludunt, sed propter illā, non tantum perfectionis, sed supererogationis persuasionem sui merita & opera supererogationis vendunt, communicant & applicant alijs, qui sunt in statu imperfectionis. Hinc Bernhardin' in suo Rosario fingit Monachos & Sanctimoniales substantialib. suis votis, nō pro suis tantū peccatis, verum etiam pro fundatorum & aliorū benefactorum peccatis satisfacere. Et Hieronymus lib. 1. aduersus Iouinianum, nō veretur ex turpi deprauatione loci Paulini. 1. Tim. 2. asserere, mulierē saluari per cœlibatum liberorum, hoc est, Sanctimoniales suo cœlibatu non sibi tantū, sed & parentibus promereri salutē & vitam æternā, quam illi alias consecuturi non essent, eo quod in legitimo coniugio liberis operā dedissent. In hymno etiam de virginibus canunt, Huius obtētu Deus alme nostris parce iam culpis, vitia, remittēs &c. Ad hanc opinionem iterum accommodetur status controuersiæ: An scilicet cœlibatus cōiugio præferendus sit ita, & ideo, quod possit pro aliorum etiam peccatis satisfacere, & alijs etiam vitam æternā promereri? Hic si dicam, Solum Christū pro peccatis nostris satisfecisse, & sanguine suo nobis acquisiuisse salutē & vitā æternam, atq; ideo sicut nec cōiugio, ita neq; etiam cœlibatui hoc tribuēdū esse. Recte quidem in hoc casu, & scripturis consentanee cœlibatū & cōiugium exæquauero: sed minus adhuc, quā verū est, dixero. Debeo enim iuxta scripturam dicere: Si quis hac persuasione & hac confidentia cœlibatum suscipiat & seruet, vt ita pro aliorū peccatis satisfaciat, & alijs promereatur vitam æternā, eum nō tantū fideli coniugato longe postponendum sed esse manifeste contumeliosum & blasphemum in mortem & obedientiā vnici nostri propitiatoris & saluatoris Iesu Christi. Quare igitur Tridentini patres nō explicate dixerūt in suo Canone (Si quis in hoc casu & hoc modo dixerit: cōiugiū anteponendū esse cœlibatui, anathema sit) si persuasiones illas probant? Aut si non probant, quare sententiam suam non distincte declarant? Sed hinc animaduertit lector, quid generalitatibus illis in decimo Canone inuoluere voluerint patres isti.

Bernhardinus.

Hieronymus.

Violenta dictorum Scripturæ abusio & deprauatio.

Tertio, Multa Scripturæ dicta, quæ communiter & ex æquo ad omnes fideles pertinent, Pontificij ad solum cœlibatū detorquēt, & fideles coniugatos inde excludunt, vt 2. Cor. 11. Despōdi vos vni viro, virginem castā exhibere Christo. Ose. 2. Desponsabo te mihi in sempiternum in iustitia & iudicio. in misericordia & miserationib. Et spōsabo te mihi in fide. Ies. 61. Induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me quasi sponsam ornatam monilib. suis. Matt 25. Virgines intrant cū spōso ad nuptias agni. Et quæ similia dicta de sponsa Christi in Scriptura extant, vt Ioan. 3. Ephe. 5. Psal. 45. Apoc. 21. & in Cantico Canticorū: ea Monachi ad solum cœlibatum detorquent. Num vero metu Tridentini anathematis concedemus, cœlibatum meliorem esse coniugio, ita & ideo, quod soli cœlibes exclusis coniugatis illi Scripturæ dictis comprehendātur? Atqui si hoc fecerimus, omnes fideles coniugatos excludemus ab

Ecclesia,

Ecclesia, a iustitia, à misericordia, salute, & ab hæreditate regni Dei. De-
sponsatio enim illa fit inter Christum & Ecclesiam, in iustitia, & miseri-
cordia, induit vestimentis iustitiæ & salutis, & collocat sponsam in com-
munionem hæreditatis filij Dei, sicut dicta illa Scripturæ ostendunt. Ab-
sit autem hoc, Petrus enim fideles coniugatos expresse vocat cohæredes
gratiæ. Quicquid igitur Pontifex sæuo suo Tridente fulminet, nos libere
& intrepide cum Scriptura dicimus, fideles coniugatos, cum sint mem-
bra Christi, non minus esse Christo spiritualiter desponsatos, quam vir-
gines credentes. Non enim vel coniugio, vel cœlibatu, sed fide per mise-
rationes Dei, Christo desponsamur, Ose. 2. Imo recte addimus fidelem &
humilem coniugem, quę nō ex operibus, sed fide ex gratia propter Chri-
stum, iustam & saluam se esse statuit, longe anteponendam esse superbæ
virgini, quę non fide ex misericordia, sed propter meritum suæ virginita-
tis se sponsam Christi esse statuit. Quod si hanc sententiā Tridentini pa-
tres damnauerint, possunt eadem opera vniuersam scripturā damnare.

Eadem ratione, pręcellentiam cœlibatus pro cōiugio Pontificij expli-
caturi, dicta Scripturæ de sanctificatione, de emūdatione ab inquinamē
tis, de deponēdo veteri homine & induēdo nouo, de renouatione Spiri-
tus, & ne cōformemur huic seculo, nec secundum carnē viuamus, sed se-
cundum Spiritum ambulemus, & similia ad solos cœlibes seu virgines
accommodant. Extant hæc apud Hieron. lib. 1. contra Iouinianum, & re-
peruntur in multorum Monachorum scriptis. Vnde etiam vsitatæ ipsis
appellationes fluxerunt, quod cœlibes vocāt sanctimoniales & spiritua-
les: Coniugium vero appellant statum secularem & carnalem. Hic certe
analogia fidei nō potest concedere, cœlibatum propterea anteponendū
esse coniugio, quia soli cœlibes, & nō coniugati, licet fideles, a 1 commę-
morata illa Scripturæ dicta pertineant. Ita Rosarium dicit, virginitatem
præseruare ab interitu damnationis æternę, & in eius figuram pręcepisse
Deum, Num. 31. Iud. 21. Mulieres, quę cognouerunt viros, interficite, vir-
gines autem reseruate. Marullus dicit: Mosen, quia coniunx fuit, nō po-
tuisse ingredi terrā promissionis: Iosuæ vero propterea, quia cœlebs fuit,
hoc datū fuisse. Et quia hæc figura fuit requiei in vita æterna, Heb. 3. ma-
nifestū est, quid inde sequatur. Nescio vero, an patres Tridētini hoc mo-
do, hoc sensu, & propter hanc rationē, palam ausint cœlibatum coniugio
anteponere? Et tamen generalitas Canonis anathema fęcit omnes, qui
Monachorū opiniones de præcellētia cœlibatus, nō per omnia probant.

Bernhardinus.

Marullus.

Quarto, Apud scholasticos vsitatum est illud axioma, & prolixe repe-
ritur in Rosario. Opera quæ in religione Monastica (cuius fundamētum
sunt tria illa vota, cœlibatus, paupertatis & obediētię) fiunt, etiam mini-
ma, vt stare, dormire, sedere, comedere, &c. meliora & præstantiora esse
coram Deo, quam maxima opera, vel primæ vel secundæ tabulæ, quæ à
coniugatis etiam in fide fiunt. Sit iudicium penęs pium & cordatum le-
ctorem, cum minima & quidem adiaphora Monachorum opera, vt co-
medere, & quæ comestionem sequuntur, tantopere eff[e]rant. An Mona-
chi crepitus melior sit coram Deo, oratione fidelis coniugati? Ego enim
hæc ipsorum Monachorum verbis tantum recito, vt Lector eo facilius
de artificio 10. Canonis iudicare possit.

Scholasticorū axioma.

Quinto, Augustinus non audet virginitatem Baptistæ præferre coniu-
gio Abrahæ. Sed scio quid respondeāt: Cœlibes scilicet noui Testamenti
non præferri coniugibus veteris Testamenti, vbi Eunuchi seu cœlibes
vix pro membris Ecclesiæ habebātur: sed quando in nouo Testamento,
inter se comparantur cœlebs & cōiugatus, tunc illū huic præferri. Quæ-
ro igitur non, an virgo Ethnica Christianæ coniugi sit postponenda, hoc
enim planum est: Sed quæro, an cœlibatus crassi & pręp[i]nguis Monachi,

Augustinus de collatione coniugij & cœlibatus.

melior

melior & præstantior sit coniugio Petri, Lucæ, P[illegible], [illegible], patris Nazianzeni, Hilarij, &c. qui coniugati fuerunt? Non sane arbitror. Augustinus certe modeste inquit, de virginitate, capite 44. Quis nesciat obedientem mulierem inobedienti virgini præponendam: sed quando ambæ sunt obedientes præceptis Dei, itane trepidabit sanctam virginitatem, etiam castis nuptijs, & continentiam præferre connubio? Imo verò non dubitet hanc etiam illi rei præponere. Hic tamen vel hæc virgo obediens, & Deum timens, illi vel illi mulieri obedienti & Deum timenti, se anteferre non audeat, alioqui non erit humilis, & Deus superbis resistit. Et cap. 51. Fidenter dico, nec mihi ne irascantur timeo, quos vt mecum sibi timeant solicitus moneo, facilius sequuntur agnum, si non quocunq; ierint, certe quousq; potuerint, coniugati humiles, quam superbientes virgines &c. Non ita in genere inter quosuis cœlibes & coniuges constituenda est prærogatiua seu excelentia cœlibatus. Et in collatione illa, nõ ad cœlibatum tantum & coniugium, sed ad fidem & ad cæteras virtutes, quę vel in cœlibe vel in coniuge sunt, respiciendum est.

Quorum ratio [illegible] in cœlibatu & coniugijs respectus habendus.

Et hæc præcipue in controuersia sunt, quando de collatione inter cœlibatum & coniugium disputatur, quæ hoc loco per capita annotare volui, vt lector inde intelligat, quib. casib. quo sensu, & propter quas rationes nostri aliquando disputent & contendant, vel cœlibatum exæquari cum coniugio, vel coniuges anteponendos virginibus. Si quis enim de controuersijs, quæ inter nostros & inter Monachos, de hac materia agitantur non sit præmonitus, & legat nude ac in genere, esse quosdã, qui dicant coniugiũ æquari [illegible], imo qui nõ vereātur coniugiũ anteponere cœlibatui, vel turbabitur, vel clamabit Iouiniano peiores esse hæreticos.

Et hoc ipsum spectauit generalitas 10. Canonis. Sed ex ijs, quæ annotauimus, planum & manifestum est esse fallaciam à dicto secundo quid ad dictum simpliciter. Et permittatur hæc quæstio cuiuis pio Lectori, secundum analogiam fidei examinanda & dijudicanda, an in illis casibus, in eo sensu, & propter illas causas, sicut Monachos sentire & loqui ostendimus, cœlibatus coniugio, eo modo sicut Monachi volunt, præferendus sit coram tribunali Dei.

CAPVT II.

QVOMODO, QVO SENSV, ET PROPTER quas causas, Paulus cœlibatum præferat coniugio.

In collatione coniugij & cœlibatus, alterum præferentis alteri manifestæ sunt Pauli sententiæ, 1. Corinth. [illegible] Qui iungit matrimonio bene facit. Qui non iungit, melius facit. Itẽ, beatior erit, si cœlebes manserit. Varias autẽ hæc collatio peperit disputationes omnibus temporibus. Et de Pontificijs quidem iam diximus. Ostendunt autem historiæ, temporibus Ambrosij & Hieronymi, etiã spargi cœpisse seminaria illius persuasionis, quasi virginitas ideo præferretur coniugio, quod esset meritum remissionis peccatorum, salutis & vitæ æternæ: illam enim persuasionem (cum Ambrosius & Hieronymus ferme eo alludere viderentur) Augustinus de sancta virginitate modeste, sed tamẽ grauiter refutat. Et Iouinianus forsan voluit falsam illam persuasionem reprehẽdere: sed si vera sunt quæ de ipso scribuntur, nimium deflexit in alterã partem, vel tollens prorsus illas Pauli sententias melius facit. Item beatior erit, vel propter externa tantũ commoda, & propter Epicuræum ocium, cœlibatum præferens coniugio cũ Paulius dicat vt sit sancta, & adhæreat Domino. Augustinus & Hieronymus scribunt, Iouinianum docuisse, virgines & maritatas si sint baptisatæ, & nõ discrepent ceteris operibus, eiusdem esse meriti. Augustinus vero satis ostendit, non de merito salutis & vitæ æternæ controuersia fuisse. De

Abusus dicti Pauli.

Iouiniani certamen.

v[illegible] state capite qu[illegible]ragesimo, Sed quod Io[illegible]nianus gradus cœlestis [illegible]merat[illegible]onum, pro [illegible] meritis bonis recte ac pie collocatis, negarit & [illegible] u[illegible]sulerit. In enim Epistola Mediolanensis Ecclesiæ apud Amb[illegible] [illegible] [illegible]anı errorem describit: Atque hos errores Ecclesia recte, damnauit in Iouiniano, quod propterea dico: Solent enim Pontificij nostras Ecclesias (quia merita in remissionis peccatorum, & vitæ æternæ causa detrahunt, & [illegible] Christo tribuunt) inuidia Iouinianismi onerare, quam tamen nec plane nec recte describunt. Sed Iouinianũ relinquamus suo [illegible], ac de ipsa dicamus. Certum autem est, sicut in præcedentibus ostensum est, cœlibatum præferri coniugio, non ideo necessariò, quasi sit opus, quod mereatur remissionem peccatorum, salutem & vitam æternam, vel quod possit inter peccata nostra, & inter iudicium Dei, tanquam propitiatio seu satisfactio, opponi. Hæc enim opinio contumeliosa est in filium Dei, tollit fidem, & abolet promissionem. Collatio igitur virginitatis & coniugij, de qua Paulus loquitur, non pertinet ad articulum iustificationis & saluationis, id quod Augustinus etiam expresse fatetur de virginitate, capite quadragesimo, quadragesimonono, & quinquagesimo secundo. Sed tamen negare non potest, Paulum conferre cœlibatũ & coniugium, non vt paria, sed ita vt cœlibatum præferat. Hoc vero quo sensu accipiendum sit simpliciter ex Scriptura explicabimus.

Quare virginitas coniugio anteponatur.

Primo, Quando status coniugalis, & status cœlibatus inter se conferuntur, tunc Paulus dicit: Qui matrimonio iungit, bene facit, qui non iungit, male facit. Non autem ideo & ita, quasi solus cœlibatus sit status bonus, mundus, & Deo placens: Coniugium vero sit status malus, immundus, & Deo abominabilis. Vterque enim status bonus, impollutus est, & Deo placens. Sed quia vtrumque est donum Dei, 1. Corinth. 7. Apologia Confessionis Augustanæ dicit: Sicut in reliquis donis Dei donum, donũ præstat, ita virginitas donum est præstantius coniugio. Lutherus in 1. Corint. 7. dicit, Paulum statum virginum vocare beatiorem, quam cõiugatum, non autem coram Deo in articulo iustificationis & saluationis, sed propter alios fines de quibus mox dicemus: ita quia Paulus vtrumq; genus vitæ vocat vocationem diuinam, & inter reliquas etiã vocationes discrimen est, recte dicitur, vocationem diuinam ad cœlibatum, esse prę stantiorem vocatione ad coniugium. Augustinus de virginitate capit. 44 dicit, continentiam pręferri connubio, hoc est, hanc rem illi rei prępon[i], capite 46. Multa sunt dona & alijs alia clariora ac superiora, singulis singula, capite 45. Diuinæ gratiæ multa sunt munera, & est aliud alio maius ac melius, dicente Apostolo, æmulamini dona meliora. Et hoc est, quod Ambrosius dicit: Honorabile coniugium, honorabilior virginitas. Considera autem modestiam Augustini de virginitate capite 44. Rem quidem rei, & donum dono præfert, non tamen ideo vult, virginem coniugi se anteponere, alioquin non esset humilis, & Deus superbis resistit, quia omnia sunt Dei dona, quæ non nisi examine tentationis declarantur. Et capite 46. dicit: Alter donis potioribus, sed paucioribus, alter inferioribus, sed pluribus fructuosus est.

Virginitas donum præstantius.

Secundo, Cœlibatus a Paulo pręfertur coniugio, principaliter propter fines vtiles & præstantes. Cœlibatus enim non est ex eorum genere, quę per se & sua natura sunt cultus Dei, sicut est fides iustificans, verus timor Dei, dilectio, &c. sunt enim etiã inter Ethnicos & infideles virgines, sunt in Ecclesia & fatuæ virgines, quæ audiunt: Non noui vos. Et nota sunt Augustini dicta: Quid prodest integra caro, mente corrupta. Item, melius est humile cõiugium, quam superba virginitas. Et cœlibatus sine charitate nihil est. Cœlibatus igitur ex eorum genere est, quæ referuntur ad aliud: Nam sicut Augustinus inquit de bono coniugali, capite nono,

Propter vtiles fines virginitatem

Quædam

Quædam bona propter se ipsa expetêda sunt, vt sapientia, salus: quædam propter aliud expetuntur, vt ieiunium, tunc probatur, quãdo eo refertur, vt carnis petulãtia coerceatur & mortificetur, ne actiones Spiritus, interturbet. Ita cœlibatus in Scriptura commẽdatur in personis idoneis, non quod per se sit cultus Dei, sed laudatur propter finem vtilem. Ita Hieronymus lib.1. contra Iouinianum: Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei. Ita nihil prodest absq; operibus, vel cœlibatus, vel nuptiæ, &c. Et Nazianzenus, de funere sororis in hanc sentẽtiam disputat: Nec nuptias propter naturam propriam esse fugiendas, nec virginitatem propter naturam propriam extoliendam, sed mentem esse, quæ & nuptijs & virginitate, vel bene vel male vtatur. Et quidẽ finis superstitiosus potest cœlibatum, non inutilem tantum, verum etiam damnabilem reddere. Qui enim cœlibatum eligit, propterea, quod coniugium tanquam rem impuram detestetur, illum Paulus dicit, non tantum non placere Deo, sed sequi doctrinam dæmoniorum, 1. Timot. 4. Et qui Epicurei tantum ocij causa præfert cœlibatum: Item, qui abstinet à coniugio, ideo tantum, vt molestias œconomicas fugiat, illũ Clemens, lib. 3. Stromatum, recte dicit, peccare contra charitatem. Qui vero cœlibatum suscipit & seruat ea opinione & fiducia, quod sit propitiatio pro peccatis, & meritum vitæ æternæ, ille cum cœlibatu suo blasphemat meritum sanguinis Filij Dei, vt supra ostensum est. Ita Matth. 19. Christus distinguit Eunuchos, qui enim natura tales sunt, quando non veros & pios fines sibi proponunt, ipsorum cœlibatus certe per se non est cultus Dei. Qui vero ab hominibus castrati sunt, si tantum politicum illum finem, sicut olim de custodiendis gynæceis vsitatum erat, sectentur, illorum certe cœlibatus, non pertinet ad illas sententias Pauli, quibus commendat cœlibatum, 1. Cor. 7. Ideo Christus ex fine iudicandum docet de cœlibatu, cum inquit: Quidam castrãt se propter regnum cœlorum, de qua sententia postea dicemus. Esaias etiam, cap. 56. dignitatem Eunuchatus non ex se æstimat, sed inde, si fœdus Domini teneant. Et Paulus 1. Tim. 5. dicit: Viduam si cœlibatum suum non referat ad verum finem, sed ad ocium & delitias, viuentem esse mortuam. Ex his manifestum est, in doctrina de cœlibatu, non tam de eius præcellentia declamitandum, quam hoc agendum esse, vt veri eius fines recte constituantur & obseruentur. Præcipua igitur cura esse debet, vt cœlibatui verus finis, vnde dignitas & præcellentia eius æstimetur, constituatur. Non autem quisq; sibi fingere debet peculiares causas finales, etiam si hoc fiat bona intentione: Quia scriptum est: Non faciatis singuli, quod vobis rectum videtur, Deut. 12. Item frustra colũt me mandatis hominum, Matth. 15. Quis hæc requisiuit de manibus vestris? Esa. 1. Et quod Paulus scribit, Colos. 2. de cultibus electitijs. Ex Scriptura igitur petendæ sunt veræ causæ finales, propter quas cœlibatus commendatur, & in credentibus, quando personæ sunt idoneæ, Deo probatur. Item, Scriptura nullibi dicit, cœlibatus hunc debere esse finem, vt sit satisfactio peccatorum maxima, & meritum vitę æternæ coram tribunali Dei, sicut Asotus impudentissime loquitur. Honor enim propitiationis pro peccatis, & meriti vitę æternæ, soli obedientiæ & sanguini filij Dei redemptoris & saluatoris debetur.

Veræ causæ finales cœlibatus.

Præsens necessitas.

Veras autem causas finales cœlibatus Paulus, 1. Corin. 7. hoc ordine recenset & explicat. I. Existimo hoc bonum esse propter instãtem necessitatem. Nõ autem simpliciter dicit, bonũ, vt opponatur malo, hoc est, vitio seu peccato, sed addit, καλὸν, τῷ ἀνθρώπῳ, quod ipse mox explicat per συμφέρον, hoc est, cõmodum & vtile est homini. Nec vero loquitur Paulus de ocio Epicureo, qui delitias huius mundi sectatur, & fugit molestias,

quæ vel ob cõfeſſionem Euangelij, vel in ſecunda tabula charitati impo- n[illegible], vel in hoc etate vitæ communis obijciũtur, quaſi ideo cœlibatus [illegible]at, & coniugio præſtantior ſit, ſicut Auguſtinus & Clemens re- cte diſputant: Sed præſentem neceſſitatem intelligit, pericula perſecutio- num, propter Euangelium, principaliter, deinde etiã reliquas aduerſita- tes, quæ in vitę communis negotijs obijciuntur. Hebraicum enim צרה quod hoſtilem coarctationem & oppugnationem ſignificat, Græci red- diderunt per ἀνάγκην. Tunc igitur in tãto & Ethnicorum & Iudæorum odio contra Euangelion, Chriſtianorum ceruicibus, ſingulis momentis, quaſi imminebãt, eiectio, proſcriptio, direptio facultatum, vincula, infa- miæ & omnis generis perſecutiones. Nec illorum tantum temporum ta- lis fuit conditio: ſed quia Euangelion eſt verbum crucis, omnibus tem- poribus crucem & perſecutionem ſecum trahit, non tantum quo ad Do- ctores, ſed & omnes, qui viuere volunt, perſecutionem patientur, 2. Ti- moth. 3. In tali igitur neceſſitate Paulus dicit: Cœlibatum eſſe expedi- tiorem ad perferenda onera & calamitates exilij, vinculorum, perſecu- tionis, &c. Sæpe in perſecutionibus animi franguntur cõſpectu & recor- datione vxoris, liberorum, & integras familias in exilio circumducere, a- ſpicere ſpoliatas, notatas infamia, expoſitas periculis, &c ſæpe in infir- mioribus animum remiſſiorem facit ad confeſſionem. Quidam præſen- tem neceſſitatem ſic intelligunt, quia in exordio naſcentis Eccleſiæ non inueniebantur tot Chriſtiani, cum quibus matrimonium contrahere poſſent, cogebantur ſæpe infidelibus nubere, vt propter illam eius tem- poris neceſſitatẽ potius ſuadeat cœlibatum. Sed Paulus non de illo tan- tum tempore loquitur, ſed complectitur totum curſum vitæ omnium piorum, omnibus temporibus in hoc mundo. Militia enim vita hominis ſuper terrã, quia præter perſecutiones pijs eum varijs calamitatib. & ad- uerſitatib. in hac vita confligẽdũ eſt. Et cõmunes etiã calamitates ſeu tribulationes, Græci interpretes reddiderunt ἀνάγκας, Pſalm. 31. quas Saulus vocat ἐπισχύσεις, quod ſemper quaſi immineant ceruicibus pio- rum in hac vita. Quia vero in ferenda cruce ſæpe plus excruciantur ani- mi cogitatione de vxore & chariſſimis liberis, quam ipſa calamitate, vn- de patientia & obedientia in cruce ſæpe languidior fit: dicit igitur Pau- lus, propter talem neceſſitatem, cui præ cæteris hominibus pij expoſiti ſunt, cœlibatum in perſonis idoneis expeditiorem & commodiorem eſ- ſe. Et qui donum illud habet, & hoc fine cœlibatum eligit, recte facit. Qui vero donum continentiæ non habet, vel iam alligatus eſt vxori, non debet propterea vel vri, vel quærere ſolutionem ab vxore. Sed ſit tãquam non habens vxorem, tanquam non flens, inquit Paulus, hoc eſt, non ita addictus ſit vel vxori vel liberis, vt propterea, vel confeſſionem in perſe- cutione, vel patientiam in cruce abijciat. Ac ſciat etiam in coniugio ſibi non defuturum auxilium Dei, ad tolerandas perſecutiones & alias ca- lamitates, cum quidem, ſicut Paulus inquit, habeat vocationem Dei ad coniugium. Et quo magis arduum & difficile hoc corpus eſt in coniuga- tis, eo etiam illuſtrior eſt ipſorum confeſſio in perſecutione, & patientia in cruce, ſicut multorum coniugatorum exempla hoc oſtendunt.

Secundam cauſam finalem cœlibatus, Paulus his verbis cõſtituit: Cõ- iugati tribulationẽ carnis habebũt, ego autem vobis parco. Item, Velim vos eſſe ſine ſolicitudine. Intelligo autem hoc loco tribulationem, quod in ipſo cõiugio multæ obiiciuntur moleſtiæ & difficultates in cohabita- tione cum coniuge (ita enim Petrus totam conuerſationẽ vocat) in edu- catione liberorũ, in gubernatione familiæ &c. in re familiari, vel parãda vel conſeruanda, in tãta negotiationũ deprauatione, &c. ab his ſolicitudi-

nibus liberiores sunt cœlibes. Cõiugati vero si sunt infirmiores, sæpe illis difficultatibus succubunt, ita, vt lapsu aliquo præoccupentur. Et Paulus inquit: Cogitat quæ sunt mundi, vt coniugi placeat. Et cum non omnium eadẽ sit fortitudo & robur, dicit Paulus: Ego parco vobis, volo vos esse sine solicitudine. Non autem vult Christianos esse ita delicatos, vt communia onera huius vitæ fugitẽt, vel tanquam Epicurei de grege porci, tantum cutem suã, sine honesta aliqua solicitudine vocationis curẽt, sed vocat ἀμερίμνους, qui illis difficultatibus, quę mentem distrahunt, & multis sunt occasio ruinę, non sunt expositi. Qui igitur habet donũ continentię, si in eligẽdo cœlibatu, hunc finem sibi proponat, recte facit. Reliquis vero, qui donum à Deo habent ad coniugium, & vocationem ad difficultates illas, quę coniugiũ comitantur, subeundas, proposita est doctrina: Vt qui habent vxores sint tanquam nõ habentes, qui vtuntur hoc mũdo, tanquam nõ vtantur. Proposita etiam est consolatio, Deum inter difficultates coniugales, sua gratia & auxilio non defuturum petẽtibus. Ideo enim Paulus donum Dei vocat, non tantum continentiam in cœlibatu, verum etiam vt coniuges maneant in fide, dilectione, & sanctificatione cum castitate, 1. Timoth. 2. Et hoc loco inquit, quisque habet suum donum; vnus sic, alius autem sic. Item, sicut cuique Deus distribuit, sicut quemque vocauit Dominus, ita ambulet. Et sicut difficilior est pugna, ita victoriam etiam inter coniugij molestias illustriorem esse præ cœlibatu, Clemens pulcre disputat, libro 7. Stromat. Vere enim coniugium schola est progymnasmatum, patientiæ, consolationis, fidei, spei, charitatis, &c. Loquitur autem Paulus principaliter de impari, moroso, & difficili coniugio. Neque enim oblitus erat, quibus verbis Scriptura, dulcissimam mediocriter commodi coniugij, cohabitationem describat. Genes. 2. Faciamus ei adiutorium, quod sit coram ipso. Prouerb. 12. Mulier diligẽs corona est viro. 18. Qui mulierem inuenit, bonum inuenit, & hauriet iucunditatem à Domino. Et quæ prolixe describuntur, Prouerb. 31. & Eccles. 9. Perfruere vita cum vxore, quam diligis cunctis diebus vanitatis tuæ, hæc enim est pars in vita & in labore tuo. Prouerb. 5. Lætare cum vxore adolescentiæ tuæ, &c.

Vita ἀμερίμνος.

Vt sint ad pietatis exercitia expeditiores.

Tertiam causam finalem, Paulus his verbis ponit: Coniunx curat ea, quæ mundi sunt, vt viro placeat. Cœlebs vero curat ea quę sunt Domini, vt Deo placeat, vt sit sancta corpore & spiritu. Item, vt indiuulse adhęreatis Domino, &c. Coniugium enim valde multa habet auocamenta. Et sicut Lutherus inquit: In multa aliena a verbo negotia diuiditur, nõ potest semper intendere lectioni, interesse publicis congressibus, precibus &c. Sępe à cogitationib. primę tabulę distrahitur ad curas rei familiaris. Cœlibes vero expeditius & liberius instare possunt verbo Dei & orationi, die ac nocte. Hęc sunt Lutheri verba. Item, ad Apostolatum, cuius vocatio generalis, ad omnia loca extendebatur expeditior erat cœlibatus, pręcipue vero de impari coniugio Paulus loquitur. Si enim contingat coniunx, vel infidelis, vel non studiosus pietatis, multa sæpe dissimulantur, omittuntur, vel designantur in gratiã coniugis, ne offensiones oriantur: vellet autem Paulus Christianos esse ἀμερίμνους, hoc est, nõ diuersis cogitationibus & studijs distrahi à cultib. primæ tabulæ: vult igitur Paulus finẽ cœlibatus hũc constitui, vt qui habet donum illud, omnes cogitationes, curas, studia, & actiones, Domino & exercitijs pietatis, sine auocamẽtis huius seculi addicere possit. Quos vero Deus ad cõiugium vocauit, cogitent, ne curis huius seculi tanquã spinis præfocentur, sed primum quærant regnum Dei, & iustitiam eius, deinde sciant se etiã operibus secundæ tabulæ Deo cultum pręstare, quia secundum mandatum simile est primo. Nullo modo autem hæc est Pauli sentẽtia, quasi nemo in coniugio possit cu-

rate

rare [illegible] sunt Dei, Domino adhærere & sanctitatem corporis, & spiritus, [illegible] loquitur de ijs quæ plerunque accidunt, sæpius enim & cœlibes [illegible] seculi implicantur. Quod vero piæ etiam coniuges sint [illegible] & [illegible] quæ sunt Domini, Scriptura manifeste tradit, [illegible] 1. Tim. 2. Quodque maritos lucrifacere possint Domino, 1. Cor. 7. 1. Pet. 3. Et [illegible] 3. Sic dicit. Etiam nupta, & de ijs quæ sunt mariti & [illegible], quæ sunt [illegible], sollicita est in Domino, vt sit sancta & corpore & spiritu. Nazianzenus de funere sororis suæ: Carni conglutinati, nequaquam separat à spiritu. Item nupta paulisper mundo ministrat & naturæ, seu [illegible] [illegible] naturæ legem hanc tulit, Deo &c. Et in corporis quidem sanctitate [illegible] tamen est, commixtio enim coniugum, non fit sine ardore lib[illegible] sed tamen etiā valis tribuitur sanctificatio in coniugio, 1. Thes. 4. & Origenes vellet quidē locum in principio, Rom. 12. ad virginitatem solam contorquere: sed addit correctionem, quia videmus nonnullos Sanctorum aliquos etiam Apostolorum habuisse coniugia, non vsquequaq; possumus de sola virginitate sentire. Et addit, Coniuges pios posse etiā corpora sua exhibere hostiam sanctā Deo placentem. Et contra, Virgines [illegible] maculatas, non ex sola virginitate corporis offerre hostiam sanctam, Deo placentem.

Etiam coniuges curant quæ sunt Domini.

Etiam coniuges sancti sunt corpore.

Hoc ergo modo Paulus & recenset & scribit causas finales cœlibatus, qui in Scriptura cōmendatur & Deo in personis idoneis probatur. Christus vero hæc omnia cōplectitur vno fere verbo, cum inquit: Qui se castrant propter regnum cœlorum. Quia vero vocabulo regni cœlorum intelligitur in Scriptura, vel æterna beatitudo, vel ministerium Euāgelij, & exercitia fidei, pœnitentiæ, pietatis, inuocationis, Matth. 13. Rom. 14. Pōtificij ita interpretantur illam sententiam, quod cœlibatus sit meritum vitæ æternæ, quam sententiam falsam & blasphemam esse antea ostendimus. Sed quia Scriptura non est priuatæ interpretationis, habemus interpretem omni exceptione maiorem. Paulus enim absq; dubio illa Christi verbi interpretari voluit, quando finem cœlibatus statuit. 1. Cor. 7. Curare quę sunt Domini, & sine distractione adhærere Domino. Hæc enim ad regnum cœlorum pertinent. Manifestum igitur est ex Pauli explicatione, quid in illis verbis, Matthæi 19. Regnum cœlorum significet. Castrant se igitur propter regnum cœlorum, vt in cœlibatu expeditiores sint curare quę sunt Domini, siue in ministerio verbi, siue in alijs exercitijs pietatis. Sicut autem credentes totius pietatis & omniū actionum finem non cōstituunt in hac caduca & transitoria vita, sed respiciunt ad futuram vitā. In hanc sententiam, etiam in prima significatione, Brentius existimat, non incommode dici: Castrant se propter regnum cœlorum, sicut etiam Augustinus disputat de virginitate c. 22. & 24. Modo non assumatur cœlibatum esse vel meritum vitæ æternæ, quod iudicio Dei opponi possit, (Hic enim honor soli Christo & eius merito debetur) vel de aplicationem: ea enim est fides, & est communis virginibus & coniugatis.

Castratio propter regnum cælorum.

Porro Augustin⁹ multa disputat de præmijs, seu de remuneratione pij cœlibatus in futura vita. Ponit autem hoc fundamentum de virginitate, cap. [illegible] Vita æterna, sicut regnum cœlorum quod vocant præmium substantiale [illegible] omnibus beatis: & tamē sicut stella differt a stella in claritate, ita in resurrectione mortuorum, inter beatos discrimen erit, in præmijs accidentalibus seu remunerationib. sicut alia est claritas corporum cœlestium, alia terrestrium, 1. Corinth. 15. Ita licet per eandem fidem [illegible] & discipuli & Doctores: tamē Daniel. 12. scriptum est discipulos [illegible] quasi splendor firmamēti, Doctores vero quasi stellę in perpetuas æternitates. Sicut ergo martyres [illegible] & communi salute, præmijs seu remunerationibus præ ceteris confessoribus: hoc modo cē-

Augustinus de præmiis pij cœlibatus in vita æterna.

Præmium substātiale.

Præmia accidentalia.

set Augustinus, etiam in æterna vita, quæ gratis propter Christum datur futuram quădam remunerationis prærogatiuam illorum, qui se propter regnum Dei castrauerūt. Respicit enim ad relationem inter donum præstantius, & inter remunerationem. Diserte autem Augustinus addit, cap. 40. Etiam vos virgines gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne quis extollatur. Et 4. Etiam ad virgines pertinet, si dixerimus, quia peccatum nō habemus. Item Aduocatum habemus, qui est propitiatio pro peccatis nostris. 48 Etiam virginibus orādum est: Dimitte nobis debita nostra, vt per hoc quod petūt, meminerint quid sint. Augustinus igitur meritum salutis & remissionis peccatorum: Item, satisfactionem pro peccatis, non tribuit virginitati, quando disputat, quod non tantū in hac, verum etiam in futura vita cœlibatus amplius aliquid habeat, quam coniugium. Sed sicut inquit. c. 45. Diuinæ gratiæ sunt multa munera, & est aliud alio maius & melius. Et cap. 46. modestissime inquit: Quomodo vero vel eoæquentur, vel distinguantur in accipiendis honoribus, quis hominum audeat iudicare? Monachi vero postea quasi de re compertissima loquentes, certas aureolas virginibus in cœlo fabricarunt, & quidem formas earum descripserunt. Loquitur autē Augustinus, non de cœlibatu nudo, aut per se sed, de pio eius vsu quando ad verū illud finem, de quo, 1. Corinth. 7. refertur. Quādo enim status per se considerantur, Paulus confert vocationes statuū, 1. Corinth. 7. Vt seruorum & Dominorū, de quo pronūtiat, Ephes. 6 Quisque quod fecerit bonū, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber. Nō enim est acceptio personarum apud Deum. Quia vero illi, qui donum continentiæ habent, possunt in cœlibatu expeditiores esse ad ministerium verbi, & ad exercitia pietatis, 1. Corinth. 7. Si igitur talentum suum recte, diligenter & fideliter collocent, habebunt suam remunerationem, alij maiorem alij minorem. Matt. 25. Et hanc existimo Augustini sententiam esse. Hæc igitur est simplex & vera declaratio, quomodo, quo sensu, & propter quas causas, Paulus cœlibatum præferat coniugio.

Aureola Monachorū virginibus debita.

CAPVT III.

EXPLICATIO ARGVMENTORVM QVIBVS Pontificii, pro stabilienda sua de cœlibatu opinione potissimum vtuntur.

Quia varij quæruntur prætextus, vt superstitiosa persuasio Pontificij cœlibatus, per Euangelium patefacta, specie aliqua vel ornetur, vel saltem tegatur: vtile est præcipua ipsorum argumenta colligere, vt veræ explicationes & solidæ refutationes opponi possint. Volo autem non omnes rationes, quæ varie ab ipsis nectuntur, afferre; sed tantum præcipua testimonia, quæ ex Scriptura ab ipsis allegantur, recensere, & fontes explicationum breuiter monstrare, cum quidem ex illis, quæ hactenus diximus, sine magno negotio refutationes peti possint.

I. 1. Corinth. 7. Ne fraudetis vos inuicem nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis ieiunio & orationi. Ergo cōsuetudo coniugalis, res est impura & abominăda corā Deo. Impedit enim exercitia pietatis & corporalia & spiritualia, vt ieiunium & orationē. Itē obstaculo est, quo minus oratio à Deo exaudiatur. Ita enim deprauat Hieronymus dictū 1. Pet. 3. Ne impediātur orationes vestræ. Et hic infert, quia semper orandū: Ergo nunquam vtendum est matrimonio. Item, quădo impleo officiū mariti, non impleo Christiani. Dicit etiam Hieronymus, Spiritum sanctum non dari in cōsuetudine coniugali, etiāsi Propheta quis sit. Quia spiritus sanctus vocatur Spiritus precum. Et coniugium orare non permittens. Respondeo:

Hieronymus.

[illegible] Certū est, Paulum non loqui de illis Christianorum orationi[illegible] vult sine intermissione quotidianas & assiduas esse, Ephes. 6. 1. [illegible] 18. Ita enim nullus in cōiugio posset saluari. Cui enim inuo[illegible] a[illegible]tur, ei & fides, & Spirit⁹ sanctus, & salus ipsa adimitur, Ro. 10. Quia quisquis inuocauerit nomen Domini, saluus erit: Qui vero nomen [illegible]n inuocant, super illos Deus effundit iram suam, Psal. 79. Valde v[illegible] est autē in scriptura, quando simul coniunguntur ieiunia & preces, quod significantur solennes orationes, quæ vel publice in magna aliqua necessitate suscipiebātur, vel priuatim de re aliqua valde graui institu[illegible] illis solennib. orationibus, quæ sæpe per aliquot dies veterum consuetudine durabant, Paulus dicit: Si forte coniuges vtrinq; cōsenserint, vt tunc ad tēpus abstineant à copula coniugali, se illud no quidem præcipere, sed permittere & consulere. Et causam ipse ostendit, non quod consuetudo coniugalis inquinet aut prophanet orationē, ne exaudiatur, aut quod contristet aut expellat spiritū precū: Sed ἵνα σχολάζητε, hoc est, vt omnibus alijs reb. & negotijs postpositis, totos vos dedatis in te[illegible]onib af[illegible]ctibus, qui in tali oratione requiruntur. Ergo inquis, omnino tamē vsus coniugij impedit preces. Respondeo: Sicut cibus, potus, somnus, & quotidiana negotia vocationum, impediūt tales orationes, quę tamen ideo nō sunt res vitiosæ & immundæ. Veteres enim talibus temporibus omnis generis delitias à se abdicabant, imo à necessarijs etiam, vt cibo, potu, somno, & quotidianis negotijs sæpe abstinebant, quæ tamē p[illegible]e sunt res bonæ. Eodem modo etiam de consuetudine coniugali Paulus loquitur. Pontificij vero ita interpretantur, quasi propter immūdiciē coniugij oratio fiat abominatio coram Deo, & spiritus precum nolit ade[illegible] sed hæc nō tantum falsa, sed simpliciter blasphema sunt in sanctam Dei ordinationem. Et dignum est obseruatione, quod Paulus ne in hoc quidem casu grauissimarum supplicationum præcepto audet vti, quasi alias non possent vacare huiusmodi orationibus, nisi abstineat à consuetudine coniugali, sed inquit; nisi forte, &c.

Ieiunio iunctum precibus solennes orationes denotat, publicas vel priuatas.

II. Obijciunt etiam illud 1. Cor. 7. Nupta curat quę sunt mundi, cœlebs quæ sunt Domini, vt sancti sint. Respondeo; Apostoli præscribunt coniugatis quæ sunt Domini, & affirmant, coniugatos posse curare ea quæ sunt Domini, 1. Corint 14. 1. Tim. 2. 1. Pet. 3. sicut etiam exempla Scripturę probant, Abrahæ, Saræ, Elisabeth, Zachariæ, & Luc. 1. Econtra multas viduas Paulus dicit nimium curare ea quæ sunt mūdi, & viuentes esse mortuas, 1. Timoth. 5. Sensus igitur Pauli non est, vel omnes, vel solos cœlibes esse sanctos. Sunt enim multæ virgines fatuæ, & in coniugio etiam est sanctificatio, 1. Timot. 2. 1. Pet. 3. Nec quod coniugium res sit tam impia, vt nemo, qui alligatus est vxori, possit curare ea, quæ sunt Domini, hoc enim manifeste falsum est. Neque hoc dicit, illos qui non habent donum continētiæ, melius posse Deo adhærere, & curare ea, quæ sunt Domini, si cœlibatum elegerint, sicut neq; hoc vult, omnes qui cupiunt indiuulse Domino adhęrere, debere cœlibes esse: sed pro circumstantijs & diuersitate personarū, donorū & vocationum, Paulus sua accommodat cōsilia. Et finem consultationis hunc ponit; Quid cuiq; pro ratione sui doni & vocationis cōmodum & vtile sit, ad hoc, vt indiuulse Domino possit adhærere curare quæ sunt Domini, & sanctificationē corporis ac Spiritus obtineret. Qui igitur donum habent continentiæ, ijs gratulatur expeditā eā libertatem, quam talis cœlibatus secum affert, nec tamen sub præcepto audet iniungere, sed consulendo monet, vt maneant, cœlibes, ita enim ipsos posse expeditius & liberius, quę Domini sunt curare, Deo adhærere, & sanctificationem sectari. Qui vero donum continentiæ nō habent, sed vruntur, illis certe ad hoc, vt sancti sint, & indiuulse Domino adhæreāt,

non suadet cœlibatum. Incendium enim & flammæ incontinentiæ ... diuinorum impediunt, corpus & spiritum inquinant, & conscientiam à Deo auellunt. Illis igitur melius esse dicit matrimoniū contrahere, quam vri. Et qui modo ad coniugium vocatur, illi Paulus tradit præcepta, quomodo etiam in coniugio possit curare, quæ sunt Domini, Deo adhærere & sanctificationem sectari. Recenset autem & proponit varia ... menta, quæ coniugibus obijciuntur, & monstrat pericula, quod ... coniugati per illa auocamenta ... sinunt se à Domino, & a cura diuinorum auelli, vt magis quæ mundi sunt curent. His igitur tradit ... qui habent vxores, sint tanquam non habentes, qui vtuntur ... sint tanquam non vtentes. Et addit consolationem: Quenq; in sua vocatione posse manere apud Dominum. Paulus igitur nō sugillat nuptias, sed tradit doctrinam grauissimam pro diuersitate donorum, vt omnes Domino adhæreant. Cœlibatum dicit expeditiorē esse, coniugatos præmonet de periculis, tradit præcepta, & proponit cōsolationes. Hæc vtile esset explicare pro virginibus & coniugatis, non autem conscientijs laqueos inijcere immodica & falsa celebratione cœlibatus, quasi solus ad cultū Dei aptus & idoneus sit, cum libertate cœlibatus multi abutantur ad ... & curiositatem, 1. Tim. 5. Et inter ipsas molestias coniugij mulier ... manere in fide, dilectione sanctificatione, 1. Tim 2. Et hoc certe est curare quæ sunt Domini, Deo adhærere, & sanctificationem sectari.

III. Vtuntur & hoc argumento, 1. Reg. 21. Abimelech interrogat Dauidem, priusquam ministros ipsius ad vescendos panes propositionis vellet admittere, an mundi sint a mulieribus, & Dauid respondet ... de mulieribus agitur, illæ iam per triduum à nobis separatæ fuerunt. Attexunt autem Pontificij, propter sanctitatem Dauidis non esse ..., quæstionem fuisse ... scortis, quę in Israel pro... ... sacerdotem ... esse, vsum legitimi coniugij ... talem quandam contaminationem, quæ ... rebus diuinis con... arceat.

Respondeo. Variæ rationes contaminationis à mulieribus traduntur in lege Moysi, vt in puerperio, in menstruis, in fluxu sanguinis, &c. Nusquam autem lex dicit: Vsum legitimi coniugij reddidisse hominem immundum. Locus enim Leuit. 15. loquitur de ... Est igitur manifesta corruptela. Et ... Mose dixisset, esse legalem contaminationem, quod probari non potest, non tamē sequeretur ... esse per se imputam & peccatum. Nam & contactus mortui hominis contaminabat ... legem. Et tamen officium curandi funera inter sacros ordines apud Hieronymum & Epiphanium refertur.

IV. 1. Cor. 7. Hoc dico secundum veniam, non secundum præceptum, sed venia non conceditur nisi rei vitiosæ. Ergo, &c. Quidam ex Augustino respondent: Commixtionem coniugalem, quæ fit sola causa procreationis, non habere culpam, sed si fiat propter incōtinentiam vitandę fornicationis causa, habere culpam, licet venialem: sed expendatur contextus totius disputationis Paulinæ. Nam & Clemens obseruat, coniugij finem honestum & licitum, iam post lapsum nō tantum esse procreationem: verum etiam, sicut Paulus dicit, vitandæ fornicationis causa. Item, Conuenite rursus, ne vos tentet Satan, propter incontinentiam vestram. Et idem dicit ipse Augustinus: Ante lapsum coniugium institutum fuisse tatum ad officium: post lapsum vero etiam ad remedium. Iam quia Paulus dicit, Qui non continet, contrahat matrimonium, cumque ... dicat non peccare, sed bene facere. Quis ergo audebit dicere, culpam vel peccatum esse commixtionem coniugalem, etiam vitandę fornicationis causa? Est enim thorus immaculatus. Hebræ. 13. Sed si loquantur de incendijs libidinis ... commixtioni coniugali adhæret, etiam quando fit

Clemens.

sola

[illegible] procreationis. Nec tunc libido per se sanctificatur, sed non [illegible]atur in coniugio. Ergo & tunc est peccatum veniale. Placet igitur [illegible] Augustini sententia, de merit. lib 1. cap. 29. Bonum coniugij non est [illegible] concupiscentiæ seu libidinis, sed quidem licitus & honestus, [illegible] [illegible] vte[illegible]dus. Et de bono coniugali, cap 5. & 16. dicit Concupiscentiam, quæ per se vitiosa est, modificari in coniugio, & redigi ad legitimum [illegible]culum.

Sed [illegible] Paulus tamen dicit: se loqui secundum veniam, non secundum præceptum? Respondeo ad totum complexum eius, quod procedit, & de abstinendo, & de congrediendo respicit Paulus, scilicet cum ardor libidinis in quibusdam feruentior, in quibusdã mitior sit. & Deus cõsuetudinem coniugalẽ pro remedio licito & honesto dederit, ne incontinentia in fornicationem, vel in vstionem & tentationem Satanę naturam infirmã con[illegible]ciat. Se igitur nec illud de abstinentia sub præcepto proponere, [illegible] [illegible]ssario abstinendum esset à cõsuetudine coniugali, tempore [illegible] & orationis, ita vt qui secus faceret, contra Deum peccaret. Neq; hoc etiam se[illegible]undum præceptum se dicere, vt statim rursus conueniant, etiam [illegible] diutius possent & vellent ex cõsensu abstinere: Sed quia Deus in hac infirma natura remedium continentiæ [illegible] coniugalis, cõtra incontinentiam [illegible]dinauit, & ἀκρασίαν libidinis, quæ in consuetudine coniugali ad[illegible] sub venia coniugij velit tegere: non igitur simul & eandem rationem sub præcepto posse præscribi omnibus coniugibus, sed quemque [illegible] ratione doni à Deo sibi cõcessi, in hoc casu vel abstinendi, vel cõgrediendi [illegible]gere debere, quod naturæ suæ cõueniens esse intelligat, ad hoc [illegible] addicere se possit orationi & ieiunio, & ne præbeat occasionem satanæ, [illegible] per incontinẽtiam [illegible]tam, mirabiles insidias pijs coniugibus [illegible] ab[illegible]nentia [illegible]ere solet. Hæc sententia, quã perpetua Pauli dispositio præbet, continet vtilem doctrinam. Et phrasis de indulgentia seu venia eam confirmat. Deus enim verbo suo peccata & vitia nõ concedit: Sed quod hoc loco Paulus vocat συγγνώμην, hoc postea simpliciter nominat γνώμην. Vtraque enim vox præcepto opponitur in Paulo. Et illa antithesis vocabulorum monstrat sententiã, quod scilicet non omnes ad vnam & eandem rationem, quasi per præceptum velit alligatos esse: Sed cum dona sint diuersa, & vocationes sint diuersæ, se pro circũstantijs personarum & donorum proponere sententiam & consilium vt quisq; quod sibi bonum, hoc est, vtile & expediens sit, e[illegible]at, hoc enim ad [illegible] dico, quod vobis conducibile est, inquit postea. Συγγνώμην igitur Paulus vocat, vel quia flammas libidinis Deus in vero coniugij vsu fidelibus nõ imputat, vel quia paterna indulgentia Dei est, quod in continẽtibus noluerit abstinentiam sub præcepto imponere, quodq; ijs, qui possunt vel breuius, vel longius abstinere, si ex consensu fiat, noluerit necessitatẽ consuetudinis coniugalis sub præcepto iniũgere, vel quia nemo absolute sub præcepto, vel ad coniugium, vel ad cœlibatũ obligatur, sed qui vruntur, ineant coniugium. Et virgo etiamsi nupserit, non peccat. Συγγνώμη igitur venia seu indulgentia apud Paulum nõ est concessio rei prohibitæ & malæ, sed opponitur præcepto, in cõmuni etiam Græca lingua γνώμη καὶ συγγνώμη [illegible] vsurpantur, quando non rigide, eodẽ modo de omnibus, sed ex æquo & bono, habita ratione circumstãtiarum, in certis casibus, ἐπιεικῶς, recte tamen [illegible]dicatur Arist. Ethicorum 6. c. 11. Hieronymus illud 1. Cor. 7. Ego autem par[illegible] vobis, &c. ita interpretatur: Recenseo tantum tribulationes [illegible] quia parco vobis, nolo a[illegible] explicare, quæ pœna coniugatis in futuro seculo debeatur. Sed hanc interpretatiõẽ Augustinus diserte refu-

Augustinus.

Vox συγγνώμη.

Hieronymus refellit Augustinus.

iat de virgin.cap.17. & 21. eleganti insertione. Si enim Paulus ita voluisset Corinthijs parcere tacendo, non pepercisset animæ suæ mentiendo, sed incurrisset illud iudicium [illegible] quod describitur Ezech.3.& 33. Et manifestum est, Paulum loqui de externis tribulationibus.

Monachi.

V. Monachi virginibus in comparatione coniugum accommodant illud Sapient. felix sterilis & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Res [illegible] vere sunt doctrinæ Dæmoniorum, quę sententias damnãtes [illegible] commixtiones, etiam contra diuinam ordinationem co[illegible] Paulus illud ipsum vocabulum [illegible], quod hoc loco [illegible] tribuat coniugio, H[eb.] cap.13. Et hoc testimonium annotaui, non quod requirat operosam explicationem. Locus enim, si tantum aspiciatur, manifestus est. Nam mox postea nominat adulteros, & concubitum illegitimum; sed vt animaduertatur, quomodo sub specie castitatis, doctrinæ Dæmoniorum sparsæ sint.

Alphonsus Hispanus.

Alphonsus Hispanus dicit, cõiuges sanctitatem Spiritus quidem posse habere, sed ad solos cœlibes pertinere sanctitatem carnis & spiritus, 1. Corinth.7. Hinc loca de inquinamentis & operibus carnis accõ[modan]tur ab istis ad coniugium. Sed Pauli præceptum generale est, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, 2. Corinth.7. & 1. Corint. 6 omnibus redemptis dicit: Corpus vestrum est tem[plum] Spiritus habitantis in vobis; glorificate igitur Deum in corpore & in spiritu vestro.

Origenes.

Et ne Origines quidem audet solis virginibus generalem illam sententiam accommodare. Rom.12. Exhibete corpora vestra hostiã sanctã Deo placentem. Nam & coniugalis thorus est [illegible], sine inquinamento. Heb.13. & in ipso coniugio est sanctificatio 1. Tim.2. Quod vero differentia quædam sit inter mundiciem coniugalem [illegible], supra explicatum est. VI. 1. Cor.7. Bonum est, si sic permanserint, &c. Qui [illegible] collocat, melius facit. Item Beatior erit, si sic permanserit, &c.

Bonum eo loco non opponi malo culpæ seu peccato, ipso Paulo interprete manifestum est. Dicit enim qui matrimonium cõtrahit, nõ pe[ccat], imo benefacit. Sed quod Apostoli. Mat.19. dicunt [illegible], hoc Paulus bonum vocat & in eadem cap. ipse explicat per [illegible] conducibile. Et addit [illegible] bile, Sicut igitur Ierem. cap. 16. propter imminentes [illegible] captiuitatem, Deus [illegible] nec generet [illegible] non quod peccatum [illegible] sed quia calam[itosis] temporibus non erat commodum; ita Paulus dicit: Bonũ est [illegible] necessitatem [illegible] supra dictum est, quo modo & quo respectu sit beatius & melius, in cælibatu manere. Et quod vocabulo, beatius, non intelli[gat] meritum æternę beatitudinis, inde manifestum est, nam & Christus propter calamitates belli Iudaici & destructionis Ierosoly[mitanæ] loquitur, Matt.24. Vę prægnantibus & lactantibus in illa die. Et Luc.23. Beatę steriles, & ventres qui non genuerunt, ac vbera quę non lactauerunt. Feliciores [illegible] sunt in publicis calamitatibus, qui suum [illegible] bibunt & non [illegible] coniugum & liberorum [illegible] excruciantur. Paulus igitur [illegible] dicit, melius est nubere. [illegible] melius facit non locans; Item volo omnes manere, vt ego, & volo iuniores viduas nubere. Hęc non sunt contradictoria, ex quadam inconstantia & leuitate, sed est pro diuersitate donorum in illis, quibus consulendum est, pia & prudens consiliorum moderatio. Quibus vero melius sit nubere, & quibus melius si non nubere, & propter quos fructus cœlibatus pronuntiet meliorem & beatiorem, non reliquit nostris coniecturis, sed ipse diserte explicat, sicut supra prolixe declaratum est.

Huc

Huc pertinet etiam Augustini dictum de bono coniugali, cap.8. Connubium non in comparatione fornicationis bonum est, alioqui duo mala essent, quorum alterum peius sit: aut bonũ erit & fornicatio, quia peius adulterium; aut bonum erit adulterium, quia peior est incestus. Non ergo duo mala sunt, connubium & fornicatio, quorum alterum est peius: sed duo bona sunt, connubium & continentia, quorum alterum est melius.

Augustinus.

VII. Matth.19. Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Hic vero triumphant, cœlibatum esse meritum regni cœlorum. hoc est, vitæ æternæ, sed cum appellatio regni cœlorum accipiatur non in vna significatione in scriptura, sed aliquando accipiatur pro regno Dei in futuro seculo, aliquãdo vero pro Ecclesia in hac vita, quam Deus Spiritu sancto gubernat, & adhoc vtitur ministerio verbi, & exercitiis pietatis, Matt.13. & 22. Cumq; Scriptura, non sit priuatæ interpretationis, 2. Pet.1. nemo certe potest vel debet certior interpres esse illius sententiæ Christi, quam Paulus, qui materiam illam ex professo tractat. Is autem constãter docet, vitam æternam esse donum Dei, quam solus Christus sanguine suo nobis acquisierit, quodq; illam in promissione fide accipiamus: cœlibatum vero docet esse expeditiorem in illis, qui donum continentiæ habẽt, nõ ad Epicuræas delitias, sed ad onera ministerii, & ad exercitia pietatis, hoc est ad regnum cœlorum, sicut in præcedentibus declaratum est. Habemus igitur Apostolicam interpretationem verborum Christi, quid sit se castrare propter regnum cœlorum.

Æquiuocatio dicti, regnum cœlorum.

VIII. Esaiæ, 56. Non dicat Eunuchus, Ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: qui elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locũ, & nomen melius filiis & filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Respondeo: Sensus Prophetæ ex contextu manifestus est. Dixerat de salute & iustitia per Christum afferenda, & adiunxerat illud epiphonema: Beatus vir, qui apprehendet illud. Quia vero conscientię facile perturbantur disputationibus de electione & particularitate, pręsertim quia in veteri Testamento macerie quadã Deus gentes separarat in populo suo, & Eunuchi habeantur quasi exclusi à benedictione Dei, Deut.7. Non erit infœcundus inter vos. Et Deut.23. Eunuchi prohibebantur intrare Ecclesiam Dei. Tradit igitur Propheta consolationem nominatim pro aduenis & eunuchis ne arbitrẽtur, se à iustitia & salute Christi exclusos, propterea, quia vel ex Ethnicis parentibus nati, vel quia externa seu corporali benedictione Dei destituti sunt, quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Si fœdus meum tenuerint, habebunt melius nomen pre Israelitis carnalibus, qui fœdus meum non seruant, licet propter natiuitatem, externam speciem & professionem videãtur magnam pręrogatiuam habere, quod sint filij & populus Dei, item præ illis, qui externa benedictione, siue seminis siue alia affluunt, & interim fœdus Dei non tenent & quæ ipse vult, non eligant. Est enim antithesis inter illos, qui titulum populi Dei, & domus Domini sui abrogant, & inter illos, qui externa specie, titulum illum non habent, & tamen, sicut Propheta inquit, cupiunt Domino adhærere. Ego vero iubeo, inquit, eos propterea nõ desperare. Si enim fœdus meum tenuerint, dabo eis, in domo mea nomen melius & sempiternum, prę filijs & filiabus, fœdus meum non tenentibus. Et idem est, quod Christus dicit, Matt. 8. Multi venient ab Oriente & Occidente, & accumbent cum Abraham in regno cœlorum, filij vero regni eijciẽtur foras. Possunt enim ad literam in Esaia intelligi proselyti, qui adhærebant Domino, sicut textus inquit; Eunuchi vero Gentes. Sicut enim hoc loco dicit esse lignum aridum; ita eadem metaphora prolixe describit gentium vocationem,

De Eunuchis, Esaia 56.

cap 54. Iubila steriles, qu[illegible] parturis [illegible] deserta, cõfusa, &c. pl[illegible] enim erunt, nisi eius quam [illegible] &c.

Hæc doctrina præbet pulch[illegible]nam, & maxi[illegible] flariam consolationem, quæ non est deprauanda figmento [illegible]tionis. Di[illegible]e enim dicit, nec Ethnicismum, nec Eunuchatum per se esse meritum [illegible]nis sempiterni; sed si in illo contempto, abiecto & quasi malo[illegible] tunc habebatur) statu teneant fœdus Domini. & elegerint, quæ Deus vult, &c. dabo eis nomen [illegible]piternũ. Sicut igitur manifestu[illegible] quod conditio aduenarum non est meritum vitæ æternæ, ita ne[illegible] V-trosq; enim coniungit Propheta, aduenas & Eunuchos. [illegible] nomen sempiternum ita intelli[illegible]. Sicut donum virginitatis [illegible] est coniugio, ita etiam præmia in vita æterna, [illegible] vero vitam æternã expresse dicit gratis dari propter Christum, [illegible] ad locum Augustini annota[illegible]mus. Hæc interpretatio, licet non red[illegible]am dulcissimam consolationẽ, quam Propheta illo loco tradit [illegible] Pontificio cœlibatui nihil patrocinatur de merito vitæ æternæ per[illegible]

Virgines in Apocalypsi.

IX. Apoc. 14. Cantent quasi canticũ nouum, quod nemo poterat discere, [illegible] sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim [illegible], [illegible] sequuntur agnũ, quocunq; [illegible], sine macula enim [illegible] ante thronum Dei. Respondeo: si hanc sententiam ita voluerint interpretari, vt antithesis sit, coniugium esse coinquinationem cum mulier[illegible] & propter consuetudinem coniugalem [illegible] pijs coniugibus mac[illegible] [illegible] Dei: non tantum falsum, sed & contumeliosum erit a[illegible] institutionem Dei, sicut supra, cum de ca[illegible]tate & sanctimonia con[illegible] tractaremus, ex scriptura osten[illegible]. Neq; hoc potest dici, [illegible]los cœlibes signaculum patris cœlestis in fronte gerere. Est enim [illegible] commune, Apoc. 7. Nec soli cœlibes, sed omnes empti [illegible]ptio, 1. Cor. [illegible] & 7. Ita reliqua, quæ Apoc. 14. virginibus illis tribuuntur, [illegible] ad omnes fideles, vt quod facti sumus primitiæ Deo, Iac. [illegible] quod [illegible]mus [illegible] lati ante Deum, Ephes. [illegible] & [illegible] Coloss. 1. & in omnium co[illegible] peccata tecta sunt, non est dolus, Psal. [illegible] & omnes ou[illegible]un-tur pastorem, Ioan. 10. Nouum etiam canticũ omnes fideles cantant in nouo Testamento, Psal. [illegible] 40. & 96. Esaiæ 42. Apoc. 5. N[illegible] de [illegible]lo cœlibatu contra coniugium, sed de omnibus fidelibus [illegible] intelligenda est illa [illegible] in Apocalypsi. Quod vero [illegible] castas vocat, metaph[illegible] Ecclesiæ credentium [illegible] scriptura visitatissima, vt Matth. 25. Regnum cœlorum comparatur [illegible] Psalm. 44. adducentur Regi virgines. Et in Prophetis crebra est [illegible] metaphora, quod Ecclesia vocatur [illegible] filia Sion, Esaiæ [illegible] & 47. Virgo Israel. A[illegible] Ierem. 18. & 31. Virgo filia Iuda. Thren. [illegible] Et ratio metaphoræ est, qu[illegible] fideles in conscientia non sunt maculati [illegible] falsa doctrina, vel impiis cultibus, vel peccatis conscientiam inquinantibus, [illegible] fides est sana cultus sincerus, obedientia vera, [illegible] lota sanguine Christi. [illegible] Paulus de tota Ecclesia Corinthiorum, inter quos erant coniugati & cœlibes, imo, qui ex scortationibus & adulterijs, 1. Cor. 6. conuersi [illegible], dicit. Despondi vos [illegible] exhibere Christo, 2. Cor. [illegible] Et ex opposito, idololatria, falsa d[illegible], auersio a Deo, vocatur scortatio, adulterium, [illegible]quinatio cum meretricibus, non tantum in veteri Testamento, verum etiam in nouo. Christus enim Pharisæos vocat generationem adulteram. Et in illo ipso capite Apoc. coinquinatio cum mulieribus diserte exponitur de scortatione cũ meretrice Babylonica. Ex manifestis [illegible] circumstantijs textus, ex perpetua [illegible]turæ phrasi, & e[illegible] certum & euidens est, locum illum Apoc. 14. proprie non loqui de cœlibatu carnali, sed de virginitate spirituali, quæ communis est omnibus credenti-

Virgines castas scriptura sæpe metaphorice vocat credentes.

Ratio huius metaphoræ.

Idololatriam scriptura fornicationem vocat.

[illegible] iugibus, virginibus & viduis. Cum Augustino vero, qui ad præ[illegible] in dono [illegible] locum illum in Apocal. modeste tamen [illegible] conatur, quia [illegible]ud facit sine contumelia coniugij, nec fabricat inde meritum vitæ æternæ, non contendemus, modo vera sententia loci illius [illegible] de [illegible] e[illegible]tatur.

X. [illegible] Syrach 26. Omnis ponderatio non est digna continentis animæ. Hoc di[illegible] Monachi accommodant ad suas lances, quibus imponuntur la[illegible] pro peccatis. & inter illas præcipuum momentum tribuunt suo cæ[illegible]. Sed Syrach illam opinionem non tantum non stabilit, sed in illo loco [illegible] quidem de cœlibatu loquitur, sed de coniugio, [illegible]spiciatur tantum [illegible] præcedit e[illegible]um: Gratia mulieris delectabit virum [illegible]um, & animam [illegible] [illegible]bens vocat γυναῖκα σώφρονα & ἐγκρατῆ erud[illegible] seu be[illegible] [illegible]tam [illegible] temperantem. Ἐγκράτεια enim, quæ continentia expo[illegible] Episcopo vnius vxoris viro, qui liberos habet, tribuitur. Tit. 1. [illegible] Syracides, nullam commutationem, nullam ponderationem æqualem & correspondentem posse inueniri animæ talis moderatæ & temperantis vxoris. Et hinc videt lector, quam anxie & nullo iudicio Monachi vndique conquirant cœlibatus sui encomia, ad rem prorsus nihil [illegible]. Hæc sunt præcipua Pontificiorum argumenta, quæ ex scripturæ [illegible] consuunt. Et si qua alia habent, ea partim in præcedentibus sunt explicata, partim in sequentibus repetenda erunt.

CAPVT IV.

DE DONO CONTINENTIÆ, SIVE DE *persona ad cœlibatum idonea.*

Magna sane est veri cœlibatus commoditas & felicitas, non tamen o[illegible]us, qui Deo placere & saluari cupiunt, [illegible] præcepto propositus est. [illegible] Paulus diserte dicit, se ne de illis quidem, qui dono continentiæ præ[illegible] sunt, præceptum Domini habere: atque [illegible] non audet dicere ipsos peccare, si matrimonium contrahant. Tanta est Apostoli modestia in illis, de quibus non extat expressum mandatum Dei. Nec vero etiam con[illegible] indifferentes omnibus sub discrimine æternæ salutis præcipitur: [illegible] apud Corinthios diuersæ [illegible] disputationes, quibusdam præ[illegible] Testamenti cœlibatum, quasi infamem & inutilem prorsus [illegible] & coniugi[illegible] indifferenter omnibus iniicere co[illegible] [illegible] quibusdam vero vitam cœlibem ita admirantibus, vt ad eam [illegible] adigere, coniugia religionis gratia dissoluere, & eos, qui matri[illegible]m contraherent, peccare contenderent. Paulus vero responsionem suam ad illas quæstiones [illegible] vt ostenderet vtrumque genus vitæ & coniugalis, & cœlibis [illegible]dum esse, & Deo placere. Non autem indifferenter quibusuis vel [illegible]gium, vel cœl[illegible] conuenire. Esse enim quosdam, qui vrantur, & continere non possint. Illis dicit præceptum esse, vt vitandæ fornicationis causa matrimoni[illegible] & consuetudine coniugali [illegible]antur, ne propter incontinentiam a Satana tententur. Deinde dicit, quosdam [illegible] qui incẽdijs libidinis & flammis incontinẽtiæ non ita vrantur, sed possint continere. Illis, si iam alligati sunt coniugio, dicit: Noli quærere solutionem. Item, Non fraudes alterum, nõ enim potestatem iam habes tui corporis, sed coniunx cõiugij debitã beneuolentiam reddere tenetur. Si vero liberi & soluti adhuc sint, & possint continere, dicit se præceptum Domini non habere, vt tales vel coniugiũ quærant, vt cœlibes maneant. Faciat igitur, inquit, quod vult: Si coniugium inierit, non peccat. Sed quia tribulationem carnis tales habebunt, & per

Corinthiorũ disputationes de virginitate & coniugio.

Paulus de non habentibus donum continentiæ.

Paulus de continentia donum habentibus qui coniugati sunt.

De continentibus solutis.

coniugij onera sæpe ab exercitijs pietatis auocātur, dicit iuxta suā sententiam, tales, qui donum continentię habent, melius facere, si cœlibes maneant, propter illas vtilitates cœlibatus, quas supra ex Paulo recēsuimus. Hanc esse seriem & sententiam Paulinæ responsionis, ex contextu manifestum est.

Et ex hoc fundamento pēdet explicatio quæstionis de personis ad cœlibatum idoneis; neque enim in medio Deus posuit coniugium & cœlibatum, vt vnusquisque liberam habet electionem ad vtrumuis. Qui enim vel natura sunt ad coniugium inhabiles, vel ab hominibus castrati sunt, illi matrimonium eligere non debent, Matth. 19. Et qui vruntur nec continere possunt, non debent cœlibatum eligere, sed si non continent, contrahant matrimonium. Qui vero donum continentiæ habent, illi, etiamsi coniugium elegerint non peccant, rectius tamen & melius faciunt si cœlibatum elegerint. Certissimum igitur est, nō omnes esse ad cœlibatum idoneos, nec promiscue omnes esse ad cœlibatu inhabiles, & nemo, etiamsi idoneus sit, ad eum sit cogendus. Et tamen esse quosdam ad cœlibatum idoneos, manifeste constat, Matth. 19. & 1. Corinth. 7. Nec illos, tātum, qui vel natura, vel ab hominibus facti sunt Eunuchi; verum etiam alios quosdam, qui cum ad coniugium natura non essent inhabiles, tamen seipsos castrauerunt, hoc est, à coniugio abstinuerunt, & cœlibatum elegerunt, vt ad negotia regni cœlorum essent expeditiores. Non autem naturalem esse illam veræ continentiæ facultatem, Christus eo ipso ostendit, quod eos qui natura sunt Eunuchi, distinguit ab illis, quibus datum est, vt se castrent propter regnum cœlorum, quod & Paulus manifestius explicat, cum inquit; vnumquemque habere proprium donum ex Deo. Quia enim continentia non est tantum abstinere a coniugio, & interea scortationi, adulterijs, & alijs pollutionibus indulgere, vel mentem sordibus libidinum inquinatam gerere, sed est sanctitas corporis & spiritus, sicut Paulus eam definit. Quid enim prodest integra caro mente corrupta? inquit Augustinus. Merito itaque continentia non naturalis, sed donum, quod ex Deo sit, sicut Paulus loquitur, censetur.

Pugnantia cum continentia.

Continentia vera quid. Augustinus.

Status huius quæstionis.

Pontificiorum dogma de dono continentiæ.

Status vero controuersiæ in eo consistit, quod Pontificij contendunt, sicut reliqua dona spiritualia nō sunt naturalia, sed diuinitus dantur, illis autem dantur, qui petunt, Iacob 1. Omne datum bonum, & donum perfectum e superius est, descendēs à patre luminum. Qui egitur indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter. Ita censent continentiam tale donum esse, quod Deus nemini petenti & quærenti velit denegare. Quod vero pauci donum illud habeant, inde fieri, quod nec oratione, nec studio, nec lucta contra carnem illud petant & quærant. Et sicut incredulis Christus dicit; Sermo meus οὐ χωρεῖ non habet locum in vobis, ita existimant, eodem verbo ipsum vti de cœlibatu, Matth. capit. decimonono; Non omnes capiūt verbum hoc, quia scilicet donum illud non omnes velint quærere & capere. Et huic persuasioni superstruunt vota cœlibatus, & id genus alia. Hoc etiam vult Canon Tridentinus, quando anathema dicit illis, qui docent, omnes posse contrahere matrimonium, qui non sentiunt, se castitatis (etiamsi vouerint) donum habere, cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus tentari.

Refutatio e Scriptura per distinctionem donorum Dei. Dona

Interponat autem Scriptura suam sententiam, an hęc ita se habeāt. Et res plana erit, si exigatur ad normā huius distinctionis, quæ manifesta & certa est. Quædam enim dona Dei sunt comunia seu generalia, quæ scilicet omnib. pijs necessaria sunt, & de illis loquuntur promissiones; Quicquid petieritis dabitur vobis, &c. Alia vero sunt dona peculiaria seu priuata, de quibus nō extat promissio, quod Deus ita velit omnibus & singulis

credentibus date, vt Rom. 12. Habentes dona iuxta gratiam nobis datam differentia. Et 1. Cor. 12. diuisiones sunt donorum: Alij datur donum sanationum, alij donum miraculorū, alij prophetia, alij donū linguarum, &c. Hæc omnia efficit vnus atq; idem spiritus, diuidens peculiariter siue priuatim vnicuiq; propria dona sicut vult. Hæc distinctio donorū certa & manifesta est. Videamus iam, an scriptura donū continentiæ ponat inter dona generalia, an vero inter dona peculiaria. Certum autem est, donum continentiæ non esse omnib necessarium. De virginib. enim præceptum Domini non habeo. Item, Si nupserit virgo, nō peccat. Et qui non continent, in matrimonio saluātur, si manserint in fide, &c. Et nō esse generale donum, Christus ostēdit, cum inquit: Non omnes capiunt verbū hoc, sed quibus datū est. Qui potest capere, capiat. Et ne quis existimet Christum vel ad infideles, vel ad remissiores Christianos respicere, ad ipsos Apostolos hæc loquitur, & quidē tunc, cum significarent sibi magis probari cœlibatum. Dicunt n. si ita est causa hominis cum vxore, non expedit matrimonium contrahere. Christus vero ipsis Apostolis, hoc modo admirantibus cœlibatū, respōdet: Non omnes capaces sunt huius dicti, sed quib. datū est. Ne vero ita intelligatur, sicut inter credētes & infideles Christus distinguit Matt. 13. Vobis datū est nosse mysteria regni Dei, cæteris vero in parabolis, vt videntes nō videāt, &c. Paulus diserte, quando cū fidelib. & sanctificatis agit de cœlibatu, ita loquitur: Vnusquisq; propriū donum habet ex Deo, alius quidē sic, alius vero sic. Et eadē prorsus phrasi, qua 1. Cor. 12. dona priuata seu peculiaria describit, etiā hoc loco de cœlibatu vtitur: Sicut vnicuiq; diuisit Dominus, sicut vnumquemq; vocauit Deus ita ambulet. Sicut igitur non promiscue omnes credētes habēt, & etiamsi velint & petāt, nō possunt omnes habere donū miraculorū, sanationum, linguarū, prophetiæ, &c. Imo cum Deus decreuerit talia peculiaria & priuata dona non indifferenter omnibus & singulis credentib. conferre, fides non recte potest illud petere, cuius mandato & pmissione destituitur. In hoc igitur genere donorū pii nō debēt temeraria psumptione & affectatione, Deo quasi pscribere, quib. donis velint ab ipso ornari, sed quisque suū donū, quod habet, debet agnoscere, & diligenter excolere, vt talentum suum à Domino sibi concreditum, recte, fideliter & vtiliter collocet.

Eodē prorsus modo scriptura de cœlibatu etiā loquitur. Quādo enim recenset commoda & vtilitates cœlibatus, addit: Non omnes sunt capaces, sed ii tantū, quibus datū est, qui scilicet propriū, peculiare se priuatum illud donum habent ex Deo. Quid vero si reliqui etiam, qui donū illud continentiæ non habent peterent, quærerent, vellent, anniterentur, nonne Deus etiam ipsis donum illud daturus esset? Hic certe Scriptura nō mandatū tradit, nec promissionē addit: Sed Paul' dicit: Vellē quidē omnes ita esse. Non autē hortatur, vt omnes hoc affectēt, nec omnibus hāc facultatem promittit, sed vnusquisq;, inquit, propriū donū habet ex Deo, vnus quidē sic, ali' vero sic. Et addit Deū ita distribuisse vocationes, quod quosdā suis velit seruire in cōiugio, quosdam vero in cœlibatu, Et singulis donis ad vocationem suam, siue in coniugio, siue in cœlibatu, necessarijs a Deo instrui. Monet igitur Paulus, ne Deo præscribamus, sed vnusquisq; dona sua, quæ ex Deo habet, cōsideret & tale genus vitę, siue cōiugalis, siue cœlibis deligat, in quo pro ratione donorum suorum possit bona consciētia Deo seruire, & Domino adhęrere. Et in delectu illo expresse iubet accurata & matura deliberatione cōsiderare & expendere, an donū continentiæ ex Deo habeat, vel non habeat, is, de cuius cœlibatu vel cōiugio quęstio est. Si quis stat, inquit, firmus in corde, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, &c.

Certum igitur & manifestum est, ex verbis Christi, & ex Pauli explica-

Dei omnib. pijs communia & necessaria.

Dona Dei specialia.

Accommodatio rei ad quæstionem.

Specialia Dei dona nequeunt ab omnibus promiscue peti.

Cœlibatus est donum Dei speciale.

Non omnes fideles cœlibatui sunt idonei.

tione: Non omnes credentes habere donum continentiæ, quo ad cœlibatū idonei esse possint. Et qui non continent, sed vrūtur, illos certe Paulus non vult cœlibatum amplecti, eo, quod multas & magnas cōmoditates id vitæ genus habeat. Non enim hæc de cœlibatu inquit, ideo dico, vt laqueum vobis injiciam. Nec illis, qui donum hoc non habent, proponit mandatum, consilium seu exhortationem, vt per castigationes corporis & orationem, se idoneos reddant ad cœlibatum, multo minus addit promissionem, Deum illis, qui donū continentiæ non habent, illud dare velle, si modo velint, conentur & cœlibatum accipere annitantur, sed dicit: Qui se non continent, contrahāt matrimonium. Melius enim est nubere quam vri. Et propter fornicationem vitandā quisque habeat coniugem. Ac rationem addit: Ne vos tentet satanas, propter incontinentiam vestrā.

Nota est Hieronymi querela in epist. ad Eustachium, cum se diu macerasset in eremo, vt membra squalido cœno horrerent, ora ieiunijs pallerent, & ipse vix ossibus hæreret, sola tamē, inquit, libidinum incēdia bulliebāt. Item, cum in eremo solis ardoribus inter feras & scorpiones repletus amaritudine sederet, sępe tamē Romanis se delitijs interesse putabat.

Examen Canonis Trid. iuxta Pauli sententiam.

Et iuxta hanc normam instituatur iam examen. Paulus dicit: Satanam illis, qui donum continentiæ non habēt insidiari suis tentationibus, propter incontinentiam. Quid vero ipsos iubet facere, ne in tētationem inferantur? Vtantur, inquit, remedio coniugij diuinitus ad hoc instituto & concesso, & in ea vocatione coniugii affirmat pios non minus manere apud Dominum quam in cœlibatu. Tridentinus vero Canon dicit, eos, q donū continentiæ non habent, sed tentātur propter incontinentiā, modo voueāt cœlibatum, nō debere remedio matrimonij diuinitus instituto & concesso vti, sed sperare debere, Deum non permissurum nos supra id, quod possimus tentari. At qui remedia diuinitus ordinata negligit & abijcit, & sine mandato ac certa promissione, extra donum & vocationē suam, fiducia diuini auxilij aliquid priuata sua præsumptione affectat & suscipit, is tentat Deum. Ita ergo tales cœlibes, qui donū non habent, primo à Satana tentātur, & deinde ipsi vicissim Deum tentant. Non itaque mirum est, si in nefandas turpitudines, & in ęternum exitium, præcipites ruant. Sed Deus, inquit Canon, recte petentibus nihil denegat. Bene vero est, quod addunt (Recte petentibus) Nemo vero recte potest petere, sine mandato & promissione Dei. Vbi vero habes mādatum Dei? vbi promissionem? si donum cōtinentiæ tibi non sit datum, & si tentaris propter incontinentiam, vt matrimonium abiures, & interea petas tibi dare donū continentiæ? imo directe pugnas cōtra ordinationem Dei, quæ illos, qui non continent, sed vruntur, & à Satana propter incontinentiam tentantur, iubet vti matrimonio, tanquam remedio diuinitus instituto, ad vitādas vstiones & fornicationes.

De eo, Deū recte petentibus nihil denegare.

Vetustas opinionis cœlibatum esse possibilem omnibus.

Et dignū est obseruatione, quod præsumptio de generali possibilitate cœlibatus ipsis Apostolorum temporibus exorta, & ab ipsis etiā Apostolis manifesta experientia refutata fuerit. Paulus enim 1. Tim. 5 recitat exēplum iuniorum viduarum, quæ cum donum continentiæ non haberent, & nihilominus genus vitæ cœlibis, amplexæ fuerāt, absq; dubio illa persuasione, quod & vellent & possent cœlibatum seruare, tentationes Satanæ non euaserint, sed conuersæ fuerint retro post Satanā. Et Paulus hac experientia edoctus, non dicit: Volo iuniores viduas conari, anniti, carnē castigare, luctari contra tentationes, & orare: Ita omnibus possibilis erit cœlibatus, sed dicit: Volo iuniores viduas nubere, & rationem addit: Ne detur occasio aduersario: Item, ne conuertantur retro post Satana, à quo scilicet, si donum continentiæ non habent, tentantur propter incontinētiam. Si itaque semel constituerimus, non nostræ rationis concinnas specu-

cul[illegible]es, vel hominum traditiones, sed expressam Spiritus sancti sententiam [illegible] his locis vbi ex professo materiam hanc tractat, sequi: nullum a[illegible]us dubium esse debet, quam quod donum continentię no sit commune omnibus fidelibus, quodque illis, qui non continent sed vruntur, remedium coniugij propositum sit.

Sed tamen & hoc certum est, aliquos posse se castrare propter regnum c[illegible], sed quibus datum est, hoc est, qui propriũ illud donum ex Deo habent, Mat. 19. 1. Cor. 7. Cum igitur donum illud quidam habeant, quidam non habeant: quęstio est complectens totam hanc disputationẽ, qui illi sint, qui habeant, & qui nõ habẽt, seu quod sit κριτήριον, iuxta quod examinari, inquiri, deprehẽdi, & statui possit, an quis donum illud habeat vel non: Hoc enim est, quod Paulus dicit: Iudicandum esse an habeas necessitatem, an vero potestatem proprię volũtatis. Et quia Tridentinus Canon videtur nostros perstringere, quasi ex sensu donum continentiæ metiantur, cum inquit, qui non sentiunt se donum castitatis habere, &c. explicamus hanc quæstionem eo diligentius. Norma igitur eius examinis seu inquisitionis traditur, Matt. 19. 1. Cor. 7. Quia enim Christus tria genera Eunuchorum ponit, donum ergo continentiæ non illis tantum est, qui vel corpore ad coniugium sunt inhabiles, vel qui natura ita sunt frigidi, vt nullam appetitionem vel inclinationem ad venerem sentiant. Sed sicut in reliquis donis diuinis, quia caro cõcupiscit aduersus Spiritũ, studio, conatu, lucta aduersus carnem, & oratione dona sunt exuscitanda, excolenda, & conseruanda: idem etiam in dono continẽtiæ faciẽdum est. Qui enim negligentia ita torpet, vt nulla diligẽtia conetur & studeat continentiam colere, nulla lucta concupiscẽtiæ resistat, vt eam reprimat, corpus temperãtia, & honestarum occupationum exercitijs, nõ subigat, nec caueat & vitet occasiones prouocãtes libidinẽ, ideo vt ne quidẽ petat gratiam & auxilium Dei ad continentiã, sed delitijs se dedat, crapula seu [illegible] ventrem distẽdat, otium sectetur, & incendiua, vt dici solet, libidinis aucupetur, is donum continentiæ non accipiet, & etiamsi ipsi datum sit non exuscitabit & excolet, sed suffocabit potius & extinguet. Studio igitur, conatu, & lucta, abstinẽtia & oratione op⁹ est, vt recte explores an datum tibi sit donum cœlibatus, vel an Deus illud tibi dare velit.

Et ad quam notam exigenda sit illa exploratio, hæc dicta Pauli ostendunt 1 [illegible] vita[illegible] stupra quisque habeat coniugem. Ne vos tentet satanas propter incontinentiam vestrã. Melius est nubere quam vri, vt sit sancta corpore & spiritu, vt adhæreatis Domino absque distractione. Significat autem πυροῦσθαι in tentationibus imperũ seu vehementiam affectuum, qui non in superficie tantũ pungunt, & leuiter excuti possunt, sed qui quasi incendio quodam corpenetrãt, adurunt & depopulãtur. Ita Græci interpretes eo vocabulo vtuntur, Psal. 9. & 17. Et Paulus etiam ita loquitur, 2. Cor. 11. Quis scandalizatur, & ego nõ vror. Hoc vero loco significat flammas & incendia libidinis, quando [illegible] æstuat, & cæco carpitur igni. Recte igitur Thomas dicit, non statim vritur, qui calorem sentit. Sed quando in vita cœlibe titillationes concupiscẽtiæ aculei [illegible] te pungunt, & æstũ aliquẽ sentis, nõ statim exclames te vri, sed diligẽtia, conatu, lucta, temperantia & oratione [illegible] nes, timorẽ Dei & amorẽ veræ pudicitiæ opponas, impuras cogitationes pellas, turpes motus reprimas, occasiones vites & robur resistendi a Domino tibi dari petas. Quod si hac diligentia flãmæ libidinis possunt reprimi, repelli vel restingui, nondũ laboras vstione, de qua Paulus loquitur. Sed hoc ipsum est donũ continẽtiæ, q᷑ ea diligentia in lucta [illegible] accipitur, exuscitatur, excolitur & cõseruatur. Si vero flammæ libidinis tam sint ardentes, vt hac diligẽtia, vel reprimi, vel restingui, vel repelli nõ possint, iuxta dictum; Quoque magis premitur,

De iis qui donum continentiæ habent.

Vnde deprehendatur an continentiæ donũ sit præditus.

Vri seu πυροῦσθαι.

Thomas.

In quib. sit donum cõtinentiæ.

In quibus non sit.

tur, tanto magis æstuat ignis) sed intro penetrent, voluntatem occupent, cor inflamment, cogitationes abripiant, & totum corpus incēdant, vt cor vel pleno assensu, vel cæco & inquieto impetu libidinis æstuet & ardeat, tunc certum est, te non esse capacē dicti Christi, hoc est non habere donū cōtinentiæ ex Deo. Et hoc est vstio seu tētatio illa Satanæ per incōtinentiam, quā Paulus remedio coniugij restinguendā esse docet, ne vel corpus fornicatione, vel Spiritus vstione inquinetur. Periculū n. seu præcipitium potius in tali vstione imminet, ne satan naturam infirmā in fornicationē (sub qua hoc loco omnis generis illegitimas cōmixtiones & pollutiones Paulus cōplectitur) conijciat. Ac etiāsi corpus impollutū seruetur, tamen si cor ita, sicut dictū est, vratur; nō retinetur vera & pura definitio cœlibatus, quā Paulus cōstituit in sanctitate corporis & spiritus. Et ꝙ interior illa vstio, etiāsi nō accedat externa pollutio, sit coram Deo peccatū contra præceptū; Non mœchaberis, Christus expressis verbis pronūtiat, Matt. 5. Ego dico vobis, quicunq; aspexerit mulierē ad concupiscendū eam, iam adulterium cōmisit in corde suo. Et vstiones illę quando adeo impotētes sunt, sicuti dictum est, ipsam conscientiā sauciant inuocationem turbāt, exercitia pietatis interrumpunt, impediūt & maculant, vt homo nō possit absq; distractione adhærere Domino. Qui igitur tales sunt, illi, eo ipso intelligunt, se non esse capaces cœlibatus, hoc est, se non habere donum continentiæ ex Deo. Et de illis intelligenda sunt ea, quæ supra diximus.

Interior vstio est peccatum cōtra sextum præceptum.

Num vero illi non possunt Deo placere, & Domino adhærere, quia donum continentiæ non habent? Imo hoc ipsum Paulus agit: vt quisq; pro ratione doni & vocationis suæ, tale genus vitæ sibi deligat, in quo bona conscientia possit Deo placere, & apud Dominū manere, &c. Non autem præscribit, vt is, qui facta ea, de qua diximus, exploratione vritur, ptinaciter eiurato coniugio quærat & affectet donū cōtinentiæ: Nec cōsulit, vt in vstione maneat, sed inquit: propter vitandā fornicationē quisq; habeat coniugē. Item, melius est nubere quā vri. Et ne vos tentet Satanas, ꝓpter incontinentiā vestram. Affirmat coniugiū esse propriū donū, ac peculiarem vocationē ex Deo, in qua illi, qui in cœlibatu cōtinere nō valēt, Deo bona cōscientia, in iustitia & sanctitate seruire, ipsi placere, quæ eius sunt curare, & ipsi dono & beneficio diuino, adhærere possint. Quod vero illi, qui donū cōtinentiæ habent, cœlibatū eligere possint, & tamē nō peccēt, etiamsi matrimoniū cōtraxerint, in sequenti capite explicabimus. Nunc tantū hoc ostendendum fuit, non omnes esse ad cœlibatum idoneos, eo quod donum continentiæ non sit commune, sed peculiare, & quia norma recte exploretur, an quis donum continentiæ habeat, an vero non.

Carētes continentiæ dono, scriptura iubet cōtrahere matrimonium.

Expositis his fundamentis, quę certa, firma & manifesta sunt, nō difficilis erit explicatio eorum, quę de generali possibilitate cœlibatus à Pontificijs opponi solent, vt speciose ita formatur argumentum. Propositum, vt Deo placeas, cures ea, quæ sunt Domini, & absq; distractione Domino adhæreas, pium est, & ab omnib. suscipiendum, ad quod etiam Deus gratiam suam nemini petenti denegat. Sed cœlibatui expressis verbis Paulus hoc tribuit. Ergo cœlibatus ab omnibus est suscipiēdus, & Deus donum illud nemini petēti denegabit. Et Monachi in suis Legēdis multa fingūt miracula, quomodo tales miraculose ab Angelis castrati, alijs virilia exusta, & sine sensu reddita, ex alijs sensus libidinis prorsus sublatus, &c.

Sed respōsio ex Pauli disputatione vera & perspicua sumitur, in personis scilicet ad cœlibatū idoneis hæc locum habere. Neq; enim soli cœlibes Deo placēt, quasi in pio coniugio nemo possit curare, quæ sunt Dei, & Domino adhærere, sicut hæc supra sunt explicata. Si vero excipiatur, quia melius & expeditius hæc in cœlibatu pstari possunt, ideo ab omnib. cœlibatū eligendū: Respondet contextus Paulinæ disputationis: Deū voca-

dones suas ita distribuisse, quod non omnes, sed quosdã sibi velit in cœlibatu seruire, quosdã vero non in cœlibatu, sed in matrimonio. Et addit: vnusquisq; proprium donum habet ex Deo, vnus scil. vt in cœlibatu possit expeditius Deo seruire, hoc est, qui donũ continẽtię habet: alius vero, vt in pio coniugio rectius hoc pręstare possit, qui scilicet vritur, & nõ continet. Et extra controuersiã est, Deum omnium optime nosse, in quo vitæ genere quisq; ipsi cõmodissime seruire possit & debeat, & ad hoc gratiam & auxilium suum nemini vult denegare. Quod si donũ continentiæ non habeas, & tamen induas persuasionem, te in cœlibatu posse melius Deo seruire, atq; ideo petas tibi dari donũ cõtinentiæ à Deo, iã sapiẽtia Dei à filijs suis iustificatur, & idẽ est, ac si Abiathar existimaret, se melius posse Deo seruire in functione militari, atque ideo petere à Deo sibi dari dona Dauidis. Et Paulus nõ in genere omnib. dicit, ꝙ in cœlibatu expeditius possint Deo seruire, sed de ijs, qui donũ cõtinentię habẽt: de alijs vero dicit: melius est nubere. Et post recitatas commoditates cœlibatus subijcit: Hæc ad vtilitatẽ vestrã dico, nõ vt laqueum inijciã vobis. Ergo cœlibatus quibusdã, qui scil. donum continẽtiæ nõ habent, non tantũ non confert ad hoc, vt indiuulse Deo adhæreãt, & expeditius ea, quę Domini sunt, curent, sed laqueũ potius inijcit quo irretiti à Deo abstrahãtur, & retro post Satanã conuertantur, 1. Tim. 5. Paulus igitur finẽ monstrat ab omnib. expetendũ, vt scil. Deo placeas, & indiuulse Domino adhæreas. Illud vero vult exigi ad mensurã doni, ꝙ quisq; ex Deo habet, an scil. in cœlibatu, an vero in coniugio hoc cõmodius & expeditius, pro ratione tui doni facere possis. Sed generalis, aiũt, ꝓmissio est: Quicqd petieritis Patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Et Iac. 1. Qui indiget, petat à Deo, qui dat omnib. affluenter, &c. Respondeo. 1. Ioan. 5. additur limitatio, Si quid petierimus secundũ voluntatẽ eius, audit nos. Diximus autẽ supra de differentia donorum, quod quædã sint generalia, omnib. fidelibus promissa: quædam vero non singularia, seu peculiaria, de quibus Paulus dicit: Distribuit ea non indifferẽter omnibus fidelibus, sed prout vult, vni sic, alteri vero sic.

Deo, Quicquid petieritis, Patrem in nomine meo, dabit vobis.

Ita obijciũtur & illæ sentẽtię, Phil. 3. Omnia possum in eo, qui me confortat, Christo, Mar. 11. Omnia sunt possibilia credenti, 2. Cor. 3. Non sumus idonei ex nobis ipsis, sed Deus nos idoneos facit, Phil. 2. Deus operatur in nobis velle & perficere. Sed responsio plana est. Quædã enim sententiæ loquuntur de donis generalibus, quæ omnib. fidelibus necessaria sunt: quædam vero loquuntur de gratia & auxilio Dei in cuiusq; vocatione. Neq; enim Paulus præsumit, se posse exercitum ducere, Rempub. administrare, &c. quãdo dicit: Omnia possum in Christo. Nec petit, vt ad ea quæ extra vocationẽ suã fiunt, à Deo idoneus reddatur, quando inquit: Deus nos idoneos reddit: Sed de vocatione sua, & de donis ad eã necessarijs loquitur. De dono vero cõtinentię, ꝙ Deus illud non velit generale esse, sed quod quosdã non ad cœlibatũ, sed ad coniugiũ vocarit, supra demõstratũ est. Ratio igitur dissimilitudinis inter dona generalia seu vocationem communẽ, & inter dona singularia seu vocationẽ specialẽ monstrat fontes explicationũ, vt quando dicunt: Resistere Satanę, vincere terrores mundi, mortificare actiones carnis, tempore persecutionis vitam & fortunas in discrimen adducere, multo est difficilius, quam à mulierculæ complexu cõtinere. Sed hæc licet naturæ viribus impossibilia, per gratiam facta fuerunt possibilia, nõ viris tantum, verum etiam infirmis puellulis. Quid ni in continentia multo facilius illud fieret? Respondeo: Vocatio communis est omnium piorum, vt Diabolo, mundo & carni resistant, & in persecutione Christum confiteantur. Et ad hæc Deus gratiam suam omnibus petentibus promisit. Non autem communis omnium piorum vocatio est ad cœlibatum, sed Deus vni vult gratiam seu donum ad cœli-

Obiectio alia.

batum, alteri ad coniugium dare. Ita de tentationibus generalibus recte dicitur: Sufficit tibi gratia mea. Sed de tentatione Satanæ per incõtinentiam, Paulus dicit: Conuenite rursus in vnum, ne vos tentet Satan. Item, volo iuniores viduas nubere, nullam occasionem dare aduersario, iam enim quædam conuersæ sunt retro post Satanam.

Quod vero dicũt alia esse remedia ad reprimendam incontinentiam, quam solum coniugiũ, vt laborare, orare, corpus castigare, &c. Non igitur statim eum, qui sentit tentationes aliquas incontinẽtiæ, debere ad coniugium prouolare. Hoc enim in præcedentibus, cum de vstione ageremus, explicatũ est. Donum enim cõtinentiæ in illis, quibus datum est, ea diligentia, de qua argumentum loquitur, exuscitatur & excolitur. Reliquis vero, qui donum illud ex Deo non habent, Paulus dicit: si non continẽt contrahant matrimonium. Melius est enim nubere quam vri, &c.

De dicto Sapient. 8.

Frequentissima apud Augustinum & alios est allegatio eius sentẽtiæ, quæ extat Sapient. 8. Vt sciui, quoniam aliter nõ possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientię, scire cuius esset hoc donũ: Adij Dominum, & deprecatus sum ipsum, &c. Et inde conãtur probare, donũ cœlibatus generaliter promissum esse omnib. petẽtibus. Sed profecto locus ille, si recte inspiciatur, nõ probat hoc. Manifestũ enim est, autorẽ ibi loqui in persona Salomonis, dicit enim: Tu elegisti me Regẽ populo tuo, & dixisti me ædificare templũ in monte sancto tuo, &c. Et certe Salomon nõ fuit cœlebs. Cũq; pluxe describatur oratio illa, de qua locus allegatus inquit, Adij Dominũ, & deprecatus sum illũ, & dixi, &c. Prorsus nulla fit mentio cœlibatus, sed sapientiã sibi petit dari. Ipsa igitur luce clarius est, locũ illum nõ loqui de cœlibatu. Historia n. Salomonis in cuius persona illa dicuntur, hoc nõ admittit. Sed inquis, ponitur ibi vocabulũ ἐγκρατὴς, quod cõtinentiam significat. Cõsideretur autẽ totus cõtextus loci, quale n. donũ intelligat, cuius auctor sit Deus, nõ nobis diuinandũ reliquit, sed lõga precatione exponit: Adij enim, inquit, Dominum, & deprecatus sum ipsum, & dixi, &c. Nullũ autẽ verbum de cœlibatu in tota illa precatione inuenitur: Sed cum in præcedentibus dixisset, se à puero amasse, & sectatum fuisse sapientiã, sed intellexisse, quod non posset eam consequi, nisi ex dono Dei, ideo inquit, Adij Dominũ, & deprecatus sum ipsum, Da mihi sapientiam, &c. Sicut igitur in cõmuni lingua Græca vox ἐγκρατὴς, sæpe ita vsurpatur, quando aliquis cõpos alicuius rei fit: sic hoc etiam in loco recte accipi potest, cum viderem, me nõ posse cõpotem fieri sapientiæ, quam amabã, oraui igitur Dominum. Ita totus contextus optime cohæret. Ineptissimũ autẽ esset, si de cœlibatu proponeret, & postea in prolixa oratione aliud peteret, nulla prorsus mẽtione facta cœlibatus. Sed etiamsi in vsitata significatione accipiatur, nõ extorquebitur inde, donũ cœlibatus cõmune esse omnibus petẽtibus. Nam vocabulum ἐγκρατὴς, tribuitur etiam coniugibus castis, qui liberos habent, Tit. 1. Et quia Salomon, Sapient. 8. loquitur: Non ergo de perpetuo cœlibatu vocabulum ἐγκρατὴς ibi intelligendum est. Nam 3. Regum 3. Coniugium Salomonis ante orationem pro sapientia describitur. Et cõsideretur quomodo cum toto contextu sententia illa cohæreat. Nam cap. 7. dixit: Spiritum sapientiæ esse sanctum & incoinquinatum, ἀμόλυντον. Et ca. 8. inquit: Sapiẽtia docet σωφροσύνην, temperantiã seu pudicitiam, quæ etiã in cõiugio est, 1. Tim. 2. Et postea dicit: cum animã bonæ indolis nactus essem, dedi operam, vt corpus etiã esset ἀμίαντον, impollutũ, quia scilicet sapiẽtiæ cuius Spiritus impollutus est, cupiebã particeps fieri. Sed vidi esse donũ Dei corpus impollutũ seruare, ideo oraui Dominũ. Quomodo vero Salomõ cor-

Vox ἐγκρατὴς Sapient. 8.

pus

pus ſuum impollutum ſeruauerit, hiſtoria ipſius oſtendit, in adoleſcētia ſiquidem illegitimas cōmixtiones vitauit, & poſtea coniugiū iniji, cuius thorus, quia immaculatus eſt, corpus ſeruat incontaminatū coram Deo. Et quidem non in cœlibatu, ſed in coniugio poſito Salomoni donū ſapientiæ, cuius Spiritus impollutus eſt, collatum fuit, 3. Reg. 3. Quid igitur Ἐγκράτεια illa ſit, quam Salomō & petiuit & impetrauit, cuius auctor & donator Deus eſt, ex hiſtoria Salomonis luce meridiana clarius eſt. Hæc de ſentētia illa, Sapient. 8. quæ tāto cum apparatu allegari ſolet, hoc loco annotare volui. Illæ enim interpretationes omniū certiſſimæ ſunt, quas ipſe textus circumſtantiæ monſtrant, ſubminiſtrant & confirmant.

De teſtimonijs Patrum.

Poſtremo non ignoro, pleroſque ex Patribus ita diſputare, quaſi videātur ſentire omnes, ſi modò velint & petant, poſſe continentiam in cœlibatu præſtare. Illud enim (qui poteſt) ita interpretantur, quicunque vult capere, capiat. Sed hæc explicatio manifeſte pugnat cum Paulo, ſicut perſpicue in præcedētibus demonſtrauimus. Et ipſi Patres etiam cum Chriſto & Paulo ſentiunt ac loquuntur.

Ignatius.

Ignatius enim ad Smyrnenſes inquit: εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω ἐὰν καυχήσηται ἀπώλετο: hoc eſt, Si quis poteſt, incōtinentia manere, maneat ſine gloriatione, ſi vero gloriatus fuerit perijt.

Hilarius.

Hilarius dicit: Dominum nos admonere ad cœlibatum, ſi tamen poſſimus.

Hieronymus.

Hieronymus contra Iouinianum dicit: Si omnes virgines eſſe poſſent, nunquam & Dominus diceret, Qui poteſt capere, capiat, & Apoſtolus in ſuadendo non trepidaret. Et in Matth. 19. ſcribit: Vnde infert Dominus, qui poteſt capere, capiat, vt vnuſquiſque conſideret vires ſuas vtrum poſſit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per ſe enim caſtitas blanda eſt, quemlibet ad ſe alliciens. Sed conſiderandæ ſunt vires, vt qui poteſt capere, capiat.

Auguſtinus.

Auguſtinus ad Pollentium cap. 19. inquit: Ad cœlibatum conſilio Apoſtoli, quicunq; poteſt capere, prouocatur. Idem, de virginitate, 40. Vnuſquiſq; habet propriū donū. Quis ergo donat iſta? Quis diſtribuit propria vnicuiq; ſicut vult? Nempe Deus, apud quem nō eſt iniquitas. Ac per hoc ··a æquitate ille faciat alios ſic, alios autem ſic homini noſſe aut impoſſibile aut difficile eſt, quin tamen æquitate faciat dubitare fas non eſt.

Gregorius.

Et Gregorius de cura paſtorali parte 3. cap. 30. dicit, donum cœlibatus non eſſe omnium, his verbis: Veritas de hac integritate dicit: Non omnes capiunt verbum hoc, quod eo innotuit ſummum eſſe, quo denegauit omnium. Et capite præcedenti ſcribit: Cœlibes eſſe à paſtoribus admonēdos, vt ſi tentationum procellas cum difficultate ſalutis tolerant, cōiugij portum petant.

Bernhardus.

Bernhardus etiam in ſermone ad Clericos, de contēptu mundi: Vtinā, qui continere non valent, cœlibatui dare nomina vereantur, ſumptuoſa enim turris eſt, & verbum grande, quod non omnes capere poſſunt.

Hæ veterum ſententiæ manifeſte oſtendunt, ipſos ſenſiſſe, quod nō omnibus detur donū illud vt poſſint continere: quia vero donū continentiæ, etiam in illis, quib' datur, recipitur, exuſcitatur, excolitur & cōſeruatur, nō ſine magno ſtudio, conatu, labore & lucta, à petentib' ſicut ſupra oſtēdimus, & multi deſidia illud ſuffocant & extinguunt. In hanc ſententiā recte accipi poſſunt dicta quædam Patrū, vt cum Origenes dicit: Qui vult capax eſſe verbi de caſtitate petat, credens dicēti, & accipiat, nondubitans de illo, quod dictū eſt, omnis qui petit, accipit. Et quod Auguſtinus ad Pollentiū, l. 2. c. 19. Non eos terreat ſarcina cōtinentiæ, leuis erit, ſi Chriſti erit: Chriſti erit, ſi fides aderit, quæ impetrat à iubente quod iuſſerit.

Item, quod Chrysostom. dicit: Ideo non omnes capere possunt, quia non omnes volunt, palma proposita est, qui cupit gloriam, cogitet de labore. Et Hieronymus: His datum est à Deo, qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt, &c.

Hæc veterum dicta si accipiantur eo modo, vt dictum est, nihil habent incommodi: si quis vero ea voluerit ita torquere, quod donum cōtinentiæ indifferenter omnibus offeratur, si modo velint, petant & conentur, is faciat patres directe pugnare contra Christum, contra Paulum, imo contra seipsos etiam Et si qui ex Patribus maxime ita sensissent, ipsi darent nobis veniam, quod mallemus certam & manifestam Christi & Pauli sententiam, quam priuatas hominum cogitationes sequi.

CAPVT V.

DE VOTO COELIBATVS, ET QVID PAVLVS DE proposito suscipiendi cœlibatus doceat.

An vouendus sit cœlibatus.

Cum itaq; constet, cœlibatum esse vitæ genus, Deo placens in his, qui donum habent: quæstio iam est, à quibus & quomodo genus illud vitæ suscipiendum & instituendum sit. Et an voto aliquis ad cœlibatū, in perpetuum abiurato cōiugio se astringere possit aut debeat, ita vt emisso voto, nec possit nec debeat, in perpetuū, sub pœna æternæ damnationis, in quocunq; etiam casu, si necessitas flagitarit, remedio coniugij diuinitus contra vitionem & vitandam fornicationem, instituto vti. Hoc enim est, quod IX. Canon Tridentinus dicit, eos, qui castitatē vouerunt, non posse sub pœna anathematis matrimonium contrahere, etiamsi sentiant se castitatis donum nō habere Pelagus autem opinionum, & carnificina conscientiarum, est hęc quęstio, quando ex hominum præsumptis sententiis & decretis æstimanda instituitur. Simplex vero & plana est eius explicatio, si lucerna pedibus nostris sit verbum Domini. Ex scripturis igitur diuinitus inspiratis (iuxta Magni Constantini consiliū) sumemus quæstionis huius solutionem, & apparebit, quantum conscientiæ intersit, an semitas Domini rectas in scriptura præmonstratas, an vero anfractus seu labyrinthos potius viarum humanarum ingrediatur.

Non præditi dono continentiæ contrahant.

Qui igitur donū continentiæ ex Deo non habet, ei cœlibatus nec præcipitur, nec consulitur: Sed mandatum habet, si non continet, contrahat matrimoniū, melius est nubere, quam vri, &c. Nec bene igitur, nec recte facit, qui sine dono cōtinentiæ cœlibatui se astringit, sicut in pcedēti capite ex Pauli sententia ostensum est. Sed quid de illis, qui donū habēt, vt adhibita ea, de qua supra dictū est, diligētia, flammas libidinis possint vel restinguere, vel reprimere & cohibere? Certe si nō haberemus expressam Spiritus S. determinationē de hac quæstione, nos iudicaremus eum coram Deo damnabiliter peccare, qui dono cōtinentię non vteretur ad cœlibatū. Ac sine dubio ingeniosi essemus, colligēdis multis & varijs, ad cōfirmandam hanc sententiā, rationibus. Sed admirāda est Pauli modestia, quod conscientijs nihil vult tanquā necessariū imponere, de quo nō habet expressum mandatū Domini. De virginib. igitur, inquit, præceptum Domini nō habeo, non autem loquitur in genere de virginib. hoc est, de personis solutis, quæ dono continētiæ destitutæ, ad cœlibatum non sunt idoneæ. De illis n. in principio dixerat se habere pręceptū Domini, vt q se non continent, contrahāt matrimonium. Hoc ergo loco de illis virginib. loquitur, quibus à Deo datū est, vt possent verbū de cœlibatu capere, dicit enim: si solutus es, ne quęras vxorē. Et de illis virginib. dicit, quod si & vxorē duxeris, nō peccasti, & si virgo nupserit, non peccauit. Afflictionem tamē in carne habebūt huiusmodi. Vbi vides, quod Paulus hoc dicit eos,

An habentibus donum continentiæ interdictum sit coniugiū.

qui donum continentiæ habent, & tamen cõtrahunt matrimonium, accersere quidem sibi afflictiones carnis, conscĩetiam tamen in spiritu coram Deo ipsis relinquit liberam, quod scilicet nubendo non peccent. Et postea dicit. Etiamsi causa incontinentię non intercessent, sed tantum si pro more, populi aut loci habeatur indecorum, vltra adultam ętatem aliquam seruare virginem, faciat, inquit, quod vult, non peccat, si nubat. Et hæc omnia sumit ex eo fundamento, quia, inquit, præceptum Domini nõ habeo quod scilicet illi, qui donum continẽtiæ habent necessario debeant in cœlibatu viuere, & a coniugio abstinere. Meam autem, inquit, sententiam propono, vt qui misericordiam consecutus sum a Domino, in hoc vt sim fidelis. Arbitror itaq; hoc bonum esse propter præsentem necessitatem, &c. Idem vidua soluta nubat, cui vult, modo in Domino, attamen beatior erit, si sic permanserit iuxta meam sententiam. Puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam. Non autem vult Paulus verbo Dei aliquid de suo addere, aut priuatas suas cogitationes verbo Dei vel ęquare, vel proponere, sed γνώμην vocat, nõ proprie cõsilium (ita enim βουλὴν nominasset) sed sententiã seu iudicium, quod ex generali analogia fidei, in casu, de quo in Scriptura nihil expressum extat, colligit vt scilicet quisque tale genus vitæ sibi deligat, quod pro ratione circumstantiarũ, loci, temporis, personarum & donorum iudicat & animaduertit sibi vtile & cõmodum futurum, ad hoc, vt curet, quæ sunt Domini, vt sanctus sit corpore & spiritu, & indiuulse Domino adhæreat. Hac vero sua sentẽtia, nõ audet cœlibatum tanquam necessarium, etiam illis, qui donum habent, iniungere, nec audet peccatum dicere, etiamsi illi, qui donum continentiæ habent, contrahant matrimonium. Sed inquit, propter commoda & vtilitates cœlibatus, existimo (conscientia tamen manente libera) bonũ esse sic manere. Item melius facit, & beatior erit, si habẽs donum, sic permanserit iuxta meam sententiam. Paulus igitur non præcipit, sed conscientijs liberum relinquit, tantum suadet, & consulit, vt propter vtiles fines, illi, qui donum continentiæ habent, si voluerint, in cœlibatu maneant.

Ad cœlibatum non sunt cogendi, etiam qui donum continentiæ habent.

Nec vero in genere tantum consilium dat de cœlibatu, sed accurate ostendit, quomodo sit suscipiẽdus. Tradit enim vtiles aliquot regulas seu cautiones, quas in deligendo seu suscipiendo cœlibatu diligẽter vult obseruari: illas, vt planior sit explicatio, ex perpetuo Pauli contextu contrahemus, & ordine recensebimus.

Paulus certis regulis docet, quomodo cœlibatus suscipiendus sit.

Prima autem regula seu cautio hæc est: Ne quis laudibus cœlibatus illectus, temere viribus suis non satis exploratis, vitam cœlibem arripiat, sed vt diligenter consideret, quodnam donum ex Deo habeat. Normam autem explorationis ita describit, vel necessitatem quis habet, vel potestatem propriæ voluntatis. Et necessitatem vocat, quando quis, sicut Hieronymus explicat, vidit lasciuiẽtem carnem suam in libidinem, ita vt refrenare non possit, atque ita agnoscit se in duplici necessitate positum, vt aut vratur & scortetur, aut vxorem ducat. Et in hanc sententiam vocabulum ἀσχημονεῖν, quo Paulus hoc loco vtitur, vsurpatur, Ro. 1. de pollutionibus contra naturam, Græci interpretes hoc vocabulo vtuntur, Gen. 34 de stupratione Dinæ. Et quod dicitur Leuit. 18. reuelare turpitudinem propinquæ secundum carnem, hoc Gręci reddiderũt ἀσχημοσύνην, imo membra pudenda ita vocãt, Exod. 20. & 27. quod Paulus imitatus, 1. Corinth. 12. Qui igitur talem ἀσχημοσύνην animaduertit, & sic oportet fieri, inquit Paulus, scilicet ad restinguendam vstionem, & vitandam fornicationem, is sciat sibi non consuli, multo minus præcipi, vt committat se periculis vitæ cœlibis & tẽtationibus Satanæ, sed meminerit man-

Verbum ἀσχημονεῖν quid.

datum esse, si se non contineat, vt matrimonium contrahat. Qui vero donum continentiæ ex Deo habet, atq; ita non necessitatem, sed potestatem habet propriæ voluntatis, ei liberum est, voluntatem applicare vel ad coniugium, vel ad cœlibatum. Et si cœlibatum eligat, bene facit, imo melius facit, quam si coniugium susciperet propter rationes.

II. Non vult cœlibatum, etiam ab illis, qui donum habent, diligi & suscipi, ea opinione, quasi necessitas præcepti diuini eum iniungeret & imponeret, aut quasi peccatum esset, si talis, qui donum continentiæ habet, matrimonium contraheret, sed libertatem conscientię vult conseruari.

III. In hoc delectu præcipue vult rationem haberi vocationis seu functionis cuiusq; ita, vt tota deliberatio ad veros fines cœlibatus referatur, qui supra peculiari capite expositi sunt. Hoc inquit, ad id, quod vobis ipsis conducibile est, dico, vt scilicet, si vocationis vestræ officia commodius & expeditius obiri possint in cœlibatu, & si donum illud habetis, diligatis vitam cœlibem in hunc finem, vt commodius & expeditius possitis curare, quæ sunt Domini, sanctimoniam corporis & spiritus sectari, indiuulse Domino adhærere, ab afflictionib. carnis, & à solicitudinibus auocantibus ab exercitijs pietatis liberiores esse.

Non temere cœlibatus suscipiendus:

Quarto, Monet Paulus, ne temere aut leuiter aliquid constituatur in suscipiendo cœlibatu, sed vt diligēs, grauis & matura adhibeatur deliberatio. Ideo enim bis mentionē facit cordis, qui stat firmus, inquit, in corde suo. Item, qui iudicauit hoc in corde suo, ne scilicet ipso facto cœlibatus suscipiatur, sine certo & deliberato animi proposito, neue animo ambigente seu fluctuāte suscipiatur. Et ne deliberatio illa leuiter, obiter aut perfunctorie peragatur, vt quis viribus suis non satis perpensis, & corde seu animo suo, quomodo erga cœlibatū affectus sit, non satis explorato, aliquid constituat, cuius non multo post inconstanti mutabilitate ipsum pœniteat. Sed omnib. circumstantijs diligenter & recte consideratis, perpensis & exploratis, maturo consilio, deliberato proposito, & constanti voluntate, certi aliquid constituatur. In hac autem deliberatione caput debet esse inuocatio seu oratio, vt Deus spiritu suo salutaria consilia suggerat, deliberationes gubernet, animum, quo velit, inclinet, & ordinaria subijciat media. Sicut n. in omnibus vocationibus diuinis hoc obseruādum est, ita cum Paulus inter vocationes Dei numeret & coniugiū & cœlibatum, eadē ratio esse debet in hisce etiam deliberationibus. Magnam enim Emphasin habent verba, quibus Paulus vtitur, vt cum dicit hoc κέκρικε in corde suo. Significat enim κρίνειν, quādo re deliberata, & argumentis tanquā in iudicio vtrinq; disceptatis, iudicium fertur, sententia pronūtiatur, & certi aliquid definitur, determinatur seu statuitur. Ita Act. 15. post factum συζήτησιν disquisitionem seu collationem sententiarum, Petrus his verbis pronuntiat, ideo ego iudico, &c.

Accedat deliberatio diligens.

Adhibeatur inuocatio Dei.

Et 1. Corinth. 5. Paulus laturus sententiam excommunicationis, hoc ipso verbo vtitur. Hoc vero loco cum addit, iudicauit in corde suo plus est quam quando 1. Corint 11. dicit: Iudicate apud vos ipsos, an decorum sit &c. Magnam etiam emphasin habet, quod hoc loco dicit, ἕστηκεν ἑδραῖος. Significat enim ἑστηκέν firmiter & constanter perstare seu perseuerare. Et ἑδραῖος significat firmum ac stabilem: vnde ἑδραίωμα fundamentum seu fulcimentum dicitur. Et 1. Corinth. 15. coniungit hæc duo, ἑδραῖοι & ἀμετακίνητοι, qui ita sunt obfirmati, vt non patiātur se à sententia dimoueri, ac obseruetur antithesis. Paulo ante cum ageret de illis, qui licet donum continentiæ habeant, tamen contrahunt matrimoniū, vtitur verbo

νομίζειν. Et addit, faciat quod vult, non peccat, si elocat, sed in cœlibatu suscipiendo, verbis, maturæ, diligentis & grauis deliberationis, vtitur. Et ad cõsilia vt salutaria sint, requiritur gubernatio Spiritus sancti, & benedictio diuina, quæ pia oratione petenda & quærenda sunt. Atq; ideo etiam deliberationem illam non committit ætati iuuenili, in qua consiliũ, prudentia, circumspectio, grauitas & constantia desideratur, sed parẽtibus, vel aliis sapientioribus, qui rectius, maturius & diligẽtius hæc iudicare possunt, eam vult deferri & communicari. Et tamẽ patriam potestatem ita limitat Paulus, non quasi liberi præter suam sententiã, voluntatem & habilitatem, à parentibus pro imperio vel ad cõiugium, vel ad cœlibatum, destinare possent, sed patris deliberationẽ statuit moderandam & dirigendam esse secundum ingenium, voluntatem, habilitatem & inclinationem, siue (vt Græci interpretes loquũtur) γνώμην & ὁρμὴν filię. Ita enim veteres, Ambrosius, Hieronymus, Primasius, & Photius, illa verba Pauli recte interpretantur, non habens necessitatem, sed potestatem propriæ voluntatis.

Non ætas iuuenilis hæc deliberatio.

Quinto, Pręterea in hac deliberatione Paulus vult etiam ætatis rationem haberi, Nam hoc loco vocat virginẽ ὑπέρακμον. Et 1. Tim. 5. expresse nominat annum ætatis sexagesimum. Insinuat ergo, Primo, ætatem ante ἀκμὴν. Secundo, In ipsa ἀκμῇ, hoc est, in integra seu consistente ætate. Tertio, post ἀκμὴν. Et quidẽ ante ἀκμὴν, quando corpora adhuc crescũt & qualitates caloris, & humoris nondum absolutę sunt, nec ad suum incrementum peruenerunt, mediocri diligentia Deo iuuante potest puritas retineri. Et ad hanc diligentiam exhortandi sunt iuniores, exemplo Salomonis, Sapi. 8. sicut in præcedentibus dictum est. In illa vero immatura ætate, & ex eius circũstantijs, si quis de totius reliquæ vitæ statu cõstituere vellet, imprudẽter faceret. Post ἀκμὴν autem in ætate prouectiori circa annum sexagesimum iudicat Paulus, 1. Tim. 5. non opus est scrupulosiori examine, si enim tunc vstio vel non sentitur, vel reprimi & restingui potest, non est periculum, ne annis succedentibus, crescat & inflammetur. Ad ætatem igitur intermediam, quæ ἀκμαία hoc est, consistens, florens & integra appellatur, deliberatio & exploratio illa pertinet, sicut & Hieronymus in commentarijs dicit: Parentes quidẽ vsq; ad legitimam ætatem custodire debent virginem, & docere, quod melius est: Si autem illa tunc noluerit, fiat quod necesse est, &c. Et adsit potestas propriæ voluntatis, ne vel corpus ægritudine languefactum, vel animus luctu, & alijs solicitudinibus deiectus sit: Ita enim falleret deliberatio, sicut exemplum viduarum, 1. Tim. 5. indicat.

Sexto, His vero regulis omnibus, de suscipiẽdo cœlibatu, Paulus addit vtilem & necessariam hanc cautionem: Hoc autem dico ad id, quod vobis ipsis conducibile est, non vt laqueum vobis inijciam. Obseruanda autem est Grammatica, vocabuli significatio. Βρόχον enim Varinus dicit significare foramen corrigiæ, per quod ferramentum traijcitur, vt pedem constringat. Suidas dicit significare τὸ τῆς αἰσχύνης σχοινίον, illam partem laquei, quæ ita parata est, vt cõstrictione sua strangulet. Et citat Græcam sententiã, ὁδὲ ἤδη μεμηχανημένος αἰσχύνην, τὸν βρόχον ἐνδεδυμένος. Pollux dicit, βρόχον significare in aucupum seu venatorum retib. foramina, quæ quaternorum funiculorum nexibus efficiũtur, per quæ animalcula, si caput exerant, quasi elapsura, fortius cõstringuntur, & ita capiuntur. Et vsitatissima in scripturis est similitudo laquei, quãdo aliqs vel insidijs & dolis circũuentus, vel nõ pręuidens & animaduertẽs incidit in periculũ,

Cœlibatus non nectat laqueũ conscientiarum.

Βρόχος, laqueus quid.

quo coniici posset in perditionem, vel corporis vel animæ, nisi inde extricaretur. Cum igitur ipsa experientia Paulus in viduis, 1. Timoth. quinto, didicisset, qui casus euenire possint & soleant, etiam illis, qui deliberato animi proposito cœlibatum susceperunt, non vult cœlibatũ vel suscipiendum, vel susceptum, cuiquam tanquam laqueum, iniici, quo ita cõstrictus teneatur, vt etiamsi postea tentationibus Satanæ propter incontinentiam flãmis vstionis, periculo fornicationis & quę inde consequitur, perditioni & corporis & animæ, expositus sit, non possit inde extricari & liberari. Declarationẽ autem ipse addit, quibus & quando cœlibatus fiat laqueus, scilicet, quibus & quando non amplius cõducibilis & vtilis est, πρὸς τὸ εὔσχημον, id est, (sicut antithesis, τοῦ ἀσχημονεῖν. cuius significatio paulo ante explicata est, ostendit) ad hoc, vt honesta castitas, sine labe sinistræ famæ; ac sine pollutione carnis & Spiritus seruetur, vtq; sine auocamentis & distractione Domino pie quis adhærere possit. Qui igitur vitã cœlibem agere instituit, si postea experiatur, se à satana propter incontinentiã periculose tẽtari, vstionibus pollui, in periculo fornicationis versari, inuocationem impediri, exercitia pietatis turbari flãmis libidinum, quas lucta, oratione & diligentia reprimere & restinguere non potest. is si in hoc casu ad seruandum cœlibatum, quem suscepit, adigitur & cogitur, ei profecto contra voluntatem & prohibitionem Pauli, laqueus iniicitur: q vero obstinate in tali casu cœlebi conatur manere, is sibiipsi cõtra mẽtem & inhibitionẽ Pauli, laqueum induit. Et metaphora laquei, periculum & perditionem indicat, nisi laqueus extricetur, imo abiiciatur & abrumpatur. Qui enim laqueum non vult iniici, is certe iniectum, non vult cum periculo corporis & animæ retineri, sed abiici. Et manifesta est Pauli sentẽtia, licet nec temere nec leuiter, ab eo, quod semel deliberato animi proposito tanquam vocatio Dei susceptum est, resiliendum sit, Deum tamen nemini cœlibatum iniicere, vt ipsi laqueus sit. Imo Deum non velle, vt quisquam hominum, etiamsi spiritum Dei, sicut Paulus habeat, vel alteri, vel sibiipsi cœlibatum ita imponat, vt sit vel fiat ipsi laqueus. Ac quomodo & quando sit & fiat laqueus, ipse sicut ostensum est declarat. Nõn autem dicit, si semel deliberato proposito cœlibatũ suscepisti, etiamsi laqueus tibi vel sit, vel postea fiat, tamen in perpetuum, sub pœna æternæ damnationis, nõ potes inde liberari, sed conare, luctare, precare, &c. Hoc certe non dicit, sed simpliciter pronũtiat: Hoc dico ad id, quod vobis ipsis conducibile est, non vt laqueum vobis iniiciam, vt scilicet necesse vobis sit, in cœlibatu manere, etiamsi ille vobis ad finẽ illum, de quo supra dictum est non sit adiumento, sit obstaculo & impedimento, imo etiam si exponat vos periculo pollutionũ, scortationis & perditionis. Relinquit igitur conscientiæ libertatem illam integram & illæsam, vt qui non continet, nubat, & si nupserit nõ peccet, semper enim & omnibus melius est nubere quam vri, & oppositum vel docere, vel pręcipere vel facere, laqueus est contra prohibitionem Pauli.

Quibus & quando cœlibatus sit laqueus.

Hanc esse Pauli sententiam de suscipiendo cœlibatu, certum & manifestum est. Nihil autem habet hæc sententia perplexi vel intricati, quod vel dubitationes parere, vel scrupulos conscientiis iniicere possit, sed est simplex, plana conscientiis vtilis & salutaris. Tridentinũ vero Conciliũ, seposita seu sepulta potius plana hac Pauli sententia ita decernit Can. 9. Si quis dixerit posse omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, anathema sit. Nõ autem ignota mihi sunt illa, quæ ex Patrum scriptis, ex Conciliorum decretis, & ex Scholasticorum disputationibus huc afferri solent. Sed quia à modesto & salutari consilio Pauli dissentiunt: Imo cum eo pũgnãt, & continent vastissimũ pelagus quæstionum, disputationum & du-

Trident. Canon repugnat Paulo.

bitationum,

bitationum, quibus conſcientiæ in periculoſos illos laqueos, quos tanta ſolicitudine Paulus præcauere voluit, conijciuntur, certe, ſicut Apoſtoli dicunt, Act. 4. non eſt iuſtum in conſpectu Dei, homines potius audire, quam Deum per Paulum loquentem.

CAPVT VI.

DE VOTIS VETERIS TESTAMENTI.

Argumẽta Pontificiorũ quibus votũ cœlibatus defendunt.

Hæc quidem ſimplici & piæ conſcientiæ ſufficerent: Plenioris tamen explicationis gratia, de præcipuis Pontificiorum argumentis, quibus ad ſtabiliendum votum ſuum cœlibatus vti ſolent, quædam addemus. Et qui ſtrepitu ſententiarum Scripturæ de faciendis & reddendis votis conantur conſcientias turbare, breuiter perſtringemus doctrinam de votis veteris Teſtamenti, ac addemus ſententiam noui Teſtamenti. Non autem integram huius quæſtionis explicationem, de votis in genere hoc loco inſtituemus, ſed quæ ex ſoluenda Pontificiorum argumenta de voto cœlibatus vtilia & neceſſaria videbuntur, in compendium contrahemus.

Sententia generales de votis.

Obijciuntur enim, vrgentur & inculcantur generales hæ Scripturæ ſententiæ, Pſalm. 76. Vouete & reddite Domino Deo veſtro. Pſalmo 67. Reddam tibi vota, quæ diſtinxerunt labia mea. Num. 30. Si quis virorum votum Domino vouerit, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne, quod promiſit, implebit. Eccleſiaſt. quinto: Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere, ſed quodcunque voueris, redde, multoque melius eſt non vouere, quam poſt votum promiſſa non reddere. Deuteron. 33. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: Si nolueris polliceri, abſque peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, &c.

De votis veteris Teſtamenti.

Hæ ſententiæ generales, quando ad votum cœlibatus accommodantur, non poſſunt recte explicari, niſi in genere de votis aliquid dicatur.

Varia cauſa votorum populi veteris Teſtamenti.

In veteri igitur Teſtamento & facta & perſoluta fuiſſe vota, extra controuerſiam eſt. Conſiderandæ autem ſunt deſcriptiones votorum, inde enim doctrina colligi poterit. Et ſumma hæc eſt: Faciebant in veteri Teſtamento vota propter varias cauſas, præcipue vero, quando in periculis & neceſſitatibus conſtituti, Deum pro liberatione, vel impetrando beneficio, inuocabant. In afflictionibus enim non tantum clamabant ad Dominum, ſed promittebant gratitudinem, non in genere tantum, ſed in ſpecie etiam aliquid, quod iuxta legem loco gratitudinis Deo offerrent. Vouebant, vt Geneſ. 28. Num. 21. 1. Reg. 1. Ionæ 1. & 2. Pſalm. 22. Cum clamarem, exaudiuit me, vota mea reddam. Pſalm. 66. Reddam vota, quæ diſtinxerunt labia mea, & locutum eſt os meum in tribulatione mea. Pſalm. 76. Vouete (ſcilicet in anguſtia conſtituti) & reddite (ſcilicet poſt exauditionem & liberationem.) Vota enim in afflictionibus facta, poſtea in medio Eccleſiæ reddebant palam coram omni populo, narrantes ſuas anguſtias, & prædicantes beneficia Dei, vt Pſalm. 22. Salua me ex ore leonis. Narrabo nomen tuum fratribus meis. In medio Eccleſiæ laudabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum, timeat eum omne ſemen Iſrael, quia non auertit faciem ſuam à me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me, vota mea reddam in conſpectu timentium eum. Pſalm. 66. Reddam vota: Venite & audite omnes qui timetis Deum, & narrabo, quanta fecit animæ meæ, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & miſericordiam ſuam à me.

tur, tanto magis æstuat ignis) sed intro penetrent, voluntatem occupent, cor inflamment, cogitationes abripiant, & totum corpus incēdant, vt cor vel pleno assensu, vel cœco & inquieto impetu libidinis æstuet & ardeat, tunc certum est, te non esse capacē dicti Christi, hoc est non habere donū cōtinentiæ ex Deo. Et hoc est vstio seu tētatio illa Satanæ per incōtinentiam, quā Paulus remedio coniugij restinguendā esse docet, ne vel corpus fornicatione, vel Spiritus vstione inquinetur. Periculū n. seu præcipitium potius in tali vstione imminet, ne satan naturam infirmā in fornicationē (sub qua hoc loco omnis generis illegitimas cōmixtiones & pollutiones Paulus cōplectitur) conijciat. Ac etiāsi corpus impollutū seruetur, tamen si cor ita, sicut dictū est, vratur; nō retinetur vera & pura definitio cœlibatus, quā Paulus cōstituit in sanctitate corporis & spiritus. Et ꝙ interior illa vstio, etiāsi nō accedat externa pollutio, sit coram Deo peccatū contra præceptū; Non mœchaberis, Christus expressis verbis pronūtiat, Matt. 5. Ego dico vobis, quicunq; aspexerit mulierē ad concupiscendū eam, iam adulterium cōmisit in corde suo. Et vstiones illę quando adeo impotētes sunt, sicuti dictum est, ipsam conscientiā sauciant inuocationem turbāt, exercitia pietatis interrumpunt, impediūt & maculant, vt homo nō possit absq; distractione adhærere Domino. Qui igitur tales sunt, illi, eo ipso intelligunt, se non esse capaces cœlibatus, hoc est, se non habere donum continentiæ ex Deo. Et de illis intelligenda sunt ea, quæ supra diximus.

Interior vstio est peccatum cōtra sextum præceptum.

Num vero illi non possunt Deo placere, & Domino adhærere, quia donum continentiæ non habent? Imo hoc ipsum Paulus agit: vt quisq; pro ratione doni & vocationis suæ, tale genus vitæ sibi deligat, in quo bona conscientia possit Deo placere, & apud Dominū manere, &c. Non autem præscribit, vt is, qui facta ea, de qua diximus, exploratione vritur, ptinaciter eiurato coniugio quærat & affectet donū cōtinentiæ: Nec cōsulit, vt in vstione maneat, sed inquit: propter vitandā fornicationē quisq; habeat coniugē. Item, melius est nubere quā vri. Et ne vos tentet Satanas, pter incontinentiā vestram. Affirmat coniugiū esse propriū donū, ac peculiarem vocationē ex Deo, in qua illi, qui in cœlibatu cōtinere nō valēt, Deo bona cōscientia, in iustitia & sanctitate seruire, ipsi placere, quæ eius sunt curare, & ipsi dono & beneficio diuino, adhærere possint. Quod vero illi, qui donū cōtinentiæ habent, cœlibatū eligere possint, & tamē nō peccēt, etiamsi matrimoniū cōtraxerint, in sequenti capite explicabimus. Nunc tantū hoc ostendendum fuit, non omnes esse ad cœlibatum idoneos, eo quod donum continentiæ non sit commune, sed peculiare, & quia norma recte exploretur, an quis donum continentiæ habeat, an vero non.

Carētes continentia dono, scriptura iubet cōtrahere matrimonium.

Expositis his fundamentis, quę certa, firma & manifesta sunt, nō difficilis erit explicatio eorum, quę de generali possibilitate cœlibatus à Pontificijs opponi solent, vt speciose ita formatur argumentum. Propositum, vt Deo placeas, cures ea, quæ sunt Domini, & absq; distractione Domino adhæreas, pium est, & ab omnib. suscipiendum, ad quod etiam Deus gratiam suam nemini petenti denegat. Sed cœlibatui expressis verbis Paulus hoc tribuit. Ergo cœlibatus ab omnibus est suscipiēdus, & Deus donum illud nemini petēti denegabit. Et Monachi in suis Legēdis multa singūt miracula, quomodo tales miraculose ab Angelis castrati, alijs virilia exusta, & sine sensu reddita, ex alijs sensus libidinis prorsus sublatus, &c.

Sed respōsio ex Pauli disputatione vera & perspicua sumitur, in personis scilicet ad cœlibatū idoneis hæc locum habere. Neq; enim soli cœlibes Deo placēt, quasi in pio coniugio nemo possit curare, quæ sunt Dei, & Domino adhærere, sicut hæc supra sunt explicata. Si vero excipiatur, quia melius & expeditius hæc in cœlibatu pstari possunt, ideo ab omnib. cœlibatū eligendū: Respondet contextus Paulinæ disputationis: Deū voca-

tiones

tiones suas ita distribuisse, quod non omnes, sed quosdã sibi velit in cœlibatu seruire, quosdã vero non in cœlibatu, sed in matrimonio. Et addit: vnusquisq; proprium donum habet ex Deo, vnus scil. vt in cœlibatu possit expeditius Deo seruire, hoc est, qui donũ continẽtię habet: alius vero, vt in pio coniugio rectius hoc prę stare possit, qui scilicet vritur, & nõ continet. Et extra controuersiã est, Deum omnium optime nosse, in quo vitæ genere quisq; ipsi cõmodissime seruire possit & debeat, & ad hoc gratiam & auxilium suum nemini vult denegare. Quod si donũ continentiæ non habeas, & tamen induas persuasionem, te in cœlibatu posse melius Deo seruire, atq; ideo petas tibi dari donũ cõtinentiæ à Deo, iã sapiẽtia Dei à filijs suis iustificatur, & idẽ est, ac si Abiathar existimaret, se melius posse Deo seruire in functione militari, atque ideo petere à Deo sibi dari dona Dauidis. Et Paulus nõ in genere omnib. dicit, ꝙ in cœlibatu expeditius possint Deo seruire, sed de ijs, qui donũ cõtinentię habẽt: de alijs vero dicit: melius est nubere. Et post recitatas commoditates cœlibatus subijcit: Hæc ad vtilitatẽ vestrã dico, nõ vt laqueum iniijciã vobis. Ergo cœlibatus quibusdã, qui scil. donum continẽtiæ nõ habent, non tantũ non confert ad hoc, vt indiuulse Deo adhæreãt, & expeditius ea, quę Domini sunt, curent, sed laqueũ potius inijcit quo irretiti à Deo abstrahãtur, & retro post Satanã conuertantur, 1. Tim. 5. Paulus igitur finẽ monstrat ab omnib. expetendũ, vt scil. Deo placeas, & indiuulse Domino adhæreas. Illud vero vult exigi ad mensurã doni, ꝙ quisq; ex Deo habet, an scil. in cœlibatu, an vero in coniugio hoc cõmodius & expeditius, pro ratione tui doni facere possis. Sed generalis, aiũt, ꝑmissio est: Quicqd petieritis Patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Et Iac. 1. Qui indiget, petat à Deo, qui dat omnib. affluenter, &c. Respondeo, 1. Ioan. 5. additur limitatio: Si quid petierimus secundũ voluntatẽ eius, audit nos. Diximus autẽ supra de differentia donorum, quod quædã sint generalia, omnib. fidelibus promissa: quædam vero sint singularia, seu peculiaria, de quibus Paulus dicit: Distribuit ea non indifferẽter omnibus fidelibus, sed prout vult, vni sic, alteri vero sic.

De eo, Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

Ita obijciũtur & illæ sentẽtię, Phil. 3. Omnia possum in eo, qui me confortat, Christo, Mar. 11. Omnia sunt possibilia credenti, 2. Cor. 3. Non sumus idonei ex nobis ipsis, sed Deus nos idoneos facit, Phil. 2. Deus operatur in nobis velle & perficere. Sed responsio plana est. Quædã enim sententiæ loquuntur de donis generalibus, quæ omnib. fidelibus necessaria sunt: quædam vero loquuntur de gratia & auxilio Dei in cuiusq; vocatione. Neq; enim Paulus præsumit, se posse exercitum ducere, Rempub. administrare, &c. quãdo dicit: Omnia possum in Christo. Nec petit, vt ad ea quæ extra vocationẽ suã fiunt, à Deo idoneus reddatur, quando inquit: Deus nos idoneos reddit: Sed de vocatione sua, & de donis ad eã necessarijs loquitur. De dono vero cõtinentię, ꝙ Deus illud non velit generale esse, sed quod quosdã non ad cœlibatũ, sed ad coniugiũ vocarit, supra demõstratũ est. Ratio igitur dissimilitudinis inter dona generalia seu vocationem communẽ, & inter dona singularia seu vocationẽ specialẽ monstrat fontes explicationũ, vt quando dicunt: Resistere Satanę, vincere terrores mundi, mortificare actiones carnis, tempore persecutionis vitam & fortunas in discrimen adducere, multo est difficilius, quam à mulierculæ complexu cõtinere. Sed hæc licet naturæ virib. impossibilia, per gratiam facta fuerunt possibilia, nõ viris tantum, verum etiam infirmis puellulis. Quid ni in continentia multo facilius illud fieret? Respondeo: Vocatio communis est omnium piorum, vt Diabolo, mundo & carni resistant, & in persecutione Christum confiteantur. Et ad hæc Deus gratiam suam omnibus petentibus promisit. Non autem communis omnium piorum vocatio est ad cœlibatum, sed Deus vni vult gratiam seu donum ad cœli-

Obiectio alia.

batum, alteri ad coniugium dare. Ita de tentationibus generalibus recte dicitur: Sufficit tibi gratia mea. Sed de tentatione Satanæ per incõtinentiam, Paulus dicit: Conuenite rursus in vnum, ne vos tentet Satan. Item, volo iuniores viduas nubere, nullam occasionem dare aduersario, iam enim quædam conuersæ sunt retro post Satanam.

Quod vero dicũt alia esse remedia ad reprimendam incontinentiam, quam solum coniugiũ, vt laborare, orare, corpus castigare, &c. Non igitur statim eum, qui sentit tentationes aliquas incontinẽtiæ, debere ad cõiugium prouolare. Hoc enim in præcedentibus, cum de vstione ageremus, explicatũ est. Donum enim cõtinentiæ in illis, quibus datum est, ea diligentia, de qua argumentum loquitur, exuscitatur & excolitur. Reliquis vero, qui donum illud ex Deo non habent, Paulus dicit: si non continẽt contrahant matrimonium. Melius est enim nubere quam vri, &c.

De dicto Sapient. 8.

Frequentissima apud Augustinum & alios est allegatio eius sentẽtiæ, quæ extat Sapient. 8. Vt sciui, quoniam aliter nõ possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donũ: Adij Dominum, & deprecatus sum ipsum, &c. Et inde conãtur probare, donũ cœlibatus generaliter promissum esse omnib. petẽtibus. Sed profecto locus ille, si recte inspiciatur, nõ probat hoc. Manifestũ enim est, autorẽ ibi loqui in persona Salomonis, dicit enim: Tu elegisti me Regẽ populo tuo, & dixisti me ædificare templũ in monte sancto tuo, &c. Et certe Salomon nõ fuit cœlebs. Cũq; prolixe describatur oratio illa, de qua locus allegatus inquit, Adij Dominũ, & deprecatus sum illũ, & dixi, &c. Prorsus nulla fit mentio cœlibatus, sed sapientiã sibi petit dari. Ipsa igitur luce clarius est, locũ illum nõ loqui de cœlibatu. Historia n. Salomonis in cuius persona illa dicuntur, hoc nõ admittit. Sed inquis, ponitur ibi vocabulũ ἐγκρατὴς, quod cõtinentiam significat. Cõsideretur autẽ totus cõtextus loci, quale n. donũ intelligat, cuius auctor sit Deus, nõ nobis diuinandũ reliquit, sed lõga precatione exponit: Adij enim, inquit, Dominum, & deprecatus sum ipsum, & dixi, &c. Nullũ autẽ verbum de cœlibatu in tota illa precatione inuenitur: Sed cum in præcedentibus dixisset, se à puero amasse, & sectatum fuisse sapientiã, sed intellexisse, quod non posset eam consequi, nisi ex dono Dei, ideo inquit, Adij Dominũ, & deprecatus sum ipsum, Da

Vox ἐγκρατὴς Sapient. 8.

mihi sapientiam, &c. Sicut igitur in cõmuni lingua Græca vox ἐγκρατὴς, sæpe ita vsurpatur, quando aliquis cõpos alicuius rei fit: sic hoc etiam in loco recte accipi potest, cum viderem, me nõ posse cõpotem fieri sapientiæ, quam amabã, oraui igitur Dominum. Ita totus contextus optime cohæret. Ineptissimũ autẽ esset, si de cœlibatu proponeret, & postea in prolixa oratione aliud peteret, nulla prorsus mẽtione facta cœlibatus. Sed etiamsi in vsitata significatione accipiatur, nõ extorquebitur inde, donũ cœlibatus cõmune esse omnibus petẽtibus. Nam vocabulum ἐγκρατὴς, tribuitur etiam coniugibus castis, qui liberos habent, Tit. 1. Et quia Salomon, Sapient. 8. loquitur: Non ergo de perpetuo cœlibatu vocabulum ἐγκρατὴς ibi intelligendum est. Nam 3. Regum 3. Coniugium Salomonis ante orationem pro sapientia describitur. Et cõsideretur quomodo cum toto contextu sententia illa cohæreat. Nam cap. 7. dixit: Spiritum sapientiæ esse sanctum & incoinquinatum, ἀμόλυντον. Et ca. 8. inquit: Sapiẽtia docet σωφροσύνην, temperantiã seu pudicitiam, quæ etiã in cõiugio est, 1. Tim. 2. Et postea dicit: cum animã bonæ indolis nactus essem, dedi operam, vt corpus etiã esset ἀμίαντον, impollutũ, quia scilicet sapiẽtiæ cuius Spiritus impollutus est, cupiebã particeps fieri. Sed vidi esse donũ Dei corpus impollutũ seruare, ideo oraui Dominũ. Quomodo vero Salomõ cor-

pus suum impollutum seruauerit, historia ipsius ostendit, in adolescētia siquidem illegitimas cōmixtiones vitauit, & postea coniugiū inijt, cuius thorus, quia immaculatus est, corpus seruat incontaminatū coram Deo. Et quidem non in cœlibatu, sed in coniugio posito Salomoni donū sapientiæ, cuius Spiritus impollutus est, collatum fuit, 3. Reg. 3. Quid igitur Ἐγκράτεια illa sit, quam Salomō & petiuit & impetrauit, cuius auctor & donator Deus est, ex historia Salomonis luce meridiana clarius est. Hæc de sentētia illa, Sapient. 8. quæ tāto cum apparatu allegari solet, hoc loco annotare volui. Illæ enim interpretationes omniū certissimæ sunt, quas ipse textus circumstantiæ monstrant, subministrant & confirmant.

De testimonius Patrum

Postremo non ignoro, plerosque ex Patribus ita disputare, quasi videātur sentire omnes, si modò velint & petant, posse continentiam in cœlibatu præstare. Illud enim (qui potest) ita interpretantur, quicunque vult capere, capiat. Sed hæc explicatio manifeste pugnat cum Paulo, sicut perspicue in præcedētibus demonstrauimus. Et ipsi Patres etiam cum Christo & Paulo sentiunt ac loquuntur.

Ignatius.

Ignatius enim ad Smyrnenses inquit: *εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω· ἐὰν καυχήσηται ἀπώλετο:* hoc est, Si quis potest, incōtinentia manere, maneat sine gloriatione, si vero gloriatus fuerit perijt.

Hilarius.

Hilarius dicit: Dominum nos admonere ad cœlibatum, si tamen possimus.

Hieronymus.

Hieronymus contra Iouinianum dicit: Si omnes virgines esse possent, nunquam & Dominus diceret, Qui potest capere, capiat, & Apostolus in suadendo non trepidaret. Et in Matth. 19. scribit: Vnde infert Dominus, qui potest capere, capiat, vt vnusquisque consideret vires suas vtrum possit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per se enim castitas blanda est, quemlibet ad se alliciens. Sed considerandæ sunt vires, vt qui potest capere, capiat.

Augustinus.

Augustinus ad Pollentium cap. 19. inquit: Ad cœlibatum consilio Apostoli, quicunq; potest capere, prouocatur. Idem, de virginitate, 40. Vnusquisq; habet propriū donū. Quis ergo donat ista? Quis distribuit propria vnicuiq; sicut vult? Nempe Deus, apud quem nōest iniquitas. Ac per hoc ... æquitate ille faciat alios sic, alios autem sic homini nosse aut impossibile aut difficile est, quin tamen æquitate faciat dubitare fas non est.

Gregorius

Et Gregorius de cura pastorali parte 3. cap. 30. dicit, donum cœlibatus non esse omnium, his verbis: Veritas de hac integritate dicit: Non omnes capiunt verbum hoc, quod eo innotuit summum esse, quo denegauit omnium. Et capite præcedenti scribit: Cœlibes esse à pastoribus admonēdos, vt si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, cōiugii portum petant.

Bernhard.

Bernhardus etiam in sermone ad Clericos, de contēptu mundi: Vtinā, qui continere non valent, cœlibatui dare nomina vereantur, sumptuosa enim turris est, & verbum grande, quod non omnes capere possunt.

Hæ veterum sententiæ manifeste ostendunt, ipsos sensisse, quod nō omnibus detur donū illud vt possint continere: quia vero donū continentiæ, etiam in illis, quib' datur, recipitur, exuscitatur, excolitur, & cōseruatur, nō sine magno studio, conatu, labore & lucta, à petentib' sicut supra ostēdimus, & multi desidia illud suffocant & extinguunt. In hanc sententiā recte accipi possunt dicta quædam Patrū, vt cum Origenes dicit: Qui vult capax esse verbi de castitate petat, credens dicēti, & accipiat, nondubitans de illo, quod dictū est, omnis qui petit, accipit. Et quod Augustinus ad Pollentiū, l. 2. c. 19. Non eos terreat sarcina cōtinentiæ, leuis erit, si Christi erit: Christi erit, si fides aderit, quæ impetrat à iubente quod iusserit.

Item, quod Chrysostom. dicit: Ideo non omnes capere possunt, quia non omnes volunt, palma proposita est, qui cupit gloriam, cogitet de labore. Et Hieronymus: His datum est à Deo, qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt, &c.

Hæc veterum dicta si accipiantur eo modo, vt dictum est, nihil habent incommodi: si quis vero ea voluerit ita torquere, quod donum cõtinentiæ indifferenter omnibus offeratur, si modo velint, petant & conentur, is faciat patres directe pugnare contra Christum, contra Paulum, imo contra seipsos etiam Et si qui ex Patribus maxime ita sensissent, ipsi darent nobis veniam, quod mallemus certam & manifestam Christi & Pauli sententiam, quam priuatas hominum cogitationes sequi. 10

CAPVT V.

DE VOTO COELIBATVS, ET QVID PAVLVS DE *proposito suscipiendi cœlibatus doceat.*

An vouendus sit cœlibatus.

Cum itaq; constet, cœlibatum esse vitæ genus, Deo placens in his, qui donum habent: quæstio iam est, à quibus & quomodo genus illud vitæ suscipiendum & instituendum sit. Et an voto aliquis ad cœlibatũ, in perpetuum abiurato cõiugio se astringere possit aut debeat, ita vt emisso voto, nec possit nec debeat, in perpetuũ, sub pœna æternæ damnationis, in quocunq; etiam casu, si necessitas flagitarit, remedio coniugij diuinitus contra vstionem & vitandam fornicationem, instituto vti. Hoc enim est, quod IX. Canon Tridentinus dicit, eos, qui castitatẽ vouerunt, non posse sub pœna anathematis matrimonium contrahere, etiamsi sentiant se castitatis donum nõ habere. Pelagus autem opinionum, & carnificina conscientiarum, est hęc quęstio, quando ex hominum præsumptis sententiis & decretis ætimanda instituitur. Simplex vero & plana est eius explicatio, si lucerna pedibus nostris sit verbum Domini. Ex scripturis igitur diuinitus inspiratis (iuxta Magni Constantini consiliũ) sumemus quæstionis huius solutionem, & apparebit, quantum conscientiæ intersit, an semitas Domini rectas in scriptura præmonstratas, an vero anfractus seu labyrinthos potius viarum humanarum ingrediatur. 20 30

Non praediti dono continentiæ contrahant.

Qui igitur donũ continentiæ ex Deo non habet, ei cœlibatus nec præcipitur, nec consulitur: Sed mandatum habet, si non continet, contrahat matrimoniũ, melius est nubere, quam vri, &c. Nec bene igitur, nec recte facit, qui sine dono cõtinentiæ cœlibatui se astringit, sicut in p̃cedẽti capite ex Pauli sententia ostensum est. Sed quid de illis, qui donũ habẽt, vt adhibita ea, de qua supra dictũ est, diligẽtia, flammas libidinis possint vel restinguere, vel reprimere & cohibere? Certe si nõ haberemus expressam Spiritus S. determinationẽ de hac quæstione, nos iudicaremus eum coram Deo damnabiliter peccare, qui dono cõtinentię non vteretur ad cœlibatũ. Ac sine dubio ingeniosi essemus, colligẽdis multis & varijs, ad cõfirmandam hanc sententiã, rationibus. Sed admirãda est Pauli modestia, quod conscientijs nihil vult tanquã necessariũ imponere, de quo nõ habet expressum mandatũ Domini. De virginib. igitur, inquit, præceptum Domini nõ habeo, non autem loquitur in genere de virginib. hoc est, de personis solutis, quæ dono continẽtiæ destitutæ, ad cœlibatum non sunt idoneæ. De illis n. in principio dixerat se habere pręceptũ Domini, vt q se non continent, contrahãt matrimonium. Hoc ergo loco de illis virginib. loquitur, quibus à Deo datũ est, vt possent verbũ de cœlibatu capere, dicit enim: si solutus es, ne quęras vxorẽ. Et de illis virginib. dicit, quod si & vxorẽ duxeris, nõ peccasti, & si virgo nupserit, non peccauit. Afflictionem tamẽ in carne habebũt huiusmodi. Vbi vides, quod Paulus hoc dicit eos, 40 50

An habentibus donum continentiæ interdictum sit coniugiũ.

qui

qui donum continentiæ habent, & tamen cōtrahunt matrimonium, accersere quidem sibi afflictiones carnis, conscientiam tamen in spiritu coram Deo ipsis relinquit liberam, quod scilicet nubendo non peccent. Et postea dicit. Etiamsi causa incontinentię non intercesserit, sed tantum si pro more, populi aut loci habeatur indecorum, vltra adultam ętatem aliquam seruare virginem, faciat, inquit, quod vult, non peccat, si nubat. Et hæc omnia sumit ex eo fundamento, quia, inquit, præceptum Domini nō habeo quod scilicet illi, qui donum continētiæ habent necessario debeant in cœlibatu viuere, & à coniugio abstinere. Meam autem, inquit, sententiam propono, vt qui misericordiam consecutus sum à Domino, in hoc vt sim fidelis. Arbitror itaq; hoc bonum esse propter præsentem necessitatem, &c. Idem vidua soluta nubat, cui vult, modo in Domino, attamen beatior erit, si sic permanserit iuxta meam sententiam. Puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam. Non autem vult Paulus verbo Dei aliquid de suo addere, aut priuatas suas cogitationes verbo Dei vel ęquare, vel proponere, sed γνώμην vocat, nō proprie cōsilium (ita enim βουλὴν nominasset) sed sententiā seu iudicium, quod ex generali analogia fidei, in casu, de quo in Scriptura nihil expressum extat, colligit vt scilicet quisque tale genus vitæ sibi deligat, quod pro ratione circumstantiarū, loci, temporis, personarum & donorum iudicat & animaduertit sibi vtile & cōmodum futurum, ad hoc, vt curet, quæ sunt Domini, vt sanctus sit corpore & spiritu, & indiuulse Domino adhæreat. Hac vero sua sentētia, nō audet cœlibatum tanquam necessarium, etiam illis, qui donum habent, iniungere, nec audet peccatum dicere, etiamsi illi, qui donum continentiæ habent, contrahant matrimonium. Sed inquit, propter commoda & vtilitates cœlibatus, existimo (conscientia tamen manente libera) bonū esse sic manere. Item melius facit, & beatior erit, si habēs donum, sic permanserit iuxta meam sententiam. Paulus igitur non præcipit, sed conscientijs liberum relinquit, tantum suadet, & consulit, vt propter vtiles fines, illi, qui donum continentiæ habent, si voluerint, in cœlibatu maneant.

Ad cœlibatum non sunt cogendi, etiam qui donum continentiæ habent.

Nec vero in genere tantum consilium dat de cœlibatu, sed accurate ostendit, quomodo sit suscipiēdus. Tradit enim vtiles aliquot regulas seu cautiones, quas in deligendo seu suscipiendo cœlibatu diligēter vult obseruari: illas, vt planior sit explicatio, ex perpetuo Pauli contextu contrahemus, & ordine recensebimus.

Paulus certis regulis docet, quomodo cœlibatus suscipiendus sit.

Prima autem regula seu cautio hæc est: Ne quis laudibus cœlibatus illectus, temere viribus suis non satis exploratis, vitam cœlibem arripiat, sed vt diligenter consideret, quodnam donum ex Deo habeat. Normam autem explorationis ita describit, vel necessitatem quis habet, vel potestatem propriæ voluntatis. Et necessitatem vocat, quando quis, sicut Hieronymus explicat, vidit lasciuiētem carnem suam in libidinem, ita vt refrenare non possit, atque ita agnoscit se in duplici necessitate positum, vt aut vratur & scortetur, aut vxorem ducat. Et in hanc sententiam vocabulum ἀσχημονεῖν, quo Paulus hoc loco vtitur, vsurpatur, Ro. 1. de pollutionibus contra naturam, Græci interpretes hoc vocabulo vtuntur, Gen. 34 de stupratione Dinæ. Et quod dicitur Leuit. 18. reuelare turpitudinem propinquæ secundum carnem, hoc Gręci reddiderūt ἀσχημοσύνην, imo membra pudenda ita vocāt, Exod. 20. & 27. quod Paulus imitatus, 1. Corinth. 12. Qui igitur talem ἀσχημοσύνην animaduertit, & sic oportet fieri, inquit Paulus, scilicet ad restinguendam vstionem, & vitandam fornicationem, is sciat sibi non consuli, multo minus præcipi, vt committat se periculis vitæ cœlibis & tētationibus Satanæ, sed meminerit man-

Verbum ἀσχημονεῖν quid.

datum esse, si se non contineat, vt matrimonium contrahat. Qui vero donum continentiæ ex Deo habet, atq; ita nō necessitatem, sed potestatem habet propriæ voluntatis, ei liberum est, volūtatem applicare vel ad coniugium, vel ad cœlibatum. Et si cœlibatum eligat, bene facit, imo melius facit, quam si coniugium susciperet propter rationes.

II. Non vult cœlibatum, etiam ab illis, qui donum habent, diligi & suscipi, ea opinione, quasi necessitas præcepti diuini eum iniungeret & imponeret, aut quasi peccatum esset, si talis, qui donum continentiæ habet, matrimonium contraheret, sed libertatem conscientię vult conseruari. 10

III. In hoc delectu præcipue vult rationem haberi vocationis seu functionis cuiusq; ita, vt tota deliberatio ad veros fines cœlibatus referatur, qui supr. peculiari capite expositi sunt. Hoc inquit, ad id, quod vobis ipsis conducibile est, dico, vt scilicet, si vocationis vestræ officia commodius & expeditius obiri possint in cœlibatu, & si donum illud habetis, diligatis vitam cœlibem in hunc finem, vt commodius & expeditius possitis curare, quæ sunt Domini, sanctimoniam corporis & spiritus sectari, indiuulse Domino adhærere, ab afflictionib. carnis, & a solicitudinibus auocantibus ab exercitijs pietatis liberiores esse.

Non temere cœlibatus suscipiendus:

Quarto, Monet Paulus, ne temere aut leuiter aliquid constituatur in suscipiendo cœlibatu, sed vt diligēs, grauis & matura adhibeatur deliberatio. Ideo enim bis mentionē facit cordis, qui stat firmus, inquit, in corde suo. Item, qui iudicauit hoc in corde suo, ne scilicet ipso facto cœlibatus suscipiatur, sine certo & deliberato animi proposito, neue animo ambigente seu fluctuāte suscipiatur. Et ne deliberatio illa leuiter, obiter aut perfunctorie peragatur, vt quis viribus suis non satis perpensis, & corde seu animo suo, quomodo erga cœlibatū affectus sit, non satis explorato, aliquid constituat, cuius no multo post inconstanti mutabilitate ipsum pœniteat Sed omnib. circumstantijs diligenter & recte consideratis, perpensis & exploratis, maturo consilio, deliberato proposito, & constanti voluntate, certi aliquid constituatur In hac autem deliberatione caput debet esse inuocatio seu oratio, vt Deus spiritu suo salutaria consilia suggerat, deliberationes gubernet, animum, quo velit, inclinet, & ordinaria subijciat media. Sicut n. in omnibus vocationibus diuinis hoc obseruādum est, ita cum Paulus inter vocationes Dei numeret & coniugiū & cœlibatum, eadē ratio esse debet in hisce etiam deliberationibus. Magnam enim Emphasin habent verba, quibus Paulus vtitur, vt cum dicit hoc κέκρικε in corde suo. Significat enim κρίνειν, quādo re deliberata, & argumentis tanquā in iudicio vtrinq; disceptatis, iudicium fertur, sententia pronūtiatur, & certi aliquid definitur, determinatur seu statuitur. Ita Act. 15. post factum συζήτησιν disquisitionem seu collationem sententiarum, Petrus his verbis pronuntiat, ideo ego iudico, &c.

Accedat deliberatio diligens,

Adhibeatur inuocatio Dei.

20

30

40

Et 1. Corinth. 5. Paulus laturus sententiam excommunicationis, hoc ipso verbo vtitur. Hoc vero loco cum addit, iudicauit in corde suo plus est quam quando. 1. Corint. 11. dicit: Iudicate apud vos ipsos, an decorum sit &c. Magnam etiam emphasin habet, quod hoc loco dicit, ἕστηκεν ἑδραῖος. Significat enim ἑστηκέναι firmiter & constanter perstare seu perseuerare. Et ἑδραῖος significat firmum ac stabilem: vnde ἑδραίωμα fundamentum seu fulcimentum dicitur. Et 1. Corinth. 15. coniungit hæc duo, ἑδραῖοι & ἀμετακίνητοι, qui ita sunt obfirmati, vt non patiātur se à sententia dimoueri, ac obseruetur antithesis. Paulo ante cum ageret de illis, qui licet donum continentiæ habeant, tamen contrahunt matrimoniū, vtitur verbo 50

νομίζειν. Et addit, faciat quod vult, non peccat, si elocat, sed in cœlibatu suscipiendo, verbis, maturæ, diligentis & grauis deliberationis, vtitur. Et ad cõsilia vt salutaria sint, requiritur gubernatio Spiritus sancti, & benedictio diuina, quæ pia oratione petenda & quærenda sunt. Atq; ideo etiam deliberationem illam non committit ætati iuuenili, in qua consiliũ, prudentia, circumspectio, grauitas & constantia desideratur, sed parẽtibus, vel aliis sapientioribus, qui rectius, maturius & diligẽtius hæc iudicare possunt, eam vult deferri & communicari. Et tamẽ patriam potestatem ita limitat Paulus, non quasi liberi præter suam sententiã, voluntatem & habilitatem, à parentibus pro imperio vel ad cõiugium, vel ad cœlibatum, destinare possent, sed patris deliberationẽ statuit moderandam & dirigendam esse secundum ingenium, voluntatem, habilitatem & inclinationem, siue (vt Græci interpretes loquũtur) γνώμην & ὁρμὴν filiæ. Ita enim veteres, Ambrosius, Hieronymus, Primasius, & Photius, illa verba Pauli recte interpretantur, non habens necessitatem, sed potestatem propriæ voluntatis.

Non ætatis iuuenilis est hæc deliberatio.

Quinto, Præterea in hac deliberatione Paulus vult etiam ætatis rationem haberi, Nam hoc loco vocat virginẽ ὑπέρακμον. Et 1. Tim. 5. expresse nominat annum ætatis sexagesimum. Insinuat ergo, Primo, ætatem ante ἀκμὴν. Secundo, In ipsa ἀκμῇ, hoc est, in integra seu consistente ætate. Tertio, post ἀκμὴν. Et quidẽ ante ἀκμὴν, quando corpora adhuc crescũt & qualitates caloris, & humoris nondum absolutę sunt, nec ad suum incrementum peruenerunt, mediocri diligentia Deo iuuante potest puritas retineri. Et ad hanc diligentiam exhortandi sunt iuniores, exemplo Salomonis, Sapi. 8. sicut in præcedentibus dictum est. In illa vero immatura ætate, & ex eius circũstantijs, si quis de totius reliquæ vitæ statu cõstituere vellet, imprudẽter faceret. Post ἀκμὴν autem in ætate prouectiori circa annum sexagesimum iudicat Paulus, 1. Tim. 5. non opus est scrupulosiori examine, si enim tunc vstio vel non sentitur, vel reprimi & restingui potest, non est periculum, ne annis succedentibus, crescat & inflammetur. Ad ætatem igitur intermediam, quæ ἀκμαία hoc est, consistens, florens & integra appellatur, deliberatio & exploratio illa pertinet, sicut & Hieronymus in commentarijs dicit: Parentes quidẽ vsq; ad legitimam ætatem custodire debent virginem, & docere, quod melius est: Si autem illa tunc noluerit, fiat quod necesse est, &c. Et adsit potestas propriæ voluntatis, ne vel corpus ægritudine languefactum, vel animus luctu, & alijs solicitudinibus deiectus sit: Ita enim falleret deliberatio, sicut exemplum viduarum, 1. Tim. 5. indicat.

Sexto, His vero regulis omnibus, de suscipiẽdo cœlibatu, Paulus addit vtilem & necessariam hanc cautionem: Hoc autem dico ad id, quod vobis ipsis conducibile est, non vt laqueum vobis inijciam. Obseruanda autem est Grammatica, vocabuli significatio. Βρόχον enim Varinus dicit significare foramen corrigiæ, per quod ferramentum traijcitur, vt pedem constringat. Suidas dicit significare τὸ τῆς ἀγχόνης χοινίον, illam partem laquei, quæ ita parata est, vt cõstrictione sua strangulet. Et citat Græcam sententiã, οἱ δὲ ἤδη μεμηχανημένοι ἀγχόνην, τὸν βρόχον ἐνδεδυμένοι. Pollux dicit, βρόχον significare in aucupum seu venatorum retib. foramina, quæ quaternorum funiculorum nexibus efficiũtur, per quæ animalcula, si caput exerant, quasi elapsura, fortius cõstringuntur, & ita capiuntur. Et vsitatissima in scripturis est similitudo laquei, quãdo aliqs vel insidijs & dolis circũuentus, vel nõ prę uidens & animaduertẽs incidit in periculũ,

Cœlibatus non nectat laqueũ conscientiarum.

Βρόχος, laqueus quid.

quo conijci posset in perditionem, vel corporis vel animæ, nisi inde extricaretur. Cum igitur ipsa experientia Paulus in viduis, 1. Timoth. quinto, didicisset, qui casus euenire possint & soleant, etiam illis, qui deliberato animi proposito cœlibatum susceperunt, non vult cœlibatū vel suscipiendum, vel susceptum, cuiquam tanquam laqueum, inijci, quo ita cōstrictus teneatur, vt etiamsi postea tentationibus Satanæ propter incontinentiam flāmis vstionis, periculo fornicationis & quę inde consequitur, perditioni & corporis & animæ, expositus sit, non possit inde extricari & liberari. Declarationē autem ipse addit, quibus & quando cœlibatus fiat laqueus, scilicet, quibus & quando non amplius cōducibilis & vtilis est, πρὸς τὸ εὔσχημον, id est, (sicut antithesis, τοῦ ἀσχημονεῖν, cuius significatio paulo ante explicata est, ostendit) ad hoc, vt honesta castitas, sine labe sinistræ famæ; ac sine pollutione carnis & Spiritus seruetur, vtq; sine auocamentis & distractione Domino pie quis adhęrere possit. Qui igitur vitā cœlibem agere instituit, si postea experiatur, se à satana propter incontinentiā periculose tētari, vstionibus pollui, in periculo fornicationis versari, inuocationem impediri, exercitia pietatis turbari flāmis libidinum, quas lucta, oratione & diligentia reprimere & restinguere non potest, is si in hoc casu ad seruandum cœlibatum, quem suscepit, adigitur & cogitur, ei profecto contra voluntatem & prohibitionem Pauli, laqueus inijcitur: q vero obstinate in tali casu cœlebi conatur manere, is sibijpsi cōtra mētem & inhibitionē Pauli, laqueum induit. Et metaphora laquei, periculum & perditionem indicat, nisi laqueus extricetur, imo abijciatur & abrumpatur. Qui enim laqueum non vult inijci, is certe iniectum, non vult cum periculo corporis & animæ retineri, sed abijci. Et manifesta est Pauli sentētia, licet nec temere nec leuiter, ab eo, quod semel deliberato animi proposito, tanquam vocatio Dei susceptum est, resiliendum sit, Deum tamen nemini cœlibatum inijcere, vt ipsi laqueus sit. Imo Deum non velle, vt quisquam hominum, etiamsi spiritum Dei, sicut Paulus habeat, vel alteri, vel sibijpsi cœlibatum ita imponat, vt sit vel fiat ipsi laqueus. Ac quomodo & quando sit & fiat laqueus, ipse sicut ostensum est declarat. Nōn autem dicit, si semel deliberato proposito cœlibatū suscepisti, etiamsi laqueus tibi vel sit, vel postea fiat, tamen in perpetuum, sub pœna æternæ damnationis, nō potes inde liberari, sed conare, luctare, precare, &c. Hoc certe non dicit, sed simpliciter pronūtiat: Hoc dico ad id, quod vobis ipsis conducibile est, non vt laqueum vobis inijciam, vt scilicet necesse vobis sit, in cœlibatu manere, etiamsi ille vobis ad finē illum, de quo supra dictum est non sit adiumento, sit obstaculo & impedimento, imo etiam si exponat vos periculo pollutionū, scortationis & perditionis. Relinquit igitur conscientiæ libertatem illam integram & illæsam, vt qui non continet, nubat, & si nupserit nō peccet, semper enim & omnibus melius est nubere quam vri, & oppositum vel docere, vel pręcipere vel facere, laqueus est contra prohibitionem Pauli.

Quibus & quando cœlibatus sit laqueus.

Hanc esse Pauli sententiam de suscipiendo cœlibatu, certum & manifestum est. Nihil autem habet hæc sententia perplexi vel intricati, quod vel dubitationes parere, vel scrupulos conscientijs inijcere possit, sed est simplex, plana conscientijs vtilis & salutaris. Tridentinū vero Conciliū, seposita seu sepulta potius plana hac Pauli sententia ita decernit Can. 9. Si quis dixerit posse omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, anathema sit. Nō autem ignota mihi sunt illa, quæ ex Patrum scriptis, ex Conciliorum decretis, & ex Scholasticorum disputationibus huc afferri solent. Sed quia à modesto & salutari consilio Pauli dissentiunt: Imo cum eo pugnāt, & continent vastissimū pelagus quæstionum, disputationum & du-

Trident. Canon repugnat Paulo.

bitationum,

bitationum, quibus conſcientiæ in periculoſos illos laqueos, quos tanta ſolicitudine Paulus præcauere voluit, conijciuntur, certe, ſicut Apoſtoli dicunt, Act. 4. non eſt iuſtum in conſpectu Dei, homines potius audire, quam Deum per Paulum loquentem.

CAPVT VI.

DE VOTIS VETERIS TESTAMENTI.

Hæc quidem ſimplici & piæ conſcientiæ ſufficerent: Plenioris tamen explicationis gratia, de præcipuis Pontificiorum argumentis, quibus ad ſtabiliendum votum ſuum cœlibatus vti ſolent, quædam addemus. Et qui ſtrepitu ſententiarum Scripturæ de faciendis & reddendis votis conantur conſcientias turbare, breuiter perſtringemus doctrinam de votis veteris Teſtamenti, ac addemus ſententiam noui Teſtamenti. Non autem integram huius quæſtionis explicationem, de votis in genere hoc loco inſtituemus, ſed quæ ex ſoluenda Pontificiorum argumenta de voto cœlibatus vtilia & neceſſaria videbuntur, in compendium contrahemus.

Argumēta Pontificiorū quibus votū cœlibatus defendunt.

Obijciuntur enim, vrgentur & inculcantur generales hæ Scripturæ ſententiæ, Pſalm. 76. Vouete & reddite Domino Deo veſtro. Pſalmo 67. Reddam tibi vota, quæ diſtinxerunt labia mea. Num. 30. Si quis virorum votum Domino vouerit, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne, quod promiſit, implebit. Eccleſiaſt. quinto: Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere, ſed quodcunque voueris, redde, multoque melius eſt non vouere, quam poſt votum promiſſa non reddere. Deuteron. 33. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: Si nolueris polliceri, abſque peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, &c.

Sententia generales de votis.

Hæ ſententiæ generales, quando ad votum cœlibatus accommodantur, non poſſunt recte explicari, niſi in genere de votis aliquid dicatur.

De votis veteris Teſtamenti.

In veteri igitur Teſtamento & facta & perſoluta fuiſſe vota, extra controuerſiam eſt. Conſiderandæ autem ſunt deſcriptiones votorum, inde enim doctrina colligi poterit. Et ſumma hæc eſt: Faciebant in veteri Teſtamento vota propter varias cauſas, præcipue vero, quando in periculis & neceſſitatibus conſtituti, Deum pro liberatione, vel impetrando beneficio, inuocabant. In afflictionibus enim non tantum clamabant ad Dominum, ſed promittebant gratitudinem, non in genere tantum, ſed in ſpecie etiam aliquid, quod iuxta legem loco gratitudinis Deo offerrent. Vouebant, vt Geneſ. 28. Num. 21. 1. Reg. 1. Ionæ 1. & 2. Pſalm. 22. Cum clamarem, exaudiuit me, vota mea reddam. Pſalm. 66. Reddam vota, quæ diſtinxerunt labia mea, & locutum eſt os meum in tribulatione mea. Pſalm. 76. Vouete (ſcilicet in anguſtia conſtituti) & reddite (ſcilicet poſt exauditionem & liberationem.) Vota enim in afflictionibus facta, poſtea in medio Eccleſiæ reddebant palam coram omni populo, narrantes ſuas anguſtias, & prædicantes beneficia Dei, vt Pſalm. 22. Salua me ex ore leonis. Narrabo nomen tuum fratribus meis. In medio Eccleſiæ laudabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum, timeat eum omne ſemen Iſrael, quia non auertit faciem ſuam à me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me, vota mea reddam in conſpectu timentium eum. Pſalm. 66. Reddam vota: Venite & audite omnes qui timetis Deum, & narrabo, quanta fecit animæ meæ, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & miſericordiam ſuam à me.

Varia cauſa votorum populi veteris Teſtamenti.

Porro vouebant in veteri Testamento etiam extra pericula, vel ad gloriam Dei, & cultum eius iuxta legem amplificandum. Ita vouebantur sacrificia, Leu.7. Num.15. Et ad extructionem templi, 2. Paralip. 5. Vel ad sustentationem ministerij & pauperum. Ita vouebantur domus, agri, decimæ, Leu.27. Deu.12 Vel ad testificandam fidem & confessionem, Ion. 1. Act. 21. Vel vt caro subijceretur spiritui per ieiunia & cæterarum rerum abstinentiam, Num. 30. Vel vt esset commonefactio eius, quod Paulus tradit, Rom.12. Exhibete vos Deo hostiam viuam. Ita seipsos Deo vouebant, Leu.27. Vel vt suo exemplo alios inuitarent & excitarent ad agnitionem & glorificationem Dei, Num 6.1 Reg.1.

Vota veteris Testamenti voluntaria non carebãt expresso verbo Dei.

Et licet vota illa fiebant libera & spontanea voluntate, Deus tamen non reliquit vouentium arbitrio, vt quicquid ipsis videretur, aut quomodocunq; videretur, vouerẽt: sed tradito certo & expresso verbo declarauit, quæ & quomodo sibi vellet, vel non vellet voueri. Habebant igitur vouentes in veteri Testamento verbum, non tantum quod illa, quæ vouebant, Deo placerent: verum etiam quod Deus illa sibi vellet voueri. Nam de ijs, quæ non volebat sibi voueri, loquuntur hæc dicta, Deut.23. Non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in quocunque voto, quia abominatio est Deo, Leu.27. Primogenita & decimæ, quæ antea Domini sunt, non debent secundario per votum Domino consecrari. Prouer. 15. Victimæ impiorum abominabiles vota iustorum placabilia. Prou.20 Ruina est homini deuorare sanctum, & post vota facere. Eccl.5. Displicet Deo stulta promissio.

Vota moralia veteris Testamenti.

Quę vero volebat voueri, ea partim erant moralia, quę etiam sine voto ex mandato Dei debẽtur, vt Ps.57. Super me sunt vota tua Deus, reddam laudationes tibi. Psal.50. Imola Deo laudem, & redde altissimo vota tua: Et inuoca me in die tribulationis, & eruam te & glorificabis me. Genes. 28. Dominus erit mihi in Deum. Ad illa vero quæ alias debẽtur, peculiari voto ideo se obstringebant Solet enim humanum ingeniũ in afflictionibus pium propositum gratitudinis & emendationis concipere, post liberationẽ vero eius secure obliuisci, ac sæpe à prauis cupiditatib. abstractam retrorespicere, & in peius ruere. Vt igitur mutabilitas illa voluntatis humanæ in bono peculiari, & arctiori vinculo obligationis cõstringeretur, & securitas, torpor, ac prauæ inclinationes carnis eo fortius excuterentur, & omnes affectati prætextus præciderentur, peculiari voto seu iuramento, se Deo ad reddenda illa, quæ alias ex mandato debentur, obligabant, vt ita perpetuam commonefactionem secum circumferrent. Ita Ps.119. Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. 2. Par.15. Corroborarunt fœdus, vt quærerent Deum patrum suorum in corde suo, iurauerùntque Domino voce magna cum execratione in omni corde suo. 2. Esd. 10. percutiunt fœdus, & iurant cum execratione, quod velint ambulare in lege Domini, &c. Et hæc erant vota moralia.

Vota ceremonialia.

Præterea vero erant multa cęremonialia vota in veteri Testamento, quę tamen pro ratione pædagogię veteris Testamenti, vel significationes, vel contestationes, vel excitationes erant moralium, pœnitentię scilicet, fidei, charitatis & obedientię. Vt in gratiarum actionib. adhibeantur peculiares votiuæ libationes. Psal.116 Quid retribuam Domino, pro omnibus, quę retribuit mihi, calicem salutationum accipiam, & nomen Domini inuocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo eius. Et ipsa ceremonialia vota volebat Deus referri ad moralia, imo ostendebat, se opus operatum in ceremonialibus illis non curare, si non ad moralia referrentur, vt Psalm.50. Non in sacrificijs tuis arguam te. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Imola Deo laudem, & redde altissimo vota tua, & inuoca me, &c. Sacri

ficans laudem honorificabit me, Psal. 51. Libera me de sanguinibus, & exultabit lingua mea iustitiam tuam, quoniam si voluisses sacrificium, dedissem, sacrificium Domino spiritus contribulatus: Cor contritum & humiliatum non despicies, tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta, &c.

Et ad ceremonialia illa vota nō quidem ex mandato tenebantur, erāt enim libera & spontanea, Deuter. 23. Eccl. 5. Sed tamen certo verbo traditum & præscriptum erat, quæ & quomodo Deus in hoc genere sibi voueri vellet, vt Psal. 66. 2. Reg. 15. 2. Paral. 25, Vouētur sacrificia: Sed quæ sacrificia vouēda sint, præscribitur Leuit 7. 22. 23. Numer. 15. Ita Leuit. 27. Res votiuas Deus præscribit: Voueat seipsum, animalia, domum, agrum. Ita 1. Reg. 1. Hanna vouet Domino filium. Et tale est Nazaræorum votum, Nu. 6. Ita vouendas esse primitias & decimas, præscribitur Leuit. 27 & Deut. 12. Et inde decimę vouentur, 2. Par. 31. Aurum, argētum & similia ad structuram templi ex voto cōferuntur, 1. Paral. 29. 2. Paral. 5. & 15. Talia enim vouenda esse, Deus præscripserat. Exod. 25. Votum affligendæ animæ per ieiunium & abstinentiam aliarum rerum describitur, Nu. 30. Reprehendit autem Scriptura vota, quæ contra præscriptum Dei pugnant, vt Michę votum. Iud. 17, Et quæ idolis fiebant. Ierem. 44. Annos 5. Baruch 6. Imo & illa vota improbat, quæ licet bona intentione, tamen non ex præscripto Dei fiebant, quale erat Iephthæ votum, Iudicum 11. Et Dauid cum bona quidem intentione, sed sine certo verbo Dei fecisset votum de ædificando templo, 2. Reg. 7. Psalm. 131. Nathan quidem Propheta votum illud probat & prædicat, sed Deus non vult votum illud à Dauide impleri. 2. Reg. 7. 1. Paralip. 28. Adeo etiam in liberis & spontaneis votis Deus voluit verbum suum regulam esse. Nec votum Rechabitarum, Ierem. 35. non bibendo vino, de non ædificanda domo, vinea, agro, fuit præter aut aut extra verbum Dei. Nam abstinentiam à vino, domum, agros, &c. potuisse voueri, & liberum fuisse, vel redimere, vel non redimere, constat, Num. 6. & 30. Leuit. 27.

Vota ceremonialia regebantur verbo Dei.

Postulauit autem Deus, vt vota iuxta legem facta seruarentur. Quia alias significatio esset contēptus Dei, & animi ingrati, qui obliuiscitur beneficiorum Dei. Et pugnat contra secundum præceptum. Nomen enim Domini in vanum assumitur. Cumq; peccatū sit fidē homini datā fallere, multo magis scelus esset Deo mentiri: Obseruandum tamen est in exemplis votorum veteris Testamenti, dicta Scripturæ de reddendis votis, Deut. 23. Eccles. 5. Etiam in veteri Testamento, in certis casibus, exceptionem, limitationem seu dispensationem admisisse: votum enim de re impia, illicita vel stulta Deus prohibuit fieri, & factum non voluit impleri, Deuteron. 23. Eccles. 5. Prouerb. 20. Nec voluit Deus votum reddi, cuius impletio sine peccato contra mandatum Dei, non poterat fieri, vt Iephthæ votum. Pulcerrimam vero ἐπιείκειαν in dispensandis & commutandis votis etiam de rebus per se bonis & licitis, quando impleri nō poterant, Deus in veteri Testamento sua voce ostendit, ne ex votis fierēt laquei cōscientiarum. Nam Num. 30. Si filia vel vxor vel de familia aliquis vouerit quid, & votum iuramento cōfirmauerit, si pater, maritus aut herus contradixerit, vouens nō tenetur reus voti, sed Dominus ei propitius erit, inquit textus. Leuit 27. Siquis animal immundū, quod imolari nō potest, vouerit, non est propter votum contra mandatum Dei offerendū, sed commutatur in precium, secundum sacerdotis æstimationem cōstitutum. Ibidem, si pauper est, vt æstimationem voti reddere non possit, quærat apud sacerdotē dispensationē, & sacerdos non vrgebit vltra vires vouentis, sed æstimationē moderabitur secundū id, quod manus ipsius apprehendere potest, & dabit pauper, non quantum vouit, sed quantum

Certi casus in faciendis & soluendis votis veteris Testamenti excepti fuerunt.

Votum de re impia, illicita & stulta.

Votum quod nequit sine peccato præstari.

Votum de re qua non est in potestate vouentis.

Dispensatio votorum in vete. Testa.

tum poteſt. In veteri igitur Teſtamento, in faciendis & reddendis votis, excepti fuerunt hi caſus. Primo, quando votum erat de re impia, illicita aut ſtulta. Secundo quando votum ſine peccato non poterat ſeruari. Tertio, quando in poteſtate vouentis nõ erat votum reddere. Quarto, quando finis votorum non erat rectus, Pſalm. 50. & 51.

Pontificij nullam ἐπιείκειαν in votis admittunt.

Hæc exempla veteris Teſtamenti diligenter ſunt obſeruanda propter Pontificios, qui in votis nullam admittunt ἐπιείκειαν, ſed rigidiſſime vrgent, vt ſeruentur, ſub interminatione æternæ damnationis, etiamſi vel caſus impotentiæ interueniat, vel ſine ſauciatione conſcientiæ, & ſine læſione vel fidei vel charitatis ſeruari non poſſint. Tales laqueos ne Moſaica quidem lex inijcere voluit, ſed diſerte dicit: Dominus propitius ei erit. Atque hæc fuit ratio votorum in veteri Teſtamento, quantum quidem ad noſtrum inſtitutum ſufficit.

CAPVT VII.
AN TALIA VOTA SINT ETIAM in nouo Teſtamento.

In nouo Teſtamẽto nullum mandatum Dei extat de faciẽdis votis.

In nouo vero Teſtamento nec mandatum, nec promiſſionem, nec exemplum habemus, cultum Dei in nouo Teſtamento cõſiſtere in faciendis votis. Nec habemus certum aut expreſſum verbum, de quibus rebus & quomodo vota fieri debeant. De cœlibatu quidem Paulus conſilium dat, ſed tamen non dicit peculiari voto illum eſſe vouendum Deo. Et nõ poteſt aliquid ex fide ad cultum Dei fieri, ſi deſtituatur verbo Dei. Verbum Dei enim eſt, quod differentiam facit inter verum cultum, & inter ἐθελοθρησκείαν, Col. 2. ματαιοθρησκείαν, Matth. 15 Nec concludit argumentũ: In veteri Teſtamento vota fuerunt pars cultus diuini, Ergo & in nouo. Quia enim cultus Leuiticus veteris Teſtamenti abrogatus eſt, requiritur itaq; certum & peculiare verbum, vt aliquid in nouo Teſtamẽto ſit cultus Dei. Et quod ad vota attinet, illa ne in veteri quidem Teſtamento ſine certo & expreſſo verbo Dei, fuerunt cultus Dei. In nouo vero Teſtamento non tantum non extat verbum de votis faciendis: Sed præterea de rebus non mandatis, ſed adiaphoris ſeu liberis ſcriptum eſt: Nemo iudicet vos, Col. 2. Nolite iugo ſeruitutis ſubijci. Gal. 5. Eſca non commendat nos Deo, neq; enim ſi manducauerimus, plus habebimus, neq; ſi non manducauerimus, minus habebimus, 1. Cor. 8. Sunt enim infirma & egena elementa mundi, Col. 2 Gal. 4. In quibus regnum Dei, quod eſt iuſtitia, pax & gaudium in Spiritu ſancto, non conſiſtit, Rom. 14. Quæ in nouo Teſtamento vera ſunt de ijs obſeruationibus, quæ in veteri habuerunt verbũ Dei, multo magis vera ſunt in ijs, quæ nec in veteri, nec in nouo Teſtamento, verbum aut præſcriptum Dei habent, ſed tantum ſunt doctrinæ & mandata hominum.

Hæc fundamẽta ſimplicia, plana, perſpicua, vera & firma ſunt, de votis ceremonialibus, ſeu de rebus, quæ in nouo Teſtamento non habent vel mandatum, vel verbum, quod Deus ijs coli velit. Moralia vero, hoc eſt, quæ ad fidem & charitatem pertinent, eadẽ ſunt in veteri & in nouo Teſtamento. Et hæc quæ ex mandato debentur, ſi interpoſita peculiari obligatione, cum obteſtatione nominis diuini Deo promittantur, ſi hoc nõ fiat opinione meriti, iuſtitiæ, remiſſionis peccatorum, & vitæ æternæ, nec ea opinione, quod melior & præſtantior cultus Dei ſit, ſi fiat ex voto, quã ſi ex obedientia propter mandatũ Dei fiat, ſed ideo tantũ, vt in cõſtantia voluntatis humanæ arctius conſtringatur, ſicut ſupra dictum eſt, nõ pugnat cũ verbo Dei. Tale enim pactũ, ſeu talis promiſſio & obligatio ſit in actione Baptiſmi. Et nihil aliud eſt, quã quod de fide Paulus dicit, 2. Co-

rinth. 11. Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo De noua vero obedientia, Rom. 12. exhibeatis seu sistatis corpora vestra hostiam Deo, & ne conformemini huic seculo. Hoc si quis votum appellare velit, de appellatione nemo dimicabit. Lutherus enim in 23. cap Genesis vocat vota moralia, quæ alioqui opera necessaria, & mandata sunt omnibus hominibus: Nec tamen in nouo Testamento præscriptum est, vt peculiari aliqua solennitate voueantur. Populus enim noui Testamenti spontaneus, non seruitutis, sed libertatis spiritum accipit, Psal. 110. Rom. 8. 2. Corin. 3. Ipsa vero moralia mandato Dei non sunt alligata ad certum modum seu præscriptum, siue ad certas circumstãtias quantitatis, personarum, temporum, locorum, &c. Sed quomodo circumstantiæ illæ ad regulam charitatis exigendę sint, Paulus tradit. 2. Corin. 8. Et in illis liberis circumstantijs, quod ex hilaritate seu promptitudine spiritus recte fit, illud si pio proposito, sine superstitiosis opinionũ appendicibus, Deo promittatur, non est impium, sed ad moralia vota: sit ita appellare libeat, pertinet, Nec est aliquid extra, pręter aut supra verbum Dei. De liberis enim illis circumstãtijs extra verbum Dei, 2. Cor. 8. Quæ vero vel mandatum, vel verbum Dei in nouo Testamento non habent, vt non sunt pleraque Pontificiorum vota etiamsi ita pingantur, quod ad expeditiorem obseruationem moralium referantur, tamen subsistere non possunt. Talis enim pædagogia pertinet ad vetus Testamentum, & iam non sumus amplius sub pædagogo, Galat. 3.

Lutherus vota moralia nominat.

Vota, quæ carent mandato Dei, irrita sunt.

CAPVT VIII.

DE PONTIFICIO VOTO COELIBATVS.

Vt vero tandem thesin de votis transferamus ad hypothesin de cœlibatu, quia & coniugium & cœlibatus in nouo Testamento habent verbum Dei, certis cõditionibus circum scriptum. Si quis iuxta illud verbũ, consideratis circumstantijs doni sui & vocationis suæ, deliberato animi proposito, eligat statum coniugalem, & quasi sistens se in conspectũ Dei, constituat, decernat, seu promittat, se in illo vitæ genere Deo iuxta verbum seruiturum, is recte facit. Et hoc, si quis votũ appellare voluerit, de vocabulis non rixabimur, si res ipsa verbo Dei sit consentanea. Eodẽ modo, si quis donum continentiæ ex Deo habet, & pro ratione vocationis firmo ac constanti animi proposito, quasi sistens se Deo, constituat se in vita cœlibe, ad quam donum habet, iuxta verbum curaturum, quæ sunt Domini, is iuxta sententiam Pauli bene facit, si non opinione iustificationis, quæ solius Christi meritum & beneficium est, hoc faciat: nec tali proposito aut decreto injciat sibi laqueum; abiurato in perpetuũ, quicunq; etiam causas inciderit, matrimonio. Nõ leuiter sane aut temere, siue necessitate, aut graui causa propositum illud, quod interposita quasi testificatione Dei decretũ est, mutari debet, sed tamen nõ debet esse laqueus (sicut iam de Pauli sententia dictum est) si recte seruari, non possit, aut si seruatum pugnet cum fine cœlibatus, quem Paulus præscribit, 1. Cor. 7. Sicut qui coniugium eligit, non perpetuo voto se obligat, vt non liceat, si possit, ex vtriusque consensu ad tempus abstinere, vel postea in viduitate permanere. Hoc propositum aut decretum, si quis cum veteribus votum cœlibatus vocare velit, si res ipsa cum præscripto Pauli congruat, & conscientiæ illa libertas, de qua in præcedentib. ex Pauli sententia diximus, seruetur; de vocabulo non litigabo, ita enim erit votum coniugij & cœlibatus. Sicut Augustinus in Psal. 75. dicit: Præter vota communia esse vota propria singulorum. Alius inquit vouĕt Deo castitatem coniugalem, vt præter vxorem suam non nouerit aliam: Alij etiam vouent, etsi experti

De voto cœlibatus.

Augustinus.

coniugium, vltra nihil tale pati, in viduitate scilicet, & ipsi vouerunt aliquid maius, quam illi. Alij virginitatem ipsam ab ineunte ætate vouēt, & illi vouerunt plurimi, &c. nec tale votum includit abiurationem coniugij in perpetuū. Vsitata enim exceptio seu limitatio (in quantum humana fragilitas permittit) videtur vetus formula esse, ostendens votum cœlibatus primum non fuisse absolutum, sed conditionale, & quæ cōditio adiecta fuerit, non sicut nunc flagitiose à Pontificijs intelligitur, scilicet voueo cœlibatum, sed ita, vt si humana fragilitas eum caste seruari non permittit possim fornicationibus & alijs libidinū pollutionibus impune & libere indulgere, si modo legitimum coniugium non contraham. Sed hic verus est sensus: Constituo seu voueo, me in cœlibatu casteî-sturum, sed hac cōditione, exceptione, & limitatione, si humana fragilitas hoc non permittat, vt liberum mihi sit, remedio coniugij, cōtra vstionem & scortationem, diuinitus illis, qui continere nō possunt, ordinato, vti. Hæc vero pia fuit conditio vtiliter præcauens, ne vota fierent laquei.

De appendice voti, quantum humana fragilitas patitur.

Quod igitur ad vocabulum attinet, per se sane non multum refert, si votum cœlibatus appelletur propositum illud, quod Paulus suis verbis describit, 1. Corint. 7. Qui statuit in corde suo firmus, & hoc iudicauit in corde suo, &c. Quanquam proprie loquendo aliud est propositum cordis, quod quis apud se in corde suo (sicut Paulus loquitur) statuit & decreuit, & aliud est votum, ad quod dicunt requiri voluntatis intentionem, rationis deliberationem, cordis promissionem, oris expressionem, promissionis testificationem, seu confirmationem Deo factam, interposita obtestatione nominis diuini, & audita siue explicite, siue implicite execratione, si non seruetur. Sed quia vota in regno Pontificio ita sunt contaminata, vt ipsum etiam vocabulum, sicut Pontificijs vsitatum est, deprauationem rerum secum trahere videatur, & per illud veritati insidias struere non cessent Pontificij, cum quidem notum sit, quomodo ex vocabulo voti apud veteres in hoc negotio vsitato, tandem facti sint miserimi illi laquei conscientiarum. Tutius igitur & rectius est, planis & simplicibus verbis sententiam Pauli tradere & explicare, a quibus scilicet, quo modo, quo fine, & qua conditione cœlibatus eligendus seu suscipiendus sit.

Aliud est propositum cordis, aliud votum. Essentialia voti Pontificij.

His vero ita declaratis, manifestum iam erit, ingens esse discrimen inter has duas quæstiones.

Primo, An is, qui donum cōtinentiæ habet, recte & pie possit in corde suo proponere & statuere, se mansurum in cœlibatu. Quæ enim sit Pauli de hac quæstione sententia, prolixe declaratum est.

Secundo, An votum cœlibatus ita, sicut in Pontificia Ecclesia vsitatum est, vel fieri, vel factum seruari, bona & pia conscientia possit & debeat. Vt vero manifestum euadet, quid secundum analogiam fidei ad hanc posteriorem quæstionem respondendum sit, breuiter recensebo præcipua capita de voto cœlibatus, sicut illud fieri solet, & seruari postulatur in Ecclesia Pontificia.

Et quia non constitui totam doctrinam de votis Pontificijs hoc loco tractare, non refutabo iam, quod docent, illos cultus, qui habent mandatum & præscriptum in verbo Dei, non esse vouendos, sed eos tantum, qui sine mandato Dei ab hominibus instituti sunt. Neque hoc exagitabo, quod pleraq; vota sanctis facienda docent, cum Longobardus definiat votum esse testificationem promissionis spontaneæ, quæ Deo, & de his, quæ proprie sunt Dei, fieri debeat, sed tantum de voto cœlibatus annotabo præcipua capita breuissime.

Quas res vouendas esse Pontificij dicant.

Primo, Religiosis suis proponunt cœlibatum non ea libertate assumēdum & seruandum, sicut Paulus inquit: Præceptum Domini non habeo.

Præcipua capita de

consilium autem do. Sed ideo addunt laqueos votorum, iuxta consiliorum decreta & Pontificum statuta, ne sit consilium, sed fiat rigidissimū præceptum. Non autem Domini præceptum est, 1. Corin. 7 ergo mandatum hominum est. Atque ita Pontificium votum cœlibatus pertinet ad ἐθελοθρησκείας, Col. 2, & quia fit iuxta doctrinas & mandata hominum, pertinet ad ματαιοθρησκείας, Matth. 15.

voto cœlibatu.

Secundo, sicut sentiunt cultus illos, qui ex voto fiunt, licet nec mandatum, nec præscriptum verbi Dei habeant, sed ab hominibus instituti sint, multo esse meliores & præstantiores ijs qui sine voto fiunt, licet a Deo mandati sint, & testimonium Scripturæ habeant: Ita docent etiam cœlibatum, qui iuxta Scripturæ sententiam sine voto libere assumitur & seruatur, multo esse inferiorem eo, qui ex voto iuxta hominum statuta assumitur & seruatur. Ita vero hominum statuta non tantum æquantur, sed prorsus præferuntur mandatis & proscripto verbo Dei.

Tertio, Ea opinione, intentione, persuasione, fiducia, & hoc fine vouēt cœlibatum, vt sit satisfactio & propitiatio pro peccatis, meritum gratiæ, iustitię, salutis, & vitę æternæ, sicut supra hoc ipsorum verbis demonstratum est. Ea vero insignis est blasphemia in meritum filij Dei, euertens & abolens totum Euangelium: sicut in Confessione Augustana, & eius Apologia copiose ex Scriptura ostenditur. Cumque in prioribus capitibus Pontificia vota ad doctrinas hominum iuste relegentur in hoc capite, etiam inter doctrinas dæmoniorum merito proscribuntur.

Quarto etiam illis, qui donum continentiæ ex Deo non habent, suadent vouendum cœlibatum, facta ipsis promissione, sed sine verbo Dei, de gratia & auxilio diuino, & facilitate continentię, si modo velimus. Sed persuasioni de facilitate continentiæ quatuor maxime obstant. Primo, inclinatio sexus ad sexum, naturę in ipsa creatione insita. Secundo, Flammæ libidinum, quæ post lapsum accesserunt. Tertio, Quia posse continere donum Dei est, non commune, sed singulare. Quarto quod iam in hac effœta mundi senecta, natura imbecilior minus potens est, ad resistendum libidini, nisi per coniugium. Et quomodo hæc persuasio pugnet cum Scripturæ sententia, paulo ante, cum de dono continentiæ tractaremus, ostensum est. Idem enim est, ac si quis, qui donum non habet, voueat, se linguis loquuturum, vaticinaturum, miracula editurum, &c. Aut qui vocationem non habeat, si voueat, se hostes profligaturum, &c.

Quinto, Illis, qui donum continentiæ habent, non relinquunt eam libertatem, quam Deus ipsis concessit. 1. Cor. 7. sed per vota mijciunt ipsis laqueos abiurationis coniugij in perpetuum. Hoc enim sensu vouēt cœlibatum, quod in perpetuum, quicunque enim casus incidant, nō velint remedio matrimonij vti, hoc est, etiam si vel vstio ipsis sustinenda, vel in scortatione, aut alias obscœnas pollutiones prolabendum sit. Et quidem si is, qui donum continentiæ habet, studio, lucta, & oratione, donum illud potest conseruare & excolere, vt per totam vitam castitatem in cœlibatu præstare possit, is recte & bene facit, si in perpetua continentia Deo seruiat, iuxta Pauli sententiam. Sed experientia docet id quod etiam Paulus de viduis quibusdā sui temporis annotauit, quosdam aliquando esse ad cœlibatum idoneos, ita vt eum deliberato proposito suscipere non defugiant, qui tamē postea incōtinentia ita tentantur, & vstionibus ita æstuant, vt flammas libidinis nullo conatu, nulla lucta, nec oratione reprimere aut restinguere possint Illis certe in tali casu, quādo Deus donum continentiæ, subtrahit Paulus dicit (generaliter enim loquitur) si non continent, nubant: Semper enim melius est nubere, quam vri. Itē, si

nupserit, non peccat, ad vitandam fornicationem habeat coniugem. Et 1. Tim. 5 de viduis illis dicit: Volo iuniores viduas nubere, & nullam occasionem dare diabolo. Si ergo per votum cœlibatus, coniugium in perpetuum, in quocunque etiam casu, abiuras, certe ipsi Domino directe contradicis. Dominus enim dicit: Si non continent, nubant, tu vero vouendo iuras, etiamsi continere non potero, tamen in perpetuo non nubam. Dominus dicit: Melius est nubere, quam vri. Tu vero vouendo contradicis, etiamsi futurum esset, vt vrerer, volo tamen, vt melius mihi sit vri, quam nubere. Dominus per Paulum dicit, virgo si nupserit, non peccat: Pontificij vero laqueos votorum ideo injiciunt, vt etiamsi postea quis viderit (vtar enim verbis Hieronymi) lascinientem & ebullientem carnem suam in libidinem, ita vt refrenari non possit, ideoque agnoscat, se in duplici necessitate constitutum, vt aut scortetur, aut vxorem ducat: tamen non liceat, sed peccatum sit matrimonium contrahere. Et quæ flagitia hæc vouendi ratio secum trahat, infamia inquinati apud Pontificios cœlibatus, sonora voce in toto orbe clamitat, necessaria igitur in voto cœlibatus esset illa exceptio seu conditio. Si humana fragilitas permiserit, & si Deus donum continentiæ dederit & conseruauerit: volo cœlebs manere. Paulus enim vtrumque ponit, εἶναι καὶ μένειν, & inquit, vt esse & manere possint, sicut ego, peculiare donum ex Deo est.

Vota cœlibatus Pontificia è diametro cum Scriptura pugnant.

Et consideretur diabolica peruersitas, scortationes & reliquas illegitimas pollutiones Deus pronuntiat talia esse peccata, quæ excludant ab hæreditate regni Dei, vsum vero matrimonij pronuntiat esse castum, impollutum & sanctum in omnibus. Isti vero in suis votarijs, si continere non possint, iudicant pollutiones & scortationes esse leuicula peccatula: Coniugium vero, clamitant, maximam esse abominationem, adulterio & incestu teteriorem. Vnde Coloniensis quidam Scriptor, turpissimam Campegij & Pighij vocem rhetorice amplificare voluit: melius scilicet esse, si votarius continere non valens centum habeat concubinas, ex ordine tamen, inquit, & successiue quam si vnam legitimam vxorem ducat: ita ergo Pótificij per talia vota cœlibatus induunt conscientijs laqueos, quibus si continere non possint, per inquinamenta carnis & spiritus, demerguntur tandem in interitum & perditionem. Abiurato enim coniugio homines plerumque ad cœlibatum non idoneos, collocant in eum vitę statum, in quo est iners otium, abundantia, & saturitas panis. Et cum ex istis radicibus Ezechiel dicat, olim Sodomiticos fructus prodijsse, non mirum est, nunc etiam Pontificium cœlibatum omnis generis fœdissimis pollutionibus contaminatissimum esse.

Albertus Pighius.

Lutherus de votis Monasticis.

Lutherus antithesin illam votorum Monasticorum erudite & venuste ducit per totum Decalogum, ostendens, quomodo contra singula præcepta pugnent. Nam contra *Primum præceptum*, Ex cœlibatu faciunt meritum iustitiæ & vitæ æternæ, in quo fiduciam collocant.

Contra *Secundum*, In vanum assumunt nomen Dei in vouendo. Et cum solius Christi nomen nobis datum sit, in quo oporteat nos saluari: ipsi hoc nomen votis suis blaspheme imponunt.

Contra *Tertium*, Peculiarem cultum ab hominibus sine mandato Dei institutum, ex votis suis faciunt.

Contra *Quartum*, Docent sine consensu & contra voluntatem parentum, tale genus vitæ suscipi posse, in quo ab officijs, parentibus iuxta mandatum Dei debitis, absoluntur. Percalcatum, aiunt, perge patrem. Sola in hoc genere pietas est, esse crudelem.

Contra *Quintum*, Quia vitam communem fugiunt, peccant ergo contra charitatem proximi.

Contra *Sextum*, Totam Sodomam & Gomorrham ex cineribus resuscitant.

Contra *Septimum*, Viuunt sine labore, in otio, abundantia, & saturitate, sicut Sodomitæ, quibus etiam fructibus suis respondent, Ezech. 16.

Contra *Octauum*, Dicunt falsum testimonium de meritis cœlibatus, & contra castitatem & sanctitatem coniugij.

Contra *Nonum & decimum*, Docent vstionem non esse peccatum. Sicut Pighius non veretur scribere: Flammas & incendia libidinis esse conditiones, quas nobis indiderit creatrix omnium omnipotēs illa bonitas & sapientia (hæc enim sunt eius verba) sicut famem & sitim, contra Christum, Matth. 5. & Paulum, 1. Corinth. 7.

Sed hæc prolixius tractare, non est nostri instituti, cum ex solidis fundamentis explicata extent in libro Lutheri, de votis Monasticis, ac in Confessione & Apologia Augustana, sub eodem titulo.

CAPVT IX.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM de voto cœlibatus.

Iam vero plana & expedita erit responsio ad argumenta de faciendo aut seruando voto cœlibatus, sicut apud Pontificios vsitatum est. In votis enim non tantum materia voti consideranda est, an id, quod vouetur per se & in suo genere sit licitum, bonum & pium, sed & hoc considerandum est, an is, qui vouet, donum habeat, quo possit votum implere, præcipue vero, quæ sit intentio seu opinio, & quis finis vouendi. Respondeo igitur, neminem bona conscientia posse facere votum cœlibatus, eo modo, sicut in Pontificia Ecclesia fit. Qui enim donum continentiæ non habet, non debet Deum tentare vouendo, sicut supra multis ostensum est. Qui vero donum habet, non debet abiuratione perpetua coniugij, laqueum contra Paulum sibi inijcere. Opiniones vero huic voto annexæ (quia aduersantur & Decalogo, & Euangelio) simpliciter sunt fugiendę & detestandæ, quasi scilicet ratio & solennitas voti ab hominibus instituta faciat cultum prestantiorem, quam sit obediētia verbo Dei mandata, & præcipue, quod finis præsumitur esse satisfactio pro peccatis, & meritum vitæ æternæ. Quando igitur obijcitur: Scriptum est, Vouete; Respondeo: Primum ex distinctione veteris & noui Testamenti, vt supra dixi. Deinde dico, non omnia, nec a quibusuis, nec quouis modo esse vouenda, si vel cum Scriptura pugnent, vel impingant in fidem Euangelij, sicut ostensum est de votis Pontificijs.

Nemo bona conscientia more Pontificiorum cœlibatum vouere potest.

Sed si votum iam emissum est, certe peccatum est illud non seruare, Deut. 23. Eccles. 5. Respondeo: Antea ostensum est, Deum non omnium votorum, sicut etiam non omnium iuramētorum, qualiacunque sint, & quocunq; vergant, impletionem sub interminatione æternæ damnationis exigere, vt de iuramento Saulis, 1. Reg. 14. Dauidis, 1. Reg. 25. Herodis, Matth. 14. Cum igitur opiniones annexę votis, sicut monstratum est, sint impiæ & blasphemæ, nequaquam cum huiusmodi impijs opinionibus seruanda sunt vota.

Non omnium votorum impletio necessaria est.

Sed quid si impię istę opiniones remoueantur? Respondeo: Non leuiter sane aut temere ab eo, quod iureiurando promisisti, discedēdum est. Adhibeas igitur diligentiam, conatum, luctam, & addas preces, quod si Deo iuuante ita potes vstionem reprimere & restringere, bene est, serues cœlibatum iuxta Pauli consilium & præscriptum. Si vero non potes continere, sed vreris & versaris in periculo fornicationis, tunc Deus ipse te absoluit, non enim vult tibi laqueum inijci, vt supra dictum est. Et si in

De votis, à quibus impia opiniones absunt.

genere vouisti castitatem, non sequitur, te abiurasse coniugium. Nam & iuxta Chrysostomi sententiam: Primus gradus castitatis est sincera virginitas. Secundus autem, fidele coniugium Qui igitur castitatem in cœlibatu seruare non potest, si ideo ducat vxorem, vt in coniugio seruet castitatem, non dici potest peccare contra votum castitatis: sed si facta fuit expressa abiuratio coniugij inperpetuum, & non potest continere, cumque in voto interposita sit contestatio per nomen Domini, erit ergo peccatũ contra secundum preceptum. Agnoscas igitur te peccasse assumendo nomen Dei in vanum, agas pœnitentiam, & petas tibi hoc propter Christũ ignosci, cum videas te sine peccato illud, quod vouisti, seruare non posse, sicut plenius, hæc explicari possunt ex fundamentis illis, quæ hactenus de votis annotauimus Atque hoc est primum principale argumentum Pontificiorum ex sententijs Scripturæ, de faciendis & seruandis votis.

Gradus castitatis iuxta Chrysost.

Alterum principale argumentum est, quod texunt in loco 1. Tim. 5. Viduæ cum luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, hæc enim verba ita interpretantur, quod tempore Pauli viduæ quædam solenniter vouerint perpetuum cœlibatum, abiurato in perpetuum coniugio. Illas vero postea eo quod lasciuia seu vstione tentarentur, voluisse coniugij remedio contra vstionem vti ex priuilegio communi: Melius est nubere, quam vri: sed Paulum pronuntiare hoc ipsis propter factum votum nequaquam licuisse, sed ipsum velle nubere, etiamsi vstione tententur & continere nõ possint habere in ipsis iudicium æternæ damnationis, eo quod primã fidem, qua Christo per votũ cœlibatus se desponsarint, irritam fecerint. Ita illi, & huius interpretationis astipulatores habẽt quosdam ex Patribus. Quia vero res magna est, de qua agitur, pertinens ad conscientiarum vel salutem vel damnationem, dilligenter considerandum est, non quid vel hic vel ille interpretetur: sed quam sententiam fidei analogam, Rom 12. verba & circumstantiæ textus præbeant Non enim vllus certior, quam scriptura suijpsius Interpres est, vtque eo simplicius & rectius hoc fieri possit, ordine hæc capite in textu Pauli expendemus.

De viduarum apud Paulum prima fide.

1. An viduæ Paulinæ allectæ fuerint hac opinione, vt talis votiua viduitas esset peculiaris & præstantior cultus Dei, & meritum vitæ æternæ, sicut Pontificij de suo cœlibatu docent.
2. An viduæ Paulinæ, emisso solenni aut expresso voto, coniugium in perpetuum eiurarint.
3. Quodnam fuerit peccatum illarum viduarum, propter quod damnationem incurrerunt, & Satanæ traditæ fuerunt.
4. Quam primam fidem Paulus intelligat.
5. An Pauli sentẽtia fuerit allectas illas viduas, etiamsi non possent cõtinere, tamen nullo modo potuisse nubere sine reatu æternæ damnationis. In his enim capitibus tota disputatio de sententia Pauli consistit.

Et primo, quæ fuerit ratio collegij viduarum tempore Apostolorũ, nõ opus est per coniecturas exquirere, aut ex Patrum scriptis discere. Extãt enim manifestę descriptiones, Act. 6. & 1. Timoth. 5. Quod scilicet viduas pauperculas, quæ nec parentes, nec liberos, nec amicos, nec rem familiarem habebant, nec operas facere poterant, vnde sustentari possent, Ecclesia in suam curam recipiebat, vt eleemosynis Ecclesiæ sustentarẽtur, & in quotidiana eleemosynarum erogatione ipsarum a Diaconis ratio haberetur. Non quod sentirent viduitatem per se esse peculiarem cultũ Dei, sed quia inter reliquos pauperes, viduarum præcipue rationem habendam esse, verbum Dei præcipit. Et quia in collegium illud viduarum multę se ingerebant, quæ filios aut nepotes, aut alios cognatos habebãt, qui merito ipsis alimenta suppeditare debebant, aut quæ per ætatem ad-

Conditio viduarum tempore Apostolorũ.

huc

huc rem domesticam administrare, atque ita victum sibi parare poterit, Paulus hoc per Timotheum vult corrigi, vt scilicet tales ab Ecclesiastico collegio viduarum arcerentur (quod certe facere non debuisset, nec fecisset, si peculiarem cultum & meritū in tali viduitate posuisset, sed eas potius ad hoc inuitare, & volentes omnes in hoc collegium recipere debuisset) & tantum illæ, quę omni subsidio destitutę erant, susciperentur. Ideo enim allegabantur, vt Ecclesię eleemosynis alerentur. Hæc manifeste patent, 1. Tim. 5. Act. 6. Et quod pro illa sustentatione Ecclesia vicissim ipsarum opera, ad curam pauperum, peregrinorum, afflictorum, & ægrotorum, vsa fuerit (sicut ministerium Diaconissarum in historia Ecclesiastica describitur) inde colligi potest, quod talem Paulus vult deligi, quæ antea hospitalitatē erga peregrinos, & officia humanitatis erga afflictos exercuit. Videtur etiam viduarum officium fuisse, funera lauare & inuoluere, Act. 9. Et institutionem puellarum, iuuencularum, Paulus tribuit presbyterissis, Tit. cap. 2. qui tamē locus in genere de omnibus matronis prouectioris ætatis intelligi potest. Ex illa descriptione manifestum est, longe diuersissimam esse rationem viduarum Paulinarum, & cœlibatus Pontificij. Nec cœlibatum igitur suum, nec vota sui cœlibatus, recte inde conantur probare Pontificij, cum res longe sit alia.

2. Viduas Paulinas non vouisse votum, quale apud Pontificios vsitatū est, ex loco definitionis probari potest. Definiunt enim votum esse propositi supererogantis promissionem seu de bono meliori, quod sit magis meritorium. Iam vero erant tunc in Ecclesia, qui suis laboribus victitabant, & de suo eleemosynas cōtribuebant. Hæ autem viduæ propter inopiam ex eleemosynis viuere cogebantur. Num igitur opus supererogationis, melius bonum, magis meritorium est, & dignum solenni voto est propter inopiam accipere eleemosynas, quam vel labores manuum suarum manducare, vel de suo impertiri egenis? Certe Paulus ex sententia Christi pronuntiat: Beatius esse dare, quam accipere.

Alia vero quęstio est, an viduæ illæ habuerint propositum, seu decreuerint in viduitate manere: Quia enim in collegium illud viduarum ideo recipiebātur, quod neminem haberent à quo sustinerētur: ergo si cogitassent, per matrimonium sibi asciscere maritum, cuius laboribus alerentur, non petijssent in collegiū illud cooptari. Constituisse itaque illas viduas, cum in collegium hoc reciperentur, in viduitate permanere, ac negotijs œconomicis se abdicare, etiam cōtextus Pauli indicare videtur, cum inquit: Postea volunt nubere. Item, volo iuniores nubere, domum administrare, &c. Non autem opus est, ex veterum quorundam disputationibus cōquirere, an expresso seu solenni voto viduitati se astrinxerint, cum abiuratione matrimonij in perpetuum, sub conditione æternæ damnationis, cum extet disertis verbis descriptio, quale fuerit propositum seu decretum cœlibatus tempore Apostolorum, 1. Corinth. 7. Qui stat firmus in corde suo, &c. vbi expresse additur illa conditio: Non vt laqueum vobis inijciam, &c. Et cum habeamus ipsius Pauli descriptionem, quale fuerit propositum seu decretum cœlibatus suo tempore, non debemus vllas alias explicationes vel quærere, vel ab ijs excogitatas admittere.

An decreuerint perpetuo viduitatem seruare.

3. Cum Paulus dicat, viduas illas lapsas habere damnationē, & cōuersas esse retro post Satanā: quæstio est, quod fuerit tā atrox ipsarum peccatum, quod ipsas Christo aduersarias Satanæ mancipia, & reas cōdemnationis fecerit. Pontificij dicunt, post votum velle nubere, esse tam grande peccatum. Sed videamus, an Paulus hoc dicat. Quod enim ex veteri translatione vrgent (in Christo velle nubere) hoc est, quia per votum Christo fuerint despōsatæ, ideo damnabile esse, velle marito mortali nubere, nihil est. Quomodo enim tā atrox peccatū esset, in Christo nubere,

Ob quod peccatum viduæ reatum damnationis contraxerint.

cum 1. Corin. 7. Paulus dicat: Vidua nubat cui vult, modo in Domino. Et vnus est Dominus Iesus Christus, 1. Cor. 8. Paulus vero non dicit in Christo, sed contra Christum, & particula illa non potest referri ad verbum nubere, sicut etiam pueri, qui elementa Græcæ linguæ intelligūt, videre possunt: dicit enim, κατασρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ Et despōsationem spiritualem cum Christo, communem esse omnibus fidelibus, ac fieri per fidem, non per votum cœlibatus, supra ostensum est. Et ineptum profecto est, quod Chrysostomus desponsationē illarum viduarum cum Christo inde probat, quia scilicet in Scriptura Christus vocatur προστάτης viduarū, & pater orphanorum, quasi vero hoc non pertineat ad reliquas etiam viduas, quas Paulus in collegiū illud non admittit. Audiamus itaq; ipsum Paulum, causam damnationis harum viduarum, multis valde significātibus verbis describentem. Non autem simpliciter dicit, quod voluerint nubere, sed cum aduersus Christum luxuriatæ fuerint, nubere volūt. Significat autē στρηνιᾶν non simpliciter luxuriari & lasciuire, sed cum immani quadam insolentia & petulātia, quasi ruptis & abiectis habenis ferocire. Ita etiam Græci interpretes, 4. Regum 19. στρῆνος reddiderunt שַׁאֲנָן, quod significat obscuritatem & tranquillitatem insolenter & superbe tumultuari. Quod vocabulum Esa. 32. tribuitur mulieribus, propter affluentiam insolentibus & petulantibus. At Apocal. 18. tribuitur libidinibus meretricis Babylonicæ, ac vltra scortationem ponitur. In hoc vero loco apposite tribuitur viduis, quæ curis domesticis liberatæ, ex publicis eleemosynis alebantur. Et quidem contra Christum insolenter & petulanter lasciuiebant, inquit Paulus. Eo ergo lasciuiæ & petulantiæ progressæ erant, quod iugum Christi, hoc est, timorem Dei, fidem & pietatem erga Christum excusserant & abiecerant. Et antithesis aliquid addet lucis, 1. Cor. 7. docet pias viduas posse nubere, cui velint, modo in Domino, hoc est, in timore & inuocatione Domini, vel non nubere cum abnegatione fidei & religionis. Hæ vero viduæ nō in Domino, sed petulanter & insolenter lasciuiendo contra Christum volunt nubere. Atrox profecto est descriptio atrocis peccati. Non igitur velle nubere simpliciter & per se, sed ita velle nubere, sicut Paulus hoc loco describit, damnabile est. Quatuor autem peccata ordine recitat. I. Petulanter lasciuiebant contra Christum. II. Cum deberent ministrare pauperibus, peregrinis, afflictis, & ægrotis, ipsæ neglectis & abiectis ministerij sui officijs, otiosæ circuibant domos, nugaces, curiosæ, loquentes, quæ non decent. Et quia Christus dicit, Matth. 25. Quicquid vni ex minimis meis fratribus nō fecistis, mihi non fecistis. Ideo Paulus dicit: Viduas illas non contra pauperes tantum, sed contra ipsum Christum petulantiam exercuisse. III Dicit, ipsas ea petulantia occasionem dedisse aduersario maledicēdi & blasphemandi sanam Euangelij doctrinam. IV. Dicit, nonnullas ex ipsis tandem conuersas esse retro post Satanam. Et verbis vtitur valde atrocibus: dicit enim, ἐξετράπησαν, quod significat à via prorsus deflectere. Hebr. 12 discrimen ponitur inter eum, qui in via Domini remissior est, & quasi claudicat, & qui prorsus ab ea deflectit. Et ὀπίσω τοῦ σατανᾶ, significat manifestam defectionem à Christo. Sicut enim credentes & pij dicuntur venire & sequi post Christum, sicut discipuli præceptorem sectari dicuntur, Luc. 9. & 14. Matth. 10. Ita Apostatę dicuntur abire εἰς τὰ ὀπίσω. Ioan. 6. dicuntur defecisse, excidisse à fide, quę in ipsis subuersa sit, 1. Timoth. 4. & 6. 2. Timoth. 2 Significatur itaque tandem sequuta omnimoda apostasia seu defectio harum viduarum à fide & religione Christi. Cum n. primum contra Christum petulanter lasciuirent, secuta fuit tan-

Causam damnationis harum viduarū Paulus reddit.

Quatuor peccata earum viduarum.

dem prorsus defectio à Christo, & affectio Satanæ, siue iudaismum, siue paganismum, siue Pseudoapostolos, qui captiuas ducebant mulierculas, 2.Tim.3 sectari cœperint, siue dederint se flagitiosa vita laqueis Satanę iuxta ipsius voluntatem, 2.Tim.2. Non igitur opus est viduis hisce, ex incertis veterũ cõmentis, peccata de votis fabricare, cum atrocissima ipsarum peccata, damnationem secũ trahentia, Paulus expressis verbis commemoret. Non ergo simpliciter nubere, sed hoc modo velle nubere, vere damnabile est. Et potuissent quidem illæ, alia ratione, id quod cupiebãt, in Domino consequi. Sed siue notã leuitatis & inconstantiæ, tanquã publicam infamiam inter Christianos, quod collegiũ viduarum desererẽt, veritæ, siue per lasciuiam & petulantiam à Satana prorsus captiuatæ fuerint: certe vna cum ministerio viduarum, ipsam etiam Christianismi professionem tandem abiecerunt, & ita fidẽ abnegarũt, sicut iam dicemus.

4. Paulus dicit viduas illas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerint. Magnis igitur cõtentionibus disputatur, quã fidem hoc loco Paulus intelligat. Sed si ipsius Pauli declarationẽ quęrimus, res non est obscura. Non.n. opus est, ex alijs scripturæ locis exẽpla adducere sed in eadẽ illa priori Epistola ad Timotheũ extant exempla huius phraseos, aliquoties repetita, vt cap.1. Nonnulli repulsa bona cõscientia circa fidẽ naufragium fecerunt, c.2. Si per mãserit in fide, c.4. Quidã deficiẽt à fide attendentes doctrinis Dæmoniorum. Et c.5. Paulo ante sententiam illã, de qua nunc agimus: Qui suis domesticis nõ prouidet, fidem abnegauit, & infideli deterior est, c.6. Quidam dum auaritiam appetunt, à fide aberrauerunt. Item, quidã profitentes falso nominatam scientiam, circa fidẽ exciderunt. Et 2.Tim.2. Circa veritatem aberrarunt, & subuerterũt quorundam fidẽ. Vbi idem ferme verbũ ponitur, ac cum dicit: Cõuersæ sunt post Satanam. Et c.3. Mente corrupti, reprobi circa fidem. Quæ sententiæ omnes loquuntur de vera, viua, & iustificante fide, quã docẽt excuti, abijci & amitti, duobus modis, vel per peccata contra cõscientiam. Fides enim non manet in illis, qui indulgent prauis cupiditatibus contra cõscientiam, 1.Tim.1. & 2.cap.5. & 6 Vel admisso errore in fundamẽto, aut fundamento religionis subuerso, 1.Tim.4. & 6.2.Tim.2. & 3. Iã vero in loco illo de viduis, de quo disputatio est, eadẽ extat phrasis, de abiecta fide, & res etiã congruũt. Officia enim ministerij sui fraudulenter facere, & contra Christũ petulanter lasciuire, sicut Paulus viduis illis tribuit, peccata sunt excutientia fidẽ. Et deserta via Domini Satanã sectari, subuersio est fundamẽti fidei & religionis, sicut ostẽsum est. Dicit igitur Paulus, viduas istas non debere sibi blandiri, quasi in tali vitę petulantia & apostasia, nihilominus possint Deo placere, & hęredes vitę esse: sed pronuntiat eas habere damnationẽ inde & ideo, quia verã & viuam fidẽ, quæ sola iustificat & saluat, non amplius habeant, sed eã abiecerint & excusserint. Idq; probat factũ esse ab aliquibus per peccata cõtra conscientiã, à nonnullis vero defectione à fundamento. Hæc sentẽtia plana est, cõueniens cõtextui, & consentanea doctrinæ Pauli, quo ad phrasin, & quo ad sensum seu res ipsas. Quod vero primam fidẽ vocat, varię & veræ possent reddi rationes. Est.n. fides fundamentum omnium virtutũ, & totius pietatis principiũ, antequã nihil in homine boni est, hæc prima suscipitur in baptismo, & est virtus primæ tabulæ quã deinde sequitur fidelitas in officijs secũdę tabulæ quæ Gal.5. etiã fides appellatur. Hæc vera sunt, sed simplicius est, si iuxta phrasin scripturæ vsitatã, intelligam' Paulũ hoc dicere: Viduas illas fidẽ, quã antea habuerũt, & qua pri' Deo placuerũt, abiecisse & amisisse. Quando enim scriptura mutationẽ aliquã factã describit, vel collationem facit inter id, quod antea seu pri' fuerat, & inter id, quod secutũ est, tunc hoc modo vtitur vocabulo πρῶτον. vt Matth.12. Luc.11.2. Petr.2.

Quam fidẽ primam irritam fecerint.

Cur vocet primam fidem.

Posteriora hominis illius fiunt peiora τῶν πρώτων, quã prius aut antea fuerat. Et locus extat apertissimus, cõtinens & explicans illam phrasin Pauli de prima fide. Apocal. 2. Vbi Ioannes iubetur scribere ministro Ecclesiæ Ephesinę: Habeo aduersum te, quod charitatẽ tuam primã reliquisti, memor esto itaq; vnde excideris, & age pœnitentiã, & prima opera fac. Hic locus manifestissime ostendit, quo sensu Paulus primã fidem appellet, vt non opus sit vel prolixiori disputatione, vel aliunde petita explicatione. Nã & de spirituali desponsatione Christi & Ecclesiæ quę fide fit, Scriptura ita loquitur, vt post lapsum, ad primũ spiritualis coniugij fœdus reuertantur, Ezech. 16. Ierem. 31 Oseę c. 2. Vt prima fides dicatur respectu eius quã illi, qui lapsi fuerant, postea in cõuersione rursus Deo recõciliabãtur: quæ tamẽ quasi secũdaria fides, nihil aliud est, quã reuersio ad primã fidẽ quę sigillo Baptismi obsignata erat, vna enim est fides, Ephes. cap. 4.

Testimonia Patrum de prima fide. Athanas. Hieronym. Vincentius Lyrinensis.

Et ex patribus etiam quidã per primam fidem intelligunt eam, quã in Baptismo amplexi & professi sumus, quam irritam reddi sentiũt per doctrinas hęreticas, vt Athanasius, lib. 6. de Trinitate. Hieronymus in præfatione Epistolę ad Titũ. Et Vincentius Lyrinẽsis cõtra profanas hæreseon nouitates. Hæc sententia simplex, vera & plana est, analoga Scripturæ, & consentanea contextui loci Paulini. Cumq; vota cœlibatus, qualia apud Pontificios fieri solent, tempore Apostolorum nõ fuerint, sicut paulo ante ostensum est, & vocabulum fidei pro voto in Scriptura nullibi vsurpetur: quæ esset annalogia fidei, fidẽ pro voto cœlibatus interpretari? Si. n. votũ viduitatis dicatur prima fides respectu eius fidei, qua secũdis nuptiis se obligare volebãt: certe nõ recte dicetur prima, quia ante votũ viduitatis, fidem priori marito dederant, & ante hanc Christo in baptismo fidẽ dederant. Hoc igitur modo, non prima, sed secunda, aut etiam tertia potius fides esset votum viduitatis. Quę igitur esset plerophoria, sententiam certam deserere, & interpretationem incertam amplecti, etiamsi quosdam ex Patribus habeant auctores?

Fidem in Scriptura nusquam accipitur pro voto.

An his viduis sub damnationis pœna nubere interdictũ fuerit. Quæstiones duæ.

5. Quia vero viduæ illæ, proposito seruandæ viduitatis, sicut supra dictũ est, in collegium illud Ecclesiasticũ se recipi petierant, & si non peculiaribus aut expressis verbis, ipso tamẽ facto Ecclesiæ, cuius sumptib. alebantur, fidẽ dederant, quod ministerio suo erga pauperes, diligenter & fideliter fungi vellent. Atq; hoc modo etiam in secunda tabula Scriptura dicit fidẽ datã esse seruandam, 1. Mach. 10. 2. Mach 11. Num igitur sine peccato & recte fecerunt istæ viduæ, quod propositum illud viduitatis, & temere susceperunt, & petulanter postea ab eo recesserunt: præcipue vero, quod curam ministerij erga pauperes, negligenter, male & fraudulenter administrarunt, atque ita datam Ecclesiæ fidem fefellerunt?

De quæstione posteriori.

Respondeo, Primum de Posteriori membro. Scriptũ est: Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter, Iere. 48. Nequaquã igitur sine peccato fuit, quod eleemosynis Ecclesiæ abusæ, ministerium erga afflictos neglexerunt. Sed grauitatem peccati Paulus indicat, cum inquit, contra Christum, cuius eleemosynas comedebãt, & afflictos eius negligebant, ipsas petulanter lasciuisse & habere damnationem. Damnatio vero eorũ, qui ita Ecclesiæ eleemosynis abutũtur, describitur, 2. Pet. 2. & in Epistola Iudæ. Et verbum τὸ καταστρηνιᾶν, Petrus videtur reddere voluisse, cum inquit: Luxuriantes & oculos habẽtes plenos adulterij. Iudas vero reliquã partem descriptionis Paulinæ videtur reddidisse, cũ inquit: Maculæ sunt in agapis vestris de eleemosynis cõuiuantes ἀφόβως, hoc est, secure & sine vlla, vel Dei, vel Ecclesiæ reuerentia. Nõ enim solæ viduæ, sed & alij cœperũt eleemosynis Ecclesiæ abuti. Et quia tali petulantia aduersarijs occasionẽ dederũt blasphemãdi sanam doctrinam, certe quãtum peccatũ sit scandalũ, Christus declarat, Matth. 18. Hęc igitur pars descriptionis extra con-

tra controuersiã est, quod sit peccatum grauissimũ. Sed restat altera quæstio, de proposito viduitatis, quod statuerũt, se cœlibes velle afflictis ministrare, & postea ab illo proposito lasciuiẽtes defecerunt, & voluerũt nubere, an recte hoc & sine peccato fecerint. Responsio autẽ plana, est quod temeritas in suscipiendo, & leuitas in abijciendo eo proposito, quod non priuatum iam erat, sed receptione in collegium viduarum publice cõtestatum, & notoriũ factũ erat, merito reprehenditur & culpatur. Si enim Paulus, notã inconstantiæ & leuitatis, eo ꝙ promiserat se venturũ ad Corinthios, tã solicite amolitur, 2. Cor. 1. Facile inde colligi potest, quid de temeritate, incõstantia & leuitate harũ viduarũ, in re grauiori, iudicãdũ sit. Et Paul⁹ nõ dissimulat, aduersarios inde sumpsisse occasionẽ obtrectãdi & conuitiandi. In Eccelesia etiam leuitatẽ illam infamẽ fuisse, hoc indicat ꝙ ex viduis illis, quędã ideo prorsus defecerint à religione Christiana, vt sine exprobratione leuitatis, nubere possent vel iudæis, vel Gentib. Atq; in hãc sententiã Epiphani⁹ discrimen facit inter κρίμα & κατάκριμα: qui inquit, ne cõfundatur apud homines (& hoc intelligit κρίμα) occulte scortantur, atque ita Deũ offendunt, & cõdemnationem æternã sibi attrahunt (& hoc appellat κατάκριμα) Sicut & 1. Timoth. 3. Paulus dicit Neophytũ Episcopum facile cadere εἰς κρίμα hoc est, in criminationem & cõuitiationem aduersariorum. Et Matth. 7. eodẽ modo distinguitur inter κρίμα & κατάκριμα. Nolite iudicare, nolite cõdemnare. Et quod 1. Tim. 5. vocat κρίμα, mox apellat λοιδορίαν. Quia vero in hisce viduis, nõ sola leuis & incõstans mutatio ꝓpositi fuit, sed hæc traxit secũ multa atrocia peccata in prima & secũda tabula, sicut ex verbis Pauli ostẽdimus, ideo κρίμα recte intelligitur de reatu æternę dãnationis Aliud igitur est loqui de temeraria susceptione & de incõstanti mutatione propositi in hisce viduis, si per se cõsideretur Vbi Epiphani⁹ recte distinguit inter κρίμα & κατάκριμα Aliud vero est loqui, de atrocib. illis peccatis, quæ lasciuiã, cõtra Christũ, secuta sunt, vbi κρίμα recte pro æterna condemnatione accipitur. Et quia Paulus ab experientia animaduertit, quã perniciosus sit laqueus ad multa atrocissima peccata, publica testificatio propositi cœlibat⁹, à quo sine nota leuitatis nõ facile discedi potest, ideo solicite nõ tantũ cauet, sed serio mãdata & præcipit, ne in ætate florẽti & lubrica, cuiquã tales laquei inijciantur. Neq; hoc tantũ dicit, vt pręter voluntatẽ aliqua ad cœlibatũ suscipiendum cogatur, sed quia multę iuniores viduæ, ob recentẽ ex maritorum obitu luctũ & ob mœstitiam ac deiectionem animi, propter summam inopiã cum omni subsidio destitutę essent, certo proposito constituerent, se in cœlibatu manere velle, ac ideo peterent se in collegiũ viduarũ, quę publicis Ecclesiæ eleemosynis sustẽtabãtur, recipi: Paulus experientia edoctus, quã facile mutatio illius propositi incidat, & quæ inde pericula nascantur, si cõtinere nõ possint serio mandat, etiamsi iuniores viduæ, cũ tali proposito se offerant ne recipiantur sed reijciantur, nec aliqua deligatur nisi sit annorũ sexaginta, in qua ætate flammę libidinũ medicori diligentia reprimi & restingui possunt. Quam horribiliter itaque bone Iesu, regnum Pontificium contra Canonem, quæ per electum tuũ organũ promulgasti, peccat & communicat nefandis aliorum peccatis, quod votum cœlibatus, non expectato anno sexagesimo, in iuuenili lubrica ætate conscientijs vel imponit, vel voluntarie oblatũ nõ tantũ recipit, sed fieri consulit, suadet, hortatur, & hoc laqueo innumera animarũ millia, in barathrum æternæ perditionis præcipitat. Certe hic vnicus locus Pauli, potentissimum fulmen est, vnico ictu prosternens omnia Pontificiorum vota. Quot enim reperias, qui post annum sexagesimum demum vouerint cœlibatum? Qua igitur fronte, qua

De quæstione priori, quod viduitatem elegerunt, sed postea sententiam mutauerũt, Id in viduis reprehenditur propter leuitatem & incontinentiam.

Pauli exemplum.

Epiphan. κρίμα, κατάκριμα.

Paulus non vult laqueos cœlibatus cuiquam inijci ætate florente.

Sexagenarias iubet delegi.

Papa contra Paulum laqueum cœlibatus ætati iuueniis iniicit.

Qua ætate votum cœlibatus fieri Pontifices statuerint.
Leo.
Pius I.
Chrysost. de viduis.

ſpecie, quo colore, vel defendere, vel excuſare poſſunt, quod à præſcripto Pauli magis, magiſque receſſerunt? Leo enim primus conſecrationi monialium ſtatuit annum 40. Pius primus ſtatuit annum 25. Alius Canon vetat ante annum 18. fieri votum, pleríque vero Canones annum 15. nominant. Nec valet exceptio quod Paulus de viduis, non de virginibus loquatur. Ratio enim Pauli generalis eſt: In iuuenili & lubrica ætate, neminem ad cœlibatus profeſſionem aſtrigendum, propter pericula, quæ inde orta experientia docuit.

Ambrosius.

Chryſoſtomus hoc loco dicit: Viduę illę ἁπλῶς οὐκ ὀρθῶς ἔτι χηρείαν εἵλοντο, ex ſimplicitate, nō rectè, nec vero iudicio elegerunt viduitatē. Et addit: Lapſus, qui inde acciderunt, præbuerunt occaſionem τοιαύτης νομοθεσίας, ferendæ huius legis, vt ſcilicet iuniores viduæ reijcerētur, & nulla aſſumeretur niſi annorū 60. Et Ambroſius hoc loco rectè dicit (cuius tamen poſtea in velādis ſuis virginib. obliuiſcitur) Paulus prohibet iuniores in hac ſuſcipi profeſſione. Lubricę enim ætati fides facile adhiberi nō debet, quippe cum quarundam exempla præcedant. Itē oſtendit damnationem tales manere, ne facile audeant quod implere difficile eſt, aut ſi animus eſt huic deuotioni dedit⁹, apud ſe interim teneat, quia temerariū dicit eſſe profiteri, quod ad huc iuuenili ætati credi non debet. Itē quantū laudabile eſt, ſi impleat, quod vltra vires eius creditur, tāto magis puniēdus erit, ſi hoc ſibi audeat imponere, pręſumptione temeritatis, quod ferre non poſſit, &c. Iuniores igitur viduas, Paulus, propter pericula, quæ recenſet, non vult porro aſtringi ad cœlibatum, ſed nubere.

De viduis iunioribus cœlibatum professis adhuc in collegio viduarū degentibus.

Sed quid de illis iunioribus Paulus vult fieri, quę ipſo facto profeſſę iā erant cœlibatum, vtpote receptæ in collegium viduarū? Certe ſi laſciuia vtantur non vult eas in peccatis, quæ inde ſequi videt, perſeuerare, & in damnatione manere. Quia vero cum propoſito ſeruandæ viduitatis receptę erant, num ideo coniugium ſub pœna æternę damnationis in perpetuum ipſis prohibet, etiaſi continere non poſſint, propoſitis interim alijs contra incontinentiam remedijs? Hoc certe non facit. Meminerat enim quod paulo ante, cap. 4. ſcripſerat, doctrinam Dæmoniorum eſſe, prohibere coniugium illis, qui nō continent. Sed illas etiam viduas, quæ viduitatem profeſſæ erant (ſi ita loqui liceat) cum poſtea laſciuirent, & nō cōtinent, illas inquam Paulus vult nubere, idque ideo ne vllam occaſionem præbeant Diabolo, & ne tandem, ſicut nonnullis acciderat, prorſus retro poſt Satanam conuertantur, ſi præter vires & voluntatem, in cœlibatu manere cogerentur, & aditus ad legitimas nuptias ipſis prohiberetur. Si igitur temerariæ, imprudentes & incautæ promiſerūt cœlibatum, ſi propoſitum illud in ipſis mutatum eſt, & continere non poſſunt, ſi inde in peccata, quę Paulus recenſet, prolapſæ ſunt; agant pœnitentiam, petāt remiſſionem. Ne vero in damnatione maneant, & tandē prorſus poſt Satanam ſubuertantur. Paulus vult ipſas nubere, non autem laſciuiendo contra Chriſtum, ſed in Domino, idque ideo ne in poſtremum præbeant occaſionem Diabolo. Velle itaque nubere in huiuſmodi viduis, ſi continere non poſſunt, non ſimpliciter damnat, ſed laſciuiendo contra Chriſtum & abiecta fide velle nubere, hoc vero damnat.

Qua non continēt post viduitatis etiam professionem vult nubere.

Quid in his viduis damnabile vocet Paulus.
Chrysost.

Hanc ſententiā contextus Pauli manifeſte oſtendit, atque ita expreſſe eum interpretatur Chryſoſtomus. Quoniā, inquit ipſe, volūt nubere, volo & ego iuniores nubere, liberos gignere, domū adminiſtrare. Longe. n. pręſtat hęc facere, quā illa (quę ſcilicet de damnatis viduis recēſet) Oportebat quidem curare, quęDei ſunt, oportebat fidem ſeruare, quādo vero illa nō fiunt, melius eſt hæc fieri, quam illa, quippe viduitas illa nihil parit boni, ἀλλὰ ἢ τοῦ γάμου τούτου, ex hiſce vero nuptijs (earum ſcilicet, quæ

viduitatem professæ erant, cum continere non possent) multa bona. Et Theophylactus illa duo (iuniores nubere volūt, & volo iuniores nubere) ita connectit: Volo & ego indulgens & concedens earum votis, ne Diabolus illudat ipsis, quod cum Christi sponsæ essent factæ, sint adulteræ, ideo sub matrimonium eas duco. Ambrosius etiam illud, Volo iuniores nubere, ita explicat: Quoniam quæ supra dixit de huiusmodi, quod contraria & illicita perducant eas ad mortem, idcirco cōsilium dat, & præcipit ea fieri, quæ licita sunt. Et multum expedit nubere, quam sub bona & pia professione notabiliter incedere. Sic enim inuenit occasionem Satanas, quomodo subuertat animas inconsultas, cum pia profitētes iniuste versantur. Hæc Ambrosius. Locus igitur ille Pauli de viduis prorsus nihil patrocinatur Pontificiorum sententiæ, de votis cœlibatus, vel faciendis, vel factis, sicut quidē illa in Pōtificia Ecclesia vsitata sunt. Iuniores enim viduas non vult recipi, & receptas, seu, vt loquuntur, professas, si continere vel non possint vel non velint, vult nubere, quarum vtrunque contra Pontificiæ Ecclesiæ doctrinam & praxin pugnat. Et hæc de loco illo Pauli aliquanto prolixius annotare volui, vt perspiceretur, quanto rectius, certius, firmius & iucundius interpretatio scripturæ ex ipsis fontibus, quam ex cisternis humanarum commentationum petatur. Atq; hoc est secundum principale argumentum pro voto cœlibatus.

Theophylactus.

Ambrosius.

Tertium argumentum ex scriptura ita confingunt: Quia Maria, Lucæ 1. non in præterito, sed in præsenti loquitur, virum non cognosco. Fingunt igitur, Mariam habuisse propositum, & fecisse solenne votum seruandæ perpetuæ virginitatis. Et mox addunt Rhetoricas amplificationes, Deum in sanctissima Deipara virgine, votum perpetui cœlibatus in nouo Testamento, voluisse declarare. Sumpta autem hæc sunt ex apocryphis traditionibus. Extat enim Protoeuangelium Iacobi, vbi narratur Mariam anno ætatis tertio, accensis lampadibus, per puellas solenniter ductā fuisse in templū, ac iuxta votum consecratā, in sancta sanctorum ipsam de manu Angeli cibum accepisse. Anno vero ætatis duodecimo, Angelū apparuisse Pontifici, & iussisse, vt alicui ex maritis viduis traderetur in custodiam virgo seruanda. Hæ apocryphæ fabulæ specioso titulo traditionum sæpe etiam Patribus imposuerunt, sicut Epiphanio spelunca Bethleemitica, & Augustino commentitium hoc votum Mariç, quod diserte contra scripturam pugnat. In templo enim, & sub sacerdotib. veteris Testamenti, votum perpetui cœlibatus prorsus ignotum fuit, nec mandatum, nec exemplum habens. Historia vero noui Testamenti diserte dicit, Mariam desponsatam fuisse Iosepho, ita vt aliquando conuenirent. Et notum est, quid in Scriptura significet συνελθεῖν. Nec Maria, nec Ioseph aliter sciuerunt, priusquam ab Angelo de summo mysterio incarnationis filij Dei edocerentur. Falsum igitur est, & Euangelio contrarium, quod apocrypha fabula fingit de voto Mariæ. Sed qualia sunt vota Pontificia, talis est etiā prima eorum dedicatio, fabulosa scilicet. Quod autem non in præterito loquitur Maria, sed inquit, virum non agnosco, ratio manifesta est. Quia enim nondū erat in domum sponsi deducta, nec breui adeo hoc futurū erat. Nam post tres menses & amplius Ioseph demum de deductione cogitare cœpit, Matt. 1. Postquam scilicet ex ædibus Elisabeth Maria reuersa esset Nazareth, Lucæ 1. Dicit igitur, quomodo fiet istud, cum nondum cognoscam virum, hoc est, cum nondū verser in cubili cōiugali, aut nondum vtar consuetudine coniugali. Non enim sequitur, si in præterito dicatur, illa cognouit virum, ergo concipiet.

An Maria fecerit votū virginitatis.

Protoeuangeliū Iacobi.

Fabula apocrypha vendita'a Apostolicis traditionibus.

Quarto, Ex illo loco Rom. 7. Viuente viro adultera vocabitur, si nupserit alteri viro, veteres multa argumenta formant, in quibus præcipuum robur obligationis voti cœlibatus cōstituunt. Basili' dicit, nulla despon-

IV. Arg. ex loco Rom. 7. Basilius.

sata, viuente sponso, potest alium sine crimine adulterij ducere. Sed Deo dicatæ virgines sunt desponsatę Christo. Ergo post votum nubere, adulterij crimen est corā Deo. Ambrosius inquit: Quę se spopondit Christo, iam nupsit, iam immortali iūcta est viro, & si iam nubere voluerit, adulteriū perpetrat. Chrysostomus dicit: Quę seipsam semel Domino desponsauit, iam non est libera vt cui velit nubere possit, non enim mortuus est vir eius, sed si viuente viro immortali, mortalē in Domini thalamum superinduxerit, non adulterium tantum, sed incestum perpetrabit.

Ambrosius.

Chrysostomus.

Obiectio ex 2. Cor. 11.

Sed responsio manifesta est. Scriptura enim docet, non solos cœlibes desponsari Christo, sed totam Ecclesiam esse sponsam Christi & desponsationem in illam fieri non cœlibatu, sed vera fide iuxta verbum, Oseæ, 2. 2. Corinthiorum vndecimo: Manifesta igitur fallacia est, a spirituali despōsatione hominis interioris argumentari, contra legitimum coniugium hominis exterioris. Eadem enim ratione sequeretur, etiam nulli prorsus fidelium liberum esse coniugium, omnes enim fideles desponsati sunt Christo.

Quod vero 2. Corinth. 11, nominat virginem copulatam Christo, non intelligit externum cœlibatum, sed loquitur de tota Ecclesia Corinthiorum, in qua præter virgines & viduas, nō tantum coniugati erant, verum etiam, qui à scortatione, adulterio, imo ab incestu conuersi erant, 1. Corinthiorum 6. Multi enim coniugati, imo quæ meretrices fuerunt, fidem Christi habent, quam fatuæ virgines non habent, Matth. 25. Et illā ipsam argumentationem veterum Augustinus de bono viduitatis, capit. 10. expresse reijcit & refutat recitatis multis absurdis quæ inde sequātur & vocat opinionem minus consideratam. Si vero certo scire cupis, quod verum sit adulterium oppositum desponsationi spirituali, seu qui sint illi, qui fornicantur a Domino, autque sit generatio adultera: interroga Scripturam, & illa mōstrabit tibi, quæ & vbi sint spiritualia prostibula & propudia. Scriptura enim scortationem seu adulterium spirituale ita describit, quando anima, quæ Christo fide despōsata est, à verbo ipsius discedit, & electitios cultus instituit extra & cōtra verbum Dei, aut ab eius subiectione & obedientia se auertit, Ierem. 3. Ezech. 16. Ose 4. 2. Corint. 11. Isti igitur, qui contra verbum Dei, malunt vri, quam nubere, & ex cœlibatu faciunt satisfactionem pro peccatis, ac meritum vitæ æternæ, vere sunt spiritualia prostibula in regno Dei, & adulteri Christi, nō autem illæ virgines, quæ cum donum continentiæ non habeant, iuxta mandatum Dei nubunt in Domino, & vocem sponsi sui sequuntur, melius est nubere quam vri.

Augustinus veterum argumentationem reijcit.

Scortatio spiritualis

Quinto, Illi qui vouent cœlibatum iuri communi (scilicet si nō continent nubant: Item, si nupserit, non peccat) volentes renuntiant, & vnicuique certe licet iuri suo renūtiare, ac si fiat hoc propter cultū Dei, gratum est Deo, &c. Respondeo: In politicis rebus alia ratio est, sed in spirituali libertate noui Testamenti Paulus dicit, nō esse faciendum, vel admittendum iugum seruitutis, Galat. 5. & in hoc casu Paulus præbet planā respōsionem. Qui enim dono continentiæ præditus est, atque ita habet potestatem propriæ voluntatis, vt si nubat, benefaciat, si non nubat melius faciat: is si iuri nubendi renuntiet, & se propter regnum cœlorum eo fine, sicut hactenus dictum est, castret, bene facit. Et tamen ne is quidem debet sibi laqueū inijcere, vt si amplius continere non possit, remedio coniugij vti non liceat. Qui vero donum cœlibatus non habet, ei ius illud (si non continent, nubant) non est liberum in vtramq; partem, sed est necessarium remedium, diuinitus mandatum non continentibus, cui si renuntiat, peccat, & tētat Deum, sicut superius ostendimus, & contra mandatum Pauli inijcit sibi laqueum.

V. Argumentum vouentes cœlibatū iuri suo contrahendi matrimonium renuntiāt.

De habentibus donum continentiæ.

De non habentibus donum continentiæ.

Sexto,

Sexto, Citatur etiã pro voto cœlibatus locus 2. Mach. 14. Razias multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Iudaismo, corpus & animam tradere contentus pro perseuerãtia. Et hinc forsan Ambrosius sumpsit illud, quod scripsit, iustã esse causam sacerdoti, ob quam martyrio se exponat, ne virgo Deo sacrata tradatur nuptui. Ad hãc ex Machabæis sententiam multa possent responderi, quod liber non sit Canonicus, quod idem Razias exemplo non probando seipsum contra quintũ præceptum interfecerit, quodque votum perpetuæ continentiæ in veteri Testamento non fuerit. Sed expeditissima responsio est, quod sit fallacia figuræ dictionis: hæc n. sunt Græca verba: ἦν γὰρ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις τῆς ἀμιξίας, κρίσιν εἰσενηνεγμένοις τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ παραβεβλημένος, hoc est, superioribus tẽporibus secessionis (scilicet à prophano cum Gentibus cõmercio) cum actiones iudiciales propter Iudaismum intentarentur, corpus & vitam pro Iudaismo Razias obiecerat. Nullum itaq; verbum in hac sententia est de voto perpetui cœlibatus.

VI. Argumentum. Raziæ exemplum. Ambrosius. Machabæorum liber nõ Canonicus. Fallacia figura dictionis.

Septimo, Illud etiam argumentum, quod Augustinus tractat de adulterinis coniugijs, accõmodant ad votum perpetui cœlibatus, nempe, Si vxor occupetur tali ægritudine, vt non possit ferre maritum, aut si maritus iuuenculæ captiuus teneatur. In tali certe casu & marito & vxori alia remedia vitandæ fornicationis proponenda & quærenda sunt, quam nouæ nuptiæ.

VII. Argumentum.

Idem ergo dicũt facere debere, & posse eum etiam, qui cœlibatum vouit, etiamsi donum non habet. Respondeo: Aliud est, quando vel Deus immittit calamitates tales in coniugio, vel quando propter vocationem & confessionem, relinquenda est vxor & liberi, Mat. 19. Et aliud est quando homo non habens donum continentiæ sibijpsi sine vocatione diuina per votum contra verbum Dei, prohibet coniugium. Hoc enim pertinet ad doctrinas Dæmoniorum, 1. Tim. 4. Quando enim Deus aliquem vocat ad crucem, simul promittit gratiam, quod non velit pati, vt supra id, quod possumus tentemur, 1. Corinth. 10. Quando vero nos ipsi sine mandato & promissione Dei aliquid suscipimus, ibi, quia Deum tentamus, nõ possumus nobis polliceri auxiliũ diuinum. Nec debemus spe diuini auxilij aliquid suscipere, quod sit vel præter, vel contra verbum Dei, sicut est votum cœlibatus in illis, qui non habent donum.

Postremo, ex Patrum Scriptis multa & varia conquirumt subsidia, pro stabiliendis votis suis, quę hoc loco omnia recẽsere nõ est nostri instituti. Et historiam quidẽ antiquitatis de cœlibatu, postea in loco de cœlibatu sacerdotum cõtexemus. Nunc vero breuiter tantum annotabimus, quid ad obiectiones ex Patribus vere respõderi posset. Non autem ignoramus, quod Patres vota perpetui cœlibatus probent, quodque illa obligatoria etiam agnoscant. Sed ad omnes sententias, quæ ex Patribus subijciuntur respondemus.

Testimonia patrum pro asserendo voto cœlibatus.

I. Quod ipsi Patres non cupiunt sua Scripta tanquam Canonica recipi, se volunt ea ex Canonicis considerari, vt si quid in illis, cum Canonicis congruit, cum laude eorum recipiamus: Si quid dissentit, bona ipsorum venia libere respuamus, sicut in prima parte, tales ipsorum Patrum sententias multas annotauimus.

Generalis responsio ad sententias patrum.

II. Argumenta veterum, quibus vota illa, & perpetuam eorum obligationem probare conatur, talia sunt, quæ vel ipsi inter se, alter alterius argumenta reijcit & refutat, vel certe infirmis fundamentis nitũtur. In pręcedentibus enim ostẽdimus, quomodo celebre illud omnium ferme veterum argumentum, de desponsatione sanctimonialium cum Christo,

Argumẽta veterũ ab ipsis patribus subinde refutata sunt.

Vota cœlibatus è scriptura probari nequeunt.

ab Augustino, vt opinio minus considerata, reiiciatur & refutetur. Et vicissim, quomodo argumentum de prima fide viduarum, quod Augustinus censet fortissimum esse, à Chrysostomo, Ambrosio & Theophylacto, in explicatione illius loci Paulini infringatur, etiam ostēdimus. Ita argumentum de voto Mariæ esse apocryphum monstrauimus. Cumq; reliqui sententiam suam de votis ex scriptura probare conentur. Epiphanius diserte dicit, ex scriptura hoc non posse haberi. Allegat igitur traditionem, qua conatur probare, Apostolos cōstituisse, peccatum esse, post decretam virginitatem ad nuptias conuerti. Sed librum illum Clementis de constitutionibus seu ordinationibus Apostolorum, sexta Synodus dicit apocryphum & adulteratum esse. Cum itaq; nō ex scriptura, sed ex traditione, eaq; non authentica, doctrinam suam de votis habeant veteres, non obscurum est, quantum autoritati Patrum hac in re sit tribuendum. Non enim numerādi sunt, quot sunt, qui fortiter aliquid asseuerent, sed ponderandum est, quam firmiter, & ex quibus fundamētis, id quod dicunt, probent & confirment Accedit & hoc, quod non sine contradictione vota illa à Patribus in Ecclesiam introducta sunt. Basilio enim hac in re contradixit clerus Neocæsariensis. Hieronymi votarijs, quam acriter Romæ contradictum fuerit, ipse non scriptis tantum, sed discessione etiam sua, testatum fecit. Et Ambrosius, quot & quam acres habuerit hac de re in Ecclesia sua contradictores, ipse multis conqueritur, lib. 3. de virginibus. Nouum igitur hoc fuit tempore Basilij in Græca, tempore Hieronymi in Romana, tempore Ambrosij in Mediolanensi Ecclesia.

Epiphanius traditiones allegat. *Constitutiones Apostolica Clementis apocrypha.* *Patrum doctrina de votis semper est contradictū in Ecclesia.* *Basilius.* *Hieronymus.* *Ambrosius.*

10

20

Tertia responsio ad testimonia veterum de votis. *Epiphanius.* *Hesychius.* *Chrysostomus.* *Cyprianus.*

III. Veteres illi multo verecūdius, mitius & modestius materiā votorum in praxi Ecclesia tractarunt, quam Pontificij. Non enim illis, qui donum continentiæ non habebant, vota imponi volebant, sicut Epiphanius inquit contra Montanistas: Exhortamur eum, qui potest, non autem necessitatem imponimus ei, qui non potest, neque reijcimus ipsum à vita. Et Hesychius in 20. c. Leui. dicit: Non super virtutem discipulis ingeramus, sed quæ eis sunt possibilia, id est, virginitatem ei, cui possibilis est. Ita post pactum cœlibatus, si non continēt. melius esse, vt nubant, Chrysostomus ex Paulo probat, 1. Tim. 5. sicut dictum est. Et nota est celebris illa Cypriani sententia, de virginibus Deo dicatis, lib. 1. Epist. 11. Quod si se ex fide Christo dicauerunt, pudicę & castę sine vlla fabula perseuerent, ita fortes & stabiles præmium virginitatis expectent. Sin autē perseuerare nolunt, aut non possunt, melius est vt nubant, quam vt in ignem delitijs suis cadant. Certe nullum fratribus aut sororibus scandalum faciant, manifesta est sententia, virginibus etiam, quæ Deo dicatæ sunt, si postea ita perseuerare non possint, imo etiamsi nolint perseuerare, melius est nubere, quam vel vri, vel scandalum dare lasciuiendo.

30

40

Elusio multiplex sententia Cypriani. *Osius.* *Pighius.*

Hanc Cypriani sententiam Pontificij, qui eius luce premi se sentiunt, varijs modis conantur eludere. Osius inquit, forsan Cyprianus hoc dixit de illo tempore, quando nondū erant Deo consecratæ. Sed ita Epistolam illam orditur Cyprianus: Postulas, quid nobis videatur de virginib. quæ cum semel statum suum cōtinenter & firmiter tenere decreuerint, detectæ sunt, postea in eodem lecto pariter mansisse cum masculis, ex quibus vnum diaconum esse dicis. Itē, si se ex fide in Christo dicauerūt. Pighius conatur elabi per distinctionem de voto simplici & solenni: Sed vera antiquitas distinctionem illam ignorat. & ipse Pighius non multum tribuit huic rationi. Dicit enim, hoc magis pendere ex interdicto Ecclesiæ, quā ex solennitate professionis. Et certe si votum perpetui cœlibatus tam stricte, sine vlla dispēsatione ex mandato Dei obligat, impium sane est in voto simplici contra mandatum Dei dispensare, in solenni vero voto tantum propter externas quasdam solennitates ab hominib. abiectas nolle

50

dispensare. Ita enim humanæ solennitates, longe præferentur mandato Dei. Sed illa ipsa distinctione Pontificij fatentur, votum cœlibatus non propter mandatum Dei tam stricte obligare (post simplex enim votum concedunt nuptias non esse damnabiles) sed propter humanas solennitatum constitutiones.

Colonienses dicunt, Cyprianum quidem permittere illis post votum nuptias, sed pronuntiare coniunctiones illas incestas esse: Item vox Christi pronuntiat adulteram, si cum viro reperta fuerit: sed hoc luculentum crimen falsi est. Cyprianus enim non loquitur ita de legitimis cõiugijs, post decretam virginitatem contractis, sed de cohabitatione & cõdormitione virginum cum clericis, in quo casu etiam per obstetricũ inspectionẽ volebant probare se virgines esse. De eo enim casu Cyprianus expresse in epistola illa loquitur. Postremo Osius dicit, esse priuatam vnius Cypriani opinionem. Concilium vero Chalcedonense, Can. 12. contrarium sanxisse. Sed nota est Panormitani sententia, quod plus credẽdum sit vel simplici laico Scripturam producenti, quam toti simul Concilio: & Gerson concludit, in sacris literis excellenter erudito, atq; auctoritatem Catholicam proferenti, plus esse credẽdum, quam generali Concilio. Et tamen epistola illa non est priuata Cypriani, subscripserunt enim etiã presbyteri. Nec solus Cyprianus ita sensit, antea enim recitauimus, quomodo Ambrosius, Chrysostomus & Theophylactus locum Pauli, 1. Timot. 5. interpretentur.

Iesuita Colonienses.

Osius.

Panormitanus.

Gerson.

Hieronymus etiam in epistola ad Demetriadem, inquit, Sanctum virginum propositum, & cœlestis Angelorumque familiæ gloriam, quarundam non bene se gerentium nomen infamat, quibus aperte dicendum est, vt aut nubant, si continere non possunt, aut contineant, si nolunt nubere. Andradius vero præter suam consuetudinem hoc loco humanus & modestus est, inquit enim: Cyprianum illa epistola innuere, æquũ esse, vt huiusmodi virginibus post votum, Episcopi auctoritate liberum ac integrum fiat nubere, quod proprio arbitrio ipsis facere non licebat. Et addit Cypriani tanquam Episcopi primatis erat, vota Deo facta, cum iustitiæ æquitatisq; ratio postularet, irrita facere, seu vt dici solet, dispensare. Atque hoc Lector diligenter notet.

Hieronymus.

Andradius

Obseruetur autẽ, quomodo sensim & subinde maior accesserit asperitas. Epiphanius enim traditionem profert, peccatum esse, post decretam virginitatem ad nuptias conuerti, atque ideo multum temporis pœnitẽtiam imponit nubentibus post votum, vt sic tandem ad Ecclesiam inducantur, & hoc vocat χεῖμα. Sed tamẽ dicit: Melius est habere χεῖμα, quã κατάχειμα. Melius enim, inquit, est, vnum peccatum habere, quam plura, melius est, lapsum à cursu palam sibi vxorem accipere iuxta legem, & nõ quotidie occultis iaculis sauciari ab improbitate, q̃ ipsi à diabolo infertur. Et hoc vocant κατάχειμα, quando malunt occulte scortari, quam apud homines confundi. Augustinus vero adhuc durior est, damnationi aliquando subijciens nubentes post votum, sed tamen alibi coniugia illorũ non vult distrahi, aut adulteria appellari. Et capite 9. de bono viduitatis inquit: Paulus significat eas, quas nubere voluit, melius potuisse continere, quam nubere, sed melius nubere, quam retro post Satanã ire. Ante Augustinum vero Canon 18. Ancyranæ Synodi multo fuit mitior, dicit enim: Quotquot virginitatem pollicitam prçuaricati sunt professione contempta, inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierũt, haberi debebunt: Canon vero Chalcedonensis 15. dicit, maneant excommunicati. Et tamen addit, posse eis fieri humanitatem, si Episcopus loci ita probauerit.

Processu temporis rigor & asperitas votorum creuit.

Augustinus.

Canon Ancyrani Concilij.

Canon Chalcedonensis.

Ita

Pelagius.

Ita Pelagius 27. q. 1. de viduis, humaniter conatur consulere conscientijs inquit enim: Quę si propria voluntate professam pristini coniugij castitatem mutabili mēte calcauerint, periculi earū intererit, quali Deum satisfactione placare debeant. Nos autem talibus nullum laqueum debemus iniicere, &c.

Innocentius.

Innocentius vero 27. quæstion. 1. quæ CHRISTO: Ne quidem ad pœnitentiam admitti vult illas, quæ post votum nupserunt, sed licentiam agendæ pœnitentiæ ipsis prorsus præcidit, nisi coniugia separata fuerint.

Pontificij nostri temporis.

Et nostri temporis Pontificij tales non tantum excommunicant, sed crudelissime excarnificant & occidunt, cum tamen in suis votarijs, scortationes, adulteria, incestus, & totam Sodomiam bene ferre possint, modo non legitimum contrahant matrimonium. Adeone cum Patribus quidem, quorum tamen auctoritatem tanquam orcigaleam obijcere solent, Pontificijs nostris conuenit, cum tamen ipsorum etiam Scholasticorum disputationes, in votis mitigationes quasdam monstrent, dicunt enim quinque esse, quæ foueri non possunt. I. Mala seu peccata. II. Necessaria, vt si quis voueat se aliquando moriturum, vel se non esse volaturum. III. Casualia seu fortuita, quorum euentus ambiguus est, & ad bonum & ad malum, quale fuit votum Iephtæ. IV. Stulta, vt si quis voueat se velle leuare festucam è terra. V. Indiscreta, vt si quis voueat nimiam macerationem corporis, quia corpori parcendum est, Rom. 13. Coloss. 2.

Scholastici de non vouendo aut post votum non seruando.
Mala.
Necessaria.
Fortuita.
Stulta.
Indiscreta.

De dispensatione, commutatione, vel redemptione voti.

Multa etiam Scholastici disputant de dispensatione, commutatione & redemptione voti. Non itaq; simpliciter indispensabile est votum cœlibatus, cum ipsi etiam Pontifices sæpius legātur dispensasse, ne familiarū successio intercideret, cur non multo magis, ne conscientiæ illaqueatę intereant? Nam & 22. q 4. multi citātur Canones non esse seruanda promissa, vota, vel iuramenta, quibus vel temere & incaute malum turpe aut stultum promissum fuit, vel quod seruatum in peiorem vergeret exitum. Isidori verba sunt: In malis promissis, rescinde fidem, in turpi voto, muta decretū, quod incaute vouisti, ne facias: impia est promissio quæ scelere adimpletur. Bedæ sententia est, si aliquid forte nos incautius iurare contigerit, quod obseruatum in peiorem vergat exitum, libere illud salubriori cōsilio mutandū nouerimus, ac magis instante necessitate peierādum, quā pro vitando periurio in aliud crimē grandius esse diuertēdum. Elibertanus Canō dicit: Definitio incauta laudabiliter soluenda est, nec est præuaricatio, sed temeritatis emendatio. In quem vero exitum vota eorum, qui continere non possunt, vergant, toti mundo manifestum est. Et tamen Tridentinum Concilium, nec Pauli, 1. Timoth. 5. nec veteris Ecclesiæ humanitatem imitari voluit, sed simpliciter statuit: Si quis dixerit posse omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam vouerint, habere donum, anathema sit.

Votum cœlibatus non simpliciter dispensatione caret.
Isidorus.
Beda.
Elibertanus Canon.

DE COELIBATV SACERdotum.

Quæstio hæc est πολυπλόκου, sicut Græci loquuntur: Sed quia pleraque quæ huc pertinent, in præcedentibus explicata sunt, breuitati, quātum quidem fieri poterit, operam dabimus. Non autem repetā publicas totius Christiani orbis querelas de notoria infamia inquinati apud Pontificios cœlibatus, nec illorum rationem imitabor, qui ipsa causę æquitate existimarunt se a Prælatis Ecclesiæ impetrare posse vt legē de cœlibatu Sacerdotū, quæ occasio fuit, vt vniuersus ordo Ecclesiasticus fœde contami-

taminaretur, Ecclesia sequēs pastorum exempla, obscœnis libidinib. impleretur, & vniuersa religio ludibrio exponeretur, tollerent. Nec lamentabiliter deplorabo, quam turpiter piorum Principum expectationem fefellerint Tridentini Patres. Erudite enim, copiose & facunde factum hoc est, à multis. Quid vero argumentis, querelis, petitionibus & lamentationibus hactenus effectum sit, intelliges, si libuerit nonū Canonem octauæ sessionis, audire, qui sic habet.

CANON IX.

Si quis dixerit, Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem, solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, & oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis (etiamsi eam vouerint) habere donum, anathema sit: cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

EXAMEN.

Vides, Patres illos adeo esse inhumanos, vt nec filiorum suorum tristi imbecilitate certo periculo, & manifesta pernicie nec totius Ecclesiæ offendiculis & querelis moueantur. Hoc enim semel sibi proposuerunt, neruos regni Pōtificij deffendere & stabilire, etiamsi fracta collabatur Ecclesia. Prudenter autem sibi cauerunt, ne rationes Decreti exponerent, sed cum multos in hac arena infeliciter pugnasse viderēt, compendium victoriæ esse iudicarunt, si solo anathematis fulmine, argumēta, quæ soluere nō possent, prosternerent. Nos vero merito cogitamus illud Tertulliani: Lex quæ probari se non vult, merito suspecta est, & si non discussa & probata Dominetur, improba est: cum nulla lex sibi soli conscientiam suæ iustitiæ debeat, sed eis à quibus obsequium expectat: Præcipua igitur capita in quibus controuersia hęc consistit, ordine examinabimus, & simplici breuitate explicabimus.

Tridentini Patres neruos Pontificij regni retinere student.

Rationes decreti reticentur.

Tertullian' de legibus.

CAPVT I.

QVÆ SIT SCRIPTVRÆ SENTENTIA & definitio de hac quæstione.

Iureconsulti recte dicunt, Lata lege, quicunq; vult sapientior esse lege, fatuus est. Cum vero extet in Scriptura certa & manifesta determinatio huius quęstionis de coniugio sacerdotum, non in genere tantum, sed expresse seu in specie: Pontificij tamen conquisitis vndiq; argumētis & rationib' ita disputāt, quasi vel nihil de hac quæstione in Scriptura definitum extaret, vel quasi sapientiores vellent & possent esse lege diuina. Ita Andradius prolixe & splendide rhetoricatur de dignitate & salutari vtilitate ministerij, ꝙ requirat homines, qui sancti sint & immaculati, in quibus Spiritus sanctus habitare possit, qui aliarū rerum curis abiectis, totos se addicant Domino, vt diuinis rebus perpetuo vacare, altissimis fidei & religionis mysterijs intenti esse possint. Atqui inde pronuntiat, sacerdotibus minime conuenire statum coniugij, quod hominem in cōtraria sæpe studia distrahit, animum importunis & inanibus curis excruciat, & temporalibus rebus immergit, ac mox declamatorie addit, Satanam, qui olim vnius Euæ operæ vsus est, vt vniuersum genus humanum ab altissimo iustitiæ gradu deiectum, in extremas miserias conijceret, nunc omnium sibi fœminarum veluti auxilia adiungere, magnoque impetu in Ecclesiasticum ordinem inuadere, vt illi pudicitiæ sanctimoniæque splendorem eripiat, atq; ita Sacramenta, in quibus potissima salutis nostræ præsidia posita sunt, euertat & demoliatur. Quorsum vero hæc tam grande, nisi vt probet se esse sapientiorem Paulo, qui quasi ex imperitia

Pontificij lege diuina sapientiores videri volunt.

Andradij de coniugio sacerdotum contumelia.

ritia dixisset: Oportet Episcopum vnius vxoris virum esse. Andradius ex penetralib. Tridentini Concilij pronuntiat, multo conuenientiorẽ & sapientiorem legem esse, qua sacerdotibus omni ratione interdicitur, ne vxores habeant.

Hic si nos prętcrita Scripturæ determinatione rationes contrarias colligere, & coniugium sacerdotibus rectius conuenire, nostris argumentationibus ostendere conaremur, mare dispensationũ ingrederemur, & infinitæ essent ingeniorum concertationes, & rationum conflictationes. Sicut igitur Iureconsulti, quando habẽt certam & expressam legem, non de ea, sed secundum eam iudicari volunt: Ita disputatio hæc omnium rectissime ita instituitur, vt inquiratur, quid Scriptura de hac quæstione pronuntiarit & definierit, in illis præcipue locis, vbi ex professo materiã hanc tractat. Sicut enim quæuis dogmata, ita hæc etiam quæstio in Scriptura certam & propriam suam sedem habet. Quis vero rectius & melius constituere posset (an coniugium conueniat in ministerio Ecclesiastico) quam ipse Spiritus sanctᵘ, qui est auctor & gubernator ministerij? Quod si in Scriptura nihil de hac quęstione definitũ extaret, imitanda tamen nobis esset Pauli modestia, vt etiamsi nobis videretur cœlibatus melius conuenire sacerdotio, non tamen leges ferre, sed modeste dicere deberemus: Præceptum Domini non habeo, consilium autem do, ita tamen, vt nemini laqueum inijciam. Iam vero cum quæstio hæc ex professo extet in Scriptura determinata, quid aliud est in diuersam & contrariam partem, non tantum disputare, sed rigidissimas leges ferre, & eas inclementer defendere, quam os in cœlum ponere, & sapiẽtiam Dei Iustificare. Matth. vndecimo, Deum consilijs nostris velle instruere & adiuuare? Esaiæ quadragesimo, De aduerso respondere Deo? Roma. 9. Imo contradicere factori suo? Esaiæ 45. Cum igitur habeamus Scripturæ decisionem, non patiamur nos ab illa abduci in campum vel Dialecticarum ratiocinationum, vel Rhetoricarum declamationũ, vel immensum illud pelagus humanarum constitutionum, sed iuxta pium Constantini consilium ex Scriptura diuinitus inspirata, quæramus & sumamus quæstionis huius solutionem.

Status huius controuersiæ.

Constantini consilium de controuersiis in Ecclesia.

Omnes igitur qui decorem domus Dei (Psal. 36.) diligunt, summis votis merito exoptant, vt ministerio verbi & Sacramentorum in nouo Testamento, sua dignitas, grauitas, auctoritas & sanctitas cõstituatur, constet & conseruetur. Et quidem Pontificij clericis suis ideo prohibẽt coniugium, quia existimant, illud nõ decere, non ornare non adiuuare, sed dedecere, magis impedire, obscurare, polluere & inquinare dignitatẽ, & sanctitatẽ vitæ sacerdotalis. Sed nos sumimus illud axioma, quod nemo nisi atheos negare potest: Illũ scilicet solum optime nosse, quid dignitatem & sanctitatem ministerij Euangelij, vel deceat vel adiuuet, vel dedeceat & impediat, qui auctor, gubernator & dominus est ministerij, imo cuius sacerdotes sunt συνεργοὶ, 1. Cor. 13. hoc est, Tales administri, quos Deus tanquam consortes & cooperarios ad cõmunionem seu participationem sui operis, quo ipse colit & exædificat Ecclesiam, admittit & assumit, vt ipsorũ ministerio vtatur, & per illud efficax sit, hoc enim significat συνεργός. Et quia ille in Scriptura ex professo quæstionem hanc de sacerdotum noui Testamenti sanctitate & virtutibus explicauit, certe nõ stultum tantum, sed prorsus impium esset, prætcrita imo quasi abrogata & conculcata illa Spiritus sancti determinatione, aliud diuersum, imo contrarium vel ex nostris cogitationibus, vel ex hominum constitutionibus statuere velle.

Axioma in hac quæstione certissimum.

συνεργοὶ quid sit.

Spiritus sanctus igitur per Paulum electum suum organon, multis &

accurate describit illas virtutes, quas Deus in Episcopo, ad retinendã, ordinandam & adiuuandam dignitatẽ, grauitatem & sanctitatẽ ministerij, requirit. Primo, quod ad doctrinam attinet, vt Episcopus sit διδακτικός, hoc est, sicut ipse explicat, vt teneat mysterium fidei, 1. Tim. 3. & amplectatur sanam doctrinam, Tit. 1. sit affectatus & enutritus in verbis fidei, & bonæ doctrinæ, 1. Timoth. 4. sit idoneus, & alios quoque doceat, prophanas verborum pugnas & inanitates fugiat, sermones veritatis recte secet, 2. Timoth. 2. potens sit exhortari per doctrinam sanam, & contra dicentes arguere, Tit 1. instet opportune, importune arguat, increpet, exhortetur in omni patientia & doctrina, 2. Timoth. 4. persistat in his, quæ didicit, Tit. 3. formam habeat sanorum verborum, 2. Timoth. 1. depositum custodiat, & mandatum sine macula irreprehensibile seruet, 1. Timoth. 6. attendat lectioni, donum suum nõ negligat, sed exuscitet meditando & exercendo, vt profectus ipsius manifestus sit in omnibus, 1. Tim. 4. Oret pro se & pro Ecclesia, 1. Tim. 2. Ita enim Paulus explicat, quid sit διδακτικός.

Virtutes, quas Deus in Episcopo requirit.

Διδακτικός.

Secundo, requirit in Episcopo donum gubernationis Ecclesiæ, & describit, quomodo debeat versari in domo Dei, quæ est Ecclesia, hoc est, quomodo debeat Ecclesiam curare seu guuernare, 1. Timo. 3. Quomodo ministeria debeat constituere & eorum inspectionem habere, 1. Timo 3. Tit. 1. quẽ processum debeat seruare contra aduersaries doctrinæ, 1. Titu. 1. 2. Tim. 2. Tit. 3. quomodo iudicia Ecclesiastica erga peccantes, lapsos seu accusatos, sint instituenda & exercenda, 1. Tim. 5. 2. Tim. 3. quomodo supplicationes seu preces publicæ sint instituendæ, 1. Timo. 2. quomodo singulis ordinibus seu statibus in Ecclesia pia officia sint præscribenda, & quæ in illis desiderantur, corrigenda, 1. Timo. 2. 5. & 6. Tit. 2. & 3. quomodo pauperum cura sit habenda. Hæc enim ad gubernationem Episcopi Paulus refert.

Donum gubernationis.

Tertio, quia ad ministerium recte peragendum omnino necessaria est Spiritus sancti præsentia, gubernatio & confirmatio, requirit igitur Paulus in Episcopo talem sanctitatem, ne Spiritum sanctum per peccata contra conscientiam excutiat. Ideo inquit, mysteriũ fidei teneat in conscientia pura, 1. Timot 3. Militet in prophetijs bonam militiam habens fidem & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragium fecerunt, 1. Timoth. 1. Exerce te ipsum in pietate, charitate, fide, castitate, 1. Timoth. quarto: Fuge auaritiam, quæ multos in exitium demergit, sectare iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem, certa bonum certamen, apprehende vitam æternam, 1. Timoth. 6. Labora vt bonus miles Christi, nemo vero militans implicat se negotijs secularibus, sed vt ei, qui se in militiam delegit, placeat. Stude te probatum exhibere Deo, operarium non erubescendum. Qui se emundarit ab istis, erit vas in honorem, sanctificatum, accommodum vsibus Domini, ad omne opus paratum. Iuueniles concupiscentias fuge, sectare verò pacem cum ijs, qui inuocant Dominum, 2. Timoth. 2. Deuita vitia, quæ faciunt reprobos circa fidem. 2. Timoth. 3. Assectare institutionem meam propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, afflictiones, 2. Timo. 3. Vigila, obdura in afflictionibus, ministerium tuum imple, 2. Tim. 4. Te ipsum castum custodi, 1. Timoth. 5.

Mores seu conuersatio.

Quarto, requirit Paulus in Episcopo talem vitæ sanctitatem, morum, probitatem, & conuersationis grauitatem, vt & typus sit gregis seu fidelium. 1. Petr. 5 in verbo, in consuetudine, in dilectione, in spiritu, in fide, in castitate, 1. Tim. 4. Per omnia te ipsum præbẽs formam bonorum ope-

rum in doctrina, in integritate, in grauitate, Tit. 2. Et vt aduersarij pudore suffundantur, nihil habētes, quod de vobis dicant mali: sed vt nemo vos possit criminari, 1. Timoth. 3. Sicut illas virtutes recitat ac describit, Tit. 1. 1. Timoth. 3.

Hæ sunt virtutes, quas Spiritus sanctus in ministro verbi requirit, quibus ostendit constitui, ordinari & adiuuari dignitatem, grauitatem, reuerentiam & sanctitatem ministerij verbi & Sacramentorum in nouo Testamento. Illas hoc loco recensere volui, vt planum facerem, nos nihil aliud cupere & quærere quam vt ministerio vera illa dignitas, reuerentia & sanctitas, quam ipse Spiritus sanctus præscribit & requirit, restituatur, conseruetur & excolatur. Pontificij vero his sepultis, tantum contra castitatem & sanctitatem legitimi coniugij, disputant, & laqueos faciunt. Et modo quis coniugium abiuret & detestetur, etiamsi reliquis virtutib. Episcopalibus sit destitutus, imo cōtrarijs vitijs contaminatus, is demum capax & habilis iudicatur. Si quis vero reliquis virtutib. à Deo sit ornatus, tantum autem vnius legitimæ vxoris maritus sit, is contumeliose ministerio repellitur, reijcitur, remouetur, excommunicatur, proscribitur, occiditur.

An cœlibatum in sacerdote Spiritus sanctus requirat.

Sed videamus an Spiritus sanctus ad illas Episcopi virtutes tenendas, conseruandas & excolendas, cœlibatum faciat necessariu, & coniugium, tanquam obstaculum & maculam illarum virtutum, inde excludat & remoueat? Certe in prolixo & accurato illo virtutum Episcopalium catalogo, nec virginitatis, nec viduitatis facit mentionem: sed de cœlibatu tacens, non tantum mentionem facit matrimonij, sed in dotibus & virtutibus, quas in Episcopo & cæteris ministris reqrit. Primo loco ponit hoc, vt Episcopus sit vnius vxoris maritus, frugi paterfamilias, & bon⁹ liberorum suorum formator. Nec tamen cœlibes, si certa dona ad ministerium necessaria habeāt, excludit, ipse enim Paulus cœlebs fuit, & vellet omnes ita esse, 1. Cor. 7. Et Christus laudat illos, qui se castrant propter regnum cœlorum: sed addit, non omnes capiunt verbum hoc. Et Paulus inquit: vnusquisq; habet proprium donum ex Deo, castitatem igitur in ministerio requirit Paulus, 1. Tim. 4. & 5. sed eam esse duplicem, in cœlibatu scilicet, & in coniugio, & antea demonstratum est, & hoc loco Paulus ostendit, cum inquit, sit vnius vxoris vir. Qui igitur cæteris virtutibus ad ministerium necessarijs præditus est, & præterea habet donum cœlibatus, is, quia absq; vlla distractione aliarū solicitudinū potest Domino adhærere, & quæ Domini sunt curare, recte potest in Episcopum eligi. Quod vero Paulus hoc loco cœlibatus expresse non facit mentionem, hoc proculdubio ideo factum est, ne propter admirationē cœlibatus aliquis, qui cæteris virtutibus ad ædificationem Ecclesię necessarijs caret, eligatur, aut ne in electione cœlebs propter cœlibatum præferatur coniugato, si is pluribus & præstantiorib. virtutib. ad Ecclesiæ ædificationem vtilibus & necessarijs à Deo ornatus sit. Ne igitur inter solos cœlibes idonei quærātur eligendi ad ministerium, neue omnes cœlibes existimentur ad ministerium idonei, vtque ostendat, non tot vere cœlibes ad ministerium idoneos reperiri, quot Ecclesia ministris opus habet, & vt maxime tot reperiri possent, non tamen eos, qui donum continentię non habent, sed malunt nubere quam vri, ac ad vitandam fornicationem contrahunt matrimonium, à ministerio arcendos esse, si cæteris virtutib. pręditi sint. Ideo cum de cœlibatu taceat, expresse dicit: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris maritum, 1. Timot. 3. Item, presbyteri constituantur, si quis sine crimine est vnius vxoris vir, Tit. 1. Manifestum igitur est ex hoc loco Pauli, virtutes ad ministeriū necessarias, & donū cōtinentię nō semper esse coniuncta, imo adeo raro esse coniuncta, vt Paulus ideo inter vir-

Cœlibes à ministerio non excluduntur.

Castitas duplex.

Quare Paulus non dicat sit cœlebs, sed maritus.

tutes Episcopi cœlibatus prorsus nō meminerit, sed coiugij. Ad ea enim, quæ frequenter & facile veniūt, potius debet accōmodari ius, quā ad ea, quæ rarius & difficilius contingut, dicunt Iureconsulti. Manifestū etiam hoc est ex textu Pauli, Deum illis etiam, qui donum continentię non habent, sed ideo, quia se non continent, contrahunt matrimonium, conferre eas dotes, quæ in ministerio ad ædificationē Ecclesiæ necessariæ sunt.

Deum matrimonio iunctis confert dotes ministerio necessarias.

Cum igitur Spiritus sanctus velit eos eligi, & constitui Episcopos seu presbyteros & diaconos, qui præditi sunt virtutib. ad ministerium necessarijs, & virtutes illæ sint dona Dei, quę confert, quib. ipse vult, & ipse hoc loco diserte declaret, quod non illis vel tantum. vel semper ea cōferre velit, qui donum continentię habent sed & illis, & quidē frequentius illis, qui propter vitandam fornicationem vnius vxoris mariti sunt, atq; ideo diserte præscribat eum eligēdum & constituendum Episcopum, qui sine crimine vnius vxoris maritus est, si reliquis virtutibus ornatus sit. Quid quæso amplius requirimus, aut vlterius desideramus, si ex ipsius Spiritus sancti ore veritatē haurire & discere satis esse putamus? Quod enim obijcitur ex loco 1. Cor. 7. solicitudines & distractiones coniugales & obstaculo & impedimēto esse operibus, curis & exercitijs ministerij. Certe extra omnem controuersiam Deus omnium optime nouit, quid ministerio impedimento sit, vel non sit. Is vero per electum suum organon dona ad ministerium necessaria, & verum vsum eorum, attribuit etiam marito vnius vxoris, qui liberos, & curam rei familiaris habet. Contradicit igitur Spiritui sancto, qui disputat & clamitat, coniugium per se esse impedimento ijs, quæ ad ministerium pertinent.

Obiectio ex 1. Cor. 7.

Nec vero hoc tantū dicit Paulus, quod Mantuanus de Hilario Episcopo canit (Non nocuit tibi progenies, non obstitit vxor, Legitimo coniuncta thoro) sed nominatim affirmat, cōiugium quasi scholam progymnasmatum esse vbi Episcopus in minoribus discit, exercet & specimen edit, quomodo curanda & gubernanda sit Ecclesia Dei. Vulgare enim prouerbium fuit, sicut Chrysostom. annotat: Bonus œconomicus cito fit bonus politicus, ὁ οἰκονομικὸς, καὶ πολιτικὸς ἂν γένοιτο ταχέως. Expendit etiā hoc Chrysostomus, cum Episcopi officium sit, in Ecclesia officij sui admonere cōiuges, patresfamilias, mulieres, liberos, seruos, &c. Eum hoc rectissime posse facere, qui in œconomia horū ordinū & virtutes didicit, & vitia obseruauit. Nec verbis tantū, sed exemplo etiam ordinib. illis potest prælucere is, qui pius maritus est. Ita doctrinam de dilectione Christi erga Ecclesiam ille rectius intelligit, qui in coniugio, quod exemplar eius est, eam aspicere didicit. Tyrocinia etiam patientiæ, spei, & consolationis in tribulationibus & afflictionibus, Episcopus vxoratus domi exercet, quæ postea in causis Ecclesiæ, vt iam non rudis miles in aciem educere potest. Et curam domesticam rei familiaris Episcopus vxoratus potest tuto in fidelem suam matremfamilias reijcere vt ipse expeditius ea, quæ ministerij sunt, curare possit. Ita Prouer. 31. Vxor virum in politia versantem, curis domesticis pulcerrime subleuat. Et Nazianzenus matrem suam inde laudat, quod marito suo non tantum non impedimento sed adiumento fuerit in ministerio, imo vt ministerium contra calumniatores ornetur, & occasio criminandi aduersarijs præcidatur. Ad hoc vtile esse coniugiū, Paulus diserte affirmat, vt scilicet sine crimine, irreprehensibilis sit Episcopus vnius vxoris maritus. Quod vero dicitur, copulam coniugalem habere aliquid immundi, quod sanctitatem ministerij cōtaminet, hoc & antea refutatum est, & Paulus hoc ipso loco refutat, cum Episcopo, vnius vxoris marito tribuit σωφροσύνην, ἐγκράτειαν, pudicitiā, temperantiam seu continentiam. Tit. 1. Sicut mox capitulo 2. Castitatem tribuit etiam vxoribus in coniugio. Potest ergo etiam vxoratus presbyter, exemplar

Coniugium est adiumentum ministerij.

Chrysostomus de Episcopo coniugatu.

Nazianzenus de matre sua.

fidelium esse non tantum in pietate, charitate & fide, verum etiam in castitate, 1. Tim. 4.

Hæc certe ex contextu Pauli plana & manifesta sunt, quæ ideo etiam maius momentum & pondus apud omnes pios habere debent, quia eo loco Paulus materiam illam ex professo tractat. Et consentiunt reliquæ etiam Scripturæ sententiæ. In veteri enim Testamento, cum Deus varias legales pollutiones sacerdotibus prohibuisset, vt mundi & sancti essent, coniugiū tamē ipsis non prohibuit, sed certis conditionibus circumscriptum permisit, Leuit. 21. Ezech. 44. Et ne quis in nouo Testamento hoc vel mutatum vel abrogatum putaret, propterea quia in veteri sacerdotio erat successio secundū carnem, Paulus in nouo Testamento dicit: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris maritum. Et quod 1. Cor. 7. scriptum est, eum, qui nō continet, si contrahat matrimoniū, non peccare, sed benefacere, ad vniuersam Ecclesiam pertinet, cum quidē in illa Epistola Paulus multa ex professo de ministris Euangelij disputet. Si quis enim cum Pōtificijs dicere velit, Paulum reliquis quidem Christianis coniugium liberum reliquisse, sacerdotibus vero propter sanctitatem ministerij prohibuisse, ei Paulus grauissime cōtradicit, affirmans doctrinam Dæmoniorum esse, propter hypocrysin, seu externam speciem sanctitatis, prohibere nuptias, 1. Timoth. 4. Honorabile enim coniugium est in omnibus, hoc est, inter cuiusuis ordinis homines, ad Hebræos 13. Quod vero Paulus cœlebs fuit, hoc non fecit ex necessitate legis: dicit enim se potestatem habere circumducendi vxorem, sicut ex reliquis Apostolis quidam fecerūt, 1. Cor. 9. Quod enim locum illū Pauli veteres quidam interpretantur, quod Apostoli opulentas quasdam matronas secum circūduxerint in suis per orbem peregrinationibus, quæ de suis facultatibus sumptus præbuerint Apostolis, sicut Luc. 8. Christum multę mulierculæ sequuntur, ministrantes ei de suis facultatibus, illud loco Pauli non bene conuenit. Christum enim matronæ illæ in sola Iudęa sequebantur. Quæ vero species fuisset, Petrum propriam suam vxorem relinquere, & interea aliorum opulentas vxores inter gētes, per varios populos in longinquis peregrinationibus circumducere? Et argumento Pauli hoc prorsus contrarium est. Hoc enim Paulus ibi agit, se habuisse potestatem grauādi Ecclesiam Corinthiacā sumptibus pro se & suis, sicut inquit Petrus, & alij sumptus ab Ecclesijs, quibus ministrant, accipiūt, nō pro se tātum, sed & pro vxoribus suis, quas secum circūducunt. Ea vero potestate dicit Paulus, se non esse vsum, ne grauaretur Ecclesia apud Corinthios. Atqui non fuisset grauata, sed subleuata Ecclesia, si huiusmodi opulētas matronas Paulus circumduxisset, quarum sumptibus sustētatus fuisset. Nec loquitur in plurali, sicut Luc. 8. sed dicit γυναῖκα, quam sororē nominat, fidelem enim vxorem intelligit, quia Ethnica non sequeretur maritum fidelem in huiusmodi peregrinationibus. Et qualē sororem intelligat, ipse explicat, cum vocat γυναῖκα. Nō autem opus fuisset tali Epexegesi, si simpliciter aut in genere mulierem intelligi voluisset. Nulla enim soror masculus est, sed quia talem sororem fidelē inteligit, quę vxor sit & verbum περιάγειν vindicat ius mariti, quē vxor tenetur sequi. Apostoli autē nequaquam hoc ius sibi sumpserunt, vt aliorū vxores ex potestate cogerēt se in peregrinationibus sequi. De maritali igitur potestate circumducēdi proprias vxores, Paulum loqui manifestum est, Atq; hoc modo de vxoribus Apostolorum locum hunc intellexit Clemens, cuius sentētiam Eusebius sua citatione confirmat, li. 3. ca. 35. Sed ne opus sit vel obscuris, vel cōtrouersis locis niti, clarissima est Pauli de sacerdotum coniugio sententia: constitue presbyteros, si quis sine crimine est, vnius vxoris vir.

...ntentia ...teris Testamenti de ...iugio sacerdotum.

...cus de circumducēdu...minu, 1. ...r. 9.

Mirari

Mirari vero quis posset, quid contra manifestam hanc lucem humana præsumptio vel auderet vel posset. Sed videbis, quomodo in omnes formas se vertant humanæ interpretationes, quãdo lector, sicut Hilarius inquit: non vult intelligentiam ex verbis referre, sed conatur cogere hoc videri scriptum, quod ante lectionem præsumpserat intelligendum. Ita cum admiratio cœlibatus præsumpsisset, sacerdotes non debere maritos esse, non inquisiuerunt in Paulo, an sententia illa esset vera: Sed in hoc laborarunt, vt Pauli verba ad suam præsumptam opinionem quoquo modo detorquerent. Quidam enim (vt Calixtus) per vxorem intelligi volunt Ecclesiam, vt Episcopus non pluribus, sed vni præfectus sit Ecclesiæ, nec transeat ab vna Ecclesia ad aliam, sed alligatus sit vni Ecclesię, sicut vir vxori. Sed vt de translatione Episcoporum iam non dicam, certe manifesta est falsatio textus. Paulus enim loquitur de tali vxore, ex qua Episcopus liberos susceperit, & curam domus, hoc est, liberorum ac familiæ diserte Paulus distinguit à gubernatione Ecclesiæ. Alij dicunt, Paulum non loqui affirmatiue, quasi velit admittere ad Episcopatum eum, qui maritus sit, sed negatiue hoc tantum velle, ne quis admittatur ad Episcopatũ, qui plures vxores habuerit. Sed hæc Glossa manifeste pugnat contra textum, qui affirmatiue dicit, constituas presbyteros, si quis sine crimine est, vnius vxoris vir. Eum igitur, qui vnius vxoris vir est, dicit, posse constitui Episcopum. Et Ambrosius inquit, qui sine crimine vxoris vir est, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi. Hieronymus vero textum ita deprauat, qui vnius vxoris maritus non amplius sit, sed fuerit. Sed eadem ratione interpretanda essent etiam sequentia, qui non amplius sit, sed fuerit sobrius, prudens, pudicus, aptus ad docendum &c. Sed Tit. 1. expresse ponitur verbum (est) si quis sine crimine est vnius vxoris vir. Aliter vero Paulus loquitur, quando id, quod præteritum est, vult intelligi, vt 1. Timoth. 5. vidua γεγονυῖα quæ fuit vnius viri vxor. Et in illo ipso 3. cap. de Diaconis loquens, ita verba ponit, vt nulla ratione possint eludi: dicit enim, Diaconi ἔστωσαν, sint vnius vxoris viri. Et quod ibidem interponit de mulieribus, recte intelligitur esse descriptio, quales debeant esse Episcoporum & Diaconorum vxores: quia enim de mulierum officio in genere dixerat, cap. 2. & de viduis ac diaconissis dicturus erat, cap. 5. Hoc ergo loco Episcoporum & Diaconorum vxores, quales debeant esse, describit. Atque ideo descriptione Diaconorum quasi interrupta, in medio ponit hãc particulam de mulieribus. Et postea pertexit descriptionem: Diaconi, inquit, sint vnius vxoris viri, talis scilicet, qualẽ in parenthesi descripsit, ergo non mortuæ, sed viuentis vxoris maritum intelligit: & Pauli regula est, quando mortua est vxor, virum liberatum esse à lege vxoris, vt mortuæ vxoris maritus amplius esse & dici non possit, Rom. 7. 1. Cor. 7. Ita Chrysost. Tit. 1. quærit, quare Paulus talẽ Episcopum in medium producat, qui sit vnius vxoris vir? Et Respondet, obturat ora hæreticorum, qui nuptias διαβάλλουσι, cauillantur, seu criminãtur, ostendens, quod τὸ πρᾶγμα, negotium illud non sit ἐναγὲς, impurum seu detestandum, sed adeo τίμιον, honorabile, seu pretiosum, vt cum eo possit quis etiam sacrum Episcopatus thronũ ascendere. Et 1. Tim. 3. dicit Chrysost. Paulum non ferre legem necessariam, vt nemo sine vxore posset fieri Episcopus, sed ꝓhibere ἀμετρίαν, ne, (vt Iudæi) duas κατὰ ταὐτὸν, simul eodem tempore, habeat vxores is, qui cõstituendus est Episcopus, Theophylactus hoc ita repetit, si duxerit vxorem Episcopus, vnius sit, nõ multarum maritus. Chrysosto. vero attingit quidem alteram etiam interpretationem. Quidam, inquit, dicunt, Paulum intellexisse τὴν ἀπὸ γυναικὸς,

Paulina sententia deprauatio per Pontificios.

Hilarius. de interpretationibus.

Calixtus.

Uxor pro Ecclesia.

Negatiue loqui Paulum.

Hieronym⁹ pro præsenti præteritum substituit.

Paulus describit, quales debeant esse sacerdotum uxores

Chrysostomus.

Theophylactus.

Chrysostomus.

qui ab vxore scilicet liberatus sit, mox vero addit, etiamsi hoc non sit, licet eum, qui vxorem habet esse quasi non habeat. 1. Corint. 7. licet enim αὐτὸ πραγματεύεσθαι καλῶς, rem illam, seu negotium illud, scilicet consuetudinem coniugalem recte & honeste tractare seu vsurpare, sicut in diuitijs fit. Hæc Chrysostomus.

Postremo alij qui animaduertunt, elusiones commemoratas non posse ferre lucem clarissimam textus Paulini: fatentur igitur & concedunt, hanc esse sententiam, sicut ostendimus. Sed dicunt primitiuã Ecclesiam, dum adhuc rudis ex gentibus constituebatur, leuiora dedisse præcepta, & propter conuersorum paucitatem sacerdotibus permisisse coniugium. Roborata vero Ecclesia, hominibusque ad potiora prouocatis, additum esse Ecclesiastico ordini cœlibatum. Hæc sunt verba Bunderi cuiusdam. Sed Chrysostomus recte dicit, Paulum illo loco nõ de persona Timothei, sed in genere loqui de omnibus ad ministerium asciscendis, & quod Timotheo præscribit, hoc velle seruare ab omnibus. Quis vero nisi Dæmon ille, qui in hypocrisi prohibet nubere, 1. Timoth. 4. Pontificijs reuelauit, textum ita esse mutandum, vt tempore Pauli quidem textus hic fuerit, Episcopus sit vnius vxoris vir: Posteris vero temporib. textus ita sonet, Episcopus nullius legitimæ vxoris vir sit, aut comburatur. Et quanta blasphemia est, Ecclesiam Apostolicam hac contumelia afficere, quod constitutiones & ordinationes ipsius fuerint rudis indigestaque moles. Paulus enim in illo loco non describit primam tumultuariã constitutionem Ecclesiarum inter gentes, sed inquit: ideo reliqui te in Creta, vt residua, quæ desiderantur, pergas corrigere. Et vtitur vocabulo valde significanti ἐπιδιορθώσῃ. Significat enim διορθόω, corrigo, emendo, recte dispono, curuum ergo, vt in rectum dirigatur, quod vsitate dicimus, reformare. Præposito vero ἐπὶ significat continuationem & absolutionem reformationis. Paulus igitur quædã præsens reformauit: reliqua, quæ adhuc deesse videbantur iuxta suum præscriptum per Titum voluit absolui. Et partem illius absolutæ Apostolicæ correctionis seu reformationis, affirmat hanc esse, vt constituantur presbyteri, si quis sine crimine est vnius vxoris vir. Hegesippus certe apud Eusebium, lib. 3. cap. 32. non dicit, Ecclesiam post Apostolorum demum tempora adoleuisse, & factam virginem immaculatam permansisse ad illa vsq; tempora, quando Simeon successor Iacobi crucifixus est, & addit tristem hanc querelam: Vt vero & Apostolorum chorus & omnis illa ætas, quæ a Domino susceperat viuę vocis auditum, de hac luce decessit, tum velut in vacuam domum falsæ doctrinæ impius se error immersit. Ita Hegesippus. Pontificij vero ex illis posterioribus corruptis temporibus nõ verentur Pauli ἐπιδιόρθωσιν. Tit. 1. corrigere, ac mutare, & quidem eo titulo, quod meliora ac potiora sint habenda, quæ posterioribus temporibus contra Paulum irrepserunt, quam quę ipse per Spiritum Sanctum constituenda & corrigẽda ordinauit, sicut inquit Tit. 1. Pius Lector candide hæc consideret, res enim manifesta est.

CAPVT II.

QVOMODO CONTRA HVNC SPIRITVS sancti Canonem Pontificij pugnent.

Chrysostomus dicit: Paulum ideo nuptias tanquã rem honorabilem, pretiosam & sanctam collocare in ipsum Episcopatus thronum, vt extet in Ecclesia illustre testimoniũ, ipso facto refutans hæreticos, qui nuptias vt prophanas & impuras criminantur. Pontificij vero coniugium in ordine

dine

dine Ecclesiastico simpliciter nec admittere, nec ferre volunt, sed illud, vt rem prophanam & immundam, quæ dignitatem & sanctitatem ministerij dedecoret, impediat & inquinet suspensionibus, depositionibus, excommunicationibus, diuortijs, vinculis, proscriptionibus, ferro, & flamma, in sacerdotibus suis persequuntur. Paulus dicit: Constitue presbyteros, si quis est sine crimine, vnius vxoris vir. Pontificij vero neminem in ordinem sacerdotum admittunt, nisi vouerit, se in perpetuum nullius legitimæ vxoris maritum fore, hoc est, nisi coniugium in perpetuum abiurarit. Et si vnius legitimæ vxoris vir sit, cum ignominia & contumelia à sacerdotio reijcitur. Paulus dicit: Dona quæ ad ministerium necessaria sunt, etiam coniugatis à Deo conferri, atque ideo vnius vxoris virum, si reliquis donis & virtutibus ad Ecclesiæ ædificationem necessarijs à Deo ornatus sit, disponit, ordinat, imperat, & edicit, (hæc enim est vis verbi διατάξασθαι) in honorem coniugij eligendum esse in Episcopum. Pontificij vero coniugatum, quantumuis ea vitæ sanctitate, illis donis & virtutibus, quas Paulus requirit, a Deo instructus sit, ad ministerium nō admittunt, nec in eo tolerant, sed in contumeliam & ignominiam coniugij, ab ordine Ecclesiastico reijciunt & eijciunt nisi vxorem abijecerit, & coniugium abiurarit. Atq; ita Ecclesiam scelerate defraudant multorū opera, qui donis suis vtiliter possent Ecclesiam ædificare. Ecōtra vero Ecclesiam replēt eiusmodi hominibus, qui nec donis, nec virtutibus necessarijs ad ministerium instructi sunt, quique nec vitę sanctitate, nec morum grauitate, ministerium ornare, & Ecclesiam ædificare possunt. Manifestū enim est, non omnes cœlibes habere reliqua dona ad ministerium necessaria. Nec tot posse vere cœlibes ad ministerium idoneos reperiri, quot ministris Ecclesia opus habet. Qui vero in sacris ordinibus constituti sunt, & donum continentiæ non habent nec tamen propter interdictum Ecclesiæ Pontificiæ matrimonium cōtrahere possunt, illi vstionibus & obscœnis pollutionibus, non tantum priuatim conscientiam suam sauciant & maculant, Spiritum sanctum excutiunt, orationem abominabilem faciunt, sed publice etiam totam Ecclesiam, quę pastorum exempla sequitur, fœdis libidinibus replent, ministerij dignitatem & sanctitatem turpiter prostituunt, & maculant. Nihil horum negari potest. Præterea laqueum votorum perpetui cœlibatus, seu potius abiurationis coiugij in perpetuum inijciunt omnibus, quos in ordinem Ecclesiasticum admittunt, siue habeant donum continentiæ, siue non habeant, id quod directe pugnat contra Paulum qui nemini laqueū vult inijci. Quod enim fingunt, Deum omnibus velle dare donum cœlibatus, atque ideo omnes posse coniugium abiurare, supra refutatum est. Et Chrysostomus explicans illud, melius est nubere, quam vri, dicit hanc esse sententiam, quia magna est tyrannis ἐπιθυμίας, concupiscētiæ. Si igitur multum sustineas βίαν καὶ πύρωσιν vim & vstionem, ἀπαλλάχθητι πόνων καὶ ἱδρώτων, μήποτε καὶ ἀνατραπῇς desiste à laboribus & sudoribus, ne forte subuertaris. Plerique vero in regno Pontificio, non propter regnum cœlorum, sed propter pinguia beneficia, & spe amplissimarum dignitatum se castrant, hoc est, coniugium abiurant, & omnis generis fœdis libidinibus se polluunt Sicut Erasmus inquit: Vereor ne census Ecclesiastici castrent hodie clericos verius, quam pietas.

Pontificij de cœlibatu.

Pontificij Ecclesiam libidinibus fœdis replēt.

Chrysostomus de vstione.

Opima beneficia & spes honorum castrat Pontificios.

Cumque Paulus cœlibatum illis etiam, qui donum continentiæ habent non ausus fuerit præcipere, nec coniugium prohibere. Pontificij lege seuerissima omnibus suis clericis cœlibatum, tāquam necessarium ad sacerdotium, præcipiunt, & coniugium in perpetuum prohibent, siue donū continentiæ habeāt, siue nō habeānt: Et eo ipso produnt, cuius spiritus

sint. Paulus enim expresse dicit: Prohibitionem coniugij esse spiritum erroris, & doctrinam dæmoniorum, 1. Timoth. 4. Nec elabi inde possunt, quod fingunt, Paulum respexisse ad solos Tatianos & Manichæos, qui nuptias in vniuersum omnibus prohibuerunt, eo, quod abominabiles & damnabiles illas iudicarent. Non enim de vna aliqua secta, nec de certo aliquo puncto temporis, mox post Apostolorum seculum loquitur: Sed in plurali vocat Spiritus erroris, & doctrinas dæmoniorum, & quidem in nouissimis temporibus prædicit hoc maxime euenturum. Nec releuat Pontificios, quod dicunt se non in vniuersum damnare nuptias, nec omnibus eas prohibere, sed tantum certo ordini, clericis scilicet propter dignitatem, sanctitatem, & mundiciem sacerdotij. Nam & Manichæi non in vniuersum omnibus coniugiũ prohibuerũt, sed tantũ electis suis, propter maiorem sanctitatem & perfectionem. Auditoribus enim suis, quos ita vocabant, vt imperfectioribus, coniugium permittebant. Num igitur propterea Manichæos à spiritibus illis erroris, & à doctrinis dæmoniorum apud Paulum eximemus? Imo Paulus ostendit, se de illis maxime loqui, qui non in vniuersum damnant, sed propter hypocrisin, hoc est, propter externam speciem sanctitatis & perfectionis prohibent nubere. Et certe, propter illam ipsam rationem Pontificij clericis & regularibus suis prohibent nuptias, quia scilicet scriptum sit: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Item, mundamini, qui fertis vasa Domini. Et Thomas Aquinas dicit: Ad perfectionem tendentibus maxime vitandum est vinculum coniugale. Quod vero Paulus addit, spiritus illos impostores sub hypocrisi habere conscientiam pollutam & contaminatam, tanquam inustis cauterij stigmatis notatam, eo ipso fœditatem Pontificij cœlibatus toti iam orbi notissimam, quasi intento digito demonstrat. Nec valet exceptio, quod dicunt, se neminem cogere ad suscipiendos ordines, & ad emittendum votum cœlibatus. Neminem enim ad beneficia Ecclesiastica admittunt, nisi votum perpetui cœlibatus, quod nihil aliud est, quam abiuratio & prohibitio coniugij in perpetuum susceperit. Et certe constitutis in sacris ordinibus coniugiũ sub pœna anathematis & diminutionis capitis, seuerissime prohibent. Et verbum quidem prohibendi quidam non libenter vsurpant, sed quid refert alia vocabula quærere, cum re ipsa & de facto clericis suis seuerissime prohibeãt τὸ γαμεῖν. Et ne à vocabulo quidem prohibẽdi seu interdicendi sibi temperant, vt non re ipsa tantum, sed in verbis etiam extent notæ, cuius Spiritus doctrina illa sit. Nam 26. quæst. 2. extant hæc verba: Copula sacerdotalis, nec Legali, nec Euangelica, nec Apostolica auctoritate prohibetur: Ecclesiastica tamen lege penitus interdicitur. Habes testimonium ex ipsorum decreto manifestum, quod Spiritus veteris & noui Testamenti, qui est Spiritus veritatis, non prohibeat copulam sacerdotalem. Alius igitur Spiritus est, qui eam lege Ecclesiastica penitus interdicit. Et quis ille Spiritus sit, Paulus diserte exprimit 1. Timoth. 4 Spiritus scilicet erroris, proferẽs in hypocrisi doctrinas dæmoniorum prohibentium nubere. Ita Calixti decretum habet, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus. Eliberino Concilio, Canone trigesimo tertio, placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ac Subdiaconis, positis in ministerio abstinere se a coniugibus, &c. Et hoc certe est ad verbum reddere id, quod Paulus scribit, κωλυόντων γαμεῖν interdicentium seu prohibentium contrahere matrimonia.

Locus 1. Tim. 4 de prohibitione nuptiarum.

Thomas Aquinas.

Excusatio Pontificiorum, neminem a se ad ordinum susceptionem cogi.

CAPVT III.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM PRO lege cœlibatus sacerdotum.

Et hęc cum manifeste pugnet contra Canonem Spiritus sancti per Paulum promulgatum, tamen ex Scriptura argumenta conquirunt ad stabiliendam prohibitionem coniugij in ordine Ecclesiastico, quasi Scripturā per Scripturam euersuri. Et obseruetur mutatio status controuersię: quidam enim olim contenderunt & nunc etiam disputant, prohibitionem copulę sacerdotalis esse iuris diuini, duplici ratione. Primo, quia fingunt esse traditionem Apostolicā. Secundo, quia argumentis ex Scriptura eam probant. Et in Concilio Tridentino magnis cōtentionibus hoc disputatum fuit. Sed alij quia vident hoc figmentum nimis esse impudens, cum præter Paulum, etiam veteris Ecclesiæ historia, sicut mox ostendemus, & ipse etiam Gratianus, (in capitulo Sors) reclament. Ac Scholastici etiam saniores disputant, Ordinem annexum habere votum continentiæ, non per se, aut ex iure diuino sed impedire cōiugium ratione statuti Ecclesiastici. Atque in hanc sententiam tandem videtur etiā Concilium Tridentinum descendisse, cum Canone 9. inquit: Non obstante lege Ecclesiastica. Ita vero, cum concedant, non iure diuino, sed Ecclesiastica lege sacerdotibus prohiberi coniugium, quæstio plana erit. Primo, an seruus ea de re possit legem ferre, de qua nihil præcipere voluit ipse Dominus, sicut Theodoretus loquitur. Secundo, An cōiugium, quod Deus illis, qui donum continentiæ habent, liberum permisit, illis vero, qui non cōtinent, mandauit, Ecclesia possit lege sub pœna anathematis prohibere. Tertio, An cōiugium quod Deus honorabile pronuntiauit esse in omnibus, Ecclesia sua lege possit abominādum & detestandū facere in sacerdotibus. Quarto, an prohibitionem cōiugij, quam Paulus pronuntiat esse Dæmoniorum doctrinam, Ecclesia sua lege possit canonizare. De his sane quæstionibus, nō opus est prolixe disputare, analogia enim fidei ostendit etiam Idiotis, quid respondendum sit. Cumque fateantur legem de cœlibatu sacerdotum nō esse, nec diuini iuris, nec naturalis, sed positiui, certe ipsi in decretis suis tradunt, quando statutum aliquod nō amplius ædificat, sed destruit, non esse rigide & inclementer defendendum, sed pro ratione ædificationis Ecclesiæ mutandum. Debebant igitur eandem humanitatem præstare, etiam in lege cœlibatus relaxanda, quam vident calamitatem Ecclesiæ esse, & publice & priuatim. Sed dicunt obstare multa grauissima Scripturę dicta, quę legem illam cœlibatus confirment. Atqui ita prohibitio coniugij in sacerdotibus esset iuris diuini, si Scriptura eam traderet & confirmaret, quod tamen ipsi negant.

Argumenta Pontificiorū pro cœlibatu asserendo.

Status callida transpositio in hac quæstione, cœlibatum sacerdotum esse iuris diuini.

Gratianus. Scholastici. Concilium Tridētinum. Status causa.

Et omnibus quidem illis argumentis recte opponi potest vnum illud axioma, quod verum, certum, solidum & firmum est: Nempe, quando de re aliqua in Scriptura habemus expressum & determinatum textum (vt de Episcopo, Presbytero & Diacono, vnius vxoris marito) nō admittenda esse vlla alia argumenta, ex quibuscunque Scripturę locis formentur. Quacunq; enim specie pingantur, recte respondetur: Paulus illud quod opponitur non ignorauit, & tamen hoc non obstante, dicit: Constitue presbyteros, si quis sine crimine est vnius vxoris vir. Ordine tamen videbimus, quę illa argumenta sint, & quantùm habeant momenti. Quia vero pleraq; omnia, quæ ad explicationem illorum argumentorum pertinent, in superioribus sunt exposita, hoc loco breuiores erimus, & ordine tantum præcipua argumēta, quæ ex Scripturæ locis formare solēt, monstratis fontibus solutionem recēsebimus. Nec vero ignoro, Patres etiam aliquando talia argumenta formare, & tales rationes nectere cœpisse.

Principium firmissimū.

Sed illi suis ratiocinationibus nō ferebant leges, nec conscientijs laqueos injiciebant, sed tantum ostendebant videri sibi cœlibatum ad officia ministerij Ecclesiastici magis commodum esse, quam coniugium. Quomodo vero illis argumentationibus sensim progressum sit, & ex eo, quod Origenes dicit (Mihi videtur) Item ex eo, quod Eusebius dicit (decet) factum sit (debet & oportet) collatio historiarum & argumentorum apud Patres ostendit, sed recitentur argumenta.

Argumēta Pontificiorū e Scriptura falsa.

Primo, multa argumenta formantur ex loco, 1. Corinth. 7. vt vacetis ieiunio & orationi. Nec mirum est Pontificios conari legem cœlibatus sacerdotum, ex illo potissimum capite confirmari. Chrysostomus enim scribit, fuisse quosdam, qui totam illam disputationē Pauli de virginitate seu cœlibatu voluerint ad solos sacerdotes & doctores in Ecclesia restringere, quos Chrysostomus ex ipso textu refutat. Ita Origenes tractans illum locum, dicit: Certū est impediri sacrificium iuge aut indesinens ijs, qui necessitatibus cōiugalibus inseruiūt. Vnde mihi videtur, quod illius solius est offerre sacrificium indesinēs, qui indesinenti & perpetuę se castitati deuouerit. Ambrosius ita argumētatur: Si plebeis hominibus orationis causa, ad tempus abstinere pręcepit Apostolus, vt vacent orationi, quanto magis Leuitis & sacerdotibus, quos die noctuque pro plebe sibi commissa, orare oportet: Mundiores ergo esse debent cæteris, quia actores Dei sunt. Hieronymus ita inquit: Si laicus & quicunque fidelis digne orare non potest, nisi abstineat officio coniugali: Sacerdoti, cui semper pro officio offerenda sunt sacrificia, semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio.

Chrysost. de 7. cap. prioris ad Corinth. *Origines.* *Ambrosius.* *Hieronymus*

Respondeo, locus, ille Pauli in superioribus explicatus est. Ad consequentiam igitur, quam patres inde formant, simpliciter Respōdeo: Paulus bene nouerat sacerdotum officiū, & quod semper ipsis sit pro Ecclesia orandum, & tamen dicit. Oportere Episcopum esse irreprehensibilem, vnius vxoris virum. ItēDiaconi sint vnius vxoris. Interpretationē igitur & consequentias. Origenis, Ambrosij & Hieronymi, Paulus ipse reijcit & refutat. Et hæc solutio omniū firmissima est. Aliqua tamen modestia est Origenis, qui opinionem suam, nō prætoria auctoritate proponit, sed inquit: Mihi videtur. Constat enim Origenem nimium fuisse admiratorē cœlibatus, qui dicitur ideo sibi virilia execuisse, vt posset cōtinens esse, ꝙ exemplum multi tunc alij secuti sunt, vt Ecclesia coacta fuerit seueriter hoc prohibere, vt nō mirum sit, Origenem primum fere esse inter Patres, qui ita disputare cœpit, quod diligenter obseruetur: Et tamen Origenicū illud videtur, Ecclesia illius temporis, nō tantū non recepit, sed nō multo post diserte damnauit in Gangrensi synodo, quasi soli cœlibes, & nō coniugati, possent offerre & pro Ecclesia orare. Sicut Paphnutius in Nicęna synodo argumētationes, quæ postea à Hieronymo & Ambrosio repetitæ sunt, refutauit, sicut mox in historia cœlibatus ostēdemus. Quod vero Hieronymus dicit, ideo debere a cōiugio abstinere, vt dignè possint orare, hoc est, sicut Carthaginensis secunda synodus dicit, quo possint simpliciter quod à Domino postulant, impetrare, blasphemia est, faciens cōiugium rem tam impuram, vt orationem faciat fœtere coram Deo, vt nō possit exaudiri. Sed hæc in superioribus refutata sunt, vbi ad hoc mōstratum est, de quibus orationib. Paulus in illa sententia, 1 Cor. 7. loquatur. Tātum igitur Chrysostomi interpretationem adscribam, cuius hæc sunt verba, quæ Hieronymi argumētationem infringunt & refutant. Intelligit orationem τὴν μετὰ πλείονος σπουδῆς, quæ fit maiori intentione. Si enim diceret συνιόντας ἀλλήλοις, eos, qui coniugali consuetudine vtuntur, nō debere vel posse orare, quomodo locum & tempus haberet, quod

Origenes se ipsum castrans. *Gangrense Concilium.* *Paphnutius.* *Hieronym.* *Chrysost.*

alibi præcipit indesinenter orandum: licet igitur (καὶ ὁμιλεῖν γυναικὶ, καὶ σχολάζειν προσευχῇ) & cum vxore cõsuetudinem habere, & precibus intentũ esse, sed continentia illæ fiunt exactiores, ἀκριβέστεραι. Nõ enim simpliciter dicit, vt oretis, sed vt vacetis orationi, vt qui intelligat, consuetudinem coniugalem inducere ἀσχολίαν, non autem ἀκαθαρσίαν.

Argumentũ secundũ.

Secundo: Ex illa etiam Pauli sententia varia texunt argumenta. Coniunx curat ea, quæ mũdi sunt, cœlebs vero, quæ sunt Domini, vt sine distractione Domino adhæreat. Inde enim inferũt, Coniugium nulla ratione conuenire ministerio Ecclesiastico, quod sine alijs solicitudinibus & distractionibus debet curare, quę sunt Domini. Sed de sentẽtia illa Pauli in superioribus satis dictum est, quę hoc loco nõ repetam, inde enim peti possunt. Et sane si quis donum continẽtiæ habeat, & reliquis virtutib. ad ministerium necessarijs a Deo ornatus sit, is proculdubio potest expeditius obire officia ministerij. Consequẽtiam vero generalem, quę inde texitur, quasi nemo cõiugatus etiãsi cæteras virtutes Episcopales habeat, possit in ministerio ea, quę Domini sunt, recte curare aut quasi ideo coniugatus ad ministerium nõ sit admittendus, Paulus negat & refutat. Qui enim hęc scribit, 1. Cor. 7. & qui dicit: Nemo militans implicat se negotijs secularibus: Idem quando ex eodem spiritu præscribit formam Episcopi, & quidem talis Episcopi, quem vult esse fidelem dispensatorem Dei, dicit: Sit vnius vxoris vir, nec curam domus & familię per se impedire officia Episcopi, Paulus ostendit: Inquit enim, domui suæ bene præsit, liberos habeat subiectos. Cumq; Deus vxorẽ appellet adiutorium viri, & Paulus mulieribus attribuat οἰκοδεσποτεῖν gubernationem seu administrationem domus, sicut & Solomon inquit: Sapiens mulier ædificat domum. Coniugatus igitur Episcopus, multis negotijs & curis domesticis subleuatur ab vxore pia, vt possit ministerio suo expeditius vacare, sicut paulo ante etiam ostendimus. Et quid ineptius est, quam nostros Episcopos (qui cum deberent Deo militare, toti immersi sunt politicis secularibus & aulicis negotijs) disputare περὶ ἀπραγμοσύνης cœlibatus, quam Chrysostomus ex Paulo recte celebrat, cum ipsi propter negotia secularia petant dignitates Ecclesiasticas.

Argumentũ tertium. *Hieronym.* *Ambrosius.*

Tertio, Sursum & deorsum versant argumentum, quod ex historia de vicibus sacerdotalibus 1. Par. 24. formant. Hieron. li. 1. contra Iouinianũ inquit: Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, nõ solũ in domibus suis non erant, sed purificabantur ad tempus ab vxorib. Ambrosius 1. Tim. 3. Veteribus ideo concessum est vxores ad vsum habere, quia multo tempore vacabãt à ministerio. Dauid enim 24. cõstituit classes, vt vicibus deseruirent: At vbi tempus imminebat ministerij, purificati aliquantis diebus accedebant ad templum offerre Domino: Nunc vero paucos quotidie necesse est in Ecclesia præsto esse, nec habent dilationẽ, vt post conuentum legitime purificentur sicut veteres. Ac per hoc omnes à conuentu fœminę abstinere dębent. Innocent. ad Exuperium Episcop. Toletanũ ita scribit: Nam cũ & veteribus sacerdotibus, durãte ministerij sui tempore necesse fuerit, se continere etiam ab vxoribus proprijs tametsi ad sacerdotij successionem necessario vterentur coniugio, nec satis mundos dignosque habuit lex etiam illa carnalior, ad obeundi diuini cultus & sacri altaris, quamuis vmbratica ministeria, qui non abstinuissent etiam vxoribus proprijs, quãto magis decet nostros sacerdotes, pudicitia ex ordinationis die seruare, &c.

Innocent.

Respondeo: Hęc argumentatio sumit principia, partim incerta, partim falsa. Nulla ergo vel vera, vel necessaria consequentia, inde conficitur.

Fingit

Fingit enim vices sacerdotales ideo institutas, ne immundicies consuetudinis coniugalis, qua propter successionem carere nō poterant pollutione quadam, indignos redderet sacerdotes ad obeunda officia ministerij. Historia enim vbi institutio illa de vicibus sacerdotalib. accurate describitur, huius rei prorsus nullam facit mentionē: sed alia ratio illius distributionis ibi redditur. Et manifestū est, vices illas quadringentis plus minus post Mosen annis à Dauide institutas. Et interea sacerdotes semper fuerūt coniugati, ac liberis operam dederunt. Imo ipse Pontifex, singulis diebus mane ac vesperi iubebatur sacrificiū offerre Domino, Exo 29. Et tamen generabat liberos. Quomodo igitur post cōuentum cum vxore, per aliquot demū purificatus ad sacrificiū accedere potuisset? Animaduertit hoc etiam Augustinus, qui cum legat Leuit 15. Vir a coitu pollutus sit vsque ad vesperam, misere se torquet, quomodo Pontifex ante illas vices, singulis diebus potuerit suffitum facere, & tamen simul etiam liberis operam dare, quæst. in Leuit. 82. Et in 2. Retractationum. Deinde neq; hoc ex Scriptura probari potest, extare vllum expressum mandatū, interdicens sacerdotibus consuetudinē coniugalem, & iubens eos abesse propria domo toto tempore vicis suæ, quasi inde immundi & indigni redderentur, ad obeunda altaris ministeria. Quod enim Zacharias tempore vicis suę domo abest, habitās in exedris templi, inde factū fuit, quia habitationem suam nō habebat Hierosolymis, sed in ciuitate Iuda. Nec scio extare legem, quod sacerdotes ex domibus suis veniētes per aliquot dies purificandi essent, priusquam templum ingrederētur. Purificatio enim, quæ Num. 8. describitur, longe alia est. Et tamen argumentatio illa tanta contentione à tam multis vrgetur, vt sacerdotibus noui Testamenti laquei inijciantur, cum tamen principia eius dubia prorsus & incerta sint. Sumit enim hoc pro confesso, consuetudinem coniugalem reddidisse hominem immundum in veteri Testamento, cum tamen in toto veteri Testamento non extēt expressis verbis talis lex. Nam Leuit 15. vnde hoc conantur probare, quia vulgaris translatio habet: Vir a quo egreditur semen coitus, immundus erit vsq; ad vesperam: Textus originalis aliud habet & agit, nempe περὶ γονοῤῥοίας, sicut manifestius ex 22. cap. Leuitici colligitur. Nec ex historia Abimelech hoc potest liquido & certo probari, sicut supra ostendimus. Et vt maxime in veteri Testamento consuetudo coniugalis attulisset legalem & Mosaicam quandam pollutionem, qua consequentia iugum illud sacerdotibus noui Testamenti imponeretur, à quo Christus totam Ecclesiam liberauit; Num igitur Leuiticas pollutiones in nouum Testamentum reducemus, & quidem arctius, quam sub lege fuerunt, astringemus? Lex enim seruitutis sacerdotibus permittebat coniugium: Pontificij vero penitus interdicunt, idq; sub lege libertatis. Certe Paulus simpliciter dicit, sit vnius vxoris vir. Etsi maxime Leuitica aliqua pollutio in consuetudine coniugali fuisset, Paulus expresse eam abrogat, cum inquit: Honorabile esse coniugium in omnibus & cubile seu concubitum impollutum, κοίτην enim vocat. Nulla igitur prorsus est consequentia in illa argumentatione, quam tamen magna confidentia, non recentiores tantum, sed & veteres ad euertendum manifestum textum (sit vnius vxoris vir) vsurpant.

Augustinus.

Quartum argumentū.

Quarto, ex illo etiam loco 1. Corinth. 7. Si quis iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit, &c. formant argumenta pro perpetuo cœlibatu sacerdotibus indicendo, hoc modo: Ecclesia non minus iuris habet in suos ministros: quam pater in filiam. Sed Patriæ potestati Paulus hoc tribuit, quod possit filiam seruare virginem. Et addit: Patrem hoc modo non tantum bene, sed etiam melius facere, quam si filiam elocaret. Ecclesia igitur non tātum bene fecit, prohibendo ministris suis con-

iugium,

iugium:sed melius facit,quā si coniugium ipsis concessisset. Respondeo: Paulus non tribuit parentibus tyrannicam potestatē, vt liberis suis matrimonium prohibere,& contra naturam &voluntatem ipsorum,ad cœlibatum ipsos adigere possint,siue habeant donum continentiæ siue nō habeant:sed patriæ potestati certos circumdat limites, cum inquit:Non habens necessitatem, sed potestatem, propriæ voluntatis,scilicet,si filia habet donum continētiæ, & ὁρμὴν(sicut Oecumenius loquitur)adcœlibatum, tunc pater habet potestatem propriæ voluntatis, & bene facit si seruet virginem,modo tamen ipsi laqueum non inijciat. Si vero filia donum continentiæ non habeat, nec ὁρμὴν ad cœlibatum,tunc pater non habet deliberationem consilij, sed necessitatem præcepti:propter vitandam fronicationem,quisque habeat cōiugē.Si se nō continent,nubant. Melius est nubere, quam vri,sicut in superioribus illa Pauli sentētia latius explicata est. Inde vero hoc sequitur, Ecclesiam posse quidem pro diuersitate donorum,ex ministris quibusdam cœlibatum suadere,sed sine laqueo,quibusdam vero debere coniugium concedere.Sicut autem non pater sed tyrannus esset, qui filiam non habentem donum continentiæ, ad cœlibatum cogeret:Ita iniqua, & tyrannica lex est,sine discrime prohibens coniugium omnibus ministris Ecclesiæ,siue donum continentię habeant,siue non habeant.

Oecumenius.

Eiusdem generis est &hoc argumentum:Sicut paterfamilias habet liberam potestatem,vel eligendi,vel reijciēdi ministros in sua œconomia, prout ipsi videtur:Ita Ecclesia potest tale decretum facere,quod velit cōiugatos à ministerio repellere,&non alios ministros admittere,aut tolerare,quam cœlibes.Respondeo:S.S. Ecclesię præscripsit certam formam, secundum quam debet ministros eligere. Et in illa forma inter cętera expresse præscribitur: Si quis sine crimine est vnius vxoris vir. Non itaque licet Ecclesiæ,contrarium decretum facere. Non enim sui iuris est Ecclesia,sed Christo tanquam capiti debet esse subiecta.

Quinto,Pontifices Romani,pro stabiliēda prohibitione cōiugij in ordine Ecclesiastico,tales afferunt rationes,quæ à veteribus hæreticis mutuo sumptæ sunt, & manifeste contumeliosæ sunt in sanctam institutionem coniugij,adeo,vt illarum inter ipsos etiam Pōtificios,si qui aliquid adhuc frontis habēt,pudeat.Syricius enim & Innocentius sacerdotes ex proprijs cōiugib.generātes sobolē,cōtumeliose appellāt sectatores libidinum,& præceptores vitiorū.Has autem reddunt rationes,quia scriptū sit:sancti estote, quoniam ego sanctus sum.Item,si sacerdos contaminatus fuerit carnali concupiscentia(de vsu autem legitimi coniugij loquūtur)quo pudore vel sacrificabit vel qua conscientia,quoue merito exaudiri se credit, cum dictum sit:Omnia munda mundis,coinquinatis autē & infidelibus nihil mundum, & qui in carne sunt,Deo placere non possunt.Sit igitur munditiæ puritate securus qui offerre &baptizare debet. Alij allegāt illud Esaiæ 52.Pollutum nolite tangere:Mundamini qui fertis vasa Domini.Et Ephes.5.Spōsa Christi debet esse gloriosa,sine macula & ruga.Item, Roman.13.Non in cubilibus, sed induamini Dominum Iesum Christum. Hæ rationes non requirunt operosam explicationem vel refutationem,manifeste enim ostendunt,prohibitionem coniugij in regno pōtificio,esse ipsam doctrinam Dæmoniorum. Nam & veteres hęretici,ijsdem prorsus & similibus argumentis olim damnarunt cōiugiū, sicut in superioribus ostēsum est.Ac supra cum de sanctimonia & castitate coniugij ageremus,fundamenta solutionum monstrata sunt.Sententiæ enim pleręque sunt generales pertinētes ad omnes fideles,& loquūtur de peccatis inquinantibus cōscientiam,& excludētibus à regno Dei,

Quintum genus argumentorum ab hæreticis damnatis mutuantur Pontifici Syricius & Innocentius.

quibus

quibus legitimum coniugium accensere, Dæmoniorum doctrina est. Quædam vero sententiæ diriguntur ad sacerdotes veteris Testamenti, quibus vsus coniugij expresse concessus fuit, & tamen fuerunt sancti, mundi & impolluti, etiam secundum legem.

Argumenta ex dictis scripturæ de votis.

Sexto, multa texunt argumenta ex locis Scripturæ de votis & quod omnes, qui volunt & petunt, possint donum cōtinentię à Deo impetrare, quia scriptum sit: Quæcunq; petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, sed hæc in præcedentibus prolixe sunt explicata.

Allegant etiam illum locum: Qui vxores habent, sint quasi nō habentes, ergo sacerdotes non debent consuetudinem habere cum vxoribus proprijs, sed Chrysostomus ostendit, Paulum ibi in genere loqui, de omnibus fidelibus, non in specie de sacerdotibus. Nec Paulus illis verbis prohibet congressum coniugum, expresse enim dicit: Ne fraudetis vos, sed vult, ne ita addicti sint vxoribus, vt ea, quæ Dei sunt, vel violent, vel negligant.

Andradius.

Andradius præterea ex loco Esaiæ 56. de Eunuchis ita argumentatur. Præcipuus locus in domo Dei, quæ est Ecclesia, est ordinis Ecclesiastici. Sed Propheta vaticinatur Deum in nouo Testamento principem illum locum Eunuchis daturum. Ergo Clerici, qui principem in Ecclesia locū obtinent, debent cœlibes esse. Sed sententia illa Esaiæ in superiorib. est perspicue explicata. Hoc igitur loco nihil aliud addam, quā quod Christus ipso facto ostendit, falsam esse illam interpretationem & argumentationem ex loco Esaiæ. Inter Apostolos enim plerosq; fuisse coniugatos, testantur vetustissimi Patres, vt Ignatius apud Philadelphiens. s, Clemens 3. Stromatum, Eusebius lib. 3. hist. Eccles. Ambrosius 2. Cor. 11. & Matth. 19. cum Christus de cœlibatu ab ipsis Apostolis interrogaretur, respōdit: Non omnes capiunt verbum hoc, sed qui potest capere, capiat. Paulus etiam illam argumentationem disertis verbis refutat. Instituens enim reformationem, de constituendo principe illo in Ecclesia loco, expresse dicit, constitue presbyteros, si quis est sine crimine vnius vxoris vir. Item Diaconi sint vnius vxoris viri.

Apostolorū plerią; coniugati fuerunt.

Andradij argumentū.

Argumentatur etiam Andradius ex loco Deut. 33. Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodiunt iudicia tua o Iacob, & legem tuam o Israel, ponent holocausta super altare tuum. Ergo multo magis in nouo Testamento, Clerici ita debent diuinis rebus addicti esse, vt vxores nec ducant nec habeant. Respondeo, Deus illa lege non flagitata Leuitis, vt non habeāt parentes & fratres, vel ne generent filios. Erant enim in veteri Testamēto coniugati, sed ne illos plus ament, quam Deum, Matth. 10. Luc. 14. Et si in ministerio scandalizauerint Leuitas, vt possint illis renūtiare, Matt. 18. Luc. 14. sicut fecerunt Leuitæ, Exod. 32. Imo si ratio & fidelitas ministerij flagitauerit, vt possint relinquere parentes, domum, vxorem, liberos propter nomen Christi, Matth. 19. Quod autem inde non sequatur, coniugium interdicendum esse sacerdotibus, Deus ipse in veteri Testamento ostendit, Leuit. 21. Et in nouo Testamento Christus habuit Apostolos coniugatos, Paulus etiam dicit: Oportet Episcopum esse irreprehensibilem vnius vxoris virum.

Summa legis Pontificiorum de cœlibatu.

Hæc sunt præcipua argumenta, quæ Pontificij pro stabilienda lege cœlibatus sacerdotum, ex Scripturæ quibusdam sententijs formant, quæ hoc nullo modo efficiunt, quod lex cœlibatus continet. Nullum scilicet coniugatum, etiamsi, reliquis virtutibus ad ædificationem Ecclesiæ necessarijs instructus sit, ad ministeriū admittendum, vel consuetudinem cōiugalem in ministerio non esse tolerandam vel solos cœlibes ad ministeriū esse idoneos, vel iugum cœlibatus omnibus sacerdotibus esse impo

nendum

nendum, siue donum continentiæ habeant, siue non habeant. Hic enim est status, ad quem argumentationes diriguntur. Nam cœlibes, qui donum continentiæ habent, si cęteris etiam virtutibus, quas Paulus describit, polleant, posse expeditius ministerium curare, de eo nulla est controuersia.

Septimo, multas nectunt ratiocinationes, ideo retinendam & defendēdam legem cœlibatus, quia dignitatem ministerij Ecclesiastici deceat, ornet, promoueat, vt in maiori apud populum auctoritate & existimatione sit. Econtra colligunt multa incommoda, quæ ex coniugio presbyterorum oriantur, vt quod reditus Ecclesiastici imminuantur, quodque vxores & liberi presbyterorum, si illi moriantur, cogantur in egestate viuere, quare ministerium, cuius auctoritatem apud omnes expedit maximam esse, in contemptum adducatur. Hæ politicæ rationes speciose possunt amplificari, sed responsio simplex & vera est, Spiritum sanctum omnium optime nouisse, quid dignitatem & sanctitatem ministerij in regno Dei vere possit ornare, & adiuuare, is autem diserte dicit, sint vnius vxoris viri. Nec dignitas & auctoritas ministerij Ecclesiastici metienda est politicis opibus, dignitatibus & splendoribus. Regnum enim Christi non est de hoc mundo, & qualis fuerit Apostolorum conditio, ex historia ipsorum manifestum est. Dignitas enim & auctoritas ministerij consistit in testimonio bonæ conscientiæ, 2. Cor. 1. & in fidelitate dispensationis, 1. Cor 4. quodq; Deus suo Spiritu, gratia, benedictione & efficacia ministerio adest, 1. Corin. 2. 2. Corin. 10 quæ virtus Dei in infirmitate secundum carnem perficitur, 1. Corin. 2. 2. Corin. 4. & 12. De reditibus vero Ecclesiasticis posset iniri certa ratio, & viduis ac orphanis sacerdotum posset ac deberet honesta ratione prospici, vt propterea non opus esset contra Paulum decreta facere, conscientijs laqueos inijcere, & omnia fœdis libidinibus replere.

Postremo, potissimam victoriæ partem collocāt in testimonijs patrum & antiquitatis, in Cōciliorum decretis, in præscriptione longæ cōsuetudinis, & in exemplis multorum, qui alijs remedijs ad reprimendos & restinguendos ęstus libidinis vsi sunt, quam coniugio. Et sane strepitu illo patrum, antiquitatis, Canonum & exemplorum, posset aliquis, si non moueri, at saltem perturbari, ideo cōtexemus ordine historiam cœlibatus ab initio, ab ipsis Apostolorum temporibus ad nostra vsq; secula. Inde enim manifestum erit, legem cœlibatus non esse antiquissimam, sed defensionem & vsurpationem coniugij sacerdotum longe esse antiquiorem. Ostendet etiā illa historia, quomodo melioribus Ecclesiæ temporibus, sæpius quidē tentata, sed semper repulsam passa fuerit lex illa cœlibatus, & quomodo postea inclinata virginitate Ecclesiæ, sicut Hegesippus loquitur, cœperit sensim sub hypocrisi sanctitatis irrepere, donec tādem manifeste operante mysterio iniquitatis Antichristianismi, stabilita est, non tamē sine magnis contentionibus & piorum contradictionibus. Nunc igitur in genere tantum respondeo, quia patrum opiniones, & præscriptio antiquitatis opponuntur manifestæ sententiæ Pauli, dicimus cum Iustino: Paulus est pater patrum, cuius ea est auctoritas, vt si vel Angelus e cœlo aliquid annunciaret, præter id, quod à Paulo annunciatū est, Anathema sit habendus. Ad obiectionem de antiquitate Ignatius respondet, elegante sentētia in Epistola ad Philadelphum, τοῖς τοιούτοις ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐμοὶ ἀρχεῖα ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ᾧ παρακοῦσαι, πρόδηλος ὄλεθρος: Illis qui antiquitatem obijciunt, ego dico, quia mihi antiquitas est Iesus Christus, quem nolle audire manifestus interitus est.

An cœlibatus Pontificius ornet dignitatem ministerij Ecclesiastici.

In quibus vere consistat dignitas ministerij Ecclesiastici.

Testimonia Patrū, &c.

Vtilitas historia cœlibatus.

Generalis responsio ad patrum testimonia.

Iustinus.

Ad obiectionem antiquitatis.

Ignatius.

Et

Cyprianus.

Decreta conciliorum.

Et Cyprianus recte dicit: Nō quærendum est, quid aliquis ante nos fecerit, sed quid ille, qui ante omnes est, faciendum iusserit. Item Christus non dicit Ego sum consuetudo, sed sum veritas. Ad Conciliorum Decreta, quæ pro lege cælibatus afferuntur, hoc in genere respondeo: Cum in Nicæna celeberrima Synodo lex cœlibatus sacerdotum repulsam sit passa, sicut mox ostendemus, licet igitur posteriora quædam consilia, legem illam admiserint & stabilierint, hoc nihil præiudicat veritati. Nā decretum dist. 50. inquit: Quando in aliquibus gestis Conciliorum discors sententia inuenitur, illius Concilij, magis teneri sententia cuius antiquior & potior extat auctoritas: Et in omni lege obseruandum est, vt malum prohibeatur, & bonum præcipiatur. Iam vero lex cœlibatus prohibet cōiugium, quod bonum est, & a Paulo ordini Ecclesiastico permissum præcipit autem, vt illi, qui donum continentiæ non habent, in vstione potius & periculo fornicationis maneant, quam matrimonium contrahant, quod malum & pernitiosum est. Remedium etiam diuinitus illis, qui nō continent, concessum & ordinatum prohibet. Ac causas prohibitionis eas reddit, quæ manifeste blasphemæ sunt in sanctitatem & castitatem coniugii, sicut ostensum est. Finis certe constitutionum Ecclesiasticarum in ordinibus sacris hic esse debet, vt militare possint bonam militiam, retinentes fidem & bonam conscientiam, ne Spiritum gratię & precum excutiant, vtque sint typi gregis. Sed lex cœlibatus, quia sine discrimine imponitur etiam illis, qui donum continentiæ non habent, facit conscientias cauteriatas, & flagitiosis sacerdotum exemplis, omnem pudicitiam ex populo profligauit. Quæ igitur æquior est petitio, quam vt iniqua & pernitiosa illa lex, quę manifesta & flagitiosa turpitudine Ecclesiasticorum, iam dudum antiquata est, tollatur? Quod enim fingunt alijs remedijs, quam concessione coniugij, libidines posse in ordine Ecclesiastico caueri & extirpari, manifesta experientia tot annorum refutatur. Varijs enim modis, toties hoc fuit tentatum, sed frustra. Et præmium erroris in seipsis receperunt, quod Paulus describit Roman. 1. Et accidit hoc ideo, quia spreto remedio diuinitus cōtra incontinentiam ordinato, homines Deo volunt esse sapientiores. Sed accedamus ad historiam de cœlibatu sacerdotum.

HISTORIA DE COELIBATU SACERDOTUM, à temporibus Apostolorum, ad nostra vsque secula deducta.

Multum lucis accedet explicationi huius controuersiæ ex historica cōsideratione, quando, à quibus, quomodo, ex quibus rationibus & fundamentis, lex cœlibatus sacerdotum primum tētata, sed repulsa: postea inuecta, sed explosa: tandem vero mera vi & manifesta tyrannide, contra multorum piorum contradictiones, stabilita sit: non autem istorum hæreticorum historias repetemus, qui coniugium in vniuersum damnarūt, de quibus in principio diximus: Sed historiam de cœlibatu sacerdotum, quantum ad nostrum institutum sufficere videbitur, breuissime contexemus. Quis autem sit status controuersiæ de cœlibatu inter nos & Pontificios, ex præcedentibus notum & manifestum est. Ad eum itaque statum historicas obseruationes dirigemus.

Ethnicorum cœlibatus. Hieronymus cœlibatum sacerdotum

Et de Ethnicorum exemplis ideo in principio pauca quædam annotāda sunt. Inde enim veteres hæreticos sumpsisse occasionē damnandi cōiugium, Clemens refert, lib. 3. Strom. Imo Hieronymus etiam lib. 2. contra Iouinianum, inde cœlibatum, & monogamiam sacerdotū probat, antequam, inquit, religio nostra fulgeret in mūdo, vnicubas semper habu-

isse inter matronas decuit: Per illos fortunę muliebri sacra fieri solitum, nullum sacerdotum bigamum, nullum flaminem bimaritum leges. Hierophantas quoque Atheniensiū vsque hodie cicutæ sorbitione castrari, & postquam in Pontificatum fuerint electi, viros esse desinere. Hæc Hieronymus. Immundus enim Spiritus cū nefandis libidinibus, omnia misceret, solū legitimum coniugium à sacris suis idololatricis prætextu puritatis repulit. Et de reliquis quidem hoc tantū sanciuit: Absistat ab aris, cui tulit hesterna gaudia, nocte Venus. Sacerdotibus vero primarijs tractantibus sacra sua idololatrica, prorsus interdixit coniugio, sicut de Hierophantis Atheniēsibus iam dictum est. Ita iam sacerdotes matris Deorum Samia testa solitos sibi virilia amputare, vt casti in religione manerent, scribit Alexander ab Alexandro, lib. 4. c. 17. Item lib. 5. c. 12. prolixe describit, virgines vestales non tantum apud Romanos, verum etiam in Mineruę templo, & apud Delphos, ignē peruigilem custodiuisse, & apud Assyrios Dianam Ecbatanam non alios, quam sacerdotes perpetuæ virginitatis voluisse. Et Cheræmon Stoicus apud Hieronymum contra Iouinianum, lib. 2. de vita antiquorum sacerdotum Ægypti narrat, quod nunquam mulieribus se miscuerint, nunquam cognatos & propinquos, ne liberos quidem viderint, ex eo tempore, quo cœpissent diuino cultui deseruire, à carnibus & vino semper abstinuerint, maxime propter appetitus libidinis restinguendos.

ab Ethnicis sumit. Hierophāta. Sacerdotes cœlibes. Alexander ab Alexan. Vestales Romanorum. Sacerdot. Dianæ. Ægypti.

Et memorabile est, cum tempore veteris Testamēti cœlibatus non esset in magna admiratione, quod collapsa post Machabæorum tempora religione, Iosephus, scribit lib. 15. cap. 13. Essæos sectæ suæ rationem mutuatos, ab illa viuendi ratione, quam Pythagoras Græcis monstrarit. Et primarium caput illius sectæ fuisse ὑπεροψίαν γάμου, contemptum coniugij, de bello Iudiaco, lib. 2. capit. 12. Quod scilicet vxores non admittebant, sed sicut Philo loquitur auersabantur: Antiq. li. 18. c. 2. Et Eusebius, lib. 18. de præparat. ex Philone recitat multas Essæorum contumelias cōtra coniugium, & contra sexum muliebrem nō absimiles illis, quas Hieronymus ex Theophrasto colligit, & Ioh. Faber repetit, quod Lector diligēter obseruet. Cumque propter hāc speciem Essæi in magna essent auctoritate & admiratione, instituerunt etiam Scribæ & Pharisæi, tanquam Doctores populi, peculiaria exercitia cōtinentiæ à cōiugibus, aliqui quadriennium, aliqui octennium, aliqui decenniū, & illo tempore gerebāt peculiares purpuræ fimbrias, vt hominibus continētię suæ professionem ostentarent. Ita enim Epiphanius inter hæreses apud Iudæos ante Christum, describit Pharisæos & Scribas li. 1. Tom. 1. vtque solet superstitio tāquam Grangræna serpere, in ipsam etiam Ecclesiam Essæorum institutū irrepsit. Quod enim Philo peculiari libello (de vita cōtemplatiua) describit & celebrat peculiare institutum, τῶν θεραπευτῶν, in Ægypto, & præcipue circa Alexandriam, prorsus simile Monachatui, in eo etiam fuit primarium caput, imo fundamentum ἐγκράτεια continentia. Nam in eo conuentu, præter viros cœlibes, fuerūt etiā mulieres γηραλέαι παρθένοι, iam vetulæ virgines castitatem seruātes. Licet Philo addat mulieres illas τὴν ἀγαμίαν ἀσκούσας, cœlibatum exercere, non (sicut apud Græcos in quibusdam sacris fit) ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον γνώμην, διὰ ζῆλον καὶ πόθον σοφίας, nō ex necessitate, sed secundū spontaneam seu voluntariam sentētiam, propter zelum, & desiderium sapientiæ. Et ex illa Philonis historia Hieronymus quidem & Pontificii ad vnum omnes conātur probare, Monachatum de mandato, & ex præscripto Apostolorum institutum esse, cum Marcus à Petro in Ægyptum missus, Alexandrię Ecclesiā cōstituisse scribatur: Sed Sozomenus lib. 1. c. 12. ostendit, quos descriptio

Iudæorum cœlibatus. Essæi de cœlibatu. Pythagorai. Scribarum cœlibatus. Epiphanius. Philonis locus de Monachis. Hieronymus Sozomenus de Philonis cultoribus.

illa Philonis intelligi voluerit, nempe τοὺς καὶ αὐτοὺς ἐξ ἑβραίων χριστιανίζοντας, ἔτι ἰουδαϊκώτερον οἰκοῦντας, καὶ τὰ ἐκείνων ἔθη φυλάττοντας: hoc est, illos, qui suis temporibus ex Ebræis Christianismum amplexi, adhuc nimium Iudaice conuersabantur, & mores seu ritus illorũ retinebant. Illam explicationem repetit etiam Nicephorus. Et Sophronius in vita Marci ita scribit: Philo disertissimus Iudæorum, videns primam Ecclesiam Alexandriæ Iudaizantem, quasi in laudem Gentis suæ, super eorum cõuersatione scripsit, &c. Et hæc cum ita se habeant, ex illa tamen origine, Monachatus cum despectu coniugij, in Ægypto primũ disseminatus, & inde postea per totum orbem, sub specie & prætextu Apostolicæ traditionis propagatus fuit. Cum vero tempore Christi celebre inter Iudæos Essæorum illud institutũ esset, mirum videri posset, quod Christus eorum nominatim nullam facit mentionem, sed Apostoli videntur eo respexisse, quando audita disputatione Christi de diuortio dicunt: Si ita se habet causa hominis cum vxore, non ergo expedit matrimonium contrahere, quasi dicerent: Essæi ergo recte faciunt. τὸν γάμον παραιτήσαντες coniugium auersantes (his enim verbis Philo apud Euseb. lib. 8. de præpar. Essæorum cœlibatum describit) Christus vero ita respondet, vt ostẽdat, donum veri cœlibatus non esse omnium, & quibus datum est, ipsos debere hoc ad verum finem referre, vt scilicet propter regnũ cœlorum se castrẽt, vtque ipso facto Essæorum superstitionem de cœlibatu refutaret, ideo quosdam coniugatos ad Apostolatum vocauit, & in comitatu suo habuit mulieres adhuc coniugatas.

Ex Essæorum etiam instituto videntur disputationes illæ apud Corinthios, de coniugio & cœlibatu, 1. Corinth. 7. ortæ fuisse, nam & Gentib. Essæorum cœlibatus admirationi fuit, sicut meminerunt Plinius & Solinus, & quæ fuerint disputationes apud Corinthios, inde colligi potest quod Paulus dicit: Nõ omnium esse cœlibatum. Item, de virginibus pręceptum Domini non habeo, non vt cuiquam laqueum injiciam. Qui nõ continent, nubant: melius est nubere quam vri, &c. Sed vndecunque occasionem sumpserint quæstiones illæ Corinthiorum, hoc constat, Diabolum hostẽ legitimi coniugij, tentasse zizania superstitiosi cœlibatus spargere in Ecclesia, ipsis Apostolis adhuc viuẽtibus & docentibus, sed vigilãtia Apostolorum illa repressa fuerunt, sicut ex accurata illa disputatione Pauli, 1. Corinthiorum 7. non obscure colligitur, id quod etiam iuniorũ viduarum temere susceptus cœlibatus 1. Tim. 5. testatur, vbi Paulus inter cętera docet, ad collegium viduarum, quibus ratione eleemosynarum in viduitate manẽdum erat, nullam admitti debere, ante annum ætatis 60. Iunioribus vero docet propter ἄσκησιν, hoc est, propter exercitia pietatis, sicut Philonis mulierculæ prætendebant, non necessarium esse cœlibatum, sed posse ipsas in coniugio etiam pietatem exercere. Cumq; Philonis θεραπευταὶ propter zelum philosophandi (sicut Sozomenus Philonis verba recitat) nuptias auersentur, Paulus Tito præscribit, constitue presbyteros, si quis est vnius vxoris vir. Imo 1. Timoth 4. dicit doctrinam Dęmoniorum esse, prohibere nuptias. Ita ergo tempore Pauli tentata fuit superstitio & lex cœlibatus, sed a Paulo grauiter est repressa monstrata vera ratione pij cœlibatus. Memorabile vero exemplum est Nicolaitarũ, quod non tantum ipsis Apostolorum temporibus contigit, sed ortum fuit à Nicolao, qui ex septem primis Diaconis vnus fuit. Historiam enim ita describit, Epiphanius Tom. 2. lib. 1. hæres. 25. Quod Nicolaus ille cum haberet pulcram vxorem, & videret alios esse in admiratione propter cœlibatum, vt nõ videretur vxorius, & inferior esse aljis, constituerit ad exẽplum & imitationem cœlibum, consuetudini coniugali in perpetuũ re

nuntia-

[Margin notes: Niceph. / Sophron. — Sententia Christi de Essæorum instituto. — Disputationes Corinthiorum de cœlibatu. — Tempore Pauli tentata lex cœlibatus. — Nicolaitæ tempore Ioannis.]

[Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50]

nunciare. Et illud quidem Nicolaum aliquādiu tolerasse, scribit Epiphanius, sed cum in finem non posset vstionem, incontinentiæ reprimere, ne tamen inconstantiæ seu leuitatis argueretur, si a proposito videretur resiluisse: maluit se conuertere ad promiscuam Venerem, & ad vagas libidines, imo ad Venerem contra naturam, sicut Epiphanius dicit, quam legitimo coniugio vti. Atque inde orta fuit, secta Nicolaitatum, quam in Asia late disseminatam fuisse, Apocalypsis testatur, qui senserūt, si modo à legitimo coniugio abstinerent, se alijs fœdis, imo nefandis libidinibus nō peccare. Hanc sectam Ioannes Apoc. 2 magno zelo refutat. Principaliter vero in illa historia hoc obseruandum est, quod Nicolaus ille, cum post administratum Hierosolymis Diaconatum, in alijs orbis partibus, (In Asia enim Nicolaitas fuisse Apocalypsis testatur) Euangelium exemplo Stephani & aliorum Actorum 8 annunciaret, ex immodica admiratione cœlibatus, propter quem videbat alios quosdam magnifieri, in eam opinionem deuenerit, quasi cōiugium & consuetudo coniugalis non conuenirent ministerij dignitati. Ita quibusdam Apostolis adhuc viuentib. tentata fuit, discessit a Canone illo Pauli (Episcopus seu Presbyter, sit vnius vxoris vir, similiter & Diaconus) idque ea opinione, quasi melius & rectius esset, vt nullius legitimæ vxoris vir sit presbyter, etiamsi donum continentiæ ex Deo non habeat. Euentus vero tristis & obscœnus ostendit, Deum non velle omnes in ministerio esse cœlibes, & cœlibatū velle in ministerio omnibus imponere, nihil aliud esse, quam obijcere scandalum seu occasionem fornicationis, sicut Ioannes loquitur Apoc. 2. Et hæc historia Nicolai est ipsissima imago cœlibatus Sacerdotum in Ecclesia Pontificia.

Vide autem, quanta contentione, quibus artibus & insidijs hostis cōiugij superstitiosam opinionem cœlibatus, laborarit primis temporibus in Ecclesiam inuehere. Cum enim viuentibus Apostolis id quod aliquoties tentarat, nō posset obtinere, obseruauit illam occasionem, cum Paulus & cæteri Apostoli ex hoc mundo euocati, & Ioannes in Pathmon esset relegatus, tunc enim existimauit se in Ecclesiam tanquam in domū vacuam, posse per hypocrisin irrepere. Excitauit igitur in Asia Presbyterum quēdam, sectatorem seu ϖαιδαςὴν sicut se iactabat, Pauli, qui sparsit historiam quandam præferentem titulum, de Periodo Pauli & Teclæ, siue vt Gelasius dist. 13. titulum citat de actis Pauli & Teclæ. Summa autem fabulæ hæc erat: Teclam nobilem virginem Iconiensem, voluntate & consensu parentum desponsatam fuisse Tamiro cuidam: Paulum vero cum venisset Iconium, de virginitate eo modo fuisse concionatum, quod Tecla repudiato sponso, contra voluntatem & sponsi & parentum, cœlibatum vouerit. Et Paulum per multos annos Teclam illam secum circumduxisse, ac tandem eam sacro velo cōsecrasse, tradita ipsi potestate docendi, baptizādi, & virgines voto perpetui cœlibatus velandi & cōsecrandi. Hæc ferme fuit summa commenti sicut ex Tertulliano de Baptismo, ex Ambrosio de virginitate, & ex Legenda Teclæ colligitur. Quia vero magna erat in Ecclesia auctoritas Pauli, multi exemplum illud opponebant & præferebant scriptis Pauli, & reliquorum Apostolorum. Ioannes vero cum ab exilio Ecclesiæ restitutus esset, videns fabulam illam non esse consentaneam perpetuæ doctrinæ & sententiæ Pauli, qui sicut mulierem non permittit publice in Ecclesia docere: ita desponsatam, cōtra sponsi & parentum voluntatem suscipere cœlibatum prohibet, 1. Corinth. 7. Sponsa enim censetur loco vxoris Deuteron. 22. Presbyterū igitur illum Ioannes publice coram Ecclesia cōuicit quod falsum & suppositium librum, sub nomine & titulo Pauli sparsisset. Et Presbyter ille

Quibus artibus Satan cœlibatum in Ecclesiam inuehere studuerit.

Cœlibatus ex suppositiuis scriptis Periodus seu actus Pauli & Tecla.

Ioannes fabulam de Tecla refutauit.

publice confessus fuit, se hoc Pauli amore fecisse. Ioannes vero ipsum à ministerio remouit, vt propter posteritatem, publica nota commentum illud de Tecla, vt supposititium & adulterinum, reijceretur. Ita historiam describit Tertullianus de Baptismo, & Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis. Sed tamen postea tempore Tertulliani, mulierculæ quædam, ministerium verbi & Sacramentorum, in Ecclesia sibi vēdicare conabantur, auctoritate Teclę illius, quas Tertullianus historia illa de Ioanne Apostolo repellit. Sed post illud etiam tempus, Ambrosius institutū suum velandi sacras virgines, quod in Mediolanensi Ecclesia tunc vt nouum & peregrinum reprehendebatur, conatur ex fabula illa Teclæ, tanquam traditionē Apostolicam probare & tueri. Epiphanius etiam & Hieronymus ad Gerontiam testimonio illius Teclę vtuntur. Imo cum circa annū Domini 500. Gelasius narrationem illam de actis Pauli & Teclæ, inter Apocrypha reiecisset: Monachi tamen, postea fabulam illam Teclæ aliquoties explosam, rursus in theatrum, peculiari Legenda, vt vocant, reduxerunt, vt hominibus persuaderent votum cœlibatus, & ordinem sanctimonialium esse institutum & traditionem Apostolorum, vtq; manifestissimas Pauli sententias, commentitia illa de Tecla fabula eluderent & obruerent. Et hanc historiam obseruatione Lector diligenter notet, Monstrat enim originem Monachatus & superstitiosi cœlibatus: ostendit etiam veram solutionem ad omnia, quæ in hoc genere à Pontificijs, de Apostolicis traditionibus, & de exemplis Apostolicæ Ecclesiæ, extra Scripturam proferri solent. Et dignum est admiratione, cum Deus publico Ioannis Apostoli testimonio, commentum illud de Tecla reprobasset, tantam tamen, antiquis etiam temporibus, fuisse humani ingenij, siue leuitatem, siue curiositatem, siue temeritatem, quod voluerint commentitiam illam fabulam potius, quam manifestam Scripturæ sententiam sequi, sicut tempore Tertulliani, Ambrosij, Epiphanij, & Hieronymi, hoc factum fuisse ostendimus. Non moueamur itaq; quando legimus, commentitium illum prætextum Apostolicæ antiquitatis & traditionis, multis postea imposuisse: Nos vero discamus, omnia hæc, quacunque specie producantur, referre ad primam hanc, quam iam ostendimus, originem.

Repetitum est commentum de Tecla.

Ambrosius fabulam Tecla rursus producit in scenam.

Gelasius rursus abiicit.

Monachi reducunt in theatrum.

Ita ergo Apostolorum temporibus lex & superstitio cœlibatus aliquoties tentata, & quasi rogata, sed intercessionē Apostolorū grauiter repulsa & abrogata fuit. Post mortem vero Apostolorum, zizania illa, quæ viuentibus Apostolis, in ipso germine repressa & suffocata fuerāt, liberius cœperunt erumpere. Cumq; hostis coniugij animaduerteret, scripta Apostolica sibi obstare, varia Apocrypha scripta, quasi ab Apostolis vel edita, vel tradita, Ecclesiæ obtrusit. Clemens enim lib. 3. Stromat. narrat. hęreticos veteres, cum sexum muliebrem deformare, & legitimam cōsuetudinem coniugalem damnare vellent, vsos esse testimonijs ex Apocrypho quodam Euangelio, secundum Ægyptios, vbi Solomæ interroganti: Quo ad vsque vigebit mors? Dominus respondisse fingitur: Quo ad vsque vos mulieres paritis: Dominum item dixisse: Veni ad dissoluendum opera fœminæ: Cumque apud Ægyptios Christiani quidam iuxta Essæorum institutum (cuius primarium caput fuit ἀγαμία) iudaizare cœperint, non mirum est inde prodijsse tale apocryphum Euangelium. Eodem modo aliud apocryphum scriptum, specioso titulo Protoeuangelij Iacobi, quasi basis & fundamentum esset Euangelicæ narrationis, sparsum fuit. Vbi Maria narratur votum perpetui cœlibatus emisisse, quod vere Apocryphum scriptum, etiam Augustino hac in parte imposuit. Similiter etiam varia Apocrypha scripta promittentia actus singulorum Apostolorum, prodierūt, quale nuper, postquam vulgares Legendæ

Cœlibatus ex Apocryphis scriptis.

Euāgelium secundū Ægyptiacos.

Protoeuangelium Iacobi.

fœtere cœperunt, sub titulo Abdiæ Babylonici in theatrum reductum est. Ibi fingitur Drusiana, postquam à Ioanne fuisset conuersa, propter cultum Dei noluisse amplius marito suo commisceri. Et quidem marito insistente ipsam mori potius elegisse, quam consuetudinem repetere cõiugij. Quod ex professo, & quasi aduersa fronte pugnat cum manifestissima doctrina Pauli, 1. Corinth. 7. Ibidem Ioannes moriturus fingitur ita orare: Tu Domine, qui seruum tuum mundum à coniunctione fœminea præstitisti, qui festinanti mihi ad nuptias in iuuentute demonstrasti te, & dixisti: Mihi necessarius es Ioannes, operam tuam quæro: Sed cum iuuentutis ardore visus essem non seruare præceptum, & diffisus, quod integritatem seruare vix possem, animum ad nuptias appulissem, tu ægritudinem corporis mihi intulisti. Tertio quoque studentem nuptijs, impedimento leuiore reuocasti. Tu mihi Domine in mari dignatus es dicere: Ioãnes nisi meus esses, permitterem tibi, vt vxorem duceres. Hac commentitia narratione apocryphus ille Ioannes fingit, legitimam coniunctionem cum vxore reddere immundum, virginitatem esse præcepti. Et Christum illis, quorum opera in ministerio Ecclesiastico vti velit, non permittere vxores. Quæ omnia cum Scriptura expresse pugnant, Hebr. 13. 1. Cor. 7. 1. Tim. 3.

Abdias Babylonicus. Drusiana.

Ioannis morituri fictitia.

Atque hinc sumpta est fabula, quod Ioannes fuerit sponsus ille in Cana, quodq; Christus ad nuptias illas propterea venerit, vt sponsum à nuptijs auelleret, & ad cœlibatum traduceret, quod non cum Scriptura tantum, sed cum tota antiquitate pugnat, quæ docet Christum nuptijs illis ideo interfuisse, vt coniugium sibi probari ostenderet.

Figmentum de sponso in nuptiis Cana.

Item Abdias Iphigeniam voto perpetuę virginitatis: cum multis aliis, à Matthæo sacro velo consecratam fabulatur. Et ita in vita Bartholomæi scribit de Maria: Hæc virgo cum execraretur omnem virum, seruandæ virginitatis votum, prima Deo omnipotenti vouit. Quod cum desponsatione Mariæ expresse pugnat, Item in vita Thomæ fingit: Dominum apparuisse sponso & sponsę, deductis iam in cubile, & dissuasisse consuetudinem coniugalem, his verbis: Thomas vos mihi commendauit, vt custodiam vos ab omni malo. Et ibidem Abdias fingit: Mulieres conuersas ex concionibus Thomę didicisse, vt non amplius dormirent cum maritis suis. Et quidem cum Rex peteret à Thoma, quia separasti animos vxorum à consortio coniugij nostri, age igitur, vt redeant, & sint coniuges nostrę, sicut antea fuerunt. Thomas fingitur respondere: Errat iussio Regis, si enim hoc facerem, Deus corpus & animam mitteret in æternum ignem. Quod certe palpabiliter pugnat contra Paulum, 1. Corinth. 7. Hæc pauca ex Abdia, quem fingunt contemporaneum & comitem fuisse Apostolorum, recitare volui, vt ostenderem, quales sint traditiones, quas pro defendenda lege cœlibatus, Pontificij Apostolorum titulo venditant. Et quia κεσμήελα manifesta sunt (ex diametro enim pugnant cum scriptis Apostolicis) vetus Ecclesia talia scripta de actibus Apostolorum, non tantum inter Apocrypha, sed inter supposititia, adulterina, commentitia, absurda & impia reiecit, sicut Esebius loquitur, lib. 3. cap. 25. Et idem repetitur, dist. 15.

Iphigenia. Vita Bartholomæi.

Vita Thomæ.

Ignatius vero, auditor Ioannis, in Epistola ad Philadelphienses de cœlibatu & cõiugio more prorsus Apostolico loquitur: Gratulor, inquit, vobis virgines sanctimoniam, vt Eliæ, Iosuæ, Melchisedech, Elisæi, Iеremię, Baptistæ, Ioannis, Timothei, Titi, Euodij, Clementis, qui cœlibes vixerunt. Mox vero addit Ignatius, horum, inquit, mentionem feci, non vituperãs reliquos sanctos, διότι γάμοις συνωμίλησαν. eo quod in cõsuetudine coniugali vixerunt. Opto enim Deo dignus in ipsorum vestigiis inueniri in regno Dei, vt Abrahami, Isaaci, Iacobi, Iosephi, Isaiæ & alio-

Ignatius pie docet de coniugio & cœlibatu.

rum Prophetarum. Item, vt Petri & Pauli, vt aliorum Apostolorum, qui in matrimonio fuerunt, seu vt significantius loquitur Ignatius, τῶν γάμοις προσομιλησάντων, quod significat & matrimonium contrahere, & consuetudine coniugali vti. Loquitur autē Ignatius principaliter de Doctoribus Ecclesiæ. Et memorabile est, cum Timotheus & Titus fuerint cœlibes, sicut Ignatius hoc loco refert, quod Paulus ipsis præscribit, vt nō cœlibes tātum constituant presbyteros, sed nominatim vnius vxoris mariti meminit. Porro in eadē Epistola Ignatius dicit: Si quis Deum & Christum confitetur: φθορὰν δὲ καὶ μολυσμὸν, corruptionem vero, seu labem & coinquinationem vocat τὴν νόμιμον μίξιν, legitimam cōiugum commixtionem, & liberorum procreationem, aut cibos quosdam abominabiles, talis habet ἔνοικον, inhabitatorem Draconem illum Apostatam. Hic Ignatij Canon, qui etiam Apostolorum coniugia complectitur, disertis verbis ostendit Syricij & Innocentij decreta, quæ consuetudini cōiugali sacerdotum mundiciem & puritatem adimunt, pollutionem vero & contaminationem tribuunt non ex Spiritu sancto, sed ex inhabitante in ipsis Dracone illo Apostata, profecta esse.

Canones Apostolorum de cœlibatu. Isidorus.

Porro extant Canones, qui præferunt titulum Apostolorum, quibus ipsum Decretum dist. 16. Canonicam & Apostolicam auctoritatem adimit, & inter Apocrypha ponit, quamuis quædam vtilia in eis inueniantur, hæc enim sunt Isidori verba, in illorum quinto ita sancitum legitur: Episcopus, aut Presbyter, aut Diacon⁹, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας, propriam suam vxorē ne eijcito aut repudiato, prætextu aut causa religionis seu pietatis: si abiecerit ἀφοριζέσθω, si perseuerauerit, καθαιρείσθω. Quia vero ex prauis opinionib. & malis morib. bonæ leges nascūtur, apparet eam fuisse occasionē huius Canonis, quod postquā (sicut iam ex Ignatio ostendimus) illi explosi erāt, qui fingebant coniugium in vniuersum omnibus fidelibus esse inquinationem, alij in solo ordine sacerdotali hoc locum habere cōtenderunt: Religionem scilicet, pietatem, innocentiam, reuerentiam & cautionē (hæc enim omnia significat εὐλάβεια quæ in sacro ministerio requiruntur) non posse ferre consuetudinem coniugalem, tanquam rem minus puram. Hoc enim Canon 50. nō obscure indicat, cum inquit: Si quis ex Sacerdotali ordine, nuptijs, carnibus & vino abstinuerit οὐ δι᾽ ἄσκησιν, non propter meditationem, & exercitationem in rebus diuinis, sed propter abominationē, diffamationem, & calumniam nuptiarū & creaturarum, aut corrigitur, aut deponitur, & ex Ecclesia eijcitur. Canones igitur illi recte concedunt & probant: Si quis habēs donum continentiæ a coniugio ideo abstineat, vt expeditior sit ad officia ministerij. Sed γάμον, hoc est, coniugium, nuptias, & cōsuetudinem coniugalem, religioni, pietati, & reuerentiæ sacri ministerij prorsus non conuenire, hoc Canones illi non tantum negant, sed sub pœna depositionis & excōmunicationis damnant. Sacerdotibus itaque, qui continere nō possunt, vsum legitimi coniugij non tantum vt rem licitam, bonam & piam concedunt: Sed & eos, qui in sacris ordinib. copulam coniugalem prætextu religionis vel prohibent, vel ab ea abstinent, ab officio remouent, & excommunicationi subijciunt. Hæc historica obseruatio valde vtilis est. Monstrat enim, cum Satan non posset coniugium in omnibus fidelibus damnare, quod ordini sacerdotali tentarit cœlibatum tanquam necessarium imponere, quasi religio esset sacerdotem, qui præ reliquis mundior esse debet, cum vxore etiam legitima cōsuetudinem habere. Sed qua seueritate lex cœlibatus sacerdotum, cum argumētis & rationibus de religione seu pietate non tātum explosa, sed

damna-

damnata tunc fuerit, Canones illi clarissime ostedunt. Et Pontificij quidem, quia vident legem suam de cœlibatu sacerdotum, cum omnib. argumentis & rationib. Syricij & Innocentij, diserte Apostolico hoc Canone iugulari & damnari, varias quæsierunt rimas, vt ex vinculis illius Canonis, quibus se constrictos sentiunt, elabantur. Fingunt enim dist. 31. & 81. Canonem illum Apostolorum loqui non de consuetudine coniugali, sed tantum de necessarijs ad victum & vestitum, vxori à sacerdote coniuge subministrandis: Sed manifesta est deprauatio Canonis, sicut verba & circumstantiæ ostendunt. Et sexta Synodus expresse dicit, hanc esse sententiam Apostolici huius Canonis: sacerdotibus non esse prohibendam copulam seu consuetudinem coniugalem, sicut postea Canonem illum sextæ Synodi adscribemus. Sed pergamus iam in ordine historiæ.

Pontificia deprauationes Apostolici Canonis.

Tempore igitur Dionysij Corinthiorum Episcopi, circa annum Domini 170. (Nam ad Sotherem scripsisse dicitur) iterum cœpit lex de cœlibatu caput exerere, & quidem apud Gnosios in Creta insula, vbi Paulus ipse per Titum ἐπιδιορθώσῃ illam præscripserat: Constitue presbyteros, si quis est sine crimine, vnius vxoris vir. Eusebius enim lib. 4. cap. 23. narrat, Dionysium Corinthiacum scripsisse Epistolam ad Gnosios, in qua Pinytum Parœciæ illius Episcopū adhortatur, μὴ βαρὺ φορτίον ἐπάναγκες, τὸ περὶ ἁγνείας, τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιτιθέναι, τῆς δὲ τῶν πολλῶν καταστοχάζεσθαι ἀσθενείας, hoc est, Ne graue illud onus de continentia seu cœlibatu fratrib. tanquā necessariū imponat, sed infirmitatis potius multorū rationē habeat. Non autē existimo, Pinytum voluisse in genere omnib. credentibus coniugiū prohibere, sed fratrib. præcipue, hoc est, collegis ministerij (quos Paulus solet fratres vocare) voluit legem cœlibatus imponere: ἐπάναγκες enim vox est, quæ in legibus siue edictis poni solet. Et obseruatu dignum est, quid Pinytum mouerit ad imponendam fratribus legē cœlibatus, cum doctrina, exempla & Canones Apostolicæ Ecclesiæ diuersum traderent. Illud vero nō obscure colligitur ex respōsione Pinyti, quia ostendit, se recipere quidem Dionysij sententiam, sed tamē monet, vt in posterū τελειοτέροις, perfectioribus liberis cibum firmiorē impertiri velit Dionysius, ne semper immorātes (λογίοις γαλακτώδεσι) huiusmodi doctrinis, quæ tanquam lactis cibus sunt (νηπιώδει ἀγωγῇ) in puerili institutione consenescant. Sensit igitur Pinytus, coniugium sacerdotum ab Apostolis & viris Apostolicis approbatum, temporis tantum gratia, tanquam lactis cibum, & puerilem imperfectamq; institutionē concessum fuisse. Posteros vero debere de doctrina firmiore, & de perfectiore institutione cogitare, vt scilicet sacerdotibus coniugium prohibeatur, & lex cœlibatus imponatur. Hoc diligenter obseruetur, argumentum enim illud a Hieronymo etiam, & à multis Pontificijs vsurpatur, contra sententias Pauli, 1. Tim. 3. Tit. 1. Sed tunc Dionysius Corinthiorum Episcopus, vir magnæ auctoritatis, legem cœlibatus, non obstante plausibili illa Pinyti argumentatione, ex Ecclesia explosit.

Dionysius Corinthius cōtra legem cœlibatus.

Pinytus in Creta cœlibatum, &c.

Sub specie perfectionis cœlibatus irrepsit.

Hæretici vero interea coniugium insectabantur in vniuersum, præcipue vero in Leuitis suis. Epiphanius enim scribit, apud Gnosticos Leuitas laudatissimos nō vti fœminis, sed seipsis, hoc est, Venere, παρὰ φύσιν sicut Paulus Rom. 1. loquitur. Ita legitimus, amor mulierum sub specie sanctitatis fastidiri cœpit, iuxta vaticinium Danielis 11. quod postea in ipsam Pontificiam Ecclesiam irrepsit. Sed in Ecclesia cōiugium Sacerdotum post Dionysium illum, honestas tūc à manifestis insectationib. ferias habuit. Quod inde colligitur. I. Quia multi in historia illorum temporum, & postea Episcopi & Presbyteri legūtur cōiugati fuisse. Et ne de hi-

Leuitarum apud Hæreticos castitas.

Sacerdotes primitiuæ Ecclesiæ coniugati.

storiarum fide dubitent Pontificij, Vicelius conductitius ipsorum Rhetor recenset hos Episcopos & presbyteros vxoratos, Dionysium, Faustinianum, Syluerium, Sergium, Hormisdam, Talatum, Valerium, Tertullianum, Leonem, Felicem, Oceanum, Numidicum, Hilarium, Seuerium, Nazianzeni patrem, Restitutum, &c. Huic catalogo recte additur Chæremon, Spiridon, Basilij pater, Nissenus, Philogonius, Apollinaris, Synesius, &c.

II. Honorificum tunc temporis habitum fuit in Ecclesia, ex Episcoporum linea (vt ita dicam) ortum fuisse. Sicut Polycrates apud Eusebium, libro quinto, ca. 25. contra Victorem disputans, gloriatur septem suorum συγγενῶν, cognatorum ordine fuisse Ephesi Episcopos, & se in successione esse octauum, sicut similia exempla postea etiam annotabimus. III. Coniugij dignitas, castitas, & sanctitas, illis temporibus à Clemente Alexandrino, libro tertio Strom. hoc non postremo, argumento defendebatur, quod Apostoli in sacratissimo Ecclesiæ ministerio constituti, fuissent coniugati.

Montanus contra secundas nuptias.

Ecce autem nouum artificium hostis coniugij, Cum enim lex cœlibatus aliquoties turpem passa fuisset repulsam, Paracletus Montani, per Tertullianum circiter annum Domini 230. cum secundas nuptias in vniuersum damnare vellet, in ordine Ecclesiastico potissimum substitit. Nam Monogamiam sacerdotibus præ cæteris lege quadam præscripsit. Dicit enim de exhortatione castitatis: Apud nos plenius & strictius præscribitur, vnius matrimonij esse oportere, quos alleget in ordinem sacerdotalem vsus, ac nemini quosdam digamos loco deiectos. Hæc Tertullianus.

Nouatianorũ monogamia.

In vera autem Ecclesia, legem illam nõ fuisse seruatum, ipse Tertullianus, cum ab Ecclesia ad Montanistas transisset, fatetur, cum in libro de monogamia inquit: Cur ergo nõ erubescunt; quotquot ex digamia præsidẽt apud vos, &c. Hoc Nouatiani seu Cathari, postea cupide arripuerũt, nullum enim & ipsi digamũ ad clerum admiserũt, sicut Socrates refert. Illa vero Montanica præscriptio de monogamia sacerdotum, postea in ipsam Ecclesiam magno impetu erupit, sicut postea dicemus. Cęterum licet Tertullianus coniugium sacerdotũ primo non damnaret, tamẽ postea cum esset Montanista factus de coniugio & sexu muliebri valde cõtumeliose scripsit: Et inde Cyprianus (magistrum enim suum vocabat Tertullianum) hausit non tam contemptum, quam odium aduersus sextum muliebrẽ. Atq; ea occasione, cum Montani Paracletus sub hypocrisi perfectioris sanctitatis, coniugium non parum deformasset, & tamen prohibitionem coniugij in vniuersum non posset obtinere, cœpit Origenes disputare de necessitate cœlibatus in ordine sacerdotali, quẽ alij quidã secuti sunt. Et Manichæi sub specie sanctitatis & puritatis, electis suis, tanquam perfectioribus coniugium prohibuerunt. Atque ita sensim iterũ reuocari cœpit lex de cœlibatu sacerdotũ, donec in Nicęna Synodo machinationes illæ in neruum cœperunt erumpere, sed tamen grauiter ibi publica auctoritate repressæ & repulsæ fuerũt. Quæ historica obseruatio, quia valde vtilis est, & multum lucis affert huic controuersiæ, aliquanto diligẽtius, sed tamen breuiter eam explicabimus ex actis Nicęnę Synodi, & ex illis disputationibus & actionibus, quę Synodũ eam antecesserunt.

Ex Montanismo Tertullianus coniugio iniquior.

Cyprianus osor sexus fœminei.

Origenes de cœlibatu sacerdotum.

Nicena Synodi historia de cœlibatu.

Scribunt itaque Socrates, libr. 1. cap. 11. & Sozomenus, libr. 1. capit. 23. Cum Nicęna Synodus post conscriptam formulam fidei, vellet ad reformandam vitam Ecclesiasticorum Canones facere, visum fuisse Episcopis, νόμον νεαρὸν nouitiam legem, in Ecclesiam inferre, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, μὴ συγκαθεύδειν, non concumberent cum

vxoribus, quas ante ordinationem duxerant. Cum vero quæstio illa in solenni συλλόγῳ consultanda proposita esset, Paphnutius Confessor in medio Episcoporum surgens contradixit, & ἰβοᾷ μακρᾷ, magna voce exclamans, ne graue iugum imponerent viris sacratis, asseuerans, τίμιον εἶναι καὶ τὴν κοίτην, καὶ αὐτὸν ἀμίαντον τὸν γάμον, honorabilem esse concubitum coniugalem, & ipsum coniugium esse impollutum. Ne igitur exquisita exactione Ecclesiæ plus nocerent: difficile enim esse, nec omnes posse ferre hoc. Ne igitur ipsis Sacerdotibus & eorum vxoribus lex causa fieret, τοῦ μὴ σωφρονεῖν, castitatem & pudicitiam non seruandi, suasit synodo, ne talem legem poneret, vocans σωφροσύνην, pudicitiam seu castitatem, etiam συνέλευσιν καὶ συνουσίαν, consuetudinem, congressum, seu concubitum cum propria legitima vxore. Et reliquas quidem partes huius historiæ mox attexemus: prius enim disquirendum est, quibus rationibus & argumentis, Episcopi in Nicena Synodo moti fuerint ad legem illam rogandam. Et optandum sane esset, hæc diligentius in actis Synodi annotata esse, inde enim non parum lucis accederet. Sed ex disputationibus, quæ præcesserunt tēpus Nicænæ Synodi, hæc recte colligi possunt, sicut breuissime ostendemus.

Rationes, quibus adducta Nicena Synodus legem cœlibatus Sacerdotum ferre voluit.

De Montanistis igitur supra quædam attigimus. Ex illa vero persuasione perfectioris instituti, Origenes cœpit quædā disputare de necessitate cœlibatus sacerdotum, sed tamen valde timide, vt de re noua, & propter Montani Paracletum tunc suspecta: Ita enim scribit Homilia 23 in Num. De iugi sacrificio: Vereor aliud dicere, quod ex sermonibus Apostolicis intelligi datur, ne forte videar aliquos offendere. Si enim oratio est sacrificium & incensum, & Paulus dicit nolite fraudare, &c. Certum est, quia impeditur sacrificium indesinens in ijs, qui coniugalibus necessitatibus seruiūt: vnde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indesinens, qui perpetuæ se deuouerit castitati. Hæc Origenes.

Origenis rationes, ob quas cœlibatum Sacerdotum asserit, sed valde timide.

Post hunc paulo ante Nicænam Synodum, Eusebius lib 1. demonst. capit. 9. prolixam habet disputationem, cur nunc in nouo Testamento non tam studiose sit opera danda generationi liberorum, sicut tempore veteris Testamenti. Tandem vero deflectit ad ordinem sacerdotalem, quare ipsis à coniugio abstinendum sit, vt scilicet multitudini ex Gentibus ad Ecclesiam concurrenti, vacare possint. Attexit autem Eusebius argumenta mirifica sane. Dicit enim, Enoch non ante, sed post generatum Mathusala placuisse Deo, & postquam Deo placuit, non amplius generasse liberos. Ita Noe post saluationem ex aquis, non operam dedisse liberis. Addit, famam esse, Isaacum post generationem gemellorum non amplius consuetudinem habuisse cum vxore sua. Mosen etiam, & Aaronem, post apparitiones & accepta oracula Dei, abstinuisse ab vxoribus. Et tandem concludit, in nouo Testamento non prorsus prohibitum esse coniugium, quia scriptum sit: Oportet Episcopum γεγονέναι, fuisse vnius vxoris virum, sed postquam sacrati sunt, & in Dei ministerio occupati, προσήκει, conuenit seu decet sese deinceps abstinere γαμικῆς ὁμιλίας, à consuetudine coniugali. Reliquis vero extra ordinem Ecclesiasticum, Scriptura diserte omnibus dicit, honorabile coniugium, & cubile impollutum. Hæc Eusebij disputatio ideo diligenter est obseruanda, Paphnutius enim, quasi ex professo videtur orationem suam eo dirigere, vt contra Eusebij argumentationes ostendat, non in reliquis tātum, sed in ipso etiam sacerdotali ordine honorabile esse coniugium, & cubile impollutum. Et obseruet Lector, inter disputationes Nicænas etiam hoc fuisse, quomodo intelligendus & interpretandus sit locus Pauli, 1. Timoth. 3. Tit. 1.

Euseb. de cœlibatu sacerdotum.

Fabula de Enoch.
De Noe.
De Isaac.
De Moyse & Aaron.

Disputatio Nicena de

loco Pauli, 1.Tim.3. Tit.1.

Tit. 1. An Episcopum oporteat vel esse vel fuisse vnius vxoris maritum. Et Eusebius quidem, vbi Paulus habet εἶναι, supponit γεγονέναι, hoc est, pro esse supponit fuisse. Sed Paphnutius sonora voce contradicit, confirmans, Episcopum fuisse etiam esse vnius vxoris virum. Idq; non ita, sicut Hieronymus postea finxit, vt desinat vir esse, sed consuetudinem sacerdotis cum propria sua vxore, Paphnutius pronuntiat esse σωφροσύνην, castitatem & pudicitiam. Atque hac ipsa sententia refutat Origenis disputationes, qui castitatem sacerdotum in solo cœlibatu constituebat, quodque postea Hieronymus περὶ σωφροσύνης philosophatus est.

Hæ obseruationes illustrant historiam, monstrant enim argumenta & rationes, quibus legem de cœlibatu sacerdotum, postea & ex Patribus quidam, & Pontificij adhuc hodie defendere conantur, agitatas fuisse tempore Nicenæ Synodi, & a Paphnutio grauiter refutatas esse.

Auctoritas sententia Paphnutij.

Et magna quidem est Paphnutij auctoritas, præstitit enim constantiam confessionis in persecutione, effosso sibi altero oculo, & miraculis etiam clarus fuit. Nec libidinis gratia hanc sententiam defendit. Fuit enim cœlebs, & continentiæ laude celebris. Præcipua vero auctoritas sententiæ eius hæc est, quod nititur fundamentis scripturæ, quodque vniuersa Synodus sententiam eius approbauit. Ita enim in historia sequitur: Synodus igitur laudauit consilium Paphnutij, & in ipsius sententiam concessit vniuersus ille sacerdotum cœtus. Atq; ideo nullam legem hac de re posuerunt, sed in sententia & voluntate cuiusque sine lege aut opinione necessitatis relictum hoc fuit, an velit quis abstinere a consuetudine coniugali, an vero non? Ita enim describunt historiam Socrates & Sozomenus. Et quod Pontificij tanquam fundamentum & fulcrum legis suæ ponunt, posse scilicet omnes modo velint, continentiam veri cœlibatus præstare, hoc diserte a Nicena Synodo refutatum est. Paphnutius enim dicit, non tantum esse χαλεπὸν, difficile, sed non omnes posse ferre hoc.

De axiomate Pontificio, posse omnes continentiam præstare.

Publica igitur auctoritate in Synodo celeberrima non tantum Orientalis Ecclesiæ, sed œcumenicæ, & quidem ipsius etiam Romanæ reprobata fuit lex de cœlibatu sacerdotum, & quidem ex hoc fundamento, quod lex illa plus detrimenti, quam commodi allatura esset Ecclesiæ, eo, quod αἰτία, causa esset futura, impuritatis & impudicitiæ ordinis Ecclesiastici, id quod vere à Paphnutio prædictum fuisse, impurus & obscœnus euentus legis illius in regno Pontificio toti mundo manifestauit. Atque ita consideratio huius historiæ ostendit, omnia argumenta, quibus etiam postea Pontificij pro stabilienda lege cœlibatus vsi sunt, refutata esse publica auctoritate in Nicena Synodo. Nam & hoc, quod Origenes suo exemplo vel introduxisse, vel confirmasse dicitur, vt, qui donum continentiæ ex Deo non haberent, se excinderent, peculiari Canone ibi damnatum est.

Paphnutij verum de lege cœlibatus vaticinium.

Obseruetur autem artificium Pontificiorum, qui, vt aliquid derogent huic Nicenæ cõstitutioni, fingunt, mox postea in Hispanijs & in Gallijs, in Elibertina & Arelatensi Synodis contrarium constitutum esse, sed Chronologia ostendit, prouinciales illas Synodos, sub Syluestro celebratas, præcessisse Nicenam, cuius exitum attigisse tempora Iulij, præter historiam tripartitam etiam Decretum, distinct. 16. confirmat. Et hæc ipsa obseruatio illustrat Nicenam historiam. Ostendit enim disputationes de cœlibatu sacerdotum, paulo ante Nicenam Synodum eo progressas, quod leges de eo cœperunt ferri. In Hispanijs enim celebratum fuit Concilium Elibertinũ 19. Episcoporum, qui Canone 33. ita decreuerunt:

Pontificij conantur constitutionem hanc Concilij Niceni abolere.

Cœlibatus Sacerdotum leges subin-

Placuit

Placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, positis in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & nō generare filios. Quod quicunq; fecerit, ab honore clericatus exterminetur. Similiter in Gallijs sub Syluestro celebrata est Arelatensis secunda, cui ex alijs etiam prouincijs permultos Episcopos interfuisse scribunt. Ibi in 2. Canone statutum fuit: Neminem in vinculo coniugij cōstitutum ad sacerdotium assumi, nisi fuerit promissa conuersio, quasi scilicet scelus & piaculum esset legitimum coniugium.

de rogata in Synodis etiam. *Concilium Elibertinū.* *Concilium Arelatense.*

Et hæc obseruatio præter ea, quæ supra ex Origine & Eusebio annotauimus, ostendit, quæ fuerint occasiones, quod Episcopi in Nicena Synodo voluerunt legem vniuersalem ferre de cœlibatu sacerdotum. Cum enim lex illa primum per disputationes fuisset rogata, & postea prouincialibus quibusdam decretis cœpisset ferri, petitum fuit in Nicena Synodo, vt perferretur, hoc est, vt vniuersali auctoritate cōfirmaretur, & ab omnibus vbique Ecclesijs reciperetur, sed ibi auctoritate vniuersali Concilij œcumenici, lex illa, quæ in Hispanijs & Gallijs iam ferri cœperat, non est perlata, sed repulsa & abrogata, id quod inde etiam constat. Osius enim Cordubensis prouinciæ Hispaniæ Episcopus, Nicenæ Synodo interfuit, consensit & subscripsit. Et post Arelatensem illam Galliæ Synodum, Hilarius celebris Ecclesię Pictauiensis in Gallia Episcopus coniugatus fuit, vnde certo colligitur, Arelatense illud decretum tunc abrogatum fuisse per Nicenam Synodum. Non possum autem prętermittere, quin elegantes Mantuani versiculos de Episcopali coniugio Hilarij adscribam, qui ita inquit lib. 1. Fastorum:

Causa ferendi legem cœlibatus sacerdotum in Nicena Synodo.

Mantuanus de coniugio Hilarij.

Integritas vitæ, legum prudentia, cultus
Cælituum, tutela inopum, diadema pedumque
Pictauiense tibi, dum nil mortalia curas,
Dum viuis, tibi sorte tua contentus, & omni
Ambitione procul, populo applaudente, tulerunt.
Non nocuit tibi progenies, non obstitit vxor
Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tædas.
Sola erat in pretio quæ nunc incognita, virtus
Sordet, & attrito viuit cum plebe cucullo.

Attexit autem Mantuanus, multos pios suo etiam tempore reprehendisse legem cœlibatus quos versus postea adscribemus.

Hasce obseruationes de Nicena Synodo, quia plurimum habent vtilitatis, & multum etiam lucis adferunt ad illustrandam totam hanc controuersiam breuiter hoc loco annotare volui.

Sed quid dicemus de appendice, quam addit Paphnutius de illis, qui cœlibes in ordinem sacerdotalem cooptati fuerunt, nihil dissimulabo. Sunt enim hæc Paphnutij verba: Sufficere, vt qui clericatu ante nuptias vel cœlibes potiti essent, iuxta antiquam Ecclesiæ traditionē ad nuptias amplius non accederent. Veteri autem prouerbio dicitur: Calumniare audacter, semper enim aliquid hæret: ita ex Satanæ calumnijs cōtra coniugium, licet repellerentur, tamen aliquid adhæsit in Ecclesia. Digamiæ enim damnatio, cum non posset vniuersaliter obtineri, cœpit ordini Ecclesiastico adhærere, sicut superius dictum est. Atque ita etiam cum prohibitio coniugij in sacris ordinibus non posset in vniuersum obtineri, aliquid tamen adhæsit. Consuetudo enim facta fuit sine aliqua lege, quod illi, qui cœlibes ad sacerdotium assumpti erant, postea non contrahebant matrimonium. Et Paphnutius quidem suadet, cōsuetudinem illam retinendam, sed tamen non dicit, esse vel præcepti diuini, vel consilij & traditionis Apostolicæ, sed vocat Ecclesiæ, non legem, sed παράδοσιν,

De ijs, qui sacerdotium susceperunt cœlibes.

De consuetudine, qua cœlibes ad

Sacerdotum admissi matrimonium contrahere prohibebantur.

Canon Concilii Ancyrani.

Dispensationes veteru Ecclesiæ.

hoc est, traditionem. Cumque in priori parte afferat Scripturæ testimonia, de altera illa clausula tantum Ecclesiæ cõsuetudinem allegat, quam tamen non fuisse vniuersalem, nec legis necessitate, sine dispensatione impositam, manifeste ostendi potest ex 10. Cano. Conc. Ancyr. quod aliquot annis præcessit Nicænam synodum. Canon autẽ sic habet: Diaconi, si in ipsa ordinatione protestati fuerint, velle se habere vxores, nec posse se continere, hi postea, si ad nuptias venerint, maneãt in ministerio, propterea, quia his Episcopus licentiam dederit. Dederunt itaque, & potuerunt Episcopi dare licentiam contrahendi matrimonium, iis etiam, qui in ministerio constituti fuerunt. Consuetudo ergo, & non legis necessitas fuit. Nam prohibere contrahere matrimonium, doctrina dæmoniorum est, 1. Tim. 4. Scriptura etiam veteris Testamenti Sacerdotibus expresse permittit, vt possint contrahere matrimonium, Leuit. 21. Ezech. 44. Et in nouo testamento non excipit sacerdotes à communi illa regula, si se non continent, contrahant matrimonium, imo hoc fundamento Ancyranus Canon vtitur. Quando enim Diaconi protestantur in ordinatione, se non posse continere, tunc Episcopus dat ipsis potestatem, vt iuxta Pauli regulã possint libere etiam postea cõtrahere matrimonium. Si vero in ordinatione professi fuerint continẽtiam, & postea ad nuptias venerint, non prohibet quidem hic Canon, & nuptias illas nec dirimit, nec damnat, sed inter eos, qui ad secundas nuptias transiierunt (quod prorsus non esse peccatum, Paulus affirmat, 1. Cor. 7.) ipsos habẽdos statuit, Cano. 19. & eodem iure, quo digamos, hos etiam à ministerio debere cessare, sancit Canone 10. Ac consuetudinem non similem fuisse vbique, facile ostendi potest. Paphnutius enim notat Ægyptiacam consuetudinem de omnibus, qui ante nuptias in clerum assumpti erant. Canon vero 25. qui Apostolorum titulum præfert, dicit: Qui in clerum peruenerunt (ἄγαμοι) cœlibes (κελεύομεν) iubemus, Lectores & Cãtores solum, si volunt matrimonium contrahere. Ancyranus vero Canon etiam Diaconis hanc licentiam concedit. Tempore Hieronymi, vt ipse testatur in libro contra Vigilantium, consuetudo fuit, quod Diaconi, priusquam ordinarentur, ducebant vxores, vt ita coniugati, postea possent à Diaconatu ad superiores ordines promoueri. Posteris vero temporibus, ex dissimili & libera illa consuetudine, facta est lex rigidissima, sicut ex sexta Synodo generali patet. Iustinianus etiam in authentica de sanctiss. collatione 9. dicit: Episcopum non posse Diacono tempore ordinationis permittere, vt post ordinationem ducat vxorem: quod cum Ancyrano Canone ex diametro pugnat, ita fit, quando non veritatem, sed consuetudinem extra verbum Dei sequimur. Sed de hac quæstione postea etiam quædam dicenda erunt. Nunc vero pergemus in contexenda historia.

Consuetudo dissimiliter seruata fuit.

Consuetudo tempore Hieronymi.

Iustinianus votum cœlibatus sancit.

Post Nicænam igitur Synodum multi celebres Episcopi fuerunt vxorati, vt de Hilario dictum est, & de patre Basilij magni historiæ diserte testantur. Nazianzenus vero etiam in laude ponit, quod pater suus in ipso Episcopatu fuerit vxoratus. Et Mantuanus de eo canit:

> *Præsule patre satus, nam tunc id iura sinebant,*
> *Pastorale pedum gessit, post funera patris.*

De Nysseno Episcopo fratre Basilij Magni dicit Nicephorus, quamuis is Episcopus coniugem haberet, tamẽ rebus illis fratri minime cessit. De Spiridone vero celebri illo Episcopo Sozomenus dicit. lib. 1. cap. 11. Vxorem & liberos habuit, sed propterea non fuit τὰ θεῖα χείρων, in rebus aut exercitijs diuinis inferior aut deterior. Et Athanasius ad Dracontium dicit: Multi ex Episcopis matrimonia non inierunt, Monachi contra pa-

Coniugia sacerdotum post Nicænã Synodũ.
Hilarius.
Pater Basilij Magni.
Nazianzenus.
Greg. Nissenus.
Spiridon.
Athanas.

rentes liberorum facti sunt, & vicissim etiam Episcopi filiorum patres.

Maxime vero illustre exemplum extat in Synodo Gangrensi, quomodo constitutio Nicæna, contra legem de cœlibatu sacerdotum, in actum fuerit deducta. Eustachium enim Episcopum narrat Sozomenus, libro 3. cap. 14. in Armeniam, Paphlagoniam & reliqua circa Pontũ loca primum introduxisse Monachatum, præscripta peculiari regula, de cibis, de vestitu, & de alijs rebus, & dicit, quosdam confirmare, librum Asceticum qui Basilij titulo fertur, huius Eustachij esse. Is igitur inter cætera, quæ dissentanea à Canonibus, & typis Ecclesiasticis instituit, γαμεῖν ἐκώλυε, sicut Socrates inquit, prohibuit cõtrahere matrimonium. Et multis mulieribus coniugatis persuasit à cõsuetudine coniugali abstinere, quas Sozomenus dicit, postea cum continere non possent, in adulteria incidisse. Præcipue vero Sacerdotum coniugio iniquus fuit, quod Socrates ita describit, εὐλογίαν καὶ κοινωνίαν, hoc est, preces & sacramenta presbyteri vxorem habentis iussit fugere, ὡς μύσος, tanquam pollutionem & piaculum. Sozomenus dicit discipulos huius Eustachij καταμεμφομένους, hoc est, vituperasse seu reprehendisse coniugium, & presbyteros vxoratos contempsisse. Significat autem ὑπερφρονεῖν, quo verbo Sozomenus vtitur, aliquem præ se contemnere, & quasi ex alto despicere. Cœpit autem institutum illud Eustachij paulo ante tempus Nicæni Concilij. Meletius enim, qui primus Arrium protraxit, substitutus fuit huic Eustachio, cum à proprio suo parente Episcopatu deiectus fuisset, post quam deiectionẽ Monachatum illum instituit. Et hæc obseruatio de tempore historiæ Eustachij ostendit, ante tempus Nicænæ Synodi, sicut in Hispanijs & Gallijs ita etiam in Armenia, Paphlagonia, & circa Pontum, legẽ de cœlibatu Sacerdotum magno supercilio caput cœpisse exerere. Et quia magnum institutum hoc habeat speciem sanctitatis, castitatis & puritatis: primo nõ ausi fuerunt Episcopi illius loci se opponere, sed cum Nicææ, pubica autoritate lex illa esset repulsa, abrogata & antiquata, cui Synodo etiam Armeniæ, Paphlagoniæ & Ponti Episcopi interfuerant: reuersi igitur domũ, cũ autoritate Nicænæ Synodi armati essent, nõ longe post Gangris Concilium cœlebrarunt, in quo Monachatum Eustachij damnarũt, & nominatim contra legem de cœlibatu Sacerdotum posuerunt 4. Canonem: Si quis discernit inter presbyterum coniugatum, tanquã occasione nuptiarum, quod offerre non debeat, quodque non oporteat, eo ministrãte de oblatione percipere, & ab eius oblatione ideo se abstinet, Anathema sit. Quæ vero huius Canonis sententia sit ex historia Eustachij, quam ex Socrate & Sozomeno recitauimus, intelligi potest.

Synodus Gangrens. Eustach. Episcopus coniugiũ sacerdotibus interdixit in Armenia, &c.

Gangrense Concilium contra legẽ cœlibatus.

Hactenus igitur, magna, graui & publica auctoritate, lex de cœlibatu Sacerdotũ ex Ecclesia repulsa & explosa fuit, vt cogitari potuisset, hostem coniugij nunquam deinceps ausurum cantilenam illam repetere. Sed vix 40. annis interiectis maiori impetu legem illam non iam rogare, sed stabilire & promulgare cœpit. Cum enim Iouinianus virginitatem nimis abiecte haberet, nacti Hieronymus & Ambrosius campum latissimum, cœlibatum depresso coniugio nimis extulerunt, præcipue vero coniugio Sacerdotũ iniquissimi fuerunt. Fit enim in huiusmodi cõtrouersijs, quod Basilius venusta similitudine pingit, sicut insitores, quando incuruum tenellæ arboris statum corrigere student, plerunq; nimia inflexione in alteram partem peccant. Qualia vero fuerint argumenta Ambrosij & diui Hieronymi, nempe, quæ in vera antiquitate antea explosa & refutata fuerant, in præcedentibus declaratum est.

Repetita lex cœlibatus Sacerdotum in Ecclesia Latina. Iouinian. Basilius de insitoribus.

Idem apud Græcos eodem tempore magno conatu egit Epiphanius,

Epiphanius.

in Græca Ecclesia defendit legē cælibatus. Epiphanius cum tota antiquitate de cælibatu sacerdotum pugnantia dicit.

prætextu traditionum, quarum peculiaris admirator fuit. Scribit igitur lib.1.Tom.1. hæres.59.contra Catharos: Sancta Dei Ecclesia non suscipit ad Sacerdotium adhuc παιδογονοῦντα liberos gignentem, vnius vxoris virum, sed qui se ab vna cōtinet, aut in viduitate viuit, maxime vbi synceri, seu vt significantius loquitur Epiphanius, ἀκριβεῖς, hoc est, exacte exquisiti sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, inquit omnino in quibusdā locis adhuc liberos gignere Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos, sed hoc non est iuxta Canonem sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, cum non inuenirētur, qui ministrarēt. Ita Epiphanius. Sed ab hoc vno exemplo discere possumus, quantum tribuendum sit patribus, quando sine scriptura loquuntur. Vt enim pace Epiphanij & salua ipsius honorificentia, id, quod res est, dicam, cum vniuersa historia totius antiquitatis manifeste & exacte pugnat, quod ipse asserit, sicut ex ijs, quæ hactenus demōstrauimus, luce meridiana clarius est. Et in re manifesta nihil addam amplius. Possem enim quærere, quem Canonem, & vnde habeat Epiphanius de lege cælibatus Sacerdotum: Possem quærere, num Epiphanio nō synceri sint Canones Pauli, Apostolorum, Ignatij, Dionysij, Ancyranæ, Nicenæ, & Gangrensis Synodorum? Positas quidē imo tentatas verius fuisse aliquoties leges seu Canones de cælibatu Sacerdotum ostendimus, sed illas vera, graui & publica auctoritate repulsas & reiectas fuisse, ex certis historiis demōstrauimus. Epiphanius vero contra iudicium totius veræ antiquitatis, reiectitios illos Canones iudicat esse ἀκριβεῖς, & quidem eo ipso vocabulo vtitur, quo Paphnutius, vbi contra legem cælibatus Nicææ disserēs, dicit ὑπερβολὴν ἀκριβείας. magis nocere Ecclesiæ. Hæc & alia possem vere contra Epiphanij temerariam assertionem adferre sed pudenda patrum præstat tegere, quam denudare, nisi aduersariorum impudentia veritatem inde oppugnantium aliud cogat. Certe Epiphanij illam narrationem, nō tantum præcedentes Scriptores, verum etiam sequentes in Ecclesia Orientali, & præcipue 6. Synodus manifeste redarguunt & refellunt, sicut series historiæ ostendet

Epiphanij sententiam Scriptores Ecclesiæ refutarunt.

Ambrosij & Hieronymi sententiā Ecclesia praxi illu temporibus non recepit.

Cum enim Ambrosius & Hieronymus suis disputationibus apud Latinos tumultuarentur contra coniugium sacerdotum: Ecclesia tamē hac in re veterem suam libertatem illis temporibus adhuc retinuit, sicut ipse Hieronymus testatur. Nam libro 1. contra Iouinianum ita inquit: Si autem Samuel duxit vxorem enutritus in tabernaculo, quid hoc ad præiudicium virginitatis, quasi non hodie quoque plurimi Sacerdotes habeāt matrimonia. Idem cum indignatione quadam refert, frequenter in ordinatione sacerdotali cælibem ab Ecclesia negligi, & maritum assumi. Apud Græcos vero cum Epiphanius reiectos Canones pro synceris venditaret Chrysostomus patrocinium coniugij Sacerdotum suscepit, affirmat enim coniugium rem tam sanctam & bonam esse, vt cum eo quis possit ascendere sacrum Episcopatus thronum, sicut supra sententias ipsius annorauimus Nec tamen nihil damni dedit narratio illa Epiphanij, quantumuis reuera totius antiquitatis historiæ repugnet. Externa enim species sanctitatis facile oculos hominū perstringit, vbi à norma verbi Dei discessum fuerit. Ita Socrates lib. 5. cap. 22. narrat, se in Thessalia cognouisse, hanc consuetudinem, quod qui vxorem suam post adeptum clericatum cognouisset, ordine abdicabatur. Et illā consuetudinem dicit, inde fuisse ortam, quod Theodorus quidam clericus amatoria quædam poemata edidisset. Et addit quidem, consuetudinē illam irrepsisse etiam in Thessalonicam, Macedoniam, & Hellada. Sed diserte dicit, cōsuetudinem illam esse, ἑτέραν, hoc est, diuersam & dissentientē à reliquis Ecclesijs. Nam

Chrysostomus contra Epiphaniū coniugium Sacerdotum defendit.

Mos Thessalorum de cælibatu.

inquit.

Orientales Ecclesiæ de cœlibatu & coniugio Sacerdotum.

inquit, in Oriente omnes, qui γνώριμοι, celebres sunt, etiam Episcopi, ἢ καὶ βούλοιντο, οὐκ ἀνάγκῃ νόμου, hoc est, si ipsis ita visum fuerit, proprio arbitrio, seu spontanea voluntate, non autem legis aliqua necessitate abstinent. Multi vero illorum, inquit, ipso tempore Episcopatus & (sicut Nicephorus addit) ipso Episcopali munere fungentes, in Episcopalibus ędibus liberos multos ex legitimis coniugibus susceperunt. Sed cum per certamen Iouiniani, in Latina Ecclesia doctrina de coniugio, præsertim quod ad sacerdotes attinet, valde esset perturbata, sicut ex Ambrosij & Hieronymi scriptis apparet, & in quibusdam etiam locis Græciæ, Nicenæ constitutio inciperet labascere, sicut ex Socrate ostendimus: Hanc occasionem hostis coniugij ratus fuit, sibi non esse negligendam. Cumque antea sicut ex historijs ostendimus, legem de cœlibatu Sacerdotum aliquoties per Doctorum disputationes, per priuata vt Eustachij instituta, per Concilia quædam prouincialia, vt Elibertanum, Arelatense, & in generali etiam Synodo Nicena magno, sed irrito conatu tentasset: Alia via, potentia scilicet, & vi negotium sibi aggrediendum existimauit, quā ad rem eam sedē sibi vtilem operā nauare posse intellexit, in qua eum sessurum sciebat, qui amorem mulierum nō curaturus esset, Daniel. 11 In cuius manu pingitur calix plenus immūditia libidinis. Apoc. 17. Pontifices igitur Romanos, qui iam in alias etiam Ecclesias imperium sibi vsurpare cœperant, delegit. Syricium enim primum fuisse, qui Sacerdotibus in Occidentali Ecclesia coniugia non dissuasit, sed prohibuit & interdixit, ipsorum historiæ & decreta testantur: Et ægre sane adducor, vt credam Syricium, cui veræ historiæ meliora tribuunt testimonia, tam contumeliose contra Scripturam, & contra syncerę antiquitatis manifesta iudicia, repetitis ipsissimis veterum hæreticorum argumētis de legitimo coniugio ita scripsisse, sicut Epistolæ decretales, quæ ipsi tribuuntur, loquuntur. Scio enim vetustioribus etiam Romanæ Ecclesiæ Episcopis, multas Epistolas supposititias tribui. Possem etiam ostēdere Canones multo recentiores prohibentes sacerdotibus consuetudinē coniugalem, falso tribui vetustioribus, vt distinct. 32. Vrbano primo, distinct. 81. Lucio primo, distinct. 27. Calixto primo, vt falso prætextu antiquitatis imperitioribus imponant. Ita forsan Syricio, cuius aliqua fuit auctoritas, ea, quæ multo post fabricata sunt, tribuere voluerunt, vt speciem aliquam doctrinis dæmoniorum circumdarent, sed non pugnabo. Sit igitur, quoniam Gratianus cum glossatore suo ita volunt, primus auctor prohibitionis coniugij in Sacerdotibus Syricius. Si enim vel Angelus e cœlo aliquid annuntiauerit præter id, quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepimus (sicut Augustinus inquit) anathema sit.

Nicæna constitutio incipit labascere.

Per Pontifices Romanos redintegratur lex de cœlibatu sacerdotum. Syricius legē de cœlibatu vrget.

Primus auctor prohibitionis cōiugij Sacerdotum in Occidēte.

Rationes cur cœlibatus sacerdotum in Ecclesia Romana decretus.

Operæ pretium autem est audire rationes & fundamenta, ex quibus post annos à nato Christo 400. prohibitio coniugij & lex de cœlibatu sacerdotum in Pontificia Ecclesia rogata, lata, perlata, & alijs etiam Ecclesijs manifesta vi obtrusa est. Inde enim colligi poterit, an ex Scriptura, an ex vera & probata antiquitate, an vero ex doctrinis Dæmoniorum sit. Nihil enim est medium. Syricius igitur epistola 4. & eum secutus Innocentius epistola 3. expresse dicunt, se Sacerdotibus cōiugatis ideo interdicere consuetudinem cum proprijs suis vxoribus, vt munditię & pudicitiæ puritate, securi possint orare, baptizare & Sacrificium offerre. Qui si contaminatus est carnali concupiscentia, hoc est coniugali cōsortio, quo pudore, qua mētę sacrificare vsurpabit? qua cōscientia, quo merito exaudire se credit? cum dictum sit, munda mundis, inquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sequitur, sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est, vnius vxoris virum. Non permanenti in concupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Neque

enim integros non admisit, qui ait: Vellem omnes esse sic, sicut & ego. Quod & apertius declarat, dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu. Et habentem filios, non generantem dixit, Hæc sunt ipsorum verba. Syricius vero distinct. 82. addit alias contumeliosas voces contra sacerdotes, legitima sua coniugia defendentes: dicat mihi, inquit, quisquis ille est sectator libidinum, præceptor vitiorum, &c. Item, Nouerint se nunquam posse veneranda tractare mysteria, à quibus seipsi, dum obscenis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Loquitur autem non de fornicatione, sed de coniugali consuetudine sacerdotum cum proprijs suis vxoribus. Nec vero opus est hoc loco accurata disputatione. In præcedentibus enim prolixe explicatum est, & per se patet, imo luce meridiana clarius est, I. Hæc decreta Syricij & Innocentij expresse, directe, & prorsus aduersa fronte pugnare cum manifestis scripturæ sententijs, quæ affirmant, in consuetudine coniugali esse sanctimoniam, pudicitiam, castitatem, & cubile impollutum, quæ testimonia in præcedentibus sunt exposita. II. Decreta ista ex diametro contraria esse ipsis Apostolorum Canonibus, sententiæ Ignatij, iudicio Dionysij, Nicenæ Synodo, Concilio Gangrensi, & probatis veræ antiquitatis exemplis, sicut collatio horum decretorum ad illa, quę ex veris historijs hactenus annotauimus, liquide ostendit. III. Manifestum est & hoc, eadem prorsus argumenta, & easdem scripturæ sententias, quæ in decretis Syricij & Innocentij repetuntur, veteres hæreticos contra coniugiũ vsurpasse, sicut in principio huius tractatus ostendimus, & negari non potest. Quia itaque non ex Scriptura: nec ex Iudicijs veræ & probatæ antiquitatis, sed ex veterum hæreticorũ lacunis, deprompta sunt illa Pontificia decreta, possemus recte & vere iudicare, quod profecta sint ex spiritibus erroris, & ex doctrinis Dæmoniorum, 1. Timoth. 4. Sed ne nostrum iudicium suspectum sit, pronuntiet sententiam Ignatius in Epistola ad Philadelphienses: Quicunque, inquit, dixerit, consuetudinem coniugalem esse labem & inquinationem, hic inhabitatorem habet Draconem illum Apostatam. Nec valet exceptio, quod non in vniuersum de omnibus fidelibus, sed tantum de sacerdotibus loquantur Pontificia decreta. Paphnutius enim in Nicæna Synodo magna & sonora voce asseuerat, etiam in Sacerdotibus cubile coniugale esse honorabile & impollutum. Et Manichæi non in vniuersum omnibus suis auditoribus, sed tantum electis tanquam perfectioribus & sanctioribus, coniugium prohibuerunt, & tamen fuit doctrina Dæmoniorum. Quod vero Syricius præfatur, præcepta illa sua esse Apostolica, & Patrum constitutione instituta, falsum testimonium est, sicut 6. Synodus ostẽdit. Quod vero addit, propter Gentes, Sacerdotibus Ecclesiæ imponendum esse cœlibatum, in eo veram legis suæ originem ostendit, sicut in principio huius historiæ monstrauimus. Sed hæc in præcedentibus diligenter sunt explicata.

Ne sint in carne.

Syricij voces contumeliosa.

Decreta Syricij & Innocentij scripturæ repugnant.

Repugnant Canonibus Apostolorũ, sententijs Episcoporum & Concilijs.

Sunt ex scholis hæreticorum repetita.

Refutantur ab Ignatio.

Pergamus igitur nunc in ordine historiæ. Non autem iuxta Apostolicam Pauli modestiam, tanquam cõsilium, Decreta sua Pontifices isti proposuerunt, sed Syricus, quasi in cacumine mõtis Sinai sederet, fulminat: Si quis ab hac Canonis ratione voluerit euagari, sciat se & à nostra communione seclusum & gehennæ pœnas habiturum. Epistola 4. & dist. 82. inquit: Si quis Episcopus, Presbyter aut Diaconus fuerit in cõiugali consuetudine inuentus, omnem sibi per nos indulgentiæ aditum intelligat obseratum, quia ferro necesse est vt abscindantur vulnera, quæ fomentorum non sentiunt medicinam.

Cõminationes Syricij.

Sed ordo historiæ exigit, vt consideretur, quomodo Romani Pontifices legem suam de cœlibatu alijs Ecclesijs obtruserint, & quanta multo-

Quãta cum difficultate

rum annorum difficultate, multis vndique contradicentibus, violenter tandem iugum hoc Ecclesijs Occidentalibus imposuerint. Vt enim breuitatis gratia nõ singula commemoremus, satis indicij hoc est, quod post Syricium omnes ferme Pontifices, vna illa lege cœlibatus perferenda occupatissimi fuerunt: Quodq; ab illo tempore, in tot prouincialibus Synodis, longo tempore lex illa varijs subinde modis repetita est, quibus nihil opus fuisset, si Syricij decretum cum approbatione Ecclesię receptum fuisset.

te cœlibatum sacerdotum Ecclesiis per Rom. Pontifices obtrusus.

Obseruandus autē est actus Pontificum, quod illis primum prouincijs legem cœlibatus sacerdotum obtruserunt, in quibus intellexerunt sparsa esse quędā eius seminaria. Quia enim in Hispanijs & Gallijs antea per Elibertanum & Arelatense Concilia tentata fuerat lex ista, licet per Nicenam Synodum esset inducta & abrogata, tamen quędam seminaria ibi adhæsisse, non est dubium. Quomodo etiā in Thessaliam & Macedoniam cœperit superstitio illa irrepere, antea ex Socrate ostendimus. Et ex Monachatu Essæorum apud Ægyptios, in Aphricam contagium quoddam transijsse verisimile est. Syricius igitur ad Hispanos & Aphricanos: Innocentius ad Italos, Gallos & Macedonicos: Leo ad Thessalonicenses & Aphricanos, decretales suas Epistolas de lege cœlibatus potissimum miserunt. Iudicarunt enim illis prouincijs primum occupatis, facilem patere aditum ad expugnandas reliquas.

Quibus primū cœlibatus obtrusus. Hispani. Galli. Thessali. Macedones. Aphricani. Syricius. Innocent. Leo.

Et Carthaginense quidem Concilium secundum, Canone 2. ex pręscripto Syricij dicit: Omnib. placet, vt Episcopi, presbyteri, diaconi, & qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam ab vxoribus proprijs se abstineant. Rationis vero loco additur manifestum & luculentum mendacium, his verbis: vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiqtas, nos quoq; custodiamus. Vnde iudicium potest fieri, quantum decretis illis tribuendum sit. Animaduertit hoc Gratianus, atq; ideo inseruit voculam (Apostoli docuerunt exemplo) Et glossa ridicule inquit: A tempore Syricij hic vocat antiquitatem, cum ipso tempore Syricij Concilium illud celebratum fuerit. Et tamen sacerdotes Aphricanos decretum illud non statim recepisse inde colligitur, quod in quinto Concilio Carthag. adhuc repetendum fuit. Ita in Gallijs Episcopi quidam, forsan quia antiquitus castrati matris Deum sacerdotes, Galli fuerant, & quia non multo ante etiam in Arelatensi Synodo hoc tentarant, sed per Nycenam synodū impediti fuerāt, cupide conati fuerūt tunc Romanis Pontificib. gratificari. Sed sacerdotib. repugnantibus tot difficultates ipsis obiectæ fuerunt, quod annis amplius 200. cōtinuis, multis & varijs synodis ꝓuincialibus, vt Agatensi, Arausicana, Auernensi, aliquot Aurelianensib. Turonensibus, Matisconensibus & Antisiodotiensibus, hoc saxū ipsis voluendum fuit. Et tamen in Turonensi secunda, Can. 8. & 15. annis post Syricium 170. Galliæ Episcopi, Archipresbyteri, Diaconi & Subdiaconi adhuc vxorati fuerunt. Imo in Antisiodoriensi 2. annis post Syricium ducentis & amplius, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, in Gallijs adhuc vxores habuerunt, quæ Presbyteræ nominatæ fuerunt, Can. 21. & 22. Imo in medijs turbis, cum Gallici Episcopi in prouincialibus suis Synodis legem cœlibatus vrgerent: Saluianus Massiliensis Episcopus, vir doctissimus, circa annum 480. legem de cœlibatu expresse reprehendit, li. 5. de prouidentia Dei. Nouum prorsus, inquit, est conuersionis genus: Licita non faciunt, illicita committunt. Temperant à coniugio, & non temperant à rapina. Quid agis stulta persuasio? Peccata interdixit Deus, non matrimonia. Item, non est conuersio, sed auersio. Qui iam pridem, vt fama est, opus honesti matrimonij relinquitis, tandem à scelere cessate. Alludit autem Saluianus ad Canonem illum: Non assumendum

Carthaginense Concilium de cœlibatu. Ratio decreti est mendacium. Glossa ridicula. Difficultas perferendi hanc legem in Gallia.

coniugatum ad sacerdotium, nisi promissa fuerit conuersio, quasi a labe & scelere.

Hispania repugnat legi cœlibatus.

In Hispanijs vero Tarraconensis Episcopus scribit Syricio, sacerdotes non posse adduci, vt legem cœlibatus recipiant. Et in Toletana prima tempore Syricij, Patronus Episcopus ita præfatur: Mihi placet primitus constituta Niceni Concilij perpetuo esse seruanda, nec ab eis recedendū. Et vniuersi Episcopi mox referunt se ad gesta Niceni Concilij, in quo quid de sacerdotum coniugio statutum sit, supra ostendimus. Ac Presbyteros, Diaconos & reliquos clericos habuisse tunc vxores, patet ex Canone 4. & 7. Imo etiam post ordinationem generasse primus Canon ostendit. Dicit enim, Presbyteros & Diaconos, si post ordinationem filios genuerint, ad altiorem gradum non ascendant. Postea vero in multis Hispanicis Synodis, vt Gerundensibus, Hispalensibus & Toletanis, contumeliose tractatum fuit coniugium sacerdotum. Accessit etiam brachium seculare, per vim stabiliens legem cœlibatus. Et tamen post annos a Syricio ducentos, Isidorus Hispalensis Episcopus, edidit regulam de vita clericorum, in qua inter cætera dicit, dist. 23. Clerici castimoniam non violati corporis perpetuo obseruare studeant, aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur.

Isidorus de coniugio clericorum.

Gallijs igitur tandem & Hispanijs sub iugum cœlibatus ferme missis, sensim alias etiam prouincias aggredi cœperunt Pontifices. Nam circa annum 585. Ecclesia Syracusana elegerat Episcopum, habentem superstitem vxorem & liberos. Pelagius vero confirmationem integro pene anno distulit. Sed Syracusani in proposito suo irreuocabiliter perstiterunt, vt Pelagius ipsis, ne amplius insanirent (sicut loquitur) cedere fuerit coactus, distinct. 28. vbi Pelagius non dissimulat, principalem causam legis de cœlibatu sacerdotum, esse leges Ecclesiasticas. Et distinction. 31. Gregorius narrat ante triennium, hoc est, circiter annum Domini sexcentesimum, ducentis post Syricium annis, Subdiaconis Siciliæ prohibitum fuisse, vt more Romanæ Ecclesiæ, suis vxoribus nullatenus miscerentur. Addit autem Gregorius: Vsum talis continentiæ in Ecclesijs Siciliæ antea non fuisse, atque ideo istis Subdiaconis concedit vsum coniugum, sed inposterum neminem vult ordinari, nisi continentiam promiserit.

Sicilia tentata lege cœlibatus.

Memorabilis fructus legis de cœlibatu sacerdotum.

Memorabile autem est, quod Epistola Vlrici refert, Gregorium, cum ex piscina quadam allata, plusquam sexies mille infantum capita vidisset, ingemuisse, & decretum de cœlibatu tantæ cædis causam confessus, condigno illud pœnitentiæ fructu purgasse. Decreto enim illo prorsus damnato, Apostolicum illud laudasse consilium, Melius est nubere quam vri: Imo addidisse ex sui parte: Melius esse nubere, quam mortis occasionem præbere. Hæc Vlricus.

Gregorius de cœlibatu.

Pontifices Romani nati patribus sacerdotibus.

Et quidem ipsi sedi Romanæ præfuerunt Pontifices, ex sacerdotum coniugijs nati, distin. 56. Bonifacius I. Felix III. Gelasius I. Agapetus I. Syluerius, Deusdedit, Theodorus, Hadrianus II. Agapetus II. ab anno Domini 423. vsque ad annum 950. Et ne de Gratiani palea dubitetur, idem confirmat etiam Platina & Volaterranus. Nec valet exceptio, quasi illi vel ex fornicatione, vel ante susceptos sacros ordines ex sacerdotibus nati fuerint. Gratianus enim cap. Cenonanense, expresse dicit: Non sunt intelligendi de fornicatione, sed de legitimis coniugijs nati, quæ Sacerdotibus ante prohibitionem vbique licita erant, & in Orientali Ecclesia vsque hodie eis licere probantur.

Cum vero in Occidētali Ecclesia lex cœlibatus ita tumultuaretur, tentatæ quidem fuerunt etiam Græcæ Ecclesiæ, in Thessalia præcipue, & in Macedonia, sicut de Innocentij & Leonis decretalib. supra diximus. Sed

Orientales Ecclesiæ iugum illud sibi inijci passæ non sunt, retinuerunt vero & defenderunt veterem libertatem. Licet ex Occidentali lege cœlibatus etiam in Oriente quædam adhæserunt. Circa annum igitur 530. Iustinianus in authent. de sanctis. collat. 9. talem fecit constitutionem: Clericos non aliter ordinari concedimus, nisi literas sciant, & recta fide ac honesta vita sint, & neque concubinam, neque naturales habuerint aut habeant liberos, sed qui vel cœlibem vitam agunt, vel vxorem habuerunt, aut habent legitimam, & eam vnam & primam, neq; viduam neq; repudiatam, &c. Et in Nouellis constit. 8. Laudat Epiphanium Episcopum Constantinopolitanum, quod ex Sacerdotibus & genus & originem ducat. Romani tamen per Iustinianum tentarunt legem cœlibatus. Dicit enim col. 6 se illos præferre, qui habentes vxores cum illis non cohabitant, sed cœlibatum eligunt. Et col. 9. sancit Diaconos non ordinandos, nisi professi fuerint cœlibatum, sed hæc Græci in 6. vniuersali Synodo retractarunt.

Ecclesia Orientales legem cœlibatus auersata sunt.

Iustiniani constitutio.

Postea enim circa annum Domini 690. Græci seu Orientales videntes iugum cœlibatus Occidentalib. quibusdam Ecclesijs per vim iniectum, & legem illam subinde ad alias etiam prouincias progredi, cum quidem antea etiam in parte quadam Hellados, hypocrisis illa puritatis irrepere cœpisset, sicut Socrates narrat, & Iustinianus etiam ab Episcopis quibusdam persuasus, eo inclinasse videretur. Circa annum Domini 530. in Authentica: Quomodo oportet, vbi inquit: Nihil sic in sacris ordinibus diligimus, quam cum castitate viuentes, aut cum vxoribus non cohabitantes, aut vnius vxoris virum, qui siue fuerit, siue adhuc sit, & ipse castitatē eligat, &c. Ne igitur in Orientalibus Ecclesijs, ex huiusmodi principijs quasi seminarijs, idem accideret, quod in Occidentalibus, iudicarunt legi cœlibatus instar Gangrenæ serpenti, mature occurrendum, idque non priuatis Doctorum disputationibus, sed publica auctoritate, & generali vniuersalis Synodi constitutione. Mox igitur post sextam generalem Synodum conuenerunt in Trullo Regij Palatij 227. patres, & inter reliquos Canones decimumtertium hac de re posuerunt, qui etiam repetitur distinct. 31. Can. Quoniam.

Orientales Ecclesia tentata lege cœlibatus.

Orientalium Episcoporū Canon pro coniugio sacerdotum.

Primo autē Canonem illum, sicut apud Gratianū extat, recitabimus, deinde ex Græco subiungemus versionē. Ita igitur Gratianus Canonem hunc refert: Quoniā in Romani ordine Canonis esse cognouimus traditum, eos, qui ordinati sunt diaconi vel presbyteri, cōfiteri, quod non suis iam copulentur vxoribus, antiquum sequētes Canonem Apostolicæ diligentiæ & constitutionis sacrorū virorum, legales nuptias amodo valere volumus, nullo modo cum vxoribus suis eorum connubia dissoluentes, aut priuātes eos familiaritate ad inuicē, in tempore opportuno. Quicunque ergo dignus inuētus fuerit subdiaconali ordinatione, aut diaconali, aut sacerdotali, hi nullo modo prohibeātur, ad talem ascendere gradum, quo vxoris suæ cohabitatione, nec etiam tempore ordinationis suæ profiteri castitatem cogantur, quod abstinere debeant à legalis vxoris familiaritate. Item, oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis sanctorum continentes esse in omnibus, vt à Deo possint consequi, quæ simpliciter postulant. Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos Canones, aliquos presbyterorū & diaconorū priuare à contactu & communione legalis vxoris suæ, deponatur. Similiter & presbyter aut diaconus, qui religionis causa vxorem suam expellit, excōmunicetur, si vero in hoc permanserit, deponatur. Multis modis obscure & incommode redditus est hic Canon, quod arbitror nō tam à Gratiano factū, quam ab alijs Pontificijs postea, quibus Canon ille fuit tanquā sudes in oculo. Ideo studiose verba eius, quasi per ludibrium diuexarūt, vt Canon dicere videretur:

Canon sicut extat apud Gratianum.

Sacerdotes Romanæ Ecclesiæ profiteri, quod copulentur vxoribus non suis. Nam & in Tomis Conciliorum prorsus expunxerunt, & omiserunt illum Canonem. Cromerus vero disputat, non esse genuinum.

Sed in Græco Nomocanone extat, citatur a Nilo Thessalonicensi, interpretantur eum Gentianus, Heruetus & Perionius etiam. Ego simplicem versionem ponam, additis alicubi Græcis vocabulis, vt emphasis rectius expendi possit. In hanc igitur sententiam Græcus Canon loquitur: Quoniã in Romana Ecclesia (ἐν τάξει κανόνος) loco Canonis seu decreti, traditũ esse cognouimus (μέλλοντας ἀξιοῦσθαι) vt ij, qui digni habendi sunt ordinatione diaconi vel presbyteri (καθομολογεῖν) profiteantur, se deinceps cum vxorib. suis non congressuros seu cõcubituros (συνάπτεσθαι) Nos sequẽtes (ἀρχαίῳ) veterem Canonem (ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως) Apostolicæ, sinceræ, exquisitæ & ordinatæ constitutionis, legitimas sacrorũ virorum (συνοικέσια) cohabitationes cõiugales etiã ex hodierno die inposterum (καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν) valere, ratas & firmas esse (ἐρρῶσθαι) volumus. Nullo modo eorũ cum vxorib. proprijs (συνάφειαν) coniunctionem seu copulationẽ dissoluentes, aut (ἀποστεροῦντες) fraudãtes eos (κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας) consuetudine coniugali, quæ conuenienti tempore fiat. Itaque si quis dignus inueniatur Hypodiaconi, Diaconi aut presbyteri ordinatione, is minime prohibendus est ad hunc gradum ascendere, ideo quod cum legitima vxore (συνοικῶν) cohabitet. Nec tempore ordinationis suæ (ἀπαιτεῖσθω) postuletur ab eo, seu cogatur, vt profiteatur (ὡς ἀποστήσεται) quod abstinere velit aut debeat legitimo cõgressu cum propria vxore, non autem indiscriminatim cum vxorib. suis coniunctionem habebunt, sed vicis suæ tempore abstinebunt. Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos Canones, diaconos & Sacerdotes post ordinationem, consuetudine cum legitimis suis vxoribus priuare deponatur: Similiter & qui ordinantur, si vxores suas prætextu pietatis abijciant, excommunicentur.

Canon Græcus.

Multa in hoc Canone sunt consideranda. Non enim hoc tantum dicunt Orientales, quod Constitutiones & Canones Romanæ Ecclesiæ de lege & voto cœlibatus Sacerdotum non velint recipere, sed rationem addunt grauissimam, quia scilicet Romanæ illæ constitutiones pugnent contra veterem Canonem Apostolicæ constitutionis, vbi diserte cautum est: Ne prætextu religionis consuetudo coniugalis sacerdotibus prohibeatur, Canone Apost. 5. Et eo ipso, quod Canonem illum de consuetudine coniugali sacerdotibus licita, vocant ἀρχαῖον, ex antithesi notant Romanum Canonem de lege & voto cœlibatus esse νεαρὸν, nouitium, sicut Socrates etiam eum appellat. Similiter etiam eo ipso, quod hunc Canonem de coniugio Sacerdotum affirmant esse Apostolicam constitutionem, negant Romanæ Ecclesiæ constitutiones de cœlibatu sacerdotum esse Apostolicas. Ac ideo merito dicunt, se repudiato Romanæ Ecclesiæ decreto, veteri Canoni Apostolicæ constitutionis velle obsequi, hoc enim significat ἐξακολουθεῖν. Et quia Epiphanius ausus fuerat disputare: Canonem illum de consuetudine coniugali sacerdotibus permissa, non esse ἀκριβῆ, hoc est, minus sincerum (sicut interpres reddidit) seu minus exactum & exquisitum. Patres illi cõfirmant, in eo Canone esse Apostolicam ἀκρίβειαν, hoc est, Apostolicam sinceritatem exactam & exquisitam. Ac diligenter obseruetur, Epiphanij dis-

Expenduntur verba Græci Canonis.

Epiphanius sententiam modi reiecit.

putationem

putationem de Canone cœlibatus Sacerdotum, in generali Synodo publica auctoritate esse reiectam & explosam. Quod vero Latini contenderunt, Apostolos temporis tantum gratia Canonem illum posuisse, vt progressu temporis emendaretur, hoc Patres illi negant: Dicunt enim Apostolicam illam constitutionem esse sinceram & exquisitã, & in posterum etiam debere valere. Et tandem ex hoc fundamento decretum faciunt: Coniugium nequaquam debere impedimento esse, quo minus is, qui Idoneus est ad sacros ordines assumatur & euehatur, & à nemine tempore ordinationis exigendum esse votum cœlibatus: Imo depositioni & excommunicationi subijciunt, si quis vel legẽ cœlibatus Sacerdotibus imponat, vel si quis in sacris ordinibus constitutus, prætextu pietatis & religionis consuetudinem coniugalem abijciat. Quod dicunt de conueniẽti tempore consuetudinis coniugalis, respiciunt ad locum Pauli, 1. Cor. 7. qui in præcedentibus explicatus est. Nam & Paulino verbo (ἀποστερεῖν της) vtuntur. Gratianus vero eo loco peregrina verba ex secunda synodo Carthaginensi infarsit: Qui altari ministrant, debent in omnibus esse continentes, quo possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare.

Aliquid de cœlibatu in Orientales Ecclesias irrepsit.

Porro licet hoc modo Orientalis Ecclesia libertatẽ coniugij Sacerdotum, contra Occidentales recte defenderet, aliquantulũ tamen etiam in Oriente, tunc à Prioribus institutis recessum, & Occidentalibus aliquid concessum fuit. Nam in eadem synodo, Can. 3. dicunt: Quia Romana sedes, quod ad Sacerdotum coniugium attinet, summum ius, Cõstantinopolitana vero ἐπιείκειαν seruauit: nos ex duobus illis medium componamus, &c. Atq; inde factum est, quod eos qui vel ad secundas nuptias trãsierunt, vel qui viduam, repudiatam, ancillam, meretricem duxerunt, noluerint in posterum ad Sacerdotium admittere, Can. 3. Et quod 13. Can. Sacerdotibus concedunt, hoc Episcopis negant. Nam in 12. Canone Episcopum iubent à propria vxore secedere post ordinationem. Et Can. 48. vxor Episcopi in Monasterium detruditur. Quod cum Nicæna synodo, & cum Apostolico, Can. 5. expresse pugnat, vbi tam Episcopis, quã reliquis Sacerdotibus vsus coniugij non tantum permittitur, sed Episcopus prætextu religionis vxorem abijciens, deponitur, & excõmunicatur. Ex eadẽ etiam mixtura in 6. Canone Constantinopolitano decernũt, vt deinceps, Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, Post ordinationem non liceat coniugium cõtrahere. Quia enim dicunt (deinceps) ergo antea licuit. Ne tamen laqueum videantur cuiquam inijcere, permittunt & suadent, vt qui continere non possunt, vxores ducant priusquam ordinentur, quam cautionem etiam hodie Græci vsurpare dicuntur. Et inde Sigismundus Baro scribit, apud Moscouitas sæpe eodem die vnum & eundem vxorem ducere, & mox postea ad gradum diaconatus ordinari.

Episcopis cõiugio interdictum.

In Occidentalibus Ecclesijs lex cœlibatus vrgetur.

Cum itaq; hoc modo (accedente etiam Imperatorum auctoritate, sicut in Can. 3. patet, qui in Oriente tunc sedem Imperij habebant) lex cœlibatus ex Orientalibus Ecclesijs excussa esset, & Iustiniani Authenticæ correctæ Romani Pontifices abiecta omni spe, quod Orientem etiam lege illa sua occupare possent, constituerunt in reliquis Occidentis Ecclesijs, coniugio sacerdotum proscripto, legem cœlibatus strenue vrgere. Et astute Canonem Constantinopolitanum ita interpretari cœperunt, quasi Oriente tantum excepto, totus Occidens legi cœlibatus subiectus esset. Ita enim Stephanus II. dist. 31. Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter huius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam eorum Sacerdotes, Diaconi, aut Subdiaconi, matrimonio copulantur, istius autem Ecclesiæ vel Occidentalium, nullus sacerdotum à Subdiacono vsq; ad Episcopum licentiam habet coniugiũ sortiendi. Quasi vero aliud esset Euangelium in Oriente & aliud in Occidente. Atque Orientalium traditionem con-

Stephanus secundus.

ſtat eſſe Apoſtolicam, Scripturæ tenet, veræ etiam & purioris antiquitatis. Qualis vero & vnde ſit Occidentalis traditio, prohibens coniugium, Paulus nominatim explicat, 1 Tim. 4. & Ignatius in epiſt. ad Philadelphienſes, ſicut ſupra dictum eſt.

Exigeret autem ordo hiſtoriæ, vt porro oſtenderemus, quibus artificijs, & quantis difficultatibus lex de cœlibatu Sacerdotum, reliquis etiam Occidentis Eccleſijs obtruſa ſit. Sed quia inſtituti noſtri non eſt integras hiſtorias contexere, breuiter tantum quædam annotabimus, quando & quomodo, lex iſta Angliæ, Hyberniæ, Germaniæ, Poloniæ, Bohemiæ, Daniæ, Sueciæ Eccleſias, magnis turbis & diuturnis difficultatibus inuaſerit.

Et in ſingulis hoc obſeruetur, quod Euangelium, quando primo in iſtis locis plantatum fuit, non attulerit ſecum legem de cœlibatu Sacerdotum, ſed quod multo poſt, Sacerdotibus in illis prouincijs, ab initio Euangelij habentibus vſum coniugij, lex iſta impoſita & ſuperſeminata fuerit, tanquam zizania inter triticum. Iure enim hic etiam illud Tertulliani valebit: Quod primum verum, adulterinum autem quod poſterius.

Britannia conuerſa quando.

Britanniam igitur ſeu Angliam omnium prouinciarum primam Chriſti nomen recepiſſe, Sabellicus auctor eſt. Doctores enim Eccleſiarum Britannicarum numerantur, inde ab anno Domini 170. & vlterius, & tamen per multas annorum centurias, Britannia legem cœlibatus Sacerdotum ignorauit. Circa annũ vero Domini 600. Auguſtinus Monachus Romanus, a Pontifice Gregorio miſſus fuit in Angliam, vt Romanas traditiones Eccleſijs Britannicis inferret, ſed huic Epiſcopi & doctores Britanniæ fortiter primo ſe oppoſuerunt, atque ideo, licet cœlibatus Sacerdotum pars non poſtrema eſſet Romanarum traditionum: Auguſtinus tamen ille cum videret coniugium Sacerdotibus Britanniæ vſitatum eſſe, non ſtatim prohibitionem coniugij ipſis obtruſit. Sed orſus ab alijs pompaticis ceremonijs, homines primum in admirationem Romanæ ſedis adduxit, poſtea ſenſim & ipſe & ſucceſſores eius fundamenta legis de cœlibatu Sacerdotum, varijs artificijs cœperunt ſubſtruere, partim mirificis encomijs caſtitatis, quam in ſolo cœlibatu conſtituebant, partim, in introducta in Angliam hypocriſi Monachorum Benedictinorum.

Tentata lex cœlibatus in Anglia Auguſtin. Monachus.

Brituuald. Lundenſis Epiſcopus. Beda.

Circa annum vero Domini 714. Brituualdus Ludenſis Archiepiſcopus, in Synodo tentauit Sacerdotibus coniugium prohibere, ſed non potuit hoc obtinere, Interea Beda contra coniugium Sacerdotum diſputabat (mortuus enim eſt anno 734.) vt diſtinct. 31. Sacerdotibus vt ſemper valeant altari aſſiſtere, ſemper ab vxoribus eſt abſtinendum. Poſt Bedam vero Monachorum declamationibus & hypocriſi, Clericorum coniugium in magnum contemptũ apud vulgus adductũ fuit. Odo igitur Cantuariẽſis Epiſcopus, circa annum Domini 950. magno tumultu Sacerdotum nuptias hæreticas iudicãdas decernebat. Sed quia vna erat, ſine verbo Dei & ſine viribus, inſania, Dunſtanus ſucceſſor Odonis, alia via rem aggrediẽdam iudicauit. Et operæ pretium eſt obſeruare cum diſputationibus, declamationibus & hypocriſi, nõ poſſent legem cœlibatus & prohibitionem coniugij inuehere, quibus tandem rationibus hoc perfecerint. Monachi ſparſerant fabulam Gabrielem Angelum in charta quadam 12. articulos ſignatos detuliſſe, quod coniugium Sacerdotum non eſſet tolerandum, mox Dunſtanus Romam ad Pontificem proficiſcitur, & inde redit in Angliam anno 960. horribili bulla Ioannis 13. ornatus, qua ipſi dabatur ſumma auctoritas vt Sacerdotes Britãnici vel vxores abijcerent, & votum cœlibatus ſuſciperent, vel omnibus prorſus Eccleſia-

Odo Cantuarienſis.

Dunſtan'.

Fabula de 12. articulis Gabrielis Archãgeli. Mina Pontificia ad Anglos.

sticis prouentibus exuerentur. Adiuuxit vero sibi Dunstanus etiam brachium seculare Regis Edgari, vt si claue non posset soluere, gladio nodū illum dissecaret. Cumque sacerdotes legitimas suas vxores nollent abijcere, Dunstanus ipsos eo titulo, quasi essent vasa fornicationum, ab Ecclesijs cathedralibus expulit, & Monachos Benedictinos in ipsorū locum substituit, vnde nomen Canonicorum regularium ortum, adhunc vsque diem durat. Multis vero bonis, tyrannis illa displicebat. Ortæ igitur fuerunt magnæ turbæ in regno Angliæ, circa annum 975. ita vt causa presbyterorum eiectorum, ad delectos iudices deferenda esset, qui cum Vintoniæ in Monachorum conclaui, in frequenti consessu ea de re agerēt, & iam maior pars decerneret, presbyteros esse restituēdos ad pristinos honores: Ecce subito vox audita est, non bene sentiunt, qui presbyteris fauent. Verum quia imago Christi de cruce pendentis, quæ ibidem prostabat, visa fuit eam reddidisse vocem, ita fides habita est oraculo, vt presbyteri causa ceciderint, & turba omnis sedata sit. Hæc Polydor⁹, libro sexto, Anglicæ historiæ, qui addidit, multos tunc existimasse, Phœbi magis quā Dei oraculum illud fuisse, hoc est, hominum fraude nōDei nutu editum. Inde Canutus rex, circa annum Domini 1020. Sacerdotes eo quod vxorati essent, ex templo Buriensi, substitutis Monachis eiecit, idem postea Eduardus fecit in collegio Oxoniensi.

Gladius [...] gu Edg[...] Sacerdot[...] Anglia [...] duntur M[...] nachu Be[...] dictionis. Turba in Anglia p[...] pter legem cælibatus orta. Vox incer[...] auctore p[...] lata litem diremit.

Canutus Rex.

Sed circa annum 1097. cum rex VVilhelmus accepto annuo tributo, presbyteris coniugatis vxores relinqueret, & reliquis potestatem faceret contrahendi matrimonium: Anshelmus Cantuariensis se opposuit, & in synodo Londinensi, anno 1102. Sacerdotibus vxores prohibuit. Variæ in illa synodo disputationes fuerunt: quibusdam mundissimum hoc visum fuit, quibusdam vero periculosum, ne dum munditias viribus maiores appeterent, in immunditias horribiles ad Christiani nominis summum dedecus, inciderent. Ac mox anno seqūēti, publicis querelis ad Anshelmum delatum fuit, loco prohibiti coniugij cœpisse per totam Angliam regnare vitium Sodomiticum, & ex clero contagium illud etiam ad Laicos serpere. Anshelmus nouis edictis hoc reprimere studuit, sed frustra, cum remediū diuinitus institutū prohiberet. Cum vero ne hac quidem ratione prohibitio cōiugij ab omnib. reciperetur, Anshelmus causam ad Romanum Pontificem detulit, à quo missus Ioan. Cardinalis in Synodo Londinensi, Pontificia auctoritate coniugium Sacerdotum denuo prorsus damnauit, anno 1125. Sed mirabili iudicio Dei, sequenti nocte cum scorto in lecto deprehensus, captus fuit. Cumque Episcopi postea, anno 1129. illam Cardinalis sentētiam executioni mandandam, à Rege Henrico flagitarent, is accepta à Clero pecunia, permisit ipsis siue vxores, siue mulieres. Missus igitur tandem, Albertus Ostiensis ab Innocentio, anno 1138. coniugium Sacerdotum in perpetuum proscribit ex Anglia. Et tamen postea etiam, multi eruditi Sacerdotes in Anglia, legitimas vxores & liberos habuerunt, quos recenset Balæus 3. Centuria 10. Reliqui qui vxores dimittebant, & easdem loco concubinarum recipiebant, tolerabantur.

Reddita [...] cerdot. A[...] glia vxor[...] Anshelm[...] cælibatum sacerdotū propugnat Synodus Londinēsis. Sodomiam parit lex cælibatus.

Ioā. Cardin[...] tu damna[...] coniugia sa[...] cerdotum cum scorto captus. Albertus Ostiensis.

Hæc ex Balæi Centurijs, qui ex certis historicis ea descripsit, collecta, pro ratione instituti nostri, hoc loco breuiter annotare volui. Et grata nobis debet esse illa historia. Manifeste enim ostendit, Christum Euangelium quidem suum Britaniæ intulisse, circa annum salutis ducentesimum, & illud per ministros tam coniugatos, quam cœlibes propagasse. Post quingentos vero demum annos, prohibitionem coniugij, à Romanis Pontificibus cœpisse eo inuehi, sed maxime certabimus, per quadringentos annos continuos & amplius, vere Romanensibus artificijs fabulam illam actā, nō gladio Spiritus, quod est verbū Dei, sed Monachorum

hypocrisi, & clamoribus Pontificu bullis Regum gladijs, & Satanæ præstigijs. Hoc enim præcipue in historia Anglicani cœlibatus obseruandum est, quibus epicherematis, lex Pontificij cœlibatus, Ecclesijs Britannicis obtrusa sit. Inde enim statui potest, ex cuius Spiritus officina, talia non argumenta, sed epicheremata profecta sint.

Hyberniæ Episcopi coniugati.

De Hyberniæ Ecclesijs, Bernhardus in vita Malachiæ scribit, quod vsque ad suam ætatem Episcopi ibi fuerunt vxorati. Et nominatim dicit in sede Archiepiscopali Hyberniæ Armachana, ante Celsum, qui Bernhardi tempore vixit, octo viros vxoratos & literatos sedisse, qui ob vitandum laqueum voti cœlibatus, ordinationem à Romanis Pōtificibus noluerunt petere. Et Malachias primus legem cælibatus sacerdotum in Ecclesijs Hyberniæ inuexit circa annum Domini 1130. sicut scribit Bernhardus.

Malachias.

Porro quia Bulgaria inter Vngariam & Græciam sita est, Romani Pontifices eam Occidentalibus Ecclesijs adiungere conati sunt, & populum hypocrisi externa cœperant dementare. Nam circa annum Domini 860. distinct. 28. Bulgari Nicolaum primum consulunt, vtrum presbyterum, habentem vxorem, debeāt sustentare & honorare, an vero à se proijcere. Illis Nicolaus ita respondet, vt ostendat, se non re ipsa tātum, sed disertis etiam verbis Paulo contradicere. Paulus enim dicit: Oportet Episcopum irreprehensibilē esse, vnius vxoris virum. Nicolaus ergo Bulgaris respondet, presbyteros coniugatos valde reprehensibiles esse, sed tamen posse tolerari, sicut Christus Iudam inter suos discipulos tolerauit, & sicut Deus solem suum facit oriri super bonos & malos. Sed sacerdotes Bulgari per Episcopos suos Guntherum & Theodogutum, Nicolao isti acriter se opposuerunt, & tyrannidem ipsi obiecerunt. Cumque Pontifex sua tonitrua, & fulgura ipsis minitaretur, ostenderūt se bullas nō multum timere. Successor vero Nicolai, Adrianus secundus circa annum Domini 870. tres Legatos, Syluestrum, Leopardum & Dominicum misit ad Bulgaros, vt ibi in Ecclesijs omnia ad normā Pontificiā instituerent, & adduxerunt illi secum Sacerdotes Latinos, sed Bulgari expulsis Latinis Sacerdotibus Græcos retinuerunt, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ tandem se rursus adiunxerunt.

Bulgari.

Nicolai primi respōsum Bulgaris datum de sacerdotibus vxoratis.

Adriani II. in Bulgariā legationes.

Sed ad Patriam Germaniam venio, quæ vt natio mascula ab initio recepti Euangelii, ad Hellebrandum vsque per annos nongentos, & amplius coniugium sacerdotum defendit & vsurpauit, ac iugum cœlibatus sicut postrema recepit, ita prima proiecit. Irenęus enim, qui scripsit circa annum Domini 180. testatur, suo iam tempore celebres in Germania Ecclesias fuisse, & fidem earum simplicem, nihil continentem prętter ea, quę in Scripturis sacris tradita sunt, quęque in capitibus Catecheseos habemus describit, libro 1. Vnde verisimile fit quod dicitur: Crescentem, quem Paulus scribit in Galliam abijsse, 2. Timoth. 4. Moguntiæ docuisse fidem Christi. Hilarius etiam Episcopus vxoratus, circa annū Domini 350. narratur scripsisse ad Episcopos Germaniæ primæ & secundæ, & nominatim dicitur ad VVormatiensem Episcopum scripsisse de quodam Euphrate Agrippinensi Arriano. Ambrosius etiam ad quandam Germaniæ Reginam Fridgildam scripsisse dicitur. Hieronymus li. 2. contra Iouinianum, testatur se in Treuirensi Ecclesia (vbi ante etiam Athanasius latuerat) versatū, & ibi dicitur cum Ruffino, Bonoso & Florentio, κατηχήτων, magistros audiuisse. Et ex Germanica illa Schola Catecheseos, prodijt explicatio in symbolum Apostolicum, quæ Cypriani titulo fertur, sed à Ruffino conscripta est. Vnde post Irenæum, de doctrina & fide Ecclesiarum Germanicarum statui potest. Ex illo etiam loco, Hieronymus epistolam scripsit ad duos illos Germaniæ Sacerdotes Sunionem & Fridelum, qui

In Germania Euangeliū quando. Irenæus.

Crescens Moguntiæ docuit.

Hilarius ad Germaniæ Episcopos.

Ambrosius

Hieronymus.

Treuirēsis schola Catecheseos.

cum audissent, Hieronymum Hebraicæ linguæ peritum esse, petierāt deprauata quædam loca in Psalmis restitui. Tantopere hoc Hieronymo placuit, quod exclamat in Epistola: Quis hoc crederet, vt Barbarus Getarum sermo, Hebraicam quærat veritatem, & dormitantibus, imo contendētibus Græcis, ipsa Germania Spiritus sancti eloquia scrutetur? &c. Et quia sermonis Getarum meminit, quasi distinguens eum ab Idiotismo Treuirensi, hoc est, Germaniæ Cisrhenanæ: In media igitur Transrhenana Germania videntur duo illi sacerdotes fuisse. Non diu enim post Hieronymum, Clodoueus Rex Francorum, circa annum Domini 440 fidem Christianam publice suscepit, & in prouincijs suis eam propagauit. Et Bonifacius fidem Christi in Germania inuenit, non attulit. Historiæ enim manifeste testantur ab annis octoginta, ante Bonifacium, collapsam fuisse disciplinam Ecclesiasticam Francicis Ecclesijs. Ergo antea & veram doctrinam, & piam disciplinam habuerunt.

Sermo Geticus in Germania.

Clodoueus.

Bonifacius.

Cum igitur sexcentos ferme annos Germania fidem Christi professa esset tempore Bonifacij, & longe post legem cœlibatus sacerdotum adhuc ignorauit. Non enim gregarij seu plebei tantum sacerdotes matrimonia habuerunt in Germania, sed præcipui etiam Episcopi. Nam Bonifacius circa annum Domini 730. inuenit Geholibum (quem alij Gerbilionem appellant) Episcopum Moguntinum, cuius pater Geraldus ante ipsum Moguntiaci Episcopus fuerat. Auentinus libro tertio, pagina 294. Hedio ex vetustissimis diplomatis ostendit, Paschalem Episcopum Curiæ Rhetorum, circa annum 760. in ipso Episcopatu habuisse legitimam vxorem, cuius adeo ipsum non puduit, vt voluerit nomen ipsius in principio quorundam diplomatum addi & exprimi, & quidem honesto titulo, quod esset Antistita seu Episcopa Curiēsis. Auentinus libro quinto, pagina quingentesima & septuagesima quarta, de Hellebrandi tempore scribens, inquit, circa annum Domini 1075. Sacerdotes Germaniæ illa ætate publice vxores, sicut cæteri Christiani habebant, & filios procreabant, sicut in instrumētis donationum, quæ illi templis, Mystis, Monachis fecere, inuenio, vbi hæ nominatim cum coniugibus testes citantur, & honesto vocabulo presbyterissæ nuncupantur, imo Hieron. Gebuilerus Pontificius nostri temporis Scriptor fatetur, sicut etiam Bakrus idem annotauit, tempore Henrici 4. circa annum Domini 1070. in Gallijs, & in Germania circiter 24. Episcopatus fuisse, in quorum diœcesi à superioribus ordinibus, ad infimum clericum vsq; coniugati fuerunt, & Nicolaus primus, circa annum Domini 865. scribens ad Rathulfum Episcopum Argentoratensem, matricidæ cuidam imponit certam pœnitentiam, vt post quadriennium possit quidem communionis gratiam accipere, oblationes vero non offerat ante alterum septennium. Fuit ergo presbyter, quia offerendi potestatem habuit. Et tamen Nicolaus addit, à propria vero & legitima coniuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat.

Primi Episcopi Germaniæ coniugati fuerunt.

Geraldus Moguntin.

Paschalis Curiæ Rhetorum Episcopus coniugatus.

Antista seu Episcopa.

Presbyterissa.

Euangelium igitur Christi ab Apostolorum statim tempore in superioribus Germaniæ partibus susceptum, non iniecit sacerdotibus Germanicis laqueum cœlibatus, seu prohibitionem cōiugij. Ab initio enim suscepti Euangelij per annos ferme mille, coniugium sacerdotum non tantum vsitatum, sed honorifice habitum & defensum fuit in Germanicis Ecclesijs, sicut ex illis, quæ iam recitauimus, patet.

Videamus iam, quando, per quos & quibus artificijs lex cœlibatus in Germanicis Ecclesijs tentata, quantisq; non tam difficultatibus, quā totius imperij concussionibus, tādem per vim intrusa sit. Circa annum igitur Domini 700. ob Regum negligentiam & crebra bella, magna licētia Ecclesias in Francia inuaserat, sacerdotes, canes & scorta alebant, luxu

Quando & per quos lex cœlibatus in Germaniā inuecta sit.

Vinefridus Anglus in Germania.

& auaritia perditi, inquit Auentinus. Non multo post venit ex Anglia in Germaniam Vinofridus, qui perspecto statu Ecclesiarum in Francia, Romam pergit, rem omnem ad Gregorium secundum defert. Is Vinofridum sacræ Philosophiæ Magistrum Germaniæ gentibus designat, & Pōtificio diplomate illi demandat prouinciam docendi Francos, & à malis falsisque sacerdotibus purgandi, Anno 719 Idibus Maij, Qui per biennium mandatis strenue defunctus, Romam reuertitur, & Vinofridi nomine in Bonifacium mutato, Episcopus creatur, & conceptis verbis in scita Pontificum per Germaniam propaganda iurat, Anno 721. pridie Calendarum Decembris. Verba iuramenti extant apud Auentinum, pagina 288. Atque diplomatis Pontificijs ad Reges & Episcopos Germaniæ ablegatur. Dignum autem est obseruatione, quod Bonifacius ille, cum tale mancipium Pontificis factus esset, vt, Nauclero teste, condiderit flagitiosum illud capitulum, distinction. 4. Si Papa, non statim primo cōgressu ad Romanorum Pontificum placita, sicut iurauerat, Germanos obligare ausus fuit. Multi enim se ipsi opponebant, quod offerret dissentanea Apostolorum doctrinæ: vt Sydonius, Virgilius, Adelbertus, Claudius, Clemens Scotus. Ideo Gregorius scribens ad Episcopos Bauariæ, non audet primo suas traditiones offerre, sed illa ipsa fundamēta doctrinæ Christianæ repetit, quæ intelligebat in Ecclesijs Germaniæ tunc recepta & vsitata esse. Ita enim, inquit, apud Auentinum, pagina 290: Controuersiæ secundum Christi seruatoris nostri legem, & placita Euangelij, Paulique legati Christi scita, cognoscantur. Et in fine addit: Nemo se perfectum, nemo iustulum, nemo sanctulum esse cōfidat. Tota vita Christiani pœnitentia est, & bellum. Imbecilles & homines sumus, omnes egemus clementia Dei. Sed cōtradicentibus sub alia specie expulsis, mox sub prætextu reformationis prauæ vitæ sacerdotum, doctrinę etiam mutatio tentata est, & Pontifices suum fermentum admiscuerunt. Noui enim Episcopi ad Canonum statuta alligabantur, & mandatum ipsis, vt ex Romanę sedis doctrina populum informent apud Nauclerum pagi. 786. & sequenti. Hinc Gregorius secundus mandauit, Baptismum citra mortis necessitatem non esse administrandum, nisi in festo Paschatis & Pentecostes. Mox Gregorius tertius addidit: Quisque fidelis pro suis mortuis vere Christianis licite potest offerre, debetque presbyter eorum facere memoriam, Nauclerus pagin. 787. quod diligenter notetur, oblationes pro mortuis in Ecclesijs Germanicis per annos ferme septingentos non fuisse, sed per Bonifacium primo introductas. Sed ad historiam cœlibatus reuertamur.

Capitulum distin. 40 Si Papa, est Bonifacii huius.

Gregorij litera ad Bauaros.

Baptismi administratio quando.

Gregor. III. Oblationes pro defunctis, quando in Germania.

Inter capita igitur reformationis Ecclesiarum in Germania per Bonifacium, non postremum erat lex cœlibatus, seu prohibitio coniugij sacerdotum. Sed quia Bonifacius animaduerterat, Germanos à vagis libidinibus abhorrere, amantes vero, reuerentes & tenaces esse legitimi fœderis coniugalis, sicut ipse Bonifacius apud Nauclerum, Tomo secundo, pagin. prima, scribit: in antiqua Saxonia, si virgo in paterna domo stuprata, vel matrona fuerit adulterata, strangulatam cremant, & super fossam sepulturæ corruptorem suspendunt, aut cingulotenus vestibus succisis flagellant, castæq; matronæ pungunt de villa in villam, donec interimāt, &c. Pontifex igitur non ausus fuit sacerdotibus Germanis primo aditu legitimum coniugium prohibere. Sed Gregorius secundus hoc tantum mandauit Bonifacio, Epistola 3. Ne digamos in sacerdotum ordinem cooptaret. Gregorius vero tertius de reformatione sacerdotum, quos fornicatores & adulteros esse acceperat, ita scribit ad Episcopos Bauarię: Nemo scorta aut concubinam alat, quisque aut caste viuat, aut vxorem ducat, quam repudiare fas non esto, Auentinus pagin. 290. Sed post hunc

Germani in cōsistibidinibus vagis & amantes cōiugij.

Antiquorū Saxonum animaduersio seuera in scortationes & adulteria.

Digamus interdictū sacerdotiū in Germania.

cum

cum Bonifacius à Zacharia Pontifice peteret cõsilium, quid agendum sibi esset, si inueniret sacerdotes fornicarios & adulteros: Respondet Zacharias, Dominus dicit: Sacerdotes mei semel nubant. Et Apostolus vnius vxoris virum vult. Et hoc ante susceptum sacerdotium vti licitum est, nam a die suscepti sacerdotij, etiam ab ipso proprio coniugio prohibẽdi sunt. Item quomodo plures vxores habere pręsumunt, quibus nec vnam concessum est post concessum ministerium, attrectare: Ita quidam Zacharias. Sed dignum obseruatione est, quod illud de prohibitione coniugij sacerdotum Bonifacius vel non ausus fuit Germanis proponere, vel non potuit obtinere: Extat enim descriptio Synodi à Carolomanno conuocatæ: Anno Domini 742. & a Bonifacio celebratæ, apud Auentinum, pagina ducentesima & nonagesima secunda, & apud Nauclerum, pagin. 791. vbi prorsus nulla fit mentio prohibitionis coniugij sacerdotum, quam Zacharias mãdauerat. Et post illud etiam tempus sacerdotes in Germania vxoratos fuisse ostendimus. Sed hoc tunc statutum fuit: Sacrificuli adulteri, scortatores, sacris opibus nequaquam alantur. Item, sacerdos scortator, libidinisque mancipium, in carcere pane & aqua pastus, pœnas luat. Et nullus in domo sua sub introductam mulierem habitare permittat, &c. Interea vero Bonifacius ita concionabatur, vt oblique ad cœlibatum alluderet: sacerdotes debere cupiditatib. imperare, libidines refrænare, voluptates spernere, &c. Et Zacharias postea cum videret lege & mandato, se nõ posse prohibitionem consuetudinis coniugalis apud Germanos obtinere, scribit Ecclesijs Galliæ & Franciæ, Anno 743. precatio vel consulendo proponens, vt in posterum cœlibes ad sacerdotium assumant, Hæc enim sunt eius verba: Si Bonifacio dicto audientes eritis, & castos ab omni Venere sacerdotes vobis delegeritis, quẽadmodum iure diuino præscribitur, & nostro munere functus Bonifacius frater noster prædicat, omnibus formidolosi eritis Barbaris, Auentinus pag. 296.

Zacharias prohibet coniugium sacerdotum in Germania.

Bonifacius eam prohibitionem nõ audet publicare.

Sacrificuli scortatores adulteri.

Cœlibes ad sacerdotia euehendos.

Circa idem vero tempus diuus Virgilius ex Hybernia ad Reges Franciæ venit, cum Dabda Græco sacerdote. Cumque Hybernici & Græci coniugium sacerdotum tunc probarent & defenderent, Bonifacius quęsiuit occasionem, vt Virgilium expelleret Et quia Virgilius Philosophiæ peritus, de Andipodibus alicubi disputarat, hanc occasionem Bonifacius Philosophiæ ignarus arripuit. Et Zacharias rescripsit: Virgilium Philosophum à templo Dei & Ecclesia depellito, si illam peruersam doctrinam fuerit confessus. Ita Bonifacius quidem per annos 36. varijs modis coniugium sacerdotum in Germaniæ ecclesijs attentauit, sed tamen prohibitionem eius, & legẽ cœlibatus non potuit in Germanicas Ecclesias in vniuersum inuehere. In secundo Tomo Conciliorũ referuntur sane Cõcilia quædam in Germania celebrata, in quibus coniugium sacerdotibus prohibitum legitur. Sed insignem & manifestam fraudem, imo luculentum crimen falsi deprehendi in descriptione Concilij Moguntiaci, Anno 813. Ibi enim 10. Canon ita legitur: Clerici castimoniam inuiolati corporis perpetuo conseruare studeant. Quod cum legerem primo, videbam non poni legem necessariam, sed tradi consilium, vt studeant continentiæ Clerici. Cum vero attentius totum illum Canonem perlustrarem, vidi Concilium Moguntinum in illo Canone nihil aliud agere, quã quod regulam Clericorũ ex Isidoro (quæ repetitur dist. 23. c. His igitur) ad verbum transscribunt. Sed cum regula illa Clericorum expresse ita habeat, sicut etiam in Huldericis Epistola citatur: Clerici castimoniã inuiolati corporis perpetuo cõseruare studeãt, aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur, Rhapsodi Conciliorũ (cũ reliqua ad verbum ex ca. His igitur describãtur) illam particulã, de matrimonio clericis concesso, astu-

Virgilius è Francia pulsus a Pontifice.

De Antipodibus.

Causa falso prætexta persecutioni.

Crimen falsi cõmissum in descriptione Concilij Moguntiaci.

Regula Clericorum Isidori.

te, ne

coniugatum ad sacerdotium, nisi promissa fuerit conuersio, quasi a labe & scelere.

Hispania repugnat legi cœlibatus.

In Hispanijs vero Tarraconensis Episcopus scribit Syricio, sacerdotes non posse adduci, vt legem cœlibatus recipiant. Et in Toletana prima tempore Syricij, Patronus Episcopus ita præfatur: Mihi placet primitus constituta Niceni Concilij perpetuo esse seruanda, nec ab eis recedendū. Et vniuersi Episcopi mox referunt se ad gesta Niceni Concilij, in quo quid de sacerdotum coniugio statutum sit, supra ostendimus. Ac Presbyteros, Diaconos & reliquos clericos habuisse tunc vxores, patet ex Canone 4. & 7. Imo etiam post ordinationem generasse primus Canon ostendit. Dicit enim, Presbyteros & Diaconos, si post ordinationem filios genuerint, ad altiorem gradum non ascendant. Postea vero in multis Hispanicis Synodis, vt Gerundensibus, Hispalensibus & Toletanis, contumeliose tractatum fuit coniugium sacerdotum. Accessit etiam brachium seculare, per vim stabiliens legem cœlibatus. Et tamen post annos a Syricio ducentos, Isidorus Hispalensis Episcopus, edidit regulam de vita clericorum, in qua inter cætera dicit, dist. 23. Clerici castimoniam non violati corporis perpetuo obseruare studeant, aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur.

Isidorus de coniugio clericorum.

Gallijs igitur tandem & Hispanijs sub iugum cœlibatus ferme missis, sensim alias etiam prouincias aggredi cœperunt Pontifices. Nam circa annum 585. Ecclesia Syracusana elegerat Episcopum, habentem superstitem vxorem & liberos. Pelagius vero confirmationem integro pene anno distulit. Sed Syracusani in proposito suo irreuocabiliter perstiterunt, vt Pelagius ipsis, ne amplius insanirent (sicut loquitur) cedere fuerit coactus, distinct. 28. vbi Pelagius non dissimulat, principalem causam legis de cœlibatu sacerdotum, esse leges Ecclesiasticas. Et distinction. 31. Gregorius narrat ante triennium, hoc est, circiter annum Domini sexcentesimum, ducentis post Syricium annis, Subdiaconis Siciliæ prohibitum fuisse, vt more Romanæ Ecclesiæ, suis vxoribus nullatenus miscerentur. Addit autem Gregorius: Vsum talis continentiæ in Ecclesijs Siciliæ antea non fuisse, atque ideo istis Subdiaconis concedit vsum coniugum, sed inposterum neminem vult ordinari, nisi continentiam promiserit.

Sicilia tentata lege cœlibatus.

Memorabile autem est, quod Epistola Vlrici refert, Gregorium, cum ex piscina quadam allata, plusquam sexies mille infantum capita vidisset, ingemuisse, & decretum de cœlibatu tantæ cædis causam confessus, condigno illud pœnitentiæ fructu purgasse. Decreto enim illo prorsus damnato, Apostolicum illud laudasse cōsilium, Melius est nubere quam vri: Imo addidisse ex sui parte: Melius esse nubere, quam mortis occasionem præbere. Hæc Vlricus.

Memorabilis fructus legis de cœlibatu sacerdotum.
Gregorius de cœlibatu.

Et quidem ipsi sedi Romanæ præfuerunt Pontifices, ex sacerdotum coniugijs nati, distin. 56. Bonifacius I. Felix III. Gelasius I. Agapetus I. Sylucrius, Deusdedit, Theodorus, Hadrianus II. Agapetus II. ab anno Domini 423. vsque ad annum 950. Et ne de Gratiani palea dubitetur, idem confirmat etiam Platina & Volaterranus. Nec valet exceptio, quasi illi vel ex fornicatione, vel ante susceptos sacros ordines ex sacerdotibus nati fuerint. Gratianus enim cap. Cenomanense, expresse dicit: Non sunt intelligendi de fornicatione, sed de legitimis coniugijs nati, quæ Sacerdotibus ante prohibitionem vbique licita erant, & in Orientali Ecclesia vsque hodie eis licere probantur.

Pontifices Romani nati patribus sacerdotibus.

Cum vero in Occidētali Ecclesia lex cœlibatus ita tumultuaretur, tentatæ quidem fuerunt etiam Græcæ Ecclesiæ, in Thessalia præcipue, & in Macedonia, sicut de Innocentij & Leonis decretalib. supra diximus. Sed

Orientales

Orientales Ecclesiæ iugum illud sibi inijci passæ non sunt, retinuerunt vero & defenderunt veterem libertatem. Licet ex Occidentali lege cœlibatus etiam in Oriente quædam adhæserunt. Circa annum igitur 530. Iustinianus in autheat. de sanctis. collat. 9. talem fecit constitutionem: Clericos non aliter ordinari concedimus, nisi literas sciant, & recta fide ac honesta vita sint, & neque concubinam, neque naturales habuerint aut habeant liberos, sed qui vel cœlibem vitam agunt, vel vxorem habuerunt, aut habent legitimam, & eam vnam & primam, neq, viduam neq; repudiatam, &c. Et in Nouellis constit. 8. Laudat Epiphanium Episcopum Constantinopolitanum, quod ex Sacerdotibus & genus & originem ducat. Romani tamen per Iustinianum tentarunt legem cœlibatus. Dicit enim col. 6 se illos præferre, qui habentes vxores cum illis non cohabitant, sed cœlibatum eligunt. Et col. 9. sancit Diaconos non ordinandos, nisi professi fuerint cœlibatum, sed hæc Græci in 6. vniuersali Synodo retractarunt.

Ecclesia Orientales legem cœlibatus auersata sunt.

Iustiniani constitutio.

Postea enim circa annum Domini 690. Græci seu Orientales videntes iugum cœlibatus Occidentalib. quibusdam Ecclesijs per vim iniectum, & legem illam subinde ad alias etiam prouincias progredi, cum quidem antea etiam in parte quadam Hellados, hypocrisis illa puritatis irrepere cœpisset, sicut Socrates narrat, & Iustinianus etiam ab Episcopis quibusdam persuasus, eo inclinasse videretur. Circa annum Domini 530. in Authentica: Quomodo oportet, vbi inquit: Nihil sic in sacris ordinibus diligimus, quam cum castitate viuentes, aut cum vxoribus non cohabitantes, aut vnius vxoris virum, qui siue fuerit, siue adhuc sit, & ipse castitatē eligat, &c. Ne igitur in Orientalibus Ecclesijs, ex huiusmodi principijs quasi seminarijs, idem accideret, quod in Occidentalibus, iudicarunt legi cœlibatus instar Gangrenæ serpenti, mature occurrendum, idque non priuatis Doctorum disputationibus, sed publica auctoritate, & generali vniuersalis Synodi constitutione. Mox igitur post sextam generalem Synodum conuenerunt in Trullo Regij Palatij 227. patres, & inter reliquos Canones decimumtertium hac de re posuerunt, qui etiam repetitur distinct. 31. Can. Quoniam.

Orientales Ecclesia tentata lege cœlibatus.

Oriētalium Episcoporū Canon pro coniugio sacerdotum.

Primo autē Canonem illum, sicut apud Gratianū extat, recitabimus, deinde ex Græco subiungemus versionē. Ita igitur Gratianus Canonem hunc refert: Quoniā in Romani ordine Canonis esse cognouimus traditum, eos, qui ordinati sunt diaconi vel presbyteri, cōfiteri, quod non suis iam copulentur vxoribus, antiquum sequētes Canonem Apostolicæ diligentiæ & constitutionis sacrorū virorum, legales nuptias amodo valere volumus, nullo modo cum vxoribus suis eorum connubia dissoluentes, aut priuātes eos familiaritate ad inuicē, in tempore opportuno. Quicunque ergo dignus inuētus fuerit subdiaconali ordinatione, aut diaconali, aut sacerdotali, hi nullo modo prohibeātur, ad talem ascendere gradum, quo vxoris suæ cohabitatione, nec etiam tempore ordinationis suæ profiteri castitatem cogantur, quod abstinere debeant à legalis vxoris familiaritate. Item, oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis sanctorum continentes esse in omnibus, vt à Deo possint consequi, quæ simpliciter postulant. Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos Canones, aliquos presbyterorū & diaconorū priuare a contactu & communione legalis vxoris suæ, deponatur. Similiter & presbyter aut diaconus, qui religionis causa vxorem suam expellit, excōmunicetur, si vero in hoc permanserit, deponatur. Multis modis obscure & incommode redditus est hic Canon, quod arbitror nō tam à Gratiano factū, quam ab alijs Pontificijs postea, quibus Canon ille fuit tanquā sudes in oculo. Ideo studiose verba eius, quasi per ludibrium diuexarūt, vt Canon dicere videretur:

Canon sicut extat apud Gratianum.

Sacerdotes Romanæ Ecclesiæ profiteri, quod copulentur vxoribus non suis. Nam & in Tomis Conciliorum prorsus expunxerunt, & omiserunt illum Canonem. Cromerus vero disputat, non esse genuinum.

Canon Græcus.

Sed in Græco Nomocanone extat, citatur a Nilo Thessalonicensi, interpretantur eum Gentianus, Heruetus & Perionius etiam. Ego simplicem versionem ponam, additis alicubi Græcis vocabulis, vt emphasis rectius expendi possit. In hanc igitur sententiam Græcus Canon loquitur: Quoniã in Romana Ecclesia (ἐν τάξει κανόνος) loco Canonis seu decreti, traditũ esse cognouimus (μέλλοντας ἀξιοῦσθαι) vt ij, qui digni habendi sunt ordinatione diaconi vel presbyteri (καθομολογεῖν) profiteantur, se deinceps cum vxorib. suis non congressuros seu cõcubituros (συνάπτεσθαι) Nos sequẽtes (ἀρχαῖον) veterem Canonem (ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως) Apostolicæ, sinceræ, exquisitæ & ordinatæ constitutionis, legitimas sacrorũ virorum (συνοικέσια) cohabitationes cõiugales etiã ex hodierno die inposterum (καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν) valere, ratas & firmas esse (ἐρρῶσθαι) voluimus. Nullo modo eorũ cum vxorib. proprijs (συνάφειαν) coniunctionem seu copulationẽ dissoluentes, aut (ἀποστεροῦντες) fraudãtes eos (κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντι ὁμιλίας) consuetudine coniugali, quæ conuenienti tempore fiat. Itaque si quis dignus inueniatur Hypodiaconi, Diaconi aut presbyteri ordinatione, is minime prohibendus est ad hunc gradum ascendere, ideo quod cum legitima vxore (συνοικῶν) cohabitet. Nec tempore ordinationis suæ (ἀπαιτεῖσθω) postuletur ab eo, seu cogatur, vt profiteatur (ὡς ἀποστήσεται) quod abstinere velit aut debeat legitimo cõgressu cum propria vxore, non autem indiscriminatim cum vxorib. suis coniunctionem habebunt, sed vicis suæ tempore abstinebunt. Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos Canones, diaconos & Sacerdotes post ordinationem, consuetudine cum legitimis suis vxoribus priuare deponatur: Similiter & qui ordinantur, si vxores suas prætextu pietatis abijciant, excommunicentur.

Expenduntur verba Græci Canonis.

Multa in hoc Canone sunt consideranda. Non enim hoc tantum dicunt Orientales, quod Constitutiones & Canones Romanæ Ecclesiæ de lege & voto cœlibatus Sacerdotum non velint recipere, sed rationem addunt grauissimam, quia scilicet Romanæ illæ constitutiones pugnent contra veterem Canonem Apostolicæ constitutionis, vbi diserte cautum est: Ne prætextu religionis consuetudo coniugalis sacerdotibus prohibeatur, Canone Apost. 5. Et eo ipso, quod Canonem illum de consuetudine coniugali sacerdotibus licita, vocant ἀρχαῖον, ex antithesi notant Romanum Canonem de lege & voto cœlibatus esse νεαρὸν, nouitium, sicut Socrates etiam eum appellat. Similiter etiam eo ipso, quod hunc Canonem de coniugio Sacerdotum affirmant esse Apostolicam constitutionem, negant Romanæ Ecclesiæ constitutiones de cœlibatu sacerdotum esse Apostolicas. Ac ideo merito dicunt, se repudiato Romanæ Ecclesiæ decreto, veteri Canoni Apostolicæ constitutionis velle obsequi, hoc enim significat ἐξακολουθεῖν. Et quia Epiphanius ausus fuerat disputare: Canonem illum de consuetudine coniugali sacerdotibus permissa, non esse ἀκριβῆ, hoc est, minus sincerum (sicut interpres reddidit) seu minus exactum & exquisitum. Patres illi cõfirmant, in eo Canone esse Apostolicam ἀκρίβειαν, hoc est, Apostolicam sinceritatem exactam & exquisitam. Ac diligenter obseruetur, Epiphanij dis-

Epiphanius sententiam Synodi refellit.

putationem

putationem de Canone cœlibatus Sacerdotum, in generali Synodo publica auctoritate esse reiectam & explosam. Quod vero Latini contenderunt, Apostolos temporis tantum gratia Canonem illum posuisse, vt progressu temporis emendaretur, hoc Patres illi negant: Dicunt enim Apostolicam illam constitutionem esse sinceram & exquisitã, & in posterum etiam debere valere. Et tandem ex hoc fundamento decretum faciunt: Coniugium nequaquam debere impedimento esse, quo minus is, qui Idoneus est ad sacros ordines assumatur & euehatur, & à nemine tempore ordinationis exigendum esse votum cœlibatus: Imo depositioni & excommunicationi subijciunt, si quis vel legẽ cœlibatus Sacerdotibus imponat, vel si quis in sacris ordinibus constitutus, prætextu pietatis & religionis consuetudinem coniugalem abijciat. Quod dicunt de conueniẽti tempore consuetudinis coniugalis, respiciunt ad locum Pauli, 1. Cor. 7. qui in præcedentibus explicatus est. Nam & Paulino verbo (ἀπὸ συμφώνου) vtuntur. Gratianus vero eo loco peregrina verba ex secunda synodo Carthaginensi infarsit: Qui altari ministrant, debent in omnibus esse continentes, quo possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare.

Aliquid de cœlibatu in Orientales Ecclesias irrepsit.

Porro licet hoc modo Orientalis Ecclesia libertatẽ coniugij Sacerdotum, contra Occidentales recte defenderet, aliquantulũ tamen etiam in Oriente, tunc à Prioribus institutis recessum, & Occidentalibus aliquid concessum fuit. Nam in eadem synodo, Can. 3. dicunt: Quia Romana sedes, quod ad Sacerdotum coniugium attinet, summum ius, Cõstantinopolitana vero ἐπιείκειαν seruauit: nos ex duobus illis medium componamus, &c. Atq; inde factum est, quod eos qui vel ad secundas nuptias trãsierunt, vel qui viduam, repudiatam, ancillam, meretricem duxerunt, noluerint in posterum ad Sacerdotium admittere, Can. 3. Et quod 13. Can. Sacerdotibus concedunt, hoc Episcopis negant. Nam in 12. Canone Episcopum iubent à propria vxore secedere post ordinationem. Et Can. 48. vxor Episcopi in Monasterium detruditur. Quod cum Nicæna synodo, & cum Apostolico, Can. 5. expresse pugnat, vbi tam Episcopis, quã reliquis Sacerdotibus vsus coniugij non tantum permittitur, sed Episcopus prætextu religionis vxorem abijciens, deponitur, & excõmunicatur. Ex eadẽ etiam mixtura in 6. Canone Constantinopolitano decernũt, vt deinceps, Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, Post ordinationem non liceat coniugium cõtrahere. Quia enim dicunt (deinceps) ergo antea licuit. Ne tamen laqueum videantur cuiquam inijcere, permittunt & suadent, vt qui continere non possunt, vxores ducant priusquam ordinentur, quam cautionem etiam hodie Græci vsurpare dicuntur. Et inde Sigismundus Baro scribit, apud Moscouitas sæpe eodem die vnum & eundem vxorem ducere, & mox postea ad gradum diaconatus ordinari.

Episcopis cõiugio interdictum.

In Occidentalibus Ecclesiis lex cœlibatus vrgetur.

Cum itaq; hoc modo (accedente etiam Imperatorum auctoritate, sicut in Can. 3. patet, qui in Oriente tunc sedem Imperij habebant) lex cœlibatus ex Orientalibus Ecclesijs exculsa esset, & Iustiniani Authenticæ correctæ Romani Pontifices abiecta omni spe, quod Orientem etiam lege illa sua occupare possent, constituerunt in reliquis Occidentis Ecclesiis, coniugio sacerdotum proscripto, legem cœlibatus strenue vrgere. Et astute Canonem Constantinopolitanum ita interpretari cœperunt, quasi Oriente tantum excepto, totus Occidens legi cœlibatus subiectus esset. Ita enim Stephanus II. dist. 31. Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter huius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam eorum Sacerdotes, Diaconi, aut Subdiaconi, matrimonio copulantur, istius autem Ecclesiæ vel Occidentalium, nullus sacerdotum à Subdiacono vsq; ad Episcopum licentiam habet coniugiũ sortiendi. Quasi vero aliud esset Euangelium in Oriente & aliud in Occidente. Atque Orientalium traditionem con-

Stephanus secundus.

ſtat eſſe Apoſtolicam, Scripturæ ſcilicet, veræ etiam & purioris antiquitatis. Qualis vero & vnde ſit Occidentalis traditio, prohibens coniugium, Paulus nominatim explicat, 1 Tim. 4. & Ignatius in epiſt. ad Philadelphienſes, ſicut ſupra dictum eſt.

Exigeret autem ordo hiſtoriæ, vt porro oſtenderemus, quibus artificijs, & quantis difficultatibus lex de cœlibatu Sacerdotum, reliquis etiam Occidentis Eccleſijs obtruſa ſit. Sed quia inſtituti noſtri non eſt integras hiſtorias contexere, breuiter tantum quædam annotabimus, quando & quomodo, lex iſta Angliæ, Hyberniæ, Germaniæ, Poloniæ, Bohemiæ, Daniæ, Sueciæ Eccleſias, magnis turbis & diuturnis difficultatibus inuaſerit. 10

Et in ſingulis hoc obſeruetur, quod Euangelium, quando primo in iſtis locis plantatum fuit, non attulerit ſecum legem de cœlibatu Sacerdotum, ſed quod multo poſt, Sacerdotibus in illis prouincijs, ab initio Euangelij habentibus vſum coniugij, lex iſta impoſita & ſuperſeminata fuerit, tanquam zizania inter triticum. Iure enim hic etiam illud Tertulliani valebit: Quod primum verum, adulterinum autem quod poſterius.

Britannia conuerſa quando.

Britanniam igitur ſeu Angliam omnium prouinciarum primam Chriſti nomen recepiſſe, Sabellicus auctor eſt. Doctores enim Eccleſiarum Britannicarum numerantur, inde ab anno Domini 170. & vlterius, & tamen per multas annorum centurias, Britannia legem cœlibatus Sacerdotum ignorauit. Circa annũ vero Domini 600. Auguſtinus Monachus Romanus, a Pontifice Gregorio miſſus fuit in Angliam, vt Romanas traditiones Eccleſijs Britannicis inferret, ſed huic Epiſcopi & doctores Britanniæ fortiter primo ſe oppoſuerunt, atque ideo, licet cœlibatus Sacerdotum pars non poſtrema eſſet Romanarum traditionum: Auguſtinus tamen ille cum videret coniugium Sacerdotibus Britanniæ vſitatum eſſe, non ſtatim prohibitionem coniugij ipſis obtruſit. Sed orſus ab alijs pompaticis ceremonijs, homines primum in admirationem Romanæ ſedis adduxit, poſtea ſenſim & ipſe & ſucceſſores eius fundamenta legis de cœlibatu Sacerdotum, varijs artificijs cœperunt ſubſtruere, partim mirificis encomijs caſtitatis, quam in ſolo cœlibatu conſtituebant, partim, in introducta in Angliam hypocriſi Monachorum Benedictinorum. 20 30

Tentata lex cœlibatus in Anglia Auguſtin. Monachus.

Brituuald. Lundenſis Epiſcopus. Beda.

Circa annum vero Domini 714. Brituualdus Ludenſis Archiepiſcopus, in Synodo tentauit Sacerdotibus coniugium prohibere, ſed non potuit hoc obtinere, Interea Beda contra coniugium Sacerdotum diſputabat (mortuus enim eſt anno 734.) vt diſtinct. 31. Sacerdotibus vt ſemper valeant altari aſſiſtere, ſemper ab vxoribus eſt abſtinendum. Poſt Bedam vero Monachorum declamationibus & hypocriſi, Clericorum coniugium in magnum contemptũ apud vulgus adductũ fuit. Odo igitur Cantuarienſis Epiſcopus, circa annum Domini 950. magno tumultu Sacerdotum nuptias hæreticas iudicãdas decernebat. Sed quia vna erat, ſine verbo Dei & ſine viribus, inſania, Dunſtanus ſucceſſor Odonis, alia via rem aggrediẽdam iudicauit. Et operæ pretium eſt obſeruare cum diſputationibus, declamationibus & hypocriſi, nõ poſſent legem cœlibatus & prohibitionem coniugij inuehere, quibus tandem rationibus hoc perfecerint. Monachi ſparſerant fabulam Gabrielem Angelum in charta quadam 12. articulos ſignatos detuliſſe, quod coniugium Sacerdotum non eſſet tolerandum, mox Dunſtanus Romam ad Pontificem proficiſcitur, & inde redit in Angliam anno 960. horribili bulla Ioannis 13. ornatus, qua ipſi dabatur ſumma auctoritas vt Sacerdotes Britãnici vel vxores abijcerent, & votum cœlibatus ſuſciperent, vel omnibus prorſus Eccleſia- 40 50

Odo Cantuarienſis.

Dunſtan'.

Fabula de 12. articulis Gabrielis Archãgeli. Mina Pontificia ad Anglos.

ſticis prouentibus exuerentur. Adiuuxit vero ſibi Dunſtanus etiam brachium ſeculare Regis Edgari, vt ſi claue non poſſet ſoluere, gladio nodũ illum diſſecaret. Cumque ſacerdotes legitimas ſuas vxores nollent abijcere, Dunſtanus ipſos eo titulo, quaſi eſſent vaſa fornicationum, ab Eccleſijs cathedralibus expulit, & Monachos Benedictinos in ipſorũ locum ſubſtituit, vnde nomen Canonicorum regularium ortum, adhunc vſque diem durat. Multis vero bonis, tyrannis illa diſplicebat. Ortæ igitur fuerunt magnæ turbæ in regno Angliæ, circa annum 975. ita vt cauſa preſbyterorum eiectorum, ad delectos iudices deferenda eſſet, qui cum Vintoniæ in Monachorum conclaui, in frequenti conſeſſu ea de re agerẽt, & iam maior pars decerneret, presbyteros eſſe reſtituẽdos ad priſtinos honores: Ecce ſubito vox audita eſt, non bene ſentiunt, qui presbyteris fauent. Verum quia imago Chriſti de cruce pendentis, quæ ibidem proſtabat, viſa fuit eam reddidiſſe vocem, ita fides habita eſt oraculo, vt presbyteri cauſa ceciderint, & turba omnis ſedata ſit. Hæc Polydor', libro ſexto, Anglicæ hiſtoriæ, qui addidit, multos tunc exiſtimaſſe, Phœbi magis quã Dei oraculum illud fuiſſe, hoc eſt, hominum fraude nõ Dei nutu editum. Inde Canutus rex, circa annum Domini 1020. Sacerdotes eo quod vxorati eſſent, ex templo Barienſi, ſubſtitutis Monachis eiecit, idem poſtea Eduardus fecit in collegio Oxonienſi.

Gladius Regis Edgari. Sacerdotes Angliæ traduntur Monachis Benedictinis. Turba in Anglia propter legem cœlibatus orta. Vox incerto auctore prolata litem diremit. Canutus Rex. Reddita Sacerdot. Angliæ vxores.

Sed circa annum 1097. cum rex VVilhelmus accepto annuo tributo, presbyteris coniugatis vxores relinqueret, & reliquis poteſtatem faceret contrahendi matrimonium: Anshelmus Cantuarienſis ſe oppoſuit, & in ſynodo Londinenſi, anno 1102. Sacerdotibus vxores prohibuit. Variæ in illa ſynodo diſputationes fuerunt: quibuſdam mundiſſimum hoc viſum fuit, quibuſdam vero periculoſum, ne dum munditias viribus maiores appeterent, in immunditias horribiles ad Chriſtiani nominis ſummum dedecus, inciderent. Ac mox anno ſeqũẽti, publicis querelis ad Anshelmum delatum fuit, loco prohibiti coniugij cœpiſſe per totam Angliam regnare vitium Sodomiticum, & ex clero contagium illud etiam ad Laicos ſerpere. Anshelmus nouis edictis hoc reprimere ſtuduit, ſed fruſtra, cum remediũ diuinitus inſtitutũ prohiberet. Cum vero ne hac quidem ratione prohibitio cõiugij ab omnib. reciperetur, Anshelmus cauſam ad Romanum Pontificem detulit, à quo miſſus Ioan. Cardinalis in Synodo Londinenſi, Pontificia auctoritate coniugium Sacerdotum denuo prorſus damnauit, anno 1125. Sed mirabili iudicio Dei, ſequenti nocte cum ſcorto in lecto deprehenſus, captus fuit. Cumque Epiſcopi poſtea, anno 1129. illam Cardinalis ſentẽtiam executioni mandandam, a Rege Henrico flagitarent, is accepta à Clero pecunia, permiſit ipſis ſiue vxores, ſiue mulieres. Miſſus igitur tandem, Albertus Oſtienſis ab Innocentio, anno 1138. coniugium Sacerdotum in perpetuum proſcribit ex Anglia. Et tamen poſtea etiam, multi eruditi Sacerdotes in Anglia, legitimas vxores & liberos habuerunt, quos recenſet Balæus 3. Centuria 10. Reliqui qui vxores dimittebant, & eaſdem loco concubinarum recipiebant, tolerabantur.

Anshelmus cœlibatum ſacerdotũ propugnat. Synodus Londinẽſis. Sodomiam parit lex cœlibatus. Ioã. Cardinalis damnans coniugia ſacerdotum cum ſcorto captus. Albertus Oſtienſis.

Hæc ex Balæi Centurijs, qui ex certis hiſtoricis ea deſcripſit, collecta, pro ratione inſtituti noſtri, hoc loco breuiter annotare volui. Et grata nobis debet eſſe illa hiſtoria. Manifeſte enim oſtendit, Chriſtum Euangelium quidem ſuum Britaniæ intuliſſe, circa annum ſalutis ducenteſimum, & illud per miniſtros tam coniugatos, quam cœlibes propagaſſe. Poſt quingentos vero demum annos, prohibitionem coniugij, a Romanis Pontificibus cœpiſſe eo inuehi, ſed maxime certabimus, per quadringentos annos continuos & amplius, vere Romanenſibus artificijs fabulam illam actã, nõ gladio Spiritus, quod eſt verbũ Dei, ſed Monachorum

hypocrisi, & clamoribus Pontificu bullis Regum gladijs, & Satanæ præstigijs. Hoc enim præcipue in historia Anglicani cœlibatus obseruandum est, quibus epicherematis, lex Pontificij cœlibatus, Ecclesijs Britannicis obtrusa sit. Inde enim statui potest, ex cuius Spiritus officina, talia non argumenta, sed epicheremata profecta sint.

Hyberniæ Episcopi coniugati.

De Hyberniæ Ecclesijs, Bernhardus in vita Malachiæ scribit, quod vsque ad suam ætatem Episcopi ibi fuerunt vxorati. Et nominatim dicit in sede Archiepiscopali Hyberniæ Armachana, ante Celsum, qui Bernhardi tempore vixit, octo viros vxoratos & literatos sedisse, qui ob vitandum laqueum voti cœlibatus, ordinationem à Romanis Pōtificibus noluerunt petere. Et Malachias primus legem cœlibatus sacerdotum in Ecclesijs Hyberniæ inuexit circa annum Domini 1130. sicut scribit Bernhardus.

Malachias.

Porro quia Bulgaria inter Vngariam & Græciam sita est, Romani Pontifices eam Occidentalibus Ecclesijs adiungere conati sunt, & populum hypocrisi externa cœperant dementare. Nam circa annum Domini 860. distinct. 28. Bulgari Nicolaum primum consulunt, vtrum presbyterum, habentem vxorem, debeāt sustentare & honorare, an vero à se proijcere. Illis Nicolaus ita respondet, vt ostendat, se non re ipsa tātum, sed disertis etiam verbis Paulo contradicere. Paulus enim dicit: Oportet Episcopum irreprehensibilē esse, vnius vxoris virum. Nicolaus ergo Bulgaris respondet, presbyteros coniugatos valde reprehensibiles esse, sed tamen posse tolerari, sicut Christus Iudam inter suos discipulos tolerauit, & sicut Deus solem suum facit oriri super bonos & malos. Sed sacerdotes Bulgari per Episcopos suos Guntherum & Theodogutum, Nicolao isti acriter se opposuerunt, & tyrannidem ipsi obiecerunt. Cumque Pontifex sua tonitrua, & fulgura ipsis minitaretur, ostenderūt se bullas nō multum timere. Successor vero Nicolai, Adrianus secundus circa annum Domini 870. tres Legatos, Syluestrum, Leopardum & Dominicum misit ad Bulgaros, vt ibi in Ecclesijs omnia ad normā Pontificiā instituerent, & adduxerunt illi secum Sacerdotes Latinos, sed Bulgari expulsis Latinis Sacerdotibus Græcos retinuerunt, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ tandem se rursus adiunxerunt.

Bulgari.

Nicolai primi responsum Bulgaris datum de sacerdotibus vxoratis.

Adrian. II. in Bulcariā legationes.

Sed ad Patriam Germaniam venio, quæ vt natio mascula ab initio recepti Euangelij, ad Hellebrandum vsque per annos nongentos, & amplius coniugium sacerdotum defendit & vsurpauit, ac iugum cœlibatus sicut postrema recepit, ita prima reiecit. Irenæus enim, qui scripsit circa annum Domini 180. testatur, suo iam tempore celebres in Germania Ecclesias fuisse, & fidem earum simplicem, nihil continentem præter ea, quę in Scripturis sacris tradita sunt, quęque in capitibus Catecheseos habemus describit, libro 1. Vnde verisimile fit quod dicitur: Crescentem, quem Paulus scribit in Galliam abijsse, 2. Timoth. 4. Moguntiæ docuisse fidem Christi. Hilarius etiam Episcopus vxoratus, circa annū Domini 350. narratur scripsisse ad Episcopos Germaniæ primæ & secundæ, & nominatim dicitur ad VVormatiensem Episcopum scripsisse de quodam Euphrate Agrippinensi Arriano. Ambrosius etiam ad quandam Germaniæ Reginam Fridgildam scripsisse dicitur. Hieronymus li. 2. contra Iouinianum, testatur se in Treuirensi Ecclesia (vbi ante etiam Athanasius latuerat) versatū, & ibi dicitur cum Ruffino, Bonoso & Florentio, συντυχόντων, magistros audiuisse. Et ex Germanica illa Schola Cathecheseos, prodijt explicatio in symbolum Apostolicum, quæ Cypriani titulo fertur, sed à Ruffino conscripta est. Vnde post Irenæum, de doctrina & fide Ecclesiarum Germanicarum statui potest. Ex illo etiam loco, Hieronymus epistolam scripsit ad duos illos Germaniæ Sacerdotes Sunionem & Fridelum, qui

In Germania Euangeliū quando.
Irenæus.

Crescens Moguntiæ docuit.
Hilarius ad Germaniæ Episcopos.
Ambrosius
Hieronymus.
Treuirēsis schola Catecheseos.

cum

cum audiſſent, Hieronymum Hebraicæ linguæ peritum eſſe, petierāt deprauata quædam loca in Pſalmis reſtitui. Tantopere hoc Hieronymo placuit, quod exclamat in Epiſtola: Quis hoc crederet, vt Barbarus Getarum ſermo, Hebraicam quærat veritatem, & dormitantibus, imo contendētibus Græcis, ipſa Germania Spiritus ſancti eloquia ſcrutetur? &c. Et quia ſermonis Getarum meminit, quaſi diſtinguens eum ab Idiotiſmo Treuirenſi, hoc eſt, Germaniæ Ciſrhenanæ: In media igitur Transrhenana Germania videntur duo illi ſacerdotes fuiſſe. Non diu enim poſt Hieronymum, Clodoueus Rex Francorum, circa annum Domini 440 fidem Chriſtianam publice ſuſcepit, & in prouincijs ſuis eam propagauit. Et Bonifacius fidem Chriſti in Germania inuenit, non attulit. Hiſtoriæ enim manifeſte teſtantur ab annis octoginta, ante Bonifacium, collapſam fuiſſe diſciplinam Eccleſiaſticam Francicis Eccleſijs. Ergo antea & veram doctrinam, & piam diſciplinam habuerunt.

Sermo Geticus in Germania.

Clodoueus.

Bonifacius.

Cum igitur ſexcentos ferme annos Germania fidem Chriſti profeſſa eſſet tempore Bonifacij, & longe poſt legem cœlibatus ſacerdotum adhuc ignorauit. Non enim gregarij ſeu plebei tantum ſacerdotes matrimonia habuerunt in Germania, ſed præcipui etiam Epiſcopi. Nam Bonifacius circa annum Domini 730. inuenit Geholibum (quem alij Gerbilionem appellant) Epiſcopum Moguntinum, cuius pater Geraldus ante ipſum Moguntiaci Epiſcopus fuerat. Auentinus libro tertio, pagina 294. Hedio ex vetuſtiſſimis diplomatis oſtendit, Paſchalem Epiſcopum Curiæ Rhetorum, circa annum 760. in ipſo Epiſcopatu habuiſſe legitimam vxorem, cuius adeo ipſum non puduit, vt voluerit nomen ipſius in principio quorundam diplomatum addi & exprimi, & quidem honeſto titulo, quod eſſet Antiſtita ſeu Epiſcopa Curieſis. Auentinus libro quinto, pagina quingenteſima & ſeptuageſima quarta, de Hellebrandi tempore ſcribens, inquit, circa annum Domini 1075. Sacerdotes Germaniæ illa ætate publice vxores, ſicut cæteri Chriſtiani habebant, & filios procreabant, ſicut in inſtrumētis donationum, quæ illi templis, Myſtis, Monachis fecere, inuenio, vbi hæ nominatim cum coniugibus teſtes citantur, & honeſto vocabulo presbyteriſſæ nuncupantur, imo Hieron. Gebuilerus Pontificius noſtri temporis Scriptor fatetur, ſicut etiam Balæus idem annotauit, tempore Henrici 4. circa annum Domini 1070. in Gallijs, & in Germania circiter 24. Epiſcopatus fuiſſe, in quorum diœceſi à ſuperioribus ordinibus, ad infimum clericum vſq; coniugati fuerunt, & Nicolaus primus, circa annum Domini 865. ſcribens ad Rathulfum Epiſcopum Argentoratenſem, matricidæ cuidam imponit certam pœnitentiam, vt poſt quadriennium poſſit quidem communionis gratiam accipere, oblationes vero non offerat ante alterum ſeptennium. Fuit ergo presbyter, quia offerendi poteſtatem habuit. Et tamen Nicolaus addit, à propria vero & legitima coniuge non ſeparetur, ne in fornicationis voraginem corruat.

Primi Epiſcopi Germaniæ coniugati fuerunt.

Geraldus Moguntin.

Paſchalis Curiæ Rhetorum Epiſcopus coniugatus.

Antiſta ſeu Epiſcopa.

Presbyteriſſa.

Euangelium igitur Chriſti ab Apoſtolorum ſtatim tempore in ſuperioribus Germaniæ partibus ſuſceptum, non iniecit ſacerdotibus Germanicis laqueum cœlibatus, ſeu prohibitionem cōiugij. Ab initio enim ſuſcepti Euangelij per annos ferme mille, coniugium ſacerdotum non tantum vſitatum, ſed honorifice habitum & defenſum fuit in Germanicis Eccleſijs, ſicut ex illis, quæ iam recitauimus, patet.

Videamus iam, quando, per quos & quibus artificijs lex cœlibatus in Germanicis Eccleſijs tentata, quantiſq; non tam difficultatibus, quā totius imperij concuſſionibus, tādem per vim intruſa ſit. Circa annum igitur Domini 700. ob Regum negligentiam & crebra bella, magna licētia Eccleſias in Francia inuaſerat, ſacerdotes, canes & ſcorta alebant, luxu

Quando & per quos lex cœlibatus in Germania inuecta ſit.

& auaritia perditi, inquit Auentinus. Non multo post venit ex Anglia in Germaniam Vinofridus, qui perspecto statu Ecclesiarum in Francia, Romam pergit, rem omnem ad Gregorium secundum defert. Is Vinofridum sacræ Philosophiæ Magistrum Germaniæ gentibus designat, & Pōtificio diplomate illi demandat prouinciam docendi Francos, & a malis falsisque sacerdotibus purgandi, Anno 719 Idibus Maij, Qui per biennium mandatis strenue defunctus, Romam reuertitur, & Vinofridi nomine in Bonifacium mutato, Episcopus creatur, & conceptis verbis in scita Pontificum per Germaniam propaganda iurat, Anno 721. pridie Calendarum Decembris. Verba iuramenti extant apud Auentinum, pagina 288. Atque diplomatis Pontificijs ad Reges & Episcopos Germaniæ ablegatur. Dignum autem est obseruatione, quod Bonifacius ille, cum tale mancipium Pontificis factus esset, vt, Nauclero teste, condiderit flagitiosum illud capitulum, distinction. 4. Si Papa, non statim primo cōgressu ad Romanorum Pontificum placita, sicut iurauerat, Germanos obligare ausus fuit. Multi enim se ipsi opponebant, quod offerret dissentanea Apostolorum doctrinæ: vt Sydonius, Virgilius, Adelbertus, Claudius, Clemens Scotus. Ideo Gregorius scribens ad Episcopos Bauariæ, non audet primo suas traditiones offerre, sed illa ipsa fundamēta doctrinæ Christianæ repetit, quæ intelligebat in Ecclesijs Germaniæ tunc recepta & vsitata esse. Ita enim, inquit, apud Auentinum, pagina 290: Controuersiæ secundum Christi seruatoris nostri legem, & placita Euangelij, Paulique legati Christi scita, cognoscantur. Et in fine addit: Nemo se perfectum, nemo iustu'um, nemo sanctulum esse cōfidat. Tota vita Christiani pœnitentia est, & bellum. Imbecilles & homines sumus, omnes egemus clementia Dei. Sed cōtradicentibus sub alta specie expulsis, mox sub prætextu reformationis prauæ vitæ sacerdotum, doctrinę etiam mutatio tentata est, & Pontifices suum fermentum admiscuerunt. Noui enim Episcopi ad Canonum statuta alligabantur, & mandatum ipsis, vt ex Romanę sedis doctrina populum informent apud Naucierum, pagi. 786. & sequenti. Hinc Gregorius secundus mandauit, Baptismum citra mortis necessitatem non esse administrandum, nisi in festo Paschatis & Pentecostes. Mox Gregorius tertius addidit: Quisque fidelis pro suis mortuis vere Christianis licite potest offerre, debetque presbyter eorum facere memoriam, Nauclerus pagin. 787. quod diligenter notetur, oblationes pro mortuis in Ecclesijs Germanicis per annos ferme septingentos non fuisse, sed per Bonifacium primo introductas. Sed ad historiam cœlibatus reuertamur.

Vinefridus Anglus in Germania. *Capitulum distin. 40 Si Papa, est Bonifacii huius.* *Gregorij litera ad Bauaros.* *Baptismi administratio quando.* *Gregor. III. Oblationes pro defunctis, quando in Germania.*

Inter capita igitur reformationis Ecclesiarum in Germania per Bonifacium, non postremum erat lex cœlibatus, seu prohibitio coniugij sacerdotum. Sed quia Bonifacius animaduerterat, Germanos à vagis libidinibus abhorrere, amantes vero, reuerentes & tenaces esse legitimi fœderis coniugalis, sicut ipse Bonifacius apud Nauclerum, Tomo secundo, pagin. prima, scribit: in antiqua Saxonia, si virgo in paterna domo stuprata, vel matrona fuerit adulterata, strangulatam cremant, & super fossam sepulturæ corruptorem suspendunt, aut cingulotenus vestibus succisis flagellant, castæq; matronæ pungunt de villa in villam, donec interimāt, &c. Pontifex igitur non ausus fuit sacerdotibus Germanis primo aditu legitimum coniugium prohibere. Sed Gregorius secundus hoc tantum mandauit Bonifacio, Epistola 3. Ne digamos in sacerdotum ordinem cooptaret. Gregorius vero tertius de reformatione sacerdotum, quos fornicatores & adulteros esse acceperat, ita scribit ad Episcopos Bauarię: Nemo scorta aut concubinam alat, quisque aut caste viuat, aut vxorem ducat, quam repudiare fas non esto, Auentinus pagin. 290. Sed post hunc

Germani in vagis libidinibus vagis & amantes cōiugij. *Antiquorū Saxonum animaduersio seuera in stuprationes & adulteria.* *Digamus interdictū sacerdotibus in Germania.*

cum

cum Bonifacius à Zacharia Pontifice peteret cōsilium, quid agendum sibi esset, si inueniret sacerdotes fornicarios & adulteros: Respondet Zacharias, Dominus dicit: Sacerdotes mei semel nubant. Et Apostolus vnius vxoris virum vult. Et hoc ante susceptum sacerdotium vti licitum est, nam à die suscepti sacerdotij, etiam ab ipso proprio coniugio prohibēdi sunt. Item quomodo plures vxores habere præsumunt, quibus nec vnam concessum est, post concessum ministerium, attrectare: Ita quidam Zacharias. Sed dignum obseruatione est, quod illud de prohibitione coniugij sacerdotum Bonifacius vel non ausus fuit Germanis proponere, vel non potuit obtinere: Extat enim descriptio Synodi à Carolomanno conuocatæ: Anno Domini 742. & à Bonifacio celebratæ, apud Auentinum, pagina ducentesima & nonagesima secunda, & apud Nauclerum, pagin. 791. vbi prorsus nulla fit mentio prohibitionis coniugij sacerdotum, quam Zacharias mādauerat. Et post illud etiam tempus sacerdotes in Germania vxoratos fuisse ostendimus. Sed hoc tunc statutum fuit: Sacrificuli adulteri, scortatores, sacris opibus nequaquam alantur. Item, sacerdos scortator, libidinisque mancipium, in carcere pane & aqua pastus, pœnas luat. Et nullus in domo sua sub introductam mulierem habitare permittat, &c. Interea vero Bonifacius ita concionabatur, vt oblique ad cœlibatum alluderet: sacerdotes debere cupiditatib. imperare, libidines refrænare, voluptates spernere, &c. Et Zacharias postea cum videret lege & mandato, se nō posse prohibitionem consuetudinis coniugalis apud Germanos obtinere, scribit Ecclesijs Galliæ & Franciæ, Anno 743. precatio vel consulendo proponens, vt in posterum cœlibes ad sacerdotium assumant, Hæc enim sunt eius verba: Si Bonifacio dicto audientes eritis, & castos ab omni Venere sacerdotes vobis delegeritis, quē admodum iure diuino præscribitur, & nostro munere functus Bonifacius frater noster prædicat, omnibus formidolosi eritis Barbaris, Auentinus pag. 296.

Zacharias prohibet coniugium sacerdotum in Germania.

Bonifacius eam prohibitionem nō audet publicare.

Sacrificuli scortatores adulteri.

Cœlibes ad sacerdotia euehendos.

Circa idem vero tempus diuus Virgilius ex Hybernia ad Reges Franciæ venit, cum Dabda Græco sacerdote. Cumque Hybernici & Græci coniugium sacerdotum tunc probarent & defenderent, Bonifacius quęsiuit occasionem, vt Virgilium expelleret Et quia Virgilius Philosophiæ peritus, de Andipodibus alicubi disputarat, hanc occasionem Bonifacius Philosophiæ ignarus arripuit. Et Zacharias rescripsit: Virgilium Philosophum à templo Dei & Ecclesia depellito, si illam peruersam doctrinam fuerit confessus. Ita Bonifacius quidem per annos 36. varijs modis coniugium sacerdotum in Germaniæ Ecclesijs attentauit, sed tamen prohibitionem eius, & legē cœlibatus non potuit in Germanicas Ecclesias in vniuersum inuehere. In secundo Tomo Conciliorū referuntur sane Cōcilia quædam in Germania celebrata, in quibus coniugium sacerdotibus prohibitum legitur. Sed insignem & manifestam fraudem, imo luculentum crimen falsi deprehendi in descriptione Concilij Moguntiaci, Anno 813. Ibi enim 10. Canon ita legitur: Clerici castimoniam inuiolati corporis perpetuo conseruare studeant. Quod cum legerem primo, videbam non poni legem necessariam, sed tradi consilium, vt studeant continentiæ Clerici. Cum vero attentius totum illum Canonem perlustrarem, vidi Concilium Moguntinum in illo Canone nihil aliud agere, quā quod regulam Clericorū ex Isidoro (quæ repetitur dist. 23. c. His igitur) ad verbum transscribunt. Sed cūm regula illa Clericorum expresse ita habeat, sicut etiam in Hulderici Epistola citatur: Clerici castimoniā inuiolati corporis perpetuo cōseruare studeāt, aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur, Rhapsodi Conciliorū (cū reliqua ad verbum ex ca. His igitur describātur) illam particulā, de matrimonio clericis concesso, astu-

Virgilius è Francia pulsus à Pontifice.

De Antipodibus.

Causa falso prætexta persecutioni.

Crimen falsi cōmissum in descriptione Concilij Moguntiaci.

Regula Clericorum Isidori.

te, ne

corum in Ecclesiam Dei introducant, manipulum zizaniæ, & commentum totius insaniæ, imo esse spiritus illos erroris, & doctrinas dæmoniorum prohibentium nubere. Decimotertio, Fructum cœlibatus Pontificij admodum graphice depingit, & allegat sententiam Augustini: Nullum tam graue facinus, quin admittendum sit, vt deuitetur peius. Multi vero assentatores, hominibus, non Deo, pro falsa specie continentiæ placere volentes, grauiora committunt: Patrum scilicet vxores subagitant, masculorum ac pecudum amplexus non abhorrent, in quouis sanctissimo ordine constituti, alienis vxoribus non dubitant abuti. Cumque quidam Episcopi & Archidiaconi, ita præcipites sint in libidinem, vt neque adulteria, neque incestus, neque masculorum (proh pudor) turpissimos amplexus sciant abhorrere, tamen casta clericorum cõiugia dicunt sibi fœtere, & ab eis iubent & cogũt clericos abstinere. Et dicunt, honestius esse pluribus occulte implicari, quam aperte in hominum vultu & conscientia, cum vna ligari. Sed væ vobis Pharisæi, qui omnia facitis propter homines. Item, Clerici dum licita vnius mulieris consortia (Pharisaico furore deuicti) relinquere cogũtur fornicatores & adulteri, & aliarum prauitatum turpissimi ministri efficiuntur. Et quod flendo cernimus, omnes in supradictis sequiunt sceleribus. Inde tantum Ecclesia Dei scandalum, tantum clerus despectum patitur. Ne igitur Ecclesia, vnica Domini Sunamitis, adulterinis diutius vsa maritis, regale sacerdotium, per irrecuperabile à suo sponso Christo auellatur diuortium, extirpanda est Pharisaica illa doctrina ab ouili Dei. Hæc omnia sunt Hulderici verba.

Fructus cœlibatus Pontificii.

Secundo, Argumenta aduersariorum prohibentium sacerdotibus cõiugium, recitat & refutat Huldericus. I. Clerici debent se castrare propter regnum cœlorum. Paulus dicit, se de cœlibatu præceptum Domini non habere, consilium autem dare. Et Christus dicit: Non omnes hoc consilium capere posse. II. Sine castimonia nemo videbit Deum. Respondet: Castimonia non est in virginali flore, sed etiam in coniugali coniunctione. III. Prætenderunt speciem externam sanctitatis & puritatis in cœlibatu coram hominibus. Respondet: Potius deberent nobis persuadere, vt in conspectu eius, cui omnia nuda & aperta sunt, erubescamus peccatores esse, quam in conspectu hominum mundi. Nam qui hominibus placent, apud Dominum confusi sunt, secundum Psalmistam. IV. Opposuerunt exemplum aliorum cœlibum seu continentium, & inde ipsi Episcopi clericos coniugatos in despectum deduxerunt. Ad hoc argumẽtum dupliciter respondet Vlricus: Non debetis præsumere de donis vestris, nec propterea alienum seruum iudicare. Deinde dicit, falsam esse speciem continentiæ, sub qua fœdissimę libidines lateant, &c. V. Allegarunt exemplum Gregorij Magni: Sed hoc refutat opposita narratione de capitibus sex millium infantum, quam supra recitauimus. VI. Illud Pauli, propter fornicationem vnusquisque vxorem suam habeat, specialiter ad laicos pertinere. Mentiuntur hypocritæ, inquit Vlricus. Nam illud Apostolicum dictum vere nullum excipit, &c. VII. Maritum vnius vxoris de Ecclesia interpretati sunt. Sed Vlricus hanc deprauationem ita refutat, Quia Paulus addit, qui suæ domui præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei curabit?

Argumẽta prohibẽtium coniugium sacerdotum

Tertio, in illa Hulderici Epistola etiam hoc obseruandum est, quomodo inter ipsa certamina, aliquid tamen de lege cœlibatus subinde adhæserit, & ipsa sensim quasi per cuniculos irrepserit. Nam ex verbis Vlrici manifeste colligitur vsque ad aliud tempus in Germania Episcopos monuisse tantum, imo rogasse Clericos (his enim verbis vtitur) vt si possent, studerent continentiæ, non autem iussisse, multo minus coegisse.

Aliquid legis de cœlibatu inter dimicationes ipsas tamen adhæsit

Nicolaum

in Germania.

Initio rogati ſacerdotes ſunt continentiam ſuadere, poſt iuſſi.

Duo mala ex his certaminibus nata.

Nicolaum vero & quoſdam Epiſcopos imperioſa quadam violentia cœpiſſe iubere & cogere. Et illum quidem laqueum, Germania libertatis amans, maſcula reſponſione per Huldericum tunc quidem excuſſit. Sed tamen ex illis certaminibus duo hæc adhæreſcere cœperunt, ſicut Vlrici verba oſtendunt. Primo, Quia Epiſcopi cœlibes Clericos coniugatos deſpiciebant, & in contemptum apud alios etiam adducebant, multi non idonei ad cœlibatum, externam ſpeciem continentiæ coram hominibus affectabant. Secundo, Quidam cum aſſumerentur ad ſacerdotium, ſua ſponte, vel manu, vel ore votum faciebant continentiæ. Et illi poſtea ad exequendum votum ex debito, ſicut Vlricus inquit, conſtringebantur, aut ab ordine deponebantur. Sed tamen liberum tunc erat ordinandis, non vouere. Dicit enim Epiſtola, ſacerdotes huius voti neſcios, omnino ſcias non eſſe cogendos.

Simulatio continentia.

Votum continentia.

Ordinandis liberum erat non vouere.

Has obſeruationes ex Hulderici Epiſtola, ipſius verbis annotare volui. Totam enim hiſtoriam de coniugio ſacerdotum in Germania, clarius illuſtrant, quam multorum hiſtoricorum de iſtis temporibus prolixæ ſcriptiones. Tantum autem Vlricus graui, ſolida, maſcula, & vere germana ſua reſponſione effecit, quod ex illo tempore libertas coniugij ſacerdotum in Germania intemerata manſit, per annos ferme ducentos, vſq; ad Hildebrandum. Scribit enim Balæus 2. Centuria 12. Circa illa tempora fuiſſe in Germania cœnobia Monialium nobilium, vnde exire & honeſte nubere poterant, excepta Abbatiſſa. Et addit, Monachos & Canonicos Hulderici Auguſtenſis, potuiſſe vxores ducere vſq; ad Hildebrandi tempora. Bruſchius etiam annotat circa annum Domini 950. p[illegible] Monachos cœnobij Fuldenſis, ſub Abbate Hadamario matrimonia contraxiſſe.

Monialium & Monachorum coniugia in Germania.

Monachi Fuldenſes coniugati.

Nec tamen deſtiterunt Romani Pontifices, practicis Italicis coniugium ſacerdotum Germaniæ attentare. Et circa annum milleſimum, Brunonem Auguſtenſem Epiſcopum ſubornarunt, vt is Hulderici Epiſtolam, qua ſe premi ſentiebant, contrario decreto cœlibatus irritam faceret. Sed is, ſicut ex Bruſchio Balæus ſecundus, Centuria 43 annotat, ideo miſerabiliter cæſus fuit, amputatis pedibus, manibus, & capite.

Infeſtantur Pontifices porro coniugia ſacerdotum Germaniæ.

Bruno Auguſtenſis Epiſcopus occiditur, quod cœlibatum ſuaſit.

Poſtea circa annum Domini 1050. cum haberent Pontificem natione Germanum, Leonem Nonum, hominem ſimplicem, illum inſtigarunt, vt in ſynodi Moguntinenſi cum quadraginta Epiſcopis coniugia ſacerdotum prohiberet & damnaret, exiſtimantes, Germanos à populari ſuo facilius paſſuros, ſibi laqueum cœlibatus iniici. Et tunc quidem Germania non habebat Huldericum aliquem, qui ſe opponeret. Nicetas vero Abbas Græcus, edito ſcripto, coniugium ſacerdotum contra Pontificias illas damnationes defendit. Quia vero magno conatu Pontificia cohors contra Nicetam hunc ſcripſit, & hæreticum ipſum declarauit, diſt. 31. cap. Omnino: Apparet Nicetam illum non in Græcia vixiſſe, nec pro Græcis ſcripſiſſe, quorum ſacerdotibus coniugia ſine aliqua Occidentalium contradictione libera erant, ſed ſi non in Germania, certe in aliqua Eccleſia Occidentali hæſiſſe, & pro coniugio ſacerdotum Occidentalium ſcripſiſſe. Nam ex Auentino oſtendimus, Dabdam Græcum ſacerdotem in Sueuia miniſterio Eccleſiaſtico functum. Certe Leo Nonus Nicetæ huic Latine reſpondit: Nec Græcos in Orientali Eccleſia exiſtentes audebant hæreticos proclamare, propterea quod coniugium ſacerdotum probarent & defenderent. Ergo Occidentalis Eccleſiæ membrum fuiſſe hunc Nicetam veriſimile eſt.

Leo IX. Germanus, cœlibatum vrget.

Nicetas coniugia ſacerdotum tuetur, & hæreticus declaratur.

Poſt Leonem, Nicolaus ſecundus. Presbyterorum vxores primus concubinas iudicauit, & nuptias eorum fornicationes. Ac quia ex Nicetæ ſcripto animaduerterat, homines plus moueri eruditis ſcriptis, quã nu-

Nicolaus ſecundus.

dis &

dis & imperiosis mandatis seu prohibitionibus, excitauit Petrum Damianum Episcopum Hostiensem, vt is publico aliquo scripto coniugium sacerdotum damnaret, præsertim cum eo tempore etiam Auxentius Mediolanensis coniugio sacerdotum patrocinaretur, sed irrita erant hæc omnia. Sacerdotes enim Germaniæ, illo tempore nihilominus publice vxores habebant, & libros procreabant, sicut cæteri Christiani, inquit Auentinus.

Petrus Damianus instigator contra coniugij sacerdotum.

Auxentius Mediolanensis.

Gregorius igitur septimus (quem Germani vero & fatali nomine Hellebrandum, hoc est, Titionem infernalem appellarunt) videns sacerdotibus Germaniæ, nec disputationibus, nec Concilijs, nec mandatis, nec prohibitionibus coniugium posse eripi, cogitauit cœlum terræ potius miscendum esse, quam Germaniæ Ecclesijs hanc libertatem relinquendam. Fulmen itaq; execrationis expediuit, atq; illud primum in aliquot Imperij principes, & in ipsum deniq; Imperatorem vibrauit, quos cum fatali quodam successu solio deiecisset, & totum Imperium perfidia, bellis, rapinis, incendijs, & cædibus turbasset, iudicauit opportunum & fatale hoc tempus esse, quo miseram turbam sacerdotum ex possessione sancti, casti, & honorabilis coniugij, quam vsurpatione annorum ferme mille præscripserant, semel in perpetuum deturbare posset. Præuidebat enim turbatis & exterritis omnibus nullum Carolomannum, nullum Hulderieum futurum, qui patrocinium coniugij sacerdotum, vel suscipere auderet, vel sustinere posset. Ac si ex historijs consideretur, quam profligatum diaboli organon Hellebrandus iste fuerit, quali temporum ac rerum statu, quam truculenta tyrannide, & quam funestis turbis, coniugium sacerdotibus Germaniæ extorserit, non opus erit disputare, an ex Deo vel ex hominibus illud sit: manifestum enim erit simpliciter ex diabolo esse. Sed historiam illam de virtutibus Hellebrandi, quæ alias nota est, & aliunde peti potest, hoc loco non repetemus. Tantum igitur ea, quæ ad cœlibatus historiam pertinent, breuiter annotabimus. Et ex diligenti historiarum collatione deprehendi, tragœdiam illam hoc modo & ordine ab Hellebrando contra coniugium sacerdotum in Germania actam, statim initio Pontificatus circa annum 1072. antecessorum suorum Leonis & Nicolai decreta de lege cœlibatus, quorum ipse rogator & architectus fuerat, strenue cœpit vrgere, missis huc illuc ad Episcopos Germaniæ literis, vt legem illam clericis suis persuaderent. Nam in Epistola ad Constantienses ita scribit: Misimus Episcopo vestro Otthoni literas exhortatorias, per quas iniunximus illi, vt castitatem (hoc est, cœlibatum) Clericorum studiose prædicandam susciperet. Episcopi vero illud, quia contra Scripturam, contra Decreta veteris antiquitatis, & contra vetustissimam Germanicarum Ecclesiarum consuetudinem erat, facere recusarunt. Præcipuæ vero Constantiensis Episcopus grauiter se Pontifici opposuit, sicut testatur Epistola Hellebrandi ad Constantienses, quæ extat apud Naucletum, Tom. 2. pagin. 140. Ex qua etiam colligitur, Hellebrandi decretum duo hæc capita comprehendisse. Primo, vt clerici, qui vxores haberent, eas dimitterent. Secundo, vt, qui adhuc cœlibes essent, nullas vxores ducerent. Hæc enim sunt verba Epistolæ illius: Episcopus vester palam Clericis suis iussioni nostræ contraria permisit, ita, vt qui muliereulas (intelligit autem legitimas vxores) habuerant, retinerent, & qui non haberent, illicita temeritate subintroducerent (hoc enim verbum subintroducendi, quo Nicenus Canon illicita mulierum contubernia notauit, Hellebrandus iste ad legitimum coniugium detorsit) Episcopum etiam Argentoratensem huic Pontificis machinationi restitisse scribunt.

Greg. VII. Hellebrandus fulmine anathematis sacerdotum coniugia disiecit.

Hellebrandus organon diaboli.

Narratio tyrannidis Hellebrandi qua sacerdotibus Germaniæ coniugia erepta.

Epistola Hellebrandi ad Constantienses.

Summa decreti Hellebrandici.

Argentoratensis Episcopus.

Sed Hellebrandus cum videret, se hac ratione non posse Germaniam

sub

Hellebrandi refragatur. Conc. Romanum. Decretum Concilii contra coniugium.

sub iugum cœlibatus mittere, manifestam vim adhibendam iudicauit. Romæ igitur Concilium centum & decem Episcoporum congregauit, anno 1074. vbi eum prius Imperatorem fulmine suæ execrationis solio deturbasset, & subditos ab obedientia absoluisset, hoc etiam decretum fecit, quod Hirsfeldensis & Naucletus hisce verbis describunt: Vt Presbyteri vxores non habeant, habētes aut dimittant, aut deponantur. Nec quisquam omnino ad sacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam vitamque cœlibem profiteatur. Hæc posterior clausula ideo addita fuit, quia antea (sicut ex Epistola Vlrici, & ex Epistola Gregorij ad Constantienses ostensum est) in Germania Clericis, quando ad sacerdotium assumebantur, liberum erat pro ratione doni cuiusq;, vel continentiam promittere, vel licentiam contrahendi & vsurpandi coniugij retinere. Auentinus decretum illud Hellebrandi his verbis describit, pagin. 603. Sacerdotem, qui vxorem habeat, rem diuinam non facere, eius sacrificia summopere à populo, ne contagione polluatur, euitanda. Neque illis vllo pacto decimas & huiuscemodi donariua tribuenda esse. Et pagin. 564. Sacerdotes coniugatos Hellebrandus Nicolaitas appellat, incestus condemnat, curia sacerdotum mouet, &c. Vincentius, lib. 29. cap. 45. Gregorius, celebrata Synodo, vxoratos sacerdotes à diuino officio remouit, & laicis Missam eorum audire interdixit. Decretum vero illud Hellebrandi non communi more publicabatur, sed scribebat ipse non Episcopis tantum & sacerdotibus, sed mandabat laicis etiam, vt illud suum decretum strenue exequerentur, sicut Naucierus scribit. Auentinus rem ita narrat, pagin. 564. Pontifex scribit Cæsari, Ducibus, Principibus, maxime Bertholdo, & Rudolpho, VVelphoni, Alberto, & vxoribus horum, ac mulieribus, cæterisq; quoscunq; idoneos credidit: Item, Episcopis, sacrificulis, & ipsi etiam populo, vt sacerdotes coniugatos velut sceleratos & impios deuitent, eorum sacrificia, colloquia, sermones, conuiuia, haud aliter, quam contagionem fugerent, illos salutare, resalutareve maximam impietatem esse docet, ijs parere, & reditus Ecclesiasticos reddi vetat, &c. Et quia terribilis factus iam erat Pontifex ab execratione Imperatori intentata, eodem fulmine Episcopos etiam terruit. Constantiensi enim clero & populo ita scribit apud Naucletum: Apostolica auctoritate omnibus præcipimus, vt Episcopo vestro, si sedi huic rebellis extiterit, nullam obedientiæ reuerentiam exhibeatis, neque id animæ vestræ perniciem esse putetis. Ab omni enim subiectionis illius iugo, beati Petri auctoritate vos absoluimus, &c. Hoc epichiremate Episcopis os obturatum fuit, sed clericorum cœtus in Germania, aduersus hoc decretum Hellebrandi vehementer infremuit, clamitans, hominem plane hæreticum & vesani dogmatis esse, qui oblitus sermonis Domini (quo ait: Non omnes capiunt verbum hoc, qui potest capere, capiat: Et Apostoli: Qui se non continet, nubat. Melius est enim nubere, quam vri) violenta exactione homines viuere cogeret ritu Angelorum, & dum consuetum cursum naturæ negaret, fornicationi & immundiciæ frena laxaret. Quod si pergeret sententiam confirmare, malle se sacerdotium, quam coniugium deserere, & tunc visurum eum, cui homines sorderent, vnde gubernandis per Ecclesiam Dei plebibus, angelos comparaturus esset. Hæc sunt Hirsfeldensis verba, quæ ideo adscripsi, vt inde coniectura fiat, ex quibus fundamentis Germanici sacerdotes coniugium suum defenderint.

Vincentius.

Promulgatio decreti Hellebrandi in Germania contra sacerdotum coniugia.

Hellebrandi in Episcopos Germaniæ tyrannis.

Indignatio cleri Germaniæ in Hellebrandum.

Hirsfeldensis.

Clerus Germ. destitutus auxilio & patrocinio

Hisce argumentis Episcopi plerique Constantiensis exemplo territi, nihil mouebantur, sed Pontificis decretum, quod assiduis legationib. hinc vrgebat, additis diris suis execrationibus executioni mandare studebāt. Moguntinus vero (recito Hirsfeldensis verba) considerans, non paruo

constitutam hanc operam, vt tanto tempore innolitam consuetudinem reuelleret, clericis suis in dimidium anni deliberandi spaciũ dedit hortans eos, vt quod necessario faciendum esset, sponte facerent. Exacto deliberationis spacio, Synodum indicit Erphurdiæ, cuius hæc erat propositio, vt Clerici sine omni tergiuersatione in præsentiarum aut coniugiũ abiurarent, aut sacri altaris ministerio se abdicarent. Illi econtra multas rationes afferebant, quibus ostendebant, decretum illud irritum habendum, præterea addebant preces & supplicationes. Moguntinus contestatus se præter voluntatem propriam a Pontifice ad hoc compulsum, non posse aliter, quam decretum illud exequi. Clerici videntes, nihil argumentis, nihil supplicationibus profici, egressi tanquam, ad consultandũ, consilium ineunt, vt in synodum non redeant, sed iniussi omnes in domos suas discedant. Nonnulli clamitabant, melius sibi videri, vt in synodum regressi, ipsum Episcopum, priusquam execrabilem in eos sententiam promulgaret, cathedra Episcopali deturbatum, merita morte mulctarent, & insigne monimentum ad posteros transmitterent, ne quis deinceps successorum talem sacerdotali nomini calumniam struere moliretur. Episcopus hæc eos machinari animaduertens, pollicetur, se prima opportunitate Romam missurum, & daturum operam, vt Pontificem, si qua posset ratione, ab hac sententiæ austeritate deduceret. Hæc acta sunt anno 1074. Hæc vero a Moguntino ad Hellebrandum relata, furorem ipsius nihil mitigarunt.

Episcoporũ sacerdotum. Episcopus Moguntinus, Iissermen Episcopus Moguntinus in synodo Erphordensi, ob legem cœlibatus.

Præter sacerdotes vero multi alij boni viri institutum illud Hellebrandi aperte improbabant, quod nouum esset, Scripturæ & veræ antiquitatis sententiæ contrarium. Ita enim Vincentius scribit, libr. 26. cap. 45. Gregorius vxoratos sacerdotes à diuino officio remouit, & Laicis Missam eorum audire interdixit, nouo exemplo, & vt multis visum fuit inconsiderato præiudicio, contra sanctorum Patrum sententiam: sed Hellebrãdus, qui, sicut Auentinus scribit, pagina. 564. iactitabat, se quodcunq;, vt liberet, ligare, soluere posse, quique in Epistolis publice gloriabatur, etiamsi iniuria vel ipsum Cæsarem affecerit, tamen se metui oportere, vtpote, qui errare non possit, & à Christo Petroque acceperit potestatem, vt soluat ligetque vtcumque lubeat. Curiensem Episcopum anno 1075, ad Moguntinum misit cum mãdatis, quibus ei sub interminatione gradus & ordinis sui præcipiebat, vt presbyteros omnes, qui intra suam diœcesin essent, cogeret, aut in præsentiarum coniugibus renunciare, aut se in perpetuum sacri altaris ministerio abdicare. Moguntinus mẽse Octobri Synodum Moguntiæ congregat, vbi, cum prohibitionem coniugij sacerdotum promulgare & exequi vellet, exurgentes Clerici, ita eum verbis confutabant, ita manibus & totius corporis gestu eum debacchabantur, vt se vitæ comite synodo excessurum desperaret. Sic tandem rei difficultate superatus, statuit sibi deinceps tali quæstione omnino supersedendum, & Romano Pontifici relinquendum, vt causam, quam ipse toties inutiliter proposuisset, ille per semetipsum, quando vellet, & quomodo vellet, peroraret. Hæc Hirsfeldensis & Nauclerus.

Multis alijs Hellebrandi institutum displicuit.

Scelerata arrogantia & superbia Hellebrandi.

Mandatum Pontificis ad Moguntinum.

Moguntinus in Synodo Moguntiæ de vita periclitatur ob cœlibatus legem.

Anno vero 1076. in festo Pentecostes Cõcilium celebratum fuit Vuormatiæ, cui interfuere omnes Episcopi Galliæ & Germaniæ, ac propter Anathematizatum Imperatorem, Hellebrandum horrendorum scelerum accusatum & conuictum, deposuerunt. Inter cætera vero quæ in ipsius actionibus damnarunt, fuit & hoc, sicut Auentinus recitat, pag. 570. Maritos ab vxoribus separat, scorta pudicis coniugibus, stupra, adulteria, incestus, casto præfert connubio, &c. Huic Decreto etiam Italiæ Episcopi, conuentu Ticini acto, subscripserunt. Sed Pontifice execrationem Imperatoris repetente, Episcopi plerique metu Hellebrandi non præstiterunt

Conc. Wormatiense Hellebrandum Pontificatu deponit.

Pontifex crudeliter

Furit in clerum. *Alemannus Passauiensis.* *Turba ex prohibitione coniugij.*

constantiam, & scindebatur incertum studia in contraria vulgus. Alemannus Episcopus Passauiensis, accepta noua Hellebrandi execratione, vxoratos sacerdotes expellebat, & ijs alios cœlibes substituebat. Expulsi, qui ad Imperatorem confugerant, restituebantur, sed mox Monachi [illegible] stitutos coniugatos rursus deijciebat: Illos vero ministri Imperatoris fugit bene caros in exilium mittebant, ità vt Alemanus Romam profugere cogeretur. Auentinus ita scribit pagina 564. Ex interdicto sacerdotum coniugio, grauissima seditio gregem Christi, perculit, nec vnquã talis lues populum Christi afflixit. Sacerdotes aduersus Pontifices, populus aduersus sacerdotes sæuire, omnia diuina humana permiscere [illegible] runt, viri, mulierculæ, leui suspiciuncula excitati, sacerdoti suo resistebant, bona templi diripiebant, populares sacerdotulos, qui vxores [illegible] bant flocci faciebant, sacrosanctam hostiam à sacerdotibus, qui coniugem habebant consecratam, in lutum abijciebant, pedibusque conculcabant. Tales enim nõ esse sacerdotes, neque sacrificare, Hellebrandus docebat, &c. In hoc dissidio multi eos, quos ad Ecclesiarum ministeria eligebant, nolebant ad Episcopos, qui neminem sine abiuratione coniugij ordinabant, mittere, qui nihilominus vt laici concionabantur, & sacramenta administrabant, sicut Naucleruś inquit. Sacerdotes pro concione Hellebrando maledicebant, Antichristum esse prædicabant, qui titulo Christi negotium Antichristi ageret in Babylonia, in templo Dei sederet, super omne id, quod colitur, se extolleret, quasi Deus iactans se errare non posse, ad occulendam suam ambitionem fabulas comminiscatur, annales corrumpat, cœlestia oracula adulteret, diuinas literas falso interpretando, suæ libidini seruire cogat, &c. Auentinus pagina 573.

Hellebrandus Antichristus.

Pontifex repetit prohibitionẽ coniugij sacerdotum.

Sed anno 1080. Pontifex denuo Imperatorem execratur, & sacerdotibus iterum connubijs interdicit. Gratum, inquit Auentinus, fuit scortatoribus, quibus pro vna vxore sexcentas iam mulierculas inire licebat. Hinc occasione accepta multi falsi Prophetę nebulas offundebant, fabulis, miraculis, quę exempla vocantur, à veritate plebem Christi auertebant, sacras literas interpretando suo negotio seruire cogebant. Porro paucissimis Veneri bellum indicentibus, quibusdam castitatis iactantiam, quæstus ergo, simulantibus, maxima pars sub honesto cælibatus nomine stupra, incestus adulteria, passim & impune committebant. Hęc Auentinus. Quæ ideo diligenter obseruanda sunt, quia describunt fructus Pontificij cœlibatus. Pergit autem Auentinus, pagina 579. Sed plerisque Episcopis alijs, eruditis, simplicibus, apertis atque bonis, præter coniuratos, Pontificis nouum dogma pestifera hæresis, quæ vnquam Christianum conturbasset regnum, visa est. Quamorbem Italiæ, Germaniæ, & Galliæ Episcopi, anno 1080. septimo Calendas Iulij apud Boiarũ Bauariæ vrbem conueniunt, Hellebrandum iterum condemnant & deponunt: Ac inter cæteras caussas condemnationis fuit & hæc vna, quod inter coniuges diuortia faceret, sicut & Nauclerus scribit. Auentinus addit fuisse & hæc verba in Brixiensi illo decreto contra Hellebrandum, suauis homo, sacerdotes, qui vxores habent legitimas, sacrificos esse pernegat. Interim tamen scortatores, adulteros incestuosos, aris admouet, &c. Post hæc Episcopi inter se scriptis aduersarijs, alij pro Hellebrando, alij contra ipsum digladiati sunt, sicut Auentinus scribit, donec in exilio ipse Salerni mortuus est.

Fructus Pontificij cœlibatus.

Conuentus Episcoporũ in Bauaria, ad condemnationem Pontificis.

Defensio Episcoporũ.

Hellebrandus, igitur licet totum Acheronta furijs suis moueret, non tamen potuit in vniuersum sacerdotibus in Germanis legitima cõiugia extorquere. Vrbanus vero (merito suo Turbanus dictus) cum varijs Concilijs Hellebrandi acta confirmasset, & Imperatoris execrationem

Vrbanus. Hellebrandi

repetito

repetito effulminasset, sacerdotum etiam coniugia circa annum Domini 1090. denuo damnauit, atque ea principū prędæ exposuit, hoc modo, sicut extat distinct. 32. Eos, qui post diaconatum vxoribus vacare voluerint, ab omni sacro ordine remouemus, officioque & beneficio Ecclesiæ carere decernimus, quod si ab Episcopo commoniti, non se correxerint, Principibus indulgemus licentiam, vt eorū fœminas mancipent seruituti. Post illum Paschalis idem decretum repetit, cumque Henricum Quintum in patricidium contra parentem Imperatorem armasset, apud patricidā istum facile obtinuit, vt is in Comitiis Northusanis, cum Episcopis & Principibus quibusdam, cōiugia sacerdotum, sub titulo hæresis Nicolaitarum, politico etiam Imperii decreto, damnaret. Atque inde factum fuit, quod postea Principes, brachio (vt loquūtur) seculari strenue sibi exequendum sumpserunt decretum Calixti, factum circa annum 1120. quod reperitur distin. 27. Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus, contracti quoque matrimonia ab huiusmodi personis disiungi iudicamus. Atque ita demum politica coactione, sub Henrico Quinto, qui cū vnicus filius esset, Pontificū instinctu, in Patris & Imperatoris vi scera gladium strinxit, sacerdotibus in Germania coniugium vi publica ademptum est, sicut etiam Polydorus lib. 5. de Inuent. scribit, quod circa annum Domini 1100. sacerdotibus adempta fuerint coniugia. Ac testantur idem versiculi, eo tempore sub Calixto scripti, sicut annotat Balæus, pagina 175.

O bone Calixte, nunc omnis clerus odit te,
Quondam presbyteri poterant vxoribus vti:
Hoc destruxisti postquam tu Papa fuisti,
Ergo tuum merito nomen habent odio,

Hæc est vera historia, ex certis Scriptoribus collecta, de iugo cœlibatus, quomodo illud Ecclesijs Germaniæ impositum tandem fuerit, in qua si consideretur, per quos, quibus artificijs, quantis certaminibus & turbis, per integros quadringentos annos, in Germania fabula illa prohibitionis coniugij acta sit, luce clarius apparebit esse ipsissimam doctrinam dæmoniorum.

Porro breuissime iam addemus, quomodo & quando reliquis etiam Septentrionalibus Ecclesijs Pōtifices legem istam cœlibatus obtruserint, quod eo procliuius tūc ipsis erat perficere, subiugatis potentissimis prouincijs, Italia, Anglia, Gallia, Germania. Accedebat & hoc quod forma doctrinæ Ecclesiasticæ in scholis Christianis circa annū 1140. mutari cœpit, admixto Philosophiæ & humanarum traditionum fermento, vnde scholastica Theologia non multo post prognata est. Publice enim tunc in Scholis Oxonij, Parisijs, & alibi, inter cætera etiam de cœlibatu, contra cōiugium sacerdotum cœptum fuit disputari, sicut ex Trithemio Balæus annotat, 2. Centur. 74. Tunc etiam Pontifices Romani impudentius cœperunt de coniugio sacerdotum loqui. Nam Innocentius Secundus rationem prohibitionis coniugij hanc reddit: Cum sacerdotes templum Domini, & sacrarium Spiritus sancti debeant esse & dici, indignum est, eos cubilibus & immuditijs deseruire. Alexander Tertius extra, de Clericis coniugatis, cum simul voluptatibus & carnalibus desiderijs, ac diuinis Ecclesiasticis obsequijs vacare non valeant, ob immuditiam suam indigni sunt Ecclesiasticis Sacramentis tractandis.

Lucius Tertius distinct. 81. cap. Ministri, statuit, sacerdotes coniugatos indignos esse, qui Sacramenta vel administrent, vel accipiant, imo, qui vrceum ad altare suggerant. Conferat autem Lector hæc decreta, ad

Decreta & alia contra coniugia sacerdotum confirmat.

Paschalis.

Politico decreto coniugium prohibetur.

Henric. V. parricida in patrem irruptus, Pontifice manuscriptum coniugia sacerdotum sustulit in Germania.

Septentrionales regiones.

Scholastica Theologia.

Contumeliosi sermones in coniugium sacerdotum.

Innoc. II.

Alex. III.

Lucius III.

blasphemias veterum hæreticorum contra coniugium, & ad Canones Gangrenses, & palpare poterit esse doctrinas dæmoniorum.

Cœlibatus Poloniæ sacerdotum.

Circa annum igitur 1190. Clemens Tertius misit Petrum quendam Capuensem Cardinalem in Poloniam, quæ ante ducentos annos & amplius (scilicet anno 965.) fidem Christi amplexa fuerat, vt inter reliquas Cleri formationes, etiam legem cœlibatus ipsi proponeret. Et post annos 20. Henricus Episcopus Gnesnensis, sacerdotes Poloniæ sub iuramento coegit legitimas vxores abijcere, sicut Polonorum Chronica narrant.

Bohemiæ sacerdotes. Petrus Cardinalis.

Illustrissimus & reuerendissimus princeps, Georgius Anhaltinus, ex Bohemorum Chronicis (qui circa annum Domini 930. Christiani facti fuerant) hæc verba transscribit: Anno Domini 1196. Petrus Cardinalis in Bohemiam veniens, dum Scholasticos voluit ordinare, à Sacerdotibus & Prælatis prope occisus fuit, ideo quod Sacerdotes iubebat vxores à se dimittere.

Greg. IX. Suecia. Gothia.

Circa annum 1230. Gregorius Nonus misit Vuilhelmum Cardinalem in Sueciam, vbi per annos 400. ante fides CHRISTI prædicata fuerat. Cardinalis vero legati prima intentio & cura fuit in Concilio Scheningensi, reuocare Suecos & Gothos, schismate Græcorum, in quod Presbyteri & Sacerdotes, ductis publice vxoribus, consensisse videbantur, effecitque, cooperantibus Rege Erico, & Brigero duce, vt abiuratis coniugibus, cœlibatum amplecterentur. Transgressores vero huius statuti, omnibus prouentibus priuauit, grauibusque censuris ac iudicio seculari subiecit. Hæc Ioannes Magnus, libr. 19. quæ verba diligenter notentur: quod Sacerdotes publice vxores duxerint: Et tamen Balæus 4. Cent. 1. ex Saxone Grammatico annotat, quod circa idem ferme tempus Rex Daniæ Pontificales decimas execratus, sacerdotibus coniugia decreuerit, & illorum sacra sibi exploso Pontificis ministerio sufficere, prædicarit. Clementem III etiam Saxo scribit excommunicasse Danorum plebem, eo quod legem cœlibatus nollet recipere, sed sacerdotibus legitima coniugia permitteret.

Dania sacerdotibus coniugia Regia authoritate concessa.

Testantur itaque etiam Septentrionales historiæ, doctrinam Euangelij & fidem Christi, cum primum susciperetur, non intulisse in illas prouincias legem cœlibatus, sed permisisse & approbasse honesta sacerdotum coniugia: Post multos vero annos demum a Romanis Pontificibus non sine magnis turbis, & certaminibus eo inuectas doctrinas dæmoniorum, prohibentium & soluentium nuptias.

Lateranens. Concil. Canon sub Innoc. III.

Cum vero Ecclesias Occidentales iam omnes sub iugum prohibitionis coniugij misissent, tandem sub Innocentio Tertio, in Lateranensi Concilio, Canone 14. ita statuerunt, qui secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, illi, si in fornicationes lapsi fuerint, grauius puniantur, cum legitimo matrimonio vti possint. Sed quare decretum illud non fecerunt seu seruarūt priusquam prohibitione coniugij totius Occidentis Ecclesias funestis calamitatibus turbarent, & fœdissimis obscœnitatibus deformarent nisi quod implendum erat 17. ca. Apocalypsis. Et tamen ex illo Canone colligitur adhuc circa annum 1200. in quibusdam regionibus copulam coniugalem sacerdotibus visitatam fuisse. Sed non iudico operæ pretium esse, posteriorum etiam temporum historiam de cœlibatu hoc loco texere, tunc enim Satan prorsus solutus fuit, Apoc. 20.

Votum cœlibatus expresse ab ordinandis

Illud vero prætereundum nō est, quod etiam postquam vi publica lex cœlibatus iam lata & perlata erat, vt scilicet ad sacros ordines nemo admitteretur, nisi cōtinentiam promitteret, seu votum perpetui cœlibatus emitteret: Episcopi tamen in Germania ad nostra etiam vsque tempora

promissionem illam seu professionē & votum cœlibatus expresse & solenniter ab ordinandis non exegerunt, sicut illustrissimus & reuerendissimus Princeps Anhaltinus scribit in Episcopatu Magdeburgensi & Mersburgensi nullam eius mentionem fieri solitam. Alicubi hoc tantum ordinandis dictum fuit: Si vsque nunc fuistis incesti, amodo sitis casti, vbi castitas non honesto coniugio, sed incestis libidinibus opponitur. Quibusdam in locis hæc formula initiandis proposita fuit: Promitto me victurum secundum Canones, pro posse & nosse. In Pontificali hypodiaconi admonentur his verbis: Hactenus liberi estis liceta, vobis pro arbitrio ad secularia vota transire, quod si hunc ordinem susceperitis, amplius non licebit, à proposito resilire, sed Deo, cui seruire regnare est, perpetuo famulari, & castitatem illo adiuuante, seruare oportebit, &c. Iesuitæ vero Colonienses hypodiaconis ordinandis alibi hanc formam dicunt proponi: Quicunq; ad hunc ordinem accedent, voto se constringant cœlibes & castos se mansuros, sed in Germania ordinandi solenniter & expresse hoc non vouerunt. Exemplum enim expressi & solennis voti, describitur in consecratione Monialium, vbi Episcopus Monialem consecrandam interrogat, Promittis te perpetuo virginitatem seruare? Illa vero expresse respondet, promitto. Monachus etiam expresse votum continentiæ emittit, in professione dicens: Promitto me perpetuam seruaturum continentiam, quantum humana fragilitas permittit. Ad tale vero votum continentiæ expresse & solenniter emittendum: Episcopi Germaniæ Clericos suos, vel non potuerunt, vel non voluerunt adigere. Quod ipsum illustrat historiam cœlibatus. Et tamen sub prætextu voti conscientias illaquearunt.

in Germania non exactum.

Gregorius Anhaltinus Princeps.

Qua ordinandis in Germania inculta.

Admonitio Hypodiaconorum.

Ordinandi nec vouent, nec curant cœlibatum.

Monialium votum.

Formula solennis voti Monachorum.

DE FRVCTIBVS IMPVRI APVD Pontificios cœlibatus.

Ex quo Spiritu lex cœlibatus seu prohibitio coniugij profecta sit, obscœni, impuri, horrendi & abominandi fructus tantum non clamitant. Et sane à cogitatione & commemoratione eorum animus abhorret, ac lingua refugit: nec magnopere necessarium esse arbitror talem narrationem instituere, cum impuritas & obscœnitas Pontificij cœlibatus, toti iam mundo fœteat. Pauca tamen quædam annotabimus, quomodo omnibus temporibus, lex cœlibatus fœdissimas libidines inuexerit: atq; ita fructus semper auctorem monstrarint: Supra enim ex Epiphanio annotauimus, quomodo Nicolaus cum cœlibatum affectaret, & postea cōtinere non posset, in promiscuas libidines, non se solum, sed multos etiam alios præcipitarit. Quos etiam fructus iuniorum viduarum temere susceptus cœlibatus, tempore Apostolorum attulerit, Paulus ipse describit, 1. Timoth. 5. Apud hæreticos vero, qui legitima coniugia prætextu castitatis damnarunt, quam profligatis & abominandis libidinibus omnia fuerint inquinatissima, non libet commemorare. Extant autem descripta apud Irenæum, Epiphanium, & alios, quæ nemo pius legere potest, quin totus & corpore & animo exhorrescat. Notum est quid Cyprianus, libro secundo, epist. 11. narret, de virginibus cœlibatum professis, quæ cum masculis in eodem lecto manebāt, & tamen per inspectionem obstetricum virginitatem probabant. Chrysostomus etiam in oratione, quod fœminæ regulares viris cohabitent, inquit: Duo hactenus genera commixtionis viri & fœminæ nota fuerunt, coniugium & stuprum, iam vero tertium à regularibus istis fœminis inuentum est, &c. Inde Cyprianus inquit: Peius quam mœchari est continentiam dicere criminosam, & infamem ferre sanctimoniam. Hieronymus etiam ad Oceanum promi-

Lex cœlibatus sacerdotum fœdiss. libidines peperit.

Nicolaus.

Viduæ iuniores tempore Apostolorū.

Hæretici.

Cyprianus.

Chrysostomus.

Hieronym.

prouiscuam Venerem & Canones Clericorum nuptias perstringit. Et supra dictum est, Paphnutium in Nicena synodo ideo dissuasisse legem cœlibatus, quia futura esset causa impuritatis & impudicitiæ in ordine Ecclesiastico. Annotauimus etiam supra ex Socrate, quod mulierculæ, quas Eustachius sub specie castitatis a consuetudine coniugali abstraxit, postea in manifesta adulteria prolapsæ fuerint. Et Saluiani querelam de sacerdotibus licitum coniugium relinquentibus, supra recitauimus. Licita, inquit, non faciunt & illicita committunt, Qui opus honesti matrimonij reliquistis, à scelere cessate. Ita supra etiam annotauimus quomodo tempore Gregorij Magni, lex cœlibatus [illegible] tempore, [illegible] sex millium trucidatorum infantum capitibus impleuerit. Et quos fructus lex cœlibatus in Germania, tempore Nicolai Secundi prod[illegible] supra ex Hulderici Epistola recitauimus. Parum, inquit, vxores [illegible]tant, masculorum & pecudum amplexus non abhorreant. Item, qui Clericorum casta coniugia ubi fœtere dicunt, neq; adulteria, neq; incestus, neque masculorum turpissimos amplexus sciunt abhorrere. Quomodo etiam in Anglia ex prohibito sacerdotum coniugio, vitium Sodomiticum per totam Angliam cœperit regnare, & quomodo ex Clero ad populum lues illa transierit, supra ostensum est. Ita in historia [illegible] ex Auentino recitauimus fructus legis cœlibatus: Maxima, in[illegible] sub honesto castimoniæ nomine stupra, incestus, adulteria passim impune committebantur. Item grata lex illa erat, quibus[illegible] Clericis, quibus pro vna vxore sexcentas iam mulierculas licebat [illegible]. C[illegible] quædam Concilia Clericis concessissent matrum & sororum cohabitationes, vt de quibus nulla posset esse suspicio, postea com[illegible] cœlibatum sacerdotū tam castum esse, vt nec matres, nec sorores [illegible] dubitarint. Ideo in alijs Concilijs illas etiam cohabitationes prohibere coacti fuerunt.

Eustach. *Saluianus.* *Gregorius Magnus.* *Fructus cœlibatus Sacerdotum Germania.* *Anglia.*

Sed audi Bernhardi querelam, qui in sermone de conuersione ad Clericos, cap. 29 inquit: Si iuxta Ezechielis prophetiam parietem fodiamus vt in domo Dei videamus horrendum, pessima [illegible] interparietes abominatio: Siquidem post fornicationes, adulteria, incestus, ne ipsæ quidem apud aliquos ignominiæ passiones, [illegible] nis opera desunt. Vtinam nec Apostolum hæc scribere, nec n[illegible] oporteret, vt nec dicentibus crederetur, quod humanum ali[illegible] cupauerit animum, tam abominanda cupido, heu execra[illegible] Sodomorum cinere inimicus hominum, Ecclesiæ corpus aspersit, & ipsorum etiam ministrorum eius nonnullos, sane fœdissima & spurc[illegible] respersit. &c. Et in fine inquit: Multi, non quidem omnes, sed tamen m[illegible] certum est, nec lateri possunt præ multitudine, nec præ impudentia [illegible] runt, multi vtique libertatem in occasionem carnis dedisse videntur, abstinentes remedio nuptiali, & in omne deinceps flagitium e[illegible] Vtinam qui continere non valent, cœlibatui nomina dare vererentur. Esse sine dubio melius nubere, quam vri, & saluari in humili gradu fidelis populi, quam in Cleri sublimitate, & deterius viuere, & districtius iudicari. Et alibi inquit: Tolle de Ecclesia honorabile coniugium, & thorum immaculatū, nonne reples eam concubinarijs, incestuosis, seminifluis, mollibus, masculorum concubitoribus, & omni deniq; genere immundorum?

Bernhardi querela.

Exempla fœda, obscœna & horrenda, quibus omnia Collegia & Monasteria scatent, nolo commemorare, quæ monstra ibid[em] nuper in Collegijs & Monasterijs Angliæ visitatio Henrici VIII. inuenerit, legat cui libet in Baleo, Centuria 8. & 9. Mantuanus notoria illa suis versibus deplorat:

Monasteriorum & Collegiorum libidines in Anglia. *Mantuan.*

——Nulla hic arcana reuelo.
Non ignota loquor, liceat vulgata referre,
Sic vrbes, populique ferunt, ea fama per omnem
Iam vetus Europam mores extirpat honestos,
Sanctus ager scurris, venerabilis ara Cynadis
Seruit, honoranda diuum Ganymedibus ades.

Item.

I pudor in villas, vrbs est iam tota lupanar.

Nigellus in speculo stultorum de Monialium castitate ita canit: *Nigellus.*

Quod nunquam nisi clam nullaque sciente sororum,
Cum quocunque suo fratre manere potest.

Item.

Harum sunt quadam steriles, quadam parientes:
Virgineoque tamen nomine cuncta tegunt.

Pasquillus. *Pasquillus.*

Roma vale, vidi satis est vidisse, reuertar,
Cum leno, aut meretrix, scurra, Cynadus ero.

De Romanorum Pontificum castitate tantum duo Epitaphia adscribam. *Epitaphium Sixti.*

Sixto iacet tandem deflent tua busta Cynadi,
Scortaque, lenones, alea, vina, Venus.

Item.

Hic iacet in tumulo Lucretia nomine, sed re
Thais, Alexandri filia sponsa, nurus.

Et eousque progressa est obscœnitas Pontificij cœlibatus, quod iniquitatem suam exemplo Sodomæ prædicare non vereantur, sicut Scriptura loquitur. Vergetius enim, Sleidanus & Baleus scribunt, Ioannem à Casa Archiepiscopum Beneuentanum, Cameræ Apostolicæ Decanum, & in Venetorum dominio nuntium Apostolicum, rythmis Italicis poema scripsisse, in quo Sodomiæ laudes celebrarit, &c. Opus dicunt excusum esse apud Troianum Nauum. *Ioannes à Casa, Sodomiã rythmis Italicis celebrauit.*

Lutherus scribit se Romæ vidisse, Cardinales illos, quasi pro sanctis haberi, qui fornicationib. & adulterijs cum mulieribus contenti essent. Sed abrumpo narrationem: Quæ enim in occulto ab illis fiunt, turpe est vel dicere, Ephes. 5. Et quod Arnobius aduersus Gentes scribit de puritate cœlibatus Sacerdotum apud Gentes, hoc ad coniugium nostrum conuenit. Sunt autem hæc verba, lib. 8. Impunitatem fecit non castitas tutior, sed impudicitia felicior: vbi autẽ magis à sacerdotibus, quam & inter aras & delubra conducuntur stupra? tractantur lenocinia? adulteria meditantur? frequentius denique in æditorum cellulis, quam in ipsis lupanaribus flagrans libido defungitur? Hæc ille. *Lutherus.* *Arnob.*

QVOD MVLTIS DOCTIS ET BONIS VIRIS *sub regno Pontificio lex cœlibatus, seu prohibitio coniugij sacerdotum displicuerit.*

Quod multi omnibus seculis, inde ab Apostolorum vsque temporibus, prohibitioni coniugij fortiter contradixerint, donec per vim ea stabilita fuit, in præcedenti historia ostendimus: Nunc breuiter tantum annotabimus, quod etiam post stabilitam illam legem cœlibatus, in medijs captiuitatis Babylonicæ tenebris, multi præstantes viri fuerunt, qui manifesta Scripturę sententia, & horrendis libidinum scandalis moti, suasores extiterunt, vt iniqua illa lex antiquaretur, & sacerdotibus libertas legitimi coniugij restitueretur. *Qui latam cœlibatus legem in regno Pontificio reprehenderunt.*

Waldenses. Waldenses igitur, qui circa annum Domini 1160. In Gallijs exorti feruntur, hunc etiam articulum inter cæteros habuerunt: Coniugium sacerdotum & iure, & necessario in Ecclesia retinendum esse.

Thomas Aquinas. Thomas Aquinas, circa annum Domini 1270. in summa, quæ incipit: Cōmiserationes Domini, cap. 165. disputat, cœlibatum Sacerdotum esse ex statuto Ecclesiæ, atque ideo Ecclesiam in voto castitatis posse dispensare. Et addit. Si Acolytus in secreta confessione, ad discretum Sacerdotē veniat & se nullo modo posse continere dicat, non multum peccat sacerdos, dando ei consilium, vt cum aliqua occulte matrimonium cōtrahat, & occulte Episcopi sui oculos fallat. *Occultum matrimonium.* Minus enim credimus esse peccatum, beneficium cum occulto coniugio retinere, quam fornicariam, contra diuinam prohibitionem habere. Si vero postea sacros ordines a suis Prælatis cogatur accedere, credimus minus esse peccatum vxorem, quam cum alia fornicari, si ex toto noluerit continere.

Durandus. Durandus circa annum Domini 1320. in libro de modo celebrandi Concilij, ex multis rationibus disputat consultum fore, vt in Concilio generali, sacerdotibus libertas coniugij restituatur.

Marsilius Patauinus. Et eodem tempore etiam Marsilius Patauinus idem disputauit.

Dantes Florentinus. Petrarcha. Dantes etiam Florentinus & Petrarcha, circa idem tempus, alter salse alter acerbe (cum ad Lenocinium sororis suæ Pontifici Benedicto prostituendæ solicitatus fuisset) impuritatem Pontificij cœlibatus insectabantur.

Balæus, pag. 421. annotat circa annum Domini 1340. publice magna fuisse certamina, quibusdam pro coniugio, alijs contra disputantibus & scribentibus.

Viclefus Purueus. Viclefum etiam contra impurum cœlibatum sacerdotum docuisse & scripsisse. Et Purueum, qui ex ipsius schola prodijt, peculiarem librum de ministrorum cōiugio edidisse, Balæus annotat, Centuria 6. & 7. Idem etiam in fine 6. Centuriæ, ex certis historicis recitat, Anno 1349. Canonicū quendam de crimine pessimo Sodomitico scilicet, accusatum, in publico Parlamento Vuestmonasterij, atque inde magnates publice disputasse, quod lex continētię adiuncta sacerdotio, in totam Ecclesiam Sodomiam induxerit. Delicata (aiebant) cibaria virorum Ecclesiasticorum quęrunt naturalem purgationem vel peiorem. Votum continentiæ (dicebant) Montales cogit ad horribilia peccata: vt sunt interfectiones abortiuorum, destructio naturæ per medicinas, mutuæ libidines, & alia non dicenda. Narrat etiam publice tunc iactatos fuisse hos versiculos:

Plangunt Anglorum gentes crimen Sodomorum.
Surgunt ingrati Giezito, Simone nati,
Qui reges estis populis quicunque præestis,
Qualiter hoc gestu gladios prohibere potestis?

Sigismundus Imperator, sub Concilio Basiliensi. Circà annum Domini 1430. Sigismundus Imperator imminente Basiliensi Concilio, curauit formulam reformationis Cleri conscribi, in qua fuit & hoc caput: Quia plus mali quam boni, ex Calixti decreto, in Ecclesia secutū sit, melius & animę tutius esse, vt iuxta ritum Ecclesiæ Orientalis, Clericis licentia concedatur cōtrahendi honesta matrimonia. Formula illa reformationis Argentorati edita est, Anno 1520.

Æneas Syluius. Et Æneas Syluius in actis Concilij Basiliensis, lib. 2. scribit: Forrasse non esset peius, sacerdotes quam plures vxorati, quoniā multi saluarentur in sacerdotio coniugato, qui in sterili presbyteratu damnātur. Idem sicut Sabellicus & Platina referunt etiam in Pontificatu inter prouerbiales suas sententias & hanc habuit: Sacerdotibus magna ratione ademptum est coniugium, sed maiore restituendum. Extat etiam Epistola ipsius 321. Romæ scripta Anno 1457. ad Ioannem Frundt, vbi ita inquit: *Epistola Æneæ Syluij ad Ioannem Frundt*

Credimus

Credimus te consilio vti de insulso, si cum nequeas continere, vxorem quæris, quamuis id prius cogitandum fuisset, antequam sacris initiareris ordinibus. Sed non sumus Dij, qui futura prospicere valeamus: Quando huc ventum est, vt legi carnis resistere nequeas, melius est nubere quam vri. Non tamen hæc Pontificis sententia est, vt dispensandũ censeat, stat in sua serenitate, nec putat vni concedendum, quod multis innoxiũ vertat malum, & vnum pati pro multis non inconueniens arbitratur. Expectandus est ergo, vt tuto agas, alterius Apostolatus, qui mitior sit. Nescimus tamen an vita tam diu comes erit, &c.

10 Panormitanus quoque Abbas Siculus, postea Archiepiscopus, in cap. cum olim, de clericis coniugatis quærit: Nunquid hodie Ecclesia possit statuere, vt Clericus posset contrahere matrimoniũ, sicut Græci? Respondet autem: Credo quod sic, & hoc indubitatum est apud me, respectu eorum, qui non sunt obligati ex voto vel tacito, vel expresso, & hoc probo ratione: Continentia enim non est in Clericis secularibus de substantia ordinis, sicut dicit Innocentius, nec est de iure diuino, quia alias Græci peccarẽt, nec excusaret eos cõsuetudo, quia illa non valet contra legẽ diuinam. Et non solum credo potestatem inesse Ecclesiæ hoc condẽdi, sed credo pro bono & salute animarum, quod esset salubre statutum, vt volentes continere & magis mereri relinqueretur voluntati eorum: Non valentes autem continere possent contrahere: Quia experiẽtia docente, contrarius prorsus effectus sequitur ex illa lege continentię. Cum hodie non viuant spiritualiter, nec sint mundi, sed maculantur illicito coitu, cũ eorum grauissimo peccato, vbi cum propria vxore esset castitas, c. Nicena. Vnde deberet Ecclesia facere, sicut bonus Medicus, vt si medicina, experiẽtia docente, potius officit quam profit, eam tollat. Et vtinam idẽ esset in omnibus constitutionibus positiuis, vt saltem obligarent, quo ad pœnam, & non quoad culpam. Nam ita creuerunt statuta positiua, vt vix reperiantur aliqui, qui non corruperint viam suam. Hæc Siculus ille, cuius in Concilio Basilensi magna fuit auctoritas.

Panorm.

In eandem sententiã alij etiam Canonistæ scripserunt, inter quos Stephanus Aufretius fuit, qui aliorũ etiam sententias adducit. Inquit enim, tempore primitiuæ Ecclesiæ, licebat presbyteris & sic constitutis vxorem ducere, c. quoniam & c. aliter. dist. 31. dũmodo die celebrationis abstinerent a coniugibus. Postea in Occidentali Ecclesia venit prohibitio, vt cõstituti in sacris ordinibus deberent abstinere, & d. c. aliter. Et dicit Frãciscus in Rubrica q. dec. Quod hoc præceptum det materiam illaqueandi plures animas propter fragilitatem nostram. Ideo credit, quod sicut Ecclesia induxit hoc præceptũ continentię, quod quoque reuocabit, & erit conueniens dicto Apostoli reuocatio, qui dicit: De virginibus præceptũ non habeo, consilium autem do. Hæc ille.

Canonistæ. Stephanus. Aufretius. Frãciscus.

Et Rodolphus Agricola, qui anno 1485. obijt, inter reliquas Ecclesiæ tenebras (inquit Baleus) etiam prophanationem Missæ, & impuritatem cœlibatus deplorauit. Ioannes autem de Vesalia, Concionator VVormatiensis, cuius damnationem, Anno 1476. Moguntiæ factam, Ioannes Keiserbergius eximius Theologus, inquissime tulit, inter cætera docuit: Nullam esse causam rationabilem prohibendi Clericis coniugium.

Rodolphus. Agricola. Ioannes de Vesalia.

50 Erasmus in declamatione de laudibus Matrimonij: Mihi sane, inquit, videtur non pessime consulturus rebus & moribus hominũ, qui sacerdotibus & monachis quoque, si res ita ferat, ius indulgeat coniugij. Et addit: Exaggerent quantum libet suum institutum, Monachorum & virginum examina, Sanctissimum vitæ genus est, pure casteq; seruatum coniugium. Idem in annotationibus 1. Timoth. 3. inquit: Etiam atque etiam

Erasmus Roterodamus.

Et vereor, ne census ecclesiastici castrêt hodie clericos verius, quã pietas. in colloquiis dicit; Execramur, si quis vel insciês peierauit. At nemo detestatur sacerdotes iuramento promittêtes castitatem, quam tamen nec præstant, nec præstare conantur.

Adolph. Episcopus Mersburgensis.

Reuerendissimus & Illustrissimus Dominus Gregorius, Princeps Anhaltinus scribit, Patruum suum Adolphum, Episcopum Mersburgensem, ante Lutheri nomê auditum, sæpius dixisse; Si Concilium futurum esset, se suasorem & autorem futurum, vt sacerdotibus ius coniugij restitueretur; Addidisse etiam multos Sacerdotes, vt conscientiæ consulerent, cum concubinis suis secreto matrimonia contraxisse.

Mantuanus.

Sed ne opus sit omnium voces seu sententias, qui ante Lutheri scripta, in medio Papatu legem cœlibatus improbarunt, colligere, adscribam Mantuani (qui anno Domini 1516 mortuus est) versus, quibus piorum & eruditorum sui seculi iudicium de prohibitione coniugij Sacerdotum complexus est. Ita enim canit, libro primo Fastorum, De Hilario Pictauiensi.

Non nocuit tibi progenies, non obstitit uxor
Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tædas.
Sola erat in pretio quæ nunc incognita virtus
Sordet, & attrita vadit cum plebe cucullo,
Propterea leges, quæ sunt connubia contra,
Esse malas quidam perhibent: prudentia Patrum
Non satis aduertit, dicunt, quod ferre recusat,
Quid valeat natura pati. Ceruicibus, aiunt,
Hoc insuaue iugum nostris imponere Christus
Noluit: istud enim quod adhuc quam plurima monstra
Fecit, ab audaci diuini pietate repertum.
Tutius esse volunt qua lex diuina sinebat,
Isse via, veterumque sequi vestigia Patrum,
Quorum vita fuit melior cum coniuge, quam nunc
Nostra sit, exclusis thalamis & coniugis vsu.

Quæ nostro seculo à Luthero & alijs, contra prohibitionem illam coniugij scripta, dicta, facta sunt, nihil attinet hoc loco commemorare. Ingentes enim memoria, & quidem in conspectu sunt omnium. Quod vero iudicium de lege illa cœlibatus sit principum etiam illorum, qui Pontificijs partibus addicti sunt, Patres in Concilio Tridentino ex Oratore Bauarico & ex alijs coram audiuerût, inter ipsos etiam Pontificiæ causæ patronos multi fatentur, notoriam & obscœnam infamiam inquinati in Pontificia Ecclesia cœlibatus efflagitare legis illius vel antiquationem, vel saltem mitigationem.

Orator Bauaricus in Concilio Tridentino.

Lindanus.

Et quidem Lindanus etiam, qui in alijs manifestis erroribus & superstitionibus defendendis non multum frontis habet; de hac tamê lege, licet timide admodum, ac suspenso quasi gradu, (ne Deum suum terrestrem vere dicendo offendat) inquit, certe & hodie liceat castos, atque vitæ integros maritos ad sacerdotium assumere, quod meo quidê iudicio rectius, sanctiusque forte fieret, per aliquot Germaniarum prouincias, quã impurissimos aliquot præficere, aut etiã diutius tolerare nebulones, Apostatas & sacrilegos pastores; quod factum aureo illi D. Paphnutij responso minime foret alienum, neque a vero remedio forte abhorrens futurum videri posset. Sed videritis quibus ea cura diuinitus est tradita. Hæc Lindanus, qui hoc suo iudicio, omnium Romanorum Pontificum decreta & decretales côdemnaret, nisi prouide addeset (suum fortassis iudicium agnitam

veritatem Pontificis arbitrio rursus subijceret. Tu vero cogita, qualis sit illa Ecclesia, quæ ad tollẽdam aut relaxandam iniquissimam illã legem, nec sententia Christi, nec Pauli doctrina, nec Apostolorum Canonibus, nec iudicio primitiuæ Ecclesiæ, nec sonora Paphnutij in celeberrima Nicena Synodo, voce, nec anathematis Gangrensibus, nec sextæ vniuersalis synodi decretis, nec tot tragicis turbis lege illa motis, nec tot obscœnis impuritatibus inde ortis, nec conscientiarum laqueis, nec tot piorum votis, gemitibus & flagitationib. quicquam mouetur, sed legem illam quæ contumelia coniugij est, & spurcissima materia turpitudinis, non strenue tantum, sed prorsus tyrannice tuetur.

AN PECCATVM SIT, SI QVIS QVI *in ministerio Ecclesiæ constitutus est, & continere non potest, matrimonium contrahat.*

Postquam Pontificij omnes Sophistices neruos intenderunt, vt clarissimas Pauli sententias, de Episcopo vnius vxoris viro deprauarent, & vniuersæ veræ antiquitatis testimonia eluderent, tandem veritatis luce (quæ illorum etiam oculos, qui eam obscurare nequicquam conantur, perstringit) conuicti fateri coguntur, ex præscripto Pauli, olim cõiugatos recte ad ministerium Ecclesiæ vocatos & constituros in sacris ordinibus consuetudine coniugali licite vsos: Atque illud hodie etiam posse concedi. Vt vero, alio Sophistico artificio, veritatem etiam cõcessam rursus peruertant, incipiunt disputare: In nouo Testamento nunquam licuisse illis, qui iam in ordinem ministerij Ecclesiastici cooptati fuerunt, matrimonium contrahere. Quæstio igitur est; An peccatum hoc sit, cumque peccatum sit ἀνομία, 1. Ioan. 3. Et ex ijs quæ diuinitus nõ sunt prohibita, nemo debeat conscientijs scrupulũ inijcere, Col. 2. Videbimus an in verbo Dei sit probibitum. Hic enim principalis status est. Cum hac disputatione conscientijs laqueos inijcere conentur.

Status quæstionis.

Inuenio autem in veteri testamento, vbi externa Leuitica puritas exactissime in sacerdotibus requirebatur, non tantum vsum consuetudinis coniugalis sacerdotibus concessum, sed textus manifeste dicit, Leuit 21. Sacerdotes ducant vxorem, sed non scortum, nec repudiatam. Et ne de gregarijs tantum sacerdotibus priusquam ad ministerium assumerẽtur, hoc intelligatur, expresse de ipso Pontifice seu Sacerdote magno etiam postquam vnctus & consecratus fuerat, dicit; Virginem ducit vxorem. Et in illo loco hoc scribitur, vbi de sacerdotibus Deus expresse dicit: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Nec valet Syricij elusio, propter vices sacerdotales, in veteri Testamento hoc toleratum. Annis enim amplius quadringentis priusquam vices illæ à Dauide instituerentur, Deus illo etiam tempore, quando Pontificem quotidie mane, & vesperi oportebat offerre, Exo. 29. concedit ipsi vt ducat vxorem. Et Ezechiel describes formam noui templi, tanquã ideam typicam Ecclesiæ noui Testamenti (neque enim Zorobabelis templum, ideam illam Ezechielis expressit) c. 44. dicit; Sacerdotes non viduam aut repudiatam, sed virgines Israelitici generis vxores ducent.

Leuitis in Veteri Testamento licuit contrahere.

Leuit. 21.

Sacerdos magnus.

Syricij elusio.

Illa vero concessio non est in nouo Testamento contraria prohibitione abrogata, imo Paulus expresse dicit: Legitimum matrimoniũ, & consuetudinem coniugalem, non pugnare cum ministerio noui Testamenti. Sed excipiunt, Paulum quidem hoc dicere, eum qui iam est vnius vxoris vir, quique iam liberos habeat, posse ad Episcopum assumi: Non autem ipsum dicere, quod postquam Presbyter aliquis cõstitutus est, possit vxo-

Paulus.

Deprauatio sententiæ Pauli.

rem ducere. Ideo vero in isto loco hoc non expressit, quia mox capite sequēti dicturus erat, esse doctrinam dæmoniorum, in hypocrisi mendaciū loquentium, quicunq; prohibere velit contrahere matrimonium. Et obseruet lector antithesin. Pontificij fingunt Paulum, 1. Tim. 3. Coniugatos quidem admittere ad Presbyterium, sed eo ipso prohibere, vt qui iam Presbyteri facti sunt, non contrahant matrimonium. Ipse vero Paulus capit. sequenti dicit esse mendacium & doctrinam dæmoniorum, si quis prohibeat contrahere matrimonium. Et omnino friuolum & ineptum est concedere, Episcopum posse bona conscientia vxorem habere & consuetudine coniugali vti, mox autem fingere esse peccatum contra conscientiam, si vxorem ducat. Eadem enim Sophistica est, qua Vintoniēsis Anglus locum Pauli, 1. Corinth. 7. voluit eludere: Eum qui in cōiugio ad fidem Christi vocatus esset, posse propter vitandam fornicationē vxorem habere: Non autem sequi eum, qui cœlebs conuersus esset, si continere non posset ad vitandā fornicationem, posse vxorem ducere. Quod idem est, ac si quis fingeret, quando Christus dicit Marci 9. Habete salem in vobis: Et capite duodecimo: Habete fidem Dei: hanc esse sententiam vt qui iam habent, teneant, & vsurpent salem & fidem: Qui vero non habent, nullo modo debere salē acquirere, aut fidē concipere. Aut si Anabaptista contenderet, eum qui iam in officio magistratus constitutus sit, posse illud bona conscientia administrare, sed officium illud de nouo suscipere, neminem bona conscientia posse.

Vintoniensis.

Atqui Methodus Pauli, 1. Corinth. 7. hæc est: Primum loquitur de coniugatis: Bonum esset homini mulierē non tangere, sed propter vitandam fornicationem, quisque habeat suam coniugem, nec fraudēt se inuicem, sed reddant sibi mutuo debitam beneuolētiam, nec vos, inquit, tētet Satanas propter incontinentiam vestram, &c. Ex illo vero fundamēto mox attexit de coniugatis & viduis, tanquam consequentia in casu simili. Bonum iis esset si permanerent vt ego: Sed quia vnusquisque proprium donum habet, si sese non continēt, contrahant matrimonium: Melius enim est matrimonium contrahere, quam vri. Et si vxorē quis duxerit non peccat, sed recte facit, 1. Corint. 7. Axioma igitur Pauli est: Sicut maritum esse ita etiam maritum fieri sine peccato licet: Et qui recte sine peccato potest vxorē habere, is etiam recte sine peccato potest vxorem ducere. Quia igitur Episcopus, Presbyter, seu Diacon⁹, recte & sine peccato potest vxorem habere, 1. Timoth. tertio: Tit. primo: Ergo eodem iure etiam recte, & sine peccato potest vxorem ducere. Est & hoc argumentum perspicuum & firmum, quod à Deo prohibitum non est, illud sine peccato, quo ad conscientiam liberum est. Sed Paulus expresse & in genere dicit, se non habere præceptum Domini, quo cœlibes prohibeantur matrimonium contrahere, prima Corinthiorum septimo: imo pronunciat dæmoniorum doctrinam esse, prohibere, matrimonium contrahere.

Axioma munitum.

Obiectio. Esse decretū Patrum & Conciliorum.

Sed Patres, inquiunt, & Cōcilia statutū fecerunt, ne illi, qui iam sacerdotes facti essent, postea vxores ducerent. Bene ergo habet, quod non diuina, sed humana tantum prohibitio est. Non itaq; conscientiam potest obligare, Paulus enim pronuntiat, Col. 2. Nemo vos iudicet in illis, quæ Deus libera esse voluit. Si enim mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi viuētes in mundo, decretis tenemini? Quod si de illis, quæ in veteri Testamento diuinitus prohibita fuerant, verum est. Ideo quia in nouo Testamento à Christo in libertatem vindicata erant: multo magis in hominū prohibitionib. quæ carēt testimonio Scripturæ, locum hoc habere debebit. Neque enim ideo à iugo Mosaico, q̄ diuinitus in re-

teri Testamēto impositū erat, Christus in nouo Testamento nos liberauit vt hominū statutis & ꝓhibitionib. sine verbo Dei cōscientię illaquearentur, pretio enim empti estis, inquit Paulus, nolite fieri serui hominū.

Cum igitur coniugium tam sit honorabile, vt cum eo quis possit Episcopatus solium ascēdere, sicut Chrysost. inquit: Quid, quæso, nuptiæ habent, quod tam impurū aut impiū sit, vt nō coniugiū, sed nuptię ꝓhibendæ & fugiendæ sint sacerdotibus? Certe in nuptijs, quando matrimoniū cōtrahitur, Deus ipse cōiuges copulat, Mat. 19. & fœdus inter sponsam & sponsum ipse, sua testificatione interposita, cōfirmat, Mala. 2. Et Christus ipse nuptijs, cū matrimoniū contraheretur, interesse voluit, Ioan. 2. Extra scripturā itaq; imo cōtra eam dicitur: Coniugiū quidē & vsum ipsius licere sacerdotibus, non autē nuptias, seu vt matrimoniū contrahāt. Nam Hebr. 13. vbi scribitur, coniugium honorabile esse, vsurpatur vocabulum γάμος, quod & coniugiū, & ipsas etiam nuptias, quando matrimonium contrahitur, significat. Ipsas igitur nuptias pronuntiat esse honorabiles, & quidē in omnibus. Et 1. Cor. 7. non tantū eum, qui matrimonio vtitur, verum etiam eum, qui matrimonium contrahit, pronuntiat nō peccare, sed bene facere. Ac quod diligenter notandum est, Paulus 1. Tim. 4. dicit, doctrinas dęmoniorū non tam ipsum coniugij vsum prohibere, quam τὸ γαμεῖν, hoc est, ne matrimonium contrahatur, ita enim Paulus loquitur.

Chrysostomus.

Iure diuino igitur in verbo Dei non est prohibitum, ne sacerdos cōtrahat matrimonium, imo talis prohibitio pugnat contra Paulum, 1. Cor. 7. & numeratur inter doctrinas dæmoniorū, 1. Tim. 4. in hoc fundamento conscientiæ recte & tuto possunt acquiescere. Quia enim solum verbum Dei dominatur conscientijs, nullum igitur cōtrarium statutum, nulla diuersa consuetudo potest aut debet conscietijs scrupulum inijcere. Quod vero per Paphnutium obijcitur, afferentē veterem Ecclesiæ traditionem, supra explicatum est in historia Nicenæ Synodi, quod scilicet traditio illa non sit iuris diuini, sed positiui, & quidem non vniuersalis, sed particularis, nec perpetua, omnes & semper obligans, sicut supra ostendimus.

Paphnutius.

Ita ad Canon. 27. Apostolorum, qui tantum Lectoribus & Cantoribus nuptias permittit, respondetur ex dist. 16. vbi Canonibus illis non canonica tribuitur auctoritas, sed inter Apocrypha numerantur. Et Canonem illum non fuisse in primitiua Ecclesia, vel receptum, vel seruatum, manifeste ostendit Canon Ancyranus decimus, qui diaconis post ordinationē concedit nuptias. Et 50. Canon ex illis qui Apostolis tribuuntur, ita dicit: Si quis ex ordine sacerdotali nuptijs abstinuerit, ἢ δι' ἄσκησιν, id est, non vt ꝓ ratione sui doni ad exercitia pietatis expeditior sit, sed propter abominationem, oblitus, quod omnia bona valde, quodq; masculum & fœminam Deus creauit hominem, aut corrigitor, aut ex Ecclesia eijcitor. Hic audis hæresin esse, nuptias contrahendas sacerdotibus prohibere, tanquam rem prophanam, immundam, & ministerio indignam. Atque hoc Canone sumitur responsio ad aliorum Conciliorum decreta, & Pontificum rescripta, quæ sacerdotibus nuptias prohibent.

Canon Apostolorum 27.

Canon Ancyranus post ordinationē nuptias concedit Diaconis.

Quod vero dicunt, nullis historijs probari posse, sacerdotem iam ministerio Ecclesiæ constitutum, vnquam matrimonium contraxisse, hoc nimis liberaliter fingunt. De singulis enim ordinib. ex ipsis eorum decretis testimonia possunt adduci, vt de minoribus ordinibus, Extra. de clericis coniugatis, c. cum olim, &c. Orientales in minoribus ordinibus (hoc est, Cantores, Lectores, Acolyti & Subdiaconi) contrahunt: In superioribus vtuntur matrimonio contracto. Et Subdiaconi etiam in Occidentali Ecclesia, publica Episcoporum auctoritate, vxores duxerunt vsq; ad Nicolai II. tempora, dist. 32. de illo clerico.

Impudens Pontificiorū mēdacium.

Decretorum testimonia.

Minores ordines.

Diaconi. De Diaconis extat expressum testimonium, distinct. 28. ex Can. 10. Ancyrano: Diaconi quicunq; cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, velle se habere uxores, nec posse se cõtinere, hi postea si ad nuptias venerint, maneãt in ministerio, propterea quod his Episcopus licẽtiam dederit. Et hoc circa annũ 560. primũ prohibitum est in Iustiniani Auth. de sanct. col. 9. § clericos. *Presbyteri.* De sacerdotibus seu presbyteris loquitur dist. 31. Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarũ, aliter huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam earum sacerdotes Diaconi aut Subdiaconi matrimonio copulantur. Istius autẽ Ecclesiæ vel Occidentalium, nullus sacerdotum à Subdiacono vsq; ad Episcopum, licentiam habet coniugium sortiẽdi. Et glossa quidem manifesta falsatione verbum (copulantur) exponit pro copulato vtuntur, quod etiam Caietanus reprehẽdit & [illegible] Sed antithesis manifeste ostendit sententiam. Hæc duo enim opponuntur, copulari matrimonio, & non habere licentiam sortiendi coniugium. Et illæ ipsæ phrases (copulari matrimonio, & sortiri uxores) de ipso contractu matrimonij expresse vsurpãtur, dist. 32. c. multorũ. Item, c. si qui 26. q. 2. c. sors. Copula sacerdotalis vel cõsanguineorũ, nec legali, nec Euãgelica, nec Apostolica authoritate prohibetur, Ecclesiastica tamen lege, penitus interdicitur, vbi notabis Canonẽ 27. qui Apostolis tribuitur, prohibentem sacerdotib. nuptias, tempore Gratiani nõ habuisse authoritatem Apostolicam. *Episcopi.* Et de Episcopis ac sacerdotibus insinuat c. si quis amodo. dist. 81. quod ante Alexandrum Secundum circa annum Domini 1070. potuerint vxores ducere. Dicit enim, si quis amodo Episcopus, presbyter aut diaconus fœminam acceperit, aut acceptã retinuerit, &c. Ergo antea vsitatum fuit. Et quidem vsq; ad Alexandrum Tertium, circa annũ Domini [illegible] alicubi vsitatum fuisse, sacerdotes in ordinibus maioribus nuptias contrahere, testatur cap. sane. de clericis coniugatis, dicit enim, sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, &c. Item, clarius testatur glossa [illegible] ne octaua, etiam quarta, c. cum in præterito. Dicunt quidam, quod [Gre]gorius introduxit continentiam subdiaconis, dist. 31. Presbyteris vero [&] diaconis Syricius introduxit, imo dicunt, quod olim sacerdotes poterant contrahere ante Syricium. Hæc glossa. *Isidorus.* Isidorus etiam circa annum Domini 620. In regula clericorum, distinct. 23. c. His igitur. Clerici aut continentes sint, aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur. Quæ regula de clericis in sacris ordinib. iam cõstitutis manifeste loquitur. Et illos, si continere non possunt, dicit debere & posse fœderari [vnius] matrimonij vinculo, hoc est, matrimonium contrahere. *Innocen. III.* Et Innocentius Tertius, cum super Decretales scriberet, cap. placet. De conuersione coniugatorum dixit: Matrimonium de iure diuino non prohibere susceptionem sacrorum ordinum, sed tantum ex constitutione Ecclesiæ: & sic matrimonium naturaliter non resistere promotioni ad sacros ordines. Imo etiam post consecrationem sacerdotem posse contrahere matrimonium Ecclesiæ statuto prohibitum esset, &c. Et glossa in c. cum olim, de clericis coniugatis, dicit: Papam posse dispensare, vt aliquis contraheret in sacro ordine, quia tantum ex constitutione Ecclesiæ continentia ordini annexa est. *Caietanus.* Caietanus etiam tractans quæstionem, an Pontifex possit dispensare cum sacerdote Occidentalis Ecclesiæ, vt accipiat vxorem, dicit, nec ratione, nec autoritate probatur, quod absolute loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, nec ordo, in quantum ordo, nec ordo, in quantum sacer, est impeditiuus matrimonij. Et concludit, sacerdotium non dirimere contractum matrimonij, siue ante, [siu]e post seclusis omnibus legibus stando tantum in his, quæ à Christo [&] Apostolis habemus, &c. *Cusanus.* Et Cusanus Epistola [illegible] ad Bohemos de vsu [illegible] nione, inquit: consequẽter in nouo Testamento visum est, post [illegible] quæ [illegible] b

ſurdum fore, quod in ſacris ordinibus exiſtentes contraherent, ſimiliter & ſolenniter vouentes, quod ſi facerent, ſeparandos eſſe, qui tamen ante, tanquam à Deo coniuncti ſeparari non potuiſſent. Ex quibus verbis manifeſtiſſimũ eſt, exiſtentes in ſacris ordinib. olim potuiſſe matrimonium contrahere. Ita paulo ante ex Apophtegmatis & ex epiſtola Æneæ Syluij ad Ioannem Frundt, ſacerdotem, qui cum cõtinere non potuiſſet, cupiebat vxorem ducere, idem oſtendimus. Imo ex ipſa ſcriptura probari hoc poteſt. Paulus enim ponit, ſe ſiue inter viduas, ſiue ἀγάμους, 1. Cor. 7. Sed cap 9. dicit: ſe habere poteſtatem circumducendi mulierem ſororem, ſicut Petrus & reliqui Apoſtoli coniugati. Habuit igitur Paulus poteſtatem ducendi vxorem in ipſo miniſterio. Huc pertinet etiam, quod tanquam textum ſcripturæ allegant, Tertullianus & Innocentius primus, ſacerdotes mei ſemel nubant. Ergo vſitatum hoc tunc fuit.

Teſtimonia ſcripturæ.

Porro in Eccleſijs Germanicis ante Hellebrandi furias, ſacerdotes habuiſſe libertatem contrahendi matrimonia, ex hiſtorijs illis, quas ſupra ex certis autorib. annotauimus, manifeſtum eſt. Extat apud Auentinum pagina 290. Epiſtola Gregorij Tertij ad Epiſcopos Boiariæ, de reformatione ſacerdotum, qui fornicationibus & adulterijs inquinati erant, vbi inter cætera hæc extant verba: Nemo ſcorta aut concubinam alat, quiſq; aut caſte viuat, aut vxorem ducat, quam repudiare fas non eſto. Ex illa Epiſtola etiam VVolfgangus Lazius oſtendit, olim viris Eccleſiaſticis liberum fuiſſe, ſi continere non poſſent, matrimonium contrahere. Et circa annum Domini 800. Moguntiæ in Synodo, reformationem clericorum in Germania, ex regula clericorum ab Iſidoro conſcripta, inſtitui debere decreuerunt. Illius vero regulæ caput vnum eſt: Clerici aut continenter viuant, aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur. Quæ verba de ſ[illegible]re legitimi matrimonij contrahendo loquuntur, ſed Rhapſodos [illegible] ea malitioſe expunxiſſe, ſupra oſtendimus.

Exempla hiſtoriarum Germaniæ ante Hellebrandum. Gregor. III. VVolfgangus Lazius.

[illegible] Vdalrici etiam Epiſtola idem colligitur, vbi & hæc hiſtoria recitatur: [illegible]um magnum, cum fructus prohibiti [illegible] conſ[illegible] in piſcina [illegible] niſſet, damnato priori ſuo decreto, Apoſtolicũ illud conſilium etiam ſacerdotibus accommodaſſe, melius eſt nubere, quam vei vri, vel mortis occaſionem præbere. Et vſque ad Hellebrandi tempora, ſacerdotes Germaniæ habuiſſe libertatem & contrahendi & vſurpandi matrimonij, manifeſte t[illegible]tur Epiſtola ipſius ad Conſtantienſes apud Naucleruum, pag. 140. in qua dicit: Epiſcopus veſter clericis ſuis permiſit, vt qui vxores habuerant, retiuerent, & qui non habebant, ducerent.

Vdricus.

De Græcę Eccleſię conſuetudine Eraſmus id, quod nõ ex alijs audiuit, ſed quod ipſe coram oculis ſuis vidit, teſtatur in apologia aduerſus Pariſienſes, ſe Venetijs apud Græcos vidiſſe, ſacerdotem poſt ſuſceptum ordinem ducere vxorem, ſed vnicam virginem. Et ſupra ex hiſtoria Ioannis Magni adſcripſimus hæc verba: VVilhelmi Cardinalis prima cura & intentio fuit reuocare Suecos & Gothos à ſchiſmate Græcorũ, in quod preſbyteri & ſacerdotes ductis publice vxoribus conſenſiſſe videbantur. Et Metropolita Ruſſiæ apud Sigiſmundum Baronem ſcribit: maximum eſſe errorem & peccatum in Romana Eccleſia, quod ſacerdotes, qui ſecundum legem ducunt vxores, reijciant.

Conſuetudo Eccleſiæ Græcæ.

DE DIGAMIA SACERDOTVM.

Peruerſa prorſus ratio eſt: virtutes, quas Paulus in Epiſcopo expreſſe requirit, quæq; ad ædificationẽ Eccleſię vtiles & neceſſarię ſunt, in eligendis ſacerdotib. negliguntur, finguntur [illegible], quæ à Paulo non requiruntur, & ad Eccleſię ædificationem nihil faciunt, illis conſcientiæ perturbantur, & Eccleſia idoneis miniſtris defraudatur. Si quis enim vxore

detun-

defuncta, aliam legitime duxerit, vel qui honestam viduam duxerit (quæ iuxta scripturam non libere tantum, sed in Domino fiunt, 1. Cor. 7. [illegible]) etiamsi reliquis donis ad Ecclesiæ ædificationem vtilibus & necessarijs, ad miraculum vsq; a Deo ornatus sit, a ministerio Ecclesiastico arcetur & remouetur. Qui vero vel 100. adulterijs, vel 1000. stupris se prostituerunt, illis, si modo legitimum cõiugium fugerint, etiamsi alias vel stipites, vel asini sint, nulla prorsus inhabilitas obstat, quo minus ad sacros ordines promoueri, imo ad apicem, non Episcopalem tantum, sed Pontificium etiam cũ solenni acclamatione, Dignus & iustus est euehi possint.

Augustinus de digamia.

Augustinus disputat, eum, qui ante Baptismum vnam habuerit vxorẽ, & ea mortua, secundam post Baptismũ duxerit, nõ esse ad ministerium admittendum.

Hieronymus contra.

Hieronymus vero Tit. 1. salse hoc refutans quærit, quo priuilegio illi, qui ante Baptismum cum aliquot concubinis inquinati fuerant, postea ad ipsum Episcopatus solium ascendant, oblique notans ipsum Augustinum, qui ante conuersionem duas concubinas habuerat. Absurda profecto hæc sunt. Et tamen hæc opinio sub hypocrisi peculiaris sanctitatis etiam in Orientalib. Ecclesijs tandem ad hunc vsq; diem inualuit, sed rem ipsam sepositis præiudicijs consideremus.

Si mortua vna vxore alteram legitime duceret, tale est, propter quod aliquis, licet alijs donis & virtutib. ad Ecclesiæ ædificationem necessarijs instructus, à ministerio Ecclesiastico arceri & remoueri debeat, necesse est atrox crimen esse. Paulus enim dicit, Episcopũ debere esse ἀνέγκλητον, Tit. 1. hoc est, qui huiusmodi criminib. nõ sit obnoxius, propter quæ publice possit infamia notari, seu in ius vocari. Atqui mortua vxore liber est vir a lege prioris vxoris, vt possit ducere aliam, Ro. 7. & 1. Cor. 7. [illegible] viduis in genere Paulus præscribit, bonum quidem ipsis esse, si cœlibes [illegible] sent, sed si se non continẽt, contrahant matrimonium: M[illegible] est enim matrimonium contrahere, quam vri. Et addit, à viduis secundas [illegible] posse contrahi in Domino, 1. Cor. 7. Quod igitur Deus liberũ esse [illegible] tiat, quod Paulus tanquam remedium incontinentiæ præscribit, [illegible] sanctum esse testatur, vt in Domino possit fieri, certe si quis illud con[illegible] dat tale crimen esse, propter quod aliquis alias idoneus, à ministerio arcendus & remouendus sit, is Spiritui sancto contradicit.

Origo & fons peruersæ huius opinionis.

Operæ pretium autem est considerare, vnde persuasio illa primum sit orta, quæ temporibus confirmata, & consuetudine præscripta, titulum nunc habet Apostolicæ traditionis.

A gentium sacerdotibus in Ecclesiam translata monogamia.

Hieronymus.

Et a gentium sacerdotibus κακοζηλίᾳ quadam hoc acceptum esse non dissimulant. Hieronymus enim 1. contra Iouinianum dicit, vnicubas semper inter matronas habuisse decus, per quas fortunæ muliebri sacra fierent, nullum sacerdotem digamum, nullum flaminem bimaritum leges.

Pighius.

Pighius citat Seruium super illud Virgilij (Huic vni forsan potera succumbere culpæ) Etiam Ethnicos bis nuptos repulisse a sacerdotio.

Tertulliani monogamia.

Montanica.

Accessit postea ex Montani schola Tertullian. qui cum ex reuelatione Paracleti Montanici secũdas nuptias simpliciter & in genere damnaret, vt istis Montanicis reuelationib. quæ suspecta & inuidiose tunc erãt, speciem aliquam ex scriptura induceret, cœpit locum Pauli ita interpretari, sacerdotes sint vnius vxoris viri, hoc est, monogami. Omnes autem Christiani sunt sacerdotes. Ergo secundæ nuptiæ omnib. sunt prohibitæ.

Deprauatio dicti Pauli.

Cumq; videret sibi obstare, quod qui secundã duxit, non est mortuæ vxoris vir, sed viuentis, & ita nihilominus vnius vxoris vir. Impudenter fingit, non referre, duas quis vxores singulas habuerit, an pariter singulæ duas fecerint. Eundem enim numerum [illegible] cõiunctorum & separatorũ, quod directe pugnat cõtra Paulum, qui [illegible] & 1. Cor. 7. pronuntiat, virũ ab vxore mortua liberatum & solutũ es[se]. Non [illegible]tur mortuæ maritus amplius est, sed vnius, quę viuit, licet ordine vel secunda, vel

Secunda nuptia lasciuæ notata.

tertia sit. Quamquam autem Montanus cum suo paracleto merito ab Ecclesia reprobatus sit, adhæsit tamē inde in quibusdam locis, etiam laicorum secundis nuptijs nota quædā ignominiæ. Neocæsariense enim Concilium c.3. secundas etiam legit. mas publicæ pœnitētiæ subijcit p lōgum tempus, quod tempus Laodicenū Conci. postea minuere voluit: Can 7. prohibet presbyterum cōuiuio secundarū nuptiarū interesse ne sua præsentia videatur illas cōprobare: Alius Canon secūdis nuptijs benedictionem denegat, & presbyterum benedicentē digamos, suspēsum mittit ad sedem Apostolicam. Quę si intelligantur de secūdis nuptijs post mortem prioris coniugis legitime contractis, simpliciter pugnāt contra Paulum, Rom. 7. & 1. Cor. 7. Ideo glossa exponit de secūdis nuptijs, viuente adhuc priore coniuge. Andradius vero citat & probat Constantini Porphyrogenetæ constitutionem, quæ quinqennij excommunicationem imponit ei, qui tertiam vxorem post mortem priorū duxerit. Et ex opere imperfecto citat secundas nuptias secundum Apostolicum præceptum licitas esse: secundum autem veritatis rationem veram esse fornicationem.

Concilium Neocæsariense.

Benedictio negata secūdis nuptijs.

Sed cum damnatio secūdarum nuptiarū non posset in vniuersum obtineri, sacerdotali ordini sub prætextu maioris sanctitatis obtrudi cœpit, vt laicis tantum, tanquam imperfectioribus, secundę nuptiæ concederentur. Ita enim, inquit Tertullianus, censent. Monogamiam tantum esse sacerdotum, quia Paulus dicit: Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum. Sed vera Catholica Ecclesia tempore Tertulliani, circa annum Domini 200. hoc non obseruauit, & dictum illud Pauli non hoc modo intellexit, sicut Tertullianus ipse fatetur in lib. de Monogamia. Montanistæ enim se vocabant spirituales, reliquos vero, qui non erant Montanistę, vocabant Psychicos. Inquit igitur: Cur ergo non erubescunt, quotquot ex digamia præsident apud vos, quando hæc ipsis leguntur: Oportet Episcopum vnius vxoris virum esse. His verbis manifeste testatur, in Ecclesia catholica apud illos, qui non erant Montanistæ, digamos præsides Ecclesiarum fuisse, & dictum Pauli non intellexisse de Monogamia. Postea cum subinde maior fieret doctrinæ inclinatio, digamia sacerdotibus seuerius prohibita fuit. Ambrosius enim exponens locum, 1. Timoth. tertio dicit: Quamuis secundam numero vxorem habere non sit prohibitum, vt tamē quis dignus ad Episcopatum sit, etiam licitum debet spernere, propter sublimitatem illius ordinis. Sed Ecclesia etiam illius temporis, vbique digamos ad Sacerdotium admisit, id quod Hieronymus ipse, qui tamen nec primis, nec secundis nuptijs satis æquus fuit, testatur in Epistola ad Oceanum, his verbis; Cauterius Hispaniæ Episcopus, homo & ætate vetus & sacerdotio, vnam, antequam baptizaretur, alteram, post lauacrum priore mortua, duxit vxorem, & arbitraris, eum contra Apostoli fecisse sententiam, qui in catalogo virtutum Episcopi, vnius vxoris virum præcepit ordinandum? Miror autem te vnum protraxisse in medium, cum omnis mundus his ordinationibus plenus sit, nō dico de presbyteris, non de inferiori gradu. Ad Episcopos venio, quos si sigillatim voluero nominare, tantus numerus congregabitur, vt Ariminensis synodi multitudo superetur, &c.

Secundæ nuptiæ interdictæ sacerdotibus.

De loco Pauli, 1. Tim. 3. vnius vxoris vir.

Ambrosius.

Digamos sacerdotes Ecclesia admisit tempore Ambrosij & Hieronymi.

Et Hieronymus explicans locum Pauli, inquit: Hoc quod dicit vnius vxoris virum, potest & aliter dissseri. Ex Iudæis erat Apostolus. Prima Christi Ecclesia de reliquijs Israel congregabatur. Sciebat lege concessum, exemplo Patriarcharum familiare populo nouerat, in multis vxoribus liberos spargere. Ipsis quoque Sacerdotibus huius licentiæ patebat arbitrium, præcepit ergo, ne eandem licentiam Ecclesiæ sibi vindicent sacerdotes, ne bina pariter & trina coniugia sortiantur, sed vt singulas vno tempore habeāt vxores. Apud Græcos etiam, cum à Latinis de sensu loci

Disputatio Græcorum & Latinorum de loco Pauli 1. Tim. 3.

illius Paulini mora esset controuersia, Theodoretus circa annum Domini 410. recitat illorum interpretationem, qui sentiunt Paulum nominando vnius vxoris virum, non prohibere secundum matrimonium, quando mors vinculum prioris dissoluit, sed respicere ipsum ad hanc antithesin. Olim enim & Græci & Iudæi, inquit, cum duabus, tribus & pluribus vxoribus iungebantur lege matrimonij. Et nunc, inquit, cum leges Imperatoriæ prohibebant duas simul vxores ducere, cum concubinis & scortis rem habent, & leuitas in repudijs tunc etiam vsitata erat. Hisce omnibus indicant, Paulum opponere vnius vxoris virum. De hac vero interpretatione pronuntiat Theodoretus, videntur recte dicere. Item his consideratis admitto eorum interpretationem.

Chrysostomi interpretatio de vnius vxoris viro.

Eodem etiam modo Chrysostomus recitat quidem Latinorum interpretationem, sed suam hoc est, Græcæ Ecclesiæ, prolixe explicat, quod scilicet Paulus respectu Polygamiæ & repudij nominet vnius vxoris virum. Ita enim scribit, 1. Tim. 3. dicens vnius vxoris virum ἀμετρίαν prohibet. Quoniam apud Iudæos licitum erat καὶ δευτέροις ὁμιλεῖν γάμοις, ἐξεῖναι χεῖν ἅμα τῶν δυο γυναικας & altero iungi matrimonio, & eodem tempore simul duas habere vxores. Et Tit. 1. inquit, dicens Paulus, vnius vxoris virum, voluit hæreticis os obturare, qui nuptias criminantur, ostendens rem illam non abominabilem, sed adeo pretiosam & honorabilem, vt cum ea, quis possit etiam sacrum Episcopatus thronum ascendere. Eo ipso vero, cum dicit vnius vxoris virum) etiam ἀσελγεῖς, libidinosos, petulantes, seu procaces coercet, nec permittit, vt quis principatum habeat μετὰ δευτέρου γάμου, cum altero matrimonio. Qui enim erga ἀπελθοῦσαν, hoc est, eam, quæ repudiata discessit, nullam beneuolentiam seruauit, quomodo is bonus Ecclesiæ præses erit, quam ille non sustinebit, reprehensionem? Nostis enim omnes, nostis etiam si non esset legibus prohibitum τὸ δευτέροις ὁμιλεῖν γάμοις, alteris iungi nuptijs, multas tamen res habet κατηγορίας, criminationes seu reprehensiones. Nullam igitur Paulus criminandi occasionem, præsides vult subiectis suis præbere, &c. Interpres reddens μετὰ δευτέρου γάμου, post secundas nuptias. Item, ἀπελθοῦσαν, defunctam vxorem, sensum Chrysostomi peruertit. Nullus enim legibus Imperatorum prohibitum vnquam fuit, ne post mortem prioris coniugis secundæ nuptiæ legitime contraherentur. Sed hoc leges Imperatoriæ prohibuerunt, ne quis semel duas vxores duceret, sicut Theodoretus citat. Et quod hoc loco Chrysost. δεύτερον γάμον, alterum matrimonium, seu secundas nuptias intelligat ex commentarijs ipsius, 1. Tim. 3. intelligitur, quæ verba paulo ante annotauimus. Et ex Theodoreto etiam, cuius verba adscripsimus, hoc declaratur, quod scilicet ad Polygamiam, & ad repudium respiciat. Atque hanc Græcorum interpretationem Hieronymus etiam, Tit. 1. adducit, & eam non reprobat, sed in epistola ad Oceanum confirmat. Glossa etiam Canones damnantes digamiam, exponit de secundis nuptijs, quæ contrahuntur, viuente adhuc priore coniuge.

Hieronymus.

Summa sententia Pauli, 1. Tim. 3.

Paulus igitur, quando Episcopum nominat vnius vxoris virum, non prohibet secundas nuptias post mortem coniugis: De hoc enim casu, 1. Cor. 7. dicit: Si se non continent, contrahant matrimonium in Domino. Sed vel polygamus est, qui vel repudiata adhuc viuente, alteram duxit, vel qui concubinarum & scortorum vir fuit, eum Paulus propter scandalum non vult eligi in presbyterum, sicut Theodoret. tria hæc expresse ponit, in quorum antithesin vnius vxoris vir intelligatur.

Obiectio de viduis monogamis.

Quæ vero contra hanc interpretationem opponuntur, eam magis confirmant, quam labefactant. Speciosum videtur, quod obijcitur ex loco, 1. Tim. 5.

Vidua eligatur, quæ vnius viri vxor fuit. Polygamia vero nunquam mulieribus concessa fuit. Ergo phrasis illa videtur significare monogamiam, sed responsio plana est. Licet enim mulier ratione polygamiæ nō poterat plures maritos habere, alijs tamen & quidē varijs modis hoc fieri poterat, vt si vel constāte matrimonio adulterium perpetrasset, vel si extra casum fornicationis per repudium a priori marito discessisset, & alium duxisset viuente priori, iam erat non vnius viri vxor, Matt. 5. Rom. 7. vel si in fornicatione vixisset. Nam mulier etiam in illegitimis coniunctionibus dicebatur habere virum, Ioan. 4. Talem igitur viduam, quæ notam habebat illegitimæ coniunctionis cum viris, Paulus non vult in collegium viduarum assumi, vt Phrasis illa (vnius vxoris vir) sit periphrasis legitimi coniugij, iuxta dictum Christi: Erunt duo in carnem vnam. Sicut etiam Paulus 1. Cor. 7. quando dicit: Quisq; habeat suam vxorē, & quæq; suum virum, per periphrasin describit legitimam coniunctionem matrimonij.

Pighius.

Pighius magnis clamoribus contendit, ex nullis ꝓbatis historijs posse ostendi, aliquem tempore Apostolorum, imo trecentis annis antea, simul duas habuisse vxores. Figmentum igitur dicit esse, Pauli phrasin de marito vnius vxoris ita interpretari, quasi opposita sit polygamiæ, quæ tunc prorsus in vsu non fuerit. Sed ipsius clamoribus opponimus Theodoretum, Hieronymum & Chrysostomum, qui diuersum affirmant, sicut iam monstratum est. Et testimonium clarissimū refutans falsam illā Pighij assertionem, extat apud Iustinum in Tryphone, vbi apertis verbis de Iudæis dicit: Magistri vestri ad hoc vsque tempus quatuor & quinque vxores vnumquemque vestrum habere permittunt. Item, Quemcunque in locum veniunt Iudęi nuptiarum nomine vxores ducunt. Hęc Iustinus.

Iustinus de polygamia.

Et Theodoretus postea ab Imperatoribus Christianis, tandē polygamiā illam, quæ & apud Iudæos, & apud Græcos vsitata erat, prohibitam esse [illegible] 1. Timoth. 3. Concilium etiam Toletanum primum, tempore [illegible], cap. 17. ostendit tunc adhuc polygamiam vsitatam fuisse, [illegible]uit: Si quis fidelis habens vxorem, habeat concubinam, non communicet. Cæterum is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet à communione non repellatur, tantum vt vnius mulieris aut vxoris, aut concubinæ sit coniunctione contentus. Intelligit autem concubinas, non scorta, sed quæ sine pactis dotalibus, & sine instrumentis legalibus legitime tamen & matrimonialiter viro coniunctæ erant: quæ differentia inter vxorem & concubinam in veteri etiam Testamento vsitata fuit. Et Canon ille Toletanus loquens de polygamia, prorsus eadem phrasi vtitur, qua Paulus: Sit vnius coniunctione contentus. Falsum igitur testimonium est, quod Pighius affert.

Theodoret⁹.

Conc. Toletanum 1.

Tertullianus dicit, Sacerdotes legis semel tantum nupsisse. Et Innocentius primus dicit, scriptum esse: Sacerdotes mei semel nubant, quod in tota sacra Scriptura non extat. Tertulliani vero commentum falsum est, & a Hieronymo in epistola ad Oceanum refutatur, sicut verba supra adscripsimus. Rationes vero, quæ afferuntur contra digamiam sacerdotum, frigidæ profecto & friuolæ sunt. Augustinus de bono coniugali, ca. decimooctauo hanc rationem reddit: Sicut polygamia in veteri Testamēto sacramentum fuit, significans ex omnibus populis colligendam Ecclesiam: Ita nunc monogamiam sacerdotum esse Sacramentum vnitatis Ecclesiæ. Et Scholastici quærentes rationes cōstitutionis de monogamia Sacerdotum, dicunt: Sacramenti ratione nō admittere digamiam sacerdotum. Et Bonauentura in genere loquens, dicit etiam, in secundis viduarum nuptiis non fieri benedictionem, propter defectum Sacramenti. At qui Paulus analogiam mysterij seu Sacramenti expresse explicat hāc esse, Eph. 5. Relinquet homo Patrem & matrē, & adhęrebit vxori suę, & erunt

Testimonia Monogamia Sacerdotum.

Rationes contra digamiam sacerdotum.

Augustinus.

Scholastici.

Bonauentura.

duo in carnê vnam. Quod cum fiat in viduarũ etiã matrimonio liberata enim sunt a lege mariti defuncti, Ro. 7. cumq; viduæ in Domine nubãt. 1. Cor. 7. nos certe nõ debemus excogitare aliam rationẽ Sacramẽti, qua conscientias præter Scripturam constringamus. Pighius allegat ex 44. c. Ezechielis, vbi vulgata translatio habet; Soror Pontificis, quæ alterum virum non habuit, &c. Sed textus simpliciter habet de sorore Pontificis, quæ nõdum tradita est viro, sed adhuc in paternis ædibus seruatur, illam Pontifex, si moriatur, vt partem familiæ paternæ potest lugere.

Pighius.

Citatur etiam illud, quod Deus in veteri testamento, Leu. 21 viduam Pontifici ducendã prohibuerit. Sed hęc ptinere ad Leuitica veteris Test. statuta inde patet, quia non ratione digamiæ prohibitum hoc fuit. Nam Ezech. 44. viduam à Sacerdote relictam, ducere possunt sacerdotes.

Ex his omnibus manifestum est disputatione de digamia, non debere conscientijs laqueum inijci. Non enim habet certũ & expressum fundamentum in Scriptura. Quod vero Canones illi, qui Apostolorum titulum præferunt, tale quid statuunt, apocryphum hoc esse, historiæ illæ Græcæ & Latinæ Ecclesiæ, quas recitauimus, conuincunt.

Canones Apostolici de Monogamia sacerdotum.

Hæc iudico esse præcipua capita controuersiæ de cœlibatu, quæ dum mediocri diligentia conatus sum euoluere, opinione lõgius progressa est explicatio. quam prolixitatem Lector tunc boni consulet, si occasionem inde sumpserit, de materijs hisce diligentius cogitandi, quam inter scribendum mihi datam esse libenter fateor.

DECRETVM DE PVRGATORIO, PVBLICATVM PRIMA DIE SESSIONIS NONÆ ET VLTIMÆ

Tridentinæ, sub sanctissimo D. N. Pio. IV. Pont. Max. Die 3. Decembris. 1563.

Cum catholica Ecclesia Spiritu sancto edocta ex sacris literis, & antiqua Patrum traditione in sacris Concilijs, & nouissime in hac œcumenica Synodo docuerit, Purgatorium esse, animasq; ibi detentas fidelium suffragijs, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio iuuari: Præcipit Synodus Episcopis, ut sanam de purgatorio doctrinam, a sanctis Patribus & sacris Concilijs traditam, a Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & vbiq; prædicari diligenter studeant. Apud rudem vero plebem difficiliores ac subtiliores quæstiones, quæq; ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumq; nulla fit pietatis accessio, a popularibus concionibus secludantur: Incerta item, vel quæ specie falsi laborant, euulgari & tractari non permittant. Ea vero, quæ ad curiositatem quandam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquam scandala, & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Episcopi, ut fidelium viuorum suffragia: Missarum scilicet sacrificia, orationes, eleemosinæ, aliaque pietatis opera, quæ à fidelibus, pro alijs fidelibus defunctis, fieri consueuerunt, secundum Ecclesiæ instituta pie & deuote fiant: & quæ pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, non perfunctorie, sed a sacerdotibus, & Ecclesiæ ministris, & alijs qui hoc præstare tenentur, diligenter & accurate persoluantur.

STRVCTVRA PVRGATORII.

Tridentini Patres in hoc Decreto gloriose præfantur, se Spiritu sancto edoctos, ex sacris literis, & antiqua patrum traditione, in sacris Concilijs, & in hac Tridentino Synodo docuisse Purgatorium esse animasq; ibi detentas fidelium suffragijs iuuari, &c. Cumq; pij & eruditi hoc seculo non [illegible] fabulam de purgatorio, quæ totius mũdi crumenas expur-

garunt, repetitiones: Sed certis ac manifestis Scripturæ testimonijs ostendi velint: An tale sit purgatorium, quale Pontificijcomminiscuntur, Auidius sane expectabam, ex quibus Scripturę testimonijs, & qua ratione purgatorium illud suum, tanquam dogma catholicum, & articulum fidei, liquido & certo in hac luce Euangelij probare conaturi essent. Cæterum de testimonijs Scripturæ verbum nullum inquit ille, quia scilicet, sicut Petrus à Soto fatetur, ex Scripturæ testimonijs purgatorium aperte probari non potest. Sed prius sine Scriptura hoc credendum est: Postea ad præsumptam illam opinionem loca quædam Scripturæ quoquomodo detorquenda sunt. Dicunt sane in sacris Concilijs sanam doctrinam de purgatorio traditam esse. Et imperiti forsan cogitare possent, in Niceno, aut alio ex vetustioribus hoc factum esse: sed Florentinum illud est Concilium, celebratum circa annum Domini 1439. Onus igitur probationis non impudenter in hac materia declinant, ipsum vero purgatorium ignem, qui hactenus culinas ipsorum tam splendide calefecit, nudis, sed fortibus asseuerationibus, ex cineribus exsufflare & reaccēdere strenue conantur. Præcipua enim axiomata doctrinæ Papisticæ, vt de meritis de satisfact onibus, de perfectionibus, & de ppria iustitia coram Deo: Item, totus ferme cultus in templis ipsorum, vt vigiliæ, Missæ pro defunctis, anniuersaria, oblationes pro mortuis, peregrinationes, animarum balnea, indulgentiæ, opera supererogationis, fraternitates, memoriæ, exequiæ, suffragia, aqua lustralis, dedicationes cœmiteriorum, & similia aucupia, purgatorio tanquam suo fundamento ita incumbunt, vt hoc destructo, omnia ista a fundamento simul euertantur. Cœlum itaq; potius (quia iamdudum alijs illud vendiderat) quam purgatorium sibi eripi paterentur. Quia vero imposturas istas etiam Laici, quos cæcos vocare solent, videre cœperunt, temporis gratia quædam in materia purgatorij subindicant esse subtilia, difficilia, non ædificantia, incerta, falsa, curiosa, superstitiosa: his enim verbis in decreto vtuntur, sed quæ illa sint, non exprimunt. Si enim, quæ talia sunt, omnino inde eximerentur, vno momento totum purgatorium euacuaretur. Et tamen illa ipsa non damnant, sed tantum prohibent, ne in popularibus concionibus euulgentur. Sed ne purgatoriæ istæ imposturæ, vel Lethæo flumine submergantur, vel sub orcigalea occultentur, materiam illam solita nostra simplicitate breuiter euoluemus. Et primum structurā purgatorij, qualis à Pontificijs traditur, ex ipsorum libris delineabimus.

Petrus à Soto fatetur purgatoriū e Scriptura probari non posse.

Purgatorium Florentino Con. primum constructum est.

Quarum abominationum Papisticarum fundamentum sit purgatorium.

De statu igitur animarum postquam à corporibus solutæ sunt, vsq; ad carnis resurrectionem, siue ad diem iudicij ita docēt. Quosdam, qui moriuntur, dicunt, in virtutibus seu charitate perfectos, & ab omni peccati labe mundos esse, horum animas statim, quando a corpore excedunt, dicunt in cœlum euolare. Quorundā vero animas, qui vel sine fide Christi, vel sine poenitētia in peccato mortali moriūtur, dicut recta ad infernum detrudi, vnde nulla est redemptio. Esse vero quosdam, qui sunt baptizati, & habēt fidem de Christo, ac charitatem Dei, de peccatis etiam mortalibus habent contritionem, sed quando moriuntur, tunc vel in charitate non sunt perfecti nec à labe peccati prorsus mundi, vel debitam satisfactionem de commissis & omissis nondum plene expleuerunt, vel solum minutis quibusdam venialibus peccatis obnoxij sunt, horū animas iniustum esset ad infernum detrudere, cum sint baptizati, & habeāt fidem, charitatem ac pœnitentiam. Et tamen Paradysum nondum possunt intrare, quia scriptum est de pœnitentia, dist. 1. Non potest quisquam gratiam vitæ cœlestis accipere, nisi purgatus fuerit ab omni labe peccati. Et Apoc. 21. Nihil coinquinatum introibit in eam. Ac iustitia Dei requirit vt per pœnam satisfactione purgentur & puniantur.

Triplex status animarum corporibus solutarum. Beatorum. Damnatorum. Mediorum in purgatorio.

Quod si in hac vita vel factum, vel impletu non fuit, in altera [illegible] illud fieri & compleri necesse est. Pro illis igitur animabus fingunt [illegible] quendam statum seu locum, vbi pœnali satisfactione expientur, & maculæ peccati igni excoquantur & purgentur, vt exoluta pro peccatis satisfactione, & labe peccati expurgata, perfecti, & puri, possint in paradisum transferri, priusquã generale iudicium fiat. In illo vero purgatorio dicunt esse ignem, qui eiusdem generis sit cum igne gehennæ. Imo in substantia dicunt, eundem esse ignem purgatorij & inferni, & pœnas etiam esse easdem, nisi quod in purgatorio sint transitoriæ, in inferno [illegible] æternæ. Vnde dicũt: Minimam scintillam purgatorij excedere maximam pœnam corporalem huius vitæ. De loco etiam purgatorij diu d[illegible] tum, sed postea certi aliquid definitum est. Quidam enim purgat[illegible] conti[illegible] uerunt in loco aliquo, qui esset supra nos, sed tamen [illegible] Alij, vbi quis in terra peccasset, ibi locum purgatorij eius post morte esse dixerunt. Sed postea ex reuelationibus inuentus fuit certus & definitus purgatorij locus, duplex scilicet: vnus communis seu generalis [illegible] terra, quo communiter vadant animæ purgandæ. De situ tamen generalis purgatorij secundum omnes dimentiones, non prorsus conuenit inter omnes. Quidam enim volũt, locum illum purgatorij esse super infernum secundum altitudinem. Quidam apud infernum, secundum longitudinem. Alij circa infernum, iuxta circulum, sicut, quando pomum finditur, domunculæ seminum in circulo distinctæ apparent, hac [illegible] similitudine vtuntur. Ingolstadienses infernum, purgatorium, [illegible] infantum non baptizatorum, & limbum Patrum ita distinguunt, vt ignis tartareus inferne in terræ meditullio exæstuans torqueat damnatos, [illegible] superne exundans, in secũdo circulo purget fideles, postea fortius [illegible] eius in tertio circulo infestet infantes, postremo eius calore, & [illegible] ce limbus Patrum in quarto circulo calefiat, & illustretur, sicut [illegible] porarijs. Alia porro purgatoria vocant particularia, ad quæ aliquan[illegible] nimæ a Deo mittantur, ad faciendam pœnitentiam in hoc mundo, [illegible] propter leuiorem punitionem, vel propter celeriorem liberationem, [illegible] ad ostendendam veritatem purgatorij. Ita apud Gregorium quæda[illegible] nimæ purgatorium suum habuerunt in balneis, quædam in vmbr[illegible] rum, quædam in glacie, quædam in domibus, vbi peccauerant. [illegible] illo purgatorio [illegible] animas [illegible] diu igne torreri, donec vel pœnis pro mensura peccatorum satisfecerint, & igne sufficienter purgatæ [illegible] vel donec suffra[illegible] viuorum inde citius liberentur. Pro certo enim habent, animas in purgatorio existentes viuorum suffragijs posse adiuuari, vt vel citius vel mitiori pœna inde liberentur. Et ne quid certitud[illegible] desit, suffragia ill[illegible] ad quatuor genera reduci[illegible] qu[illegible] scilicet ad oblationes sacerdotum, ad sanctorum orationes, a[illegible] eleemosynas, ad cognatorum ieiunia, siue alia pietatis officia. [illegible] sufficienter pera[illegible], dicunt animas purgatas statim euolare ad glo[illegible] Hæc est structura purgatorij, sicut describitur in magno volumine [illegible] theologiæ in compendio Theologiæ, in Rosario Bernardi, & in Concilio Florentino. Fundamenta vero hæc sunt: I. Reatum tan[illegible] culpæ mortal[illegible] propter Christum (si tamen contritio sufficiens sit) [illegible] æternas vero pœnas peccatis mortalibus debitas, virtute cla[illegible] mutari [illegible] temporarias, quas vnumquemque vel per se, vel alium, de[illegible] satisfactione exoluere necesse sit, siue in hac, siue in futura vita. II. Pro [illegible] siue venialibus peccatis, nos ipsos & posse & oportere satisfacere [illegible] in hac, siue in futura vita. III. Maculas seu sordes peccati in natura hærentes, per satisfactiones prorsus expurgandas [illegible] quod si in hac vita plene & perfecte nõ fiat, necessariam esse purgatorij [illegible] expiatio-

Ignis purgatorius [illegible] — *Locus purgatorij.* — *Purgatorium generale & [illegible] purgatorij generalis.* — *Purgatoria particularia.* — *Curatio [illegible] purgatorij.* — *Genera suffragiorum, quibus viuis animabus in purgatorio subueniunt.* — *[illegible]* — *Compendium Theologiæ.* — *Rosarium Bernard.* — *Conc. Flo.* — *Fundamenta doctrinæ de purgatorio.*

nem. Hæc omnia ex humanæ rationis cogitationibus, ex ignoratione Christi & iustitię fidei profecta sunt, sicut ostendemus, fundamenta purgatorij pugnare contra sacram scripturam, ipsam vero purgatorij structuram commentitiam esse. Sed prius historiam purgatorij contexemus, inde enim flammis purgatorij, quæ tenebrosæ & obscuræ sunt, non parum lucis accedet.

HISTORIA PVRGATORII.

Cum purgatorium in veteri Testamento etiam aduersariorum confessione non fuerit, & in nouo, nec Christus, nec Apostoli illud doceant, operæ pretiū est considerare, vnde primum exorta sit illa opinio, ex quibus initiis cœpta postea fuerit, quanquam cum protestatione dubitationis, in Ecclesia disputari, quomodo deinde creuerit: donec consuetudine confirmata, & apparitionibus spirituum impostorum stabilita, nunc pro articulo fidei, ferro & flamma defenditur. Hæc consideratio multa vtiliter monebit, & illud, quod decretum Tridentinum de antiqua Patrum traditione insinuat, recte illustrabit. Historiam itaque iuxta seriem temporum simplicissime contexemus.

Vnde nata suspicio purgatorij.

CAPVT I.

PVRGATORIVM ETHNICORVM.

Primum igitur apud Platonem, qui circa annum 400. ante incarnationem Christi floruit, purgatorium Pontificium eadem prorsus sententia, & iisdem ferme verbis, sicut a Pontificijs descriptum inuenio, qui cum ex philosophicis fundamentis, & ex humanæ rationis imaginationibus illud extruxerit, manifestum hinc erit, vnde purgatoria opinio primum orta ac nata, & postea cum apud Ecclesiasticos Doctores Platonici Philosophi in magna cœpissent admiratione esse, in Ecclesiæ disputationes immisceri cœperit. Nec est, quod quis fingat, Platonem opinionem illam de purgatorio apud Ægyptios, ex traditione sacræ scripturæ, vt alia quædam accepisse. Vetus enim Testamentum purgatorium ignorat, & ipsi Pontificij fatentur, purgatorium in veteri Testamento non fuisse. Eusebius igitur de præparatione Euangelica lib. 1. cap. vltimo, prolixam disputationem Platonis transcribit, ex libro ipsius de anima, vbi fluuiis infernalibus ex Poetarum traditione descriptis, tandem inquit: Qui videntur propter peccatorum magnitudinem, vt sunt sacrilegia, homicidia illegitima, & similia (ἀνιάτως ἔχειν) insanabiles esse, illi coniiciuntur in tartarum, vnde nunquam possunt euadere. Qui vero iudicantur magna quidem peccata, sed ἰάσιμα, quæ medicabilia seu sanabilia sunt, perpetrasse, vt si ex iracundia cædem commiserunt, aut erga parentes violenter aliquid designarunt, reliquam vero vitam (μεταμέλον βίον) in pœnitentia exegerunt, illi pro ratione delicti, in diuersa ignis flumina amburendi coniiciuntur, tandem post annum & amplius appropinquant paludi Acherusiadi, ibi vero eos, quos læserunt, inclamant, & suppliciter petunt, vt permittantur egredi, & recipiantur. Et si aduersarijs suis hoc persuaserint, egrediuntur, & desinunt in pœnis versari: Sin minus, in ignitis istis fluuiis tam diu iactantur, donec ab ijs, quos læserunt, hoc impetrent. Qui vero excellenter sancte vixerunt, supra ascendunt in purissimas habitationes, vbi sine labore viuunt in futurum tempus. Qui vero mediocriter vixerunt, illi per Acherontem in paludem igni ardentem deuehuntur, vbi peccatorum pœnas exoluunt, & καθαιρόμενοι, hoc est, purgati, lustrati, seu expiati (ἀπολύονται)

Plato purgatorium primum construxit.

Purgatorium ignorat vetus Testamentum.

Plato de anima habet purgatoriū.

Plato in Gorgia de purgatorio.

absoluuntur seu redimuntur, si quid deliquerint. Deinde benefactorum præmia recipiunt, &c. Et lib. 11. Eusebius describit alium locum ex Gorgia Platonis, vbi repetit: Eos, qui sancte & iuste vixerunt, quando moriuntur, in beatorum Insulas, vbi in omni felicitate extra mala viuunt, abire: Qui vero impie & iniuste vixerunt, eos dicit in carcerem supplicij, quem Tartarum nominant, abire. Et hæc sunt, inquit, quæ auditu ego percepi, & credo vera esse. Inde vero, inquit, ego ratiocinor tale quid euenire, Cum quædam peccata sint curabilia, quod ex pœnis in altero seculo, quidam liberentur, quidam non. Et hæc Lector diligenter obseruet, Platonem de duobus locis, beatorum scilicet & damnatorum ex traditione aliquid accepisse, ipsum vero ex philosophicis ratiocinationibus tertium adiecisse. Rationes autem has affert, pro tertio seu medio statu defunctorum post hanc vitam: Sicut, inquit, in hac vita, qui puniuntur pro ratione delicti, ita puniuntur, vt vel vtilitatem emendationis ipsi inde accipiant, vel vt paradigmata fiant cæteris; ita in inferno etiam, qui peccarunt peccata ἰάσιμα quæ curari seu sanari possint, per dolores & cruciatus auxilium & emolumentum accipiunt. Non enim possunt aliter, nisi per cruciatus ab iniquitate liberari. Qui vero propter atrocitatem delictorum ἀνίατοι sunt, illis nihil prodest, sed exempla alijs fiunt, &c. Ex Poetis etiam sumit argumenta. Homerus enim Tantalum, Sysiphum & Tityum perpetuis cruciatibus in inferno subijcit: Thersitem vero, & alios prauos Idiotas non item. Altera vero Platonis ratio prorsus philosophica est, cum inquit; sicut corpora notas & stigmata etiam post mortem retinent, ita vitia imprimere animæ notas & maculas. Rhadamanthum igitur, quando animam corpore solutam videt prauis maculis fœdatam esse, iusto iudicio pronuntiare, an sit ἰάσιμος, quæ iuuari, & sanari possit, an vero ἀνίατος prorsus incurabilis. Atque ideo, inquit Plato, ego studeo, vt coram iudicio illo comparere possim, habens animam ὑγιεστάτην, prorsus sanam & mundam.

Rationes, quibus Plato medium statum defunctorum probat.
Prima ratio.
Testimonia Platonis poetica.
Secunda ratio.

Hæc in Platonis sententijs recte obseruata, & diligenter considerata, ostendunt, & verba, & sententias Pontificij purgatorij ex Philosophorum Scholis prodijsse vt Tertullianus non male dixerit, Philosophos esse Hæreticorum Patriarchas. Præcipue vero obseruandum est, Platonem, cum apud Ægyptios traditionem de duobus locis seu statibus mortuorum, quorum alter est beatorum, alter damnatorum, accepisset, ipsum postea ex philosophicis ratiocinationibus addidisse tertium statum seu locum defunctorum, dicit enim, ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιόνδε λογίζομαι. Et quidem eadem fundamenta habet cum Pontificijs, de maculis, quibus est animæ non perfecte mundæ, purgandis seu expiandis per ignem. Item, de cruciatibus post mortem satisfactorijs, vbi pœnitentia in vita non fuerit expleta, quodque ab alijs etiam ex pœnis illis liberari possint.

Purgatorium in philosophorum scholis natum.
Tertullian. Philosophi hæreticorum Patriarchæ.

Tota igitur structura Pontificij purgatorij extat in Platone, annis ante Christum natum quadringentis, ex philosophicis & poeticis fundamentis delineata. Et memorabile est, cum Eusebius istas Platonis sententias adducat, vt ostendat, etiam Philosophos habere quædam, quæ a doctrina Ecclesiæ non omnino sint absona, quod ipse ex Scriptura de duobus tantum statibus defunctorum loquatur, nihil addens de tertio siue de purgatorio. Sine dubio non omissurus hoc, si tunc doctrina de purgatorio in Ecclesia vel nota vel recepta fuisset.

Illud vero Philosophicum & Poeticum purgatorium Virgilius ex Platonicorum sententia, 6. Æneid. eleganter depinxit:

Virgilius de purgatorio.

Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes

Corporeæ excedunt pestes, penitusq; necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt: aliæ panduntur inanes,
Suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus.
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumque relinquit
Æthereum sensum, atque aurai simplicis ignem.

Augustinus.

Et Augustinus non dissimulat Platonicorum dogma esse, de pœnis purgatorii post mortem, de Ciuit. 21. cap. 13. Et cap 27. recitans illum versum Virgilij.

Quique sui memores alios fecere merendo.

Miratur etiam apud Virgilium inueniri illam sententiam, quod mortui viuentium suffragijs & meritis iuuentur, cum dogma illud extra Scripturam, ex Platonicorum Schola in Ecclesiam irrepserit.

Gentiles crediderunt mortuos sacrificiis viuorum iuuari.
Homerus.
Virgilius.

Secundo, in Gentiliū sacrificijs publica & recepta fuit persuasio, mortuorum animas viuētium exequijs, inferijs & sacrificijs releuari & adiuuari, vt ex Stygijs paludibus ad Campos Elysios in requiem & refrigerium deducerentur. Illas vero animas, quæ viuentium suffragijs destituerentur, vel in cruciatibus hærere, vel misere oberrare. Ita Elpenoris vmbra conqueritur apud Homerum, Odyss. 12. Et Palinurus apud Virgiliū, Æneid. 6. Sacrificia etiam Ethnicorum pro mortuis, adiunctis precibus & orationibus describuntur, Odyss. 11. Æneid. 5. Et Arnobius aduersus Gentes, libro 2. scribit: Magos spondere commendatitias habere se preces, quibus emollitæ, nescio quæ potestates, vias faciles præbeant, ad cælum contendentibus subuolare. Hetruriam etiam in Acheronticis libris polliceri, certorum animalium sanguine numinibus certis dato, animas à legibus mortalitatis educi & diuinas fieri, &c. Ingolstadienses scribunt, purgatorium extare apud Homerum Odyss. α & γ. Virgiliū Æneid. 6. Ouidium 2. Fastorum, Aristotelem Philosophum, libro secundo cap. 5. In Alcorano articulo decimo.

CAPVT II.

MACHABÆORVM PVRGATORIVM.

Ethnica superstitiones ad Iudæos proserpserūt.
Ritus in luctu mortuorum.

Tertio, ex illis Philosophorum ratiocinationibus, & ex superstitiosis Gentium sacrificijs, quæ vbique vsitata erant, cum quidem, sicut de charis absentibus, ita etiam de mortuis naturalis quædam cura & solicitudo animis nostris insita sit, ad Iudæos etiā huius opinionis contagiū quoddam inclinato iam Iudaismo serpere cœpit. Quanquā enim incisio carnis, & euulsio capillorum, in luctu mortuorum, expresse prohibita erant: Leuit. 19. Deut. 14. ex conuersatione tamen inter Gentes Israelitis etiam Prophetarum tempore illa vsurpari cœpta fuisse, ex Ieremiæ, cap 16. non obscure colligitur. Sicut a Gentibus etiam tibicines in funerum curatione mutuati sunt, Matth. 9 iuxta versum Poetæ.

Cantabat mœstis tibia funeribus

Orationes pro defunctis Machabæorum tempore.

Eadem ratione tandem post Prophetarum tempora etiam orationes & sacrificia pro mortuis, Iudæi imitari cœperunt circa annum 170 ante natum Christum, cuius exemplum extat, 2. Machabæorum 12. Id quod tū fieri cœpit, cum collapsa doctrina, & rebus omnibus, cum in Imperio, tum in templo perturbatissimis, Iudæi vna cum fœderibus etiam in lin-

 gua,

gua, appellationibus, moribus & ritibus, conformitatem cum Gentibus quærerent & affectarent: Sicut tota historia Machabæorũ ostendit. Quod enim Machabæus sacrificium pro mortuis fieri voluit, illud sine mandato Dei & sine vllo sanctorum exemplo fecit, si tamen fecit. Nam cum sacrificia per genera, per species, ad indiuidua vsque pro singulis casibus & necessitatibus, accurate, prolixe, & quidem scrupulose descripta extent in Mose, ne vna quidem syllaba de sacrificio aliquo pro mortuis, in toto Mose extat: Nec vllum exemplum sacrificij pro mortuis in tota Canonica Scriptura veteris Testamenti ostendi potest. Ita variæ formulæ & multa exempla piarum precationum extant in veteri Testamento. Sed de oratione pro mortuis, nec doctrina, nec mandatum, nec promissio, nec forma, nec exemplum vllum, in Canonica veteris Testamenti Scriptura inuenitur. Cumq; ex professo in veteri Testamento in multis locis funerum curatio, luctus & planctus mortuorum describatur, nihil prorsus vel de sacrificio, vel de oratione pro mortuis, vt à peccatis soluantur, legitur. Imò etiam post Prophetarum tempora, postquam Canon veteris Testamenti iam constitutus erat, cum in Hagiographis ex professo describatur Tobiæ pietas in curandis funeribus, & Syracides ex veterum collectaneis, pietatem, quæ mortuis à viuentibus exhibẽda sit, ex composito aliquot in locis describat, nec sacrificij nec orationis pro mortuis vlla ibi fit mentio. Quod enim Tob. 4. scribitur, panem tuum & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, non factum fuit propter purgatorium mortuorum, sed propter viuorum consolationem, qui in luctu erãt, sicut hæc ratio manifeste exprimitur & describitur, Ierem. 16. Et Hieronymus in commentarijs dicit, lugentibus ferre cibos morem fuisse & præparare conuiuium, quod Græci περίδειπνα vocant, & probat hoc ex 31. cap. Prouerbiorum. Circa postrema tandem tempora, sub inclinatione religionis Israeliticæ exemplum de Machabæo extat, idque solum & vnicum, atque extra Canonem veteris Testamenti, & Scriptoris etiam nec certi, nec probati, sicuti mox ostendemus. Et Iosephus cum Machabæorum historiam diligenter describat sacrificij istius pro mortuis nullam facit mentionem. Contra omnes igitur, quæ ex hoc loco texuntur disputationes, regula Tertulliani etiam in hac causa præiudicet. Id esse verum, quodcunq; primum, id esse adulterinum, quodcunq; posterius. Præstans quidem, strenuus & bonus vir fuit Machabæus: sed in negotijs religionis, sicut Augustinus venuste dicit, non valet: Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit, sed dicit Dominus. Nec mala intentione Machabæus hoc fecisse putandus est, & arrisit illud factum tunc multis, licet verbo Dei destitueretur, sicut Historicus etiam indicat. Sed Deus expresse dicit, Deut. 12. Non facietis singuli, quod vobis rectum videtur, sed quod ego præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas, nec quam, nec minuas.

Machabæus sacrificia fieri iubet pro mortuis.

Nec Moses.

Nec Prophetæ.

Nec Hagiographa de sacrificio pro mortuis.

Sed tempore Machabæorũ tandem.

Et ne talia exempla patrum ad imitationem trahantur, Deus in cap. 20. Ezech. expresso mandato hoc cauit. In præceptis Patrum vestrorum nolite incedere. Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulate & iudicia mea custodite. Et notum est, quid Christus respondeat ad argumentum illud, dictum est antiquis.

Tempora etiam illa, quibus Machabæus vixit, multa alia ex Gentilium ritibus, in Iudaismum inuehere cœperũt, idq; per ipsos Sacerdotes, quibus puritas doctrinæ & rituum custodienda mandata erat. Vt enim non dicam de impio Iasone, qui vt consumeretur summum sacerdotium, in gratiam Antiochi Gymnasium Ethnicum, Palæstram Ephebiam, &c. Hierosolymis condidit, & in sacrificium Herculis trecentas didrachmas publica legatione ad Antiochum misit. Ipsi certe reliqui sacerdotes ne[illegible]

Machabæorum ætate Iudæi Gentium ritus sunt imitati.

ctis sacrificijs legalibus, conformitatem cum Hellenismo affectasse aperte scribuntur, 2. Machab. 4. Et ipsa etiam legalia sacrificia, ad aucupandam Gentium gratiam, sacerdotes inflexisse historia non obscure ostendit. Nam 1. Machab. 7. sacerdotes Nicanori ostendunt holocausta, quæ pro rege idololatrico & hoste religionis Iudaicæ offerebāt. Et 1. Machab. 12. renouaturi fœdus cum Spartianis scribunt: Nos sine intermissione in diebus solemnibus memores sumus vestri in obsecrationibus & in sacrificijs, quæ offerimus, 2. Machab. 3. Onias vt regi se purgaret, hostiam obtulit pro salute Heliodori spoliatoris templi. Et cap. 13. Antiochus Eupator permittit Hierosolymis in templo sacrificium offerre. Ita Philo in legatione ad Caium scribit Augustum mandasse, suis sumptibus in templo Hierosolymitano, pro se mactari quotidianas victimas, taurum & agnos duos, quæ certe Mosaicæ legi non sunt consentanea. Imo affectatio illa Hellenismi, Machabæorum temporibus eousq; progressa est, quod Razias vir famę celebris, & pater Iudæorum appellatus, sibi ipsi exemplo inter Gentes vsitato & laudato, mortem consciuit, vsus argumētis Ethnicis: Eligens scilicet nobiliter mori potius, quam impijs subditus fieri, & contra natales suos indignis iniurijs agi. Rebus igitur, inter continuas bellorum turbas in Iudaica religione ita inclinatis, non mirū est etiā orationes & sacrificia pro mortuis, ex Hellenismi κακοζηλίᾳ, sine mandato & exemplo Canonicæ Scripturæ, Iudæos primum tentasse, & sacerdotes non abhorruisse. Nobis vero in Ecclesia, ex posterioribus inclinati, & tandem collapsi Iudaismi exemplo, sine Canonicæ Scripturę mandato & exemplo imitatio instituenda non est. Elegans enim est Cypriani sententia, quam Augustinus dicit sine dubitatione optimam esse, ostendens quid agendum sit, quando extra Canonicę Scripturæ auctoritatem exempla & consuetudines obijciuntur. Si ad diuinæ, inquit, traditionis caput & originem reuertamur, cessabit error humanus. Si enim canalis aquæ, qui prius copiose & pure profluebat, vel deficit, vel aquas turbatas vehat, certe ad fontem pergitur, vt noscatur an in venis seu in capite tale quid sit, an vero in medio itinere aliquid interciderit. idem etiam in ijs, quæ posterioribus temporibus in religionis negotijs acciderunt examinandis, recte, necessario & quidem tuto etiam fit.

Philo.

Razias αὐτόχειρ.

An imitandum Machabæi exemplum.

Cypriani [illegible] dictũ.

Porro auctor etiam historię illius de Machabæi sacrificio pro mortuis, nec Canonicus, nec probatus est. Libros enim Machabæorum non esse in Canone, in prima parte examinis ostendimus, nec istum veterum hoc iudicium fuit, sed & Gregorius Magnus, Moral lib. 19. scribit: De Machabæis proferamus testimonium, de libris non Canonicis, sed ad ædificationem editis. Et Lyranus de libris Machabæorum, inquit: Non sunt in Canone, leguntur tamen per constitutionem Romanæ Ecclesiæ. Ecclesia quidem propter historias martyrum eos legendos recepit, sed addidit; sicut Augustinus inquit, vt sobrie legantur. Et Hieron. de Apocryphis illis expresse dicit, legit hæc Ecclesia ad ædificationem plebis, non autem ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam, illorum quippe auctoritas ad roboranda ea, quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Et Cyprianus etiam dicit: Legi quidem hæc in Ecclesijs voluerunt, non tamen proferri ad auctoritatem ex his fidei confirmādam. Ergo factum illud Iudæis in libris illis laudatum, cum de eo nec doctrina, nec mandatum, nec promissio, nec exemplum in Scriptura Canonica extet, nec debet, nec potest nobis dogma Ecclesiasticū aut articulum fidei facere. Cumq; purgatorium in contentionem venerit, ex Machabæorum libris, vtpote Apocryphis, illud probari non potest. Hæc est [illegible] Ecclesiæ sententia de scriptis Apocryphis: Inter ipsos etiam libros Machabæorum magnum est discrimen. Primus enim liber grauiter

De auctoritate librorũ & historia Machabæi.

Augustin.

Hieron. de Apocryphis.

Cyprianus.

Discrimen in Machabæorũ libris.

scriptus

scriptus est: Secundus vero ex quinq; libris Iasonis cuiusdam Cyrenæi ab auctore incerto decurtatus est, stylo prorsus affectato, 2. Machabæor. 2. Atque inde cum easdem historias, quæ in primo descriptæ sunt, retexat, multa admiscet, vt de mirandis apparitionibus in conflictibus, quorum nec primus Machabæorum, nec Iosephus meminerunt. De numeris etiam interfectorum, cum primus liber modeste loquatur, secundus in immensum omnia exaggeret. In numeris etiam annorum, cap. & in quibusdam alijs historiis, non obscura contradictio secundi libri contra primum deprehenditur. De occultatione sacri ignis & arcæ commentitia quædam affert, quorum absque dubio, vel Ieremias, vel Esdras, aut Nehemias mentionem fecissent, si vera essent. Et fabulam esse, inde deprehenditur. Arcam enim, quam Scriptor hic conseruatum fuisse, fingit, Rabini conqueruntur in toto secundo templo defuisse. Certe de morte Antiochi non consentiunt sed contraria sunt, quæ scribuntur, 1. Machabæorum 6. & 2. Machabæorum 1. Ac mox etiam cap. 9. diuersum de eius morte scribitur. Item, Iudas occumbit, pugnans contra Bacchidem, anno regni Græcorum 152. sed 2. Machabæorum 9. Epistola Iudæ scripta, dicitur anno 188. Ergo 36. anno post mortem scripsisset. Ita contra historiæ fidem, dicuntur Iudæi, a Machabæor. 2. translati in Persidem cum in Chaldæam & Babylonia translati fuerint. Et quid opus est argumentis, cum ipse auctor secundi Machabæorum, scriptionem suam his verbis concludat: Et ego quidem si bene, & vt historiæ competit, hoc & ipse velim, sin autem minus digne, concedendum est mihi. Atque ideo Gelasius etiam cũ septuaginta Episcopis vnum tantum Machabæorum librum recepit. Valde impudentes itaque vel prorsus stulti essemus, si à tali Scriptore, qui etiam ipse sibi veniam, sicubi errarit, dari postulat, nouum dogma, de quo nulla testimonia in Canonicis Scripturis extant, nobis obtrudi pateremur.

Circumstantiæ historiæ, 2. Mach. 12.

Postremo, ipsam etiam descriptionem historiæ, 2. Machabæorum 12. considerabimus, vt quantum roboris habeat, liquido intelligi possit. Certum autem est eandem historiam, quæ 2. Machabæor. 12. narratur, describi etiam, 1. Machab. 5. vbi nulla vestigia commenti illius de sacrificio pro mortuis apparent, sed duo Sacerdotes præter vocationem & contra ducis inhibitionem, ex ambitione educentes exercitum contra Iamniam, cũ duobus millibus Israelitarum a Gorgia profligati & cæsi scribuntur. Illorum vero τῶν προπεπτωκότων, qui prius ciciderant, corpora, cum Machabæus post obtentam contra Gorgiam victoriam, ad sepulturam colligere statuisset, inuenta sunt (inquit auctor secundi Machabæorũ) sub tunicis interfectorum ἱερώματα, hoc est, quæ vel sacrificata vel consecrata erant idolis Iamniensiũ, cumq; hæc Iudæis lege interdicta essent, omnibus manifestum factum fuit, ipsos ob hãc causam corruisse. Iudas igitur pro concione populum adhortatus fuit, vt se conseruarent à peccatis, cũ sub oculis viderent, quæ prostratis accidissent propter peccatũ. Atque ita omnes ad preces cõuersi, ἠξίωσαν μὴ διὰ τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι: hoc est, rogauerunt, ne propter commissum illud à fratribus peccatum ipsi prorsus delerentur (ita enim Græcus textus habet.) Et Iudas misit pecuniam Hierosolymas, vt offerretur ibi sacrificiũ, quod in Leuitico hostia pro peccato appellatur. Et hactenus quidem Machabæus legi diuinæ cõsentanee fecit, quod orauit, ne ciuilum peccatum toti exercitui à Deo imputaretur, quodque ad auertẽdum ab exercitu reatum illius peccati, sacrificium pro peccato offerri curauit. De eo enim exempla extant in Canonicis Scripturis, Iosuæ 7. & Deut. 21. Sed Machabæus extra limites verbi Dei, ex suis priuatis ratiocinationib. longius progressus,

pro ipsis etiã defunctis orauit, & ἐξιλασμὸν, hoc est, expiationem per sacrificia etiam pro defunctorum peccatis fieri posse cogitauit. Quia enim duo millia virorum à Gorgia, 1. Machab. 5. prostrati fuerunt, Iudas etiam totidem drachmas bis mille scilicet in sacrificium pro ipsis misit. Et ne existimens ex doctrina, mandato seu exemplo legis diuinæ Machabæũ hoc fecisse, audi quomodo auctor historiæ totã rem narret, Machabæus inquit, διαλογιζόμενος de resurrectione, hoc est, ex suis quibusdã ratiocinationib. quas ex articulo resurrectionis ipse sibi texebat, hoc institu it. Et mox vocat ἐπίνοιαν ὁσίαν, hoc est, opinionem, excogitationem seu inuẽtionem (hanc enim esse vocabuli proprietatem eruditi norunt) pietatis specie velatam. Quodque vulgaris translatio legit (bene & religiose de resurrectione cogitans) Græcus textus habet ἀστείως. quod significat ciuile, festiuum, concinnum & plausibile, nouũ illud Machabæi institutum visum fuisse. Porro illæ etiã circumstantiç in historia expendantur. Qui enim occubuerant, illi extra vocationem & contra Ducis mandatum ex ambitione pugnauerant, ac idololatria contaminati, diuinæ vltioni subiecti fuerant, ita vt in ipsis peccatis occiderentur, priusquam pœnitentiam agere, & a Deo remissionem peccati accipere potuerunt. Quam atrox vero peccatum illud sit, quod 2. Machab. 12. describitur, manifeste indicat historia, Iosuæ capite septimo: Num vero illos in tam atroci peccato cæsos, Machabæus diceret cum pietate dormitionem accepisse, sicut Pontifici. ex vulgati translatione legunt & interpretantur? Nequaquam: Repugnaret enim hoc lege diuinæ & ipsi huic historiæ. Sed hæc est vera sẽtẽtia, quam ipse Græcus textus præbet: Machabæus sciuit & credidit articulum de resurrectione mortuorum. Considerabat autem quod illis, qui in pietate obdormiunt, optimum repositum sit χαριστήριον, hoc est, donum gratiæ, quod scilicet reddet ipsis Dominus in illo die, sicut Paulus inquit: Illa vero duo millia virorum non cum pietate dormierãt, sed in peccatis trucidati fuerant, & tamen sciebat illos etiam resurrecturos. Vt igitur in die iudicij & resurrectionis non damnarentur, propter peccata illa, in quibus mortui fuerant, sed donum salutis etiam accipere possent: cogitauit Machabęus, cum pro viuorum peccatis instituta essent in lege sacrificia & orationes, posse forsam etiam mortuorum peccata ita expiari. Et habuerunt quidem ratiocinationes illæ Machabæi speciem quandam pietatis (si ex hominum bonis intentionibus de religione aliquid statuendum esset) eo, quod mortuis bene cupiebat, sed nec doctrinam, nec mandatum, nec exemplum, hac de re in verbo Dei, Machabæus habuit. Idem enim sine dubio Dauid, Sauli & Absoloni defunctis præstitisset, si verbi Dei auctoritatem habuisset, sed luget ipsos, non autem vel orat vel sacrificat pro ipsis post mortem.

Et priuatis igitur suis διαλογισμοῖς, sicut historia inquit, Machabæus illud excogitauit. Ita vero non tantum præter, sed etiam contra verbum Dei fecit. Sacrificia enim pro viuis instituta erant, quod vero Machabæus illa etiam ad mortuos extendit, hoc fecit contra mandatum Dei quod diserte dicit: Non addas quicquam, nec minuas. Quod vero illis, qui sine pœnitentia & reconciliatione cum Deo in peccatis mortui erant, expiationem in altero seculo promittit, hoc contra totam sacram Scripturam pugnat. Et opinionem de opere operato in sacrificijs Leuiticis, quã magna contẽtione Epistola ad Hebræos refutat, tunc cœpisse irrepere historia hęc ostendit. Neque enim per se aut ipso opere sacrificia Leuitica conscientiam a peccatis emundare poterant, sed erant commonefactiones excitantes fidem, de victima venturi Messiæ, qua fide viui, qui lapsi erãt, veniam à Deo peccatorum petebant & accipiebant. Act. 10. Machabæus

vero,

A Machabæi tempore vsque ad Christum nō fuit Iudæis recepta pro mortuis sacrificandi consuetudo. Rabini post Christū cœperunt pro mortuis orare.

vero sacrificia illa expiationem peccatorum coram Deo, ex ipso opere operato impetrare arbitratus fuit. Ideo eorum etiam peccata, qui sine pœnitentia in peccatis mortui erant, per sacrificia post mortem solui posse cogitauit. quod cum ipsis fundamentis Scripturæ pugnare, certum est.

Et memorabile est, quod ex historijs probari non potest, post Machabæi tempora vsque ad Christum, institutū illud sacrificandi pro mortuis receptum vel vsurpatum fuisse apud Iudæos. Imo diuersum, exequiæ Lazari ostendunt, Ioan. 11. Rabini vero tandem post Christum excæcati & obturati, hoc arripuerunt. Sicut enim ex Razis exemplo, referente Lyrano, traditionem fecerunt, nō tantum licitum, verum etiam meritorium esse seipsum interficere, si quis timeat, ne magnitudine tormentorum superatus deficiat, vel ne in contemptum Dei ludibrio habeatur. Ita etiā ex Machabæi [illegible] & [illegible], sicut historicus appellat, memorias mortuorum Rabini tandem instituerūt. Habent enim adhuc hodie in Synagogis suis libellos memoriales, ex quibus nomina defunctorum singulis annis ter ex suggestu suo publice recitant. Et à præcentore postea additur oratio, vt Deus animarum illarū memor esse, atque eos in Paradisum, cum Abraham, Isaac & Iacob, collocare velit, &c.

Historia Machabæi nō patrocinatur purgatorio.

Hæc est historia de orationibus & sacrificijs pro mortuis, in senescentem & inclinatum iudaismum tandem inuectis. Quæ historia, quid aut quantum Pontificio purgatorio suffragari possit, ex his quę diximus manifestum esse potest. Cumque diserte fateantur Pontificij, se vnicum solum locum, qui quidem apertus sit, ex Scriptura pro purgatorio afferre posse, patet totam structuram purgatorij admodum ruinosam esse, cuius primum principium & fundamentum vacillet ac labascat. Imo non tantum præter, sed contra Scripturam sit. Et tamen illa ipsa Machabæi historia ne vna quidem scintillula indicium præbet ignis purgatorij, nec dicit animas ante resurrectionem igne torqueri, ex quib. cruciatibus per sacrificia liberandæ sint, sed resurrectionis meminit, & ne tunc pœnam meritam illi, qui in peccatis mortui fuerant, acciperent, ideo peccata defunctorū conatus fuit sacrificijs expiare, sed sine verbo Dei. Quod vero illi, qui in peccatis sine pœnitētia mortui sunt, post mortem per [illegible] orationes aut sacrificia a peccatis solui, quę Machabęi opinio [illegible], quidem Pontificij concedunt. Et falsum est quod Ingolstadienses fabulantur, textum loqui de resurrectione mystica a peccatis, circumstantiæ enim manifestæ sunt. Sed Pontificij potius, quam purgatorium amittant, malunt interpretationem resurrectionis ex Hymenæi & Phileti schola 2. Timoth. 2 petere. Nihil prorsus itaque veri subsidij Pontificio purgatorio ex Machabæi illa historia accedere potest, quā tamen ita cupide arripuerunt, vt etiam præter Græci sermonis fidem, ipsum textum ad purgatorium suum alicubi conformare conati sint, sicut collatio Græci textus & vulgatæ versionis ostendit. Et ne quid in illa historia ad Pontificium purgatorium necessarium deesse videretur, pro duobus [illegible] drachmarum, duodecim millia reposuerunt.

CAPVT III.

PVRGATORIVM EX APOCRYPHIS.

Quomodo & vnde figmētum purgatorij in nouo Testamento

Quarto, quia ostendimus, quomodo ex sacris Gentilium, & ex scholis Philosophorum, seminaria purgatorij in senescentem tandem & inclinatum iudaismum inuecta sint: videbimus iam porro, quomodo & vnde in noui etiam Testamenti Ecclesiam irrepserint. Quod enim Christus & Apostoli de Pontificio purgatorio nihil docuerint, postea liquido ostendemus.

mus mox enim sublatis ex hac terra Apostolis, per Apocrypha commenta sub nomine & prætextu ipsorum cœperunt talia, si nō vt credenda obtrudi, tamen vt disputanda spargi, quæ non multo post temporibus confirmata titulum cœperunt sibi arrogare Apostolicæ traditionis, sicut plerasque, quę citra Scripturam hoc titulo venditantur, ex Apocryphis fabulis originem sumpserunt, quod facile ostendi posset. Ita extant Hermæ cuiusdam, quam Pauli discipulum fuisse fingunt, scripta Apocrypha, ex quibus veteres eius, quod pastoris titulum præfert, propter sententias quasdam de Trinitate, aliquando mentionem faciunt. Feruntur præter alia Hermæ illius scripta magis fabulosa, vbi in visionibus anus quædā multas reuelationes dictitat. Et visione tertia pingitur Ecclesia, tanquam turris, in cuius ędificatione, quidam lapides circumciduntur, & aptātur, quidam vero reijciuntur, qua figura lapsi significantur. Hermas vero interrogat anum suam: an proiectis illis lapidibus nulla restet pœnitentia? Illa respondet, quasi ex Tripode: Habent quidem pœnitentiā, sed in hac turre non possunt conuenire, alio autem loco ponentur multo inferiori, & hoc cum cruciati fuerint, & impleuerint dies peccatorum suorum, & tunc illis continget transferri de pœnis, si cogitarint, hoc est pœnitentiam egerint de peccatis, idque propterea, quoniam perceperunt verbum, &c. Et hoc lector bene notet, quod purgatorium, quando sub nouo Testamento primum quasi de longe emicare cœpit, anile commentum ab anu personata profectum fuit.

extructum sit.

Hermæ scripta.

Anus profert purgatorium.

Ex simili lacuna etiam hoc scaturiit, quod viuorum orationibus mortui possint à peccatis liberari. Apocryphum enim commentum de actib. Andreæ Apostoli fingit, Andream, cum pro sene quodam lenone intercederet, dixisse, Domine tamen pro mortuis etiam obtinemus pietatem tuam, cur igitur hunc non saluares? Huc pertinet etiam Missa, quæ Iacobo tribuitur, in qua extat oratio pro mortuis.

Actus Andreæ Apostoli.

Et Irenæus libro primo, capit. decimooctauo scribit, quosdam sui temporis hæreticos, mittentes defunctorum capitibus oleum & aquam cum certis inuocationibus, ita defunctorum animabus promisisse redemptionem.

Valde antiqua igitur est purgatorij traditio, sed qualis & vnde sit, diligenter consideretur.

CAPVT IV.

ORIGENIS PVRGATORIVM.

Quinto circa annum Domini 200. in schola Alexandrina, alia, & noua purgatorij fundamēta, extra Scripturam, ex fabulosis traditionibus substrui cœperunt. Clemens enim Alexandrinus, duo valde perniciosa mala in Ecclesiam inuexit, de quibus tamen ipse gloriatur, 1. Stromat. Cœlestem siquidem veritatem admiscuit Philosophiæ decretis, Et quicquid titulum traditionis habere audiuit, statim tāquam Apostolicum arripuit & consignauit. Nam & libro sexto ex apocryphis Petri & Pauli contendit probare, sicut Sancti veteris Testamenti, per legem Mosaicam saluati sunt, ita Græcos per Philosophiam saluatos esse. Ex eodem fonte nō tantum recitat, sed multis argumentis confirmare cōatur, libro sexto, Christum & Apostolos impijs apud inferos annuntiasse Euangelium, vt non manerent in damnatione, sed conuerterentur post mortem, qui in vita Euangelium audire non potuerunt. Et libro quarto dicit: Siue hic, siue alibi agatur pœnitētia, nullus enim locus vacat misericordia Dei. Ita lib. 6. [illegible] cessabunt supplicia post hāc vitā. Ex istis initijs Origenes postea mirabilia de purgatorio fabricauit paradoxa, sicut fieri solet,

Clemens Alexandrinus Seminaria purgatorij.

quando

Origenis paradoxa de purgatorio.

quando a verbo Dei disceditur. Finxit enim varias animarum post hanc vitam purgationes & à pœnis liberationes sicut Augustinus de hæresib. scribit. Malos etiam qui in flagitiis, facinoribus, sacrilegiis & impietatib. quamlibet maximis, hanc vitam finierant, imo ipsum Diabolum & Angelos eius quamuis post longissima tempora, purgatos atque liberatos, regno Dei lucique restitui. Hæc Augustin. Ex ipsis vero Origenis scriptis quæ extant, colligitur, quod senserit, omnes quantumcunque pios, post hanc vitam igne purgandos esse. Nam Homil. 8 in Leuit. vbi de purificatione puerperarū textum allegorizat, inquit: Donec sumus in carne positi, ad liquidum, puri esse non possumus, nisi futuri seculi tempus affuerit, in quo die, qui viriliter egerit, statim in ipso aduētu futuri seculi [illegible]gatur. Si vero non viriliter aduersus peccatum pugnauit, iste transit septimanam vnam & alterā, & tertia demum apparente purgatur ab immunditia. Homil. 25 in Nū. inquit. Requiretur diligenter cum exierimus: qd vnusquisque deferat, si aurum, argētum, ferrum, plumbum, lignum &c. Probantur omnia hæc, quæ per ignem, per ignem, quæ per aquam, per aquam: Ergo purificatione indiget omnis, qui exierit de prœlio [illegible], quia nemo mundus, qui de hac vita exit: Omnes ergo purificationibus indigemus: Multæ vero & diuersæ nos manent purificationes. Sed mystica hęc sunt & ineffabilia. Quis enim enarrabit quę sint purificationes, quę parento Petro, Paulo, & similibus, &c. In Exodū, Homilia 6 allegorizans talentum plumbi ex Zacharia, inquit: iniqui vt plumbum de[illegible]rguntur: Sancti vero super aquas ambulant, quia peccatorum pondere non grauantur: Sed tamen Petrus non ita, sicut Christus super aquas incedit, Habuit enim aliquid de plumbo. Igitur qui saluus fit, per ignē saluus fit, vt si quid de plumbo habuerit admixtum, id ignis exco[illegible] vt omnes aurum bonum efficiantur. Veniendum est ergo omnibus ad ignem & ad cōflatorium, Malach. 3. parū plumbi paruo igni purgatur, plus plumbi, plus exuritur. In Ieremiam Homilia 12. Si post fundamen[illegible] non solum aurum superædificaueris, verum & ligna, stipulam, q[illegible] vis fieri, cum anima seiūcta fuerit à corpore? Vtrum ingredi vis [illegible] cum lignis & stipulis tuis, vt polluas regnum Dei? An propter stipulas foris residere, & pro auro nihil mercedis accipere? Sed neq[illegible] hoc [illegible] est. Quid igitur sequitur, nisi vt propter ligna ignis tibi detur, qui consumat stipulam. Idem in Psalm. trigesimūoctauū: Virtus animam [illegible] facit, peccatum vero eam crassam & carneam efficit. Lebetes igitur vel cacabi Ezechielis, flammis succēsi, lignis & stipula inflammati, nos su[illegible]pient. Virga ergo emendeeris, vt nō indigeas cacabo succenso. Idē in 11 c. ad Romanos: Qui verbi Dei purificationes spreuerit, tristibus & pœnalibus purificationibus se reseruat, vt ignis gehennæ in cruciatibus purget, quem nec Apostolica doctrina, nec Euangelicus sermo purgauit. Verum hæc ipsa purgatio, quę per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantisue seculis de peccatoribus exigat cruciatus, solus scire potest [illegible], cui pater omne iudicium tradidit, qui ita diligit creaturam suam, [illegible] ea se humiliarit, Philip. 3. Sed huiusmodi sensus velut mysterium [illegible] silentio tegantur, nec passim proferantur. Has sententias ex Origene [illegible] adscripsi, vt Lector consideret, quorsum Apocryphæ traditiones [illegible] Clementem & mixtura Theologiæ cum decretis Philosophiæ [illegible] te instituta, tandem euaserint.

Purgatorium Origenianum omnibus mortuis commune.

Nota. Purgatorium non fuit publicum dogma.

Purgatorium Origenis nulla admittit pro defunctis suffragia

Porro Origenicum purgatorium, nullas admittit [illegible] euationes [illegible] tiones aut liberationes, per orationes aut opera viuentium [illegible] quemq. pro se pœnas capiare, cruciatibus exoluere, & flamm[illegible] peccata sua in purgatio Origenico necesse est. Et quādo [illegible] suo, & expurgatio illa per pœnas perfecta est, tunc purgati restit[illegible]

[illegible] & regno Dei. Obseruet autem Lector, cum [illegible] ex Apocryphis locum pœnitentiæ in alteram etiam vitam transponere [illegible] talet, & disputandi gratia dubitatiue dixisset, [illegible] in [illegible] post hanc vitam: [illegible] Origenes, mox [illegible] fecit, & pet[illegible] in Scriptura quæsiuit, [illegible] verbo Dei, ex priuatis cogitationibus aliquid [illegible] tando [illegible]gere. Ita cum Lactantius de purgatorijs Virg[illegible] 6. [illegible] dixisset: Hæc propemodum vera sunt posteri [illegible] Hæc prorsus vera [illegible]nt.

Atque hæc est Origenicum purgatorium, ex Platonicis [illegible] exurendis maculis peccati, & ex Apocryphis fabulis, quæ in [illegible] tulum traditionum habent, [illegible] & contra Scripturam [illegible] autē hæc Origenici purgatorij [illegible]. Primo, post hanc vitam [illegible] locum pœnitentiæ, seu reconciliationis cum Deo. Secundo, Peccata non remissione deleri in hac vita siue ex gratia condonari [illegible] pœn[illegible] hac [illegible], siue post hanc [illegible] cruciatu ignis expiari, expurgari & quasi excoqui. Tertio pœnas in futuro seculo esse expiatorias & purgatorias. Quarto, Esse liberationē ex pœnis futuri seculi. Quinto, Cum nemo in hac vita mundus sit a sordibus peccati, ideo omnes etiam sanctissimos post hanc vitam flammis purgatorij ignis expiandos & expurgandos esse, priusquam in regnum Dei admittantur. Sexto, Etiam impijssimos, imo ipsum Diabolum, longissimi temporis cruciatibus, purgari & à pœnis liberari posse. Hęc Origenica [illegible] diu in Ecclesijs iactata, & varie disputata sunt. Et Græci quidem scriptores, licet ad Origenicas illas purgationes alicubi alludant, raro tamen & valde leuiter, Origenicas illas scintillas suis disputationibus ventilant, sicut Gregorius Nyssenus alicubi facit. Tandem vero in Græca Ecclesia in quinta generali Synodo Origenicum illud purgatorium (sicut Græci in Apologia sua de purgatorio, quam [illegible] Concilio obtulerunt, recitant) circa annum 550 interposita [illegible] auctoritate, prorsus explosum & restinctum fuit, ita vt post illud tempus in Græca Ecclesia non potuerit rursus accendi. Testantur autem Græci in illa Apologia non tantum illam Origenis opinionem [illegible], qua impijs & ipsis etiam Diabolis liberationem [illegible] ex pœnis gehennę promisit, sed [illegible] fundamentum in quinta illa Synodo explosum & subuersum fuisse, quasi peccata non [illegible] ex gratia condonentur, sed per pœnas & cruciatus ignis [illegible] expurgentur post vitam. Sed in [illegible] Tomis conciliorum [illegible] omnia sepulta sunt, quia nec pro aris, nec pro focis papisticis, esset, purgatorium [illegible] extingui.

Capita purgatorij Origenici.

Græca Ecclesia purgatorium Origenis explosit.

CAPVT V.

LATINORVM PVRGATORIVM ex Origene.

Sexto, in Latinis vero Ecclesijs Origenicum illud de purgatorio commentum pluribus arrisit, & maiori etiam contentione disputatum fuit. [illegible] enim obseruatio [illegible], quod Origenis phant[illegible] & occasionem dederit fingendi purgatorium. Licet [illegible] & pietatis [illegible] ex purgatorijs illis [illegible], quia [illegible] crassa erant, multa resecarent: aliquid tamen ex illa agitatione disputationum & opinionum de pœnis purgatorijs post hanc vitam, in Latinis Ecclesijs, hæsit, partim in vulgi superstitionib. partim [illegible] disputationibus, quod paulatim consuetudine [illegible] stabilitum [illegible] dogma & articulum [illegible]

Orig. commentum de purgatorio in Latina Ecclesia hæsit.

Plato in Gorgia de purgatorio.

absoluuntur seu redimuntur, si quid deliquerint. Deinde benefactorum præmia recipiunt, &c. Et lib. 12. Eusebius describit alium locum ex Gorgia Platonis, vbi repetit: Eos, qui sancte & iuste vixerunt, quando moriuntur, in beatorum Insulas, vbi in omni felicitate extra mala viuunt, abire: Qui vero impie & iniuste vixerunt, eos dicit in carcerem supplicij, quem Tartarum nominant, abire. Et hæc sunt, inquit, quæ auditu ego percepi, & credo vera esse. Inde vero, inquit, ego ratiocinor tale quid euenire, Cum quædam peccata sint curabilia, quod ex pœnis in altero seculo, quidam liberentur, quidam non. Et hæc Lector diligenter obseruet, Platonem de duobus locis, beatorum scilicet & damnatorum ex traditione aliquid accepisse, ipsum vero ex philosophicis rationationibus tertium adiecisse. Rationes autem has affert, pro tertio seu medio statu defunctorum post hanc vitam: Sicut, inquit, in hac vita, qui puniuntur pro ratione delicti, ita puniuntur, vt vel vtilitatem emendationis ipsi inde accipiant, vel vt paradigma fiant cæteris; ita in inferno etiam, qui peccarũt peccata ἰάσιμα quæ curari seu sanari possunt, per dolores & cruciatus auxilium & emolumentum accipiunt. Non enim possunt aliter, nisi per cruciatus ab iniquitate liberari. Qui vero propter atrocitatem delictorum ἀνίατοι sunt, illis nihil prodest, sed exẽpla alijs fiunt, &c. Ex Poetis etiam sumit argumenta. Homerus enim Tantalum, Sysiphum & Tityum perpetuis cruciatibus in inferno subijcit: Thersitem vero, & alios prauos Idiotas non item. Altera vero Platonis ratio potius philosophica est cum inquit; sicut corpora notas & stigmata etiam post mortem retinent; ita vitia imprimere animæ notas & maculas. Rhadamantum igitur, quando animam corpore solutam videt prauis maculis fœdatam esse, iusto iudicio pronunciare, an sit ἰάσιμος, quæ iuuari, & sanari possit, an vero ἀνίατος penitus incurabilis. Atq; ideo, inquit Plato, ego studeo, vt coram iudicio illo comparere possim, habens animam ὑγιεστάτην, prorsus sanam & mundam.

Rationes, quibus Plato medium statum defunctorum probat.
Prima ratio
Testimonia Platonis poetica.
Secunda ratio.

Hæc in Platonis sententijs recte obseruata, & diligenter considerata, ostendunt, & verba, & sententias Pontificij purgatorij ex Philosophorum Scholis prodijsse vt Tertullianus non male dixerit, Philosophos esse Hæreticorum Patriarchas. Præcipue vero obseruandum est, Platonem, cum apud Ægyptios traditionem de duobus locis seu statibus mortuorum, quorum alter est beatorum, alter damnatorum, accepisset, ipsum postea ex philosophicis ratiocinationibus addidisse tertium statum seu locum defunctorum; dicit enim, ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιόνδε λογίζομαι. Et quidem eadem fundamenta habet cum Pontificijs, de maculis scilicet animæ non perfecte mundæ, purgandis seu expiandis per ignem, Item, de cruciatibus post mortem satisfactorijs, vbi pœnitentia in vita non fuerit expleta, quodque ab alijs etiam ex pœnis illis liberari possint.

Purgatorium in philosophorum scholis natum.
Tertullian.
Philosophi hæretici & Patriarchæ.

Tota igitur structura Pontificij purgatorij extat in Platone, annis ante Christum natum quadringẽtis, ex philosophicis & poeticis fundamentis delineata. Et memorabile est, cum Eusebius istas Platonis sententias adducat, vt ostendat, etiam Philosophos habere quædam, quæ a doctrina Ecclesiæ non multum sint absona, quod ipse ex Scriptura de duobus tantum statibus defunctorum loquatur, nihil addẽs de tertio siue de purgatorio, haud dubie non omissurus hoc, si tunc doctrina de purgatorio in Ecclesia vel nota vel recepta fuisset.

Illud vero Philosophicum & Poeticum purgatorium Virgilius ex Platonicorum sententia, 6. Æneid. eleganter depinxit:

Virgilius de purgatorio.

Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes

Corporeæ excedunt pestes, penitusque necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt: aliæ panduntur inanes,
Suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arva tenemus.
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Æthereum sensum, atque auraï simplicis ignem.

Augustinus. Et Augustinus non dissimulat Platonicorum dogma esse, de pœnis purgatorii post mortem, de Ciuit. 21. cap. 13. Et cap. 27. recitans illum versum Virgilij.

Quique sui memores alios fecere merendo.

Miratur etiam apud Virgilium inueniri illam sententiam, quod mortui viuentium suffragijs & meritis iuuentur, cum dogma illud extra Scripturam, ex Platonicorum Schola in Ecclesiam irrepserit.

Gentiles crediderunt mortuos sacrificiis viuorum iuuari. Secundo, in Gentiliū sacrificijs publica & recepta fuit persuasio, mortuorum animas viuētium exequijs, inferijs & sacrificijs releuari & adiuuari, vt ex Stygijs paludibus ad Campos Elysios in requiem & refrigerium deducerentur. Illas vero animas, quæ viuentium suffragijs destituerentur, vel in cruciatibus hærere, vel misere oberrare. Ita Elpenoris vmbra conqueritur apud Homerum, Odyss. 12. Et Palinurus apud Virgiliū, Æneid. 6. *Homerus. Virgilius.* Sacrificia etiam Ethnicorum pro mortuis, adiunctis precibus & orationibus describuntur, Odyss. 11. Æneid. 5. Et Arnobius aduersus Gentes, libro 2. scribit: Magos spondere commendatitias habere se preces, quibus emollitæ, nescio quæ potestates, vias faciles præbeant, ad cælum contendentibus subuolare. Herruriam etiam in Acheronticis libris polliceri, certorum animalium sanguine numinibus certis dato, animas a legibus mortalitatis educi & diuinas fieri, &c. Ingolstadienses scribunt, purgatorium extare apud Homerum Odyss. κ & γ. Virgiliū Æneid. 6. Ouidium 2. Fastorum, Aristotelem Philosophum, libro secundo cap. 5. In Alcorano articulo decimo.

CAPVT II.

MACHABÆORVM PVRGATORIVM.

Ethnicæ superstitiones ad Iudæos proserpserūt. Tertio, ex illis Philosophorum ratiocinationibus, & ex superstitiosis Gentium sacrificijs, quæ vbique vsitata erant, cum quidem, sicut de charis absentibus, ita etiam de mortuis naturalis quædam cura & solicitudo animis nostris insita sit, ad Iudęos etiā huius opinionis contagiū quodam inclinato iam Iudaismo serpere cœpit. *Ritus in luctu mortuorum.* Quanqua enim incisio carnis, & euulsio capillorum, in luctu mortuorum, expresse prohibita erant: Leuit. 19. Deut. 14. ex conuersatione tamen inter Gentes Israelitis etiam Prophetarum tempore illa vsurpari cœpta fuisse, ex Ieremiæ, cap 16. non obscure colligitur. Sicut a Gentibus etiam tibicines in funerum curatione mutuati sunt, Matth. 9 iuxta versum Poetæ.

Cantabat mœstis tibia funeribus

Orationes pro defunctis Machabæorum tempore. Eadem ratione tandem post Prophetarum tempora etiam orationes & sacrificia pro mortuis, Iudæi imitari cœperunt, circa annum 170 ante natum Christum, cuius exemplum extat 2. Machabæorum 12. Id quod tū fieri cœpit, cum collapsa doctrina, & rebus omnibus, cum in Imperio, tum in templo perturbatissimis, Iudæi vna cum fœderibus etiam in lin-

gua, appellationibus, moribus & ritibus, conformitatem cum Gentibus quærerent & affectarent. Sicut tota historia Machabæorũ ostendit. Quod enim Machabæus sacrificium pro mortuis fieri voluit, illud sine mandato Dei, & sine vllo sanctorum exemplo fecit, si tamen fecit. Nam cum sacrificia per genera, per species, ad indiuidua vsque pro singulis casibus & necessitatibus, accurate, prolixe, & quidem scrupulose descripta extent in Mose, ne vna quidem syllaba de sacrificio aliquo pro mortuis, in tota Mose extat: Nec vllum exemplum sacrificij pro mortuis in tota Canonica Scriptura veteris Testamenti ostendi potest. Ita variæ formulæ & multa exempla piarum precationum extant in veteri Testamento: Sed de oratione pro mortuis, nec doctrina, nec mãdatum, nec promissio, nec forma, nec exemplum vllum, in Canonica veteris Testamenti Scriptura inuenitur. Cumq; ex professo in veteri Testamento in multis locis piaturnerum curatio, luctus & planctus mortuorum describantur, nihil prorsus vel de sacrificio, vel de oratione pro mortuis, vt à peccatis soluantur, legitur. Imo etiam post Prophetarum tempora, postquam Canon veteris Testamenti iam constitutus erat, cum in Hagiographis ex professo describatur Tobiæ pietas in curandis funeribus, & Syracides ex veterum collectaneis, pietatem, quæ mortuis à viuentibus exhibẽda sit, ex composito aliquot in locis describat, nec sacrificij nec orationis pro mortuis vlla ibi fit mentio. Quod enim Tob. 4. scribitur, panem tuum & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, non factum fuit propter purgatorium mortuorum, sed propter viuorum consolationem, qui in luctu erãt, sicut hæc ratio manifeste exprimitur & describitur, Ierem. 16. Et Hieronymus in commentarijs dicit, lugentibus ferre cibos morem fuisse & præparare conuiuium, quod Græci περίδειπνα vocant, & probat hoc ex 31. cap. Prouerbiorum. Circa postrema tantum tempora, sub inclinatione religionis Israeliticæ exemplum de Machabæo extat, idque solum & vnicum, atque extra Canonem veteris Testamenti, & Scriptoris etiam nec certi, nec probati, sicuti mox ostendemus. Et Iosephus cum Machabæorum historiam diligenter describat sacrificij istius pro mortuis nullam facit mentionem. Contra omnes igitur, quæ ex hoc loco texuntur disputationes, regula Tertulliani etiam in hac causa præiudicet, id esse verum, quodcunq; primum, id esse adulterinum, quodcunq; posterius. Præstans quidem, strenuus & bonus vir fuit Machabæus: sed in negotijs religionis, sicut Augustinus venuste dicit, non valet: Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit, sed dicit Dominus. Nec mala intentione Machabæus hoc fecisse putandus est, & arrisit illud factum tunc multis, licet verbo Dei destitueretur, sicut Historicus etiam indicat. Sed Deus expresse dicit, Deut. 12. Non facietis singuli, quod vobis rectum videtur, sed quod ego præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.

Machabæus sacrificia sine mandato & exemplo fecit. *Nec Moses.* *Nec Prophetæ.* *Nec Hagiographa de sacrificio pro mortuis.* *Sed tempore Machabæorũ tandem.*

Et ne talia exempla patrum ad imitationem trahantur, Deus in c. 20. Ezech. expresso mandato hoc cauit. In præceptis Patrum vestrorum nolite incedere. Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulate & iudicia mea custodite. Et notum est, quid Christus respondeat ad argumentum illud, dictum est antiquis.

Tempora etiam illa, quibus Machabæus vixit, multa alia ex Gentilium ritibus, in Iudaismum inuehere cœperũt, idq; per ipsos Sacerdotes, quibus puritas doctrinæ & rituum custodienda mandata erat. Vt enim non dicam de impio Iasone, qui vt consumeretur summum sacerdotium, in gratiam Antiochi Gymnasium Ethnicum, Palæstram Ephebiam, &c. Hierosolymis condidit, & in sacrificium Herculis trecentas didrachmas publica legatione ad Antiochum misit. Ipsi certe reliqui sacerdotes ne-

Machabæorum ætate Iudæi Gentium ritus sunt imitati.

ctis

ctis sacrificijs legalibus, conformitatem cum Hellenismo affectasse aperte scribuntur, 2. Machab. 4. Et ipsa etiam legalia sacrificia, ad aucupandam Gentium gratiam, sacerdotes inflexisse historia non obscure ostendit. Nam 1. Machab. 7. sacerdotes Nicanori ostendunt holocausta, quæ pro rege idololatrico & hoste religionis Iudaicæ offerebāt. Et 1. Machab. 12. renouaturi fœdus cum Spartianis scribunt: Nos sine intermissione in diebus solemnibus memores sumus vestri in obsecrationibus & in sacrificijs, quæ offerimus, 2. Machab. 3. Onias vt regi se purgaret, hostiam obtulit pro salute Heliodori spoliatoris templi. Et cap. 13. Antiochus Eupator permittit Hierosolymis in templo sacrificium offerre. Ita Philo in legatione ad Caium scribit: Augustum mandasse, suis sumptibus in templo Hierosolymitano, pro se mactari quotidianas victimas, taurum & agnos duos, quæ certe Mosaicæ legi non sunt consentanea. Imo affectatio illa Hellenismi, Machabæorum temporibus eousq; progressa est, quod Razias vir famę celebris, & pater Iudæorum appellatus, sibi ipsi exemplo inter Gentes vsitato & laudato, mortem consciuit, vsus argumētis Ethnicis: Eligens scilicet nobiliter mori potius, quam impijs subditus fieri, & contra natales suos indignis iniurijs agi. Rebus igitur, inter continuas bellorum turbas in Iudaica religione ita inclinatis, non mirū est etiā orationes & sacrificia pro mortuis, ex Hellenismi ζήλῳ, sine mandato & exemplo Canonicæ Scripturæ, Iudam primum tentasse, & sacerdotes non abhorruisse. Nobis vero in Ecclesia, ex posterioribus inclinati, & tandem collapsi Iudaismi exemplo, sine Canonicæ Scripturę mandato & exemplo imitatio instituenda non est. Elegans enim est Cypriani sententia, quam Augustinus dicit sine dubitatione optimam esse, ostendens quid agendum sit, quando extra Canonicę Scripturæ auctoritatem exempla & consuetudines obijciuntur. Si ad diuinæ, inquit, traditionis caput & originem reuertamur, cessabit error humanus. Si enim canalis aquæ, qui prius copiose & pure profluebat vel deficiat vel aquas turbidas vehat, certe ad fontem pergitur, vt noscatur an in venis seu in capite tale quid sit, an vero in medio itinere aliquid irrepserit: idem etiam in ijs, quæ posterioribus temporibus in religionis negotijs accidebant communiandis, recte, necessario & quidem tuto etiam fit.

Porro auctor etiam historię illius de Machabęi sacrificio pro mortuis, nec Canonicus, nec probatus est. Libros enim Machabæorum non esse in Canone, in prima parte examinis ostendimus, nec tātum veterum hoc iudicium fuit, sed & Gregorius Magnus, Moral. lib. 18. scribit: De Machabæis proferamus testimonium, de libris non Canonicis, sed ad ædificationem editis. Et Lyranus de libris Machabæorum, inquit: Non sunt in Canone, leguntur tamen per constitutionem Romanæ Ecclesiæ. Ecclesia quidem propter historias martyrum eos legendos recepit, sed addidit; sicut Augustinus inquit, vt sobrie legantur. Et Hieron. de Apocryphis illis expresse dicit, legit hæc Ecclesia ad ædificationem plebis, non autem ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam illorum, quippe auctoritas ad roboranda ea, quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Et Cyprianus etiam dicit: Legi quidem hæc in Ecclesijs voluerunt, non tamē proferri ad auctoritatem ex his fidei confirmandam. Ergo factum illud Iudæis in libris alijs laudatum, cum de eo nec doctrina, nec mandatum, nec promissio, nec exemplum in Scriptura Canonica extet, nec debet, nec potest nobis dogma Ecclesiastici aut articulum fidei facere, cumq; purgatorium in contentionem venerit, ex Machabæorum libris, vtpote Apocryphis illud probari non potest. Hæc est veteris Ecclesiæ sententia de scriptis Apocryphis: Inter ipsos etiam libros Machabæorum magnum est discrimen. Primus enim liber grauiter scriptus

Philo.

Razias αὐτόχειρ.

Antiquitandum Machabæi exemplum.

Cypriani sententia.

De auctoritate librorū & historia Machabæi.

Augustin. Hieron. de Apocryphis. Cyprianus.

Discrimen in Machabæorū libris.

ſcriptus eſt: Secundus vero ex quinq; libris Iaſonis cuiuſdam Cyrenæi ab auctore incerto decurtatus eſt, ſtylo prorſus affectato, 2. Machabæor. 2. Atque inde cum eaſdem hiſtorias, quæ in primo deſcriptæ ſunt, retexat, multa admiſcet, vt de mirandis apparitionibus in conflictibus, quorum nec primus Machabæorum, nec Ioſephus meminerunt. De numeris etiam interfectorum, cum primus liber modeſte loquatur, ſecundus in immenſum omnia exaggeret. In numeris etiam annorum, cap. 1. & in quibuſdam alijs hiſtorijs, non obſcura contradictio ſecundi libri cōtra primum deprehenditur. De occulatione ſacri ignis & arcæ commentitia quædam affert, quorum abſque dubio, vel Ieremias, vel Eſdras, aut Nehemias mentionem feciſſent, ſi vera eſſent. Et fabulam eſſe, inde deprehenditur. Arcam enim, quam Scriptor hic conſeruatum fuiſſe, fingit, Rabini conqueruntur in toto ſecundo templo defuiſſe. Certe de morte Antiochi non conſentiunt ſed contraria ſunt, quæ ſcribuntur, 1. Machabæorum 6. & 2. Machabæorum 1. Ac mox etiam cap. 9. diuerſum de eius morte ſcribitur. Item, Iudas occumbit, pugnans contra Bacchidem, anno regni Græcorum 152. ſed 2. Machabæorum 9. Epiſtola. Iudæ ſcripta, dicitur anno 188. Ergo 36. anno poſt mortem ſcripſiſſet. Ita contra hiſtoriæ fidem, dicuntur Iudæi, 2. Machabæor. 2. tranſlati in Perſidem cum in Chaldæam & Babylonia tranſlati fuerint. Et quid opus eſt argumentis, cum ipſe auctor ſecundi Machabæorum, ſcriptionem ſuam his verbis concludat: Et ego quidem ſi bene, & vt hiſtoriæ competit, hoc & ipſe velim, ſin autem minus digne, concedendum eſt mihi. Atque ideo Gelaſius etiam cū ſeptuaginta Epiſcopis vnum tantum Machabæorum librum recepit. Valde imprudentes itaque vel prorſus ſtulti eſſemus, ſi à tali Scriptore, qui etiam ipſe ſibi veniam, ſicubi errarit, dari poſtulat, nouum dogma, de quo nulla teſtimonia in Canonicis Scripturis extant, nobis obtrudi pateremur.

Circumſtantia hiſtoria, 2. Mach. 12.

Poſtremo, ipſam etiam deſcriptionem hiſtoriæ, 2. Machabæorum 12. conſiderabimus, vt quantum roboris habeat, liquido inteligi poſſit. Certum autem eſt eandem hiſtoriam, quæ 2. Machabæor 12. narratur, deſcribi etiam, 1. Machab. 5. vbi nulla veſtigia commenti illius de ſacrificio pro mortuis apparent, ſed duo Sacerdotes præter vocationem & contra ducis inhibitionem, ex ambitione educentes exercitum contra Iamn[illegible] cū duobus millibus Iſraelitarum a Gorgia profligati & cæſi ſcribuntur. Illorum vero τῶν προπεπτωκότων, qui prius ceciderant, corpora, cum Machabæus poſt obtentam contra Gorgiam victoriam, ad ſepulturam colligere ſtatuiſſet, inuenta ſunt, inquit auctor ſecundi Machabęorū, ſub tunicis interfectorum ἱερώματα, hoc eſt, quæ vel ſacrificata vel conſecrata erant idolis Iamnienſiū, cumq; hæc Iudæis lege interdicta eſſent, omnibus manifeſtum factum fuit, ipſos ob hāc cauſam corruiſſe. Iudas igitur pro concione populum adhortatus fuit, vt ſe conſeruarent à peccatis, cū ſub oculis viderent, quæ proſtratis accidiſſent propter peccatū. Atque ita omnes ad preces cōuerſi, ἠξίωσαν μὴ διὰ τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι: hoc eſt, rogauerunt, ne propter commiſſum illud à fratribus peccatum ipſi prorſus delerentur (ita enim Græcus textus habet) Et Iudas miſit pecuniam Hieroſolymas, vt offerretur ibi ſacrificiū, quod in Leuitico hoſtia pro peccato appellatur. Et hactenus quidem Machabęus legi diuinę cōſentanee fecit, quod orauit, ne ciuilem peccatum toti exercitui à Deo imputaretur, quodque ad auertēdum ab exercitu reatum illius peccati, ſacrificium pro peccato offerri curauit. De eo enim exempla extant in Canonicis Scripturis, Ioſuæ 7. & Deut. 21. Sed Machabæus extra limites verbi Dei, ex ſuis priuatis ratiocinationib. longius progre[illegible]

pro

pro ipsis etiã defunctis orauit, & ἐξιλασμὸν, hoc est, expiationem per sacrificia etiam pro defunctorum peccatis fieri posse cogitauit. Quia enim duo millia virorum à Gorgia, 1. Machab. 5. prostrati fuerunt, Iudas etiam totidem drachmas bis mille scilicet in sacrificium pro ipsis misit. Et ne existimens ex doctrina, mandato seu exemplo legis diuinæ Machabæũ hoc fecisse, audi quomodo auctor historiæ totã rem narret, Machabæus inquit, διαλογιζόμενος de resurrectione, hoc est, ex suis quibusdã ratiocinationib. quas ex articulo resurrectionis ipse sibi texebat, hoc institu it. Et mox vocat ἐπίνοιαν ὅσιον, hoc est, opinionem, excogitationem seu inuẽtionem (hanc enim esse vocabuli proprietatem eruditi norunt) pietatis specie velatam. Quodque vulgaris translatio legit (bene & religiose de resurrectione cogitans) Græcus textus habet ἀστείως. quod significat ciuile, festiuum, concinnum & plausibile, nouũ illud Machabæi institutum visum fuisse. Porro illæ etiã circumstantię in historia expendantur. Qui enim occuberant, illi extra vocationem & contra Ducis mandatum ex ambitione pugnauerant, ac idololatria contaminati, diuinæ vltioni subiecti fuerant, ita vt in ipsis peccatis occiderentur, priusquam pœnitentiam agere, & à Deo remissionem peccati accipere potuerunt. Quam atrox vero peccatum illud sit, quod 2. Machab. 12. describitur, manifeste indicat historia, Iosuæ capite septimo: Num vero illos in tam atroci peccato cæsos, Machabæus diceret cum pietate dormitionem accepisse, sicut Pontificii ex vulgari translatione legunt & interpretantur? Nequaquam: Repugnaret enim hoc lege diuinæ & ipsi huic historiæ. Sed hæc est vera sẽtẽtia, quam ipse Græcus textus præbet: Machabæus sciuit & credidit articulum de resurrectione mortuorum. Considerabat autem quod illis, qui in pietate obdormiunt, optimum repositum sit χαριστήριον, hoc est, donum gratiæ, quod scilicet reddet ipsis Dominus in illo die, sicut Paulus inquit: Illa vero duo millia virorum non cum pietate dormierãt, sed in peccatis trucidati fuerant, & tamen sciebat illos etiam resurrecturos. Vt igitur in die iudicij & resurrectionis non damnarentur, propter peccata illa, in quibus mortui fuerant, sed donum salutis etiam accipere possent: cogitauit Machabęus, cum pro viuorum peccatis instituta essent in lege sacrificia & orationes, posse forsam etiam mortuorum peccata ita expiari. Et habuerunt quidem ratiocinationes illæ Machabæi speciem quandam pietatis (si ex hominum bonis intentionibus de religione aliquid statuendum esset) eo, quod mortuis bene cupiebat, sed nec doctrinam, nec mandatum, nec exemplum, hac de re in verbo Dei, Machabæus habuit. Idem enim sine dubio Dauid, Sauli & Absoloni defunctis pręstitisset, si verbi Dei auctoritatem habuisset, sed luget ipsos, non autem vel orat vel sacrificat pro ipsis post mortem.

Et priuatis igitur suis διαλογισμοῖς, sicut historia inquit, Machabæus illud excogitauit. Ita vero non tantum præter, sed etiam contra verbum Dei fecit. Sacrificia enim pro viuis instituta erant, quod vero Machabæus illa etiam ad mortuos extendit, hoc fecit contra mandatum Dei quod diserte dicit: Non addas quicquam, nec minuas. Quod vero illis, qui sine pœnitentia & reconciliatione cum Deo in peccatis mortui erant, expiationem in altero seculo promittit, hoc contra totam sacram Scripturam pugnat. Et opinionem de opere operato in sacrificijs Leuiticis, quã magna contẽtione Epistola ad Hebræos refutat, tunc cœpisse irrepere historia hęc ostendit. Neque enim per se aut ipso opere sacrificia Leuitica conscientiam à peccatis emundare poterant, sed erant commonefactiones excitantes fidem, de victima venturi Messiæ, qua fide viui, qui lapsi erãt, veniam à Deo peccatorum petebant & accipiebant. Act. 10. Machabæus

A Machabæi tempore vsque ad Christum nō fuit Iudæis recepta pro mortuis sacrificandi consuetudo. Rabini post Christū cœperunt pro mortuis orare.

vero sacrificia illa expiationem peccatorum coram Deo, ex ipso opere operato impetrare arbitratus fuit. Ideo eorum etiam peccata, qui sine pœnitentia in peccatis mortui erant, per sacrificia post mortem solui posse cogitauit, quod cum ipsis fundamentis Scripturæ pugnare, certum est.

Et memorabile est, quod ex historijs probari non potest, post Machabæi tempora vsque ad Christum, institutū illud sacrificandi pro mortuis receptum vel vsurpatum fuisse apud Iudæos. Imo diuersum, exequiæ Lazari ostendunt, Ioan 11. Rabini vero tandem post Christum excœcati & obturati, hoc arripuerunt. Sicut enim ex Razis exemplo, referente Lyrano, traditionem fecerunt, nō tantum licitum, verum etiam meritorium esse seipsum interficere, si quis timeat, ne magnitudine tormentorum superatus deficiat, vel ne in contemptum Dei ludibrio habeatur. Ita etiā ex Machabæi διαλογισμοῖς & ὑπνῳ, sicut historicus appellat, memorias mortuorum Rabini tandem instituerūt. Habent enim adhuc hodie in Synagogis suis libellos memoriales, ex quibus nomina defunctorum singulis annis ter ex suggestu suo publice recitant. Et à præcetore postea additur oratio, vt Deus animarum illarū memor esse, atque eos in Paradisum, cum Abraham, Isaac & Iacob, collocare velit, &c.

Historia Machabæi nō patrocinatur purgatorio.

Hæc est historia de orationibus & sacrificijs pro mortuis, in senescentem & inclinatum iudaismum tandem inuectis. Quæ historia, quid aut quantum Pontificio purgatorio suffragari possit, ex his quę diximus manifestum esse potest. Cumque diserte fateantur Pontificij, se vnicum illum locum, qui quidem apertus sit, ex Scriptura pro purgatorio afferre posse, patet totam structuram purgatorij admodum ruinosam esse, cuius primum principium & fundamentum vacillet ac labascat. Imo non tantum præter, sed contra Scripturam sit. Et tamen illa ipsa Machabæi historia: ne vna quidem scintillula indicium præbet ignis purgatorij, nec dicit animas ante resurrectionem igne torqueri, ex quib. cruciatibus per sacrificia liberandæ sint, sed resurrectionis meminit, & ne tunc pœnas cōmeritas illi, qui in peccatis mortui fuerant, acciperent, ideo peccata defunctorū conatus fuit sacrificijs expiare, sed sine verbo Dei. Quod vero illi, qui in peccatis sine pœnitētia mortui sunt, post mortem possint per orationes aut sacrificia a peccatis solui, quę Machabęi opinio fuit, ne ipsi quidem Pontificij concedunt. Et falsum est quod Ingolstadienses fabulantur, textum loqui de resurrectione mystica à peccatis, circumstantiæ enim manifestæ sunt. Sed Pontificij potius, quam purgatorium amittant malunt interpretationem resurrectionis ex Hymenæi & Phileti schola 2. Timoth. 2 petere. Nihil prorsus itaque veri subsidij Pontificio purgatorio ex Machabæi illa historia accedere potest, quā tamen ita cupide arripuerunt, vt etiam præter Græci sermonis fidem, ipsum textum ad purgatorium suum alicubi conformare conati sint, sicut collatio Græci textus & vlugatæ versionis ostendit. Et ne quid in illa historia ad Pontificium purgatorium necessarium deesse videretur, pro duobus millibus drachmarum, duodecim millia reposuerunt.

CAPVT III.

PVRGATORIVM EX APOCRYPHIS.

Quomodo & vnde figmētum purgatorii in nouo Testamento

Quatro, quia ostendimus, quomodo ex sacris Gentilium, & ex scholis Philosophorum, seminaria purgatorij in senescentem tandem & inclinatum iudaismum inuecta sint: videbimus iam porro, quomodo & vnde in noui etiam Testamenti Ecclesiam irrepserint. Quod enim Christus & Apostoli de Pontificio purgatorio nihil docuerint, postea liquido ostende-

mus.

mus mox enim sublatis ex hac terra Apostolis, per Apocrypha commenta sub nomine & prætextu ipsorum cœperint talia, si nō vt credenda obtrudi, tamen vt disputanda spargi, quæ non multo post temporibus confirmata titulum cœperunt sibi arrogare Apostolicæ traditionis, sicut plerăque, quę extra Scripturam hoc titulo venditantur, ex Apocryphis fabulis originem sumpserunt, quod facile ostendi posset. Ita extant Hermæ cuiusdam, quam Pauli discipulum fuisse fingunt, scripta Apocrypha, ex quibus veteres eius, quod pastoris titulum præfert, propter sententias quasdam de Trinitate, aliquando mentionem faciunt. Feruntur præter alia Hermæ illius scripta magis fabulosa, vbi in visionibus anus quædā nouas reuelationes dictitat. Et visione tertia pingitur Ecclesia, tanquam turris, in cuius ędificatione, quidam lapides circumciduntur, & aptātur, quidam vero reiiciuntur, qua figura lapsi significantur. Hermas vero interrogat anum suam: an proiectis illis lapidibus nulla restet pœnitentia? Illa respondet, quasi ex Tripode: Habent quidem pœnitentiā, sed in hac turre non possunt conuenire, alio autem loco ponentur multo inferiori, & hoc cum cruciati fuerint, & impleuerint dies peccatorum suorum, & tunc illis continget transferri de pœnis, si cogitatint, hoc est pœnitentiam egerint de peccatis, idque propterea, quoniam perceperunt verbum, &c. Et hoc lector bene notet, quod purgatorium, quando sub nouo Testamento primum quasi de longe emicare cœpit, anile commentum ab anu personata profectum fuit.

extructum sit.

Hermæ scripta.

Anus profert purgatorium.

Ex simili lacuna etiam hoc scaturijt, quod viuorum orationibus mortui possint à peccatis liberari. Apocryphum enim commentum de actib. Andreæ Apostoli fingit, Andream, cum pro sene quodam lenone intercederet, dixisse, Domine tamen pro mortuis etiam obtinemus pietatem tuam, cur igitur hunc non saluares? Huc pertinet etiam Missa, quæ Iacobo tribuitur, in qua extat oratio pro mortuis.

Actus Andreæ Apostoli.

Et Irenæus libro primo, capit. decimooctauo scribit, quosdam sui temporis hæreticos, mittentes defunctorum capitibus oleum & aquam cum certis inuocationibus, ita defunctorum animabus promisisse redemptionem.

Valde antiqua igitur est purgatorij traditio, sed qualis & vnde sit, diligenter consideretur.

CAPVT IV.

ORIGENIS PVRGATORIVM.

Quinto circa annum Domini 200. in schola Alexandrina, alia, & noua purgatorij fundamenta, extra Scripturam, ex fabulosis traditionibus substrui cœperunt. Clemens enim Alexandrinus, de valde perniciosa mala in Ecclesiam inuexit, de quibus tamen ipse gloriatur 1. Stromat. Cœlestem siquidem veritatem admiscuit Philosophiæ [illegible] etis, Et quicquid titulum traditionis habere audiuit, statim tāquam Apostolicum arripuit & consignauit. Nam & libro sexto ex apocryphis Petri & Pauli contendit probare, sicut Sancti veteris Testamenti, per legem Mosaicam saluati sunt, ita Græcos per Philosophiam saluatos esse. Ex eodem fonte no tantum recitat, sed multis argumentis confirmare cōatur, [illegible] stum & Apostolos impijs apud inferos annunciasse Euangelium, [illegible] manerent in damnatione, sed conuerterentur post mortem, qui in vita Euangelium audire non potuerunt. Et libro quarto dicit: Sic [illegible] agatur pœnitentia, nullus enim locus vacat misericordia Dei. Ita lib. 6. [illegible] an cessabunt supplicia post hanc vitam. Ex istis initijs Origenes postea mirabilia de purgatorio fabricauit paradoxa, sicut fieri [illegible]

Clemens Alexandrinus Seminaria purgatorij.

quando

Origenis paradoxa de purgatorio.

quando a verbo Dei disceditur. Finxit enim varias animarum post hanc vitam purgationes & à pœnis liberationes sicut Augustinus de hæresib' scribit. Malos etiam qui in flagitiis, facinoribus, sacrilegijs & impietatib. quamlibet maximis, hanc vitam finierant: Imo ipsum Diabblum & Angelos eius quamuis post longissima tempora, purgatos atque liberatos, regno Dei lucique restitui. Hæc Augustin. Ex ipsi' vero Origenis scriptis quæ extant, colligitur, quod senserit, omnes quantumcunque pios, post hanc vitam igne purgandos esse. Nam Homil 8 in Leuit. vbi de purificatione puerperarũ textum allegorizat, inquit: Donec sumus in carne positi, ad liquidum, puri esse non possumus, nisi futuri seculi tempus affuerit, in quo die, qui viriliter egerit, statim in ipso aduẽtu futuri seculi purgatur. Si vero non viriliter aduersus peccatum pugnauit, iste transit septimanam vnam & alterã, ac tertia demum apparente purgatur ab immũditia. Homil. 25. in Nũ. inquit. Requiretur diligenter cum exiermus: qd vnusquisque deferat, si aurum, argẽtum, ferrum, plumbum, lignum, &c. Probantur omnia hæc, quæ per ignem, per ignem, quæ per aquam, per aquam: Ergo purificatione indiget omnis, qui exierit de prçlio huius vitç, quia nemo mundus, qui de hac vita exit: Omnes ergo purificationibus indigemus: Multæ vero & diuersæ nos manent purificationes. Sed mystica hçc sunt & ineffabilia. Quis enim enarrabit quç sint purificationes, quç parento Petro, Paulo, & similibus, &c. In Exodũ, Homilia 6. allegorizans talentum plumbi ex Zacharia, inquit: iniqui vt plumbum demerguntur: Sancti vero super aquas ambulant, quia peccatorum pondere non grauantur: Sed tamen Petrus non ita, sicut Christus super aquas incedit, Habuit enim aliquid de plumbo. Igitur qui saluus fit, per ignẽ saluus fit, vt si quid de plumbo habuerit admixtum, id ignis excoquat, vt omnes aurum bonum efficiantur. Veniendum est ergo omnibus ad ignem & ad cõflatorium, Malach. 3. parũ plumbi paruo igni purgatur, plus plumbi, plus exuritur. In Ieremiam Homilia 12. Si post fundamentum non solum aurum superædificaueris, verum & ligna, stipulam, quid tibi vis fieri, cum anima seiũcta fuerit à corpore? Vtrum ingredi vis in sancta cum lignis & stipulis tuis, vt polluas regnum Dei? An propter stipulas vis foris residere, & pro auro nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquũ est. Quid igitur sequitur, nisi vt propter ligna ignis tibi detur. qui consumat stipulam. Idem in Psalm. trigesimũoctauũ: Virtus animam subtilem facit, peccatum vero eam crassam & carneam efficit. Lebetes igitur vel cacabi Ezechielis, flammis succẽsi, lignis & stipula inflammati, nos suscipient. Virga ergo emenderis, vt nõ indigeas cacabo succenso Idẽ in 11. c. ad Romanos: Qui verbi Dei purificationes spreuerit, tristibus & pœnalibus purificationibus se reseruat, vt ignis gehennæ in cruciatibus purget, quem nec Apostolica doctrina, nec Euangelicus sermo purgauit. Verum hæc ipsa purgatio, quç per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantisue seculis de peccatoribus exigat cruciatus, solus scire potest ille, cui pater omne iudicium tradidit, qui ita diligit creaturam suam, vt pro ea se humiliarit, Philip. 3. Sed huiusmodi sensus velut mysterium Dei silentio tegantur, nec passim proferantur. Has sententias ex Origene ideo adscripsi, vt Lector consideret, quorsum Apocryphæ traditiones apud Clementem & mixtura Theologiæ cum decretis Philosophiæ à Clemente instituta, tandem euaserint.

Purgatorium Origenicum omnibus mortuum commune.

Nota. Purgatoriũ non fuit publicum dogma.

Purgatorium Origenis nulla admittit pro defunctis suffragia.

Porro Origenicum purgatorium, nullas admittit leuationes, mitigationes aut liberationes, per orationes aut opera viuentium, sed vnumquemq; pro se pœnis expiare, cruciatibus exoluere, & flammis expurgare peccata sua in purgatio Origenico necesse est. Et quãdo expiatio & solutio, & expurgatio illa per pœnas perfecta est, tunc purgati restituuntur

luci & regno Dei. Obseruet autem Lector, cum C[illegible] [illegible] sexto ex Apocryphis locum pœnitentiæ in alteram etiam vitam transponere tentasset, & disputandi gratia dubitatiue dixisset, fortan[illegible] [illegible] purgatoria post hanc vitam: Successores ipsius Origenes, mox [illegible] & [illegible] fecit, & perizomata in Scriptura quæsiuit. A[illegible] [illegible] verbo Dei, ex priuatis cogitationibus aliquid in [illegible] [illegible] tando spargere. Ita cum Lactantius de purgatorio Virg[illegible] 6. [illegible] dixisset: Hæc propemodum vera sunt, posteri [illegible] addiderunt: Hæc prorsus vera sunt.

Atque hoc est Origenicu purgatorium, ex Platonicis [illegible] ex-tergendis maculis peccati, & ex Apocryphis fabulis, quæ in [illegible] titulum traditionum habent, citra & contra Scripturam conflatum. [illegible] autē hæc Origenici purgatorij κεφάλαια. Primo, post hanc vitam esse locum pœnitentiæ, seu reconciliationis cum Deo. Secundo, Peccata non remissione deleri in hac vita siue ex gratia condonari: sed pœna [illegible] siue in [illegible] eius, siue post hanc vitam cruciatu ignis expiari, expurgari & quasi excoqui. Tertio pœnas in futuro seculo esse expiatorias & purgatorias. Quarto, Esse liberationē ex pœnis futuri seculi. Quinto, Cum nemo in hac vita mundus sit a sordibus peccati, ideo omnes etiam sanctissimos post hanc vitam flammis [illegible] ignis expiandos & expurgandos esse, priusquam in regnum Dei admittantur. Sexto, Etiam impijssimos, imo ipsum Diabolum, longissimi temporis cruciatibus, purgari & à pœnis liberari posse. Hęc Origenica κεφάλαια diu in Ecclesijs iactata, & varie disputata sunt. Et Græci quidem scriptores, licet ad Origenicas illas purgationes alicubi alludāt, raro tamen & valde leuiter, Origenicas illas scintillas suis disputationibus ventilant, sicut Gregorius Nyssenus alicubi facit. Tandem vero in Græca Ecclesia in quinta generali Synodo Origenicum illud purgatorium (sicut Græci in Apologia sua de purgatorio, quam Basiliensi Concilio obtulerūt, recitant) circa annum 550 interposita publica auctoritate, prorsus explosum & restinctum fuit, ita vt post [illegible] tempus in Græca Ecclesia non potuerit rursus accendi. Testantur autem Græci in illa Apologia, non tantum illam Origenis opinionem [illegible], qua impijs & ipsis etiam Diabolis liberationem tādem ex pœnis gehennę promisit, sed & hoc fundamentum in quinta illa synodo [illegible] & subuersum fuisse, quod peccata non [illegible] ex gratia condonentur, sed per pœnas & cruciatus ignis expientur seu expurgentur post vitam. Sed in nostris Tonis concil[illegible] hæc omnia sepulta sunt, quia nec pro aris, nec pro focis papisticis, esset, purgatorium ignem extingui.

Capita purgatorij Origenici.

Græca Ecclesia purgatorium Origenis explosit.

CAPVT V.

LATINORVM PVRGATORIVM ex Origene.

Sexto, In Latinis vero Ecclesijs Origenicum illud de purgatorio commentum pluribus arrisit, & maiori etiam contentione [illegible] fuit. [illegible] enim obseruatio [illegible], quod Origenis phantasia [illegible] causam & occasionem dederit fingendi purgatorium. [illegible] tia veritatis & pietatis cogeret, ex purgatorijs illis Origenicis [illegible], quia [illegible] multa resecare: aliquid tamen ex illa [illegible] disputationum & opinionum de pœnis purgatorijs post hanc vitam in [illegible] ecclesijs, hæsit, partim in vulgi superstitionib. partim in doctorū disputationibus, quod paulatim consuetudine roboratum & [illegible] tandem in dogma & articulum [illegible] [illegible] defendum vero est,

Orig. commentum de purgatorio in Latina Ecclesia hæsit.

ro est, quomodo ex Origenicis purgationib. apud Latinos alij aliud probent, alij improbent, alij dubitantes disputent, atque inter se alij aliorū disputationes reprehendant. Lactantius enim de diuino præmio, c. 21. dicit, non post mortem protinus iudicari homines, sed omnes in vna cōmuni custodia detineri, donec tempus adueniat, quo iudex maximus [illegible] faciat examen. Et addit, Sed & iustos cum iudicauerit Deus, igni eos examinabit. Tum quorum peccata vel pondere, vel numero præualuerint, perstringentur igni atque amburentur.

Lactantii purgatoriū post extremum iudicium.

Ambrosius vero qui in commentarijs suis pleraque ex Origene transcribere solet, purgatorij etiam opinionē ipsis Origenis verbis in locos sua retulit, præsertim in Psalm. 118. in multis locis. vt Sermo. 20. Omnes oportet transire per flammas, etiamsi Ioannes Euangelista sit, de cuius sane morte sunt qui dubitent, de transitu vero eius per ignem dubitare nō possumus, quia in Paradiso iam est, &c. Item, donec plumbum in me tabescat, ardebo: Si nihil argenti in me inuentum fuerit, in [illegible] inferni detrudar, aut vt stipula totus exurar, &c. Item, quia Dominus dicit [illegible] intrate in requiem meam, vnusquisque [illegible] vltus romphæa [illegible] flammea non exustus purificabitur, vt ingressus in illam Paradisi amœnitatem, gratias agat Domino suo dicens: Induxisti nos in refrigerium. Et in Psalm. 36. Omnes igni examinabimur. Etsi autem per ignem examinabuntur, dicent tamen: Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Alij in igne manebunt, alij salui fient, sed per ignem [illegible] enim omnino non exuremur, tamen vremur. Et 2. Tim. 2. de vasis ignominię in magna domo Domini loquens, inquit: Hos contumelia dignos ostendit, nō tamen perituros, sed purgandos per ignem, quia domui Dei ex aliqua parte necessarij sunt, &c.

Ambrosius Origenis assecla.

Hieronymus etiam diligens Origenis Lector, sententias eius de purgatorio sæpius recitat, vt Ezech. 1. Ex quo ostenditur, post pœnas, supplicia & purgationem peccatorum, futuram misericordiam, duntaxat in his qui Deum videre meruerunt regnantem. Et Esa. 10. Quidam intelligunt pœnas & tormenta in hoc adhiberi peccatoribus, vt diuino igne purgentur. Et Ezech. 46. Omnis creatura immūda est, & diuino igne purganda ad diem Sabbati, vbi æterna erit requies. Et in vltimo c. Esa. [illegible] recitat Origenis sententiam de finiendis aliquando supplicijs. Quæ omnia inquit, replicant asseuerare cupientes post cruciatus, & tormenta futura refrigeria, quę nunc abscōdenda sint ab his, quibus timor vtilis est, vt dum supplicia reformidant, peccare desistant. Quod nos solius Dei debemus scientiæ derelinquere, cuius non solum misericordia, sed & tormenta in pōdere sunt, & nouit quem, quomodo aut quamdiu debeat iudicare, solumque dicamus quod humanæ cōuenit fragilitati, Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Et sicut Diaboli & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, non est Deus, credimus æterna tormenta, sic peccatorū atq; impiorū, & tamē Christianorum, quorū opera igne probanda sunt atq; purgāda, moderatam [illegible] arbitramur, & mixtā clementiæ sententiam Iudicis. Hæc ibi Idē in c. 9. Ecclesiastici. Mortui nihil valēt ad id adijcere quod semel secum tulere de vita, nec iuste quippe possunt agere, nec peccare, nec virtutes adijcere, nec vitia, licet quidam huic expositioni contraria dicant, asserentes [illegible] intentum excrescere nos posse & decrescere, & quod Salomon [illegible] pars non erit eis adhuc in seculo, ita intelligunt, vt dicant eos in hoc seculo nullam habere communionem, habere vero sub alio seculo, & [illegible] excludi opinionem, quæ contendit postquam de hoc seculo migrauerimus, & offendere posse creaturas rationales & promereri, &c. Eandem etiam Origenicam purgationem, Prudentius versibus suis expressit.

Hieronymus Origenis cōmentum retinet.

Prudentius.

Esa

Esto cauernosa (quia sic pro labe necesse est
Corporea) tristis me sorbeat ignis auerno.
Saltem mitificos incendia lenta vapores
Exhalant, æstuque calor languente tepescat.
Lux immensa alios & tempora vincta coronis
Glorificent, me pœna leuis clementer adurat.

Has sententias Lactantij, Ambrosij & Hieronymi ex Origene transsumptas esse, manifestum est. Ideo autem illas hoc loco adscripsi, vt Lector sibi inde [illegible] historiæ informare possit, quid latini illi Scriptores in Origenico purgatorio reprobarint, quid vero illo adhuc tempore disputarint, de liberatione Diaboli & infidelium extra Ecclesiam, Ambrosius tacet. Hieronymus vero tormenta ipsorum credit æterna. Hoc igitur in Origenis purgatorio improbarunt. Reliquas vero purgatorias Origenis opiniones, alij assertiue, alij dubitatiue disputarunt, scilicet peccata non gratis dimitti, sed igne expurgari, atque ideo omnes etiam electos, post hanc vitam in igne illo purgatorio esse ambulandos, licet non exurendos, priusquam saluentur. Secundo, Tormenta in futuro seculo habere vim & proprietatem purgatoriam. Tertio, Locum pœnitentiæ & meriti, etiam post hanc vitam in altero seculo restare, quam opinionem licet Hieronymus non prorsus probet, tamen eam vt nō improbabilem in medio relinquit. Quarto, illis qui professione Christiani fuerunt, licet in peccatis & impietate moriantur, Hieronymus purgationem per ignem restare arbitratur, sed Dei scientiæ relinquendum existimat, quando & quamdiu in tormentis vnumquemque iudicare debeat. Ambrosius vero opinatur, si modo aliquid argenti inueniatur, etiamsi maxima pars plumbum sit, tamen per ignem purgatos aliquando liberari & saluari. Quinto Purgationes illas fieri igni gehennæ, & plerumque post iudiciū. Hęc Origenica [illegible], Ambrosius & Hieronymus, ex tropicis & allegoricis scripturæ locis, pingere & ornare quidem conantur. Augustinus vero sicut iam ostendemus, illa ex certis, claris & apertis scripturæ testimonijs ex professo reprobauit & refutauit.

Atque hoc singulari diligentia obseruandum est, quod Pontificij, quando [illegible] testimoniorum antiquitatis simplicium oculis perstringere volunt, purgatorium esse antiquam Patrum traditionem, illas Origenis, Ambrosij & Hieronymi sententias de longe alio purgatorio, quam Pontificiorum est, loquentes, licet ex Scriptura ab Augustino reprobatę & refutatæ sint, tamen allegare non verentur, vt Lectoribus, quibus historia ea nota non est, fucum faciant. Pontificij enim nec electos omnes, nec eos, qui in pietate moriuntur, licet professione sint Christiani, in purgatorium admittunt, quod tamen veterum illæ sententiæ faciunt. Et est hæc obseruatio, in serie huius historiæ non prætereunda. Si enim longa temporis præscriptio, antiqua patrum traditio & [illegible] obseruatio, sine [illegible] Scripturæ testimonijs purgatorium possit stabilire, tunc Augustinum male fecisset, quod purgatorias illas veterum opiniones, ad Scripturæ examen reuocatas reiecit & refutauit, cum ferme omnes tunc in Ecclesia & docti & indocti, opiniones illas amplecterentur, [illegible] sententias suis rhetoricationibus eo detorquerent [illegible] purgatorias illas opiniones, ex ant[illegible] per [illegible] in Ecclesia opinionibus protractas ad Scripturæ [illegible] exigentem.

[illegible] quando obiter in huius disputationis mentionem [illegible], vt reliqui vulgatas illius temporis opiniones, vt de Genesi [illegible] libro secundo capite decimo [illegible] de spinis suffocantibus verbum Dei, inquit: Si quis forte agrum non coluerit, & spinis eum

Quæ de purgatorio Origenis retenta, quæque improbata sint a scriptoribus Latinis.

Quæ improbata.

Quæ retenta.

Hieronymus disputat.

Ambrosius asserit.

Augustinus improbat.

Pontificiorum perfidia in allegandis Patrum testimonijs pro purgatorio stabiliendo.

Augustinus de purgatorio dubitanter loquitur.

opprimi permiserit, habet in hac vita maledictioné terræ in omnib. operibus suis. & post hanc vitam habebit, vel ignem purgationis vel pœnam æternam, ita in Psalm. 37. de igne emendatorio declamitans dicit. Quosdam in altera vita igne illo, Matth. 25 argui & non emendari: Quosdam vero argui & emendari. Et de ciuit. Dei libro decimo, c. 25. ex contextu Malachiæ 3. inquit, videri apparere in extremo iudicio quasdam quorundam purgatorias pœnas futuras, vt igne, qui in peccatis sunt mundati, deinceps Domino placeant. Sed quando ex professo iusta disputatione quæstionem illam tractat, aliter & sentit & loquitur, vt de ciuitate Dei, lib. 21. c. 13. dicit Platonicos quidem sentire, omnes pœnas, etiá diuinas, esse emendatorias, seu purgatorias, atque ita temporarias, non æternas. Infligi autem illas alijs in hac vita tantum, alijs post mortem, alijs & nûc & tunc. Ex illis Platonicis principijs, & ex Origenicis disputationib. postea c. 17. & sequentib. narrat, suo tempore passim in Ecclesia varias fuisse opiniones. Sunt autem illę ipsę quas iam ex Origene, Lactantio, Ambrosio & Hieronymo recitauimus. Quosdam enim disputasse, omnes homines etiã malos & infideles, quos iudex gehennæ supplicio dignos iudicabit, post grauia & diuturna pro meritis supplicia, ex illis cruciatib. eruendos. Deum enim misericordem, donaturum eos precibus & intercessionibus Sanctorum suorum. Alios vero, ab æterno supplicio liberationé non omnibus quidé hominibus promisisse, sed baptisatis tantum & qui participes fuerint Sacraméti corporis Christi, in quacunque alias hæresi vel impietate vixerint. Alios item, nec omnibus baptisatis, sed tãtum in Ecclesia Catholica perseuerantibus, quamuis in ea male viuétibus, promittere salutem per ignem merito fundamenti, 1. Cor. 3. Quosdam vero sensisse, nec omnibus Catholicis, sed ijs tantũ modo, qui in vita nefaria, eleemosynas pro peccatis suis fecerũt, iudicium cum misericordia futurum, vt post aliquod tempus, siue paruum, siue prolixum ab illa damnatione liberentur. Purgationem vero senserunt in eodem igne fieri, quo igni male in æternũ ardebũt. In fine narrat, quosdam fructum tricesimũ, sexagesimum & centesimum ita intellexisse, vt sancti pro suorum diuersitate meritorum in die iudicij, alij tricenos, alij sexagenos, alij centenos homines, à damnatione suis intercessionib. liberent. Quendam vero cũ videret homines ex illa opinione impunitatem sibi polliceri, fecisse respondisse: Bene potius esse viuendum, ne si forte tam pauci sint intercessores, vt cito ad numerum suum vel tricenum, vel sexagenum, vel centenum vno quoque eorum perueniente, multi remaneant, qui erui de pœnis aliorum intercessione non possint.

Diuersa de purgatorio sententia Augustini tempore.

Atque hæ disputationes titulo & specie misericordię & clemétię Dei, quæ superat iudicium, doctos & indoctos, longo tũc tempore fascinauerant, sicut ex sententijs Origenis, Lactantij, Ambrosij & Hieronymi ostédimus, sed Augustinus remoto antiquitatis prætextu ad normam verbi Dei hæc reuocat atque inde reprobat & refutat, inquit enim: Si hæc sententia propterea bona & vera, quia misericors est, tanto erit melior & verior, quando misericordior fuerit. Extédatur ergo fons huius misericordiæ vsque ad Diabolos, sed si quis hoc audeat, tanto inuenietur contra recta Dei verba errare peruersius, quãto sibi videtur sentire clementius. Et postea inquit, qui Origenis senténtia de saluatione Diabolorum damnarunt, nõ inuiderunt eis mundationem & beatitudinem, sed potius viderunt diuinam euacuari nõ posse sententiam Matt. 25. Apoc. 20. Quia cum in vna eademque sententia, & pœna & vita dicitur æterna, aut vtrumque cum fine diuturnum, aut vtrumque sine fine perpetuum debet intelligi. Quamobrem propter nec alia causa, nec iustior nec manifestior inueniri potest: Cur diaboli nullum habeant regressum ad vitã sanctorum, nisi quia

Augustinus reprobat veterum de purgatorio disputationes.

Scriptura, quę neminem fallit, hoc dicit. Ita de infidelibus damnatis, inquit: Eadem Dei sententia est, quæ in malos & Angelos & homines proferetur, discedite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo. Quod si ab huius æternitate pœnæ, vel vniuersi, vel quidam homines damnati subtrahentur, statim eneruabitur fides, qua creditur, sempiternum Dæmonum futurum esse supplicium. Neq; enim vna & eadem Dei sententia, in Angelos vera erit, in homines falsa. Eodem modo de Christianis baptizatis, qui in impietate mortui sunt, inquit, si tales post quantalibet tempora ab igne liberati, regnum Dei possidebunt, falsa erit Apostolica sententia, quæ sine ambiguitate manifesta est: Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Sed quoniam hæc falsa non est, ergo nisi in sempiterno supplicio non erunt, quia in regno Dei esse non poterunt. Fundamentum igitur Augustini contra Origenicas disputationes, hoc est, sine Scriptura & contra Scripturam, nullas admittendas esse argumentationes, quanquam specie proponantur. Inquit enim, frustra homo possit in hoc corpore, occultorum iudiciorum Dei sibi notitiam arrogare præsumit. Item, non quod homines insipicantur, sed quod Deus dixit, valebit. Non ergo aduersus Deum argumentari, sed diuino potius, dum tempus est, debent parere præcepto, qui sempiterno cupiunt carere supplicio. In hac enim vita tempus est pœnitentiæ fructuosæ, postquam vero dictum fuerit a iudice viuorum & mortuorum, venite, discedite, nimiæ præsumptionis est dicere, cuiquam eorum non futurum supplicium æternum, quos Deus ituros in supplicium dixit æternum. Ex his fundamentis August. pleraſque Origenicas sententias de pœnis purgatorijs, quas etiā Ambros. & Hieron. coprobant & asseuerāt, reprobat & refutat.

Fundamentum Augustini contra disputationes Origenis de pœnis purgatorijs.

Quia vero difficile est, inueteratas opiniones animis hominum vel penitus, vel statim euellere, & vnum multorū opinioni refragari, considerandа est Augustini prudentia & modestia, quomodo quædam ex veterum purgatorio tanquā falsa, vt quæ apertis scripturæ testimonijs nimis crasse repugnabant diserte reprobarit; Quædam vero satis putarit dubia & incerta facere, ne libere & aperte omnia semel reijciendo eos, quorum animi purgatorijs illis opinionib. præoccupati erant in totum abalienaret. Ex loco igitur Pauli, 1. Cor. 3. (Salui erunt quasi per ignē) veteres suas pœnas purgatorias, quorumcunque peccatorum etiam post iudicium tanquam dogma certum extruere conati fuerunt ante Augustinum. Ambros. enim in 1. Cor. 3. falsos doctores siue hæreticos in Ecclesia intelligi per eos, qui fundamento superædificant fœnum & stipulas. Et peruersas ipsorū asseuerationes dicit perituras. Ipsos vero malos doctores dicit saluos quidē futuros, sed pœnas ignis passuros, vt per ignem purgati, fiant salui, & non sicut infideles æterno igne torqueantur, vt ex aliqua parte operæ pretium sit credidisse in Christum, Hęc Ambrosius. Sed hanc sententiam Augustinus expresse, licet suppresso auctoris nomine refutat de Ciuit. Dei, lib 21. c. 25. Hieron. vero, sicut ante ipsum etiam Origen. & Ambros. fœnum & stipulas supra fundamentum interpretantur eos, qui fidem Christi [illegible] quidem habent, sed in impietatis sceleribus viuunt & moriuntur, hoc est, qui aliquid [illegible], sed plurimum [illegible] habēt, eos per pœnas quasdam ignis arbitrantur posse excoqui & purgari, ad salutem percipiēdam, merito fundamenti. Sed hanc opinionem Augustinus ex testimonijs Scripturæ 1. Cor 6. Gal. 5. Iac. [illegible] 1. Cor. 13. [illegible] refutat, [illegible] aliquot locis, vt de Ciuit. Dei, lib. 21. c. 26. De fide & operib. c. 14. [illegible] Enchiridio c. 27. & seq. Et de 8. Dulcitij quæstionibus, c. 1.

Prudentia Augustini in purgatorij doctrina tractanda.

Quomodo veteres ante August. locum, 1. Cor. 3. intellexerint.

[illegible] tandem quęstio restabat de sensu loci illius Paulini, qui scilicet [illegible] hęretici & impij non sint, qui salui sūt, sed per ignē, qualis ignis ille sit, vel & quando purgatio illa per [illegible] fiat. Hęc Augustinus

August. de loco 1. Cor. 3.

non ignorabat, veteres quosdã ante se audacter & constanter ex loco illo Pauli asseuerasse. Omnes pios etiã Apostolos, quia nemo mundus ex hac vita discedat, necesse habere per ignẽ purgatoriũ post hanc vitã imo post iudicium, sicut Lactantius tradit, transire. Videbat autem inuidiosum futurum, si explosis prioribus veterum expositionibus de hæreticis scilicet & impijs, alias etiam interpretationes ipsorum simpliciter & aperte damnaret, ideo satis putauit, si monstrata sententia loci Paulini, quę vera & certa est, alterã explicationem, licet veteribus pro certo dogmate fuerat, dubiam & incertam faceret, ita enim per se postea collapsuram existimauit. Dicit igitur, sententiam illam Pauli ad intelligendũ difficilem esse, & deputãdũ in his quę Petrus dicit in scriptis Pauli, esse difficilia intellectu, quę homines non debeant peruertere ad proprium suũ interitum. Item, dicit: quia illud de ædificantib. super fundamentũ stipulas obscure dictũ est. Ita ergo intelligendum est, ne alijs manifestis scripturę locis inueniatur contrarium, quæ obscuritatem ambiguitatemq; nõ habent. Quod si quæratur de ipsa Pauli sententia, quomodo intelligenda sit, fateor, inquit August. malle me hic audire intelligentiores, doctiores & meliores, &c. Itẽ, si subtilius disserere coner, quid sit ædificare aurũ, & stipulas, vereor ne ad intelligendum difficilior sit ipsa expositio. Fundamentũ igitur interpretatur Christũ, qui per fidem habitat in cordibus nostris, super ædificia intelligit non hæreses, nec peccata, sed bona terrena & temporalia, licita tamen & concessa, vt sunt, diuitiæ, vxor, liberi, deliciæ, &c. Ob quæ vel adipiscenda vel retinẽda, quicunq; peccata cõmittit, is amisso fundamento, igne æterno torquebitur. Qui vero ea ita habet, vt sine carnali aliquo erga ea affectu tantũ cogitet, quomodo placeat Domino, is aurum, argentum, gemmas superædificat. Qui vero terrena illa, carnali aut seculari aliquo affectu diligit, non tamen ita, vt Christo ea vel præponat, vel preponere velit, eum sentit superędificare lignum, fœnum, stipulam. Iã, inquit, ignis talis debet intelligi, vt ambo per eum transeant, & qui aurũ, & qui stipulam ædificat. Ergo ignis gehennę esse non potest, ab illo enim igne nemo saluabitur, quia cõbustio eius æterna est, atq; ideo nemo saluandorum in illum ignem veniet. Vsitatum autem in Scriptura esse, ostendit, ignem vocare tentationem seu tribulationem in hac vita, vt vasa figuli probat fornax, & homines iniustos tẽtatio tribulationis. Et ille, inquit, ignis tentationis, seu tribulationis in hac vita, varie probat cuiusq; opus. Et probationem ita declarat. Quod si res in hunc articulum tentationis deducitur, vt vel Christus defendẽdus, vel temporalia illa amittẽda sint, ibi eius opus non exuritur, qui ea non dilexit quorum amissione crucietur. Alterius autem opus exuritur, quoniam sine dolore non pereunt, quæ cũ amore possessa sunt. Quod enim quis sine illiciente amore non habuit, sine vrente dolore non perdit. Qui tamen timore amittendi talia, non deserit Christum quamuis doleat, dum amittit, saluus est quidem, sic tamẽ quasi per ignem, quia ex eorum amissione tantum vrit dolor, quantum hæserat amor, &c. Hæc Augustinus in locis supra citatis.

Ignis phrasi Scripturæ tribulationẽ significat.

Duo igitur axiomata August. ponit, quæ ex Scriptura certa, firma, & fixa habet. Primum in hac mortali vita esse pœnas quasdam purgatorias, illis, qui eis coerciti, corriguntur. Et tales vstiones purgatorias in hac vita multas ac varias esse, cum ipsa vita mortalium tota sit pœna, & accidunt omnes tribulationes carnis, persecutiones etiam, & ipsa denique mors carnis. Et de tali vstione seu purgatione in hac vita, locum 1. Corinth. 3. recte, vere & certo intelligi posse asserit. II. Ponit & hoc axioma contra veteres: post extremum iudicium nullas fore pœnas purgatorias. De intermedio vero tempore, post mortem corporis vsque ad diem iudicij, quia Origenis sectatores pœnas purgatorias iustorum, magna cum

asseue-

asseueratione ibi posuerant: August. quia illud manifeste improbare nō audet, satis habet ostendisse, non esse certum & firmū dogma, sed disputationē obscurā ambiguā, dubiam & incertā. Ita enim inquit de ciuit. li. 21. c. 26. Si hoc temporis interuallo post mortē corporis vsq; ad diem iudicij, spiritus defunctorū eiusmodi ignem DICVNTVR perpeti, siue ibi tantum, siue hic & ibi, siue ideo hic & nō ibi ignē transitoriæ tribulationis concremantē secularia venialia inueniant, nō redarguo, quia FORSITAN VERVM est. Idem de fide & operib. c. 14. siue in hac tantum vita homines ista patiuntur, siue etiam post hanc vitam talia quædam iudicia subsequuntur, non abhorret (QVANTVM ARBITROR) a ratione veritatis, iste intellectus sententiæ Pauli scilicet de igne tentationis seu tribulationis. Et in Enchiri. c. 69. in hac vita ignis tribulationis, ꝓbat iustos, sicut scriptura dicit. Tale vero aliquid etiam post hanc vitam fieri, incredibile non est. Et vtrum ita sit, quæri potest, & aut inueniri, aut latere, nonnullos fideles per ignem quendam purgatorium, quanto magis minusue bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiusq; saluari. Eadē repetit etiam ad Dulcitium, vbi de his & cognatis quæstionib. dicit. Hæc descripsimus, vt tamen in eis NVLLA veluti CANONICA CONSTITVATVR AVCTORITAS. Ita ergo August. Origenis opiniones de pœnis purgatoriis post hanc vitam, quę inter Latinos apud doctos etiam, vt Ambrosium & Hieronymum, fuerant in admiratione, cum ex obscuris, ambiguis, tropicis & allegoricis dictis, ad normam & examen testimoniorum Scripturę, quę aperta, clara, & manifesta sunt, deduxisset partim reprobauit, partim dubias & incertas reddidit. Græca vero Ecclesia ignem purgatorij post hanc vitam, in quinta generali Synodo, simpliciter reprobauit & extinxit, sicut Apologia Græcorum testatur.

August. intermedium tempus in dubio relinquit.

Ex hac historica obseruatione intelligi potest, qua fide & quo cādore, Pontificij veterum & ipsius etiam August. sententias, pro stabiliendo suo purgatorio allegent. Augustinus certe materialem seu corporeum ignē (sicut Scholastici loquuntur) ne per dubitationem quidē in purgatorio arbitratur, multo minus ignem, qui eiusdem generis sit cum igne gehennæ, sicuti Pōtificiorum traditio habet. Id enim expresse negat sed loquitur tantum de igne tentationis, seu tribulationis, sicut in hac vita accidere solet, & tale aliquid etiam post hanc vitam fieri, posse quæri, & posse vel inueniri, vel etiam latere. Quam periculosum vero sit, vel dubitationes de huiusmodi rebus in Ecclesia spargere, hæc ipsa etiam historia ostendit. Quæstio enim serit quæstionē, & dato vno inconuenienti, sequūtur plura. Ita August. de ciuit. 21. c. 24. Si detur post hāc vitam purgatoriū, quærit, si dies iudicij deprehenderit aliquos viuos tales, qui si ante iudicium mortui fuissent, per pœnas purgatorij potuissent saluari, num illi tunc simpliciter sint damnandi. Arbitratur autem ibi sine Scriptura, etiā facta resurrectione non defuturos, quib. post pœnas, quas patiuntur spiritus mortuorum, impertiatur misericordia, vt in ignē non mittantur æternū. Sicut & li. 20. c. 15. opinionē habet in ipso extremo iudicio, priusquā vltima sentētia proferatur, quasdam quorundā purgatorias pœnas futuras. Alij deinde post resurrectionem de carne, quæ magis & requirat & mereatur purgationem, quam anima, ita disputarunt. Sed ad Dulcitiū quæst. 3. ex articulo fidei concludit, in aduentu Domini, mox sine interposito spacio temporis, aut interiecta alia actione futurum iudicium: Sicut illud describitur, Matth. 25. Ex illis vero Augustini dubitationibus posteri asseuerationes, immo articulos fidei fecerunt, sicut postea ostendemus. Prius enim de alijs quibusdam, quibus Pontificij ex historia antiquitatis ad stabiliendum suum purgatorium abutuntur, dicendum erit, vt ordo historiæ purgatorij continuetur.

Candor Pontificiorum in allegandis Augustini testimonijs ad stabiliendum purgatorium.

QVOMODO EX RITIBVS SATISFACTIONVM veteris Ecclesiæ conentur purgatorium probare.

Satisfactiones Pontificia.

Septimo, ex ritibus satisfactionũ veteris Ecclesiæ, Pontificij ligna, fœnum & stipulas ad succedendũ suum purgatorium, magno conatu colligere student. Fingunt enim credentib. tantum reatũ culpę propter Christum remitti, pœnam vero æternam mutari in temporalem, eamq; sacerdotibus virtute clauium à Christo arbitrandam datam esse, quo genere multæ, & quanto tempore persoluenda sit. Cum vero lapsi lapsus moriantur, priusquam pœnitentiam seu satisfactionem illam expleuerint, dicunt consequens esse, vt quod reliquum manlit satisfactionis, post hac vitam in purgatorio exoluatur. Atque hoc est vnum ex præcipuis fundamentis Pontificij purgatorij. Non autẽ totam doctrinam de satisfactionibus Ecclesiasticis hoc loco repetemus, quam in secunda parte huius examinis explicauimus, sed ea tantum, quæ ad purgatorij historiam facere videbuntur, breuiter perstringemus. De appellatione igitur satisfactionum apud veteres, & quo consilio ac fine vsurpata fuerint, in secunda parte diximus, vt scilicet ita pœnitentes publico testimonio comprobarent, se nõ simulate, sed serio agere pœnitentiam. Multi enim, qui postea Ecebolij nominati sunt, leuitate repetitionis abnegationum & pœnitentiæ in persecutionib. offendebant & turbabant Ecclesiam. Vt igitur lapsi in posterum cautiores redditi, maiori cura lapsus vitarent, & reliqui etiã à facilitate lapsuum deterrerentur, publicæ illæ pœnitẽtium satisfactiones, vehemẽter illis persecutionum temporibus auctæ, & duriter exasperatæ fuerunt, sicut in Tertulliano, Cypriano & Eusebio: Item in Canonibus pœnitentialibus Ancyranis, Nicenis, & qui titulo Gregorij Neocæsariensis feruntur, videre est. Ac propter illã ipsam causam videntur Clemens, Tertullianus & Origenes tam duriter loqui, quasi vnam tantum pœnitentiam post Baptismum lapsis concedant. Cyprianus etiam disputat, absolutionem non valere, priusquam Canonica illa satisfactio expleta esset. Alij dixerunt, solius Dei scientiæ relinquendum, an, quomodo, & quando lapsi agentes pœnitentiam, in gratiam à Deo recipiantur. Origenes vero Homilia 13. in Ieremiam, videtur absolutionem seu expiationem lapsorum, in purgatorium suum reijcere. Ex illis disputationib. & ritibus, Nouatiani hæresin suam, quæ lapsis pœnitẽtibus spem veniæ in hac vita vel negabat, vel certe in dubium vocabat, extruxerunt. Coacti itaque fuerunt Episcopi in Synodis, asperitatem istius disciplinæ, & duritiem illarum disputationum mitigare, sicut colligitur ex Cypriano, lib. 4. Epist. 2. Et sane ante expletum tempus impositæ satisfactionis Canonicæ, non facile quenquam ad absolutionem & communionem admitti volebant, propter causas supra recitatas. Cyprianus lib. 3. epist. 4. & sermon. 5. de lapsis. Sed tamen imminente periculo mortis, lapsis pœnitentibus, etiam ante expletum tempus Canonicæ satisfactionis, pacem, remissionem seu absolutionem & communionem dabant, lib. 3. epist. 17. & lib. 4. epist. 4. Euseb. lib. 6. cap. 34.

Appellatio causa & finis satisfactionum Ecclesiæ veteris.

Leuitate Ecebolorũ satisfactiones publicæ pœnitentiæ auctæ sunt.

Duriores locutiones nonnullorum ex patrib. de lapsis post Baptismum. Cyprianus.

Occasio hæreseos Nouatianorum.

Nullibi vero dicunt (cum quidẽ 26. q. 6. huius generis sentẽtiæ multæ referãtur) quod tales post hanc vitã, etiam post acceptã pacem (sicut loquuntur) cruciatibus ignis reliquũ Can. satisfactionis persoluere cogãtur. Imo diserte dicũt: lapsis pœnitentib. in periculo mortis ideo dandã absolutionem & cõmunionem, etiam ante expletam satisfactionem, vt morientes cum pace ad Dominum veniant, inquit Cypria. siue vt absoluti, deleto peccato (ἐλπίδος) bona cum spe ex hac vita migrent. Sicut Dionys. apud Euse. loquitur. Hoc quidẽ addunt, si tales cõualuerint, ex

Nullibi Patres dicunt ante expletũ satisfactionis tempus, mortuos in purgatorio ea exoluere.

plen-

plendum ipsis in Ecclesia esse ritum satisfactionis. Quod vero in altero seculo illud etiam faciendum sit, non dicunt. Imo Cyprianus expresse dicit lib. 4. epist. 2. ideo sacrificatis agentibus pœnitentiam, in exitu etiam ante expletam satisfactionem, absolutione subueniendũ esse, quoniam exomologesis apud inferos nec esse, nec fieri potest. Complectitur autem vox exomologesis, secundum Tertullianum, totum actum Canonicæ satisfactionis. Lindanus ex illa Epistola pro stabiliendo purgatorio, excerpit hanc sententiam: Aliud est ad veniam stare, aliud ad gloriam peruenire, aliud missum in carcere, non exire inde, donec soluat nouissimum quadrantem, aliud statim fidei & virtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis longo dolore cruciatuũ emẽdari & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse, &c. Sed ne vnico quidem verbo Lindanus probare potest, Cyprianum ibi loqui de tempore post hanc vitam ante iudicium, sed diserte per totam Epistolam agit de satisfactionibus, quæ in Ecclesia ante exitum vitæ fiunt. Cumque obijceretur, virtutem confessorum in Ecclesia minui, & martyria deficere, si lapsis pœnitentibus spes pacis offeratur. Respondet: Hoc ideo timendum non esse, quia magnum sit discrimen. Lapsos enim opus habere, vt ad veniam stent in Ecclesia & satisfactionum doloribus crucientur, ac tanquam igni purgentur, donec impositam mulctam vsque ad extremum quadrantem exsoluant. Stantes vero habere gloriam & mercedem constantiæ suæ in Ecclesia, & in die iudicij etiam maiorem habere fiduciã coronæ, hoc enim est, quod in fine addit: Deniq; aliud est pendere in die iudicij ad sententiam Domini, aliud statim à Domino coronari. Hanc esse Cypriani in illo loco sententiam, ex circumstantiis manifeste patet. Quod vero post hanc vitam satisfactio posset expleri aut exolui, non tantum non dicit, sed diserte negat in illa Epistola, cum inquit: Ideo ante exitum pœnitentibus dandam pacem, quia apud infernos exomologesis fieri non possit. Ex historia igitur satisfactionum veteris Ecclesiæ certe considerata, labascit atque corruit etiam hoc fundamentum Pontificij purgatorij, quod ex ritibus satisfactionis veteris Ecclesiæ substruunt. Imo ipsi Pontificij re ipsa ostendunt, ficulneum, arenosum, imo commentitium esse hoc fundamentum. Ritus enim illi veterum satisfactionum, ab annis amplius mille non fuerunt in vsu. Quomodo igitur possent materiam purgatorij præbere in altera vita. Sed asperas & diuturnas illas veterum satisfactiones, didicerunt in præscriptum numerum eleemosynarum, precularum, & ieiuniorum, cum fictione iuris, sicut loquuntur commutare. Et has ipsas etiam commutationes, pecunia docuerũt posse redimi, sicut postea de Indulgentijs dicemus. Inde fit, quod absolutionem & communionem dant suis confitentibus, & postea verbi gratia, leuicula quædam ipsis titulo satisfactionum implenda iniungunt, quæ si implere noluerint, data pecunia redimere possunt. Atque hæc cum in Pontificia Ecclesia ludo & ioco ita agantur, quis credere posset, hoc esse fundamentum purgatorij, etiamsi aliquod esse constaret? Sed quale est ædificium purgatorij, talia etiam habet fundamenta. De pœnis vero, quæ post remissionem peccati in hac vita aliquando pijs imponuntur, postea dicemus.

Ἐξομολόγησις.

De loco Cypriani contra Lyndanum.

Cyprianus negat post mortem exolui posse satisfactionem.

Ritus satisfactionis Ecclesiastica a mille annis desijt.

Commutatio satisfactionum apud Pontificios.

QVOMODO EX PRECIBVS PRO *defunctis purgatorium a cendere conantur.*

Octauo, Quia, in historia antiquitatis, in orationibus habita fuit memoria etiam defunctorum, quorum animas pij suis precibus Deo com-

mendabant: Pontificij existimant, inde locum & ignem purgatorij non tam dialectice probari, quam Geometrice demonstrari. Pro animabus enim in Paradysi gaudio iam existentibus, tales orationes essent superuacaneæ: Pro illis autem animabus, quæ iam ad infernum damnatæ sunt, inutiles essent. Ergo arbitrantur, necessario medium locum constituendum, vbi animæ igne excarnificentur, vnde orationibus liberādæ sint. Et huic argumento tantum tribuit Lindanus, quod scribere non veretur, Lutheranos si sibi constare velint, non posse effugere, quin purgatorium concedere cogantur, eo, quod Apologia nostra dicat, nos non prohibere orationem pro mortuis, quodque Lutherus etiam in confessione sua illam admittat. Vident autem omnes sani, nulla necessitate consequi: Si Ecclesia orat pro mortuis: Ergo animæ defunctorum cruciantur igne purgatorij. Multæ enim aliæ causæ, & longe alij fines huius orationis esse possunt: Sed vt tota res planior fiat, cum quidem historiarum imperitos, hoc argumento turbare & fallere conentur Pontificij, inspiciamus historiam veræ antiquitatis de oratione pro mortuis, an inde certo & firmiter demonstretur Pontificium purgatorium. Sumunt autem hac probatione duo αἰτήματα. I. Apostolos non tantum exemplo monstrasse, sed doctrina instituisse, imo mādatq præcipisse, vt in precibus, quas sacerdos ad altare in diuinis mysterijs Deo fundit, locum suum habeat etiam memoria & commendatio mortuorum. II. Veterem Ecclesiam hoc semper præsupposuisse in orationibus pro mortuis, quod animæ defunctorum nondum sint in requie, sed hæreant in pœnis, supplicijs, & cruciatibus ignis purgatorij, vnde orationibus sint liberandæ. Quæ duo si vera essent, aliquid sequeretur, non quidem præcise & certo, quod in igne aliquo cruciarentur animæ iustorum, sed quod vel in pœnis quibusdam, vel certe in periculo cruciatuum essent. Sed inspiciamus historiam.

Lindani triumphus.

Ecclesia orat pro defunctis. Ergo est purgatorium.

Præsupposita Pontificiorū in hac quæstione.

Non ignoro sane, Chrysostomum affirmare, Apostolos tradidisse & præscripsisse, vt in tremendis mysterijs fiat commemoratio & commendatio defunctorum, sed in tota sacra Canonica Scriptura, non Apostolica tantum, sed & Prophetica veteris & noui Testamenti nulla extat litera, nulla syllaba, nulla dictio, nulla oratio, continens vel doctrinam, vel mādatum, vel promissionem, vel exemplum de oratione pro mortuis. Quia igitur ex Canonica Scriptura ostendi non potest Chrysostomi illa assertio, eadem facilitate iuxta Hieronymum contemnitur, qua probatur. Aut legat hoc nobis, sicut inquit Augustinus, ex Lege, ex Prophetis, ex Psalmis, ex Euangelio, ex Apostolicis literis, & credemus. Vbi vero de re obscurissima disputatur, inquit idem Augustinus, non adiuuantibus diuinarum Scripturarum certis clarisq; documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in alteram partem declinando. Imo, si quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem vitamque nostram, tanquam certum & necessarium dogma, seu articulum fidei annunciarit, præterquam, quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepistis, anathema sit, inquit Augustinus contra literas Petiliani. Et non tantum ex Scripturis Canonicis assertio illa Chrysostomi probari non potest, sed historiæ antiquitatis diuersum prorsus ostendunt. Hieronymus enim, Gregorius, & alij scribunt, Apostolos ad solam orationem Dominicam celebrasse actionem mysteriorum diuinorum, quod profecto cum assertione illa Chrysostomi manifeste pugnat. Imo Tertullianus de corona militis expresse dicit: Oblationes pro defunctis non ex Scriptura, sed ex consuetudine fluxisse. Et numerat eas inter tales obseruationes, quales sunt de trina mersione, de prægustatione lactis & mellis, de oblationibus pro natalitijs, de prohibitione geniculationis die Dominica. Et ne virgo coro-

An oratio pro mortuis sit traditio Apostolica. Scriptura sacra nihil docet de orationibus pro mortuis.

Tota historia antiquitatis Chrysostomi sententiam refellit de oratione pro mortuis.

nam

nam gestet in capite, &c. Et addit; Harum & aliarum disciplinarum, si legem expostules, Scripturarum nulla leges traditio tibi prætendetur. Sed has obseruationes sine vllius Scripturæ instrumēto solius traditionis titul, exinde consuetudinis patrocinio dicit vindicari. Item, obseruationem consuetudo roborauit, quæ sine dubio de traditione manauit. Quomodo enim vsurpari quid poterit, si traditum non est? Num vero ab Apostolis illa tradita esse Tertullianus affirmat? Nequaquam, subiungit enim: An non putas omni fideli licere concipere & constituere, quod Deo congruat, disciplinæ conducat, & saluti proficiat? Item, saluo traditionis respectu, quocunque traditore censeatur, &c. Cum igitur oratio & oblatio pro mortuis sit incertæ traditionis consuetudo: Cumque reliquæ obseruationes, inter quas hæc etiam à Tertulliano numeratur, iamdudum obsoletæ interciderint; Nullo ergo modo dogma necessarium aut articulus fidei est oratio & oblatio pro mortuis, multo vero minus purgatoriū pro articulo fidei inde potest probari. Effectus enim non potest melior aut præstantior esse sua causa. Nec statim simpliciter assentiri debemus, assertione Chrysostomi, qua extra Scripturam, & sine certis documentis nuda asseueratione dicit: Traditionem & præscriptionem Apostolicam esse orationem pro mortuis. Quomodo enim Patres quidam multas aliquanto vetustiores consuetudines ad Apostolorum traditiones propter maiorem auctoritatem retulerint, quas tamen longe aliam habuisse originem liquido probari potest, in prima parte aliquot exemplis ostendimus. Et de oblationibus pro defunctis, manifeste hoc iam ex Tertulliano probauimus. Accedit, quod ea, quæ in Apocryphis scriptis sub Apostolorum titulo ac nomine sparsa fuerant, licet in primitiua Ecclesia pro supposititijs & reiectitijs habebantur, postea tamen consuetudine roborata, cœperunt paulatim titulum Apostolicarum traditionum vsurpare. Ita cum in Apocryphis scriptis Clementis & Abdiæ, mentio fiat orationis pro mortuis, cœpit Chrysostomus dicere esse Apostolicam traditionem.

Oratio & oblatio pro mortuis est incerta traditionis consuetudo.

Oratio pro mortuis ex Apocryphis.

Non ergo ex Scripturæ Canonicæ præscripto, mandato, promissione aut exemplo, originem habent orationes pro mortuis, sed ex naturali quadam humanæ mentis affectione. Cura enim sicut pro absentibus, ita etiam pro mortuis, qua ipsis bene esse vellemus, naturaliter, atque vt Augustinus loquitur, familiarius tangit nostrum affectum, quem habemus circa eos, qui nobis vel sanguine, vel familiaritate, vel religionis communione iuncti sunt. Et ex illa naturali humanę mentis affectione, apud Gentes orationes & oblationes pro mortuis vbique institutæ, receptæ & vsurpatæ fuerunt, sicut supra ostendimus. Valde notabile autem hoc est, quod Sancti veteris & noui Testamenti, licet naturalem illam affectionem in morte suorum non minus sentirent, quam Gentes, nec minus ipsis bene cuperent, tamen non ausi fuerunt peculiarem cultum pro mortuis, ex propria intentione instituere, cum verbo & mandato Dei destituerentur. Machabæus hoc ausus fuit, inclinata iam Iudaismi religione. Sed sicut in veteri Testamento nullum habuit præcedentem, ita in nouo nullum habet sequentem, nullum enim vel verbum, vel exemplum orationis aut oblationis pro mortuis extat in nouo Testamento. Cumque in Scripturis Propheticis exequiæ & memoriæ mortuorum celebratæ legantur, prorsus tamen nulla fit mentio vel orationis vel oblationis pro mortuis. Dauid orat pro filiolo ex adulterio nato, qui ob pœnam peccati in extremis admodū afflictum habebat, sed postquam audisset ipsum mortuum, statim resurrexit. Et scribitur quidem ingressus domum Domini adorasse, non autem pro anima defuncti pueri orasse vel sacrificasse. Quod sine dubio pro Absolone intellecto

Orationes pro mortuis vnde?

Sancti in Scriptura nullum cultum pro mortuis instituerunt. Machab.

Dauid orat pro puero decumbente non pro mortuo.

etiam fecisset, si absque verbo Dei ausus fuisset ex sua affectione, quam acerrimam tunc 2. Reg.18. sentiebat, aliquid vel facere, vel instituere. Tanta tūc erat religio, ne ex humanis affectionibus etiam quod bonum videbatur, facerent, sed vt hoc tantum, quod Dominus præcipiebat, ita faceret, ne quid vel adderent, vel minuerent, Deut.12.

Orationes & oblationes pro mortuis post Apostolorum tempora cœperunt.

Post Apostolorum vero tempora, humana illa erga mortuos affectio, sensim cœpit orationes & oblationes pro mortuis in Ecclesiam inuehere. Cum enim apud Gentes magna pars religionis orationibus & oblationibus pro mortuis seruiret, & plerique Christiani ex Paganismo conuersi essent, ac existimarunt, Christianam religionem non debere facere homines inhumaniores: illam consuetudinem orādi pro mortuis, sicut alias multas aliquantulum, vt videbatur, ad pietatem Christianam inflexas retinuerunt. Cumque Scripturæ testimonijs, & exemplis destituerentur, apocrypha quædam, sicut dixi: sparsa sunt, vt non omnino a pietate videretur abhorrere. Ita cum Ethnici statis & præcipue anniuersarijs diebus, quando pro mortuis suis orabant, etiam epulas ad sepulchra deferrent, vnde mortuis solatium quoddam accedere putabant, irrepsit hoc etiam in Ecclesiam, sicut Augustinus conqueritur Epist.64. Alibi vero hoc ita reformatum erat, vt in memoriam defunctorum, amici cibos, & alia donaria in vsum pauperum & clericorum conferrent, sicut colligitur ex Origene, libr.3. in Iob, & qui conferrebant, vocabantur Sportulantes. Cyprianus libr. 1. Epistola 9. Postea tales Sportularum collationes fieri cœperunt, quando celebrabatur Eucharistia, & vocabantur oblationes. Memoriæ etiam defunctorum, & orationes pro mortuis, primum priuatim fiebant ab amicis, sicut apud Tertullianum maritus pro vxore mortua orat, postea aduocari cœperunt sacerdotes, apud Origenem, lib. 3. in Iob. Apud Dionysium oratio pro defuncto fit in templo, sed sine celebratione Eucharistiæ. Tandem sicut omnes orationes Ecclesiæ, in actione mysteriorum Eucharistiæ recitari solebant, ita etiam commemoratio & commendatio defunctorum in actionem illam translata est. Ita vt in traditione humana, & in consuetudine adiaphora, variæ & dissimiles fuerunt obseruationes.

Epula ad mortuorum sepulchra. Sportula. Sportulātes. Sportula in Eucharistia celebratione oblationes. Memoria defunctorū & orationes pro mortuis primo priuata. Sacerdotes adhibiti. Translatæ orationes pro mortuis in templa in actione Eucharistia.

Ex his omnibus planum & manifestum est, orationem pro mortuis non esse Apostolicam doctrinam, aut diuinum mandatum, seu articulum fidei, aut dogma necessarium, sed humanam traditionem, libera & varia consuetudine introductam, & tandem superstitiosa obseruatione roboratam. Ergo nec inde purgatorio Pontificiorum igni sine Scriptura canonica, auctoritas potest conciliari, multo minus vero expiationes, propitiationes & satisfactiones per viuorum opera, pro peccatis defunctorum, contra Scripturam inde confirmari possunt.

Oratio pro mortuis est humana tātū traditio.

Orationes veterū pro mortuis non patrocinantur purgatorio.

Ostendemus iam porro, ne veterum quidem orationes pro mortuis, Pontificio purgatorio patrocinari. Falsum enim est, quod dicunt primitiuam Ecclesiam in orationibus pro mortuis semper præsupposuisse purgatorium, & quæ ipsi annexa esse volunt. Tertullianus primus est (non enim de Apocryphis iam loquimur) apud quem consuetudo oblationum & orationum pro mortuis legitur, qui tamen diserte & expresse asserit, eam non esse ex Scriptura. Is igitur in libro de Monogamia inquit: Enimuero vxor pro anima scilicet defuncti mariti orat, & refrigerium interim adpostulat ei, & in prima resurrectione consortium, & offert annuis diebus dormitionis eius. Et de exhortatione castitatis ad maritū defunctæ vxoris inquit: Et iam tepete apud Deum, pro cuius Spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ante Deum, cū tot vxoribus, quot illa oratione commemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis illas duas. His verbis Tertullianus ostēdit, duo fuisse in

Falsum axioma Pontificiorum. Oblationes pro mortuis legūtur primum apud Tertullian.

illa consuetudine sine scriptura recepta, oblationes scilicet & orationes pro mortuis. Ne vero intelligatur de sacrificio aliquo propitiatorio, per sacerdotem pro mortuis oblato, Tertullianus dicit, vxorem offerre, & maritum reddere annuas oblationes. Et sportulas, quæ in vsum pauperum conferebantur, vocari & intelligi oblationes, manifestissimum est ex Canone Carthaginensi & Vasensi, 13.q 2. Qui oblationes defunctorum aut negant Ecclesijs aut difficulter reddunt, tanquam egentium necatores, qui pauperes cōsolatione alimoniæ & necessaria sustentatione fraudant, habendi sunt. Sed quia in oratione pro mortuis dicit animabus refrigerium postulatum, Pontificij inferunt inde insinuari, animas defunctorum nondum esse in loco refrigerij, sed in medio aliquo loco pœnarum. Tertullianus vero lib. 4. contra Marcionem; Et de anima, tantum duo constituit loca excipiendis animabus exutis corporibus, vbi sequestrentur in diem Domini, inferos scilicet, pro reprobis, pro animabus vero istorum sinum Abrahæ, quem dicit esse regionem non cœlestem, sublimiorem tamen Inferis, præstantem refrigerium animabus iustorum, donec consummatio rerum, resurrectionem omnium plenitudine mercedis expungat. Et hoc tantum dicit Tertullianus, pios animabus defunctorum suorum optasse hoc refrigerium, ac in resurrectione consortium. Non autē dicit animas iustorum in loco aliquo pœnarum esse. Imo contra Marcionem diserte dicit eas interim à morte scilicet vsq; ad resurrectionem, esse in refrigerio. Sed excipiunt Pontificij, absurdum & ineptum esse, postulare eis refrigerium, si iam in refrigerio essent. Audiamus igitur Dionysium, quæstionē illam de oratione pro mortuis ex professo explicātem, quo sensu vetus Ecclesia pro mortuis orarit, & quomodo orationes illas intellexerit. In hoc enim cardine tota hæc controuersia vertitur.

Consequētia Papistica pro assertione purgatorij, ex Tertulliano.

Refutatio Pontificiorum ex Tertulliano.

Tertullian. non dicit animas pro quibus oratur, esse in loco pœnarū.

Quo sensu vetus Ecclesia pro mortuis orarit.

Dionysius igitur, qui Areopagitæ titulum præfert, describens ritus sui temporis circa eos, qui obdormierūt ca. 7. Ecclesiasticæ Hierarchiæ: Non statas aut anniuersarias habet orationes pro mortuis, non addit Sportularum oblationes, nec mysteriorum celebrationem, sed tantum funus in templum defert, atq; ibi ante sepulturam Pontifex semel sacram precem super mortuū facit, deinde osculo salutat defunctum, quod reliqui præsentes etiam faciunt, postea infundit defuncto oleum, & corpus recondit. Hæc ipsa rituum dissimilitudo & varietas ostendit, non esse diuinas sanctiones, sed humanas, liberas & indifferentes consuetudines seu obseruationes. Dionysius enim oblationes, anniuersaria & mysteriorum celebrationem, quæ alibi in exequijs vsitata fuerunt, non habet. Osculum vero defuncti, vt cuius etiā cadauer suaue & pretiosum debeat esse, & infusionem olei habet, quæ alibi non fuerunt vsitata, quæque ne hodie quidem Pontificij obseruant. Orationis vero supra mortuum dicit, hoc fuisse argumentum, vt diuina bonitas cuncta dimittat peccata, quæ per humanam infirmitatem defunctus admiserit, eumq; collocet in luce & regione viuentium, in sinum Abrahæ, Isaac aut Iacob, in locū vnde aufugit dolor, tristitia & gemitus. Ex tali vero orationis forma Pontificij statim solent inferre animas defunctorum nondum esse in regione viuentium, sed in loco tenebrarum, doloris tristitiæ & gemitus: vnde orationibus sint liberandæ, hoc est, in purgatorio. Sed consequentiam hanc Dionysius diserte negat, & expresse contrarium astruit. Non enim tres sed duos tantum ordines ponit eorum, qui ex hac vita discedunt, ἱερῶν καὶ ἀνιέρων, Sanctorum, & Prophanorum. Prophanos autem vocat illos, qui vel inquinamentis Ethnicis pleni, vel qui Sacramentis quidem initiati, ad damnabiles vero concupiscentias transfugerunt. Hoi, quando ad finem huius vitæ perueniunt, dicit miserabiliter & inuitos

Dionysius. Ritus circa mortuos apud Dionysium.

Osculum defunctorum.

Oleum.

Argumentum orationis supra mortuum.

Dionysius duos ordines defunctorū constituit.

Prophani quomodo

ex hac

...orlantur. ...acri quo-...odo mori-...tur.

hac vita auelli, nulla bona spe subnixos propter pessimam vitam. Alterum vero ordinem morientium vocat Sacrorum, qui pie quidem vixerunt, sed tamen pro remissione peccatorum orant: Eos dicit cum firma & certa spe in diuina (ἐυφροσύνῃ) lætitia & hilaritate tēdere ad mortis terminum, tanquam ad finem certaminum, cum animæ ibi non possint ad deteriora conuerti & corpora beatam expectent resurrectionem. Propter hæc inquit, obdormitio Sanctorū est in lætitia & spe immobili, quia peruenerunt ad finem certaminum. Item norunt se totos percepturos (χριστοειδῆ λήξει) Christiformem, requiem, quando ad terminum huius vitæ peruenerunt. Qui igitur, inquit, ad terminum suorum certaminum venit, sacra impletur lætitia, magnaque cum (ἡδονῇ) iucunditate seu voluptate viam felicissime regenerationis ingreditur. Propinqui vero defuncti (μακαρίζουσι) beatum illum prædicant, sicut & est, vt qui ad optatum victoriæ finem peruenerit (πρὸς τὸ νικηφόρον ἐυκταίως ἀφικόμενον τέλος) & auctori victorię persoluunt hymnos gratulatorios (χαριστηρίους) seipsos quoque orantes ad similem requiem admitti. Sumentes autem defunctum ad Pontificem ducunt, quasi sacris donandum coronis. Is coacto sacro cœtu peragit precem (ἐυχαριστήριον) complectentem gratiarum actionem pro illa Dei pietate, qua destructum est, iniustum & tyrannicum illud contra nos omnes imperium, quodque non tantum, qui ad summū sanctitatis peruenerunt, sed & alij, qui summos illos gradus attingere non potuerunt ad remunerationem admittantur. Deinde ministri promissiones Scripturæ de resurrectione recitant, & Psalmos idem sonantes decantant. Et rationem huius reddit Dionysius, quia inquit, promissionum illarum Lectiones & Cantiones declarant & explicant beatam illam requiem, in quam æternaliter subuehuntur, qui diuinum exitum consecuti sunt. Illæ ipsę vero Lectiones & Cantiones (ἀποδέχονται) defunctum quasi amplectuntur & suscipiunt. Viuentibus vero sunt exhortationes ad consimilem exitum. Postea præcipuus ex ministris, dimissis Catechumenis, Sanctos iam defunctos (ἀνακηρύττει) honorifica celebratione celebrat. Et cum illis etiā nuper defunctum, pari prædicatione prosequitur. Et hanc commemorationem dicit ideo fieri, vt audientes Sanctorum præmia ex Scripturis celebrata, & pie defunctum iam vere consortem seu socium existere (κοινωνὸν ὄντα) Sanctorum, qui a seculo sunt, in ipsis etiam simile desiderium excitetur, cum audiant quam vere beatum sit in Christo mori.

...xequia ...Dionysii.

Hæc prolixius aliquanto recitaui ex Dionysio, vt ostenderem falsum esse, quod Pontificij dicunt, veterum orationes pro mortuis præsuppo suisse purgatorium, hoc est, quod defunctorum animæ, pro quibus oratur, non sint in requie, sed in doloribus, gemitibus & cruciatibus ignis. Dionysius enim prolixa oratione & multis verbis diuersum & contrarium præsupponit, sicut manifestum est. Consequentiam etiam illam (si defunctis postulatur refrigeriū, ergo nondū habent illud sed sunt in cruciatibus) Dionysius ex professo refutat, ponit enim quæstionem: quare præsul oret, vt mortuus dimissis peccatis, collocetur in luce & in regione viuorum? Si enim illic quisque recipiet remunerationem, prout in hac vita gessit, defunctus vero suas operationes huius vitæ iam consummauit, quomodo p̄ præsulis orationem ad aliam requiem, quā vita ipsius dignum est, transferetur? Et hic sane locus fuisset dicendi de pœnis purgatorij, de suffragijs & satisfactionibus viuorum pro mortuis, si tūc temporis Ecclesia orans pro mortuis, talia agnouisset. Sed Dionysius nihil

...ionysius ...futat Tō-...sictorum ...gumen-...

horum dicit, tantum in genere respondet, iustorum preces efficaces esse in hac vita, nedum post mortem pro ijs tantum, qui digni sunt, & hoc exemplis de viuis ostendit. Orationis vero super mortuum dicit, hunc esse sensum: Pontifex didicit ex Scripturis diuinitus traditis, quod illis, qui pie vixerunt, reddetur secundum opera ipsorum, sed tamen ita vt diuina bonitas per summam clementiam (παρορῶσα) non respiciat, recordetur aut imputet maculas, quæ ipsis ex humana infirmitate adhæserunt: Nemo enim mūdus est à sorde, inquit Scriptura. Et notabit Lector Dionysium propter maculas peccati non conijcere defunctum in ignem purgatorij, sicut Pontificij faciunt, vt ibi cruciatibus ignis excoquantur, sed dicit φιλανθρωπίαν Dei ex clementia eas condonare. Pergit autem quærere, si hæc certo promissa sunt, & dantur defunctis in Christo, quare Pontifex petit ea pro mortuis? Tres autem assignat rationes. I. Pontifex ad imitationem bonitatis Dei aliorum dona, tanquam proprias expetit gratias.

Dionysius non mittit animas ob maculas peccati in purgatorium.
Causa Dionysii cur pro mortuis oret Pontifex.
Prima.

II. Quia ipse Pontifex nouit ea, quę diuinitus promissa sunt, certo donari pie defunctis: vt igitur præsentibus etiam manifestet & confirmet, quæ bona certo donanda sint pie obdormientibus, ideo in ea forma precationis proponit, quia quæ iuxta Deum petit, Pontifex consequitur. Et in illa sua oratione nihil aliud petit, quam quæ in Scripturis expresse promissa sunt, donanda pie defunctis. Hæc enim est sententia verborum Dionysij. III. Pontifex à Christo accepit potestatem clauium (Quorum remiseritis seu retinueritis, &c. Quodcunque ligaueris aut solueris super terram, &c.) vt iudicium Dei iuxta verbum ipsius patefaciat & manifestet, Deo charos admittendo, & impios excludendo. Ita ergo in Christo defunctos (ἀρχιτελεστικῶς) quasi transmittens & transuehens eos in æternam requiem, per absolutionem forma precationis, eos in lucem & regionem viuorum transferri ostendit. Et ostendunt veteres historiæ, primum vsum orationis pro mortuis fuisse in ipsis sepulturis. Fideliū enim funera faustis comprecationibus ad sepulturam deducebantur, sicut ostendit Chrysostomus in sermone quodam super verba 1. Thes. 4. Deinde in ipsa sepultura corpora fidelium defunctorum oratione Presbyteri cōponebantur, sicut testatur Tertull. lib. de anima. Deinde cum in cœmiterijs conuentus Ecclesiasticos celebrarent, preces illæ etiam post sepulturam repeti cœperunt, facta inde sunt anniuersaria. Et tandem purgatorium inde extrusum est.

Secunda.
Tertia.

Hæc descriptio Dionysij manifeste & quasi ex professo, refutat ea, quæ Pontificij ex ritu orationis veterum pro mortuis, ad stabiliendū purgatoriū suum exsculpere moliuntur. Et ostendit qua de causa, ac quo sensu veteres pro mortuis orarint non quod senserint, eos esse in cruciatib. vnde nostris suffragijs sint redimendi: Sed propter superstitū institutionem exhortationem & consolationem. Licet enim credant & sciant, credentes defunctos iam venisse ad requiem: tamen quia in spectaculo mortis magna est animi humani consternatio & pturbatio, cum quidē conspectus iræ diuinæ, & terror diuini iudicij, ppius tūc nos attingat, afficiat & quasi ob oculos versetur: Confugimus igitur ad Deum, quærentes consolationem in verbo & Sacramentis, legendo, audiendo, meditando, orādo, credendo & sperando. Visitatum autem est in grauioribus tētationibus, orationem sæpius repetere, etiam quando ex verbo scimus priorem orationem exauditam esse, & ipsa talis oratio est fidei confirmatio, sicut in Psalmis talia exempla multa sunt. Et Iob inquit, ca. 9. Cum inuocantem me exaudierit, non tamen credo, quod audierit vocem meam. Ita si quis post acceptam absolutionem & communionem in graui casu mox rursus oret

pro remissione peccatorũ: Non ideo dubitat de veritate absolutionis & communionis, sed conscientiæ infirmitas quærit ita confirmationem, & ipsa talis oratio, quia nititur promissione absolutionis & communionis, confirmat fidem acceptæ reconciliationis. Ita Christiani lugentes sciunt quidem promissiones diuinas de ijs, qui in domino moriuntur, quando tamen in perturbationibus considerant infirmitates suorum, & quia coram non cernunt requiem & felicitatem eorum, confugiunt ad Deum, & precibus eos misericordiæ Dei commendant, vt ita ipsis orationibus se confirment, de beatitudine defunctorum. Nituntur enim orationes tales, quales vetustissimæ fuerunt, illis promissionibus: Qui credit in me, non videbit mortem, transibit per mortem in vitam, etiamsi morietur, viuet: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, &c.

Fundamẽta orationum veterum pro defunctis.

Fuerunt itaq; veterum orationes pro mortuis, non satisfactiones pro peccatis mortuorum, non redemptiones animarum ex igne purgatorij: sed publicæ celebrationes, applicationes & obsignationes promissionũ diuinarum, de remissione peccatorum, requie & salute pie defunctorum, fuerunt institutiones & exhortationes viuentium, fuerunt consolationes & confirmationes lugentium, & fuerunt declarationes piarum affectionum animi erga defunctos. Bestialis enim ἀπάθεια esset, nihil affici morte suorum, memoriam amicorum defunctorum statim ex animo delere, non ipsis bene velle & bene precari, quæ tamẽ omnia iuxta verbum moderanda sunt. Hoc modo & in hanc sententiam etiam Apologia Confessionis dicit: Nos non prohibere orationem pro mortuis. Et Lutherus in confessione sua dicit: Pro mortuis, quia scriptura nihil meminit, existimo nõ esse peccatum, ex libera deuotione, ita vel similiter orare, vt Deus animæ, si in tali statu sit, misereatur, vtq; satis sit, quando semel vel bis illud factum fuerit. Vigiliæ enim, Missæ pro animabus, & anniuersaria in Papatu prorsus inutilia sunt, imo sunt diaboli nundinationes. Ita Lutherus. Sed tamen, quorsum tandem euadant illa, quæ sine scriptura licet non mala pietatis specie, instituuntur & suscipiuntur, hęc ipsa purgatorij historia ostendit.

Quid fuerint, quoque consilio factæ sint orationes veterum pro defunctis.

Apologia Confessionis Augustanæ de oratione pro mortuis.

Hæc igitur historica obseruatio de oratione pro mortuis, adimit Pontificijs illum purgatorij prætextum, cui plurimum nunc tribuunt, & quo solo sperant, se mundum rursus fascinare posse. Nec vero solius Dionysij Hierarchia, memorias mortuorum ita interpretatur, sed & reliqui antiquiores ita senserunt. Origenes quidem Platonicum purgatorium alias strenue vrget: Sed ritum Ecclesiarum suarum describens, lib. 3. in Iob, inquit: Non celebramus diem natiuitatis, cum sit dolorum & tentationum introitus, sed diem mortis, vtpote omnium dolorum depositionem, & omnium tentationum effugationem, quia non moriuntur, sed perpetuo viuent hi, qui mori videntur. Propterea & memorias sanctorum facimus, & parentum nostrorum, vel amicorum in fide morientium, deuote memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam consummationem in fide postulantes. Item, Celebramus memoriam defunctorum, religiosos cum sacerdotibus conuocantes, fideles vna cum clero inuitantes, ad hæc egenos & pauperes, pupillos & viduas saturantes, vt fiat festiuitas nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus. Audis, Christianos celebrasse diem mortis suorum, eleemosynis & orationibus, non quod existimarint eos doloribus cruciari, vnde exequijs illis liberandi essent, sed quia fuerunt gratulationes in memoriam, quod defunctorum animæ, per mortem ad omnium dolorum depositionem, ad omnium tentationum effugationem & ad requiem peruenissent. Quæ certe cum Pontificiorum purgatorio ex diametro pugnant.

Origenes de memoria mortuorum.

Cyprianus

Cypriano sacrificium & oblatio pro defunctis quid sit.

Cyprianus quidē nouo & peculiari modo loquitur: Offerre ꝓ defunctis & sacrificium pro dormitione eorum celebrare, lib. 1. Epist. 9. Quas phrases interpretantur Pontificij de sacrificio propitiatorio, & de suffragijs pro expiādis, & redimēdis animabus defunctorum. Sed ipse Cyprianus, & quidem in eadem Epistola interpretatur se, quod oblationes pro dormitione alicuius, intelligat sportularum contributiones. Sacrificium vero pro dormitione celebrare interpretatur ibidem, nomen alicuius in prece sacerdotum, quæ in administratione Eucharistiæ fiebat, nominare: Et pro aliquo sacrificare, ibidem aperte ita interpretatur; Deprecationem aliquam nomine eius in Ecclesia frequentare, quod libr. 3. Epistola 14. vocat nomen alicuius offerre. Quod autem non senserit Cyprianus, illa quæ appellebat sacrificia pro defunctis, esse propitiationes aut satisfactiones pro peccatis ipsorum, ex ipsius explicationibus constat. Nam libr. 3. epistola 6. Oblationes & sacrificia pro Martyribus celebrari dicuntur, quando commemorationes certaminum, & memoria gloriosę mortis ipsorum celebratur. Cum tamen, sicut Augustinus inquit: iniuriam martyri faciat, qui pro martyre orat. Ita libro 4. epistola 5. de martyribus ex Celerini familia loquens; Quos certe non cruciatibus ignis, sed in gloria cœlesti esse sentit, dicit; Sacrificia pro eis semper, vt meministis offerimus, quoties Martyrum passiones & dies anniuersaria commemoratione celebramus. Atque adeo lib. 1. Epist. 9. non vult pro eis dormitionę offerri, & nomen eius ad altare nominari, qui presbyterum actorem seu tutorem nominauerat, non quod sentiret ipsum ideo in æternum damnatum esse, sed ne Ecclesiastica celebratione post mortem honoraretur, qui contra statutum positiuum, presbyterum tutorem fecerat. Ita etiam pro viuis dicit Cyprianus offerri seu sacrificari, quādo in precibus quæ fiebant in administratione Eucharistiæ gratiæ pro ijs agebantur, vel aliquid orabatur, vt libro 3. Epist. 1. ad Lucium ab exilio cum suis reuersum, inquit; Hic quoque in sacrificijs atque in orationibus nostris, non cessamus Deo gratias agere, & orare pariter ac petere, vt qui perfectus est & perficiens custodiat & perficiat in vobis confessionis vestrę coronam. Ita libr. 3. epistola 15. & 16. pro lapsis offerre, est pro ipsis Eucharistiam parare, & preces pro ipsis facere. Cyprianum vero nullos, qui in Domino moriuntur, cruciatibus purgatorij terrere, sed promissione beatitudinis magnis asseuerationibus cōsolari, pulcerrimus eius sermo de mortalitate satis ostendit. Eius est, inquit, mortem timere, qui ad Christum nolit ire. Eius est ad Christum nolle ire, qui se non credit cum Christo incipere regnare. Simeon dicens: Nunc dimittis seruum tuum in pace, contestatur tunc esse seruis Dei pacem, tunc liberam & tranquillam quietem, quando de istis mundi turbis extracti, sedis & securitatis æternę portum petimus. Ad refrigerium iusti vocantur, ad supplicium rapiuntur iniusti, &c.

Oblationes & sacrificia pro martyribus.

Oblationes & sacrificia pro viuis.

Oblatio pro lapsis.

Purgatorij cruciatus Cyprianus non asserit.

Sermo Cypriani de mortalitate.

Ita Nazianzenus oratione 7. præsupponit; Cæsarium iam adeptū esse salutem, & animam ipsius dignum fructificare honorem. Postea vero addit; Nunc ô vitæ & mortis Domine Cæsariū suscipe, hunc enim tuis, συγχωροῦμεν λόγοις οἷς τὸ πᾶν φέρεται, tuis rationibus, quibus totū vniuersum gubernas committimus; cui & nostras animas, & qui ante nos discesserunt παρακατατιθέμενοι, tanquam depositum commendantes.

Nazianzenus quomodo oret pro mortuis.

Ambrosius de obitu Valentiniani. Non dubitemus de meritis Valētiniani, credamus vel Angelorum testimonijs, quod detersa labe peccati ablutus ascendit, quam sua fides lauit, credamus, quia ascendit à deserto, hoc est, arido & inculto loco, ad illas florentes delectationes, vbi cum fratre coniunctus, æternæ vitæ fruitur voluptate. Beati ambo, si quid meę

Ambrosius orat pro ijs quos credit iā æternæ vitæ beatitudine frui.

orationes valebunt, nulla inhonoratos vos mea transibit oratio. Omnibus vos oblationibus frequētabo. Quis prohibebit vos innoxios nominare? &c. Vides Ambrosium præsupponere, illos iam detersa labe peccati ablutos esse, & æternæ vitæ delectationibus iam frui, pro quibus oraturum se dicit. Et certe in Valentiniano, qui Catechumenus mortuus erat, propter quod etiam sorores ipsius superstites valde contristabantur, locum habuisset, id, quod Pontificij de purgatorio dicunt, per orationes & oblationes posse animas post mortem, à peccatis & à pœnis solui. Sed Ambrosius dicit: Ipsum iam peccatis ablutum & innoxium, æternæ vitæ frui voluptate. Quare vero oraturus est pro ipso, si hæc iam habet? Respondet, Dolor plerumque solatium est dolentis. Item, Est in pijs affectibus quædam etiam flendi voluptas. Et in commemoratione eius, quem amissum dolemus, acquiescimus. Item, Non transibo vos inhonoratos, &c. Ita de obitu Theodosij, ex fide ipsius probat, animam eius iam conuersam in requiem. Et addit: Absolutus dubio iam certamine, fruitur nunc Theodosius luce perpetua, tranquillitate diuturna, &c. His præsuppositis addit orationem: Da requiem seruo tuo Theodosio, illo conuersatur anima eius, vbi mortis aculeum sentire non possit. Dilexi virum & ideo prosequar eum, vsque ad regionem viuorum, nec deseram, donec fletu & precibus inducam virum, quo sua merita eum vocant, in mōtem Domini, vbi perennis vita, nullus gemitus nullus dolor, &c. Vides Ambrosium quide orare pro Theodosio, sed præsupponere, quod anima iam sit conuersa in requiem, ac fruatur iam luce & tranquillitate. Statim etiam post orationē illam dicit: Manet ergo in lumine Theodosius, & Sanctorum cœtibus gloriatur, illic cōplectitur Gratianum, & in regno Christi considerat templum eius, &c. Ita libr. 2. epist. 8. de Faustini sorore: Meliorem illic vitam exigit, itaq; non tam deplorandam, quam prosequendam orationibus reor, nec mœstificandam lachrymis, sed magis oblationibus animā eius Domino cōmendandam arbitror. Audi vero quid subiungat: Securus, inquit de meritis eius & fide. Item, Quid est, quod ingemiscamus pro mortuis, cum iam reconciliatio mundi facta sit apud patrem per Christum, quoniā ergo beneficia Christi tenemus, cum apud omnes, tum apud te, legatione pro Christo fungimur, vt notetur irreuocabilia esse dona Dei, vt credas quod semper credidisti, nec nouo mœrore tuam in dubium adducas sententiam, quia Ideo peccatum factus est Dominus, vt tolleret peccatum mundi, vt essemus in illo omnes iustitia Dei, non iam culpæ obnoxij, sed iustitiæ remuneratione securi. Hæc Ambrosius orans pro mortuis. Ex hisce testimonijs manifestissimum est, falsum esse quod Pontificii fingunt, præsuppositum veterum in orationibus pro mortuis hoc fuisse, quod crediderint, piorum animas post mortem esse in peccatis & in cruciatibus ignis, vnde nostris orationibus & suffragijs, tāquam expiationibus & satisfactionibus, sint liberandæ & redimendæ. Imo hoc præsupponunt veteres, piorū animas pro quibus orant, detersa labe peccati, iam esse ablutas & innoxias, esse saluas, in luce ꝑpetuā: frui illic vita meliore, imo tranquillitate & delectatione vitæ æternæ, in sanctorum cœtibus, &c. Causas igitur orationum habuerunt, non quas Pontificij fingunt, sed quas ex Dionysio iam explicauimus,

Cur igitur pro beatis oret Ambrosius.

De obitu Theodosii.

De sorore Faustini.

Concidit figmentū Pontificium de purgatorio extructum, ex veterum orationibus pro mortuis.

Sed transeamus ad Epiphanium. Quod enim nō omnes in vulgo tunc vsitatas orationes pro mortuis, ea fidei analogia intellexerint, sicut de vetustissimis iam dictum est, inde colligitur quod Aerius quidam certamen hac de re mouit. Disputationem autē Aerij Epiphanius ita describit, (τίνι τῷ λόγῳ) qua ratione aut qua de causa, siue quo sensu, post mortem nomina defunctorum recitantur. Oret enim viuus, aut œconomiam fecerit (quod vel de administratione Eucharistiæ, vel erogatione eleemo-

Epiphanij iudiculum de orationib. pro mortuis. Aerij certamen.

synarum

ſynatum intelligi poteſt) ſed quid mortuus inde vtilitatis cõſequetur: Si autem (ὅλως) omnino oratio eorum, qui hic ſunt, eos qui (ἐκεῖσε) illic ſunt (ὤνησε) iuuare potuerit, nemo ergo (εὐσεβείτω) religionem colat, nemo benefaciat, ſed amicos aliquos paret, quocunq; velit modo, vel pecunia conducẽs, vel in morte amicos rogans, vt orent pro eo, ne quid ibi patiatur, nec quæ ab eo admiſſa ſunt (αἰσχίστων) vel grauiſſima ſcelera (ἐκζητηθῇ) exquirantur. Hæc verba oſtendunt, Aerium diſputaſſe, τίνι λόγῳ, quo ſenſu, qua ratione, & ob quam cauſam, defunctorum nomina in precibus recitarentur. Videntur autem illa Aerij verba, quæ tanquam reſponſio ſunt ad propoſitam quæſtionem, ex vulgi tunc opinionibus & ſermonibus ſumpta eſſe, quando dicit: Preces eorum, qui in hac vita, ſunt, omnino iuuare eos, qui ex hac vita exceſſerunt. Inde vero Aerius texuit conſequentiam falſæ & impiæ ſententiæ: Nempe, ſi quis in hac vita, nec religionem ad Deum, nec charitatem ad homines coleret (hoc enim volunt duo verba εὐσεβεῖν καὶ ἀγαθοποιεῖν) ſed vel grauiſſima ſcelera committeret, & ſine remiſſione eorum in impœnitentia hinc diſcederet, modo poſt mortem precatores aliquis haberet, non daturum ipſum in altera vita ſcelerum pœnas. Et hanc impiam ſententiam Aerius falſo & per calumniam Eccleſiæ tribuit, quaſi ipſa hoc ſenſu, hac ratione, & hac de cauſa pro mortuis oraret. Vide autem, quid Epiphanius reſpondeat: Quod ſi fuiſſet in Pontificiorum ſententia, reſpondendum ipſi fuiſſet, orationibus illis omnino iuuari mortuos, & quidem ita: I. Vt peccata, quæ ipſis in hac vita remiſſa non eſſent, poſtea in altero ſeculo, propter orationes & ſuffragia viuorum, tanquam expiationes & propitiationes, remitterentur. II. Vt ſatisfactiones pro peccatis debitæ, ſed in hac vita non plene expenſæ poſt mortem à viuentibus loco & nomine defunctorum exoluerentur. III. Vt à pœnis & cruciatibus ignis purgatorij, per orationes & ſuffragia viuentium liberarentur & redimerentur. Sed horum nihil Epiphanius reſpondet, imo in reſponſione hoc præſupponit, eos defunctos, pro quibus ſuperſtites orant, eſſe & viuere apud Dominum, quod ſumptum eſt ex 2. Corinth. 5. Phil. 1. Luc. 23. Quæ hypotheſis reſponſionis, ſimpliciter totum purgatorium Pontificium euertit, ὅτι ἀπελθόντες εἰσὶ καὶ ζῶσι παρὰ τῷ δεσπότῃ, quod ſcilicet illi, qui ex hac vita excedunt, ſint & viuant apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Aerij conſequentia.

Reſponſio Epiphanij.

Axioma Epiphanij.

Hoc vero cum Epiphanius tanquam certum, firmum & fixum principium fidei præſupponit, audi quas alias rationes & cauſas recitet, quo ſenſu Eccleſia tunc pro mortuis orarit. Sumpſerat Aerius ex vulgi ſermonibus & opinionibus: Quia orationes illæ pro mortuis fiunt, ergo omnino etiam ipſis mortuis proſunt. Epiphanius vero primo recitat cauſas & rationes illarum orationum, quæ ad viuentes ſeu ſuperſtites pertinent, quod iterum diligenter notetur: Ita enim, inquit, reddens primam cauſam commemorationis nominũ defunctorum, τί αὖ εἴη τούτου προυργιαίτερον, τί τούτου καιριώτερον καὶ θαυμασιώτερον, παρόντας πιστεύειν, &c. Quid poteſt vtilius, quid opportunius, quid amirabilius eſſe, quam quod ſuperſtites, qui in præſenti vita ſunt, in ea fide & ſententia ſint, vt credant eos, qui hinc migrãt, viuere, & non prorſus interijſſe ſeu deſiiſſe (ἀνυπαρξίαν enim vocat) ſed eſſe & viuere apud Dominũ? Primam igitur vtilitatem commemorationis defunctorum hanc ponit, quod ſuperſtites illo ritu cõmonefiant, de hoc articulo fidei, quod qui in fide moriantur, nõ intereant, ſed quando hinc diſcedunt, quod ſint & viuãt apud Do-

Cauſa orãdi pro mortuis tempore Epiphanij.

Prima cauſa.

minum, ideo ſcilicet in precibus, quæ fiebant in adminiſtratione Cœnæ Domini, ipſorum facta fuit mentio, vt eſſet talis publica confeſſio apud ſuperſtites.

Secunda cauſa.

Secundam cauſam & rationem hanc tradit, ὅπως ἂν τὸ σεμνότατον κήρυγμα διηγήσοιτο (quibus verbis reſpicit ad τὸ ἀνακηρύττειν Dionyſij) ὡς ἐλπίς ἐστιν ὑπὲρ ἀδελφῶν εὐχομένοις ὡς ἐν ἀποδημίᾳ ἐν τυγχανόντων, vt præclarum illud encomium enarretur, quod illi, qui pro fratribus orant, ſpem habeant, tanquam de illis, qui in peregrinatione ſunt. Hoc loco Lindanus ἀποδημίαν interpretatur lugendam peregrinationem à Domino tranſigendam in carcere purgatorij, vbi in igne luendum ſit ſupplicium pro peccatis, vnde orationibus viuorum ſint liberandi, ſed ſcelerata eſt hæc peruerſio & verbi & ſenſus. Paulus enim 2. Corinth. 5. diſerte dicit: Pios, quando à corpore peregrinantur, præſentes adeſſe apud Dominum. Et idem diuerſo reſpectu eſſe ἐκδημίαν & ἐνδημίαν. Quando enim in hac vita ſumus, tunc domi ſumus in corpore, ſed peregre abſumus à Domino, quando vero tabernaculum corporis deponimus, tunc peregrinamur à corpore, ſed præſentes ſumus apud Dominum. Ita etiam Phil. 1. dicit: Mortem eſſe ἀνάλυσιν diſceſſionem ſcilicet ex hoc mundo, ſed ita, vt pie mortuus, eo ipſo, quo ab hoc mundo diſcedit, ſit cum Christo. Epiphan. igitur pie mortuos dicit eſſe ἐν ἀποδημίᾳ, in peregrinatione. Sed cuius reſpectu? Paulus dicit reſpectu carnis & mundi huius, mortem eſſe peregrinationem, ſed illa peregrinatione pie defunctos domi & præſentes eſſe apud Dominum ſeu cum Chriſto. Lindanus vero aduerſa fronte cõtradicit Paulo, pios ſcilicet, quando per mortem tabernaculum huius corporis deponunt, tunc demum incidere in lugẽdam peregrinationem à Domino, in quo exilio, tanquam in carcere, cruciatibus ignis excarnificentur, vt lamentabiliter eiulare cogantur: Miſeremini mei ſaltem vos amici mei. Quod ſi Paulum Lindanus pro ſui ordinis profeſſione nõ curaret, at ſaltẽ cum Patrib. plus tribuat, cogitaſſet, quod Nazianzenus, vbi Cæſarium mortuum vocat primitias ἀποδημίας peregrinationis ſuæ, addat explicationem, quod intelligat peregrinationem non à Domino, ſed ab hoc mundo ad Dominum. Dicit enim, animas illorum peregrinantium deponi apud Dominum, & à Domino ſuſcipi, imo ſaltem inſpexiſſet, quod in proximo verſu Epiphanius præcepit, Eccleſiam quando orat pro mortuis, credere eos, qui pie ex hac vita excedũt, eſſe & viuere apud Dominum. Et tanta tamen Epiſcopi impudentia eſt, quod in proximo ſequenti verſu audet fingere, pie defunctorum lugendam peregrinationem à Domino, in ſupplicijs & cruciatibus. Vere Pontificia eſt hæc falſatio, digna non mitra tantum, ſed ſi fœtura gregem ſuppleuerit, galero etiam. Sed talis eſt Pontificij purgatorij veritas, vt niſi mendacijs defendi non poſſit. Senſus autem Epiphanij manifeſtus eſt: Superſtitibus ſpem eſſe de defunctis fratribus, qualis eſt de peregrinantibus, non certe, vt illi ad nos in hoc exilium redeant, ſed vt nos ex hac miſeriarum valle, ad ipſos in patriam accerſamur, 2. Reg. 12. Sicut Cyprianus mortem piorum recte vocat acceſſionem Dominicam, qua morientes non amittuntur, ſed præmittuntur, recedentes præcedunt tanquam proficiſcentes & migrantes ad patriam. Sicut ſpem illam Cyprianus ſermone de mortalitate pulcherrime explicat. Quis non ad ſuos, inquit, nauigare feſtinet? patriam noſtram Paradiſum computamus: Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copioſa turba deſiderat, iam de ſua immortalitate ſecura, & adhuc de noſtra incolumitate ſolicita, ad horum conſpectum & complexum

Lindani contorta deprauatio Epiphanij.

ἀποδημία mortuorum iuxta Epiphanium.

Lindanus Paulo contrarius.

Nazianz. de ἀποδημίᾳ pie mortuorum.

Lindani impudentia tali digna Epiſcopo.

Sententia Epiphanij.

Cyprian. Mors eſt acceſſio Dominica.

venire

venire, quanta & illis & nobis lætitia, vbi summa & perpetua fcelicitas? &c. Huius igitur beatæ spei commonefactionem, testimonium, & confessionem, Epiphanius dicit fuisse ritum commemorationis defunctorum, & orationis pro mortuis. Sicut igitur prima, ita etiam secunda hæc Epiphanij ratio & causa orationis pro mortuis, publicum & sonorum testimonium dicit contra Pontificiorum purgatorium, sicut manifestum est, atq; etiam ideo Lindanus sua falsatione sensum deprauare conatus fuit.

Tertia causa. Tertiam causam his verbis obscure sane ponit Epiphanius: ὠφελεῖ δὲ καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν γινομένη εὐχὴ, εἰ καὶ τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων μὴ ἀποκόπτοι, ἀλλὰ οὖν γε διὰ τὸ πολλάκις ἐν κόσμῳ ἡμᾶς ὄντας σφάλλεσθαι, ἀκουσίως τε καὶ ἑκουσίως, ἵνα τὸ ἐντελέστερον σημανθῇ, &c. Prodest autem, quæ pro defunctis fit oratio, licet totam culpam seu tota abscindat seu tollat, verũ enimuero propterea, quia nos, dum in hoc mundo sumus, sæpe & sponte, & non sponte erramus seu offendimus, vt id quod perfectius est, significetur. Nam & iustorum & peccatorum commemorationem facimus: Pro peccatoribus quidem misericordiam Dei deprecantes, pro iustis vero Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, &c. vt Christum ab hominum ordine discernamus, per honorem, quem ipsi exhibemus, vtq; cultum ei reddamus. Lindanus hoc etiam loco crimen falsi committit: *Lindanus in Epiphan. crimen falsi committit.* Nam pro ἐντελέστερον, legit ἀτελέστερον, & interpretatur (vt quod leuissimum est, dicam) cum verba perspicua & nota sint, & tota sequens periodus efflagitet illum sensum, quem Perionius etiam reddidit (vt id, quod perfectius est, significetur) hoc est, vt Epiphanius ipse subiungit, vt Christum a reliquorũ hominũ ordine separemus, nullus enim hominum, etiamsi millies & vltra in iustitia degat, potest Christo comparari seu adæquari. Lindanus etiam αἰτιάματα libenter vellet interpretari pœnas seu supplicia luendorum peccatorum, vt Epiphanium ita obtorto collo in Pontificiorum purgatorium pertraheret, sed crimina, ob quæ quis accusatur, hoc vocabulo significari, vel ex 25. ca. Act. notum est, quodq; in obiectione Aerius vocarat ἁμαρτήματα, hoc in responsione Epiphan. vocat αἰτιάματα. *Sententia Epiphanij ex contextu & causis dicendi.* Et ex collatione obiectionis Aerij, & responsionis Epiphanij intelligi potest, quis sit sensus, quando dicit, orationem pro mortuis non abscindere τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων, tota peccata: Aerius enim obiecerat, si quis vel grauissima scelera cõmittat, & in impœnitẽtia sine remissione eorũ hinc discedat, posse ipsum post mortem orationibus ita iuuari, vt Deus peccata ab ipso non exquirat, vt pro ipsis aliquid pati cogatur. Ad hanc obiectionem Epiphanius respondet, orationẽ pro mortuis nequaquam posse tollere tota peccata, hoc est, mortuis, qui in impœnitentia prorsus sine remissione peccatorũ hinc discesserunt, non posse per orationes veniã in altero seculo impetrari, & nominat τὰ ὅλα, quia Aerius in sua obiectione quæsierat: An mortui ὅλως iuuentur orationibus viuentium. Dicit igitur Epiphanius ὅλα, tota peccata non posse tolli per orationes pro mortuis. Hoc enim axioma ponit extra controuersiam. *Occupationis dilutio.* Num vero Epiphanius sentit, si non tota peccata, at saltem quędam seu partem eorum posse per orationes pro mortuis, post hanc vitam, remitti? Hoc quidem Pontificij inde nectunt, sed Epiphanius hoc prorsus non dicit, sicut verba ipsius ostendunt. Et quæstio est, quid Epiphanius ipse dicat, non quid Pontificij ipsi affingant. Requirebat autem omnino series orationis & sententiæ, vt si ita sensisset, subiungeret: Et si non tota peccata, tamen quia in hoc mundo sæpe & voluntarie & inuolunta-

rie peccamus, illa saltem peccata, etiãsi in hac vita remissa nõ fuerint, post mortem posse remitti per viuorum orationes pro mortuis. Sed quicquid disputetur de anacoluthis Epiphanij; Certum est, Epiphanium hoc non dicere, sed in suspenso hoc relinquit. Et ne Scholastici quidem scriptores audent affirmare aliquam peccatorum seu culparum remissionem, post mortem in altero seculo fieri, sed de pœnis tantum disputant. Obseruet autem Lector quam caute verba ponat Epiphanius. Aerius quæsierat, an omnino ipsis mortuis, aliquid prosint preces, quę pro ipsis fiunt? Epiphanius vero respondens, non dicit, omnino ipsis mortuis prosunt, sed simpliciter inquit, illa oratio quæ pro mortuis fit, prodest. Quomodo vero? Quia, inquit, dum in hoc mundo sumus, in multis offendimus omnes. Num igitur, qui in vita, illorum peccatorum remissionem, nec quæsiuit, nec accepit post mortem, per aliorum orationes veniam potest consequi? Hoc certe Epiphanius non dicit, sed inquit, in eadem prece, qua misericordiam Dei imploramus, & peccatorum mentionem facimus, & Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, &c. vt scilicet illud, quod perfectius est significetur, vt scilicet Christus ab omnium hominum ordine, quantumlibet iustorum discernatur, hoc est, neminem quantumuis iustum, ita saluum esse, sicut Christus, propria scilicet iustitia, sanctitate, seu munditie, proprijs virtutibus & meritis, sed omnibus vt saluentur, misericordia Dei & remissione peccatorum propter Christum opus esse, & eos qui salui sunt, non propria iustitia, sicut Christus, sed ex misericordia Dei per remissionem peccatorum propter Christum saluos esse. Et prorsus idem hoc est, quod etiam Dionysius, sicut ostendimus de oratione pro mortuis dicit, quod scilicet veterum ritus commemorationis defunctorum, & orationis pro mortuis, fuerit publica & solennis commonefactio infirmitatis, & corruptionis naturæ humanæ, in omnibus etiam sanctissimis, & item pręclara confessio: Neminem sua iustitia, sed omnes etiã sanctissimos, ex misericordia Dei per remissionem peccatorum propter Christum saluari. Atque ita hoc ritu, Christo suus honor (inquit Epiphanius) deferebatur, vt q solus sine peccato fuit, imo qui solus sua nos iustitia, à peccato & ira Dei liberat. Ex Epiphanio igitur purgatorium Pontificium nequaquam potest stabiliri. Eius enim præsuppositum est, eos, qui pro mortuis orant, iam esse & viuere apud Dominum. Græca ergo Ecclesia, nec Epiphanij tempore, sicut nec postea vnquam credidit, piorum animas in cruciatus ignis purgatorij post mortem conijci. Orauit quidem pro mortuis, sed alio sensu, & alijs de causis sicut monstratum est. Atque hic est status controuersiæ inter nos & Pontificios, quando de veterum ritu orationis pro mortuis disputatur.

Aerij quæstio.

Epiphanij responsio.

Summa verborum Epiphanij.

Purgatoriũ ex Epiphan. astrui negt. Ratio.

De Epiphanio vero dissimulandum non est, ipsum in hac disputatione, non aperte & libere ea quæ series disputationis postulabat, explicare. Aerius enim offensus vulgi opinionibus & sermonib. quæsiuit an omnino ipsis mortuis prosint orationes, quæ pro ipsis fiant, & an à peccatis per illas orationes post mortem liberentur? Ad has obiectiones cum Epiphanius respõdere debebat, hoc quidem dicit, tota peccata aut totam culpam posse post mortẽ, per aliorũ orationes abscindi. Ad residuã vero partem quæstionis: An ergo quædã peccata, post mortem demum, per aliorum orationes remittantur, nihil respondet, sed propter vulgi opiniones quas reprehendere non audet, & tamen confirmare nõ potest, in suspenso hoc relinquit, & de industria obscuritatibus (sicut textum legenti patet) inuoluit. Sicut etiam ad illam Aerij obiectionem (an omnino ipsis mortuis orationes, quæ pro ipsis fiunt prosint? Item, quid & quantum) aperte non respondet. Dicit quidem orationes, quę pro mortuis fiãt vtiles

Epiphanius non totam quæstionem Aerij explicat.

Epiphanius cessit opinionibus vulgi sui temporis.

esse

esse non autem addit (ipsis mortuis) sed ad alias causas & orationes propter quas vtiles sint tales orationes, cõfugit. Ita homines fuerunt Patres, qui consuetudinibus & opinionibus suorum temporum sępe cesserunt, præsumptiones vulgi non semper, sicut Augustin. inquit, libere ausi fuerunt reprehendere. Hæc nos libere fatemur, qui Patrum literas non vt Canonicas habemus, sed ex Canonicis consideramus. Quod enim Epiphanius non affirmat, sed propter vulgi opiniones in suspenso relinquit, illud ipsi Scholastici diserte & prorsus negant, vllam scilicet culpam post mortem remitti. Sentiũt enim & recte quidem omnem culpæ remissionem non nisi in hac vita fieri. Nos vero in hac serie historiæ de oratione pro mortuis, hanc obseruationem considerabimus, quomodo progressu temporis sensim facta fuerit doctrinę inclinatio. Vetustissimi enim rationes orationis pro mortuis, recte sicut monstrauimus, explicarunt. Epiphanius vero propter vulgi persuasiones, primum in suspenso reliquit illa, quæ diximus. Non multo vero post Augustinus affirmatiue ea cœpit disputare, vnde tandem tota Camarina purgatorij extructa est. Sicut iam ordine ostendimus.

Auctoritas Patrum.

Scholasticorum principium remiss. culpa in hac vita fieri.

Et Augustinus quidem orans pro matre sua defuncta, veterum vestigia sequitur, lib. confess. 9. cap. 13. Inquit enim: Quanquam illa sic vixit, vt laudetur nomen tuum, in fide moribusque eius, non tamen audeo dicere, nullum verbum exiisse ab ore eius contra præceptum tuum. Et væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam. Quia vero non exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus, aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Nunc itaque pro peccatis matris meæ deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum tuorum, quæ pependit in cruce, & sedens ad dextram tuam te interpellat pro nobis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intres cũ ea in iudiciũ. Et credo, quod iam feceris, quod te rogo, sed voluntaria oris mei approba Domine, &c. Audis Augustinum orare pro matre sua, non quod existimet eam in cruciatibus purgatorij hærere, aut adhuc in iudicio Dei peccatis obnoxiam teneri. Credit enim, eam iam assecutã esse, quod rogat, causam vero orationis assignat, quod sit bene affectę voluntatis erga matrem desiderium. Ex eadem etiam confessione colligi potest, quo sensu & qua ratione in actione administrationis Eucharistiæ facta fuerit commemoratio defunctorum, nõ vt opus illud esset satisfactio aut propitiatio ꝓ peccatis mortuorum: (Neq; enim pro mortuis instituta est Eucharistia) sed vt esset testimoniũ & cõfessio de illo articulo fidei, quo credimus communionem seu societatem sanctorũ eorum scilicet, qui iam in altera vita cum Christo regnant, & fidelium, qui adhuc sub cruce, in hac miseriarum valle militant. Quia enim nexus communionis membrorum huius corporis ex caput Christus, licet igitur illi deposito peccato iam sint in ęterna beatitudine, nos vero corpus peccati & mortis adhuc circumferamus, tamen credimus nos esse conciues & coheredes regni & salutis ipsorum. Eius enim corpore & sanguine cõmunicamus, & salui sumus spe, cuius meritis & communione, ipsi æternam beatitudinem iam possident. Ita de ciuitate Dei, libro 20. capite 9. dicit: Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi, alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria, in communione corporis Christi, &c. Item, vt amici defunctorum, considerãtes humanæ vitæ imbecillitatem, certam sibi consolationem propositam haberent, eos, qui in Christo obdormiunt, licet multis & magnis infirmitatibus circundati fuerint, non tamen ideo ex regno Dei excludi, aut in æternam damnationem abijci, sed propter victimam Filium Dei, cuius in Eucharistia, dum viuerent, participes facti essent, in æternam beatitudinem recipi, ideo

Augustinus pro matre Monica orat.

Augustinus non statuit matrẽ suam in purgatorio cruciari, etsi pro ea orret.

Quo sensu defunctorũ commemoratio facta in actione Eucharistia.

voluerunt commemorationem nominum defunctorum in ipsa actione Eucharistiæ fieri. Ita Augustinus de matre sua moritura, inquit; Memoriam sui ad altare fieri voluit, cui nullius diei intermissione seruierat, vnde sciret dispensari victimam, qua deletum est chirographum, quod erat cõtrarium nobis, qua triumphatus est, hostis computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniẽs in illo, in quo vincimus. Quis ei restituet pretium, quo nos emit, vt nos auferat ei? Ad cuius pretij nostri Sacramentum ligauit ancilla tua animam suam vinculo fidei; Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non se interponat, nec vi, nec insidijs leo & draco. Neq; enim respondebit illa nihil se debere, sed respondebit dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis nõ debens, reddidit. Hæc profecto præclara confessio est, qua fide Monica in Christo sit mortua, & qua spe Augustinus confidat, eam habere remissionem peccatorum, & esse hæredem vitæ æternæ.

Veteres sine mandato & exẽplo Scripturæ orationes pro mortuis & commemorationes eorum in actione Eucharistia instituerunt.

Hæc quæ veteres hoc modo explicant, Scripturæ non aduersantur, & sane æquum est, veteris Ecclesiæ ritus hoc modo ad analogiam fidei candide interpretari; Negari tamen non potest, cum talis doctrina confessio & consolatio, de ijs qui in Christo moriuntur, exemplo Scripturæ, alia forma, simplicius, clarius & cõmodius potuisset proponi & declarari, periculo se fecisse veteres. quod sine mandato & exemplo Scripturę in forma orationis ꝓ mortuis, & quidẽ in ipsa actione Eucharistiæ, quę pro viuis instituta est, hoc fecerunt, cum & ritus & ipsa norma verborũ in oratione pro mortuis, aliud videatur auribus & sensibus ingerere, quã veterum declarationes interpretentur. Satius certe fuisset cum Scriptura loqui (Lucerna enim pedibus nostris est verbum Domini, & qui loquitur, loquatur eloquia Dei) quam sine Scripturæ Canonicæ exemplo, alia & periculosa forma, quæ facile alium sensum recipere posset, sententiam per se non impiam, publice in Ecclesia proponere. Quas enim opiniones & persuasiones vulgus inde conceperit, quibus etiam Episcopi tandem cedere cœperunt, donec purgatorium Pontificium inde conflatum est, hæc ipsa historia ostendit. De Epiphanio enim iam diximus, quomodo tales vulgi opiniones, cum confirmare non possit, tamen refutare etiam non ausit. Augustin. & Chrysost. tempori, consuetudini & receptis vulgi opinionibus plus concedere, & orationes pro mortuis aliter, quam veteres fecerant, sine Scriptura interpretari cœperunt. Cum enim vulgo multi contenderent, orationes pro mortuis, quas non inanes esse præsumebant, adeo esse efficaces, vt per eas etiam illi, qui sine pœnitentia in peccatis contra consciẽtiam mortui essent, Deo post mortem reconciliarentur & saluarentur; Alij vero ex Scriptura & ex veterum sententia contra disputarent, vnumquemque post hanc vitam ita iudicari, prout in hac vita se gessit & orationes pro mortuis, esse viuorum commonefactiones, confessiones & consolationes; August. satisfacturus vtrisq; mediã quandam viam excogitauit, & si modo persuasionẽ illam de impœnitentibus posset tollere, aliquid putauit vulgi opinionibus de efficacia orationis ꝓ mortuis concedendum esse. Fuisse autem quæstionem illam Augustini temporibus ἐπιπολάζουσαν, & ex vulgi opinionibus varie in vtramque partem disputatam, ostendunt loca Augustini, de cura pro mortuis ad Paulinum Nolanum, ca. 1. & 4. & 18. Et ad Dulcitium quæst. 2. Item, de ciuitate lib. 21. capit. 13. & 24. In enchiridio capit. 110. de verbis Apostoli, sermone 32.

Impia opiniones vulgi ex orationibus pro mortuis, quibus etiam Episcopi cesserunt. Epiphanius. August. Chrysost.

Summa autem disputationis Augustini hæc est, quod tres facit ordines defunctorum. Primos dicit esse valde bonos, qui suffragijs & opitulationibus post mortem non indigeant. Secundos dicit esse valde malos, quos nullis viuorum suffragiis dicit liberari posse. Tertios facit medios,

Augustinus tres defunctorum ordines cœpit

qui nec

qui nec adeo boni sint, vt suffragia illa post mortem non requirant, nec adeo mali, vt eis illa post mortem non prosint, sed cum viuerent, dicit ipsos meruisse, vt hæc sibi postea possent prodesse. Iam cum in genere pro omnibus defunctis eadem forma oretur, putat orationes illas pro valde bonis esse gratiarum actiones, pro valde malis, etiamsi nulla sint adiumenta mortuorum, esse tamen qualescunque viuorum consolationes: Aut certe ad hoc prodesse, vt tolerabilior fiat ipsa damnatio. De medijs vero dicit: Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari & adiuuari, cum pro ipsis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Nam pro non valde malis sunt propitiationes, vt plena sit ipsorum remissio, & pro talibus dicit exaudiri piorum orationem, vt misericordius cum ipsis agatur a Domino, quam eorum pecccata meruerunt, siue vt ante diem iudicij, spiritus ipsorum per pœnas temporales purgati, non tradantur æternis supplicijs. Ita Augustinus in locis commemoratis, quæ noua sunt, & veteribus ignota.

constituere, valde bonis, valde malis, medijs. *Orationes pro defunctis valde bonis. Pro valde malis. Pro medijs.*

Num vero statim sine vlla inquisitione pro articulis fidei hæc accipienda sunt ideo, quia Augustinus ita sensit? Hoc certe August. nunquam voluit. Dicit enim ad Hieronymum: Alios scriptores præter Canonicos ita esse legendos, vt nō verum putemus, quia ipsi ita senserunt, quantalibet etiam sanctitate doctrinave polleant, sed quia vel per alios auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerint. Item, Epist. 3. Nullorum disputationes quamuis Catholicorum & laudatorum hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, vt non liceat nobis aliquid in eorum scriptis improbare & respuere, si forte inuenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habet. Talis, inquit, ego sum in scriptis aliorū, quales ego volo esse intellectores meorum. Et ad Vincentium inquit: Negare non possum nec debeo, multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint iusto iudicio, & nulla temeritate culpari. Sicut igitur inquit contra Cresconium, Cypriani literas non vt Canonicas habeo, sed ex Canonicis considero, & quid in eis diuinarum Scripturarum auctoritati congruit, cum laude eius accipio: quod autem non congruit, cum pace eius respuo. Ita salua honorificentia, quę Augustino, vt viro docto, sancto, & de Ecclesia optime merito debetur, illam eius disputationem non cum credendi necessitate, sed cum iudicandi libertate considerabimus, quæ scilicet & qualia habeat fundamenta, idq; breuiter per capita quædam ostendemus.

Quātum in his sine Scriptura Augustini auctoritas valeat.

Fundamēta opinionis Augustini de tribus defunctorum ordinibus.

Primo igitur ad Paulum capite primo, fatetur, se nullum hac de re Scripturæ testimonium habere, excepto vnico loco Machabæorum, ex quo libro dogmata Ecclesiasta non posse confirmari, nec ea, quæ in contentionem veniunt, roborari, ipsi veteres, sicut supra ostendimus, confirmant.

I. Historia Machab.

Secundo, Fundamentum totius disputationis dicit se collocare in consuetudine orandi & offerendi pro mortuis. Atqui Tertullianus expresse dicit, consuetudinem illam non esse ex Scriptura. Et Epiphanius etiam dicit, nō esse præceptum patris, hoc est, Dei, sed institutionem matris, hoc est, Ecclesiæ & traditionem Patrum, quod ipse etiam Augustinus dicit. Num vero ex tali fundamento, sine certis expressis, & perspicuis Scripturæ testimonijs, aliquis nouum articulum fidei condere potest, aut Ecclesiæ obtrudere debet?

II. Consuetudo orandi pro defunctis.

Tertio, Sensum & vsum orationis pro mortuis Augustinus multo aliter interpretatur & intelligit, quam antiquitas ante ipsum fecit, sicut ex præcedentibus manifestum est.

III. Dissidet a sententia orationis veterum pro mortuis.

Quarto, Nouæ suæ distributionis, nec in Scriptura, nec in ipsis et-

IV. Sine Scri-

iam veteribus testimonia habet. Quantum igitur valeat, manifestum est.

[...]ura tres or[...]dines mortuo[...]um facit. V. Vt rem [d]ubiam in medio relinquit.

Quinto, Ipse Augustinus de hac sua sententia non est certus. In hac enim disputatione dicit, animas defunctorum pietate viuentium liberari ex purgatorio. Sed alibi dicit, dubium & incertum esse, an sit purgatorium, in quo animæ post mortem temporalibus pœnis purgētur, sicut supra ostendimus. Quomodo vero certum esse potest, aliquos ex purgatorio liberari, cum iuxta ipsum Augustinum possit quæri, possit & latere, an omnino aliquæ animæ purgentur? Potest igitur etiam quæri, potest & latere, an animæ ab illa purgatione, pietate viuentium releuentur vel liberentur? Sicut frustra nec satis prudenter, operosam aliquis vel deliberationem vel expeditionem institueret, vt captiuos ex carcere aliquo liberaret, si dubium & incertum esset, an omnino vel talis aliquis carcer esset, vel captiuus aliquis in carcere illo detineretur. Ita quod Augustin. in hac disputatione dicit: Preces pro defunctis valde malis seu damnatis ad hoc prodesse, vt damnatio fiat tolerabilior. De hac ipsa sententia ita inquit, de Ciuit. lib. 21. c. 24. Quod quidem non ideo confirmo, quoniam non resisto, vnde colligitur, ipsum vulgi opinionibus in hac materia non libere ausum resistere, licet ea concessione non vellet eas confirmare. Et cap. 27. scribit: Quis sit ille modus vitæ, & quæ sint illa peccata, quæ ita impediunt peruentionem ad regnum Dei, vt tamen sanctorum amicorum meritis, post mortem impetrent indulgentiam, difficilimum est inuenire, periculosissimum, definire. Ego certe vsque ad hoc tempus, cum inde satagerem, ad eorum indaginem peruenire non potui. Vides, quomodo Augustinus cum temporibus & receptis opinionibus aliquid cōcedat, mox tamen dubia & incerta illa reddat. Quomodo igitur ex his dubitationibus articulos fidei faciemus?

De orationibus pro valde malis.

VI. Hanc vnicam maximam Augustinus habet & vrget in tota hac disputatione, frustraneas scilicet, inutiles & inanes, imo ludibria, &, sicut Chrysost. loquitur, σκηνὴν καὶ ὑπόκρισιν, fore orationes pro mortuis, sicut tum in Ecclesia frequentabātur, si non id, quod sonāt, & sicut sonant, mortuis impetrarent, propitiationē scilicet, remissionem, mitigationem, liberationem, & peruentionem ad regnum Dei. Sed antiquitas alium sensum, alios fines, & alios vsus orationis pro mortuis tradidit, sicut ostēdimus. Et certe illi argumētationi Augustini recte opponi potest hæc instantia: Cum eadem forma orationis fuerit pro omnibus defunctis, tamen ipse Augustinus dicit, pro valde bonis verba habere sensum gratiarū actionis, cum tamen hoc non sonent. Pro valde malis vero, esse non mortuorum adiumenta, sed qualescunq; viuorum consolationes, licet verba aliud sonent. Et hoc certe iuxta Chrysostom. vere etiam σκηνὴ καὶ ὑπόκρισις. Quod si Augustinus iudicat, orationes pro valde bonis & pro valde malis, non propterea esse inania ludibria, etiamsi non intelligātur id, quod sonant, & sicut sonant impetrare (iniuriam enim facit martyri, qui orat pro martyre) Et in inferno nulla est redemptio. Manifestum igitur est, connexionem argumentationis Augustini non esse firmam aut necessariam, quæ possit articulum fidei condere. Postremo, cum sanguis Christi sit propitiatio pro peccatis totius mundi, & remissio peccatorum sit solius Christi meritum: Ergo non tantum sine Scriptura, sed contra Scripturam dicitur viuentium opera esse propitiationes pro peccatis defunctorum, & pietatem viuentiū posse mortuis mereri remissionem peccatorum. Pugnat & hoc contra Scripturam, quod disputatio illa Augustini ponit, partem remissionis peccatorum nos propter Christi meritum in hac vita: partem vero post hanc vitam propter hominum viuentium

[L]æditur gloria Christi.

Deprauatio [a]rticuli de [r]emissione peccatorum.

merita

merita consequi, vt ita ex vtrisq; sit & fiat plena remissio, cum iuxta Scripturam remissio peccatorum plene & propter solius Christi meritum, & in hac vita detur credētibus, Act. 10. & 13. Item valde bonos proprijs meritis, mediocriter bonos partim proprijs, partim aliorum hominum meritis, coram Deo, & quidem post mortem, reconciliari, cum solius Christi meritis iustificemur & saluemur. Et vbi quæso etiam hæc opinio fundamentum habet? Viuus mereor, vt mihi defuncto, post mortem aliorum viuentium pietas succurrat? Recte certe, sicut Dulcitius refert, tempore Augustini quidam dixerunt: Si aliquis talis beneficij locus posset esse post mortem, ipsi defuncti animā refrigeria sua sibi rectius ferre posse per se, illic confitendo peccata, quam si in eorum refrigerium ab alijs oblatio procuretur. Et ipsi etiam Scholastici hæc Augustini αἰνίγματα improbant & negant, quod scilicet post mortem possit fieri remissio culpæ, quodq; damnatis supplicia possint mitiora seu leuiora reddi, per suffragia viuorum. Imo ipse Augustinus remissionem peccatorum solius Christi meritis tribuit, & in hac vita salutem vel acquiri vel amitti docet, sicut postea ostendemus. Hæc capita recte considerata euincent, Augustini illam disputationem talem esse, vt modestissime, & quidem ipsius verbis, de ea pronuntiemus, in qua nulla velut Canonica auctoritas constitui vel possit, vel debeat. Et tamen quantum superstitionum secum postea traxerit, testis est Pontificia Ecclesia.

Absurditas.

Scholastici Augustini sententiam improbant.

Circa idem ferme tempus apud Græcos Chrysostomus eandem quæstionem disputauit, sed non eodem modo, sicut Augustinus, quod ipsum ostendit in tota illa disputatione, quæ extra & præter Scripturam, hominum consuetudinibus, præsumptionibus & argumentationib. nititur, nutātibus & variantibus sententijs nihil esse certi, firmi aut solidi. Cumq; Pontificij multas sententias ex Chrysostomo cumulent, pro stabiliendo suo purgatorio (quod tamen Græca Ecclesia, exceptis Origenistis, nunquam agnouit) hęc consideratio ostendet, qua illud fide faciant, & quantum Chrysostomus ipsorum purgatorio patrocinetur. Facit autem Chrysostomus defunctorum non tres ordines, sicut Augustinus, sed tanutm duos, Serm. 3. ad Philip. 4. ad Hebr. Homilia 69. 70. ad Antiochenos: Primum Christianorum, qui in vera fide hinc discedunt: Alterum, qui vel sine Sacramentis in infidelitate moriuntur, vel qui baptizati quidem sunt, sed in peccatis moriuntur. Iam dicit in genere pro omnibus defunctis preces faciendas, & eleemosynas erogandas, licet ad altare pro fidelibus tantum. Et primus est qui asserit, sed sine vllo documento ab Apostolis hoc sancitum esse, cum Tertull. Epiphan. atq; etiam August. traditioni Patrum & consuetudini Ecclesiæ hoc ascribant. Inde vero extruit hoc axioma. Non esse σκηνὴν aut ὑπόκρισιν, quę Ecclesia pro mortuis, orationibus & oblationibus agit, sed multum habere emolumenti, vtilitatis. Hoc vero iuxta duos illos, quos constituit defunctorum ordines, ita distribuit. De fidelib. defunctis seu iustis inquit, Hom. 23. in Mat. Cur post mortē iterum pauperes cōuocas? Cur presbyteros, vt pro eo velint orare, obsecras? Non ignoro te responsurum, vt defunctus requiē adipiscatur, vt propitiū iudicem inueniat. Audis Chrysostomū vulgi opiniones & sermones recitare, quibus ipse etiam accedit: Num vero sentit, eos qui in fide hinc discedūt, pro quib. orat, esse in lugēda peregrinatione à Domino, & in cruciatib. ignis, sicut Lindanus inquit: Hoc certe Chrysostomus non dicit, sed contrarium affirmat. Inquit enim Serm. 3. ad Philip. ἐκεῖ μεταστάντας, fideles postquam hinc discesserunt, & illuc migrauerunt, beatos esse, quia ad Christum abierunt, & ibi (ἐγγύτερον) propius esse cum rege Christo, nón per speculum, nec per fidem, sed facie ad

Chrysost. de oratione pro mortuis.

Ordines defunctorum apud Chrysostomum. Christiani infideles.

An mos orandi pro defunctis sit traditio Apostolica. Orationes pro fidelibus mortuis.

Chrysostom. contra Pontificum purgatorium.

cie ad

cie ad faciem. Et Sermone quarto ad Hebræos: Dic mihi, quid sibi volunt in funere lampades istæ (φαιδραὶ) illustres? Nonne quod defunctos tanquam athletas (προπέμπομεν) deducimus? Quid vero Hymni? Nonne, quia Deum glorificamus, & gratias agimus, quod iam coronauit (ἀπηλλάγη) eum qui hinc discessit (ὅτι τῶν πόνων ἀπήλλαξε) eo quod à laboribus seu doloribus ipsum manumissum liberauit seu absoluit? (ὅτι τῆς δειλίας ἐκβαλὼν, ἔχει παρ' ἑαυτῷ) quod ex omni angustia & metu mortis scilicet, Heb. secūdo, eductum, iam ipsum apud se habet. Nonne propter hoc Psalmi & Hymni? Hæc enim omnia gaudentium sunt. Cogita quid psallas illo tempore: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Et rursus: Non timebo mala, quoniam tu mecum es, &c. Hæc eadem repetit Homilia 70. ad Antiochenos. Et Homilia trigesimasecunda in Matthæum addit: Ad requiem proficiscitur, qui hinc migrat, turbationem enim omnium tranquillus quidam portus in morte est. In hoc mundo habemus tribulationem. Hic impletur, quod Scriptura dicit: In sudore, in dolore, &c. De futuris nihil huiusmodi scribitur, sed oppositum. Esaiæ 33. Effugit dolor, tristitia & gemitus, &c. Homilia 61. in Ioannem: Si iustus moritur lætandum est, quia liberatus à futura formidine, in tuto collocatur. Ille moriens, cum Angelis euolabit, etiamsi nemo exequijs interueniat. Hæc certe Pontificium purgatorium non tantum pernegant, sed simpliciter euertunt. Quamcunq; igitur causam orationis pro fidelibus defunctis reddat Chrysostomus, purgatorium certe non est. Dicit autem: Quare presbyteros & psallentes vocas? Nonne vt te consolentur & defunctum honorent? Nos venimus de resurrectione philosophantes, instituentes omnes, etiam qui morte suorum nondum sunt perculsi, vt si quid tale acciderit, generose perferrent. Serm. 4. ad Hebræos. Et Homilia septuagesima ad Antiochenos. Ita ergo Chrysostomi oratio pro ijs, qui in fide moriuntur, prorsus nihil patrocinatur Pontificiorum purgatorio. Sed illud negat, tollit & euertit.

Lampades. Hymni in exequiis.

Porro pro illis etiam, qui vel sine fide & sacramētis vel in peccatis moriuntur, Chrysost. dicit: vel preces, vel eleemosynas offerēdas, & disputat, tales etiā mortuos inde aliquid emolumēti & solatij accipere. Hoc vero ita explicat: Peccatores vbicunq; sunt, procul sunt à rege. Illi igitur si moriātur, lætandū quidē hoc nomine, quod malitia ipsorū interrupta est, ne possint vitia cumulare, sed ipsi digni sunt lacrymis, luctu & eiulationib. Quæ enim spes est ijs, qui cum peccatis hinc discedunt? ibi enim peccata non possunt exui aut deponi. Quamdiu in hoc mundo sunt, spes est posse eos mutari: Si vero hinc migrarint in infernum, ibi ex pœnitentia nihil ipsis emolumenti potest accedere. In inferno enim quis confitebitur tibi? Sunt igitur extra regnum Dei cum damnatis, &c. Et tamen affirmat etiam, illos orationibus & eleemosynis post mortem aliquantulum iuuari. Excogitemus, inquit, aliquod ipsis auxilium (μικρὰν μὲν) modicum quidem & exiguum, per preces & eleemosynas. Facit enim hæc res ipsis (τινὰ παραμυθίαν καὶ παραψυχὴν) aliquam consolationem, & aliquod refrigerium. Quomodo vero? vt (συγγνώμη) indulgentia ipsis impetretur, inquit. Num vero vt ex damnatione liberētur? Hoc enim dicit, sed ipse interpretatur hoc, vt pœna damnationis ipsis leuior reddatur. Hæc Chrysost. Serm. 3. ad Philip. Hom. 69. ad Antiochenos. Serm. 41. ad Corint. Homil. 61. in Ioannem. Homil. 21. in Acta. Theophylactus etiam, Luc. 12. illam Chrysostomi opinionem recitat, inquit enim: Obla-

Orationes pro infidelibus defunctis apud Chrysostom.

tiones, quæ fiunt pro defunctis prodesse etiam illis, qui in grauibus peccatis mortui sunt. Deum enim habere quidem potestatem mittendi tales animas in gehennam, non semper autem ea potestate vti, sed sæpe remittere postea peccata. Hanc vero Chrysostomi sententiam de damnatis ipsi Pontificij non possunt probare. Docent enim, damnatis in inferno orationes & suffragia nihil prodesse, quia in inferno nulla est redemptio. Et Gregorius pro in fidelibus & impijs defunctis non vult orari, libro 4. Dialog. cap. 44. Scholastici etiam prorsus negant, damnatos in inferno posse iuuari per suffragia viuorum, nec quo ad totalem liberationem, nec quoad pœnæ diminutionem seu mitigationem, nec quoad temporis suspensionem, nec quo ad fornicationem ad leuius tolerandum, Ita Bonauentura 4. sententiarum, distinct. 46. Quod vero Chrysostomus Hom. 21. in acta dicit, Eos, qui in peccato mortui sunt, per eleemosynas posse ab æterna morte eripi, tale est, quod nemo, ne quidem Pontificij probare possunt.

Pontificij à Chrysostomo dissentiunt. *Gregorius.* *Scholastici.* *Bonauentura.*

Ex his igitur pius Lector iam videt, qua fide, & quo candore Pontificii mutilas & imperfectas Chrysostomi sententias allegent pro stabiliendo suo purgatorio, quæ si integræ in suis locis considerentur, partim tales sunt (vt de ijs, qui in peccatis moriuntur) quę ne ab ipsis quidem pontificijs probari & recipi possunt. Partim vero, vt de fidelibus defunctis Pontificium purgatorium prorsus euertunt.

Fides & cãdor Pontificiorum in citandis testimoniis Chrysostomi pro purgatorio.

Quia igitur vetustissimi orationes pro mortuis ita vsurbarunt & interpretati sunt, vt principia Pontificio purgatorio ex diametro prorsus contraria pręsupposuerint, sicut ostendimus. Licet ergo postea, facta doctrinæ ad vulgi opiniones & sermones inclinatione, Augustinus & Chrysostomus cœperint ea disputare, quæ Epiphanius præteritione quadam in suspenso reliquerat, quia tamen sine expressis Scripturæ documentis disputant, nec inter se cõueniunt, sed variant & dissentiunt, Augustinus etiam de sua disputatione dubitat, Chrysostomus vero hoc asseuerat, quod ipsi Pontificij improbant, & Scholastici negant, sicut hæc omnia demõstrata sunt, Nulla igitur certitudine seu plerophoria, qualis in dogmatibus fidei requiritur, ex veterum orationibus pro mortuis probari, aut pro articulo fidei stabiliri potest Pontificium purgatorium, licet verum sit Augustinum & Chrysostomum eo ipso, quod de orationibus pro mortuis in alium sensum, quam antiquitas ante ipsos fecerat, cœperũt disputare, seminaria & occasionem subministrasse posteris, ad camerinã purgatorij comminiscendam & stabiliendam, ex fundamento humanæ traditionis & consuetudinis orandi pro mortuis sine mandato & exemplo Canonicæ Scripturæ. In Germanicas certe Ecclesias orationes & oblationes pro mortuis per Bonifacium tandem introductæ sunt (cum per aliquod annorum cẽturias antea fidem Christianam Germania habuisset) sicut Epistolæ Decretales ad Bonifacium expresse ostendunt, in tomis Conciliorum, & apud Nauclerum & Auentinum.

Purgatoriũ probari nequit ex orationibus veterum pro defunctis. *Ex Augustino & Chrysostomo seminaria purgatorii sunt nata.* *Orationes & oblationes pro mortuis in Germania.*

QVOMODO GREGORIVS EX SPEctris mortuorum purgatorium confirmarit.

Nono hactenus ostendimus, multas & varias purgatorio quæsitas fuisse substructiones, quibus tamen non potuit fulciri & stabiliri, Tandem igitur, cum aliter non posset, mortuorum spectris confirmatum est. Gregorius, enim 4. Dialog. cap. 39. duas Scripturæ sententias, Machab. 12. 1. Corinth. 3. pro purgatorio citat. Sed illis, quia videt alias manifestiores opponi, non multum fidit, sicut de loco 1. Corinth. 3. (Saluus erit, sic tamen

Fundamentis ex Scriptura pro purgatorio non fidit Gregorius.

men quasi per ignem) expresse dicit: Quamuis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi: tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum solicite est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum, ferrum æs, plumbum ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque tunc iam insolubilia, sed lignum, ferrum, stipulã, id est, peccata minuta & leuissima, quæ ignis facile consumat, &c. Aliam igitur & nouam Topicam probandi & confirmandi dogmata fidei, Gregorius in Ecclesiam introduxit, à mortuis scilicet veritatem quærere, quod tamẽ disserte & expresse Deus in Scriptura prohibuit, Deuter. 18. Esa. 8. Et quia Ecclesia ante ipsum, hoc genere argumentorum, probationum & confirmationum in disputationibus Ecclesiasticis non fuerat vsa, cum quidem de statu mortuorum multa fuissent quæsita & disputata: Imo Augustinus in libr. de cura pro mortuis, prolixe disputat & probat, animas mortuorum non interesse rebus viuentium. Gregorius igitur, vt spectris suis speciem aliquam circumdet, cap. 41 ponit hanc quæstionem: Qui fiat, quod illis temporibus tam multa de animabus per reuelationes & ostensiones clarescant, quæ antea latuerunt? Et notet Lector in hac quæstione ea, quæ Pontificij docent de statu animarum in purgatorio, non esse antiqua, sed tempore Gregorij primum reuelata. Respondet autem, sicut cum nox finitur, & dies incipit oriri, ante solis ortum, simul aliquo modo tenebræ cum luce comixtæ sunt, ita dicit mundi finem (quem suo tempore instare arbitrabatur) cũ futuri seculi exordio permisceri, ita vt res spirituales futuri seculi signis manifestioribus transluceant: Sed à Gregorij tempore iam anni 970. transierunt, prorsus nihil itaque similitudo illa probat. Præstruit autem spectris suis fidem eo, quod ex apparitionib. multa primum, de beatorum gaudijs & de damnatorum pœnis recitat. Tandem ad ignem purgatorij accedit, Sentit enim cap. 25. quorundam iustorum animas à cœlesti regno quibusdam mansionibus differri, in quo dilationis damno nihil aliud innuatur, nisi quod de perfecta iustitia, aliquid minus habuerint. Hoc vero ex mortuorum spectris probat, vt capite quadragesimo narrat, animam Paschasij Diaconi post multum temporis à morte apparuisse Germano Episcopo Capuano in thermis angularis: Cumque Germanus vidisset Paschasium in caloribus thermarum stantem & obsequẽtem, quæsiuisse, quid illic tantus vir ageret? Illũ vero respondisse se ideo in loco illo pœnali deputatum esse, quia in schismate Pontificum, in parte Laurentij cõtra Symmachum sensisset, addidisse autem: Quæso te pro me Dominum deprecare, Atque in hoc cognosces, quod exauditus sis, si huc rediens me non inueneris. Quod ita factum esse, Gregorius ab alijs audiuit, qui cap. 41. dicit: Hoc ideo Paschasio, viro alias tam sancto, vt post mortem in sepultura etiam miracula ediderit, accidisse, ne culpa illa sine vltione laxaretur, quam ipse culpam esse non credidit, atque ideo eam fletibus non extinxit. Capi. 45. dicit plerumque de minimis culpis ipsum, solum pauorem egredientes, iustorum animas purgare. Cap. 55. dicit: Si culpę post mortem insolubiles non sunt, multorum solet animas etiam post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare, ita vt hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere videãtur. Et hoc mox ex spectris suis probat. Narrat enim, Presbyterum quendam in loco, vbi aquæ calidæ vapores nimios faciunt, solitum lauare, atque ibi inuenisse virum quendam incognitum, ad suum obsequium præparatum, calceamenta abstrahendo, vestimenta suscipiendo, &c. Cumque hoc sępius faceret, Presbyterum illum cogitasse, se velle ipsi aliquid pro munere afferre, atque duas coronas oblationum, hoc est, rotundas placentas, quales in oblationibus solebant vsurpare, secum detulisse, quas cum famulo isti

Fundamenta purgatorij ex apparitionibus spectrorum.

Augustin' de animarũ defunctorũ apparitionibus.

Causa tenebrarum apparitionum spectrorum tempore Gregorij.

Anima Paschasij Diaconi.

Fabula de balneatore.

pro munere offerret ipsum respondisse: Hic panis sanctus est quem ego manducare non possum: Ego enim huius loci dominus aliquando fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi aliquid præstare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias, &c. Ibidem narrat aliam spectri fabulam de Monacho quodam, qui tres aureos possederat, & licet in agone vehementer ingemuisset de hoc suo peccato, tamen in sterquilinio sepultus, post mortem diu in igne cruciatus fuit. Gregorius vero cogitauit, vt ipsum eriperet, mandauit igitur, vt triginta continuis diebus pro absolutione illius sacrificium offerretur. Tricesima autem die mortuus ille, fratri suo apparuit, dicēs: Hucusque male fui, sed iam modo bene sum, quia hodie communionem recepi. Huic fabulæ, in qua etiam defuncti post mortem communionem Sacramenti recipiunt, Gregorius addit hoc Epiphonema: Concordante simul visione & sacrificio, res aperte claruit, quia defunctus per sacrificium euasit supplicium. Et hæc quidem spectra Gregorius nō ipse vel vidit, vel audiuit, sed ab alijs narrata credidit, & nimis temeraria credulitate Ecclesiæ obtrusit (si tamē Dialogi illi, Italicis prodigijs pleni, à Gregorio scripti sunt, de quo, cum nec in genere orationis, nec rebus ipsis, reliquis Gregorij scriptis conueniant eruditi non immerito dubitant.) Et tamen in fine Dialogorum, cap. 58. ita concludit: Inter hæc autem pensandum est, quod tutior sit via, vt bonum, quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse, dum viuit, per se. Quantum vero Topica illa Gregorij ex spectrorum apparitionibus valeat, postea in refutatione ostendemus. Nunc tantū historiam exædificati purgatorij contexïmus, vbi hoc obseruetur, quam facete spiritus impostores, purgatorijs præsumptionib. illuserint. Si enim purgatio fieri deberet, in thermis siue in blaneis ea rectius, quam in igne fieret: Et tamen ex illis illusorijs thermarum spectris, blanea animarum postea instituta sunt.

Alia de Monacho possidente proprium.

Balnea animarum.

QVOMODO SVB DAMASCENI NOMINE, *spectrorum illud dogma de purgatorio, tanquam ex auctoritate etiam Græcæ Ecclesiæ propositum sit.*

Decimo. Abductis semel animis à lege & à testimonio Scripturæ, ad apparitiones & reuelationes spectorum seu mortuorum, non difficile postea fuit, sub illo pretextu, per quasuis fabulas structuram purgatorij absoluere. Duo tantum obstare videbantur.

I. Quod vetustiores dogma illud de purgatorio vel ignorassent, vel certe non constanter illud asseruissent.

II. Quod Græca Ecclesia purgatorium ignem simpliciter non agnosceret: Imo in quinta generali Synodo expresse damnasset Origenicas purgationes, sicut Græcorum Apologia testatur. Indicarunt igitur duo illa obstacula quoquo modo esse amolienda. Et contra primum ψευδεπίγραφα καὶ ὑπόβλιμα, sub vetustiorum nomine imperitioribus obtruserunt Ac alias veterum sententias de oratione pro mortuis, contra mētem ipsorum, ad purgatorium suum contorserunt, sicut partim ostendimus. Ita sub nomine Augustini citatur à Gratiano & Lombardo, liber de vera & falsa pœnitentia, cuius auctor cap. 71. ipsum Augustinum nominatim allegat. Et cap. 18. inquit: Conuersus in fine vitæ, vita quidem viuet, nō tamen promittimus, quod euadat omnem pœnam. Nam prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud seculum distulit fructum conuersionis. Hic autē ignis, etsi æternus non sit, excellit tamē omnem

ψευδεπίγραφα, & suppositia scripta veterum.

Liber de vera & falsa pœnitentia non est Augustini.

pœnam

pœnam, quam vnquam passus est aliquis in hac vita. Ita titulo Augustini feruntur sermones de festo commemorationis omnium animarum, vbi purgatorium strenue defenditur, cum festum illud longe post Augustinum institutum sit. Allegant etiam Pontificij sententiam quandam, tanquam Theodoreti exponentis dictum, 1. Cor. 3. de igne purgatorij. Sed in commentarijs Theodoreti, in Epistolas Pauli prorsus contrarium extat. Ideo Græci in sua Apologia tales citationes recte vocant διαφθορὰς καὶ παραποιήσεις ἀῤῥεπιζόντων. Ex quæstionibus etiam Athanasij titulum præferentibus, quas tamen constat ipsius non esse, quædam allegat Damascenus. Item, ex quadam alia oratione sub titulo Athanasij, quæ nunc nō extat, recitat oleum & ceram debere ad sepulchrū accendi, & reliqua consueta eo afferri (εἰς τὸ λύτρον) vt sint pretium redemptionis defuncti. Quod Athanasius proculdubio nunquam vel sensit, vel dixit, cum cōtra Scripturam pugnet, & sit blasphemū in filium Dei. Λύτρον enim nostrū non est certa vel oleum, imo nec aurum, nec argentum, sed solus immaculati agni filij Dei sanguis, 1. Pet. 1. Et Canon Elibertinus 34. prohibet accensionem cereorum in cœmiterijs.

Theodoret⁹.

Synod. vniuersalis 5.

Oratio Damasceni supposititia pro defunctis.

Quia vero quinta vniuersalis Synodus, circa annū 550. purgatorias opiniones Origenis damnauerat, sicut Græcorum Apologia testatur, contra hoc purgatorij præiudicium, Damasceni quandam orationem de defunctis extruserunt. Nec operose disputabo, an oratio illa γνησίως sit Damasceni, cum in locis suis communibus de orthodoxa fide, nullam purgatorij mentionem faciat. Græca certe Ecclesia sententiam, quam Damascenus in illa oratione defendit, nūquam probauit. Auctor est recentior & à superstitionibus de imaginum adoratione non alienus. Auctoritas itaque ipsius non est tanta: Sed ex re ipsa orationem illam æstimemus. Ostendit autem hæc continuatio historiæ de purgatorio, quomodo spectris semel in cathedram Ecclesiæ admissis, fabulæ apparitionum & visionum, sine fine modoque cumulatæ sint. Narrat igitur Damascenus fabulas adeo fabulosas, vt ne Pontificij quidē illas omnes approbare possint. Dicit, Protomartyrem quandam precibus suis saluam fecisse Falconillam post mortē, quæ Gentilis fuerat, & in idololatria, aliena a Christo mortua fuerat. Narrat etiam fabulam de Macario, qui cum solitus esset pro defunctis preces fundere, & valde desideraret cognoscere (εἰ ἄρα ὄνησις γίνονται) an etiam ad aliquam vtilitatem fierent, quomodo ex arido cranio sciscitando de defunctis omnia didicerit. Dicit enim, Deum amatorem animarum voluisse Macario (ἐνδείξασθαι καὶ πληροφορῆσαι) certis argumentis hoc ostendere & confirmare, atque ideo cranio hominis mortui, quod prorsus exaruerat, inspirasse verbum veritatis (scilicet Deut. 18. Esa. 8.) vt diceret ad Macarium: Quando pro mortuis preces offers, tunc consolationes (μικράς) exiguas sentimus. Citat autem Durandus ex vitis Patrum, quod Cranium illud fuerit Sacerdotis gentilis, qui in idololatria mortuus fuerat. Commentum etiam de Gregorio non simpliciter, sed magna asseueratione recitat, quod scilicet Gregorius per forum Traianum iter faciens, validam orationem ad Deum effuderit, vt Traianno Imperatori veniam seu indulgentiam peccatorum donaret. Et confestim diuinitus vocem auditam: Orationem tuam exaudiui, & Traiano do veniam, tu vero pro impijs defunctis preces mihi nō offeras. Has Damasceni fabellas multi nequij etiam Scholasticis leuerunt, vt saltem eorum impudentiam colore aliquo incrustarent. Et vtile est considerare sarcasmos diaboli in istis spectrorum illusionib. id quod ex interpretationibus illarum fabularum colligi potest. Quidam enim putant Traia-

Fabula fictitia Damasceni. Falconilla.

Cranium loquitur.

Durandus. De Gregorio orāte pro Traiano mortuo.

Scholasticorum figmēta, quibus fabulas fictitias Damasceni incrustant.

num

num ad illam Gregorij orationem ad vitam reuocatum, & fecisse pœnitentiam, qua veniam & gloriam meruerit. Alij existimant, animam Traiani non simpliciter a reatu pœnæ æternæ absolutam, sed eius pœnam vsque ad diem iudicij fuisse suspensam. Sunt qui dicunt, animam Traiani nō fuisse ab inferno liberatam, sed ab inferni cruciatibus exemptam, vt in inferno quidem maneret, sed inferni pœnas non sentiret. Bernhardinus vero existimat, hanc opinionem veriorem esse, quod Traianus non definitiue, sed conditionaliter tantum fuerit damnatus, diuinam enim sapientiam præuidentem Gregorium oraturum pro Traiano, singulari dispensatione distulisse sententiam diffinitiuam damnationis ipsius. Ita pro eo, quod dilectionem veritatis non receperunt, misit eis Deus efficaciam erroris, vt mendacijs credant, 2. Thessalon. 2. Eodem modo de Macarij Cranio Durandus ridicule inquit, ex orationibus Macarij damnatos, pro quibus orabat, hoc consecutos, vt mutuo se viderent in tormentis, & hanc fuisse exiguam illam cosolationem, iuxta dictum: Gaudium seu solatium est miseris socios habere in pœnis. Si quis non agnoscit, has esse illusiones Diaboli, prorsus excœcatus est. De purgatorio vero eandem prorsus cantilenam canit Damascenus, quę in Pontificia Ecclesia resonat, & ad eius confirmationem inter cæteras fabulas interexit & hanc: Quod sancti cuiusdam Patris discipulus, qui in vita dissolutiore mortuus fuerat, seni cum lacrymis oranti, post mortem à Deo monstratus fuerit, in flamma ceruicetenus ardens, sicut diues ille epulo: Cum vero sanctus ille magis se affligeret, ostensus fuerit ei vsque ad zonam ardens: Cum vero afflictionem afflictioni adderet, in visione monstratum seni, discipulum omnino ab igne liberatum. Tam euidentem visionem de purgatorio ne Gregorius quidem habuit, sed eiusdem classis est hæc visio, cuius est illa de Falconilla, de Macario, & de Traiano. Tales certe fabulas quinta Synodus non tam risisset, quam anathemate damnasset. Et tamen, tanquam ex auctoritate Græcæ Ecclesiæ, oratio illa Damasceni pro stabiliendo purgatorio circumfertur.

Bernhardinus.

De Cranio Macarij.

Damasceni de purgatorio.

De scholastico vita dissoluta.

Mox vero obijcit sibi Damascenus, quod scriptum est, in inferno nulla redemptio, & responsionem verbis ludit, quod eos, qui sine vera agnitione Dei, & tamen præclaris virtutibus prædíti, mortui fuerat, Christus descēsione sua ad infernos illuminarit & saluarit, quia misericordia Dei superat iudicium eius. Disputat etiam de lancibus, in quibus sub emissionem extremi halitus cuiusque opera appendantur, & prout sinistra lanx momentum fecerit, dextram orationibus, eleemosynis, & suffragiis pro defunctis implendam esse, in qua etiam panem, quem Petrus quidam Telonarius pro lapide aliquando in faciem medici iracundus proiecerat, locum habere, & momentum afferre docet. Refutationem suo loco tractabimus, nunc tantum historiam contexímus, vt obseruetur, quomodo subinde maior facta fuerit doctrinæ inclinatio, vtque fucus detrahatur Pontificijs, qui existimant, se illa Damasceni oratione, tanquam Græcæ Ecclesiæ testimonio, nos valde posse premere, cum tam crasse sentiat & loquatur, vt ne ipsi quidem Pontificij omnia possint recipere. Et sine dubio diuinitus factum est, quod talia crassa mendacia inter spersa sunt, vt cuius doctrina sit, proderetur, sicut pueri dicunt: Satanam etiam, quando se in Angelum transformauit, tamen vngulis prominētib. prodi. Ipse certe Damascenus de redemptione in inferno dicit: ταῦτα οὐκ ἀποφαντικῶς, ἀλλὰ συλλογιστικῶς, διὰ τὸ φιλάδελφον, id est, hęc non definitiue, asseueratiue, aut demonstratiue, sed ratiocinādo fratrum studio & amore disputamus. Et hæc sunt, quæ sub Dama-

Lances Damasceni.

ſceni titulo, poſt Gregorium ex ſpectris mortuorum, ad dilatandos & confirmandos purgatorij terminos proferuntur, quæ quantum valeant, cordato Lectori obſcurum eſſe non poteſt, ſicut poſtea in refutatione oſtendemus.

QVOMODO INITIA ILLA PVRGAtorii, in Eccleſia Pontificia, alijs & nouis ſubinde viſionibus, reuelationibus, & ſpectris, aucta & confirmata ſint, donec tandem inter articulos fidei non poſtremum locum purgatorium habere cœperit.

Hactenus oſtendimus, purgatorium ex Philoſophicis humanæ rationis principijs primam ſuam originem habuiſſe, & varijs quidem modis tentatum fuiſſe, vt aſcititio aliquo ex Scriptura fuco Eccleſiæ obtruderetur, ſed nec ex Scriptura, nec ex alijs argumentationibus potuit vllas firmas vires aut ſolidum robur acquirere, cum diſputatores inter ſe, ſicut hactenus oſtendimus, diſſentirent, & alter alterius opiniones conuelleret, quod difficile non fuit, cum in arena fundatæ, & ex arena, ſicut Irenæus loquitur, connexæ eſſent. Poſtquam vero ſemel hoc receptum fuerat, citra & extra Scripturam poſſe ex viſionibus & ex ſpectris mortuorum dogmata ſeu articulos fidei conſtitui, nullo deinceps negotio in Pontificia Eccleſia purgatorij exædificatio abſoluta fuit. Et tamen, quod bene notandum eſt, nullius ex veteribus opinionem de purgationibus, per omnia ſequi vel volunt vel poſſunt Pontificij, ſicut collatio oſtendit: Adeo incerta, inconſtans, & mutabilis eſt opinio purgatorij. Tot vero ac talia de viſionibus & reuelationibus, vel ab hominib. cōficta, vel à Satanę illuſionib. in Pontificia Eccleſia obiecta ſunt, vt ipſa Tridentina Synodus fateri cogatur, multa in illis eſſe incerta, curioſa, ſuperſtitioſa, ſpecie falſi laborantia, & turpe lucrum redolentia. Quę vero illæ ſint, non explicant, ſi enim talia eſſent remouenda, tunc in tota purgatorij ſtructura nihil ſalui aut reſidui maneret. Ex ijs igitur, quæ apud ipſos authentica habentur, quædam quæ ad continuandam purgatorij hiſtoriam facere videbuntur, annotabimus.

Trid. Synodus de purgatorio.

Colligitur autem ex conſideratione & ſerie hiſtoriarum, Gregorij topicam ex ſpectris mortuorum, multis in Eccleſia ſatisfeciſſe, cū Scriptura expreſſe prohibeat à mortuis veritatem quærere, Deuteronom. 18. Eſaiæ 8. Obſeruetur itaque in ordine hiſtorię, quomodo ex alijs reuelationibus & viſionibus, ſubſidia & ſupplementa ſpectris mortuorum, ad ſtabiliendum purgatorium ſuccenturiarunt. Ita de mortuis quibuſdam reſuſcitatis confinxerunt reuelationes, in ſuppoſititia & prorſus commentitia quadam Epiſtola, ſub nomine Cyrilli Epiſcopi Hieroſolymitani, vbi homo Gręcus Latine ſcribit de miraculis Hieronymi defuncti, cum Hieronymus viuens Cyrilli iſtius vitam deſcripſerit. Cauſam autem figmenti auctores fabulæ non diſſimulant, fuiſſe ſcilicet ſectā inter Græcos, quę inter cætera aſſeruerit, nullum fore purgatorij locum, in quo animæ, quę nondum de ſuis peccatis in mundo plenam egiſſent pœnitentiam, purgarentur. Et ſectam illam etiam ad Latinos vſque veniſſe. Fictitius igitur ille Cyrillus ſcribit hac de re ad commentitium Auguſtinum. Notabit autem Lector, quia Auguſtinus de purgatorio dubitarat, & Græci illud prorſus negabant, ideo commentum illud excogitatum fuiſſe, vt duo illi ſcrupuli hominibus eximerentur, & ſimul contra Auguſtini dubitationem, & contra Græcorum negationem, purgatorium ſtabiliretur. Fingit itaque perſonatus iſte Cyrillus. Hieronymum poſt mortem apparuiſſe Euſebio cuidam, & mandaſſe, vt ſaccum ſuum tribus defunctorum cadaue-

Noua reuelationes poſt Gregorium, ad purgatorii comprobationem.

Cyrillus Hieroſolymitanus ſuppoſititius.

Hieronym' poſt mortē

cadaueribus imponeret, fore enim vt tres illi a mortuis resuscitati, hære-sin istam negantem purgatorium, suis narrationibus radicitus extirparent. Et tres illos, sacco Hieronymi resuscitatos, per viginti dies inter homines rursus versatos, & narrasse, se post mortem ad præsentiam iudicis deportatos, cumque post accusationem sententia damnationis iam publicanda esset, interuenisse Hieronymum, ac propter reuerentiam ac deuotionem a tribus illis sibi exhibitam obtinuisse, vt sententia suspēderetur, & reuersi ad corpora, pœnitentiam de perpetratis agerent, ac errorem negantium purgatorium, destruerent, vtq; eo efficacius illud facere possent, Hieronymum deduxisse ipsos ad purgatorium, & ad infernum, vt non tantum viderent, sed experientiam pœnarum probarent, ac de illis testificarentur apud superstites. Ab illis igitur Cyrillus, qui fatetur, se antea incertum fuisse de pœnis purgatorij, narrat, se multa de altero seculo didicisse. Et vnum ex illis dixisse, si omnes, quæ in hoc mundo excogitari possunt pœnæ, comparentur minimo tormento purgatorij, solatia esse. Debere enim quemque potius omnibus illis pœnis, quas vniuersi homines ab Adam hucusque singulatim pertulerunt, simul ad finem mundi vsque sine vllo remedio velle cruciari, quam vno die in purgatorio minima, quæ ibi habetur pœna, torqueri. Narrat etiam Cyrillus, se interrogasse ex resuscitatis illis vnum, in quo differant tormenta purgatorij & inferni: Et respondisse illum: Easdem esse magnitudine pœnas purgatorij & inferni, in hoc tantum differre, quod infernales pœnæ non finem expectent, sed augmentum, in die vniuersalis iudicij purgatorij vero pœnæ sint cum fine. Nam post expletam pœnitentiam, inde exempti, gaudijs beatissimis perfruentur. Ita Apologus ille. Et in Scriptura quidem multi leguntur ex mortuis resuscitati nullus tamen nouum articulum fidei attulisse, aut de purgatorio oraculo protulisse legitur. Similes fabulas Pontificij multas habent, de ijs, qui ex purgatorio post mortem ad corpus reuersi finguntur.

apparens, purgatorio probando studet.

Miraculum trium resuscitatorum ab Eusebio.

Differentia tormentorū inferni & purgatorii.

Secundo, finxerunt viuentes quosdā in extasin raptos, vidisse pœnas purgatorij, vt in speculo exemplorū, distinct. 3. exemplo 3. Presbyter quidam in extasi, apertis oculis vidit animas varijs subditas pœnis, discursu reciproco longe lateque vagari, hinc inde in mundo, & quasdam ex illis ocyus, quasdam vero tardius liberandas. Vidit etiam animam Cōstantini iudicis Turritani, quæ per nouem annos in stillicidio domus suæ ventis, pluuijs, & algoribus exposita, excessuum suorum pœnas luerat, per columnam quandam fulgidam, porrectam de cœlo vsque ad terram, ad cœlum scandere. Ibidem exemplo 60. Monachus quidam in extasi vidit in purgatorio animas verubus, & contis acuminatis infixas, ad rogum maximum torreri & assari in modum anserum, vbi ex tortoribus quidam ignem flabillis exsufflabant: alij adipem ex ardentibus defluentem, & eundem rursus bullientem refundebant. Postea vidit locum refrigerij, vbi animę quasi post graues labores quiescebant. Et quis iam dubitare audebit de purgatorio, cum eodem prorsus modo probetur, sicut Virgilius Platonis purgatorium confirmaturus, Æneam viuum ad loca illa pœnarum deducit.

Extasis viuentium.

Constantinus Turritanus.

Monachi visio.

Tertio, finxerunt viuos quosdam sine extasi vidisse & audiuisse pœnas purgatorij & liberationem ex illis. Ita in Lombardica, aurea legenda, de commemoratione defunctorum, cum Episcopus Theobaldus magnum frustum glaciei propter refrigerium pedibus supposuisset, audiuit ex glacie illa vocem hominis dicentem: Sum quædam anima, quæ in hoc gelicidio pro peccatis meis affligor, & liberari possem, si triginta Missas sine interuallo triginta diebus continuis pro me diceres. Ibidem legenda 185. Conradus & Vdalricus apud castrum Louffen, viderunt

Episcopus Theobald.

Conradus & Vdalricus.

in ipso turbine aquæ, procellis hinc inde spumantibus, duas aues intro-euntes & exeuntes mergi. Intellexerunt igitur in spiritu duas animas fore sub specie illarum auium, quæ ibidem ob scelerum multitudinem purgatorium suum sustinerent. Ambo igitur Missam pro defunctis celebrauēt, & illarum auium species amplius ibi non viderunt. Est ergo purgatorium non in igne tantum, sed & in thermis, in balneis, & in vmbra arborum, apud Gregorium, in vagis discursionibus, in ventis, algoribus, pluuijs, stillicidijs, fluctibus, glacie, &c. Si quis igitur infirmus in fide, non posset credere ignem purgatorium, non statim esset hæreticus, si modo crederet, thermas esse purgatorias, balneum esse purgatorium, pluuias purgatorias, aquam purgatoriam, ventos purgatorios, glaciem purgatoriam, &c.

Purgatoriū non tantum in igne.

Quarto, in Lombardica historia 49. Patritio reuelatum fuit, in puteo quodam maximo & profundissimo in Hybernia esse locum quendam purgatorij, in quem quisquis viuus descendere vellet, alia sibi pœnitentia non restaret, nec aliud pro peccatis purgatorium sentiret, sed posterius diei naturalis moram inde rediret in vitam. Et ne quis de fide fabulę dubitet, clauis ad purgatorium illud Patritij in Abbatia quadam asseruata fuit. Et nobilis quidam, Nicolaus nomine, cum pro peccatis suis in hac vita vellet Patritij purgatorium sustinere, clauem postulauit, & aperto ostio in puteum illum descendit. Mox vero in puteo sub terra inuenit oratorium quoddam, vbi Monachi albis induti officium celebrabant, & ab illis instructus, vt constans esset, à dæmonibus arreptus, varias purgatorij pœnas non tantum vidit, sed expertus etiam est diuersarum scilicet ferarum terribiles voces, ignem maximum, vbi viui cremabantur, & laminis ferreis candentibus vsque ad viscera flagellabantur. Vidit etiam serpentes & bufones ignitis aculeis, quorundam viscera extrahentes, quosdam vidit in sartagine frigeri, quosdam in rota vncinis ignitis suspensos circumuolui, vidit & foueas metallis bullientibus plenas, in quibus alij vnum pedem, alij duos habebant, alij ibi erant vsque ad genua, alij vsque ad ventrem, alij vsque ad pectus, alij vsque ad collum, alij vsque ad oculos. Et reliqua ad imitationem Æneidos Virgilij non infeliciter conficta, quæ Tridentini Patres reijcere non possunt. Est enim Legenda authentica, imo aurea, & festum Patritij quotannis apud ipsos celebratur. Tantum igitur decreuerunt Tridentini, talia in popularibus concionibus non esse euulganda & tractanda, ne homines existiment, se Homeri Odysseam, vel Virgilij Æneida, vel veras narrationes Luciani audire. Atq; hæc sunt fulcra & firmamenta, quibus tota purgatoria domus inclinata recumbit, quorum ipsos Pontificios iam pudere aliquantulum incipit.

Patritius. Purgatoriū in puteo Hyberniæ.

Quinto, ex Angelorum etiam reuelationibus purgatorium stabilitum esse fabulantur in Aurea Legenda, de omnibus Sanctis 157. Romæ enim custos Ecclesiæ sancti Petri in exstasi ab Angelo ductus fuit ad locum purgatorij, vbi vidit vtriusque sexus homines, alios in stratis aureis, alios in mensis gaudētes diuersis delitijs, alios nudos & inopes auxiliū mendicantes. Angelus vero dixit, hunc locum esse purgatorium, & abundantes animas illas esse, quibus ab amicis per multa suffragia copiose subuenitur, egentes vero esse, quarum cura nulla habebatur. Iussit igitur Angelus omnia illa summo Pontifici significari, vt post festum omnium sanctorum instituerent diem animarum, &c. Hoc vero bonum est purgatorium, vbi animæ non igni torrentur, sed in lectis aureis quiescunt, & in mensis eburneis omnibus delitijs affluunt. Sed quia additur, hæc illis contingere, quorum amici copiose præbent sacerdotibus, quæ ad suffragia requiruntur, posset quis cogitare, sicut Bernhardinus inquit,

Angelorum reuelationes.

presby-

presbyteros fecisse hanc adinuentionem, vt caperent elemosynas, nisi æditiuo Romano ab Angelo hoc esset reuelatum. Quis vero nunc dubitet de illo, nisi totus mūdus? Brigitta vero in suis reuelationibus cap. 34. fingit, Christum ipsum sibi & pœnas purgatorij, & modum liberationis inde per orationes, per eleemosynas & per sacrificium missæ reuelasse.

Diabolorū testimonia.

Sexto, vt omnis generis testibus, ex loco a sufficienti enumeratione, purgatorij veritas comprobaretur, ipsi etiam Diaboli testes scilicet omni exceptione maiores, suum addiderūt calculum. Ait enim Petrus Damiani in Lombardica historia 158 quod S. Odilio cōperiēs, quod apud Vulcaniam Siciliæ, crebro voces & vlulatus Dæmonum audirentur plangentium, quod animæ defunctorum per eleemosynas & orationes de manibus ipsorum eriperentur, ordinauerit festum commemorationis defunctorum. Et quid iā requiritur amplius, nisi vt fidē nostram, & sensum scripturæ captiuemus in obsequium Spirituum erroris, in hypocrisi loquentium mendacium, si nō à mortuis tantum, sed ab ipsis etiā Diabolis quærenda est veritas. Et hoc loco venit mihi in mētem, quod Bernhardinus, serm. 13. de indulgentijs scribit. Ibi enim monachus quidam ad ipsum dicit: Ego nō credo, quod per istas indulgentias homo euadat pœnas purgatorij. Bernhardinus vero respōdet: Tibi nō proderunt, quia in eis non habes fidem, sed bene mihi, quia firmiter hoc credo. Et addit: In signum huius dicitur, sicut credidisti, fiat tibi. Item, o mulier, magna est fides tua fiat tibi sicut vis. Hæc ille.

S. Odilio.

Bernhardinus.

Postremo, omnia quæ ad purgatorium pertinent, vt peccata promerētia purgatorium, locum, ignem, pœnas, durationem, liberationes, &c. Ex talibus reuelationibus certa prorsus & definita habent Pontificij: Ita soror Damiani, quia aliquando fistulam dulce canentem cum delectatione quadā audierat, propterea per 15. dies in purgatorio tormentis subiecta fuit, id quod ipsa post mortē fratri suo Damiano retulit in sermonib. discipuli. 110. Et Monachus quidam, qui ob conciliandum somnum aliquando vinum non mixtum biberat, in purgatorio miserabiliter cruciatus fuerat, apud eundem serm. 160. O beatos igitur caupones, qui dum vinum aqua adulterant, multas animas à purgatorio præseruant. Ibidem Monachus quidam in purgatorium conijcitur ideo, quod in agone amicos laicos ad se admiserit. In speculo exemplorum, distinctione 8. exemp. 65. Magister quidam scholarem suū rogauit, vt post mortem ad se rediret, & statum suum renuntiaret, Is igitur apparuit ei cū Cappa ex Pergameno intus flāma ignis contecta, & dixit: Hæc Cappa plus me premit, quam si vnam turrim super me haberem. Et cum Magister pœnam illam facilem iudicaret, dixit ei defunctus, vt manum extenderet. Ibi ille guttam vnam sui sudoris dimisit, quæ magistri manum statim, vt sagittat perforauit, vnde cruciatum mirabilem sensit, distinct. 5 exempl. 115. Quidam vno die fuerat in purgatorio, & propter ineffabilem torturam, putabat se multis annorum circulis ibi fuisse, distinctione 9 exemplo 183. Quidam Monachus absente Abbate, sine asolutione & sine iniuncta pœnitentia mortuus fuerat. Orante autem postea Abbate, defunctus apparuit petens asolutionem. Abbas vero nesciens, quæ pœnitentia iniungenda esset defuncto, dixit: vt pro pœnitentia saltem tamdiu staret in purgatorio, donec corpus eius esset sepultum. Ibi defunctus horribiliter exclamauit, quod tamdiu in purgatorio morari deberet. Bernhardinus in suo Rosario fabulatur, tres Marchiones post mortem, Mantuę in quodam pulchro palatio fecisse pœnitentiā, qui Sutori dixerunt, si promitteret ire pro eis quibusdam vicibus ad quandam Ecclesiam sanctæ Mariæ campestrem, & hoc nudis pedibus, quod statim intrarent gloriam Paradisi. Item, alius quidam mortuus apparuit, & dixit vt curaretur fieri an-

Soror Damiani.

Monachus vinum non dilutum a qua bibens.

Speculum exemplorū. De scholari.

De monacho quodam.

Bernhardinus de trib' Marchionibus.

De spectro tumultuante. *De marito apparente post obitum coniugi.*

nniuersarium pro anima, quę eo indigeret. Alibi cum spectrum quoddam valde tumultuaretur, dixerunt præsentes, noli amplius huc reuerti, & eras curabimus fieri missas pro te, & eleemosynas dari, vt à pœnis eruaris. Et tunc spectrum illud amplius non rediijt. Apparuit etiam maritus quidam defunctus vxori suæ, gestans candelam in manu, cumque vxor interrogaret, respondit ille: Hæc est candela, quã posuisti ante imaginem Marię pro anima mea, fac aliquid boni pro me: Sum enim in purgatorio. Et quia non faciebam eleemosynas pro patre meo, Deus omnia bona, quæ feceram pro me, reputauit pro anima patris mei, ideo, ille etiam liberatus: Ego vero remaneo in purgatorio. Dicas ergo filijs meis, vt bebenefaciant pro me alias Deus faciet eis, sicut mihi fecit. Item mortuus quidam surgens ex sepulchro, pulsauit ad ianuam sacerdotis, dicens: O domine, surgite & præparate vos ad faciendum meum trigesimum, & dicite vxori meæ, vt faciat eleemosynas pro anima mea. Monachus etiam quidam, cum in die mortuorum missam celebraret pro eis, vidit quasi infinitas animas de purgatorio exeuntes, & in Paradisum euolantes, tanquam scintillas de ardenti fornaci exeuntes, & in aere transuolantes. Et concludit tandem Bernhardinus: Si quis poneret aurem ad foramen purgatorij, quales ille lamentationes audiret. Miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Et inter ipsos Monachorum ordines de hac re fuerunt mirificæ contentiones. Franciscani enim concionabantur, Franciscum quotannis descendere in purgatorium, & cultorum suorum animas inde liberare: Dominicum dicebant, singulis mensib. hoc facere. Prædicatores clamabant, Mariam cultores suos non tam diu relinquere in tormentis purgatorij, sed singulis Sabbatis eo descendere, & deuotos suos inde liberare. Illis omnibus Augustinianus cōtradixit, monstrans ex Scriptura eos, qui in Christum credunt, non venire in iudicium, sed à morte transire ad vitam, sicut latroni Christus dicit: Hodie mecum eris in Paradiso.

De mortuo surgēte à sepulchro.

Tales fabulæ infinitæ extant in istorum libris, ex quibus aliquas breuiter excerpere volui, quæ ostendunt, ex qualibus illusionibus, constitutum, stabilitum & confirmatum sit purgatorium apud Pontificios. Non enim ex verbo Dei, sed ex huiusmodi spectrorum illusionibus habent, quæcunq; in tota doctrina de purgatorio tradunt. Et quanquam frons meretricis Babylonicę, iuxta Prophetæ dictum, perfricta, imo plus quam ænea est, vnde confusione non confunduntur & erubescere nesciunt: Singulari tamen iudicio Dei impletum iam est aliud Prophetæ dictum: Ostendam Gentibus turpitudinem tuam & regnis ignominiam tuam. Et ne ficulneis perizomatis illam rursus, quod strenue conantur, obuelare possint, ad hoc prodest talis repetitio fabularum purgatorij.

Ex hisce vero spectris, & non ex Scriptura constituerunt Pontificij totam structuram sui purgatorij, quam in principio huius loci ipsorum verbis delineauimus. Præcipue vero quod viuorum suffragijs animæ defunctorũ in purgatorio possint adiuuari, releuari & liberari, & quomodo hoc fiat, definire & determinare prorsus sciunt ex spectrorum narrationibus. Ex illis postquam omnia hæc iam constituerunt, deinde honoris (quod dicitur) gratia, quæritur prætextus quidam ex Scriptura. Quia scilicet multi vnum corpus sumus, & alter alterius membra, vbi vnum membrum solicitum est de altero, Romanor. 12. 1. Corinth. 10. & 12. Sicut igitur cibus aut medicina sumpta pro vno mēbro, adiuuat aliquo modo omnia membra, & prodest toti corpori: Ita, quia suffragia Ecclesiæ sunt cibaria & medicamina spiritualia, prosunt omnibus membris, & viuis & defunctis, qui etiam post mortem sunt & manent membra eius corporis, cuius caput Christus est: Ita illi. Sed Paulus hanc similitudinem,

De suffragiis. *Multi sumus vnum corpus.*

nem, de ijs, qui in hac vita, siue in hoc seculo sunt, expresse intelligit & explicat. In hac vero controuersia, ex Scriptura probandum erat, viuentes suis suffragijs posse satisfacere pro peccatis defunctorum, & quæ viuentes in hoc seculo agunt, ea prodesse defunctis in altero seculo, vt per ea à pœnis liberentur. His ex Scriptura liquido probatis, tunc postea similitudo illa recte accõmodaretur. Ex solis vero similitudinib. sine manifestis & expressis Scripturæ testimonijs, non possunt dogmata constitui. Sed quid opus est de locis Scripturæ multa disputare, cum ipsi non diffiteantur totam nundinationem suffragiorum pro mortuis, ex spectrorum reuelationibus ortam, auctam, confirmatam & stabilitam esse, ad quam præsumptionem Scriptura postea detorta fuit.

Refutatio.

Duæ vero quæstiones sunt, quas magna contentione, & quidem operose disputant Scholastici, quia faciunt πρὸς τὰ ἄλφιτα, vt scilicet sacerdotes suffragia sua vendibiliora facere, & eo carius extrudere possint. Vna quæstio hæc est: An suffragia tantum valeant si fiant pro pluribus, ac si pro vno fierent? Item, an suffragia facta specialiter pro vno, prosint æqualiter omnibus in purgatorio existentibus? Et Præpositiuus quidam disputauit, quod sic: sumpta similitudine à candela, quę accensa pro vno, reddit lumen omnibus existentibus in illo conclaui. Item, sicut lectio pro vno prodest omnibus cum illo existentibus, quia vox vna omnibus communicatur. Sed quia hac ratione, tota nundinatio suffragiorum, septimi, trigesimi, anniuersariorum, & memoriarum perpetuarum, magno cum detrimento culinarum, mox prorsus concideret. Tota igitur factio Scholasticorum & Monachorum, contra Præpositiui sentẽtiam insurgit, & contrariũ defendit, quod scilicet ille citius exibit de purgatorio, pro quo fiunt plura suffragia in specie, vt si duo æqualibus pœnis obligati, simul intrent purgatorium, vt maneant ibi per centum annos, possunt pro vno tot suffragia specialia fieri, vt intra horã à pœnis illis liberetur, cum alteri, pro quo nulla particularia suffragia fiunt, per multos annos in pœnis illis permanendum sit. Et hoc Bernhardinus in suo Rosario concludit hoc Epiphonemate. Valde itaque vtile est habere hæredes diuites, qui scilicet magnis impensis multas & sumptuosas exerceant nundinationes suffragiorũ cum sacerdotibus. Et quis neget multũ hoc prodesse, si non animabus defunctorum, at certe sacrificulis, qui Curios simulant & Bacchanalia viuunt: Si non ad purgatorij ignem refrigerandũ, at certe ad hoc, vt in sacrificulorum culinis, assiduo luceat igne focus.

Duæ quæstiones Pontificiorum de suffragijs quæ fiunt defunctis. Prima quæstio.

Bernhardini Epiphonema.

Altera quęstio est, vtrum suffragia facta pro defunctis, ab illis, qui sunt in peccato mortali, prosint eis? De hac vero quæstione postquã in vtramque partem disputarunt, tandẽ inclinant in hanc sententiam. Cum pauci sine crimine viuant, tutius & melius esse, vt suffragia pro defunctis per sacerdotes fiant, quam per priuatos. Quia Sacerdos, aiunt, est quasi Syndicus Ecclesiæ, & minister generalis, cuius opera Sacramentalia non æstimantur ex ipsius dignitate, sed ex merito vniuersalis Ecclesiæ. Atque hæ disputationes admodum felicem & copiosam fecerunt Pontificiorum nundinationem, confluentibus totius ferme mundi opibus, in barathrum purgatorij, cuius ignis siue sub terra luceat, siue non, Pontificiorum certe culinas laute & opipare illustrauit.

Secunda quæstio.

Est etiam contentio inter Canonistas & Scholasticos. Illi enim 12. q. 2. cap. Tempus autem, &c. faciunt ex Augustino quadrimembrem diuisionem. I. Quosdam esse valde bonos in Paradiso, qui suffragijs non indigeant. II. Quosdam esse valde malos in inferno, quibus suffragia nihil prosint. III. Quosdam mediocriter esse bonos, qui ex purgatorio per suffragia liberentur. IV. Quosdam in inferno esse non extreme malos, illi licet per suffragia non possint à damnatione liberari, tamen damnationẽ

Contentio Canonistarũ & Scholasticorũ de virtute suffragiorum.

eorum per suffragia vel mitiorem & tolerabiliorē reddi, vel vsque ad iudicium suspendi posse. Sed hoc quartum membrum Scholastici prorsus negant. Contendunt enim nemini in inferno prodesse suffragia nec quo ad liberationem, nec quo ad mitigationem, nec quo ad suspensionem pœnæ nec quo ad fortificationem tolerantiæ.

Illud etiam quod Augustinus & Gregorius disputant, per suffragia viuorum posse defunctis impetrari remissionē culpæ venialis, Scholastici non concedunt, qui volunt omnem culpæ remissionem in hac vita fieri, & suffragia valere tantum ad pœnæ vel diminutionem, vel solutionem. Ita ergo tantum ex dissentientibus opinionibus constat purgatorium.

Scholastici dissident ab Augustino & Gregorio de Purgatorio. Traditio. Vigiliæ mortuorum non meminerunt purgatorii.

Illud etiam obseruatione dignum est, quod in vsitatis vigilijs mortuorum, nulla prorsus mentio sit, vel purgatorij, vel ignis ipsius. Et lectiones cum Psalmis, ex Scriptura sumptę, nullum prorsus verbum habent, quod vel doceat, vel mandet, vel promittat, vel oret, vel quod vllam mentionē faciat, animas defunctorum post hanc vitam suffragijs viuentium vel releuari, vel liberari ex purgatorio. Sed loquuntur de miserijs huius vitę de pœnitentia & reconciliatione cum Deo in hac vita, de beatitudine fidelium post hanc vitam in Christo, & de resurrectione mortuorum, quæ viuorum instructiones & cōsolationes fuerunt. Et quia antiquitus statim post emissum defuncti spiritum, presbyteri aduocabantur, qui cum amicis defuncti pernoctabant, ex verbo Dei philosophantes, sicut Chrysostomus inquit: vnde appellatio vigiliarū, quæ in media die iam celebrātur, reliqua est. Antiphonę igitur versiculi & responsoria in vigilijs illis, animā defuncti recens emissam Deo commendāt, vt dimissis peccatis, ab inferno & à morte æterna custodiatur & liberetur, ne in die extremi iudicij, secundū peccata iudicetur & cōdemnetur, sed vt in resurrectionis gloria inter electos respiret. Nulla igitur ne in vigilijs quidem mentio fit purgatorii, adeo vt Ingolstadienses cogantur precationes illas in vigilijs per auxesin & catrachresin eludere, nisi velint purgatorium amittere. Posteriores vero quidam Pontifices orationes quasdam de tormentis purgatorij addiderunt vigilis.

De Ecclesia Græca.

Porro Græca Ecclesia hac in re semper à Latinis dissensit, nec purgatorium vnquam recipere voluit. Tandem vero circa annum Domini 1430. cum à Turcis Græci infestarentur, spe consequendi auxilij Palæologus Constantinopolitanus Imperator, tentauit facere vnionem cum Latinis.

Basiliense Concilium.

Et in Basiliensi quidem Concilio Græci, scripta Apologia, quę extat, purgatorium Romanorum improbarunt & reiecerunt. Postea vero, cum Eugenius schismaticus Basiliense Concilium dissipasset, Ferrariæ & Florentiæ diu multumque cum Græcis actum fuit. Et controuersia quidem de processione Spiritus sancti rite fuit declarata & composita. Pontifex vero vehementer vrsit, vt in reliquis etiam controuersis articulis, de purgatorio scilicet igne, de Romani Pontificis primatu seu principatu, de pane azymo, & diuina panis transmutatione in Eucharistia, Gręci ad Latinorum sententiam accederent. Græci vero responderunt, se tantum in mandatis habere, vt de processione Spiritus sancti tractent. De reliquis igitur quæstionibus non posse se ex Orientalis Ecclesiæ auctoritate aliquid constituere. Cum vero Pontifex vrgeret, & Palæologus Imperator spe auxilij concedendum aliquid existimaret, cœperunt Græci: excepto Ephesino, de illis quæstionibus generaliter & ambigue respōdere, & tamen cum protestatione, ne in literis vnionis, illorum articulorum mentio fieret. Extorsit tamen Eugenius & hęc à Palæologo, cum Bessarionem & alios Gręcos varijs artificijs sibi obnoxios fecisset (acriter tamen contradicente Ephesino) vt in literis vnionis purgatorium etiā, quasi à Græcis receptum & approbatum, poneretur. Factum hoc fuit, anno 1439. sed

In quibus. Græca Ecclesia à Romana dissideat.

vix anni 14. ab illa vnione exierant. Cum Mahometus Turcarum Imperator capta Constantinopoli, totum Orientis imperium abstulit anno scilicet 1453. quod multi Græci interpretati fuerunt propter simulatam illam cum Latinis vnionem factum esse. Atq; ideo vnionem illam resciderunt, & purgatorium Latinorum, sicut antea, ad hunc vsq; diem constanter improbarunt & negarunt.

Waldenses de purgatorio. VValdenses etiam cum aliis circa annum 1200. purgatorium Pontificium negarunt. Docuerunt autem, verum purgatorium esse in hac vita, iuxta hæc scripturæ dicta, Ebr 1. Facta purgatione peccatorum, &c. 1. Ioann, 1. Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato. 2. Timoth. 2. Si quis se expurgarit ab istis, erit vas in honorem. *Wesselus.* VVesselus circa annum 1480. disputauit, animas solutas à corporibus, non supplicio aliquo purgari, sed quia imperfectæ in agnitione & in charitate hinc discedunt: Dicit igitur in altero seculo, ante iudicium, illas crescere & perfici, sub disciplina Dei patris, & sub Doctore Iesu, & illo profecto sentit eas purgari. Et dicit Augustinum de verbis Domini, appellare hoc intellectualem disciplinæ ignem: Allegat etiam Nazianzenum, qui duplicem ignem fecit, purgatorium, de quo Christus dicit: Veni ignem mittere in terram, & quam velim illum iam ardere: Punitorium vero, qui paratus est diabolo & angelis eius.

Inter posteriores etiam Græcos quidam disputare cœperunt, posse fieri, vt animæ quædam post hanc vitam purgentur, nō quidem igne, sed vel carcere, vel tenebris, vel turbine. *Lutherus.* Et ab hac sententia Lutherus in principio in suis articulis non abhorruit, scilicet turbationē, pauorē, horrorem esse purgatorium. Alij vero Græci, sine intermedia pœnali purgatione, sentiunt, credentiū animas transire ad paradisum, Deo ex φιλανθρωπία condonante ipsis peccata. Et quomodo Lutherus postea, re diligentius ad normam scripturæ examinata, purgatorium gladio spiritus subuerterit, & ignem illum extinxerit, historia recens est, & plagam illam totum regnum Pontificium sentit, & dolet, ac omnis generis flabella ad resuscitandum illum ignem conquirit, sed nequicquam.

Hanc purgatorij historiam mediocri diligentia collectam, in principio huius loci ponere volui, monstrat enim fontes & fundamenta explicationum & refutationum in tota hac controuersia, atq; ideo reliqua capita huius loci breuius iam expediri poterunt.

COMMENTVM PONTIFICIORVM DE *purgatorio alienum esse à scriptura, & cum scriptura pugnare.*

Hactenus de structura purgatorij diximus, quomodo ex Philosophorum rationibus, ex Poetarum fabulis, ex Iudaicis præsumptionib. ex Apocryphorum commentis, ex Origenicis allegorijs, ex humanis traditionibus & consuetudinibus, atq; ex dubitabundis disputationibus fuerit sensim coagmĕrata, & subinde accedentibus nouis architectis variata, & mutata, iuxta dictū: Diruit, ędificat, mutat quadrata rotundis, donec tandem ex spectris mortuorum, & ex illusorijs visionibus ac reuelationibus in Pontificia Ecclesia inter articulos fidei locum meruit. Iam vero opiniones illas Pontificij purgatorij, ad regulam seu Canonem verbi Dei exigemus, an illi consentaneæ sint vel repugnantes. Ideo enim constitutus est Canon librorum Canonicorum, inquit Augustinus contra Cresconium, vt secundum illos de cæteris libris & disputationibus, vel fidelium, vel infidelium libere iudicemus, & quod in eis diuinarum scripturarum auctoritati congruit, accipiamus, quod non congruit, ea libertate, *Vsus Canonicæ scripturæ.*

ad quam nos vocauit Dominus, respuamus. Sacra enim scriptura doctrinæ nostræ regulam figit, inquit idem: Ne audeamus sapere plus quam oportet, vt docere in Ecclesia nihil aliud sit, quam vocem Doctoris Spiritus sancti ex scriptura repetere & recitare. Nam iuxta Basilium, manifesta ἐκπτωσις est a fide, aut reprobare, quid ex his, quæ scripta sunt, aut superinducere quid ex non scriptis. Quicquid autem attulerint, & vndecunq; recitauerint, audiamus nos potius, si oues eius sumus, vocem pastoris nostri. Ergo in scripturis sanctis canonicis, sicut Augustinus Ecclesiam, ita nos purgatorium requiramus. Hoc enim quod de sacris voluminibus sumitur, inquit Origenes, firmum & solidum est, quod qui sequitur securus ingreditur. Quando vero absque scriptura aliquid dicitur, auditorum cogitatio, inquit Chrysostomus, claudicat. Suspecta igitur secundum Gersonis consilium debet esse omnis reuelatio, quam non confirmat lex & Prophetæ cum Euangelio. Sensus quippe nostri & enarrationes sine sacris scripturis testibus non habent fidem, inquit Origenes. Sequamur itaq; hoc etiam loco Chrysost. consilium, vt non multorum opiniones habeamus, nec respiciamus, quid huic vel illi videatur, sed hæc omnia in scripturis inquiramus. Non enim humanis documentis, sed diuinis oraculis dogmata demonstranda sunt, inquit Augustinus. Legant itaque Pontificij nobis, vt Augustini verbis vtar, purgatorium suum ex Lege, ex Prophetis, ex Psalmis, legant ex Euangelio & Apostolicis literis, & credemus. Sin minus, dicemus cum Tertulliano: Adoramus scripturæ plenitudinem: Aut scriptum doceat purgatorij officina, aut si scriptum non est, timeat væ illud adijcientibus aut detrahentibus destinatum. Et quod Augustinus contra Petilianum de Ecclesia, idem nos rectissime de purgatorio dicimus. Purgatorium suum, si possent, demonstrent non in sermonibus & rumoribus Latinorum, nō in Concilijs Episcoporum suorum, non in literis quorumlibet disputatorum, non in signis & prodigijs fallacibus, quia etiam contra ista verbo Domini præparati & cauti redditi sumus: sed in præscripto legis, in Prophetarum prædictis, in Psalmorum cantibus, in ipsius pastoris vocibus, in Euangelistarum prædicationib. & laboribus, hoc est, in omnibus canonicis sanctorum librorum autoritatibus. Hæc sunt causæ nostræ documenta, hæc fundamēta, hęc firmamenta, inquit Augustinus. Item, nō dicant, ideo verum est, quia illa & illa mirabilia fecit, vel iste, vel ille, aut quia illa, & illa ibi contingunt, aut quia ille vel illa, tale visum, vel vigilans vidit, vel dormiens somniauit, remoueantur ista, vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum. Exigite ab istis, vt ostendant aliqua manifesta de canonicis libris testimonia: Memento quod Domini dictum sit, habent Moysen & Prophetas, audiant illos. Hæc Augustinus.

Nos equidem non sumus tam feri, barbari, aut inhumaniter stupidi, quin fratres nostros ex hac vita discedentes, charitatis vinculo, tanquam membra Christi complectamur, eorum memoriam fraterna beneuolentia retineamus, de ipsorū statu cogitemus, felicitati eorum faueamus, & beatissima quæq; ipsis optemus. Singuli certe in timore Domini de fine nostro cogitamus, precantes cum Dauide: Notum mihi fac Domine finem meum, & numerum dierum meorum. Quod enim viuimus in carne, in fide viuimus filij Dei, qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, Gal. 2. Vt siue viuamus, siue moriamur, Domini simus, Ro. 14. Qui mortuus est pro nobis, vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum ipso viuamus, 1. Thessalo. 5. Vnice enim optamus singuli in hoc elogiū includi, Beati mortui, qui in Domino moriuntur, Apoc. 14. Ita enim cupimus dissolui, vt non veniamus in locum tormentorum, Lu. 16. Sed vt simus & viuamus cum Christo, Phil. 1. 1. Thess. 5. Si itaque ex solidis & manifestis

Basilius. Augustinus. Origenes. Chrysostomus. Gerson. Augustinus. Tertullianus.

Scripturæ Canonicæ fundamentis liquido constaret, doctrinam de purgatorio, sicut à Pontificijs traditur, veram, certam & firmam esse, omnino suffragia illa, quæ animas ex tormentis purgatorij possent liberare, pro defunctis nostris, a sacerdotibus quantiscunq; impensis licitaremur, & viui curaremus, vt post mortem nostram liberaliter illa redimerentur. Quis enim sibi ipsi & suis non optaret post mortem refrigerium, requiem & beatitudinem æternam: Sed frustra hæc omnia vel crederentur, vel timerentur, vel sperarentur, vel susciperentur, si non Deus ipse in verbo suo hæc patefecisset, instituisset, & promissionibus suis confirmasset? Ex Dei enim ordinatione & voluntate, non ex hominum imaginationibus & præsumptionibuss, talia æstimāda sunt, quia solus Deus potestatem animarum habet, Matt. 10. Quod si scriptura Canonica Pontificiorum purgatorium non crediderit, iniuste pro articulo fidei credendum nobis obtruditur. Fides enim, ex qua iustus viuit, & per quam sine dubitatione ambulamus, ex scripturis Canonicis iuxta Augustinū concipitur. Quod si præterea Scriptura dissentire dogma purgatorij, & cum ea pugnare monstratum fuerit, recte, merito & quidem necessario illud nobis improbandum & abijciendum erit.

Purgatorij dogma dissidet totum à scriptura.

Quando autem purgatorium nominamus, intelligimus hæc omnia, quæ supra in structura & historia purgatorij explicata sunt. I. Quod præter locum damnatorum & beatorum, tertius quidam locus medius post hanc vitam constituitur. II. Quod animæ quorundam, qui in vera fide, qua membra Christi & hæredes Dei sunt, hinc excedunt ex Christo & regno eius aliquandiu exclusæ, igni post hanc vitam excrucientur & torqueantur, priusquam ad requiem & beatitudinem transferantur. III. Opera pietatis viuētium, loco satisfactionum suffragari defunctis, vt per ea & propter ea, post mortem à tormentis purgatorij liberētur. IV. Quod post hanc vitam defunctis restet locus aliquis veniæ, indulgentiæ remissionis peccatorum & reconciliationis cum Deo, quam dum viuerēt, non acceperunt. V. Fide propter Christum tantum culpam peccati remitti, pœnam vero æternam ex gratia, potestate clauium, mutari in temporariam, pro qua nobis ipsis sit satisfaciendum, siue in hac siue in futura vita, vel per nos, vel per alios. Durandus addit, etiam sacerdotibus errorem, si non sufficientem satisfactionem imposuerint confitentibus, in purgatorio luendum esse. VI. Nisi quis inhærentem iustitiam perfectam, & sine omni macula, integram & prorsus mundam habuerit, non posse ingredi regnum Dei, sed tam diu igne torrendum, donec maculæ peccati excoquantur.

Qua complectatur doctrina Pontificij purgatorij. *Primum c.* *Secundum.* *Tertium.* *Quartum.* *Quintum.* *Sextum.*

VII. Peccata venialia, hoc est, vt ipsi interpretantur, quæ non sunt contra legem Dei, tam atrocibus suppliciis post hanc vitam expiari in credentibus. Hæc igitur in scriptura Canonica quæramus, an ibi ita tradantur, an vero à perpetua scripturæ sententia dissentiant, & cum ea pugnent.

Septimum.

Et in scriptura quidē extant descriptiones, qua fide, & qua spe credentes mortui sint. De statu etiam seu conditione defunctorū post hanc vitam ante iudicium, scriptura loquitur. Viuētium etiam pietas erga mortuos, in scriptura Canonica celebratur & describitur. Sed nullibi vlla fit mentio, vel ignis purgatorij post hanc vitam, vel suffragiorū pro mortuis. Iacob moriturus testamentum suum condit: Ioseph quid post mortem suam fieri velit mandat. Patriarchæ defunctorū exequias diligēter & religiose celebrarunt, sed nulla prorsus mentio fit eorū, quæ ad purgatorij camerinam pertinent. Per Mosen Deus varia sacrificia pro omnis generis necessitatib. instituit, sed de sacrificio pro mortuis verbum nullum. Nec Prophetæ, qui sunt interpretes legis diuinæ, quicquam de purgatorio habent.

Scriptura nihil habet de purgatorio. *Patriarcha.* *Moses.* *Propheta.*

habent. Variæ extant in scriptura comminationes, multæ promissiones, mysteria etiam non pauca diuinitus reuelata, de ijs, quæ rationi ignota sunt, sed de purgatorio vbique silentium. Res petendæ, quæ sunt secundum voluntatem Dei, in scriptura explicantur: Formulæ etiam piarum precationum multæ & variæ descriptæ extant, sed de oratione pro mortuis in purgatorio nihil. Officia charitatis proximo exhibēda diligēter in specie describuntur, sed inter hæc suffragia pro mortuis non leguntur. Et quidem cum Paulus ex professo præscribat consolationem proponēdam viuis in luctu mortuorum, 1. Thessal. 4. nulla syllaba ad purgatorij opiniones alludit, cum quidem antithesis hoc postulasset, vbi dicit: Ne contristemini sicut reliqui. Gentes enim de mortuis suis soliciti erāt, nō simpliciter, quod eos prorsus interijsse existimarent: Hæc enim quorundam tantum opinio fuit: sed quod iuxta Philosophorū & Poetarum figmenta, eos purgatorijs quibusdam pœnis torqueri putabant, sicut ex Platone & Virgilio supra ostendimus. Hic certe locus postulasset, de purgatorio & de suffragijs ꝑ mortuis dicere, si Apostolica hæc esset traditio, alias enim Paulus & viuos fefellisset in Ecclesia Thessalonicensium, & mortuos defraudasset, dicēs: Consolemini vos mutuo sermonibus istis: Tacens vero de tormentis piorum in purgatorio, ex quibus per viuorum suffragia potuissent liberari, si dogma Pontificiorū de purgatorio esset Apostolicum. Paulus vero simpliciter dicit: Mortuos in Christo dormire per Christum, & expectare beatam spem resurrectionis. Cumque Ioanni in Apocalypsi fidelium status seu conditio post hanc vitam, non tantum qualis post extremum iudicium futurus est: Sed qualis etiam nunc sit post mortem, ante carnis resurrectionem, multis & varijs visionibus & reuelationibus ostendatur, ibi certe & tempus & locus fuisset reuelationis purgatorij, sed nulla prorsus ibi vel oratio, vel dictio, vel syllaba, vel litera extat, vel de purgatorijs pœnis, vel de suffragijs satisfactorijs & liberatorijs post hanc vitam. Eodem modo doctrina pœnitentiæ, iustificationis, remissionis peccatorum, reconciliationis cum Deo, & saluationis, in scriptura crebris repetitionib. inculcatur, per dogmata, per promissiones, exhortationes, exempla & consolationes. Et in hac vita esse tempus acceptabile, quo per Dei gratiam possimus salutarē pœnitētiam agere, iustificari, redemptionem, salutem, & vitam æternam consequi, scriptura manifeste tradit. Post mortem vero hæc, si neglecta fuerint, vel ex parte, vel insolidum effici & præstari posse, & quidem per aliorum vicariam pietatem, à scriptura prorsus alienum est. Ita scriptura etiam ignorat, quod animæ post exitum ex hac vita, tormentis igneis & possint & cogantur pro peccatis in hac vita nō expiatis, satisfacere. Sicut & hoc scripturæ ignotum est, quod peccata non remittantur per gratuitam condonationem misericordię & bonitatis Dei propter Christum, sed quod ignitis tormentis post hanc vitam, per modum satisfactionis & solutionis, eluantur & excoquantur, quodq; credentes purificentur & emundentur a peccatis, non sanguine Christi in hac vita, sed flammis purgatorij post mortem. Hæc in scriptura non tradi, & inde ostendi & probari non posse, adeo manifestum est, vt ipsi Pontificij hoc fateri & concedere cogantur. Ideo enim visiones & reuelationes spectrorum in subsidium aduocarunt, quia viderunt ex scriptura Canonica illa probari non posse. Quæ vero audacia est, pro articulo fidei obtrudere, & quæ temeritas esset, pro articulo fidei accipere, de quo nulla certa & manifesta vel documenta, vel testimonia in Scriptura extant? Dicamus itaque cum Augustino: Si quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem vitamq; nostram, non dicam, si nos, sed quod Paulus adiecit, si Angelus de cœlo vobis annuntiauerit, præterquam quod in scripturis legalibus & Euangelicis accepistis, anathema

[Margin notes: Paulus. — Ioan. Apocalypsis. — Doctrina de pœnitentia non admittit dogma de purgatorio.]

[Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50]

sit,

sit, aut legat mihi hoc in scripturis sanctis, & non sit anathema. Ita enim Augustinus loquitur.

Dogma de purgatorio, pugnat cum perpetua sententia Scripturæ.

Neq; vero hoc tantum in Pontificiorum purgatorio desideratur, quod Scripturæ Canonicæ fundamentis, testimonijs & documentis destituitur, quod tamen solum sufficeret, ne pro dogmate Ecclesiastico, aut pro articulo fidei reciperetur: Sed præterea, contra perpetuam Scripturæ sententiam pugnat, & præcipuos doctrinæ cœlestis articulos labefactat, deprauat & euertit. Quod vt in re plana paucis & liquido ostendi potest, facta tantum antithesi sententiarum Scripturæ, & opinionum purgatorij, quas paulo ante ideo per capita assignauimus, vt antithesis eo facilius & certius institui possit. Quod igitur attinet ad mediũ illum ordinem, statum seu locum, Scriptura tãtum duos facit ordines seu status hominum post hanc vitam. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur, Marc. 16. Qui credit in filium, non iudicatur, qui vero non credit, iam iudicatus est. Item, qui credit in filium habet vitam æternam, qui vero non credit Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum, Ioan. 3. Ita Luc. 16. animabus à corpore exeuntibus ante extremum iudicium, duo tantum loca assignantur, locus consolationis, & locus tormentorum. Et quidem Chasina ita confirmatur statim post mortem, vt ex loco tormentorum nemo possit ad locum consolationis transferrri. Dauid etiam bimembrem tantum facit distinctionem, mortem scilicet sanctorum pretiosam, & mortem peccatoris pessimam, Psalm. 34. & 116. Et vsitata est in Scriptura immediata illa diuisio, vel vita, vel mors, vel benedictio, vel maledictio, Deuter. 30. vel saluus, vel condemnatus, Marci 16. vel perire, vel habere vitam æternam, Ioannis. 3. vel habere hæreditatem regni Dei, vel non habere, Roman. 8. Galat. 5. vel esse in regno Dei, vel extra, Math. 8. vel habere sortem Sanctorum in lumine, Collossen. 1. vel esse in tenebris exterioribus. Contra has vero Scripturæ sententias Pontificiorum purgatorium fingit medium statum, vbi animæ nec in luce sint, nec in tenebris exterioribus, nec vitam, nec mortem habeant, nec benedictæ sint, nec maledictæ, nec damnatæ, nec saluæ, nec cum Christo, nec cum Diabolo. Quod vero docent, animas post mortem ex loco tormentorum posse transire ad locum refrigerij, hoc diserte & expresse pugnat contra manifestam Christi sententiam, Luc. 16.

Antithesis sententiarum Scripturæ & opinionum purgatorij.

I. De medio loco inter beatos & damnatos.

Dauid.

II. De eo, quod dictitant animas quasdam torqueri igni purgatorij antequã ad requiem perueniat.

Eodẽ modo instituatur antithesis istius opinionis purgatorij, quæ fingit, quorundam fidelium animas post hãc vitam cruciatib. ignis torqueri, priusquam ad requiem & beatitudinem transferantur. Christus certe, Ioann. 5. affirmat: Amen. Amen dico vobis, qui verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, sed transibit à morte in vitam. Purgatorium vero contradicit: Transibit non à morte in vitam, sed in tormenta ignis purgatorij, & ibi horribiliter iudicabitur, ac postea demum vitam habebit, cum Christus dicat, non iudicatur, sed habet vitam æternam. Ioann. 3. Iudicari enim & saluari in Ioanne opponuntur. Eodem modo si tantum annotentur reliquæ Scripturæ sententiæ, primo intuitu, sine prolixa & operosa explicatione manifestum erit, quod purgatorii opinio de tormentis fideliũ post hanc vitam quasi aduersa fronte illis repugnet. Roma. 4. Quorum peccata sunt remissa, beati sunt, Ezechielis 18. Iniquitatum eius non recordabor. Rom. 8. Nihil condemnationis his, qui in Christo sunt. Collossen. 2. Chirographum sublatum est. Roman. 5. Iustificati habemus pacem cum Deo Rom. 8. Quis accusabit? &c. Ioan. 8. Non gustabit mortem. Ezech. 18, Vita viuet, non morietur. Ioan. 11. Etiamsi mortuus fuerit, viuet. Quod non de duratione vitali, qualis etiam in damnatis in æternum erit, sed

de vita beata intelligitur. 1. Thessal. 5. Vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum Christo viuamus. Et Esaiæ 57. Iustus moriens venit in pacem, & requiescit in cubili suo. Luc. 2. Nunc dimittis seruum tuum Domine in pace. Gen. 15. Ibis ad patres tuos in pace. Ps. 5. In pace in idipsum dormiã & requiescam. Apo. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modo iam dicit, Spiritus vt requiescãt à laboribus suis. Manifesta certa hæc sententia est, eos qui in Domino moriuntur, non tormentis ignis primum subijci, sed statim venire ad requiem.

Significat autem ἀπαρτι deinceps, iaminde, confestim, iamiam, ab hac hora, omnino, plane: Et Græcus textus particulã illam ἀπάρτι refert ad præcedentia, vt sensus sit mortui, qui in Domino moriuntur, cõfestim ab illa hora omnino beati sunt. Et Spiritus respondens vtitur particula asseueratiua, ναί, ita prorsus. Et additur ratio: ita modo beati sunt, vt requiescant à laboribus suis. Nec de illis loquitur, qui propria satisfactione & mũditie ad cœlum euolant, sicut inquit c. 7. qui lauarunt & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni, illos postquam hinc excesserũt, nullus æstus tãget, sed absterget Deus omnem lacrymã ab oculis eorum. Et Esaiæ 35. Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Quod dictũ etiam Chrysostomus de fidelibus defunctis in futuro seculo interpretatur. Ita Christus in cruce traditurus Spiritũ Patri, vtitur verbis, non peculiariter suis, sed quæ Dauid antea vsurpauerat, Ps. 31. In manus tuas, Domine, commendo Spiritum, vt ostendat, propter capitis consummationem, etiam membra illam consolationem habere in ipsa morte, quod Spiritus emissus tanquam depositum suscipiatur a Deo. Sicuti & Stephanus Actorum 7. hac fiducia obdormit: Domine Iesu suscipe spiritum meum. Et ne excipiatur, Martyrum tantum hoc priuilegium esse, Petrus dicit: Omnes iustos, qui in hac vita affliguntur, animas suas tanquam apud fidelem creatorem deponere, 1. Pet. quarto. Iustorum enim animæ in manu Dei sunt, Sapient. 3. hoc est, sicut Christus interpretatur, Ioannis 10. Oues, quæ audiunt vocem meam, in manu mea sunt. Non vero ita, sicut omnia sunt in manu Dei, potentiæ ipsius subiecta, sed quia redimisti me, Domine Deus veritatis, Psalm. 31. quia non tangit eos tormentum, Sapient. 3. & quia nemo eos de manu mea rapiet, sed vitam æternam do ouibus meis, Ioann. 10. Ita Paulus hac fiducia dicit: mortem sibi lucrum esse, quia cupio, inquit, dissolui, & esse cum Christo, Phil. 1. Et ne quis contendat peculiare hoc Apostolorum priuilegium esse, 2. Corinth. 5. in genere loquitur, quãdo per depositionem terreni tabernaculi peregrinamur à corpore, tunc præsentes adsumus apud Dominum, atq; ideo confidimus, & bonã voluntatẽ habemus deponendi hoc tabernaculum. Ita 2. Timoth. 4. cum de se Paulus dixisset, tempus resolutionis meæ instat, in reliquo reposita mihi est (non tortura purgatorij) sed corona iustitiæ: Addit, non mihi tantũ, sed & omnibus, qui diligunt aduentum ipsius. Et quidem Roma. 14. expresse de infirmis in fide dicit, siue viuimus, siue morimur, Domini sumus. Non sicut ratione creationis omnia sunt Domini, sed peculium eius sumus, acquisiti sanguine ipsius, vt det nobis vitam æternam, & de manu eius nemo nos rapiet, Ioannis 10. Id quod Christus illustri exemplo in latrone, qui in ipso vitæ exitu conuersus est, probauit. Hunc enim Pontificij simpliciter tormentis purgatorij acerbis & diuturnis subiecissent, sed Christus inquit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradyso. Quod exemplum cum sit valde illustre, Pontificij varijs modis conantur eludere. Quidam ex latrone conantur Martyrem facere: Alij dicunt, priuilegium hoc singulare fuisse, quod diserte Athanasius negat. Monachus vero quidã hac deprauatione

Chrysostom.

Exemplũ latronis.

Deprauatio Papistica exempli latronis.

sibi multum placet: Amen, hodie dico tibi, eris mecum in Paradiso, scilicet post expleta tormenta purgatorij. Vsq; adeo ergo cum Scriptura Canonica pugnat Pontificium purgatorium, vt consistere nō possit, nisi scelerate distorqueantur, & deprauētur clarissima Scripturæ dicta. Eo magis vero detestanda nobis sunt commēta istius purgatorij, quia & cum Scriptura, sicut manifestum est, pugnāt, & dulcissimam atque adeo necessariam consolationem in media morte nobis eripiunt.

III. De eo, quod post hanc vitam remissio peccatorum possit impetrari.

Similiter etiam contra Scripturam pugnat, quod fingunt, post hanc vitam impetrari posse indulgentiam seu remissionem peccatorū, & reconciliationem cum Deo, vel per propria tormenta, vel per aliorum viuentium opera. Et ea, quæ viui pro mortuis faciunt, in rationem venire apud Deum, coram iudicio ipsius. Paulus enim, 2. Corint. 5. docens, quomodo Deus nos sibi reconciliet per Christum, non imputans nobis peccata, vt efficiamur iustitia Dei in ipso, dicit, Deum ad hoc instituisse ministerium reconciliationis, tanquam ordinarium organon. Et Apostolos nomine Christi exhortari & obsecrare, reconciliemini Deo. Num vero in altero etiam seculo erit ministerium verbi & Sacramētorum? Paulus certe mox capite sequenti addit admonitionem, ne gratiam illam in vacuum acceperitis. Nunc enim est tempus acceptum, nunc est dies salutis. Sententia manifesta est, tempus reconciliationis cum Deo & iustificationis, esse nunc in hac vita, & qui in hac vita non iustificantur, seu Deo reconciliantur, eos in vacuū recepisse gratiam. Per mortē enim Chasma confirmatur, vt non pateat amplius aditus ad pœnitentiā, reconciliationē cum Deo, & saluationem, Luc. 16. & Hebræor. 3. & 4. Si volumus ingredi requiem Domini, festinemus, ne quis frustretur. Adhortemur igitur nos inuicem per singulos dies, donec dies appellatur hodie, qui enim hodie obdurant corda, illis iurauit in ira sua, non ingressuros in requiem suam: Qui vero credunt, illi ingrediuntur, non in tormenta, sed in requiem. Quid posset manifestius cōtra purgationem dici? Claues etiam regni cœlorum Christus ita instituit, quod diserte affirmat, quæ in terris soluuntur, ea soluta esse in cœlo. Ergo quæ in terris non soluuntur, sed ligata maneāt ea postea non soluuntur, Matt. 16. & 18. Sicut enim in libris, secundum ea, qua dum in corpore fuimus, acta sunt, inuenitur, ita iudicabimur, 2. Corinth. 5. Apocalypsis 20. Huc pertinent omnes Scripturæ sententiæ, vt vsque in finem custodiamur & perseueremus, Matth. 13. 1. Corinth. primo, Hebræorum 3. Apocalyp. 2. Ideo etiam Dauid petit, Psalmo 39. Notum fac mihi finem meum. Et Moyses Ps. 90. Doce nos de fine nostro, vt adducamus cor in sapientiam. Et tota Scriptura ad pœnitentiam & reconciliationem cum Deo in hac vita nos exhortatur. Venit nox, quando nemo poterit operari, Ioann. 9. Dum tempus habetis, Galat. sexto, Quod reliquum est in carne temporis, 1. Pet. 4. Incolatus vestri tempore 1. Pet. 1. Redimentes tempus, Ephes. 5. Tempus breue est, 1. Corinth. 7. Pie viuamus in hoc seculo, Tit. 2. Scientes tempus quia iam hora est à somno surgere, Roma. 13. Qui enim hoc tempus negligunt, illi postea frustra cum fatuis virginibus pulsabunt ianuā clausam. Matt. 25. Quærite Dominum dum inueniri potest. Esa. 55. Nec mortui tui laudabūt te Domine, sed nos qui viuimus Psal. 115. Laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo, quamdiu superstes ero. Psalm. 146. Syrach quinto, Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subito enim venit ira illius, & in tempore vindicta disperdet te. Syrach. 18. Iustificationem non differas vsq; ad mortem. Ecclesiast. 9. Mortui non habent vltra mercedem, nec habent partem in hoc seculo, & in opere, quod sub sole geritur. 11. In quemcunque locum ceciderit arbor, in eo permanebit. cap. 9. Instanter operare, quia nec opus nec ratio erunt apud inferos, quo

Clauium vsus.

Elusiones quibus Pontificij hac dicta deprauant.

properas. Syr. 14. Ante obitum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire cibum. Has sententias Pontificij ita eludunt initium oportere in hac vita fieri, & ita nos, dum viuimus, promereri, vt si quid desit, illud post mortē suppleri possit, vel à nobis ipsis per cruciatus purgatorij, vel à superstitibus per opera pietatis, & hæc simul venire in rationem coram iudicio Dei. Sed hæc dicuntur non tantum sine Scriptura, sed & contra Scripturam. Nam 2. Corinth. 5. Paulus dicit: coram tribunali Dei vnusquisque referet, prout gessit in corpore, siue bonum siue malum. Galat. 6. Vnusquisque propriam sarcinam portabit. Quicquid enim seminauerit homo, hoc & metet. Itaq; dum tempus habemus, operemur bonum. Apocal. 14. Opera eorum sequuntur eos. Et Matthæi 25. In iudicio recensentur, non quæ post mortem, vel ipsi in purgatorio passi sunt, vel alii viuentes pro ipsis satisfactionis loco fecerunt, sed quæ ipsi in hac vita fecerunt. Quomodo vero contra has Scripturæ sententias opiniones illę de remissione & satisfactione post mortem, ac de suffragijs viuorum pro mortuis, pugnent, manifestum est. Statutum enim hominibus semel mori, post hoc autem iudicium, secundum ea scilicet, quæ in corpore quisque gessit, Heb. 9. 2. Corinth. 5. Augustini vero effugia seu elusiones potius, de quibus supra diximus, prorsus nulla in Scriptura fundamenta habent.

IV. de satisfactionibus Pontificijs in purgatorio pro peccatis.

Quod attinet ad plenam persolutionem satisfactionum pro peccatis exoluendam, vel in hac vita, vel post mortem, per tormenta purgatorij, aut per viuorum suffragia, quæ sunt propitiationes & redemptiones: illa non tantum sine Scriptura dicuntur, sed articulum iustificationis nostræ corā Deo, quæ est summa & finis totius Scripturæ, simpliciter a fundamentis euertunt, & contumeliosa sunt in satisfactionem filij Dei. Omnino enim peccatum non dimittitur sine satisfactione, qua plenarie, integre, perfecte & absolute, legi Dei satisfiat. Sed talis satisfactio, quia nobis impossibilis est, ideo Deus filium suum misit in similitudine carnis peccati, vt factus hostia pro peccato, damnarit peccatum, vt iustificatio legis impleretur, nō à nobis, sed in nobis, qui sumus in Christo Iesu, Roman. octauo, Is enim factus est nobis à Deo iustitia, 1. Corinth, 1. & per fidem nobis illud imputatur, quod Christus traditus est propter peccata nostra, Rom. 4. vt obedientia ipsius iusti constituamur, Rom. 5. factus enim est pro nobis peccatum, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso, 2. Corinth. 5. Et hæc iustitia Christi nobis imputata, perfecta, integra, absoluta, & vndique sine macula, pura & munda est: Nosque in ipso sumus consummati, Col. 1. Et quia in sanguine Agni dealbamus stolas nostras, puri & mundi sumus in ipso, Apoc. 7. Sanguis enim Filij Dei emundat nos ab omni peccato, 1. Ioan. 1. & Roman. 3. Iustificati per redemptionem, quæ est in Christo, quem proposuit Deus propitiatorium in sanguine ipsius, &c. Alias igitur propitiationes & redēptiones in purgatorio fingere, per eleemosynas & alia suffragia viuentium, vel per passiones purgandorum contumelia est in sanguinem Christi. Nam 1. Pet. 1. expresse scriptum est: Non corruptibilibus, velut auro & argento, redempti sumus, sed pretioso sanguine Christi. Et applicationem fieri fide, tota Scriptura clamitat. Falsum ergo, impium & absurdum est, quod Ingolstadienses disputant, virtutem meriti Christi post hanc vitam in purgatorio communicari & applicari credentibus per cruciatus, & tormenta ignis. Purgatorij igitur opinio, affuens nostras, & aliorum etiam redēptiones, propitiationes, & satisfactiones pro peccatis & propriam mundiciem ac perfectionem, per chymicam quādam sublimationem & depurgationem in purgatorio instituens, iustitiam fidei euertit, & in absolutissimam Christi satisfactionem fide nobis imputatā, blasphema est, quasi qui eius fide viuit & moritur,

ritur, postea cogatur acerbissimos cruciatus purgatorij subire, propterea quod nō habeat plenam pro peccatis satisfactionem, sed eius supplementum cogatur quærere, vel in proprijs suis cruciatibus, vel in aliorum suffragijs. Si enim alia post mortem quærenda est propitiatio & redemptio ex purgatorio: Ergo Christi propitiatio & redemptio non est plena. Si alia purgatione post mortem opus est per ignem, vt saluemur: Ergo sanguis Christi non ad plenum purificat credentes. Frustra ergo Christus mortuus est, si alijs propitiationibus, satisfactionibus & purificationibus saluamur, Gal. 3.

10 Non minus illa etiam purgatorij opinio ita partiens remissionem peccati, vt Christi merito tantum remissio culpæ tribuatur, pœnæ vero pro peccatis debitæ remissio, à nostris exolutionibus & satisfactionibus pendeat, Christi redemptionis officio & merito derogat & detrahit, quasi culpam tantum, & non pœnam etiam peccatorum nostrorum in se suscepisset, & non pro vtroque satisfecisset, cum Scriptura manifeste affirmet, factum ipsum pro nobis esse peccatum, secunda Corinthorum quinto, & maledictum Galat. tertio vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus propter scelera nostra, mulcta pacis nostræ super eum, & propter transgressionem populi plaga illi, 20 Esaiæ quinquagesimo tertio. Et Scriptura testatur, simul fieri remissionem culpæ & pœnæ. Matthæi decimo octauo, & debitum remittitur, & debitor dimittitur, ne venundetur, aut in carcerem conijciatur. Lucæ decimo quinto, Acolastus reuersus non torturæ subijcitur, sed statim cum gaudio recipitur. Ouis inuenta non mulctatur, sed humeris imponitur. De pœnis vero temporarijs, quæ aliquando in hac vita conuersis imponuntur: Item, de remissione peccatorum venialium dicemus in refutatione. Cumque actio Cœnæ Dominicæ instituta sit pro viuentibus, qui in vnum conueniunt, mādu cant & bibunt, & mortem Domini annuntiant, & hoc faciunt in commemorationem Christi: Horribilis 30 certe prophanatio Cœnæ Dominicæ est, ex opere illo viuentium facere propitiationem pro mortuis in purgatorio, sicut in loco de Missa hæc plenius explicata sunt,

V. De eo, q[...] d cunt, C[...] stum sa[...] se [...] cisse pro culp[...] peccati, & non pro pœn[...] æternam.

VI. De M[...] sa pro mortuis.

Ex hac igitur antithesi sententiarum Scripturæ & opinionū purgatorij manifestum est, commentum purgatorij Pontificij non tantum destitui documentis & testimonijs Scripturæ, sed tale esse quod perpetuæ Scripturæ sententiæ & præcipuis eius locis, ex diametro repugnet, articulum iustificationis euertat, salutis scopum transferat, Verbum, Sacramēta & Claues regni cœlorum deprauet, veram pœnitentiam labefactet, obedientiam, mortem & satisfactionem Christi irritam reddat, falsam 40 iustitiam & satisfactionem supponat, bonitati Dei deroget, somnum & quietem in Christo obdormientium, in acerbissima tormenta peruertat, conscientijs certam consolationem eripiat, impœnitentiam & securitatem in illis, qui post mortē larga suffragia coëmere possunt, alat & confirmet. Et breuiter, purgatoriū, mater, fons & origo est omnium imposturarum totius papatus. Hac enim quasi basi nituntur satisfactiones, merita, opera supererogationis, indulgentiæ, prophanatio Cœnæ Domini cum vigiliæ, oblationes, Missæ, suffragia, orationes, peregrinationes, balnea pro defunctis, & quæ his affinia sunt innumera: Præcipue vero fraternitates. Scribunt enim in speculo Rosariorum, quod puella quædam, 50 quæ iuxta sententiam iudicis septingentis annis in purgatorio cruciari debuisset, post quindecim dies liberata fuerit meritis participationis fraternitatis Rosarij Mariæ. Eadem puella ex purgatorio liberata, habuerat legationem a reliquis animabus, quæ adhuc detinebātur in purgatorio, vt amici ipsorum viuentes curarent se inscribi in fraternitatem illam, vt

Cauda purgatorij.

Rosarium de fraternitatibus.

participatione meritorum fraternitatis illius, defuncti ex purgatorio liberentur, &c.

Quo igitur loco habendum ſit Pontificium purgatorium, amantibus ſimplicem & ſolidam veritatem manifeſtum eſt. Doctrina vero, quæ purgatorio illi opponitur, certa & manifeſta habet ſcripturæ teſtimonia, tradit verum vſum verbi, Sacramentorum, & clauium cœleſtium, obedientiæ, morti redemptioni, propitiationi & ſatisfactioni Chriſti, debitum & ſolitum tribuit honorem, miſericordiam Dei iuxta ſcripturam celebrat, veram iuſtificationem & ſaluationem monſtrat, firmas & dulces conſolationes in ipſa morte præbet, mortem fidelium oſtendit ſomnum, dormitionem & quietem eſſe, pœnitentiam excitat, fidem confirmat & pietatis exercitia in hac vita accendit. Vera igitur, vtilis & ſalutaris eſt.

Porro cum manifeſtiſſimis hiſce ſcripturæ ſententiis, quas recitauimus, etiam Patrum dicta conſentiunt, quæ adiicimus, non quod Patrum ſententiis tanquam canonica auctoritate nitamur, ſed ſicut Auguſtinus inquit, vt admoneantur ij, qui putant, ſanctos Patres aliquid dicere, quomodo ante & extra præſumptiones purgatorias iuxta diuina eloquia, his de rebus & ſenſerint & locuti ſint. Ipſius vero ſententiæ clariſſima & pleniſſima auctoritas, non in Patrum ſcriptis, ſed in S. Canonicis libris viget. Ita enim Auguſtinus loquitur.

Teſtimonia Patrum contraria opinionib. purgatorii.

I. De locis defunctorū poſt hanc vitam.

Patres igitur cum ſcriptura & ex ſcriptura duo conſtituunt loca poſt hanc vitam, regnum ſcilicet cœlorum & gehennam. Et quadam ſane Patrum dicta Pontificij ita illudunt, quod loquantur de tempore poſt reſurrectionem, & extremum iudicium, vbi & ipſi concedunt, tantum duo loca eſſe. Sed extant quædā Patrum dicta, quæ manifeſte teſtātur, ipſis animabus ſeparatis, ſeu corpore ſolutis, etiā ante reſurrectionem, duo tantum loca iuxta ſcripturam aſſignari. Auguſtinus enim diſputans contra Pelagianos conſtituētes pro paruulis, qui ſine Baptiſmo moriuntur, tertium & medium quendam locum inter gehennam & regnum cœlorum, ſumit generale illud axioma, quod ſcriptura tantum duo loca animabus ſeparatis poſt hāc vitam tribuat. Ita generaliter loquitur de peccatorum meritis, lib. 1. ca. 28. Nec eſt vllus vlli medius locus, vt poſſit eſſe niſi cum Diabolo, qui non eſt cum Chriſto. Hinc & ipſe Dominus volens auferre de cordibus male credentium iſtam neſcio quam medietatem, diffinitiuam protulit ad hæc ora obſtruenda ſententiam, vbi ait: Qui mecum non eſt, contra me eſt. Et hoc generale axioma Auguſtinus accommodat ad paruulos, qui ſine Baptiſmo moriuntur. Quod ſimiliter etiam Hypognoſticon, lib. 5. facit. Primum, inquit, locum fides Catholicorum diuina autoritate regnum credit eſſe cœlorum, ſecundum gehennam, tertium penitus ignoramus, imo nec eſſe, in ſcripturis ſanctis inuenimus. Et hoc generale axioma accommodat ad diſputationem de infantibus non baptizatis. At de animab. ſeparatis, ante reſurrectionem carnis, manifeſtiſſime loquitur de Ciuit. Dei, li. 13. cap. 8. In requie ſunt animæ piorum à corpore ſeparatæ, impiorum autem pœnas luunt, donec illarum ad æternam vitam, illarum vero ad æternam mortem, quæ ſecunda dicitur, corpora reuiuiſcant. In variis quæſtionibus, quæ Athanaſii titulo feruntur, quæſt. 19. Animæ à nobis profectæ, vbi aut quomodo ſint, aliena & horribilis quæſtio eſt, & hominib. abſcondita, nō enim permiſit Deus redire quenquam inde, qui annuntiaret: tamen ex ſcripturis didicimus, quod peccatorum animæ inferius omni terra & mari exiſtunt, vbi non eſt videre, neque lumen, neque vitam hominum. Animæ autem iuſtorum poſt Chriſti aduentum & mortem, in paradiſo ſunt. Non enim propter ſolam latronis animam, Chriſtus Deus noſter paradiſum aperuit,

Auguſtinus.

Athanaſius.

sed etiam ob reliquas omnes sanctorum animas,&c. Et in præcedētibus, cum historiam purgatorij contexeremus, plura testimonia veterum annotauimus, quod duos tantum defunctorum ordines faciant, quodque iustorum animæ statim post mortem veniant ad requiem & refrigerium. Ita Hieronymus in Epitaphio Paulæ: Quicquid ad Dominum reuertitur, in familiæ numero computatur, illius amissio cœlestis domus habitatio est, quæ quamdiu in corpore fuit, peregrinata est à Domino, questa, heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est, &c. Idem super obitu Blesillæ ad Paulam: Postquam anima sarcina carnis abiecta, ad suum reuolauit auctorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscedit. Item, lugeatur mortuus, sed ille, quem gehenna suscipit, nos quorum exitum Angelorum turba comitatur, quibus obuiam Christus occurrit, grauemur magis, si diutius in tabernaculo illo mortis habitemus. Ibidem in epitaphio Lucinij, non mors, sed dormitio & somnus appellatus. Et hoc pulchre explicat Chrysostomus serm.17. ad Hebr. Illa reuera mors est, quando is, qui moritur, non permittitur ad vitam transire, sed post mortem viuere, & quidem ζωὴν βελτίονα, vitam meliorem, ὁ θάνατος τοῦτο ἐστιν, ἀλλὰ κοίμησις, non mors est illa, sed dormitio. Similia extant in Epitaphijs Basilij & Nazianzeni.

Hieronymus.

Chrysostomus.

Constanter etiam docent Patres cum scriptura: In hac tantum vita locum esse pœnitentiæ & reconciliationis cum Deo, post hanc vitam vero vnumquemq; iudicari secundum ea, quæ gessit in corpore, vt Iustinus in Tryphone dicit: Sententiam doctrinæ Christi esse ἐν οἷς ἂν ὑμᾶς καταλάβω, ἐν τούτοις καὶ κρινῶ, in quibus vos deprehendero, in illis & iudicabo. Quam sententiam Cyprian. serm. de mortalitate, ita reddidit: Qualem te inuenit Deus, cum de hoc mundo te euocat & accersit, talē pariter & iudicat. Idem contra Demetrianum: Respicite dum tempus est ad æternam salutem, securitati & vitæ, dum licet prouidere, hortamur, dum adhuc aliquid de seculo superest, Deo satisfacere. Non celamus beneficia diuina pro odijs vestris, salutis iter vobis demōstramus. Quando istinc excessum fuerit, nullus iam locus pœnitētiæ est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut amittitur, aut tenetur, hic saluti æternæ, cultu Dei, & fructu fidei prouidetur. Nec quisquam aut peccatis retardetur, aut annis, quo minus veniat ad consequendam salutem. In isto adhuc mundo manenti, nulla pœnitentia sera est, patet ad indulgentiam aditus, & quærentibus atque intelligentibus veritatem facilis accessus est. Tu sub ipso licet exitu, & vitæ temporalis occasu pro delictis roges Deum, confessionē & fidem eius agnitionis implores, venia confitenti datur, & credenti indulgentia salutaris, de diuina pietate conceditur, & ad immortalitatem sub ipsa morte transitur. Hanc gratiam Christus impartit, redimendo credentem pretio sanguinis sui, &c. Talem certe Pontificij simpliciter in purgatorium detruderent, ob non persolutam pro peccatis satisfactionem. Sed Cyprianus dicit: Hanc gratiam esse redemptionis per sanguinem Christi.

In hac tantum vita locus est pœnitentiæ & remissionis peccatorum.

Iustinus.

Cyprianus.

Ambrosius de bono mortis, cap. 2. Dauid ideo tanquam peregrinus, ad illam Sanctorum communem omnium patriam festinabat, petens pro huius commorationis inquinamēto, remitti sibi peccata, priusquam discederet de vita. Qui enim hic non acceperit remissionem peccatorum, illic non erit. Non erit autem, quia ad vitam æternam non poterit peruenire, quia vita æterna remissio peccatorum est, ideoque dicit: Remitte mihi, vt refrigerer, priusquam eam, & amplius non ero. Hieron. in 6. cap. ad Galatas, super illa verba: Vnusquisq; onus suum portabit, inquit: In hac vita nos sustentemus, & in præsenti seculo alterutrum auxilio sumus.

Ambrosius.

Hieronymus.

Et mox per hanc Apostoli sententiam docemur, dum in præsenti seculo simus: siue orationibus, siue consilijs inuicem posse adiuuari, cum autem ad tribunal Christi venerimus, non Iob, non Daniel, non Noe, rogare posse pro quoquam, sed vnumquemque portare suum onus. Ibidem: Tempus sementis tempus præsens est, & vita quam currimus. In hac licet nobis quod volumus seminare, cum ista vita transierit, operandi tempus aufertur. Idem in 9. Eccles. repetit Salomon, donec viuunt homines, eos posse fieri iustos, post mortem vero nullam boni operis occasionem dari. Item, mortui nihil valent ad id adijcere, quod semel secum tulerunt de vita, nec iuste quippe possunt agere, nec peccare, nec virtutes adijcere, nec vitia. Et in 11. cap. Mortis tempestate subuersus, quasi lignum, vbicunq; cecideris, ibi iugiter manebis, siue te rigidum & trucem, siue clementem & misericordem, vltimum inuenerit tempus. Idem in Psal. 106. Dum estis in hoc seculo hortor vos agere pœnitentiam. Confitemini ergo Domino, quoniam in isto tantum seculo misericors est. Hic misereri potest pœnitentis, quia illic iudex est non misericors, hic misericors, illic iudex est. Idem in Psal. 65. Ignosce mihi, vt refrigerer, priusquam abeam, & vltra non subsistam. Qui enim dum in hoc viuit corpore, veniam peccatorum non fuerit consecutus, & sic de vita excesserit, Deo perit & esse desistit, licet sibi subsistat in pœnis.

Iustinus. Iustinus quæst. 75. Post animæ à corpore excessum statim fit bonorum & malorum distinctio. Ducuntur enim ad loca, quæ eis digna sunt ab angelis, bonorum quidem in Paradysum: Improborum vero ad inferorum loca, vbi custodiuntur vsque ad resurrectionem. In libello, qui Augustino ascribitur de vanitate Seculi: Scitote, quia cum anima a corpore auellitur, statim aut in Paradyso pro meritis bonis collocatur, aut certe pro peccatis in inferni tartara præcipitatur. Eligite modo quod vultis, & hoc iam in vita vestra disponite, aut perpetualiter gaudere cum Sanctis, aut sine fine cruciari cum impijs.

Augustinus. Augustinus de fide ad Petrum, cap. 3. Tempus acquirendi vitam æternam, in ista tantum vita Deus hominibus dedit, vbi voluit, pœnitentiam etiam esse fructuosam, quod qui in hac vita non fecerit, habebit quidem pœnitentiam in futuro seculo de malis suis, sed indulgentiam in cõspectu Dei non inueniet. Idem Epist. 54. Post hanc vitam quisq; id habebit, quod in hac sibimet conquisierit. Serm. 66. In hoc seculo pœnitētiam facientibus, misericordia Dei subuenit: In futuro autem pœnitentia non proficit, sed rationem nostrorum operum reddituri sumus. Li. 2. q. Euan. cap. 38. Quod apud Lucam Abraham diuiti dicit, ad ea loca, in quibus torquentur impij, iustos etiamsi velint, non posse transire, quid aliud significat, nisi post hanc vitam ita receptos in carcere, vt inde nō exeant, donec reddant nouissimum quadrantem, propter incommutabilitatem diuinæ sententiæ, nullum auxilium misericordiæ posse præberi a iustis, etiamsi velint præbere? quod admonet, scilicet vt in hac vita homines subueniant quibus possunt, ne postea, etiamsi optime recepti fuerint, eis, quos diligunt, opitulari non valeant.

Chrysostomus. Chrysost. Homil. 55. In Ioan. Donec dies est, dum licet hominibus in me credere, dum hæc durat vita, laborandum est, venit nox, hoc est, futurum tempus, quando nemo operari potest. Noctem enim futurum tempus appellat, quando peccatores nihil operari poterunt. Ita & Orig. in Ps. 36. dictum istud Ioan. 9. exponit de illo tempore, quod erit post hoc seculum, tūc dicit noctem illam futuram, cum iam nemo potest operari aliquid, sed vnusquisque tunc pascitur ex operibus suis, quæ hic positus operatus est. (Origenes.)

Chrysostom. de Lazaro, concione 2. Omnia hic dissolue, vt citra mole-

stiam

stiam illud videas tribunal. Donec hic fuerimus, spes habemus præclaras, simul ac vero discesserimus illuc, non est postea in nobis situm pœnitere, neq; commissa diluere. Idem Homil. 22. ad populum Antiochenum: Post finem vitæ nec meritorum sunt occasiones, sicut nec athletis post transacta certamina coronas adipiscendi. Idem alibi: Neque enim qui in præsenti vita peccata nō abluerit, postea consolationem aliquam inuenturus est. Item: Neque putemus nobis, cum illuc venerimus, misericordiam tribuendam esse, qui non agimus, vt veniam mereamur accipere, etsi Abraham pro nobis roget, etsi Noe, etsi Iob, etsi Daniel. Dum igitur tempus est in manibus, plurimam apud Deum fiduciam nobis præparemus.

Hæc Patrum dicta Pontificij ita eludunt, quod propriæ pœnitentiæ & proprijs meritis post hanc vitam non sit locus, interim tamen viuentium operibus, meritis, satisfactionib. & suffragijs mortuos in altera vita posse iuuari. Sed quæ scriptura hoc dicit? Imo, quæ scriptura non contradicit? quando docet, iustum sua fide victurum, iustitiam iusti super ipsum futuram, De alieno oleo nihil posse communicari. Dicunt igitur, sed sine scriptura, quia Deus videat quod animæ in purgatorio grauiter puniantur, quodq; tempus iam prætererit, vt se iuuare non possint, ideo ipsum viuorum suffragia, tanquam satisfactiones & propitiationes pro mortuis acceptare. Sed quare non potius Christi satisfactionem & propitiationem pro ipsis acceptat, si omnino post hanc vitam reconciliatio fieri potest? Aut si in altero seculo animæ defunctorum aliorum orationibus & suffragijs possunt iuuari & expiari, rectius certe & efficacius illud fieret per animas sanctorum, qui sunt in paradiso. Sed hoc Abraham diserte negat, Luc. 16. Ita Scholastici obijciunt sibi ex Patribus, quod mortui in altero seculo non sint in statu merendi. Respondent autem: Esse tamen ipsos in statu soluendi quod debent, & ideo quamuis ab alijs non possint iuuari in merito, posse tamen iuuari in solutione. Christi ergo solutio pro nobis, quantum audio, nō sufficit, sed solutio debiti nostri vbiuis potius, quam apud Christum quærenda docetur. Atqui scriptura docet: Si debita propter Christum in hac vita non fuerint remissa, tunc vnumquenque suum onus portaturum, Gal. 6. Filius enim non portabit iniquitatem patris, sed anima, quæ peccauerit, ipsa luet. Iustitia iusti super eum erit & impietas impij super ipsum, Ezech. 18. Et vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo, Rom. 14.

De deprauationibus Papisticis quibus hæc Patrum dicta eludant.

Scholastici.

Perspicue itaq; ostendimus opiniones Pontificij purgatorij & scripturæ, & catholicis antiquitatis sententijs repugnare. Quod si Pontificij obiecerint: Veteres aliquādo in alijs locis aliter sensisse & locutos esse, non nego hoc, sed semper videndum est, quæ Patrum sententiæ scripturæ Canonicæ sint consentaneæ. Quando vero, vt in hisce disputationibus, & scripturæ, & sibi ipsis repugnant & contradicunt Patres, manifestum est, quanta hac in re complectente animarum salutem, ipsorum debeat esse auctoritas in Ecclesia, quæ non debet audire: Hæc dicit ille vel ille, sed hæc dicit Dominus.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM, QVIBVS purgatorium suum stabilire conantur, explicata & refutata.

Sicut nullum vnquam falsum dogma in Ecclesia sparsum fuit, quod non specie aliqua plausibili propositum fuit: Vestimenta enim ouium species sunt simulatæ religionis, inquit Chrysostomus: Imo, quo magis languida & ruinosa causa est, eo pluribus argumentis, vndecunque &

Chrysostomus.

diabolicum fuisse, Dæmone simulachrum Samuelis effingente. Quod & illa verba ostendunt, cum inquit: Cras mecum eris. Saul enim, qui ex desperatione seipsum interfecit, non collectus est ad populum electorum, nec delatus in sinum Abrahæ, vbi Samuelis anima fuit. Quis igitur personatus ille Samuel a Pythonissa excitatus fuerit, non obscurum est. Quod vero ex circumstantijs futura prædicit, hoc diabolo familiare est, sicut & illud, quod prætextu nominis & verbi diuini abutitur. Quod vero Syracides ca. 46. videtur vero Samueli hæc tribuere, nihil probat: liber enim est Apocryphus. Moses quidem & Elias apparuerunt in clarificatione Christi, Lucæ 9. Sed specialis hæc visio fuit, & peculiaris dispensatio Dei, vnde nequaquam regula generalis facienda est. Ideo enim Eliam igneo curru abstulerat, & Mosen Deus ipse sepeliuit, ita vt sepulchrum eius nemo cognouerit, significans se ipsorum corporibus & spiritibus ad peculiarem aliquando dispensationem vsurum. Nec noui aliquid duo illi extra aut præter scripturam attulerunt, sed locuti sunt de excessu Christi complendo in Ierusalem. Et duos illos ideo Deus ad peculiarem illam dispensationem sumpsit vt ostenderet, veritatem omnem ex lege, & Prophetis, & ex doctrina Christi petendam esse. Illa igitur visio prorsus nihil patrocinatur Pontificijs spectris, purgatorium citra & contra scripturam extruentibus.

Secundum genus argumentorum, quæ texuntur ex dictis Patrum, & consuetudine orandi pro mortuis.

Secundo, Argumenta, quæ pro stabiliendo purgatorio, ex Patrum quibusdã sententijs, & ex consuetudine Ecclesiæ orandi pro mortuis, a Pontificijs formantur, supra in historia purgatorij commemorata sunt, & monstrati fontes explicationum, quarum hæc summa est. I. Patrum opiniones & disputationes sine expressa & manifesta scripturæ Canonicæ auctoritate, non faciunt articulos fidei, sicut in prima parte huius examinis multis ipsorum Patrum sententijs ostensum est, quarum quædam etiam recitantur, distinct. 9. Et ad argumenta de consuetudine respondet Gratianus, distinct. 8. Christus non dixit: Ego sum consuetudo, sed ego sum veritas. Qualibet igitur consuetudo, quantumuis vetusta & vulgata, veritati omnino est postponenda, cumque Christus veritas sit, magis veritatem, quam consuetudinem sequi debemus. Consuetudinem enim ratio & veritas semper excludunt. Et consuetudo sine veritate vetustas erroris est. Non igitur hominum consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Et quæ præterea aliæ sententiæ distinct. 8. extant. II. Ostendimus supra quosdam veterum ex Apocryphis fabulis cœpisse ad purgatorium alludere. III. Origenes suum peculiare purgatorium excogitauit, cuius sententias alicubi Ambrosius & Hieronymus transcripserunt, sicut ostendimus. Sed Origenicum illud purgatorium in quinta Synodo publice damnatum est. Et tamen illas sententias Pontificij pro suo purgatorio allegare non verentur. IV. Augustinus cœpit quidem de aliquo purgatorio disputare, nihil autem vel affirmauit vel asseuerauit, sed vt opinionem dubiam & incertam in medio reliquit. V. Veteres longe alio sensu & fine pro mortuis orarunt, quam Pontificij, sicut monstrauimus. VI. Græca Ecclesia commentum de igne purgatorij nunquam recepit. VII. Præcipua fundamenta, quæ Pontificij purgatorio suo præstruunt, a Patribus diserte rejiciuntur. VIII. Quæ Monachi in purgatorio suo ex spectris mortuorum effinxerunt, vetustioribus ignota sunt. Hæc omnia in præcedentibus liquido sunt explicata & demonstrata, vt superuacuum esset ea hoc loco repetere. Inde vero manifestum est,

Pontificium purgatorium ex vetustioribus Patribus probari nequaquam posse.

DE SCRIPTVRÆ SENTENTIIS, QVÆ A *Pontificiis ad stabiliendum purgatorium detorquentur.*

Antea aliquoties diximus, Pontificios opinionem purgatorij ad Scripturam adferre, nō inde referre, sed cogere hoc videri in Scriptura dictū quod ante lectionem præsumpserunt credendum, vt Hilarij verbis vtar. Perionius dicit, se solum illum locum, quę extat in Apocrypho libro Machabæorū, depromere posse ex Scripturis diuinis, qui aperte doceat preces & sacrificia prodesse mortuis. Roffensis diserte ponit hæc verba: Tametsi ex Scripturis non possit probari purgatorium, veritas eius nihilominus Christianis cunctis credenda est. Et postea addit: Quanquam fortassis vnam aliquam Scripturam, quæ proteruientem adigat, vti rem velit, nolit, confiteatur, in promptu non sit adducere; potest esse nihilominus illic aliqua, tametsi diligentissimos hactenus inquisitores ipsa latuerit. Petrus à Soto inquit, licet in Scriptura sacra nihil perspicue de purgatorio tradatur, tamen multa credenda esse, quæ scripta non sunt, ideo in quibusdam locis Scripturæ purgatorium nō quidem demonstrari, sed insinuari. Hæ confessiones aduersariorum ideo diligenter sunt notandę: Ostendunt enim ipsos sine Scriptura purgatorium credere. Quod vero multas solent Scripturę sententias pro purgatorio allegare, illud pro forma tantum, quod aiunt, ab ipsis fieri. Operæ pretium autem est considerare: quam alienæ, peregrinæ, ineptæ, & frigidæ sint probationes: Nam iuxta versiculum:

Causa, patrocinio, non bona, peior erit.

Pontificij fatentur purg. ex scriptura probari non posse. *Perionius* *Roffensis.* *Petr. à Soto*

Origenes igitur & post ipsum Pontificij, vbicunque in Scriptura inueniunt metaphoras plumbi, argenti, ignis, purificationis, lebetum, cōflatorij, &c. Inde statim per allegoriam purgatorium extruunt, sicut de Origenis sententijs supra quędam annotauimus: sed regula certa & catholica est, quam Hieronymus ita tradit: Ex locis Scripturæ obscuris, dubijs, ænigmaticis & allegoricis, non posse constitui dogmata. In illis enim, quæ in Scripturis aperte posita sunt, inueniuntur illa omnia, quæ continent fidem moresq; viuendi, inquit Augustinus. Idem contra Petiliani literas, cap. 5. inquit: Illa interim seponenda sunt, quæ obscure sunt posita & figurarum velaminibus inuoluta, deligamus aperta & manifesta, quæ si in sacris Scripturis non inuenirentur, nullo modo esset, vnde illustrarentur obscura. Et cap. 16. inquit, proferte aliquid, quod non egeat interprete, non quod alium sensum probare potest.

Orig. argumentum. *Regula Hieronymi.* *Augustin.*

Vsitatissimum Monachis post Origenem fuit illud testimonium ex Psal 66. Transiuimus per aquam & ignem & eduxisti nos in refrigerium. Addunt autem sententiam, Iob. 24. Ad nimium calorem transeunt ab aquis niuium. Hinc fingunt in purgatorio esse, & ignem, & aquā, & animas ex igne feruētissimo proijci in aquam gelidissimam, & ecōtra. Sunt vero qui existimant imprudenter fecisse eos, qui igni purgatorij aquam, licet per interstitium adiunxerunt. Putant enim interstitiū illud ab igne progressu temporis exustum & destructum iam esse, & aquas illas quasi diluuio quodam in purgatorium effusas ignem ibi iam ferme extinxisse. Sed Iob hoc tantum dicit in sua lingua, sicut calor & terra horrida absumit aquas niuales, ita infernum eos, qui peccauerunt. Dauid vero loquitur non de futuris cruciatibus purgatorij, sed de afflictionibus & liberationibus præteritis, pro quibus gratias agit, sicut in contextu Psalmi manifestissimum est. Et hoc ad spem liberationis ex calamitatibus, vel præsentibus, vel futuris in hac vita recte accommodatur. Vsitata enim in tota sacra Scriptura est metaphora aquæ & ignis pro tribulationib. in hac

Argumentum Monachorum post Origenem. *Aqua & ignis meta-*

[...]phorice significari tribulationes huius vitæ. [...] argumentum.

vita. Augustinus in eo loco per ignem intelligit infelicitates in hoc mundo, per aquam res prosperas, & nullibi in hac vita verum esse refrigerium, sed tantum in altero seculo.

Eccius ad purgatorium ineptissime torsit illud Eccles. 4. De carcere catenisque interdum quis egreditur ad regnum, &c. Sed Salomon vices, & fluctus rerum, in vanitate huius seculi consideranda, proponit, quod qui rex est, aliquando ex throno deijcitur, & ex seruo & captiuo sæpe fit Rex, sicut Iosepho contigit. Egregia vero hæc est purgatorij probatio.

Stapulensis argumentũ.

Stapulensis ad stabiliendum purgatorium, torquet locum Zach. 9. In sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Si enim vincti sunt, & in lacu, & tamen emittuntur inde, quod in inferno non fit. Ergo de purgatorio existimat intelligendum esse. Sed Spiritus sanctus, Matth. 21. locum illum explicat de primo aduentu Christi, & de redemptione, quæ fit per sanguinem Christi, de qua Paulus ex Osea concionatur. 1. Corinth. 15 Roman 3 Ephes. 1. Colos. 1. Et Hieron. locum illum interpretatur de inferno, vbi nulla est misericordia, qui cum nobis omnibus præparatus esset, merito sanguinis Christi ex eo redempti sumus. Quidam de limbo patrum locum illum exponere conati fuerunt, sed de purgatorio ex veterib. nemo illum intellexit. Nec potest cum purgatorio Pontificiorum conuenire, alias enim non proprijs satisfactionibus, nec aliorum suffragijs, sed solius Christi sanguine animæ ex purgatorio liberarentur.

Hieronym.

Mart. Eisengreinius vnde purgatorium adstruat.

Recens Martinus quidam Eisengreinius conatus fuit ostentare, se vltra omnes, purgatorium posse ex veteri Testamento probare. Audiamus igitur quodnam palmarium nouus ille logodædalus inuenerit. Dicit Mich. 7. extare manifestam purgatorij probationem, in his verbis: Ne læteris, inimica mea super me, quia cecidi, resurgã cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Iram Domini portabo quoniam peccaui ei, donec causam meam iudicet, &c. Sed Hieronymus dicit, id quod contextus ipse ostendit, iuxta literam esse querelam τῆ Hierusalem contra Babylonem, & cæteras Gentes. Per anagogen vero illud (cecidi, resurgam) posse intelligi de conuersione, iuxta dictum, Nolo mortem peccatoris, &c. Reliqua recte intelligi de afflictionibus huius vitæ. Omnis enim correptio ad præsens non videtur gaudij, vt sensus sit, si me despicis, quia tormenta sustineo, disce ab Ezechiele, pœnas primum sanctiorib. irrogari. Et addit idem esse quod Esa. inquit, c. 9. habitãtibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Quem locum Matthæus non de purgatorio in altero seculo, sed de cõuersione & illuminatione peccatorum in hac vita exponit, c. 4. Et metaphora de tenebris, vmbra mortis & luce, vsitatissima est in scriptura, sicut Luc. 1. beneficium redemptionis Christi hac metaphora describitur, illucescere his, qui in tenebris & vmbra mortis sedent. Quod si ita potest purgatorium suum probare Eisengreinius, quiduis ex quouis potest facere. Nihil igitur obstat, quo minus purgatorium suum dicat creatum esse, quando Genes. 1. scribitur: Et tenebræ erant super faciem abyssi, & dixit Dominus, fiat lux.

Mich. 7.

Hieronym.

Aliud argumentum Eisengreinij pro purgatorio.

Psalm. 48.

Augustin.

Aliud eiusdem argumentum ex Psalm. 106.

Idem eodem acumine purgatorium inuenit in Psal. 48. Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me. Quem locum Augustinus recte, iuxta vsitatam Scripturæ metaphoram, exponit de laboribus, tribulationibus, pressuris & tentationib. in hoc mundo. Acutius vero est, quod conductitius ille Rhetor ex Psal. 106. probat purgatorium: Clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur, & de necessitatib. eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit. Manifestissimum est, esse gratiarum actionem, pro beneficijs & liberationibus populo Israel exhibitis, quæque quotidie in hac vita

morta

mortalibus a Deo exhibentur. Et tamen impudens illa bestia non veretur purgatoriũ suum inde effingere. Quod si illo loco fundati essent nerui purgatorij Pontificij, simpliciter incisi essent. Dicit enim, Nec fuit qui adiuuaret, & peccata mortalia purgatorio post hanc vitam eluerentur. Dicit enim: Exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium altissimi irritauerunt. Ingolstandienses addunt hæc argumenta pro purgatorio, Matth. 3. Christus baptizabit Spiritu sancto & igni, Actor. 2. Quem Deus suscitauit solutum doloribus inferni, 1. Reg 1. Deus deducit ad inferos & reducit, Iob. 4. In inferno protegas me, 1. Cor. 15 Baptizantur pro mortuis. Afflictiones enim significãtur vocabulo Baptismi, Luc. 12. Item qui in Scriptura a mortuis excitati leguntur, non sunt reuocati nec ex Paradiso, nec ex inferno. Ergo fuerunt in purgatorio. Num vero existimas hominibus istis aliquid, non dico conscientiæ, sed frontis esse, qui nec alia, nec certiora causæ suæ habent, & tamen proferre audent documenta?

Argumentum ex Mala. b. 3.

Quidam de purgatorio interpretantur locum Malac. 3. Erit quasi ignis conflans, & sedebit conflans, colans, emundans, purgans, &c. Quæ sententia loquitur de beneficio Christi vocantis, illuminantis, conuertentis, purgantis & emundantis Ecclesiam suam per verbum & crucem in hac vita. De primo enim eius aduentu loquitur Erunt offerentes Domino sacrificia iustitię, sicut Hieronymus & Theodoretus etiam exponunt.

Alia argumenta. Iob. 19. Esai. 54. Leuit. 12.

Alij & multitudine allegatorum, causam purgatorij, si non probent, at saltem obruant, adducunt hæc dicta, vt quod Iob. cap. 19. de ærumnis in hac vita dicit: Misereмini mei vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Et Esa. 54. In momento indignationis abscondi faciem meam à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Quod de cruce Ecclesiæ in hac vita dicitur. Leuit. 12. quod de puerpera statuitur, hoc Pontificij ad purgatorium suum detorquent. Non ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purgationis suæ.

Ex nuda hac recitatione sententiarũ, quas ex veteri Testamento Pontificij pro purgatorio suo adducunt, manifestum est, quale dogma sit. Nihil enim aliud inductione talium argumentorum efficiunt, quam quod rem per se incertam argumentando prorsus dubiam faciunt, vt Lector vere dicere possit, incertior iam sum multo, quam dudum. Imo dicat potius, si non alia habetis fundamenta & documenta purgatorij vestri, prorsus illud non credo. Atque ideo prudentius faciunt illi, qui absque probationibus & testimonijs Scripturæ, postulant simpliciter credi purgatorium fide implicita. Vnus vero locus ex veteri Testamento speciem aliquam habet, 2. Mac. 12. Sed liber iste non est Canonicus Et de loco illo prolixam & solidam ostendimus explicationem in historia Purgatorij.

2. Mac. 1[2]

Argumenta & confirmationes noui Testamenti pro purgatorio Pontificio.

Porro cum nouum Testamentum lux sit veteris, audiamus qualia, quã certa, quam firma, & perspicua, pro purgatorio suo, ex nouo Testamento testimonia proferant Pontificij. Peculiari enim iudicio Dei fieri non dubito: quod Pontificia Synagoga pro purgatorio suo, ex Scriptura corradit qualiacunque dicta, modo multa sint, & ea, quomodocunq; in purgatorium suum pertrahere possint. Nam eo ipso suo se indicio prodũt, quod dogma purgatorij commentitium & falsum sit, cum patroni eius etiam, qui doctissimi videri volunt, ex Scriptura nulla, nisi obscura, allegorica, incerta, aliena, frigida, & inepta testimonia proferre possint. Veritas enim, certitudo & firmitas dogmatum, ex qualitate testimoniorum Scripturæ, quibus probantur, æstimanda est.

Primarium argumentum ex epistola ad Philip.

Producunt igitur in primis locum Phil. cap. 2. In nomine Iesu omne genu flectetur, cœlestium, terrestrium & infernorum seu subterraneorum. Iam damnati apud inferos nõ exhibent Christo cultum adorationis seu pietatis, quin potius ipsum extreme oderunt & blasphemant.

Ergo præter beatos in cœlo seu Paradiso, & præter damnatos in inferno, necesse erit sub terra esse tertium quendam locum, vbi animæ quædam laudent & colant Christum, hoc est, in purgatorio. Respondeo. Expendamus an locus ille Pauli certo, perspicue & firmiter, reddat & cōfirmet Pontificiorum dogma de purgatorio. Ante Bedam & Aquinatem certe non fuerunt certi, an purgatorium esset sub terra, supra terram, aut in aere. Nam Gregorius animas purgat in thermis, in glacie, in vmbra arborum. Alcuinus collocat purgatorium in aere, inter cœlum & terram. Apud Bedam postea spectrum quoddam retulit purgatoriū sub terra esse, & confine inferno. Quomodo ergo ex subterraneis Pauli, probari poterit, vel Gregorij vel Alcuini purgatorium, quod non sub terra, sed supra terram fuit? Et geniculationem Paulus in illo loco intelligit, non tantum cultum pietatis: Sed in genere subiectionem omnium, sub summa illa potestate, quæ Christo super omnia data est. Exponit enim gloriam, in quam Christus post humiliationem exaltatus est, vt sit Dominus & iudex vniuersorum, Rom. 14. Non autem piorum seu electorum tantum Dominus & iudex est, sed omnia, quęcunq; sunt, siue in cœlo, siue in terra, siue sub terra, Christo vt Domino subiecta sunt, Gal. 8. Cuius maiestatem seu gloriam agnoscere & vereri cogentur, ipsi etiam damnati in inferno, imo Diaboli ipsi, Luc. 8. Omnes enim iudicabit & pios & impios, & ipsos etiam Diabolos. Atque hoc modo geniculationem de subiectione & iudicio explicat Paulus, Rom. 14. Et quia Esa. cap. 45. dicit omne genu ipsi flectendum, si geniculatio simpliciter tantum de cultu pietatis intelligenda esset, sequeretur, illud ipsos Diabolos & damnatos etiam aliquādo facturos. Manifestissima vero refutatio est, quod Paulus Rom. 14. illam genu flexionem diserte exponit de extremo iudicio, tunc enim manifeste ostendetur omnia Christo esse subiecta. Falso ergo ad purgatorium detorquetur. Sed excipiunt Apoc. 5. scriptum esse: Omnem creaturam, quæ in cœlo est, & super terram, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt, audiui dicentes, Agno honor, benedictio & gloria & imperium. Responsio autem manifesta est, quod pro more Scripturæ per Prosopopeiam, omnes creaturas etiam irrationabiles, faciat suo modo Deum celebrare, sicut montes, colles, ligna, Dracones, bestię, volucres, ignis, grando, Sol, Luna & stellæ dicuntur Deum laudare, Psalm. 145. Et quomodo hoc intelligendum sit, exponit, cum inquit: Quia ipse mandauit & creata sunt. Pręceptum posuit, quod non prætereunt, sed faciūt verbum eius. Celebratio igitur Dei est, quod creaturæ etiam inanimatæ & irrationales manent in sua statione. Atque ita intelligendum esse locum in Apocalypsi, inde manifestum est, quod annumerat etiam creaturas in mari. Et si maxime vterque locus de rationali cultu pietatis & celebrationis intelligeretur, quomodo quæso, inde consequeretur: Sub terra sunt, qui colūt & celebrant Deum: Ergo necesse est ipsos ignibus excruciari, flammis torqueri, & per satisfactiones viuorum inde redimi? Cultus certe & celebratio Dei, non definitur flammarum torturis, & alienis, præter Christi redemptionem, satisfactionib. pro peccatis. Si itaq; dogma purgatorij Pontificij non est certius, quam ex illis locis probatur, necesse est fictitium atque adeo nullum adesse.

II. Ex loco Apocal. 21. ita extruunt purgatorium: In cœlestem ciuitatem nō intrabit aliquid coinquinatum. Sed multæ animæ ex hoc seculo migrant, non vsq; adeo puræ, vt in cœlum recipi mereantur, neq; adeo immundæ, vt in gehennam sint conijciendæ: Ergo necesse est locum medium esse, vbi ignibus purgētur, vt possint aliquando intrare Paradisum. Hæc argumentatio simpliciter procedit ex ignorantia iustitiæ Euangelij, & ex iudicio rationis de iustificatione, quā constituunt in propria seu in-

hærente

Margin notes: Responsio. / Beda. / Aquinas. / Gregorius. / Alcuinus. / Beda. / Geniculatio Pauli est omnium subiectio, data Christo. / Absurditas / Obiectio ex Apoc. 5. / Responsio. / Secundum argumentū Apoc. 21. / Solutio.

Line numbers: 10 / 20 / 30 / 40 / 50

hærente in nobis iustitia, puritate & perfectione. Sed Scriptura clamat. Inter omnes Sanctos neminem in hac vita posse dicere: Prouerb. 20. Purum est cor meum, & mundus sum à peccato. Et communis omnium Sanctorum in hac vita querela est. Esaiæ 64. Facti sumus velut immudum omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. Ideo Deus dedit nobis Pontificem impollutum, Ebrę. 7. sanctum sanctorum, Dan. 9. qui per semetipsum fecit purgationem peccatorum nostrorum, Ebræ. 1. Sanguis enim Christi purgat conscientiam ab operibus mortuis, Ebræ. 9. & emundat à peccatis, 1. Ioan. 1. qui dedit semetipsum, vt mundaret sibi populum peculiarem, Tit. 2. Et Ecclesiã emundat lauacro aquę in verbo, Ephes. 5 Mundi estis propter verbum meum, Ioan 15. Fide purificans corda eorum, Act. 15. Ita credentes habent munditiem corã Deo, qua Paradisum ingredi possunt, sed illa non consistit in propria inhęrente munditie. Illa quidem in hac vita per Spiritũ sanctũ inchoatur, 1. Cor. 5. 2. Cor. 7. 2. Tim. 2. Sed nõ est sine macula & perfecta: Nam si dixerimus, nos peccatũ non habere, veritas in nobis non est, sed si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt emũdet nos ab omni peccato. Quomodo vero? Remittens nobis peccata: Quia sanguis Christi emundat nos ab omni peccato, 1. Ioan. 1. Hinc sancti in altero seculo nitẽt, quia stolas suas lauerunt in sanguine agni, Apo. 7. & 22. Vere igitur nihil immũdi intrat in cœlestem illam ciuitatem, sed credentes, licet cũ Esaia fateantur se immundos. tamen in Christo habent perfectissimam munditiem. Pontificij vero eos, qui emundationem illam Christi fide habent, flammis torrẽtibus subijciunt, quasi non vere, recte, aut satis in Christo purgatos. Et aliã tãquam pręstantiorem purgationem, per proprias scilicet satisfactiones, vel per aliorum suffragia, comminiscuntur, quod in perfectissimam Christi purgationem contumeliosum est, & homines seducit, ac Paradiso excludit. Qui enim dicunt, mundi sumus, hoc est, peccatum non habemus, seducunt seipsos, & veritas non est in eis, Prouerb. 20. 1. Ioan. 1. & locus Apoc. 21. dicit, Eos, qui mendacium faciunt nõ intrare ad cœlestem ciuitatem. Ex dicto igitur illo Ioannis, nihil minus quam Pontificiorum purgatorium probatur. Idem enim Ioannes, cũ in Apocalypsi sua videret, & gloriam beatorum, & pœnas damnatorũ, de tertio loco seu statu purgatorij nihil vel vidit, vel audiuit, vel somniauit. Et Phrasis ipsa Apoc. 21. ostendit, quod non de venialibus peccatis, quę Pontificij igne purgari fingunt, loquatur. Inquit. n. πᾶν κοινοῦν quicqd coinquinat, non intrabit in eam: Quæ vero sint, quæ hominẽ coinquinent, Christus explicat Mat. 15. Et Ioan. ipse addit explicationem: Quod abominationẽ facit & mẽdaciũ, Loquitur ergo de peccatis, quæ à regno Dei excludũt. Quæ vero Scriptura tradit, p tormẽta ignis purgãdos esse eos, q cupiũt ingredi Paradisum.

Tertium. Luc. 16.

III. Ex tormentis diuitis Epulonis Lucę 16. quidam contendunt probare purgatorij pœnas sed singulis partibus dogmatis Pontificij de purgatorio, historia illa repugnat. Ex legatione enim, quam cupit ad fratres mitti, colligitur ipsum absque pœnitentia decessisse. Et Abraham dicit, Chaos ita confirmatum esse, vt ex loco illo tormentorum, nemo possit trãsire ad locum solatij. Omne etiam refrigerium loco illi denegat. Quod si Epuloni isti nota fuissent Pontificiorum spectra, & suffragia, petijsset ipse mitti ad fratres, vt missas, vigilias, anniuersaria, memorias, balnea, peregrinationes, indulgentias, & quæ præterea ad suffragiorum nundinationem pertinent, sibi procurarent, multam enim substantiam reliquerat. Adeo igitur ex illa historia Pontificiorum purgatorium non probatur, vt ad refutationem eius vel sola sufficeret.

Quartum. Matth. 3.

IV. Nec verentur quidam etiam Ioanni Baptistæ affingere purgatorium, in illis verbis, Matth. 3. In cuius manu ventilabrum est, & permũda-

bit aream suam, congregabitque triticum in horreum suum, paleas autē comburet igni inextinguibili. Fingunt enim ventilabrum significare mortem, aream Purgatorium, horreum Paradisum. Sed Baptista concionatur de pœnitentia, & de purgatione peccatorum, quæ fit in hac vita, sicut & veteres aream interpretantur de Ecclesia in hac vita, in qua simul mixta sunt & triticum & paleæ.

Quintum. *Marc. 13.*

V. Faceta prorsus probatio purgatorij est quam confingunt ex capite 13. Marci, Homo peregre profectus, significat animam, quæ per mortem ex hoc mundo migrat, ille seruis reliquit suam potestatem, hoc est, testamentarijs suis mandauit, vt ex relictis bonis redimant suffragia, quibus ex purgatorio liberetur. Ianitori vero præcepit, vt vigilet, hoc est, pastori suo legauit partem bonorum, vt vigilanter pro ipso sacrificet. Et post tam prægnātem probationem, quis amplius dubitauit de purgatorio, nisi totus mundus? Nam & ex Psalmo 8. Egregiam & vere magistralem habent purgatorij probationem. Omnia subiecisti sub pedib. eius, volucres cœli hoc est, Angelos & Sanctos in cœlo. pecora campi, hoc est, pios in hac vita, pisces maris, hoc est, animas in purgatorio. Ex huiusmodi certe non argumentis, sed nugis, æstimari potest, quale dogma sit purgatorium Pontificiorum.

Psalm. 8.

Sextum. *Matth. 5.*

VI. Matth. 5. Conijcieris in carcerem, Amen dico tibi, non exibis inde donec persolueris extremum quadrantem. Hic dicunt purgatorium aperte probari, quia fit mentio carceris, vnde vincti possunt aliquando exire, quod de inferno non potest intelligi: Inde enim nulla redemptio est. Et persolutionem debiti vsque ad extremum quadrantem posse fieri in altero seculo, ex particula (donec) putant probari. Videndum autem nobis est an certo, euidenter & firmiter ex hoc dicto Christi, Pontificiorū purgatorium probetur. Si enim Christus purgatorium docuit, necessario illud credere tenemur, ad huius enim vocem cœlitus alligati sumus: Hūc audite. Primus autem Origenes fuit, qui locum illum de purgatorio exposuit. Nam Homil. 35. in Lucam, illud (Mitteris in carcerem) ita explicat: Exigeris debitum per labores & opera, siue per pœnas & supplicia. & nō inde exibis nisi reddideris. Ex Origene Ambrosius interpretationem suam, sicut plerumque solet, Lucæ 12. mutuatus est. Et magnus quidem vir fuit Ambrosius, sed considera quæso, quam pueriliter ineptiat, extructurus ex illo loco purgatorium. Hęc enim sunt ipsius verba: Quia olim quadrans in Balneis solebat dari, cuius oblatione quisq; accipiebat facultatem illic lauandi: Ideo dicit in purgatorio solutione quadrantis elui peccata, si tam diu noxius exerceatus pœnis, vt cōmissi supplicia erroris expendat. Sed quia Origenicum purgatorium merito reiectum fuit, suspecta igitur est Ambrosij interpretatio, quam Origenicam esse inde cōstat. Quod enim reus traditur iudici, & à iudice exactori, à quo in carcerem conijcitur, hoc Ambros⁹ aliquoties repetit fieri in extremo iudicio. Purgatorium igitur suum Ambrosius cum Origene ponit post extremum iudicium. Atque ita ne Ambrosij quidem interpretatio patrocinatur Pontificiorum purgatorio. Cōtextus autem illius loci ad literam, manifeste loquitur de studio concordiæ, vt is, qui fratrem offendit, petat veniam, & qui lapsus est, nō sit nimium durus ad reconciliationem. Ac à studio litigandi in foro deterret, à periculis, incommodis & damnis, quæ sequi solent. Et hanc esse simplicē & genuinam huius loci sententiam, Chrysostomus expresse affirmat, quam sententiam etiam Hieronymus probat. Atque hoc diligenter notetur, simplicem propriam, genuinam & literalem (vt dicitur) sententiam huius loci, prorsus nihil de purgatorio loqui. Quod vero per allegoriam eo detorquetur, notum est, dogmata ex locis Scripturæ proprijs, non autem ex allegoricis detorsionibus, extruenda &

Donec.

Solutio. *Origenes.*

Ambrosius.

Solutio ex contextu orationis petita.

Chrysostomus. *Hieronymus.*

probanda

probanda esse. Sequitur itaque locum Matthæi 5. non posse fundamentum, documentum aut firmamentum purgatorij esse. Et de allegoria illius loci inter interpretes nō conuenit. Ambrosius enim per aduersariū allegorice intelligit Diabolum, sed hoc & Hieronymus & Chrysostomus diserte reprobant. Hilarius & Hieronymus illorū etiam allegoriam reijciunt, qui locum illum interpretatur, de concordia vel carnis & animæ, vel animæ & spiritus. Chrysostomus in opere imperfecto dicit: Per carcerem intelligi posse angustias & tribulationes huius mūdi. Augustinus per carcerem intelligit infernum seu gehennam. Quia vero πληροφορία, ex allegoria tam incerta dogma purgatorij, quod alias nulla manifesta in Scriptura testimonia habet, constitui aut confirmari potest? Nec particula (donec) euincit, eos qui sine condonatione fraterna hinc excedunt, vel exituros aliquando ex carcere, vel in altero seculo persoluere posse debitum. Est enim peccatum mortale, excludens a regno Dei in ipsam gehennam. Notum etiam est, particulam donec non semper significare terminum, sed sæpius continuationem & perpetuitatem: vt, non cognouit eā donec peperit. Matth. 1. Et Beda ex Augustino dicit, donec Matth. 5. poni pro infinito, sicut alibi: Donec ponam inimicos. Et Lucæ duodecimo Hanc Augustini interpretationem adducit. Quia semper soluere pœnas patiendo, sed nunquam persoluere veniam consequendo poteris, neque enim ibi veniæ locus erit: Nunquam exibis inde, vbi perpetuas peccatorum pœnas lues. Et quidem de octo quæstionibus Dulcitij, vbi ex professo quæstionem purgatorij tractat nō audet ex isto loco purgatorium stabilire, sed dicit: Locum illum (Nō exibis inde donec, &c.) intelligendum esse sicut illud: Non cognouit eam donec peperit. Theophylactus etiam Lucæ duodecimo: tractans allegoriam huius loci, inquit: Punit nos donec mensuram pœnæ impleamus. Nunquam autem impietur mensura pœnæ, semper ergo puniemur. Si enim in carcere manebimus donec extremum minutum reddamus, & nunquam reddituri sumus: manifestum est, quod æternum futurum sit supplicium. Ita etiam Hieronymus in threnis Ieremiæ exponit sententiā illam Christi de pœnis æterni ignis. Et quid opus est Patrum interpretationes solicite conquirere, cum habeamus ipsius Christi interpretationē? Quod enim Matt. sexto dicit: Si non remiseritis hominibus, nec pater vester remittet vobis peccata vestra: Illud Matthæi 18. in parabola ita dicit: Tradidit eum tortoribus, quoad vsque redderet vniuersum debitum. Atqui paulo ante dixerat: Seruum illum non potuisse dimitti, nisi gratuita condonatione debitum remitteretur, quæ remissio illi in carcere negata est. Manifestum igitur est, ex illo loco Matthæi purgatorium non posse probari, sed sententiam eius Pontificiorum purgatorio prorsus repugnare. Literalis enim sensus loquitur de iudicijs foresib. in hac vita. Allegoria vero iuxta Christi & veterū etiam, interpretationem ad fraternā recōciliationē dū in hac vita sumus, hortatur, similitudine petita a ciuilib. iudicijs, ostēdēs sine spe salutis in æternum damnandos illos, qui vel reconciliatione petere nolunt, vel offensam remittere negāt, sed in inimicitijs moriuntur.

VII. Multos mouit locus Matth. 12. vbi Christus de peccato in Spiritum sanctum inquit: Non remittetur, nec in presenti seculo, nec in futuro. Augustinus enim de Ciuitat. libro 21. capit. 24. ita ex hoc loco argumentatur Neque .n. veraciter de quibusdam diceretur, quod nō eis remittatur neque in hoc seculo, neque in futuro, nisi essent, quib. etsi non in isto tamen remitteretur in futuro. Gregorius etiam cū loco Pauli, 1. Cor. 3. non multum fidat: dicit enim de tribulationibus huius vitę intelligi posse: ex illa Matt. sentētia sola, conatur purgatorium probare. Ita enim inquit 4. Dialog cap 39. de quibusdam leuib. culpis, esse ante iudicium purgatorius

Allegoria loci, Matt. 5. Ambrosius. Aduersarius quis. Hilarius. & Hieron. Chrysost. Carcer. Augustinus. De particula Donec.

Beda. Augustin.

Theophylactus.

Hieronymus. Solutio ex Christi interpretatione.

Literalis sensus loci Matthæi 5. Allegoria eius loci.

Septimum Matt. 12. August.

Gregorius

rius ignis, credēdus est pro eo, quod veritas dicit: Si quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc seculo dimittetur, neque in futuro, in qua sentētia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdam vero in futuro relaxari, quod enim de vno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam cōceditur. Et Bernhardus super Cantica, Serm. 67 contra eos, qui suo tempore purgatorium negabāt, hoc solum scripturę testimoniū profert. Quærant, inquit, ab eo, qui dixit, quoddam peccatum esse, quod neque in hoc seculo, neque in futuro remittetur, cur hoc dixerit, si nulla manet in futuro remissio, purgatione peccati?

Bernhardus.

Responsio ad locum Matth. 12.

Sed cogitetur, quis sit status controuersiæ de purgatorio, An scilicet animæ fidelium à corporibus solutæ, igne corporali torreantur, vt acerbissimis supplicijs pro peccatis nō remissis satisfaciāt, aut viuorum suffragijs ex igne illo liberentur. Num vero ex dicto illo Matt. etiam si iuxta Augustini interpretationē accipiatur, illud probari poterit? Certe remissio peccatorum non definitur tormentis flammarum, & suppliciorum satisfactionibus. Neque enim sensus est quando Scriptura dicit: Christum meruisse nobis remissionem peccatorum, quod promeruit nobis tormenta flammarū, & acerbissima supplicia, quib, nobis ipsis pro peccatis satisfaciendū sit, sed ex misericordia Dei propter satisfactionem Christi, Scriptura tradit peccata remitti, hoc est, gratuito condonari & tegi, ne imputentur & exquirantur. Etiamsi igitur August. concederetur, quædam peccata in altero seculo remitti, purgatorium tamē Pontificiorum inde probari & stabiliri prorsus non posset. Cum remissione enim peccatorum, sicut Scriptura de ea loquitur ex diametro prorsus pugnant ea, quæ Pontificij de pœnis purgatorij tradunt. Et hoc Lector diligenter consideret, quod ex illo dicto, quo præcipue nituntur, purgatorium nullo prorsus modo probetur.

De vera sententia huius dicti Matt. 12.

Vt autem de vero sensu huius dicti aliquid dicamus, magna & ardua quæstio est, vbi fiat remissio peccati, in hoc ne, an vero etiam in futuro seculo? Origenem enim certum est ex hoc fundamēto, quod statuebat tempus pœnitentiæ, reconciliationis & remissionis, etiam in altero seculo esse, finem pœnarum etiam damnatis, imo ipsis quoque Diabolis promisisse. Extant autem in Scriptura multa clarissima dicta, quæ paulo ante recitata sunt, quod in hac tantum vita sit tempus fructuosæ pœnitentiæ, reconciliationis & remissionis. Hoc enim in cœlo solutum erit, quicquid in terra solutum fuerit. Quicquid vero in terra ligatum fuerit, erit etiam in cœlo ligatum. Nec medium fingi debet inter peccatum ligatum, & inter peccatum quod solutum non est. Contra illa clarissima Scripturæ dicta, alicubi, qui sine remissione peccatorum moritur, promittere remissionem in altero seculo, nemo siue expresso verbi Dei testimonio, vel debet, vel potest. Nullibi autem Scriptura manifeste & expresse hoc dicit, sed per modum consequentiæ ex dicto illo Matthæi, ex imo ea texitur. Nec vero res tanta cōtra clarissima Scripturæ dicta, nudis aut solis consequentijs, sine aperto verbi Dei testimonio committenda est. Nam & Augustinus contra eos disputat, qui ex illo loco consequens esse contendebant, excepta vna illa solo specie peccati in Spiritum sanctum, reliqua peccata omnia in altero seculo remitti posse. Et certe si solis consequentijs credendum esset. Augustinus non posset elabi. Nam reliqua peccata omnia, vni illi speciei in dicto Christi opponuntur, Marci 3. Sed Augustinus videns, consequētiam illam repugnare alijs manifestis Scripturæ dictis, recte eam reijcit & refutat. Et ipse constituere non audet, quod aut quale peccatum illud sit, quod in altero seculo remitti dicendum sit, cum nullum habeat manifestum Scripturæ testimonium.

Origenis lapsus ex huius loci abusu.

In hac vita tantum est pœnitentia, & remissionis peccatorum.

Augustinus locum hunc in medio relinquit.

Rectius igitur, tutius & certi⁹ est iuxta clarissima Scripturæ dicta hortari

tari homines, vt in hac vita quærant & accipiant remissionem peccatorum, proposita dulcissima illa promissione: Qui credit in filium non venit in iudicium, sed à morte transit in vitam: Non autem lactare aut potius seducere homines, dubia, vana & falsa spe, acquirēdę remissionis peccatorum post hanc vitam. Qui enim sine fide & sine remissione peccatorum hinc discedunt, illos Scriptura pronuntiat cōdemnatos esse, & iram Dei manere super ipsos. Et ante Augustinum, talis interpretatio dicti Christi non fuit in Ecclesia, vel nota vel vsitata. Nam nec Hilarius, nec Hieronymus, nec Chrysostomus, nec Theophylactus, dictum illud ita exposuerunt: Athanasius etiam, qui peculiarem tractatum de dicto illo cōscripsit, nihil tale vel dicit, vel inde extruit.

Veteribus ignota fuit huius dicti interpretatio, quam ei posteriores affinxerunt.

Athanasius

Et quid opus est de interpretatione & sensu illius phraseos, apud Matthæum, multis disputare, cum habeamus interpretem certissimum, & omni exceptione maiorem. Marcus enim, qui est quasi interpres Matthęi, phrasin illam (Neque in hoc seculo, neque in futuro remittetur) non ita interpretatur, quasi quorundam peccatorum remissio post hanc vitam impetrari possit: Sed partitionem illam de præsenti & de futuro seculo simpliciter ita interpretatur, quod blasphemia in Spiritum sanctum non habeat remissionē in æternum, sed rea sit æterni iudicij, Mar. 3. Partitione vero illa Matt. ideo vtitur, vt ostendat tam horribile esse peccatum in Spiritum sanctum, vt iudicium irę diuinæ, & in hac vita exagitationibus cōscientiæ, illi qui peccati huius rei sunt, sentiāt, & fore vt in altero seculo grauius eo premantur & exagitentur, quando in resurrectione mortuorum iudicium de peccatis palam fatetur. Et hoc est, non remitti nec hoc seculo, nec in futuro, id est, reatum iudicij diuini, & in hoc seculo & futuro sustinere, Marci tertio: Beatitudo enim hominis est, cui remissa sunt peccata, Roman. 4. & iustificati fide, pacem habent, cum Deo, Roman. quinto.

Vera huius dicti interpretatio e Marc. 3.

Cur tali loquendi forma Matth. vsus sit.

Ita Chrysost. hanc partitionem Matth. explicat: Vniuersorum (inquit) hominum, alij & hic & ibi supplicia dabunt, vt Sodomitę: Alij in pręsenti solum modo vita, vt fornicator Corinthiacus. Alij in futura tantum vita, vt diues ille Epulo: Alij nec in præsenti, nec in futura, vt Prophetæ & Apostoli. Sensum igitur dicit esse, cum peccatum illud vobis non sit veniale, pœnas tā in præsenti vita quam in futura luetis ingentes. Ita Chrysostomus. Præterea tempus futuri seculi, de tempore post resurrectionem mortuorum in Scriptura accipitur. Aduentus enim Christi ad iudicium, faciet finem huic seculo: Matt. 13. & 24. Et quando qui bona egerunt, ibunt post resurrectionem in vitam æternam, Ioan. 6. Illud tempus vocatur futurum seculum, Marc. 10. Et Luc. 20. Tempus resurrectionis expresse vocatur tempus futuri seculi. Quando igitur Matthæus nominat futurum seculum, intelligit extremum iudicium post resurrectionē mortuorum. Male ergo de intermedio tempore inter mortem & resurrectionem exponitur. Sed Matthęus sua partitione coniūgit iudicium Dei aduersus peccatū, quod in hoc seculo ex verbo Dei pronuntiatur, quodque in futuro seculo ipse iudex Christus pronuntiaturus est. Quia enim impij nō curant, quando peccatum ipsorum in hoc seculo ex verbo arguitur, ligatur & condemnatur, & multos habent pretextus, quos etiam in die iudicij proferent, Matth. 7 Dicit igitur Christus: Sicut peccatum in Spiritum sanctum, in hoc seculo non remittitur, sed ligatur: ita in futuro etiam seculo, in die iudicij, illi, qui Spiritum blasphemarunt, non pronuntiabūtur iusti, sed ligati & condemnati, hoc enim est peccatum nō remitti, nec in hoc nec in futuro seculo. Porro ipsi etiam Scholastici sentiunt, nullam culpam post hāc vitam remitti, sed eius remissionem in hac tantummodo vita fieri. Cumq; Pontificij de satisfactione pœnę in purgatorio agāt,

Tempus futuri seculi significat iudicium extremum.

Scholasticorū sententia de hac quæstione.

ſententia vero Matth. de remiſſione peccati ſeu culpæ loquantur: manifeſtum eſt alienum prorſus & peregrinum eſſe, locum illum ad purgatorium velle detorquere. Et cum alias doceant, venialia peccata tam leuiter dimitti, aſperſione ſcilicet aquę benedictæ, benedictione Epiſcopali, tunſione pectoris, recitatione orationis Dominicæ, &c. cur in purgatorio illa tam inclementer & acerbe torquerent etiam in illis, quibus in agone, aquam ſuam execratam largiter cum multis indulgentijs aſpergunt, niſi eſſet de pane lucrando.

Octauum. 1. Cor. 3.

VIII. Inter præcipua purgatorij documenta Pontificij cenſent locum Pauli, 1. Corinth. 3. Si quis ſuperædificat ſuper fundamentum aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum ſtipulam vniuſcuiuſque opus manifeſtum fiet. Dies enim declarabit, quia in igne reuelatur, & cuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit quod ſuperædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

Et quia in hac ſententia Pauli mentio fit ignis non damnantis, ſed per quem ſalui fiunt illi, quorum opera exuruntur: Exiſtimant igitur ignem purgatorium inde ſatis manifeſte, certo & firmiter probari. Sed videamus an res ita ſe habeat. Omnino enim probationes & confirmationes dogmatum, oportet non dubias, obſcuras & incertas, ſed manifeſtas, certas & firmas eſſe. Extra controuerſiam autem eſt, quod negari a nemine poteſt, totam illam Pauli orationē, & ſingula eius vocabula eſſe tropica ſeu metaphorica, vt ſunt fundamentum, architectus, ſuperædificare, aurum, argentum, gemmæ, ligna, fœnum, ſtipulæ, opus ſeu ædificium. Et in oratione, quæ tota eſt metaphorica, vocabulum ignis materialiter accipere, nihil aliud eſſe quam humano capiti ceruicem pictor equinam addere ſi tentet. Quale enim ſunt aurum, argentum, gemmæ, fœnum, ligna, ſtipulæ, talem oportet eſſe ignem. Et metaphora vocabuli ignis multo frequētior & vſitatior in Scriptura eſt, quam auri, argenti, ligni, gemmarum, &c. Imo Paulus ipſe quaſi pręuidens deprauationem illam ſuæ ſententiæ, cum reliquis vocabulis non addat, quando ad vocabulum ignis venit, adijcit talem circumſcriptionem, quæ quaſi intento digito, metaphoram in vocabulo, ignis monſtret. Dicit enim: Ipſe ſaluus erit, ſed ſic tamen quaſi per Ignem. Hoc manifeſtiſſimum eſt, quod etiam a pueris intelligi poteſt. Ignis igitur Pontificij purgatorij, ex illo loco Pauli probari nequaquam poteſt.

Solutio argumenti.

Ignis metaphora.

Auguſtinus.

Secundo, Ipſe etiam Auguſtinus, Academicus ſeu ſcepticus purgatorij diſputator, aduertit, verba Pauli ita poſita eſſe, vt neceſſe ſit talem ignem intelligi, per quem vtrique tranſeant, & qui aurum, & qui lignum ſuperædificāt. Hinc Origenes omnes etiam Sanctiſſimos poſtquam ex hac vita diſceſſiſſent, in ignem purgatorij cruciādos coniecit. Quæ opinio merito damnata eſt. Alij cum nodum illum aliter ſoluere non poſſent, ignē purgatorij in aere collocarunt, per quem omnibus ſanctis, quādo ad cœlum euolant, tranſeundum ſit. Et eos, qui aurum ſuperædificauerūt, Alcuinus dicit, magna facilitate ignem illum peruolare: Reliquos cum ligno, fœno, & ſtipula diutius in illo hærere: ſed Pontificij hoc non concedunt. Fingunt enim multos hinc excedere, adeo vel mundos vel perfectos, vel plenarijs Pōtificijs indulgentijs ita munitos, vt à flammis purgatorij prorſus immunes, è veſtigio in cœlum euolēt. Ignem igitur ſui purgatorij Pontificij ex illo loco Pauli probare non poſſunt: Quia ignis de quo Paulus loquitur, communis eſt omnib. fidelib. tam qui aurum, quam qui ſtipulam ſuperædificant. Pontificiorum vero ignis tantum illos purgat, qui ligna, fœnum & ſtipulas ſuperædificarunt. Et Pauli ignis probat opera ædificantium. Pontificiorum vero ignis punit, torquet, cruciat

Origenis ſomnium de ſuo purgatorio.

Alcuinus.

& ex-

& excarnificat animas fidelium. Non idem itaque ignis est Paulinus & Pontificius.

Tertio cum loca illa Scripturæ, in quib. articuli fidei, suam quasi propriam sedem habent, necesse sit, aperta, plana & manifesta esse: Augustinus diserte fatetur, locum illum Pauli obscurum & difficilem esse. Et ponit eum inter illa, de quibus Petrus dicit: In Epistolis Pauli quædam esse difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauent, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem, id quod diuersę huius loci explicationes a veteribus traditæ ostendunt. Chrysostomus enim interpretatur de igne gehennę, & de pœnis æternis. Et quod Paulus dicit: Ipse saluabitur per ignem, hoc Chrysostomus ita exponit: Non in nihilum redigetur flammis inferni, sed quo ad substãtiam, in æternum perdurabit, & ad pœnam seruabitur. Quæ explicatio, licet Pauli sententiæ nõ conueniat, a Theophyl. tamen, & in Græcorum scholijs reperitur. Theodoret. & Oecumenius intelligunt locum illum Pauli de aduentu Domini, de igni quo mundus conflagrabit, & de die extremi iudicij. Et interpretationẽ, sumunt ex alio loco Pauli, 2. Thess. 1. Quia in die iudicij Iesus reuelabitur in flammis ignis, daturus vindictã ijs, qui non nouerunt Deum, & nõ obedierunt Euangelio, 2. Thessal 1. Theodoretus dicit: Auditores esse opus doctorum, quod si auditorum vita preceptorum doctrinæ in die iudicij non responderit, comburentur illi in aduentu Domini, doctor vero saluabitur, examinatus per ignem illum, qui in die iudicij pręcedet faciem iudicis, si vita doctrinæ responderit. Ignis enim ille tunc in die iudicij iustos non comburet inquit, sed reddet splendidiores. Alcuinus etiã de Trinitate libro 3. capite 21. dicit eos, qui ligna, fœnum, stipulas superædificauerũt, ardore illius ignis, quo Christus in exterino iudicio veniet, purgandos, & completo illo extremo iudicij die, statuendos ad dextram. His vero qui aurum, argentum, & gemmas superædificarunt, ignẽ illum die iudicij fore, sicut tribus pueris in caminis Babylonicę fornacis fuerat. Et Glossa ordinaria, 1. Cor. 3. duos ignes futuros legimus, vnum æternũ, quo punientur reprobi: alterum, quo exuretur facies huius mundi, qui emundabit eos, qui superædificarunt fœnum, lignum, stipulam. Et sane si vocabulum ignis, in illa Pauli sentẽtia, 1. Cor. 3. proprie accipi vel deberet, vel posset, non posset alia cõuenientior interpretatio esse, quam quæ ex alio loco, 2. Thessalo. 1. sumitur: Sed illa cum Põtificiorum purgatorio prorsus nihil haberet commune, id quod manifestum est. Ambrosius ex Origene suo interpretatur de igne post iudicium, in quo opinatur prauos doctores, qui malam doctrinam professi sunt, pœnas quidẽ daturos, non autem in perpetuo igne æterno, sicut infideles puniendos, sed saluos aliquando futuros. Et rationem addit, vt ex aliqua parte operæ pretium sit credidisse in Christum. August. vero, quando hunc locum ex professo tractat, in Enchiridio, cap. 69. De fide & operibus, cap. 15. De Ciuit. lib. 3. de 8. quæst ad Dulcitiũ, quæst. 1. Origenicas explicationes reijcit, & vbique eandem ferme repetit interpretationẽ. Ignem scilicet illum Pauli intelligendum esse de tribulationibus huius vitæ, & exterioribus & interiorib. Et metaphoram illam ex Scriptura probat: vas figuli probat fornax, at animas iustorum tẽtatio tribulationis. An vero post hanc vitam talis aliqs ignis sit, dubitat, & in medio relinquit, sicut in præcedentibus ostensum est. Ipse etiam Gregorius architectus purgatorij, 4. Dialog. c. 39. non audet locum illum Pauli simpliciter, proprie & certo de igne purgatorij interpretari. Inquit enim, quamuis de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito, possit intelligi, tamen siquis de igne futurę purgationis accipiat pensandum est, &c. Sunt etiam, qui ignem & diem Pauli interpretantur de examine particularis iudicij, quod statim in morte cuiusq; exercetur,

Augustinus locum obscurum esse fatetur.

Diuersæ & dissitentes interpretationes huius loci.

Chrysostomus.

Theophyl.

Theodoret.

Oecumen.

Alcuinus.

Ambrosius.

Augustin.

Gregorius.

vt anima a corpore separata deportetur vel in paradisum, vel ad infernum. Hæc recitaui, vt ostenderem Pontificiorum purgatorium ex illo loco Pauli, cum obscurus & allegoricus sit, ac varias interpretationes recipere possit, probari & demonstrari non posse.

De vera sententia huius loci Pauli.

Fundamentum.

Ædificiũ seu opus

Quæ vero sit simplex, vera & genuina sententia in illo loco Pauli, nõ potest certius, quam ex contextu totius loci colligi & constitui: Loquitur enim de Doctoribus in Ecclesia, & de dogmatis. Et fundamentũ quidem dicit esse veram doctrinam de persona, de officio, & beneficijs Christi: opus vero seu ædificium esse reliqua dogmata. Iam qui vel aliud fundamentum ponunt, vel fundamentum illud peruertunt & euertunt, vel qui falsa, praua & impia, dogmata à fundamento aliena, vel pugnantia contra fundamentum ædificant, eos postea dicit prophanare templum Domini. Et addit, disperdet illum Deus. Qui vero fundamentum saluum retinent, & super fundamentũ illud ædificant, eos dicit in duplici esse differentia. Quosdam enim solidum, purum & pretiosum opus seu ædificium superædificare dogmata scilicet, quæ sunt analoga fidei, hoc est, quæ habent perspicua, certa & firma Scripturæ testimonia, quæ conscientijs necessaria, vtilia & necessaria sunt. Illa comparat auro, argento & gemmis, metaphora Scripturis familiari & vsitata. Mãdata enim Domini desiderabilia sunt super aurum, argentum & lapidem pretiosum multum, Psalm. 19. & Psalm. 119. Et sapientia diuina inquit, Prouerb. octauo: Melior est fructus meus auro & lapide pretioso, & prouentus meus argẽto electo. Prouerb. 16. Posside sapientiam, quia auro melior est, & acquire intelligentiam, quia pretiosior est argento. Alios vero dicit retinere quidem Christũ fundamentum, sed ad superædificium cogerere materiam infirmam, superuacãtem, otiosam & inutilem, vt sunt ligna, fœnum, stipulę, hoc est, opiniones bonæ intentionis, quæ speciem aliquam habent sed non sunt expresse & solide in scriptura fundatę vel sunt superuacaneę, otiosę & inutiles disputationes, quæ ad veram pœnitentiæ, fidei & charitatis ædificationem, non sunt vel necessariæ vel vtiles. Talia si non opponantur fundamento, sed si fiducia iustitiæ, gratiæ & salutis soli Christo inhæreat, dicuntur fundamento superstrui, tanquam ligna, fœnum & stipulæ. Scriptura enim ea, quæ coram mundo speciem quandam habent, sed nõ nituntur verbo Dei, vocat fœnum, Esaiæ 40. Vbi fœnum verbo Dei opponitur. Omnis caro fœnum, exiccatum est fœnum, quia Spiritus Domini sufflauit in eo. Verbum autem Domini manet in æternum. Ita Esaię 1. Opiniones populi extra verbum Dei, quibus plurimum tribuebant, vocãtur stipulæ. Erit fortitudo vestra, vt stupa, & ea, quæ non vtiles fructus ferunt, vocantur ligna arida, Esaiæ 58. Sicut & vasa lignea in domo Domini opponuntur aureis & argenteis, 2. Timoth. 2. Hæc ideo obseruanda sunt, quia ostendunt Paulum non nouis aut insolitis vti metaphoris, sed eas sumptas esse ex Scripturis, & Scripturam ipsam ostendere earum interpretationem.

Aurum argentum & gemma.

Lignum, fœnum, stipula.

Secundaria huius loci interpretatio de operibus hominum.

Aurum argentum & gemma.

Ita de doctorib. & de dogmatis proprie & simpliciter locus ille Pauli intelligitur. Quia vero ex doctrina & secundum doctrinam sequũtur opera, de ijs etiam secundario potest exponi. Non autem de prauis operibus, quæ verbo Dei prohibita & damnata sunt: ea enim non superstruũtur fundamento Christo. Nam qui talia agunt, regnũ Dei nõ possidebũt, sed quæ habent verbum & mãdatum Dei: illa quia Deo placent, si in fide fiant intelliguntur per aurum, argentum & gemmas. Quæ vero non habẽt verbum & mandatũ Dei, sed vel cordis humani aut bonę intentionis cogitationes, vel Patrum traditiones sunt, & propter prætextũ vetustatis, longinquitatem cõsuetudinis, prę scriptionem temporis, multitudinem adhærentium, & externam speciem pietatis, arrident, ita vt infirmiores

in fide non possint ex illis se expedire, illa dicuntur fœnum, ligna, stipulę Et si fiducia in solo Christo hæreas, dicuntur super fundamentum superædificari. Si vero vel præferantur mandatis Dei, vel fiduciam sibi vendicent, non amplius sunt in fundamento, sed succendentur, & non erit, qui extinguat, Esaiæ 1.

Lignum, fœnũ, stipula.

Porro dogmata vera & cultus veri sæpius quasi in obscuro latent, ac non magni fiunt, sed oppugnantur, improbãtur & damnãtur, etiã à multis. Econtra vero opiniones & cultus lignei plerumq; magnã speciem coram mundo habent, laudantur, probantur, amantur, defenduntur. Deus igitur ad examen salutare probationis suæ, adducit, & dogmata & cultus, quod salutare sit, in hac vita fieri necesse est. Illam vero probationem examinis diuini, afferentem illustrem, stabilem & solidam cognitionem, Scriptura describit, primum mataphora diei seu lucis. Tenebris enim, hoc est, quando in errore & ignorantia aliquid defendimus, opponitur dies seu lux, hoc est, illustris cognitio & verum iudicium. Ita 1. Cor. 4. nolim iudicari ab humano die. Et Ier 17. Diem hominis non desideraui. Significat autem dies hominis, cognitionem seu iudicium mundi, seu rationis de rebus sacris. Ita Ioann. 3. Qui veritatem facit, venit ad lucem, vt manifestẽtur opera eius. Ephes. 5. Omnia dum aguntur, à luce manifesta fiunt, nam quod omnia manifestat lux est. Idem etiam metaphora ignis significari vsitatum est, vt Psal. 12. Eloquia Domini, eloquia, munda, vt argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum septuplum. Ipse enim quasi ignis conflatus & emundans argentũ, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, vt offerant Domino sacrificia in iustitia. Malach. 3. Syr. 37. Sap. 3. Quasi vasa figuli, & tanquam aurum, in fornace probãtur Quodq; Esaias dicit, cap. 28. Vexatio dat intellectum: Et Ier. 41. Castigasti me, & eruditus sum: Illud metaphorice ita dicitur, Thren. 1. Misit ignem in ossa mea, & erudiuit. 1. Pet. 1. Per ignem probatur. 1. Pet. 3. Per ignem exploramini. Hæc vero omnia Scriptura in hac vita fieri affirmat, Manifestum igitur est, quando Paulus dicit: dies declarabit, ignis probabit & reuelabit, non esse nouas metaphoras, sed Scripturæ familiares, ex Scriptura sumptas, & inde etiam, sicut exemplis ostendimus, interpretandas.

De particula dicti: Dies declarabit. Ignis probabit.

Immittit autem Deus diem illum declarationis, & ignem probationis vel per tribulationes exteriores, vel per tentationes conscientiæ, vel per clariorem manifestationẽ veritatis ex verbo, ne in tenebris errorum & ignorantię maneant, qui fundamentum retinent, sed vt expurgetur, si quid talium opinionum quæ fundamento non satis congruunt, adhæserit. Ita Ambrosius in Psalm 118. Serm 13. veniat verbum Dei, intret in Ecclesiam, fiat ignis consumens, vt exurat fœnum & stipulam, & quicquid est seculare, cõsumat, graue plumbum iniquitatis est in plerisque, liquefiat igne diuino, meliorentur vasa aurea, argentea, vt sensus & sermo passionum calore recoctus incipiat esse pretiosior. Ita Ambrosius. Illud vero, vt salutare sit, necesse est fieri, vel in hac vita, vel in hora mortis. Ita ergo iuxta Paulum opus seu ædificium cuiusq; quale sit, manifestum fit. Si enim solido Scripturæ fundamento nititur, tunc sicut aurum igne non absumitur, ita siue tribulationibus, siue tentationib. siue collatione, seu examine ad Scripturam, talia dogmata seu cultus non euertuntur, sed magis illustrantur & cõfirmantur, 1. Petr. 1. Audiens enim & faciens verbum Dei, fundatus est supra petram. Matt. 7. Et illorum labores habebunt præmia in resurrectione iustorum. Quæ vero extra aut præter verbum Dei pręsumũtur, possunt quidem plausibilem pretextum & magnam speciem habere, sed quando in ignem tribulationis ser tentationis conijciuntur, aut quando ad lucem verbi Dei protrahuntur, tũc sunt

Dies declarationis & ignis probationis.

sicut ligna, fœnum & stipulæ quæ non possunt consistere, sed exuruntur. Fœnum enim exiccatur, solum autem verbum Domini, iuxta Esaiam manet. Quādo vero ita agnoscit quis, vel opiniones, quas multum amauit, & acriter defendit, vel cultus, in quibus valde laborauit, ita exuri, tunc damnum patitur, videns se frustra in ijs laborasse, & cū pudore dolet: Sicut, si quis parietem cum fundamento non recte coagmentet, si paries concidat, architectus mercedem non accipit, sed cum pudore & dolore damnum impensæ operæ patitur. Si vero talis Doctor fundamentum teneat, licet in præmijs accidentalibus, vt vocant, damnum patiatur, saluus tamen erit ratione fundamenti, sed non sine igne tentationis in hac vita. Hoc ergo modo Paulus docet, ignem illum tribulationis seu tentationis vtilem & salutarem esse. ne lignis, fœno, ac stipulis addicti maneamus, sed vt purgati possimus offerre sacrificia iustitiæ, Malac. 3. Et quos Deus amat, qui scilicet in fundamento sunt, illos per ignem ita examinat, vt si quid vel præsumptionis vel fiduciæ prauæ adhæserit, exuratur & expurgetur, vt iudicium ita rectificetur. Sicut autē exiguus ignis stipulas exurit, ad ligna vero maiori igne opus est: Ita diuersorum diuersæ sunt tentationes. Reliqui vero extra fundamentum sunt tales stipulæ, quæ cum accendentur, nemo erit, qui extinguat, Esaiæ 1. Hæc plurimis veterum exemplis declarari possunt. Multas enim & suas & aliorum opiniones retractarunt, vel tentationibus, vel planiori Scripturæ intelligentia edocti, sicut Augustinus inquit, de spiritu & litera, cap. 36. In multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere, quod facimus, & postea per Scripturam eius, siue certa & perspicua ratione commoniti, cum didicerimus, quod non placeat, pœnitendo deprecamur, vt ignoscat: Plena humana vita est documentis talibus. Hæc Augustinus, qui alibi dicit, Cypriani errorem de rebaptisatione, igne Martyrij expurgatum esse. Ita Bernhardus de operum meritis & fiducia multa disputat sed quando in tentationibus ad tribunal seu examen diuini iudicij sistitur, agnoscit stipulas esse. Vitam, inquit, meam perdidi, perdite vixi, sufficit mihi ad omnem iustitiam te solum habere propitium, cui soli peccaui. Imo in ipso Paulo extat exemplum maxime illustre, Philip. 3. Vbi & metaphoras loci, 1. Cor. 3. explicare videtur, certe verbum ζημιωθῆ expresse ponit. Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimentum, veruntamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Iesu Christi, Domini mei, propter quem omnia detrimētum feci, &c. Et quot sunt veterum opiniones, quas ipsi acriter defenderunt, quæ postea veritate reuelata ignem sustinuerunt. Architecti vero, si fundamentum tenuerunt, salui facti sunt: quia diserte professi sunt, se nolle suis disputationibus Canonicam auctoritatem tribui. Hæc sententia contextui orationis Paulinæ congruit, est analoga fidei, & reliquæ Scripturæ consentanea. Imo Scriptura ipsa metaphoras illas, quibus Paulus vtitur, ita interpretatur, sicut ostendimus. Nihil minus ergo, quam Pontificiorum purgatorium ex loco illo Pauli probatur.

Postremo, ex doctrina sua de satisfactionibus præcipuum habent argumentum. Quia enim in hac vita post remissum peccatum, credentibus aliquando temporales pœnæ imponuntur, fingunt Pontificij, in conuersione per fidem propter Christum tantum culpam peccati dimitti, pœnā vero æternā virtute clauium commutari in temporalem seu transitoriā, quam vnumquemque tanquam satisfactionem pro se exoluere necesse sit. Et quia multi ante exolutam illam satisfactionem moriuntur, sentiunt residuum pœnarum, vt iustitiæ Dei satisfiat, post hanc vitam in purgatorio acerbioribus supplicijs esse vel persoluendum vel redimendum.

Deo eo, damnum patitur.

Exempla veterum, quæ hanc interpretationem comprobant.

Augustin.

Cyprianus.

Bernhardus.

Argumentum & fundamentum purgatorij ex fictitia Pontificiorum doctrina de satisfactionibus.

Sed

Sed in 2. parte examinis, in titulo de satisfactionibus, fundaměta huius argumenti excussa sunt, & monstratum est, Christum & pro culpa & pro pœna peccatorum satisfecisse, credentes etiam fide propter Christum simul remissionem culpæ & pœnæ accipere. Quod vero post reconciliationem aliquando pœnæ temporales credentibus imponuntur, illud non fieri propter satisfactionem, sed vt reliquiæ peccati in carne hærentes ita mortificentur, & pij in futurum, quasi freno quodam coerceantur, ne acceptam gratiam vel securitate amittant, vel petulantia excutiant, & ad vomitum reuertantur: sicut in loco allegato plenius illa explicata sunt. Inde vero planissima sumitur solutio & explicatio huius argumenti. Quia enim reliquiæ peccati hærent in carne credětium, quæ ideo in hac vita pœnitentia & cruce mortificatur, crucifigitur & destruitur, Rom. 6. 7. & 8. Galat. 5. Coloss. 3. Caro autem per mortem deponitur. Carne ergo peccati deposita, non amplius opus est pœnis illis mortificatorijs & emendatorijs. Corpus enim mortuum est propter peccatum: Spiritus vero vita est propter iustitiam, Rom. 8. Et quod caput est, Scriptura de pœnis temporalibus, quæ propter peccatum in carne habitans, credentibus in hac vita imponuntur, multa & expresse loquitur. Quod vero spiritibus eorum, qui in Christo moriuntur, pœnæ, & quidem atrociores post hanc vitam, quam quæ carni peccatrici in hac vita imponuntur, infligendæ sint, Scriptura prorsus nihil dicit, imo contrarium diserte affirmat: Eos, qui in Domino moriuntur, amodo requiescere à laboribus suis, Apocal. 14. Venire in pacem, Esa. 57. Luc. 2. Esse cum Christo in Paradiso, Luc. 23. Phil. 1. 2. Cor. 5. Vbi nullum tormentum eos tangat, Sapient. 3. Ex fictitio igitur fundamento, extra & contra Scripturam, argumentum illud conatur purgatorium construere.

Hæc sunt præcipua argumenta, quæ tanquam fulcra labascenti purgatorio supponŭtur. Quod autem causam purgatorij prorsus nihil vel probent vel adiuuent, ex his, quæ diximus, manifestum est.

DECRETVM DE INVOCATIONE ET VENERATIONE SANCTORVM, PVblicatum eadem die prima, Sessionis nonæ & vltimæ Tridentinæ.

Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus curamque sustinentibus, vt iuxta Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vsum, à primæuis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorumq; Patrum consensionem & sacrorum Conciliorum decreta, in primis de Sanctorum intercessione, inuocatione, reliquiarum honore, & legitimo imaginum vsu, fideles diligenter instruant: docětes eos, Sanctos vnà cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre, bonum atq; vtile esse, suppliciter eos inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo, per filium eius Iesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Saluator est, ad eorum orationes, opem auxiliumq; confugere. Illos vero, qui negant, Sanctos æterna felicitate in cœlo fruentes, inuocandos esse: aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, vt pro nobis etiam singulis orent, inuocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, aduersariq; honori vnius mediatoris Dei & hominum, Iesu Christi, vel stultum esse, in cœlo regnantibus, voce vel mente supplicare, impie sentire.

DE VENERATIONE SANCTORVM.

Quod in alijs controuersijs, vbi malæ causæ patrocinia, quæ speciem aliquam honestatis præferant, quæruntur, fieri solet, idem Pontificij in hoc loco faciŭt: vt scilicet à vero negotij statu, & ab eo, quod in cŏtrouer-

Insidiosa transpositio status.

bit aream ſuam, congregabitque triticum in horreum ſuum, paleas autẽ comburet igni inextinguibili. Fingunt enim ventilabrum ſignificare mortem, aream Purgatorium, horreum Paradiſum. Sed Baptiſta concionatur de pœnitentia, & de purgatione peccatorum, quæ fit in hac vita, ſicut & veteres aream interpretantur de Eccleſia in hac vita, in qua ſimul mixta ſunt & triticum & paleæ.

Quintum. Marc. 13.

V. Faceta prorſus probatio purgatorij eſt quam confingunt ex capite 13. Marci, Homo peregre profectus, ſignificat animam, quæ per mortem ex hoc mundo migrat, ille ſeruis reliquit ſuam poteſtatem, hoc eſt, teſtamentarijs ſuis mandauit, vt ex relictis bonis redimant ſuffragia, quibus ex purgatorio liberetur. Ianitori vero præcepit, vt vigilet, hoc eſt, paſtori ſuo legauit partem bonorum, vt vigilanter pro ipſo ſacrificet. Et poſt tam prægnãtem probationem, quis amplius dubitauit de purgatorio, niſi totus mundus? Nam & ex Pſalmo 8. Egregiam & vere magiſtralem habent purgatorij probationem. Omnia ſubiecisti ſub pedib. eius, volucres cœli hoc eſt, Angelos & Sanctos in cœlo. pecora campi, hoc eſt, pios in hac vita, piſces maris, hoc eſt, animas in purgatorio. Ex huiuſmodi certe non argumentis, ſed nugis, æſtimari poteſt, quale dogma ſit purgatorium Pontificiorum.

Pſalm. 8.

Sextum. Matth. 5.

VI. Matth. 5. Conijcieris in carcerem, Amen dico tibi, non exibis inde donec perſolueris extremum quadrantem. Hic dicunt purgatorium aperte probari, quia fit mentio carceris, vnde vincti poſſunt aliquando exire, quod de inferno non poteſt intelligi: Inde enim nulla redemptio eſt. Et perſolutionem debiti vſque ad extremum quadrantem poſſe fieri in altero ſeculo, ex particula (donec) putant probari. Videndum autem nobis eſt an certo, euidenter & firmiter ex hoc dicto Chriſti, Pontificiorũ purgatorium probetur. Si enim Chriſtus purgatorium docuit, neceſſario illud credere tenemur, ad huius enim vocem cœlitus alligati ſumus: Hunc audite. Primus autem Origenes fuit, qui locum illum de purgatorio expoſuit. Nam Homil. 35. in Lucam, illud (Mitteris in carcerem) ita explicat: Exigeris debitum per labores & opera, ſiue per pœnas & ſupplicia. & nõ inde exibis niſi reddideris. Ex Origene Ambroſius interpretationem ſuam, ſicut plerumque ſolet, Lucæ 12 mutuatus eſt. Et magnus quidem vir fuit Ambroſius, ſed conſidera quæſo, quam pueriliter ineptiat, extructurus ex illo loco purgatorium. Hęc enim ſunt ipſius verba: Quia olim quadrans in Balneis ſolebat dari, cuius oblatione quiſq; accipiebat facultatem illic lauandi: Ideo dicit in purgatorio ſolutione quadrantis elui peccata, ſi tam diu noxius exerceatus pœnis, vt cõmiſſi ſupplicia erroris expendat. Sed quia Origenicum purgatorium merito reiectum fuit, ſuſpecta igitur eſt Ambroſij interpretatio, quam Origenicam eſſe inde cõſtat. Quod enim reus traditur iudici, & à iudice exactori, à quo in carcerem conijcitur, hoc Ambroſi⁹ aliquoties repetit fieri in extremo iudicio. Purgatorium igitur ſuum Ambroſius cum Origene ponit poſt extremum iudicium. Atque ita ne Ambroſij quidem interpretatio patrocinatur Pontificiorum purgatorio. Contextus autem illius loci ad literam, manifeſte loquitur de ſtudio concordiæ, vt is, qui fratrem offendit, petat veniam, & qui læpſus eſt, nõ ſit nimium durus ad reconciliationem. Ac à ſtudio litigandi in foro deterret, à periculis, incommodis & damnis, quæ ſequi ſolent. Et hanc eſſe ſimplicẽ & genuinam huius loci ſententiam, Chryſoſtomus expreſſe affirmat, quam ſententiam etiam Hieronymus probat. Atque hoc diligenter notetur, ſimplicem propriam, genuinam & literalem (vt dicitur) ſententiam huius loci, prorſus nihil de purgatorio loqui. Quod vero per allegoriam eo detorquetur, notum eſt, dogmata ex locis Scripturæ proprijs, non autem ex allegoricis detorſionibus, extruenda & probanda

Donec.

Solutio.

Origenes.

Ambroſius.

Solutio ex contextu orationis petita.

Chryſoſtomus.

Hieronymus.

probanda esse. Sequitur itaque locum Matthæi, non posse fundamentum, documentum aut firmamentum purgatorij esse. Et de allegoria illius loci inter interpretes nō cōuenit. Ambrosius enim per aduersariū allegorice intelligit Diabolum, sed hoc & Hieronymus & Chrysostomus diserte reprobant. Hilarius & Hieronymus illorū etiam allegoriam reijciunt, qui locum illum interpretatur, de concordia vel carnis & animæ, vel animæ & spiritus. Chrysostomus in opere imperfecto dicit: Per carcerem intelligi posse angustias & tribulationes huius mūdi. Augustinus per carcerem intelligit infernum seu gehennam. Quia vero ἀλληγορία, ex allegoria tam incerta dogma purgatorij, quod alias nulla manifesta in Scriptura testimonia habet, constitui aut confirmari potest? Nec particula (donec) euincit, eos qui sine condonatione fraterna hinc excedunt, vel exituros aliquando ex carcere, vel in altero seculo persoluere posse debitum. Est enim peccatum mortale, excludens à regno Dei in ipsam gehennam. Notum etiam est, particulam donec non semper significare terminum, sed sæpius continuationem & perpetuitatem: vt, non cognouit eā donec peperit. Matth. 1. Et Beda ex Augustino dicit, donec Matth. 5. ponit pro infinito, sicut alibi: Donec ponam inimicos. Et Lucæ duodecimo Hanc Augustini interpretationem adducit. Quia semper soluere pœnas patiendo, sed nunquam persoluere veniam conseqendo poteris, neque enim ibi veniæ locus erit: Nunquam exibis inde, vbi perpetuas peccatorum pœnas lues. Et quidem de octo quæstionibus Dulcitij, vbi ex professo quæstionem purgatorij tractat nō audet ex isto loco purgatorium stabilire, sed dicit: Locum illum (Nō exibis inde donec, &c.) intelligendum esse sicut illud: Non cognouit eam donec peperit. Theophylactus etiam Lucæ duodecimo: tractans allegoriam huius loci, inquit: Puniemos donec mensuram pœnæ impleamus. Nunquam autem implebitur mensura pœnæ, semper ergo puniemur. Si enim in carcere manebimus donec extremum minutum reddamus, & nunquam reddituri sumus: manifestum est, quod æternum futurum sit supplicium. Ita etiam Hieronymus in threnis Ieremiæ exponit sententiā illam Christi de pœnis æterni ignis. Et quid opus est Patrum interpretationes solicite conquirere, cum habeamus ipsius Christi interpretationē? Quod enim Matt. sexto dicit: Si non remiseritis hominibus, nec pater vester remittet vobis peccata vestra. Illud Matthæi 18. in parabola ita dicit: Tradidit eum tortoribus, quoad vsque redderet vniuersum debitum. Atqui paulo ante dixerat: Seruum illum non potuisse dimitti, nisi gratuita condonatione debitum remitteretur, quæ remissio illi in carcere negata est. Manifestum igitur est, ex illo loco Matthæi purgatorium non posse probari, sed sententiam eius Pontificiorum purgatorio prorsus repugnare. Literalis enim sensus loquitur de iudicijs forēsib. in hac vita. Allegoria vero iuxta Christi & veterū etiam, interpretationem ad fraternā reconciliationē dū in hac vita sumus, hortatur, similitudine petita à ciuilib. iudicijs, ostēdens sine spe salutis in æternum damnando illos qui vel reconciliationē petere nolunt, vel offensam remittere negāt, sed in inimicitijs moriuntur.

VII. Multos mouit locus Matth. 12. vbi Christus de peccato in Spiritum sanctum inquit: Non remittetur nec in præsenti seculo, nec in futuro. Augustinus enim de Ciuitat. libro 21. capit. 24. ita ex hoc loco argumentatur. Neque .n. veraciter de quibusdam diceretur. quod nō eis remittatur neque in hoc seculo, neque in futuro, nisi essent, quib. etsi non in isto tamen remitteretur in futuro. Gregorius etiam cū loco Pauli, 1. Cor. 3. non multum fidat. dicit enim de tribulationibus huius vitę intelligi posse ex illa Matt. sentētia sola, conatur purgatorium probare. Ita enim inquit 4. Dialog. cap. 39. de quibusdam leuib. culpis, esse ante iudicium purgatorius

Allegoria loci, Mat. 5.
Ambrosius.
Aduersarius quis.
Hilarius. & Hieron.
Chrysost.
Carcer.
Augustinus.
De particula Donec.
Beda.
Augustin.
Theophylactus.
Hieronymus.
Solutio ex Christi interpretatione.
Litteralis sensus loci Matthai 5.
Allegoria eius loci.
Septimum. Matt. 12.
August.
Gregorius.

tari homines, vt in hac vita quærant & accipiant remissionem peccatorum, proposita dulcissima illa promissione: Qui credit in illum non venit in iudicium, sed à morte transit in vitam. Non autem lactare est potius seducere homines, dubia, vana & falsa spe, acquirēdę remissionis peccatorum post hanc vitam. Qui enim sine fide & sine remissione peccatorum hinc discedunt, illos Scriptura pronuntiat cōdemnatos esse, & iram Dei manere super ipsos. Et ante Augustinum, talis interpretatio dicti Christi non fuit in Ecclesia, vel nota vel visitata. Nam nec Hilarius, nec Hieronymus, nec Chrysostomus, nec Theophylactus, dictum illud ita exposuerunt: Athanasius etiam, qui peculiarem tractatum de dicto illo cōscripsit, nihil tale vel dicit, vel inde extruit.

Veteribus ignota fuit huius dicti interpretatio, quam ei posteriores affinxerunt.

Athanasius.

Et quid opus est de interpretatione & sensu illius phraseos, apud Matthæum, multis disputare, cum habeamus interpretem certissimum, & omni exceptione maiorem. Marcus enim, qui est quasi interpres Matthęi, phrasin illam (Neque in hoc seculo, neque in futuro remittetur) non ita interpretatur, quasi quorundam peccatorum remissio post hanc vitam impetrari possit: Sed partitionem illam de præsenti & de futuro seculo simpliciter ita interpretatur, quod blasphemia in Spiritum sanctum non habeat remissionē in æternum, sed rea sit æterni iudicij, Mar. 3. Partitione vero illa Matt. ideo vtitur, vt ostendat tam horribile esse peccatum in Spiritum sanctum, vt iudicium irę diuinæ, & in hac vita exagitationibus cōscientiæ, illi qui peccati huius rei sunt, sentiāt, & fore vt in altero seculo grauius eo premantur & exagitentur, quando in resurrectione mortuorum iudicium de peccatis palam fatetur. Et hoc est, non remitti nec hoc seculo, nec in futuro, id est, reatum iudicij diuini, & in hoc seculo & futuro sustinere, Marci tertio: Beatitudo enim hominis est, cui remissa sunt peccata, Roman. 4. & iustificati fide, pacem habent, cum Deo, Roman. quinto.

Vera huius dicti interpretatio è Marc. 3.

Cur tali loquendi forma Matth. vsus sit.

Ita Chrysost. hanc partitionem Matth. explicat: Vniuersorum (inquit) hominum, alij & hic & ibi supplicia dabunt, vt Sodomitę: Alij in pręsenti solum modo vita, vt fornicator Corinthiacus: Alij in futura tantum vita, vt diues ille Epulo: Alij nec in præsenti, nec in futura, vt Prophetæ & Apostoli. Sensum igitur dicit esse, cum peccatum illud vobis non sit veniale, pœnas tā in præsenti vita quam in futura lueris ingentes. Ita Chrysostomus. Præterea tempus futuri seculi, de tempore post resurrectionem mortuorum in Scriptura accipitur. Aduentus enim Christi ad iudicium, faciet finem huic seculo: Matt. 13. & 24. Et quando qui bona egerunt, ibunt post resurrectionem in vitam æternam, Ioan. 6. Illud tempus vocatur futurum seculum, Marc. 10. Et Luc. 20. Tempus resurrectionis expresse vocatur tempus futuri seculi. Quando igitur Matthęus nominat futurum seculum, intelligit extremum iudicium post resurrectionē mortuorum. Male ergo de intermedio tempore inter mortem & resurrectionem exponitur. Sed Matthęus sua partitione coniungit iudicium Dei aduersus peccatū, quod in hoc seculo ex verbo Dei pronuntiatur, quodque in futuro seculo ipse iudex Christus pronuntiaturus est. Quia enim impij nō curant, quando peccatum ipsorum in hoc seculo ex verbo arguitur, ligatur & condemnatur, & multos habent prætextus, quos etiam in die iudicij proferent, Matth. 7. Dicit igitur Christus: Sicut peccatum in Spiritum sanctum, in hoc seculo non remittitur, sed ligatur: ita in futuro etiam seculo, in die iudicij, illi, qui Spiritum blasphemarunt, non pronuntiabuntur iusti, sed ligati & condemnati, hoc enim est peccatum nō remitti, nec in hoc nec in futuro seculo. Porro ipsi etiam Scholastici sentiunt, nullam culpam post hāc vitam remitti, sed eius remissionem in hac solummodo vita fieri. Cumq; Pontificij de satisfactione pœnę in purgatorio agāt,

Tempus futuri seculi significat iudicium extremum.

Scholasticorū sententia de hac quæstione.

 sententia

sententia vero Matth. de remissione peccati seu culpæ loquamur: manifestum est alienum prorsus & peregrinum esse, locum illum ad purgatorium velle detorquere. Et cum alias doceant, venialia peccata tam leuiter dimitti, aspersione scilicet aquę benedictæ, benedictione Episcopali, tunsione pectoris, recitatione orationis Dominicæ, &c. cur in purgatorio illa tam inclementer & acerbe torquerent etiam in illis, quibus in agone, aquam suam execratam largiter cum multis indulgentijs aspergunt, nisi esset de pane lucrando.

Octauum. 1. Cor. 3.

VIII. Inter præcipua purgatorij documenta Pontificij censent locum Pauli, 1. Corinth. 3. Si quis superædificat super fundamentum aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum stipulam vniuscuiusque opus manifestum fiet: Dies enim declarabit, quia in igne reuelatur, & cuiusque opus, quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

Et quia in hac sententia Pauli mentio fit ignis non damnantis, sed per quem salui fiunt illi, quorum opera exuruntur: Existimant igitur ignem purgatorium inde satis manifeste, certo & firmiter probari. Sed videamus an res ita se habeat. Omnino enim probationes & confirmationes dogmatum, oportet non dubias, obscuras & incertas, sed manifestas, certas & firmas esse. Extra controuersiam autem est, quod negari à nemine potest, totam illam Pauli orationē, & singula eius vocabula esse tropica seu metaphorica, vt sunt fundamentum, architectus, superædificare, aurum, argentum, gemmæ, ligna, fœnum, stipulæ, opus seu ædificium. Et in oratione, quæ tota est metaphorica, vocabulum ignis materialiter accipere, nihil aliud esse quam humano capiti ceruicem pictor equinam addere si tentet. Quale enim sunt aurum, argentum, gemmæ, fœnum, ligna, stipulæ, talem oportet esse ignem. Et metaphora vocabuli ignis multo frequētior & vsitatior in Scriptura est, quam auri, argenti, ligni, gemmarum, &c. Imo Paulus ipse quasi pręuidens deprauationem illam suæ sententiæ, cum reliquis vocabulis non addat, quando ad vocabulum ignis venit, adijcit talem circumscriptionem, quæ quasi intento digito, metaphoram in vocabulo, ignis monstret. Dicit enim: Ipse saluus erit, sed sic tamen quasi per ignem. Hoc manifestissimum est, quod etiam à pueris intelligi potest. Ignis igitur Pontificij purgatorij, ex illo loco Pauli, probari nequaquam potest.

Solutio argumenti.

Ignis metaphora.

Augustinus.

Secundo, Ipse etiam Augustinus, Academicus seu scepticus purgatorij disputator, aduertit, verba Pauli ita posita esse, vt necesse sit talem ignem intelligi, per quem vtrique transeant, & qui aurum, & qui lignum superædificāt. Hinc Origenes omnes etiam Sanctissimos postquam ex hac vita discessissent, in ignem purgatorij cruciādos coniecit. Quæ opinio merito damnata est. Alij cum nodum illum aliter soluere non possent, ignē purgatorij in aere collocarunt, per quem omnibus sanctis, quādo ad cœlum euolant, transeundum sit. Et eos, qui aurum superædificauerūt, Alcuinus dicit, magna facilitate ignem illum peruolare: Reliquos cum ligno, fœno, & stipula diutius in illo hærere: sed Pontificij hoc non concedunt. Fingunt enim multos hinc excedere, adeo vel mundos vel perfectos, vel plenarijs Pōtificijs indulgentijs ita munitos, vt à flammis purgatorij prorsus immunes, è vestigio in cœlum euolēt. Ignem igitur sui purgatorij Pontificij ex illo loco Pauli probare non possunt: Quia ignis de quo Paulus loquitur, communis est omnib. fidelib. tam qui aurum, quā qui stipulam superædificant. Pontificiorum vero ignis tantum illos purgat, qui ligna, fœnum & stipulas superædificarunt. Et Pauli ignis probat opera ædificantium. Pontificiorum vero ignis punit, torquet, cruciat

Origenis somnium de suo purgatorio.

Alcuinus.

& excarnificat animas fidelium. Non idem itaque ignis est Paulinus & Pontificius.

Augustinus locum obscurum esse fatetur.

Diversæ & dissidentes interpretationes huius loci.

Chrysostomus.

Theophyl.

Theodoret.

Oecumen.

Tertio cum loca illa Scripturæ, in quib. articuli fidei, suam quasi propriam sedem habent, necesse sit, aperta, plana & manifesta esse: Augustinus diserte fatetur, locum illum Pauli obscurum & difficilem esse. Et ponit eum inter illa, de quibus Petrus dicit: In Epistolis Pauli quædam esse difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauent, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem, id quod diuersę huius loci explicationes a veteribus traditæ ostendunt. Chrysostomus enim interpretatur de igne gehennę, & de pœnis æternis. Et quod Paulus dicit: Ipse saluabitur per ignem, hoc Chrysostomus ita exponit: Non in nihilum redigetur flammis inferni, sed quo ad substātiam, in æternum perdurabit, & ad pœnam seruabitur. Quæ explicatio, licet Pauli sententiæ nō conueniat, a Theophyl. tamen, & in Græcorum scholijs reperitur. Theodoret. & Oecumenius intelligunt locum illum Pauli de aduentu Domini, de igni quo mundus conflagrabit, & de die extremi iudicij. Et interpretationē, sumunt ex alio loco Pauli, 2. Thess. 1. Quia in die iudicij Iesus reuelabitur in flammis ignis, daturus vindictā ijs, qui non nouerunt Deum, & nō obediuerunt Euangelio, 2. Thessal. 1. Theodoretus dicit: Auditores esse opus doctorum, quod si auditorum vita pręceptorum doctrinæ in die iudicij non responderit, comburentur illi in aduentu Domini, doctor vero saluabitur, examinatus per ignem illum, qui in die iudicij pręcedet faciem iudicis, si vita doctrinæ responderit. Ignis enim ille tunc in die iudicij iustos non comburet inquit, sed reddet splendidiores. Alcuinus etiā de Trinitate libro 3. capite 21. dicit eos, qui ligna, fœnum, stipulas superædificauerūt, ardore illius ignis, quo Christus in extremo iudicio veniet, purgandos, & completo illo extremo iudicij die, statuendos ad dextram. His vero qui aurum, argentum, & gemmas superædificarunt, ignē illum die iudicij fore, sicut tribus pueris in caminis Babylonicę fornacis fuerat. Et Glossa ordinaria, 1. Cor. 3. duos ignes futuros legimus, vnum æternū, quo punientur reprobi: alterum, quo exuretur facies huius mundi, qui emundabit eos, qui superædificarunt fœnum, lignum, stipulam. Et sane si vocabulum ignis, in illa Pauli sentētia, 1. Cor. 3. proprie accipi vel deberet, vel posset, non posset alia cōuenientior interpretatio esse, quam quæ ex alio loco, 2. Thessalo. 1. sumitur: Sed illa cum Pōtificiorum purgatorio prorsus nihil haberet commune, id quod manifestum est. Ambrosius ex Origene suo interpretatur de igne post iudicium, in quo opinatur prauos doctores, qui malam doctrinam professi sunt, pœnas quidē daturos, non autem in perpetuo igne æterno, sicut infideles puniendos, sed saluos aliquando futuros. Et rationem addit, vt ex aliqua parte operæ pretium sit credidisse in Christum. August. vero, quando hunc locum ex professo tractat, in Enchiridio, cap. 69. De fide & operibus, cap. 15. De Ciuit. lib. 3. de 8. quæst. ad Dulcitiū, quæst. 1. Origenicas explicationes reijcit, & vbique eandem ferme repetit interpretationē. Ignem scilicet illum Pauli intelligendum esse de tribulationibus huius vitæ, & exterioribus & interiorib. Et metaphoram illam ex Scriptura probat: vas figuli probat fornax, at animas iustorum tētatio tribulationis. An vero post hanc vitam talis aliqs ignis sit, dubitat, & in medio relinquit, sicut in præcedentibus ostensum est. Ipse etiam Gregorius architectus purgatorij, 4. Dialog. c. 39. non audet locum illum Pauli simpliciter, proprie & certo de igne purgatorij interpretari. Inquit enim, quamuis de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito, possit intelligi, tamen siquis de igne futurę purgationis accipiat pensandum est, &c. Sunt etiam, qui ignem & diem Pauli interpretantur de examine particularis iudicij, quod statim in morte cuiusq; exercetur,

Alcuinus.

Ambrosius.

Augustinus.

Gregorius.

vt anima a corpore separata deportetur vel in paradisum, vel ad infernum. Hæc recitaui, vt ostenderem Pontificiorum purgatorium ex illo loco Pauli, cum obscurus & allegoricus sit, ac varias interpretationes recipere possit, probari & demonstrari non posse.

De vera sententia huius loci Pauli.

Quæ vero sit simplex, vera & genuina sententia in illo loco Pauli, nō potest certius, quam ex contextu totius loci colligi & constitui. Loquitur enim de Doctoribus in Ecclesia, & de dogmatis. Et fundamentū quidem dicit esse veram doctrinam de persona, de officio, & beneficijs Christi: opus vero seu ædificium esse reliqua dogmata. Iam qui vel aliud fundamentum ponunt, vel fundamentum illud peruertunt & euertunt, vel qui falsa, praua & impia, dogmata à fundamento aliena, vel pugnantia cum fundamentum ædificant, eos postea dicit prophanare templum Domini. Et addit, disperdet illum Deus. Qui vero fundamentum salutare retinent, & super fundamentū illud ædificant, eos dicit in duplici esse differentia. Quosdam enim solidum, purum & pretiosum opus seu ædificium superædificare dogmata scilicet, quæ sunt analoga fidei, hoc est, quæ habent perspicua, certa & firma Scripturæ testimonia, quæ conscientijs necessaria, vtilia & necessaria sunt. Illa comparat auro, argento & gemmis, metaphora Scripturis familiari & vsitata. Mādata enim Domini desiderabilia sunt super aurum, argentum & lapidem pretiosum multum, Psalm. 19. & Psalm. 119. Et sapientia diuina inquit, Prouerb. octauo: Melior est fructus meus auro & lapide pretioso, & prouentus meus argēto electo. Prouerb. 16. Posside sapientiam, quia auro melior est, & acquire intelligentiam, quia pretiosior est argento. Alios vero dicit retinere quidem Christū fundamentum, sed ad superædificium congerere materiam infirmam, superuacāeam, otiosam & inutilem, vt sunt ligna, fœnum, stipulæ, hoc est, opiniones bonæ intentionis, quæ speciem aliquam habent sed non sunt expresse & solide in scriptura fundatę vel sunt superuacaneę, otiosę & inutiles disputationes, quæ ad veram pœnitentiæ, fidei & charitatis ædificationem, non sunt vel necessariæ vel vtiles. Talia si non opponantur fundamento, sed si fiducia iustitiæ, gratiæ & salutis soli Christo inhæreat, dicuntur fundamento superstrui, tanquam ligna, fœnum & stipulæ. Scriptura enim ea, quæ coram mundo speciem quandam habent, sed nō nituntur verbo Dei, vocat fœnum, Esaiæ 40. Vbi fœnum verbo Dei opponitur. Omnis caro fœnum, exiccatum est fœnum, quia Spiritus Domini sufflauit in eo. Verbum autem Domini manet in æternum. Ita Esaię 1. Opiniones populi extra verbum Dei, quibus plurimum tribuebant, vocatur stipulæ. Erit fortitudo vestra, vt stupa, & ea, quæ non vtiles fructus ferunt, vocantur ligna arida, Esaiæ 58. Sicut & vasa lignea in domo Domini opponuntur aureis & argenteis, 2. Timoth. 2. Hæc ideo obseruanda sunt, quia ostendunt Paulum non nouis aut insolitis vti metaphoris, sed eas sumptas esse ex Scripturis, & Scripturam ipsam ostendere earum interpretationem.

Fundamentum.

Ædificiū seu opus

Aurum argentum & gemma.

Lignum, fœnum, stipula.

Secundaria huius loci interpretatio de operibus hominum.

Ita de doctorib. & de dogmatis proprie & simpliciter locus ille Pauli intelligitur. Quia vero ex doctrina & secundum doctrinam sequuntur opera, de ijs etiam secundario potest exponi. Non autem de prauis operibus, quæ verbo Dei prohibita & damnata sunt: ea enim non superstruuntur fundamento Christo. Nam qui talia agunt, regnū Dei nō possidebūt, sed quæ habent verbum & mādatum Dei: illa quia Deo placent, si in fide fiant intelliguntur per aurum, argentum & gemmas. Quæ vero non habēt verbum & mandatū Dei, sed vel cordis humani aut bonę intentionis cogitationes, vel Patrum traditiones sunt, & propter prætextū vetustatis, longinquitatem cōsuetudinis, pręscriptionem temporis, multitudinem adhærentium, & externam speciem pietatis, arrident, ita vt in maiores

Aurum argentum & gemma.

in fide non possint ex illis se expedire, illa dicuntur fœnum, ligna, stipulę. Et si fiducia in solo Christo hæreas, dicuntur super fundamentum superædificari. Si vero vel præferantur mandatis Dei, vel fiduciam sibi vendicent, non amplius sunt in fundamento, sed succendentur, & non erit, qui extinguat, Esaiæ 1.

Lignum, fœnū, stipula.

Porro dogmata vera & cultus veri sæpius quasi in obscuro latent, ac non magni fiunt, sed oppugnantur, improbātur & damnātur, etiā à multis. Econtra vero opiniones & cultus lignei plerumq; magnā speciem coram mundo habent, laudantur, probantur, amantur, defenduntur. Deus igitur ad examen salutare probationis suæ, adducit, & dogmata & cultus, quod salutare sit, in hac vita fieri necesse est. Illam vero probationem examinis diuini, afferentem illustrem, stabilem & solidam cognitionem, Scriptura describit, primum mataphora diei seu lucis. Tenebris enim, hoc est, quando in errore & ignorantia aliquid defendimus, opponitur dies seu lux, hoc est, illustris cognitio & verum iudicium. Ita 1. Cor. 4. nolim iudicari ab humano die. Et Ier 17. Diem hominis non desideraui. Significat autem dies hominis, cognitionem seu iudicium mundi, seu rationis de rebus sacris. Ita Ioann. 3. Qui veritatem facit, venit ad lucem, vt manifestētur opera eius. Ephes. 5. Omnia dum aguntur, à luce manifesta fiunt, nam quod omnia manifestat lux est. Idem etiam metaphora ignis significari vsitatum est, vt Psal. 12. Eloquia Domini, eloquia munda, vt argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum septuplum. Ipse enim quasi ignis conflatus & emundans argentū, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, vt offerant Domino sacrificia in iustitia. Malach. 3. Syr. 37. Sap. 3. Quasi vasa figuli, & tanquam aurum, in fornace probātur. Quodq; Esaias dicit, cap. 28. Vexatio dat intellectum: Et Ier. 41. Castigasti me, & eruditus sum: Illud metaphorice ita dicitur, Thren. 1. Misit ignem in ossa mea, & erudiuit. 1. Pet. 1. Per ignem probatur. 1. Pet. 3. Per ignem exploramini. Hæc vero omnia Scriptura in hac vita fieri affirmat, Manifestum igitur est, quando Paulus dicit: dies declarabit, ignis probabit & reuelabit, non esse nouas metaphoras, sed Scripturæ familiares, ex Scriptura sumptas, & inde etiam, sicut exemplis ostendimus, interpretandas.

De particula dicti: Dies declarabit. Ignis probabit.

Immittit autem Deus diem illum declarationis, & ignem probationis vel per tribulationes exteriores, vel per tentationes conscientiæ, vel per clariorem manifestationē veritatis ex verbo, ne in tenebris errorum & ignorantię maneant, qui fundamentum retinent, sed vt expurgetur, si quid talium opinionum quæ fundamento non satis congruunt, adhæserit. Ita Ambrosius in Psalm 118. Serm 13. veniat verbum Dei, intret in Ecclesiam, fiat ignis consumens, vt exurat fœnum & stipulam, & quicquid est seculare, cōsumat, graue plumbum iniquitatis est in plerisque, liquefiat igne diuino, meliorentur vasa aurea, argentea, vt sensus & sermo passionum calore recoctus incipiat esse pretiosior. Ita Ambrosius. Illud vero, vt salutare sit, necesse est fieri, vel in hac vita, vel in hora mortis. Ita ergo iuxta Paulum opus seu ædificium cuiusq; quale sit, manifestum fit. Si enim solido Scripturæ fundamento nititur, tunc sicut aurum igne non absumitur, ita siue tribulationibus, siue tentationib. siue collatione, seu examine ad Scripturam, talia dogmata seu cultus non euertuntur, sed magis illustrantur & cōfirmantur, 1. Petr. 1. Audiens enim & faciens verbum Dei, fundatus est supra petram. Matthæi 7. Et illorum labores habebunt præmia in resurrectione iustorum. Quæ vero extra aut præter verbum Dei pręsumūtur, possunt quidem plausibilem pretextum & magnam speciem habere, sed quando in ignem tribulationis seu tentationis conijciuntur, aut quando ad lucem verbi Dei protrahuntur, tūc sunt

Dies declarationis & ignis probationis.

sicut ligna, fœnum & stipulæ quæ non possunt consistere, sed exuruntur. Fœnum enim exiccatur, solum autem verbum Domini, iuxta Esaiam manet. Quãdo vero ita agnoscit quis, vel opiniones, quas multum amauit, & acriter defendit, vel cultus, in quibus valde laborauit, ita exurit, tunc damnum patitur, videns se frustra in ijs laborasse, & cũ pudore dolet: Sicut, si quis parietem cum fundamento non recte coagmentet, si paries concidat, architectus mercedem non accipit, sed cum pudore & dolore damnum impensæ operæ patitur. Si vero talis Doctor fundamentum teneat, licet in præmijs accidentalibus, vt vocant, damnum patiatur, saluus tamen erit ratione fundamenti, sed non sine igne tentationis in hac vita. Hoc ergo modo Paulus docet, ignem illum tribulationis seu tentationis vtilem & salutarem esse ne lignis, fœno, ac stipulis addicti maneamus, sed vt purgati possimus offerre sacrificia iustitiæ, Malach. 3. Et quos Deus amat, qui scilicet in fundamento sunt, illos per ignem ita examinat, vt si quid vel præsumptionis vel fiduciæ prauæ adhæserit exuratur & expurgetur, vt iudicium ita rectificetur. Sicut autẽ exiguus ignis stipulas exurit, ad ligna vero maiori igne opus est. Ita diuersorum diuersæ sunt tentationes. Reliqui vero extra fundamentum sunt [illegible] stipulæ, quæ cum accendentur, nemo erit, qui extinguat, Esaiæ 1. Hæc plurimis veterum exemplis declarari possunt. Multas enim & suas & aliorum opiniones retractarunt, vel tentationibus, vel planiori Scripturæ intelligentia edocti, sicut Augustinus inquit, de spiritu & litera, cap 36. In multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere, quod facimus, & postea per Scripturam eius, siue certa & perspicua ratione commoniti, cum didicerimus, quod non placeat, pœnitendo deprecamur, vt ignoscat: Plena humana vita est documentis talibus. Hæc Augustinus, qui alibi dicit, Cypriani errorem de rebaptisatione, igne Martyrij expurgatum esse. Ita Bernhardus de operum meritis & fiducia multa disputat. sed quando in tentationibus ad tribunal seu examen diuini iudicij sistitur, agnoscit stipulas esse. Vitam, inquit, meam perdidi, perdite vixi, sufficit mihi ad omnem iustitiam te solum habere propitium, cui soli peccaui. Imo in ipso Paulo extat exemplum maxime illustre, Philip. 3. Vbi & metaphoras loci, 1. Cor. 3. explicare videtur, certe verbum ζημιοῦσ expresse ponit. Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimentum, veruntamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Iesu Christi, Domini mei, propter quem omnia detrimẽtum feci, &c. Et quot sunt veterum opiniones, quas ipsi acriter defenderunt, quæ postea veritate reuelata ignem sustinuerunt. Architecti vero, si fundamentum tenuerunt, salui facti sunt: quia diserte professi sunt, se nolle suis disputationibus Canonicam auctoritatem tribui. Hæc sententia contextui orationis Paulinæ congruit, est analoga fidei, & reliquæ Scripturæ consentanea. Imo Scriptura ipsa metaphoras illas, quibus Paulus vtitur, ita interpretatur, sicut ostendimus. Nihil minus ergo, quam Pontificiorum purgatorium ex loco illo Pauli probatur.

Deo eo, damnum patitur.

Exempla veterum, quæ hanc interpretationem comprobant. Augustin.

Cyprianus. Bernhardus.

Postremo, ex doctrina sua de satisfactionibus precipuum habent argumentum. Quia enim in hac vita post remissum peccatum, credentibus aliquando temporales pœnæ imponuntur, fingunt Pontificii, in conuersione per fidem propter Christum tantum culpam peccati dimitti, pœnam vero æternã virtute clauium commutari in temporalem seu transitoriã, quam vnumquemque tanquam satisfactionem pro se exoluere necesse sit. Et quia multi ante exolutam illam satisfactionem moriuntur, sentiunt residuum pœnarum, vt iustitiæ Dei satisfiat, post hanc vitam in purgatorio acerbioribus supplicijs esse vel persoluendum vel redimendum.

Argumentum & fundamentum purgatorij ex fictitia Pontificiorum doctrina de satisfactionibus.

Sed

Sed in 2. parte examinis, in titulo de satisfactionibus, fundaméta huius argumenti excussa sunt, & monstratum est, Christum & pro culpa & pro pœna peccatorum satisfecisse, credentes etiam fide propter Christum simul remissionem culpæ & pœnæ accipere. Quod vero post reconciliationem aliquando pœnæ temporales credentibus imponuntur, illud non fieri propter satisfactionem, sed vt reliquiæ peccati in carne hærentes ita mortificentur, & pij in futurum, quasi freno quodam coerceantur, ne acceptam gratiam vel securitate amittant, vel petulantia excutiant, & ad vomitum reuertantur: sicut in loco allegato plenius illa explicata sunt.
10 Inde vero planissima sumitur solutio & explicatio huius argumenti. Quia enim reliquiæ peccati hærent in carne credētium, quæ ideo in hac vita pœnitentia & cruce mortificatur, crucifigitur & destruitur, Rom. 6. 7. & 8. Galat. 5. Coloss. 3. Caro autem per mortem deponitur. Carne ergo peccati deposita, non amplius opus est pœnis illis mortificatorijs & emendatorijs. Corpus enim mortuum est propter peccatum: Spiritus vero vita est propter iustitiam, Rom. 8. Et quod caput est, Scriptura de pœnis temporalibus, quæ propter peccatum in carne habitans, credentibus in hac vita imponuntur, multa & expresse loquitur. Quod vero spiritibus eorum, qui in Christo moriuntur, pœnæ, & quidem atrociores post hanc
20 vitam, quam quæ carni peccatrici in hac vita imponuntur, infligendæ sint, Scriptura prorsus nihil dicit, imo contrarium diserte affirmat: Eos, qui in Domino moriuntur, amodo requiescere à laboribus suis, Apocal. 14. Venire in pacem, Esa. 57. Luc. 2. Esse cum Christo in Paradiso, Luc. 23. Phil. 1. 2. Cor. 1. Vbi nullum tormentum eos tangat, Sapient. 3. Ex fictitio igitur fundamento, extra & contra Scripturam, argumentum illud conatur purgatorium construere.

Hæc sunt præcipua argumenta, quæ tanquam fulcra labascenti purgatorio supponūtur. Quod autem causam purgatorij prorsus nihil vel probent vel adiuuent, ex his, quæ diximus, manifestum est.
30

DECRETVM DE INVOCATIONE ET VENERATIONE SANCTORVM, PVblicatum eadem die prima, Sessionis nonæ & vltimæ Tridentinæ.

Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus curamque sustinentibus, vt iuxta Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vsum, à primæuis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorumq́; Patrum consensionem & sacrorum Con-
40 *ciliorum decreta, inprimis de Sanctorum intercessione, inuocatione, reliquiarum honore, & legitimo imaginum vsu, fideles diligenter instruant: docētes eos, Sanctos vnà cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre, bonum atq; vtile esse, suppliciter eos inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo, per filium eius Iesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Saluator est, ad eorum orationes, opem auxiliumq́; confugere. Illos vero, qui negant, Sanctos æterna felicitate in cœlo fruentes, inuocandos esse, aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, vt pro nobis etiam singulis orent, inuocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, aduersariq; honori vnius mediatoris Dei & hominum, Iesu Christi, vel stultum esse, in cœlo regnantibus, voce vel mente supplicare, impie sentire.*
50

DE VENERATIONE SANCTORVM.

Quod in alijs controuersijs, vbi malæ causæ patrocinia, quæ speciem aliquam honestatis præferant, quæruntur, fieri solet, idem Pontificij in hoc loco faciunt: vt scilicet à vero negotij statu, & ab eo, quod in cōtrouer- *Insidiosa transpositio status.*

sia positum est, homines ad alia quædam, quæ aliquato magis speciosa & plausibilia sunt, abducere conentur. Cum enim de inuocatione Sanctorum, sicut eam publica & priuata praxis Pōtificię Ecclesiæ hactenus vsurpauit, controuersia sit, multi inter patronos regni Pontificij, dissimulantes crassis & pudendis istis superstitionibus, varia quærunt ad occultandam illam turpitudinem diuerticula.

Andradius.

Andradius fingit, nos cū Caianis & Eunomianis docere nefariam contemptionem, & sacrilegam despicientiam Sanctorum quorum spiritus apud Deum viuunt, quasi scilicet negemus, Sanctos esse honorandos, aut doceamus, memoriam ipsorum nulla celebratione aut veneratione esse cohonestādam.

Colonienses.

Colonienses calumniantur nostros, quando distinguunt inter Sanctos, qui adhuc in terris viuunt, & qui iam vita defuncti seu mortui sunt, quasi sentiant, Sanctos, qui ex hac vita migrarunt, non esse cum Christo, nec viuere apud Deum, sed esse mortuos, hoc est, prorsus extinctos.

Vicelius.

Vicelius & alij operose disputant, Sanctos, qui iam in patria cum Christo sunt, esse nobiscum membra vnius illius corporis, cuius caput Christus est, cumq; illi non ignorent, in terris semper colligi Filio Dei Ecclesiam, sub cruce & varijs persecutionibus, vsque ad finem mundi, non esse dubium, ipsos, cum apud Deum viuant, Ecclesiæ, quam sciunt in terris sub cruce militare, à Deo optare omnia bona, quasi à nobis hoc vel negetur, vel damnetur. Hac igitur, quibus vero momenta huius controuersiæ vel occultantur, vel inuoluuntur, & obruuntur, prius breuiter explicandæ sunt, Ita enim recte constitui poterit, quis sit verus status eius, quod in hoc loco inter nos & Pontificios controuertitur, & quo dirigenda & referenda sint omnia argumenta siue in confirmatione, siue in refutatione.

Sanctos esse honorandos.

Quod itaque ad veros Sanctorum honores attinet, eos Confessio nostra probat, non propter hominum traditiones aut cuiuscunque tēporis consuetudinē, sed quia fundamenta & testimonia habet in scriptura. Vulgo allegatur versiculus ille ex trāslatione septuaginta, Psal. 130 Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, vbi vocabulū רעיך ab Hebræis exponitur, non pro amicis, sed pro cogitationib. seu consilijs Dei, cū in principio eiusdem Psalmi ita vsurpetur, vt nō possit aliter, quam pro cogitatione intelligi. Et in hac significatione cōtextus istius versiculi optime cum præcedentibus & sequentib. cohæret. In formatione scilicet hominis, & gubernatione vitę humanę, tam illustria & eximia extare prouidentiæ diuinæ documenta, vt numero cōprehendi non possint. Quia tamen vocabulum illud plerumq; amicos significat, Græci, sicut & Chaldęus Paraphrastes, non omnino male reddiderunt eam sententiam, quę per se vera & pia est, licet contextui non admodum bene quadret. Eos scilicet, quos Christus non seruos, sed amicos suos appellat, Ioan. 15. Quique iam apud Dominum præsentes sunt, 2. Corinth. 5. debere in magno apud nos pretio haberi. Ita enim verbum יקר vsurpatur, 1. Samuel. cap. 18. Magno in pretio fuit nomen Dauidis, Psalm. 72. Pretiosus erit sanguis eorum in oculis eius, Psalm 116. Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius. Citatur etiā ex vulgata versione, Psalm. 150. Laudate Dominum in Sanctis eius. Quæ sententia quidem non est mala. Extat enim Gal. 1. Sed Psalmus tantum dicit: Laudate Dominū in sanctitate seu in sacrario eius. Manifestiores vero sunt illæ sentētiæ, Psal. 112. In memoria æterna erit iust⁹ Et Prouerb. 10. Memoria iusti erit in benedictione. Quod repetit Syracides, cap. 45. Cuius memoria in benedictione. Et capit. 46. Sit memoria illorum in benedictione, qua phrasi Iudæi adhuc hodie vtuntur in elogijs & epitaphijs præstantium virorum. Ita Sapient. 4. Immortalis est memoria eius, quoniam & apud Deum nota est, & apud homines, Sapient. 8. Relinquunt posteris memoriam perpetuam. Et Maria

inquit,

inquit, Luc. 1. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Imo Christus ipse dicit, Mar. 14. Vbicunque prędicabitur Euangelium in vniuerso mundo, etiam hoc, quod fecit hæc mulier, narrabitur in memoriam eius. Cuius contrarium est Prouer. 10. Nomen impiorum sordescet. Psal. 109. In generatione altera deleatur nomen eius.

Exemola venerationis seu celebrationis Sanctorum in Scriptura.

Et exempla extant in Scriptura illustria, de tali veneratione seu celebratione Sãctorum. Extrema enim esset impietas, de illis vel leuiter sentire, vel contumeliose loqui, quos Deus Pater honorificat, Ioan. 12. Quos filius agnoscit cohæredes, Rom. 8. Quos Spiritus sanctus templa sua vocat, 1. Cor. 3. 2. Corin. 6. Qui bonum certamen certarunt, fidem seruarũt, cursum consummarunt, & iam præsentes sunt apud Dominum, 2. Tim. 4. Phil. 1. 2. Corin. 5. Non autem opus est omnes locos notare, vbi Patriarcharum memoria in veteri Testamento, grata honorificentia celebratur. Plena enim est tota Scriptura. Et in publicis Ecclesiæ conuentibus celebratas & decantatas fuisse Sanctorum laudes, testãtur Psalmi 105. & 106. Christus etiam Patriarcharum memoriam celebrat, Matt. 22. Ioan. 8. Ac memoriam Ioannis Baptistæ, & viuentis & mortui honorifice prædicat, Matth. 11. & Ioan. 5. Et Matth. 21 Populi studium commendatur, quod de Baptista etiam post mortem honorifice censeant, fuisse ipsum Prophetam, non humana, sed diuina auctoritate missum. Ita Paulus Abrahamum prædicat, Roman. 4. Petrus sanctos Prophetas celebrat, 1. Pet. 1. Stephanus, Actorum 7. texit longum Catalogum Sanctorum veteris Testamenti. Et ad Ebræ. 11. verum panegyricon Sanctorum describitur. Apud Syracidem etiam a capite 44. vsque ad finem describuntur prolixe celebrationes Sanctorum. Imo gloria Sanctorum, qui ex hac vita in fide Christi discesserunt, ab ipsis Angelis celebratur, Apocalypſ. 7. 14. 20. &c. Hæc recitaui vt ostenderem, nos non tantum probare veros honores Sanctorum, sed ex firmis & solidis Scripturæ fundamentis eos defendere.

Sub titulo venerationis Sanctorum quid occultent Pontificij.

Porro, sub hoc axiomate, quod Scriptura tradit, memoriam Sanctorum grata celebratione esse venerandam, Pontificij omnes suas superstitiones occultare conantur: Volunt enim consequens esse: Si Sancti sunt venerandi: Ergo sunt inuocãdi, adorandi. Ergo suffragia, patrocinia, merita, protectiones, auxilia Sanctorum sunt imploranda. Quasi Scriptura tantum genus traderet (Sanctos esse honorandos) nobis vero liberum relinqueret excogitare qualescunque cultus, & quasi omnia quęcunque sint, & quomodocunque fiant, modo fingantur in honorem Sanctorum fieri, Deo placeant, etiamsi honor soli Deo debitus ad Sanctos transferatur. Sed Scriptura non tantum tradit, memoriam iustorum esse in benedictione, sed ostendit etiam, in honorandis Sanctis sæpe & facile peccari, & a regula pietatis aberrari. Christus enim, Matth. 23. reprehendit Pharisæos, qui sepulchra Prophetarum ædificabant, & monumenta iustorum ornabant, cum ipsi interea gladiatorio animo persecutioni Euangelij inhiarent. Iudæos etiam reprehendit, Ioann. 8. qui Abrahami memoriam honorifice celebrabant: Fidem vero & opera eius non imitabantur, sed contraria designabant. Ioan. Apoc. 19. Cum Angelum suum, quo reuelante, tam multa abdita mysteria cognouisset, iudicaret honorandum esse, in excessu peccat. Nam ad adorationem Angeli delabitur, sed ab Angelo serio repellitur. Et tamen cap. 22. rursus ex loco de veneratione Angeli conatur consequentiam extruere, de cultu adorationis Angelo exhibendo. Quod ideo tam accurata repetitione de seipso Ioannes annotauit, vt in ipsis Sanctorum exemplis videamus, procliuem lapsum esse, ex veneratione Sanctorum ad idololatriam, nisi intra certos terminos a Scriptura præfixos, honor Sanctorum contineatur. Ita Cornelius in intentione non

Scriptura ostendit, in honore Sanctorum facile peccari posse.
Pharisæi.
Iudæi.
Ioan. Euangelista.
Cornelius.

mala coram Petro procidit, deferens ipsi adorationem, ideo quod augustius quid de ipso, quam de homine sentiret, quia Angelus visus fuerat Petrum sibi præferre, cum diceret: Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Sed Petrus illum honorem recusat, quia inquit, Et ego ipse homo sum, Act. 10. Et quod epistola Iudæ de altercatione Michaelis & Diaboli circa corpus Mosis scribit: Interpretes ita exponunt, quod sepulchrum Mosis, quod Deus volebat ignorari, Diabolus voluerit profere, vt ea occasione superstitiosus cultus mortui institueretur. Ita lib. Sapient. cap. 14. ostendit ex memorijs mortuorum honorifice conseruatis & celebratis, tandem originem sumpsisse idololatriam.

Epistola Iudæ.

Liber Sapientiæ.

Quid Scriptura de honoribus Sanctorum doceat.

Scriptura igitur primo tradit, memoriam Sanctorum debere in pretio esse. Secundo, ostendit etiam in honorandis Sanctis sæpe & facile peccari. Tertio, in probatis exemplis monstrat, qui sint veri Sanctorum honores, Deo grati, & ipsis sanctis accepti. Non enim quoslibet honores, etiam ex opinione venerationis fiant, Sanctis acceptos esse, Angelus, Apocal. 19. & 22. Petrus, Act. 10. & Paulus Act. 14. ostendunt. Et Moysen, cuius memoriam Iudæi honorifice celebrabant, cum doctrinam eius non sequerentur, Christus dicit accusaturum Iudæos, Ioann. 5. Quia igitur Scriptura ideo vocatur Canonica, quia debet norma & regula esse fidei & operum in Ecclesia: Nõ ergo melius, rectius ac tutius, quam ex Scriptura sacra peti potest aut debet, quæ sit vera & pia ratio honorandi Sanctos. Et qui secundum Scripturæ exemplum Sanctos honorat seu veneratur, is reprehendi nec debet, nec potest, sed læta conscientia certus est, Deo id, quod facit, probari. Et ipsæ Sanctorum animæ absque dubio aliud nec cupiunt, nec optant, nec gratum seu acceptum habere possunt, quam si id a nobis fiat, quod voluntati Dei, quæ in verbo ipsius est patefacta, conforme est. In Ecclesia enim non debemus facere, quod nobis rectum videtur, sed quod Dominus noster præscribit, Deut. 12. De electitijs enim cultibus dicit: Quis hæc requisiuit de manibus vestris? Sit igitur verbũ Dei in hac etiam quæstione de veneratione Sanctorum lucerna pedibus nostris, & lumen semitis nostris.

Scriptura cur Canonica dicta.

Honos verus Sanctorum iuxta Scripturam.

Reducit autem Apologia Confessionis nostræ, Scripturæ sententiam de honoribus Sanctorum ad tria hæc capita. I. Vt Deus in Sanctis celebretur. II. Vt dona ipsorum amplificentur, & Sancti ipsi laudentur, qui donis illis fideliter vsi sunt. III. Vt virtutes ipsorum ad imitationem proponantur. In hisce vero capitibus Scriptura semper hoc fundamentum ponit, quod veras Sanctorum historias recitat, & inde capita hæc celebrationis ipsorum deducit. Extant autem de capitibus illis illustria in Scriptura exempla. Vt de primo: Quod Deus in Sanctis sit celebrandus: Paulus, Galat. 1. recitata conuersionis & vocationis suæ historia, addit hoc elogium: Et glorificabant in me Deum. Veræ enim celebrationis Sanctorum debent esse commonefactiones, vt Ecclesia in Sanctis agnoscat, & consideret exempla præsentiæ, gratiæ, bonitatis, sapientiæ, veritatis, & potentiæ Dei, vtque propterea vera gratiarum actione Deum celebret, qui tam illustria præsentiæ suæ testimonia in Sanctis proponit, qui que varia dona inter filios hominum distribuit, instruens alios alijs, & mirabiliter eos gubernans ac defendens, vt doctrina, confessione, scriptis miraculis, martyrio, constantia, præclaris factis, & aliarum virtutum exemplis, reliquis præluceat. Omnibus etiam aliquo modo notum esse debet, quomodo & quibus testimonijs Deus Ecclesiam omnibus temporibus colligat, seruet, & gubernet, vt Deo gratiæ agantur, quod se patefecit, quod Ecclesiã colligit & seruat, quod mittit doctores, & alios peculiaribus donis instructos, in quibus testimonia de se ostẽdit. Matt. 5. Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra, vt homines videntes bona vestra opera,

Exempla Scripturæ de honoribus Sanctorum.

glorificent

glorificent Deum. Philip 2. In medio nationis prauę lucetis, tanquam luminaria in mundo, verbum vitæ præferentes. Ephes. 4. Sedens ad dexteram Patris, dat dona hominibus, aliis alia, ad ædificationem corporis Christi. 1. Corinth. 12. Diuisiones donorū sunt, sed idem est Deus, efficiens omnia in omnibus, vnicuiq; vero datur manifestatio spiritus ad id, quod expedit. Psalm. 105. Narrate omnia mirabilia eius. Psal. 68. Mirabilis Deus in sanctis suis. Gal. 2. Cognouerunt gratiam mihi datam, quod ille, qui efficax fuit in Petro ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuit & in me erga Gentes. 2. Corinth. 13. An experimentum quæritis in me loquētis Christi; Esa. 49. Posuit os meum, quasi gladium acutum, & in vmbra manus suæ protexit me. Act. 9. Organum electum est mihi, vt portet nomen meum coram gentibus, & filijs Israel, ego enim ostendam illi, quanta oporteat ipsum pro nomine meo pati. Actor 26. Constituo te ministrum, eripiens te à populo & Gentibus. Ierem. 1. Noli dicere, quia puer sum, quia ad omnia, ad quæ te mittam, ibis. Ne timeas à facie eorum, quia tecum sum, vt eruam te a facie eorum, dicit Dominus. 1. Corinthiorum, decimoquinto, Non sum dignus vocari Apostolus; gratia autem Dei sum id, quod sum. Abundantius omnibus laboraui, non ego tamen, sed gratia, quæ mihi adest. Psalm. 8. Quid est homo quod memor es eius: minuis eum, mox gloria & honore coronas eum. 1. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea, virtus enim mea infirmitate perficitur. Et Maria in sua Doxologia ex professo & pulcherrime hoc caput describit: Magnificat anima mea Dominum, quia respexit ad miseriam seu paupertatem ancillæ suæ. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius, & misericordia eius à progenie in progeniem, timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos cogitatione cordis sui. Deposuit potētes de sede, & exaltauit humiles. Esuriētes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerū suū, recordatus misericordię suæ. Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini eius in secula.

Lapsus sanctorum, & eorum pœnitentia. Ita in lapsibus Sanctorum, & in pœnitentia eorum, proponitur gratia Dei conspicienda in infirmitatibus, Galat. 1. 1. Timoth. 1. Matth. 26. Psal. 51. In pœnis ostendit, quod iniquitates in Virga visitet, misericordiam autem non auferat, Psalm 89. Quodque corripiat suos, ne cum mundo damnentur, 1. Corint. 11. *Pœna sanctorum.* *Afflictiones Sanctorum.* In afflictionibus, persecutionibus, mitigationibus, liberationibus, in exercitijs fidei, spei, charitatis, patientiæ, perseuerantiæ, consolationis Sanctorum, conspicienda proponitur præsentia, sapientia, veritas, potentia, & gratia Dei: Dominus mortificat & viuificat 1. Reg. 1. Cum ipso sum in tribulatione, Psalm. 91. Fidelis Deus, qui dat exitum, 1. Corinth. 10. Ducit velut ouem Ioseph, Psalm. 80. Psalm. 105. & 106. Act. 7. Ebr. 11. Dauid, Psal. 115. breui sententia hæc complectitur: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, propter misericordiam tuam & veritatem tuam, ne dicant Gentes, vbi est Deus eorum? Huc pertinet etiam, quod Deus sanctos suos a miserijs huius vitæ liberatos, iam stolis albis decoratos secum habet, expectantes plenam glorificationem, Apoc. 4. 6. 7. & 12. Lazarus, qui in vita sua accepit mala, iam solatio fruitur, Luc. 16. Cursum consummaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi Dominus in illo die non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius, 2. Timo. 4. Preciosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius, & sanguis ipsorum, Psal. 72. & 116. Custodit omnia ossa eorum, Psal. 34.

De donis Sanctorum. Secundo, Scriptura dona Dei Sanctis collata magnificat & celebrat, ipsos etiam Sāctos laudat, qui donis illis fideliter vsi sunt. Ita Zacharias, Luc. 1. Christus Matth. 11. Baptistam celebrant, Elizabeth Mariam, Luc. 1.

Paulus, 1. Corinth 15. Gratia eius in me vacua non fuit, sed abundaui. Mat. 25. Euge serue bone & fidelis, in paucis fidelis fuisti, super multa cõstituam te, intra in gaudiũ Domini tui. Ebr. 3. Moses fidelis fuit in domo Domini. Apocal. 12. Non dilexerunt animas suas vsque ad mortem. Huc pertinent elogia Sanctorum, Actor. 7. Ebr. 11. & 12. Psalm. 105. 1. Corinth. 12.

De imitatione virtutum Sanctorum.

Tertio, Gloriam Sanctorum esse, si doctrinam, fidem, spem, charitatem, patientiam, & reliquas virtutes, ipsorum imitemur, Paulus expresse dicit, Philip. 2. Sitis irreprehensibiles in medio nationis prauæ, inter quos lucete tanquam luminaria in mundo, ad gloriam meam in die Christi, 1. Thessalon. 2. Vos estis gloria nostra, & corona gloriationis nostræ. In veneratione igitur Sanctorum finis esse debet, ita celebrare virtutes Sanctorum, vt sint exempla, ad imitationem & confirmationem proposita. Hoc enim modo conuertuntur corda patrum ad filios, & increduli ad prudentiam iustorum, Luc. 1. Ita Scriptura recitat veras Sanctorum historias de doctrina & confessione eorum, vt fides nostra in agnitione & confessione veræ doctrinæ, exemplis ipsorum, quæ verbo Dei consentanea sunt, confirmetur. Hoc modo & in hunc finem Stephanus Act. 7. Sanctorum historias prædicat. Paulus, Roman. 4. Christus, Ioan. 8. Abrahamum, Petrus, 1. Pet. 1. & 2. Pet. 1. Prophetas celebrat. Et Hebr. 11. Ob fidei confirmationem, prolixus ille Sanctorum catalogus ex veris ipsorum historijs contexitur, sicut scriptum est cap. 13. Quorum intuentes exitum conuersationis, imitemini fidem. Ita fiducia misericordię Dei erigitur & confirmatur in nobis, quando audimus Dauidi adulterium, Petro negationem condonari, Psalm. 51. & 1. Timoth. 1. ad exemplum ijs, qui credituri essent in Christum. Eadem ratione Scriptura reliquas virtutes Sanctorum celebrat, vt obedientiam ipsorum erga mandata Dei, quæ elucet in exercitijs pœnitẽtiæ, fidei, spei, charitatis, patiẽtiæ, & reliquarum virtutum, conemur imitatione exprimere, & vestigia ipsorum sequi. Roman. 4. Qui sectantur vestigia Abrahæ. Philip. 3. 1. Thessalon. 1. Imitatores nostri sitis, & obseruate eos, qui ita ambulant, sicut nos habetis pro exemplari. Roman. 15. In nostram doctrinam præscripta sunt, vt per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus. Ebr. 6. Ne sitis segnes, sed imitatores eorum, qui per fidem & patientiam, hæreditatem accipiunt promissionum: ad Ebræos 12. Cum tantam copiam testium habeamus, per patientiam curramus in proposito nobis certamine. 2. Timoth. 3. Tu assectatus es doctrinam meam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persequutiones, afflictiones. 1. Timoth. quarto, Esto typus fidelium, in verbo, in conuersatione, in dilectione, in spiritu, in fide, in castitate. 3. Regum 19. Non sum melior patribus meis. Psalm. 22. Patres nostri clamauerunt ad Deum, & exaudiuit eos. Huc pertinent integri psalmi, 105. & 106. Et totum caput ad Ebr. 11. Gloria etiam beatorum, in qua nunc sunt, ideo celebratur, vt nos in hac peregrinatione difficillima, suspiremus ad societatem & congregationẽ illorum, sicut Scriptura inquit: Collectus est ad populum suum, vt eo contendamus, & cursum nostrum dirigamus, & hac meditatione nos in hac lacrymarum valle confirmemus & consolemur.

Doctrina & confessio Sanctorum.

Exempla obedientiæ Sanctorum erga mandata Dei.

Gloria & beatitudo Sãctorum.

Discrimen imitationis Sanctorum, quo ad virtutes communes, &

In hac vero imitatione discrimen est inter virtutes communes, sicut Paulus vocat fidem communem, Tit. 1. & inter dona singularia ac vocationes peculiares, Paulus etiã in hoc genere tradit regulam imitationis, 1. Corinth. 11. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ne scilicet ea Sanctorum opera imitemur, quæ nõ habent verbum & mandatum Dei. Nam ipsa Scriptura ideo ad præmonitionem nõ tantum virtutes, verum

etiam lapsus & nœuos Sanctorum describit vt ostendat prudentia in accommodandis exemplis opus esse. Ita Paulus Pharisaismũ suum describit, Actor. 26. Galat. 1. Philip. 3. Petri etiam næuum in vsu doctrinæ de adiaphoris notat, Gal. 2. Et Ioannes suam hallucinationẽ in cultu Angelorum ipse bis repetit, Apocalyp. 19. & 22. Cultus etiam electitij, etsi non mala intentione instituti, ideo in Scriptura taxantur, Iudic. 17. Exod. 32. Et Sanctorum lapsus ideo describuntur, vt in imitandis Sanctorum factis, norma sit verbum Dei, 2. Regum 12. Matt. 26. In imitatione etiam habendam esse rationem vocationis, Christus ostendit, Ioann. 18. Si regnum meum esset mundanum, ministri mei pugnarent, Lucæ 22. Vos autem non sic, Matth. 26. Qui gladiũ acceperit, &c. Hoc modo & hac ratione, Scriptura Canonica Sanctorum honores tractat. Quomodo enim vera primitiua Ecclesiæ antiquitas, Sanctos pie honorarit, postea in historia annotabimus. Syracides certe in prolixa sua panegyri, eadem & non alia capita sequitur, sicut ea describit, capit. 44. Laudemus viros præstantes, maiores nostros. Multam gloriam per hos Dominus fecit magnificentia sua, sapientia, consilio, potentia, celebres fuerunt. Viri benefici seu benemeriti, nomen & gloriam adepti sunt, prædicantur & celebrãtur à populis, corpora ipsorum honorifice sepulta sunt. Henoch exemplũ est pœnitentiæ nationibus, &c. Vulgata quidem translatio Syracidis alicubi oblique transformata est ad Pontificios cultus: Vt cum cap. 49. dicit. Ossa Ioseph. visitata esse, & post mortem prophetasse. Sed Græcus textus habet ἐπισκέπησαν, conseruata sunt, quod cum historia congruit, Genes. 50. De oraculis vero ossium Iosephi mortui, nec historia Mosis, nec Græcus Syracides quicquam habent. In ca. 50. Vulgata translatio ita loquitur, quasi Onias post mortem oret pro populo ad confirmandum somnium, 2 Mac. 15. Sed Græcus textus diserte ita loquitur, quod sit quasi inuitatorium, vt viuentes benedicant & orent Dominum.

dona singularia.

Syracidis deprauatio.

Talis Sanctorum veneratio, in Ecclesijs nostris exemplo Scripturæ probatur & seruatur. Proponuntur enim veræ historiæ, & ex illis ea capita, quæ iam recitauimus, populo inculcantur. Falsum igitur est, quod Pontificij dictitant, nos docere contemptionem & despicientiam Sanctorum, quasi memoria ipsorum nulla celebratione sit cohonestanda, cum illam celebrationem Sanctorum, quæ vnica, vera, Deo placẽs & Sanctis honorifica est, sicut scilicet in Scriptura Canonica tradita est, studiose obseruemus. De Pontificia vero Ecclesia conquerimur, ꝙ veros illos Sanctorum honores, de quibus Scriptura loquitur, nec seruant, nec curãt, nec requirunt, sed eos obscurant, peruertunt & tollunt. Pro veris enim Sanctorum historijs, impudentes fabulas de Sanctis spargũt, de tali fide, & de talibus operibus, quæ non tantum non habent testimonia in verbo Dei, sed plerunque cum eo ex diametro pugnant.

Veneratio Sanctorum in Ecclesijs Augustanæ confessionis.

Pontificij Sanctos vero suo honore spoliant.

Tempore Gelasij, sicut notat Gratianus dist. 15. tales Legendæ de Sanctis, secundũ antiquorum auctoritatem, singulari cautela in Ecclesia Romana non legebantur, quia vel ab infidelibus, vel ab hæreticis, vel ab incertis auctoribus ita conscriptæ iudicabãtur, vt veræ fidei potius subsannatio, quã confirmatio essent. Nunc vero tales fabulæ, Luciani narrationibus impudentiores, quasi columen sunt familiæ Pontificiæ. Cumque aureæ quondam Lombardicæ historiæ fabellæ, toti iam mundo fœteant, nouo artificio sub prætextu, quasi veterum & Græcorum auctorum, à Lippomanno & Surio, eadem fabula, quam antea propter actores, sicut Terentius de sua quadam fabula inquit, explosam putant, rursus in theatrum adfertur.

Legenda sanctorum apocrypha.

Lombardica historia.

Nota est Vergerij historia, qui, cum in Tridentina Synodo, Georgii legendam, quam Gelasius distinct. 15. diserte auctoribus hæreticis tribuit,

Discrimen & pericu-

Vergerij propter legenda Gregorij.

Pontificij multos venerantur pro Sanctis, qui nunquam fuerunt in rerũ natura, aut in gehenna sunt.

sibi non per omnia probari ostenderet, in discrimē dignitatis, imo vitæ & capitis adductus fuit. Multos etiã Pontificij Sanctos venerantur, qui nunquam vel vixerunt, vel in rerum natura fuerunt, vt Georgium, Christophorum, Catharinam. Vsitatum fuit in ipso etiã Paparũ dictũ: Multorum reliquias coli in terris, quorum animæ ardeant in inferno. Et digni sunt Pontificij omnium bonorum odio, vel hanc vnicam ob causam, quod historias de vita & obitu martyrum, quas verę doctrinę & cōsolationis plenissimas fuisse, nō est dubiũ, tam fœde & impudenter fabulis suis deprauarunt. Cyprianus scribit: Ecclesiã certos notarios adiunxisse martyribus, vt acta eorum fideliter annotarēt, ad laudē Dei, & instructionē fidelium. Eo magis vero dolendum est, pro auro illo, non carbones, sed fimos & stercora superstitiosissimarum fabularum, à Pontificijs supposita esse.

Pontificij Sanctis tribuunt honores repugnātes scripturæ.

Non tantum autem illos honores, de quib. scriptura loquitur, Pontificij Sanctis non deferunt, sed sine scriptura, & contra scripturam, imo prorsus Ethnico, donarijs, sacrificijs seu oblationibus, nuncupatione votorum, peregrinationibus, templis, altaribus, ferijs, ieiunijs, inuocatione & adoratione, fiducia & spe auxilij, ob merita ipsorum, Sanctis cultũ exhibent, & exhiberi volunt. Et hæc sciat Lector intelligenda esse, quando Pontificij de veneratione Sanctorum loquuntur, sicut mox ostendemus. Ita ergo illud, quod de venerandis seu honorandis Sanctis specie aliqua ab astutioribus Pontificijs disputatur, vt Ecclesias nostras calumnijs prægrauent, & lectores a cōsideratione pudendæ idolomaniæ, quæ regnat in Ecclesia Pontificia, abducant, plane & perspicue ex scripturæ fundamentis explicatum est.

Ecclesia nostra non docent, Sanctos una cum corporib. extinctos esse.

Ad alteram etiam calumniam expedita responsio est. Confessio enim nostra nequaquam dicit, animas Sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, vel extinctas esse vna cum corpore, vel sine sensu & intellectu, hoc est, sine vita dormire. Nam scriptura de anima à corpore separata ita docet, Matt. 10. Corpus occidunt, animam vero non possunt occidere. Eccle. 12. Puluis redit in terram, vnde erat: spiritus vero redit ad Deum, qui dedit illum. Ioan. 5. A morte trãsit in vitam. Phil. 1. Cupio emigrare, & esse cum Christo. 2. Cor. 5. Probamus magis peregre abesse a corpore, & præsentes adesse apud Dominum. Luc. 23. Hodie mecum eris in Paradiso. Luc. 16. Anima Lazari separata a corpore, solatio fruitur in sinu Abrahæ. Et vita animarum beatarum, quę a corpore separatę sunt, qualis sit, multis in locis in Apocalypsi describitur, præcipue cap. 4. 5. 6. 7. 15. &c. Ex colloquio etiam Mosis & Eliæ cum Christo, non obscure hoc colligitur. Fuit nostris temporib. quidam Matthias Deuuayus Vngarus, qui sparsit opinionem, animas piorum post separationem à corpore, vsque ad resurrectionem carnis dormire sine sensu & intellectu. Hoc paradoxon arripuerunt Anabaptistæ, sed opinio ista publice reprobata est a nostris, & Apologia Confessionis Augustanę concedit: Sanctos in cœlis in genere orare pro Ecclesia. Credimus igitur & confitemur, corpora piorum defunctorum dormire in puluere, in spe resurrectionis: Animas vero esse & viuere apud Christum.

Matthias Deuuayus Vngarus.

Cur Sancti mortui appellantur.

An in hac vita aliquis sanctus appellandus.

Sancti viui. Sancti mortui.

Quod vero vsitate vocantur mortui, illud fit ad ostendendũ discrimen inter Sanctos, qui in hac vita adhuc nobiscum commorantur, & inter eos qui ex hac vita discesserunt. Falsum enim est, & repugnat vniuersæ scripturæ, quod Pontificij disputãt: Nullum piorum, dum in hac vita est, sanctum appellandum; Ioan. 17. Rom. 1. 8. 15. 16. & in locis innumeris. Canonizatio Romanensis, pars est idolomaniæ & nundinationis Babylonicæ. Viui igitur sancti vocantur, qui adhuc in his terris in carne viuunt. Qui vero hinc emigrarunt, vocantur mortui, licet animæ vitam viuant meliorem. Ita enim scriptura loquitur, Roman. 14. Siue viuimus, siue mori-

mur,

mur, Domini sumus. In hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, vt viuis & mortuis dominetur. Apoc. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. 1. Thessal. 4. Mortui in Christo resurgent primum. Et Christum in Symbolo confitemur mortuum fuisse, prius quam per resurrectionem reuixit. Confitemur etiam Christum iudicaturum viuos & mortuos, hoc est, & eos, quos extrema illa dies adhuc in carne viuentes deprehendet, & eos, qui ante extremum illum diem, ex hac mortali vita discesserunt, quos Symbolum mortuos appellat.

Et ipsi Patres Sanctos, qui hinc discesserunt, appellant mortuos. Augustinus de Ciuit. Dei, lib. 22. cap 10. Nos martyribus nostris memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus. Idem de vera religione, cap. 55. Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum, quia si pie vixerunt, non quærunt tales honores. Et de cura pro mortuis, capite quarto: Martyres vocat mortuos. Chrysostomus etiam Petrum & Paulum vocat mortuos, Homil. 66 ad Antiochenos. Mera igitur calumnia est, quam Pontificij ex vocabulo mortuorum struunt. Quod si quis eo sensu Sanctos appellaret mortuos, sicut Iulianus apud Cyrillum libro sexto & decimo, is merito damnaretur. Veteres enim dies obitus Sanctorum, pulchre vocarũt natales, siue natalitia ipsorum, quod tunc ingrediantur vitam meliorem, quæ vere vita est. Et cœlestis patria vere vocatur Regio viuorum. Christus etiam Ioan. cap. 11. de Lazaro inquit: Non est mortuus, sed dormit. Item, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet.

Patres sanctos vocant mortuos. Augustin. Chrysostom. Natales seu natalitia Sanctorum.

Tertio: Neq; hic est status controuersiæ, quando de inuocatione Sanctorum disputatur, quasi sentiamus, animas Sanctorum apud Christum adeo esse securas, vel gaudio & gloria quasi ebrias, vt vel non cogitent, quod Filius Dei in terris semper vsq; ad finem mundi, sibi colligat Ecclesiam, vel nõ sciant, aut certe non curent, quod Ecclesia sub vexillo crucis in terris militans, varijs afflictionibus & persecutionibus exposita & subiecta sit, vel vt à Christo, apud quem præsentes sunt, nihil boni vel cupiãt vel optent, vel petant Ecclesiæ, quam sciunt in terris sub cruce laborare. Quia enim beati in patria nobiscum vnius & eiusdem corporis membra sunt, cuius caput Christus est, & quia charitas non excidit, & sancti apud Christum viuunt, ac sciunt Deum prouidisse, vt sine nobis non consummentur, Ebr. 11. Sed expectãdum, donec compleantur conserui & fratres eorum in terra, Apocalyp. 6. Piæ & bonæ sunt cogitationes, beatos in cœlo, licet particulares circumstantias singulorum hominum in terris versantium non videant, pro ipso tamen generali statu Ecclesiæ, quam in terris sub cruce militare sciunt, suo quodam modo, vt qui a ipsi experti sunt, quot & quantæ sint mortalis vitæ difficultates & miseriæ, solicitos esse, atq; ideo viuentibus, vtpote membris suis, bene velle, & à Christo, apud quem præsentes viuunt, optima quæque cupere & optare, vt à malo seruati & liberati, ad societatem cœlestis patriæ transferãtur. Et tales pias cogitationes nec improbamus, nec damnamus: Apologia enim Confessionis Augustanæ dicit, cõcedimus Sanctos in cœlis orare pro Ecclesia in genere. Saxonica confessio dicit ex colloquio Mosis & Eliæ cum Christo colligi, beatis in cœlo curæ esse Ecclesiam, & beatos orare pro Ecclesia. VVirtenbergensis confessio dicit, sicut Angeli soliciti sunt pro nobis, ita Sanctos in cœlis orare pro Ecclesia.

Sanctos pro Ecclesia militante esse solicitos. Apologia Augustanæ Confessionis. Confessio Saxonica. Confessio VVirtenbergensis.

Quia tamen in scriptura, quæ canonica est, nullum prorsus extat perspicuum, expressum & certum testimonium de Sanctis, qui ex hac vita discesserunt, orantibus in altero seculo pro Ecclesia militante, cum alias Apocalypsis Ioannis multa & varia de statu beatorũ in altera vita ostendat, vereri illud pro indubitato & necessario fidei articulo, nec debet, nec

Sanctos in cœlo pro Ecclesia militante orare, scriptura diserte non affirmat.

potest,

potest, sed sint & maneant cogitationes nec malæ, nec impiæ. Multo minus vero inuocatio Sanctorum, & quæ præterea de agnitione & exauditione particularium votorum, & de auxilijs affinguntur, inde sine Scriptura effingenda sunt. Sed hæc postea in refutatione argumentorum, & in historia inuocationis Sanctorum repetenda, & plenius explicanda erunt. Hoc loco tantum calumniæ, quibus pręcipuus & verus cõtrouersię huius status, à quibusdã occultatur, inuoluitur & trãsponitur, repellendæ fuerunt. Quando igitur de inuocatione Sanctorum disputatur, non est quæstio, an Sancti sint honorandi: nec quæstio est, an Spiritus Sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, apud Christum viuant, & Ecclesiæ in terris bene velint: Sed de inuocatione sanctorum, qualis in Ecclesia Pontificia vsitata est, controuersia est. De ea igitur, Quæ, Qualis, & Quanta sit, iam dicemus.

Quæ extra statum quæstionis disputantur.

DE INVOCATIONE SANCTORUM, *quomodo in Ecclesia Pontificia & doceatur & exerceatur.*

Crassas superstitiones & tetros abusus hærentes in inuocatione Sanctorum, quidam ex patronis regni Pontificij, conquisitis minus asperis pharmacis, conantur mitigare, & varijs coloribus pingere, vt vetus superstitio, gladio verbi Dei profligata, nouo iam velata fuco, Ecclesiæ rursus obtrudatur. Sciunt enim Rhetoricum, siue vt veteres locuti sunt, Sophisticum artificiũ esse τὰ σκληρὰ μαλθακῶς λέγειν. Quidam igitur contendunt, Sanctos non inuocari tanquã datores seu largitores beneficiorum, nec tanquam auxiliatores in necessitatibus, aut defensores in periculis, sed solummodo tanquam intercessores, vt apud Deum orent pro nobis, hoc est, vt non ad misericordiam, opem, & auxilium, sed tantũ ad orationes beatorũ in cœlo confugiamus (quod tamen pharmacum Tridentinum Concilium diserte reijcit) sicut in hac vita alter alterius orationibus se commendat, & petit aliorum precibus se iuuari, Roman. 15. Et hoc modo honorem & officium mediatoris Christo non derogari, nec in Sanctos transferri contendunt. Inuocationem enim Sanctorum nihil aliud esse, quam compellationem, sicut quando Paulus viuos, vel coram verbis, vel absentes per literas compellat, vt sui in orationibus memores sint. Vicelius etiam luce veritatis eo adigitur, vt dicat Sanctos non inuocandos, cum inuocatio soli Deo debeatur, sed tantum compellandos, vt orent pro Ecclesia militante. Sunt qui rhetoricentur, inuocationem sanctorum nihil aliud esse, quam si quis orationem suam ad Deum in nomine Christi dirigens, in ipsa oratione hanc cogitationem & hoc votum admisceat, vt optet se & necessitatem suam includi, sicut orationibus fidelium in hac terra viuentium, quando siue nominatim pro quibusdam, siue in genere pro vniuersa Ecclesia interpellant: Ita etiã in desiderijs beatorum in cœlis, quibus Ecclesiæ in terris militanti bene volunt, se & necessitatem suam optet, includi, vt qui membrum & frater sit etiam beatorum in cœlis. Alij inuocationem Sanctorum Rhetorico schemate excusant & defendunt, quod tantum sit, vel commonefactio, statuens beatos in cœlo pro necessitatibus, quibus nõ ignorant Ecclesiam in his terris militantem subiectã esse, solicitos esse, & pro illis Christum, apud quẽ præsentes adsunt, in genere interpellare, vel sit desiderium, optans & celebrans beatos id facere, quod per se vltro faciunt. Dauidem enim tali figura suam confessionem & desiderium suum sæpe exprimere, vt Psalm. 148. Laudate Dominum omnes Angeli, Sol, Luna, Stellæ, Dracones, Abyssi, ignis, grando, nix, glacies, ventus, montes, colles,

Dissimiles Pontificiorum senten[tia] de inuocatione Sanctorum.

Inuocari ut intercessores.

Secunda. Vicelius.

Tertia.

Quarta.

arbores, bestiæ, serpētes, volucres, reges terræ & omnes populi, Principes & omnes iudices terræ, senes cum iunioribus, Ps. 103. Benedicite Domino omnes Angeli eius, exercitus & ministri eius. Bendicite Domino opera eius. Item, Timete Deum omnes Sancti eius: Diligite Dominū omnes Sancti eius. Et quod Daniel. 3. ex Græco, in cantico trium virorū in fornace Babylonica legitur: Spiritus & animæ iustorum, benedicite Domino: Laudate & superexaltate eum in secula.

Et huiusmodi ascititijs colorib. manifestissima scripturę dicta, quę inuocationi Sanctorum recte & vere opponi solent, mirifice eludunt. Quia vero tantum Sophisticæ, seu potius præstigiatrices incrustationes, palliationes & fucationes sunt, cum doctrina & exempla inuocationis Sanctorum in Ecclesia Pontificia, longe aliud non tam testentur, quam sonora voce clamitent, vtile est ex authenticis Pontificiorum scriptis ostendere: Primo doctrinam, quid & quomodo de inuocatione Sanctorum doceant. Deinde exempla, quomodo, propter quas causas, quo sensu. & qua fiducia Sanctos inuocent. Ita enim postea refutationes & explicationes planiores & faciliores erunt. Non autem omnium Monachorum sordes, qui audacissime, aut vt verius dicam, impudentissime de inuocatione Sanctorum nugati sunt, coaceruabimus (quanquam talis labor Ecclesiæ ad posteritatem non inutiliter impenderetur) exciperent enim forsan Pontificij, esse priuatas superstitiones, non publicam aut receptam Ecclesiæ suæ doctrinam. Sed ex publicis seu authēticis scriptis, vnde formam publicæ suæ doctrinæ petere solent, paucas quasdam sententias annotabimus.

Capita doctrinæ Papisticæ de inuocatione Sanctorum.

Longobardus igitur lib. 4 distinct. 45. ita concludit: Intercedunt ergo ad Deum pro nobis sancti, & merito: dum illorum merita suffragantur nobis, & affectu dum vota nostra cupiunt impleri: Oramus ergo vt intercedant pro nobis, id est, vt merita eorum nobis suffragentur, & vt ipsi velint bonum nostrum, quia eis volentibus, Deus vult & fiet. Hæc Magister.

Longobardus, intercedunt merito & affectu.

Alexander Alensis, Sententiariorum seu Scholasticorum primus & vetustissimus, dicit, Sanctos orandos esse propter tres causas.

Alexander Alensis de causis orādi Sanctos.

I. Propter nostram inopiam, quam habemus in merendo. vt vbi nostra non suppetunt merita patrocinentur aliena, vel, propter inopiā, quam habemus in contemplando, vt qui non possumus summam lucem respicere in se, saltem in sanctis aspicere valeamus, vel propter inopiā, quam habemus in amando, quia orationis effectus dependet ex deuotione & plerumque imperfectus homo magis sentit se affici circa Sanctos quam circa Deum.

Prima.

II. Orandos dicit Sanctos propter ipsorum gloriam, vt dum per eorum suffragia, quod petimus impetramus, ipsos magnificemus, & glorificando collaudemus.

Secunda.

III. Propter Dei reuerētiam, vt peccator, qui Deum offendit, quasi non audeat ipsum in propria persona adire, recurrat ad Sanctos, eorum patrocinia implorando. Idem inquit: Sanctos oramus vt mediatores, per quos impetramus. Hanc Alensis sententiam, ipsis ferme verbis reliqui Scholastici repetunt. Translata etiam est in Lombardicam historiam, & in Rationale diuinorum.

Tertia.

Bonauentura: dicendum, quod Sanctorum orationes multa nobis bona impetrant, sicut dicit Magister, merito & affectu, merito quidem præcedenti. Licit enim sufficienter iam remunerati sint pro suis meritis, & nunc non sint in statu merendi, tamen quia multa supererogarunt, tantum meritis suis locum adepti sunt, vt non solum sibi beatitudinem & gloriam meruerint, sed etiam alijs iam possint suffragari. Idem inquit:

Bonauentura.

Qui antea erat indignus, rogando Sanctos eorum patrocinio efficitur dignus.

[T]homas.

Thomas reddit hanc rationem inuocationis Sanctorum: Quia vltima reducuntur in Deum per media. Ideo mediantibus Sãctorum ſuffragijs, Dei beneficia in nos diffunduntur. Et nos beneficia Dei ſumimus meditantibus ſanctis, inde ſanctos conſtituimus interceſſores, & quaſi mediatores pro nobis, oratione vel expreſſa, vel interpretatiua, hoc eſt, quia merita ipſorum exiſtentia coram Deo, ſunt nobis ſuffragia. Idem diſputat non dicendum eſſe: Chriſte ora pro nobis, hoc eſt, nõ orandum eſſe, vt propter interceſſionem Chriſti exaudiamur, & quæ petimus, impetremus.

[T]homas pro[h]ibet orare: [C]hriſte pro [n]obis.

[G]abriel Bi[el].

Gabriel Biel ſuper Canonem pronuntiat, nos ordine inſtituto à Deo, debere ad auxilia Sanctorum confugere, vt ſaluemur eorum meritis & votis. Ibidem dicit: Patrem cœleſtem dimidium regni ſui dediſſe beatiſſimæ virgini cœlorum Reginæ: idq; in Eſther ſignificatum, cui Aſſuerus dimidium regni pollicetur. Ita patrem cœleſtem, cum habeat iuſtitiam & miſericordiam, iuſtitia ſibi retenta, miſericordiam exercendam virgini Matri conceſſiſſe. Hoc Bernhardinus in ſuo Mariali etiam repetit, & inde infert, à foro iuſtitiæ Dei appellandum eſſe, ad forum miſericordiæ matris eius.

[M]iſericor[di]am Mari[æ], iuſtitiam [D]eo tribuit.

[A]ntoninus.

Antoninus Archiepiſcopus Florentinus parte 3. Summæ, titu. 3. dicit: Diuina beneficia deſcendere in nos, mediantibus Angelis & animabus beatis, quia Deus bonitatem ſuam communicet inferioribus. Idem inquit: Lex Deitatis eſt infima ad ſuprema per media reducere. Quantum vero ad dona gratiæ, beati ſunt medij inter Deum & viatores. Et titulo 12. dicit: Sanctos per Canoniſationem a Papa proponi, vt exemplar fidei & vitæ ſanctæ, & ab omnibus adorandos, ac in neceſſitatibus inuocãdos. Idem parte 4. titulo 15. de Maria virgine inquit: Neceſſarium eſt, vt hi, ad quos cõuertit oculos ſuos, pro eis aduocans, iuſtificentur & ſaluentur. Ad obiectionem vero, 1. Ioan. 2. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, ita reſpondet: Chriſtus non ſolum aduocatus eſt, ſed & iudex cuncta diſcuſſurus, ita quod nihil inultum remanebit. Cum itaque vix iuſtus ante eum ſit ſecurus, quomodo peccator ad eum tanquã aduocatum accederet? Ideo Deus prouidit nobis de aduocata, quæ mitis & ſuauis eſt, in qua nihil inuenitur aſperum. Item, Maria ita aduocat & interpellat, vt Deum Patrem placet, & conuerſos ad gloriam inducat. Dulciſſimam illam ſententiam, Ebr. cap. 4. de Chriſto Pontifice noſtro: Accedamus ad thronum gratiæ, &c. ita deprauat Antoninus: Maria eſt thronus Chriſti, in qua quieuit. Ad eam igitur cum fiducia accedamus, vt conſequamur miſericordiam, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum. Citat autem & laudat Bernhardi ſententiam. Securum acceſſum habes ad Deum ô homo, vbi mater ſtat ante filium, filius ante patrem, Mater oſtendit filio pectus & vbera, filius patri latus & vulnera. Item ad mediatorem Chriſtũ opus eſt nobis alijs mediatoribus. Item, vſitatum illud, quod Maria vocatur plena gratia, & porta cœli, non ita exponit, quod Chriſtum ex cuius plenitudine gratiã accipimus, quiq; eſt via, veritas, & vita, genuerit, ſed inquit, ideo dicitur plena gratia, quia ſecũdum Albertum, eſt medium & cauſa gratiæ transfundendo eam in genus humanum. Et addit Mariam vere poſſe dicere illud Syrach. 24. In me omnis gratia vitæ & veritatis: In me omnis ſpes vitæ & virtutis, quod tamen dictum, Syrach. in ſua lingua non habet. Et totum illud caput de Sapientia Dei loquitur. Portam cœli dicit Mariam vocari, ideo, quia, quicquid vnquam gratiæ, de cœlis exiuit in mundum, hoc per Mariam exiuit, & quicquid in cœlum intrat, hoc per Mariam intrare

[M]aria ad[uo]cans pro [ho]minibus.

[M]aria plena [gra]tia.

[M]aria por[ta c]œli.

trare

strate necesse est. Sanctos etiam dicit Antoninus vocari portas cœli, ideo, quia per suffragia sua important nos in cœlum. Et de assumptione Mariæ dicit, Seraphin voluisse Mariam apud se retinere, sed ipsam de filio suo sedente ad dextram Patris, allegasse illud, Genes. 2. Non est bonum hominem esse solum: Addens, sum ei data in adiutorium, in redemptionem per compassionem, in glorificationem per intercessionem, vt cum minatus fuerit, subuertere terram, sicut in diluuio, ego appaream tanquam arcus, vt recordat' fœderis repropitietur, &c. Sicut publica pictura in templis suis confessionem huius doctrinæ ostentant, Christum scilicet minitari & proijcere iacula, homines vero confugere ad misericordiam Mariæ, quæ vt Mediatrix se interponat, & ostentatis filio vberibus, iacula eius pallio suo excipiat.

Sancti portæ cœli.

Hoc Bernhardinus in suo, quod publica auctoritate confirmatum est, Mariali, ita declarat. Maria fuit adiutrix nostræ redemptionis. Et est auxiliatrix nostræ iustificationis. Deus enim omnes gratias faciendas Mariæ cōmisit, quas ipsa fideliter distribuit. Omnes igitur in suis necessitatibus debent ad eā recurrere. Item est illuminatrix nostra, quos in fide, & virtute illuminat, cui nascenti Deus dixit: Dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. De ipsa dici potest. Lumen ad reuelationem Gentium, &c. Est aduocata nostra, causas nostras coram Deo agens intercessione, & sanctitatis merito. Si enim merita aliorum Sanctorum pro nobis apud Deum intercedunt, multo fortius merita illius, quæ plenitudinem obtinuit meritorum & gratiarum, poterunt nobis diuinam gratiam impetrare. Dicitur collum, sicut enim collum est medium inter caput & corpus, sic ipsa est Mediatrix inter Deum & nos. Et sicut à capite per collum in corpora descendunt omnia, ita à Christo per virginem in nos veniunt omnia dona. Ipsa enim nobis gratias Spirituales tribuit. In Christo n. est gratia tanquā in capite influente, in Maria sicut in collo transfundente. Nulla enim gratia venit in cœlo ad terram, nisi transeat per manus Mariæ. Nam gratiæ omnes intrant in Mariam, & ab illa nobis cōmunicantur. Est enim Mediatrix, saluationis, coniunctionis, iustificationis, recociliationis, intercessionis, communicationis, Hæc Bernhardinus. Huius generis possem plura & crassiora ex Monachorum Marialibus adscribere, sed quia solent excipere, ex priuatis priuatorum somnijs, non esse æstimandam publicam Ecclesiæ Pontificiæ doctrinam, volui ex publicis Scriptis, in quibus communis forma doctrinæ Pontificiæ, sicut tempore Scholasticorum tradita fuit, comprehenditur, pauca hæc annotare.

Mariale Bernhardini. *Maria auxiliatrix iustificationis.* *Illuminatrix.* *Aduocata.* *Collum.* *Mediatrix.*

Et illa adhuc hodie retinentur & defendūtur à Pontificiis. Sotus enim in Confessione Catholica dicit, Sanctos in cœlo esse coadiutores & cooperatores in opere salutis nostræ.

Sotus.

Colonienses in suo Antididagmate dicunt, Sanctos in cœlo, quasi patronos, opitulatione apud Deum ꝑ nobis intercedere, ita vt Deus patiatur se misericorditer reconciliari propter merita & intercessiones sanctorum, suaque dona nobis propter illos impertiat.

Colonienses.

Lindanus citat & probat illud ex imaginaria septima Synodo, Sancti in cœlis pro me apud Deum supplicant, quo per illorum mediationem propitius sit Deus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur.

Lindanus.

Saltzgerius dicit sanctos inuocandos esse, ad duo beneficia nobis impendenda, tum vt pro nobis apud Deum intercedant, tum vt siue visibiliter, siue inuisibiliter adiutorium nobis impendant.

Saltzgerius.

Ditenbergius dicit: Sanctos pro nobis intercedere, nil aliud est, quam quod nostram causam apud Deum agant, non tam nostra, quam sua merita & vota, pro obtinenda nostra salute, offerendo.

Ditenbergius.

Clichtoueus. Clichtoueus: Opera Sanctorum ita sunt accepta Deo, vt non solum ipsi vitam æternam inde consequantur, sed & vt opem eorum implorantibus, multa beneficia possint impetrare. Item sicut diuersæ sunt mãsiones in cœlis, ita alius Sanctorũ aliud habet, quod potest cõmunicare. Vt Petrus cõtra infidelitatem, Agnes pro castitate &c. Idem scribit: Mechtildi virgini factam reuelationem, cum soror quędam monasterij extrema vnctione inungeretur, & sacerdos Litaniam legeret, singulos Sanctorum ad nomina sua Christum flexis genibus orare.

Tridentinũ Concilium. Hæc omnia complectitur, comprobat & confirmat decretum Tridentinum. Statuit enim bonum & vtile esse, Sanctos suppliciter inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo per Christum, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugere. Et eos damnat, qui negant inuocationem Sanctorum, vt pro nobis etiam singulis orent. Licet enim verba Decreti ita modificata sint, vt videantur tantum intercessionem, nõ misericordiam, gratiam & donationem beneficiorum Sanctis tribuere, quia tamẽ distinguunt inter orationes, & inter opem & auxilium Sanctorũ, ipsos neruos inuocationis Sãctorum, sicut hactenus in Ecclesia Pontificia vsitata fuit, non obscure retineri volunt. Id quod Catechismus ex decreto Tridẽtini Concilij Pontificis iussu editus: nulla circuitione vsus, clarius & expressius ostendit. Inquit enim: Christiani dicuntur Angelos adorare, nõ tamen veneratione diuina: Et addit Iacobum inuocasse Angelos, petijsse enim ab Angelo benedictionem, Genes. 32. Et 48. Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis. De Sanctis inquit: Eam ob causam inuocandi sunt, quod pro salute hominum preces assidue faciũt, multaque eorum merito & gratia, in nos Deus confert beneficia, Rogati peccatorum veniam nobis impetrant, & conciliant nobis Dei gratiam. Item, ad Sanctorum gratiam confugere licet, & subsidijs eorum vti. Patrocinium enim nostri suscipiunt, &c. Et hoc loco obseruet Lector, quod Polonica Synodus Petricouiensis, conata fuit inuocationem Sanctorum aliquantulum mitigare. Dicit enim cap. 18. A Sanctis nõ misericordiam, sed intercessionem tantum postulari, sicut ab alijs in seculo degẽtibus. Romanus vero Catechismus hoc ipsum pharmacum respuit & reijcit, & ad gratiam Sanctorum confugiendum esse docet.

Catechis. Romanus.

Petricouiensis Synodus in Polonia.

Qualis igitur inuocatio Sãctorum fuerit, & adhuc retineatur & defendatur in Ecclesia Pontificia ex Scriptis ipsorũ διδακτικοῖς publicis ostendimus. Clarius autem in ipsa cõmuni & publica praxi inuocationis Sanctorum, quæ publica auctoritate confirmata, recepta & vsitata est in Pontificia Ecclesia, id ipsum conspici potest.

Legenda specula exemplorum. Et quidem ex legendis, atque in speculis exemplorum, innumera & superstitiosissima possent commemorari. Posset etiam ex recenti memoria & ex publicis scriptis ostendi, quod sub Papatu, singulæ regiones, singulæ ciuitates, singulæ familiæ, singulæ domus singuli homines, singuli status, artes, morbi, &c. peculiarem sanctum, tutelarem & auxiliatorem habuerint & coluerint altaribus, missis, imaginibus, candelis, ieiunijs, ferijs, votis, peregrinationibus, inuocationibus, imo recitationibus Dominicæ orationis.

Tutelares Sancti singulorum in Papatu.

Germaniæ enim attributus fuit patronus S. Martinus & Georgius Cataphractus: Romanis Petrus & Paulus: Hispanis Iacobus: Gallis Michael & Dionysius: Heluetijs virgo Maria, ea quæ in nigricante sylua Eremitarum locum habet: Vngaris præter Ludouicum, illa Maria, quæ Aquisgrani sedem habet: Polonis Stanislaus: Moscouitis Nicolaus: Borussis Albertus, &c.

Ciuitates etiam Sancti inter se sortiti fuerunt, Mediolanum cessit Ambrosio: Colonia Agryppina tribus Magis: Augusta Hulderico: Brunsuiga

Auctori: aliæ Quintino, Valentino, Quirino, Vrso, Osualdo, Gangolffo: & infinitum esset singula enumerare. Rectissime enim ad istam Pontificiorum superstitionem accõmodari potest, quod Prudentius Gentibus obijcit, lib. 2. contra Symmachum.

Quanquam cur Gentum Roma mihi fingitur vnum?
Cum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
Assignare suos genios, perque omnia membra
Vrbis, perque locos, geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus vllus ab vmbra. &c.

Ita à nautis inuocabatur Nicolaus & Christophorus. Et ad auertendam grãdinem, ac alias noxias tempestates à segetibus, inuocabatur Ioannes & Paulus. Contra incendia ignis, Agatha & Florianus inuocabantur. Vitium tutela commendabatur Vrbano. Contra rubiginem Iodocus. Contra brucos inuocabatur Magnus.

Anserum cura Gallo, Ouium VVendelino, Equorum Eulogio, Boum Pelagio, Porcorum Antonio tribuebatur.

Studiosi Gregorium & Catharinam colebant. Pictores Lucam. Medici Cosmam & Damianum. Iureconsulti Iunonem. Equites Georgium. Fabri Eulogium. Sutores Crispinum. Sartores Gutmannum. Figuli Goarum. Venatores Eustachium. Meretrices Afram & Magdalenam.

Contra pestem inuocabatur Sebastianus & Rochus. Contra febrem Petronella. Contra venenum Ioannes Euangelista & Benedictus Abbas. Contra dẽtium dolores Apollonia. Contra oculorum vitia Otilia. Contra morbos pudendorum Apollinaris. Contra calculum Liberius. Cõtra ignem sacrum Antonius. Contracti inuocabant VVolffgangum. Dæmoniaci Romanum. Epileptici Valentinum. Captiui Leonhardum. Puerperæ Margaritham. Pro restitutione rerum amissarum inuocabatur Vincentius. S. Felicitas donabat liberos masculos. Anna diuitias. Barbara pręstabat, ne quis sine Sacramento moreretur.

Et quis singula, quæ innumera & infinita sunt enumeret? Vtile tamen esset, in singulis nationibus, prouincijs, vrbibus, oppidis & pagis, in perpetuam Pontificiæ superstitionis memoriam, tali cõsignata ad posteritatem extare.

Sed quia ex Pontificiis quidam excipiunt, se non approbare vel defendere vulgi aut singulorum errores, superstitiones & abusus: Et Decretum Tridentinum addit hanc clausulam (Omnis superstitio in Sanctorũ inuocatione tollatur.) Quæ vero sint superstitiones in inuocatione sanctorum, nõ explicat: Si enim omnes superstitiones, id est, omnia ea, quę sine mandato & exemplo Scripturæ in inuocatione Sanctorum fiunt, tollenda essent, nihil in toto illo cultu, sicut apud Pontificios frequentatur, reliqui maneret. Generalem itaq; hanc clausulam, sine explicatione addiderunt, vt spem aliquam emendationis, sub generalitatibus nihil significantibus, ostentarẽt, & interim nihilominus ipsos neruos superstitionis retinerent, vel vt haberent καταφύγιον, si exemplis crassissimarum superstitionum vrgerentur.

Non igitur ex priuatis quorumcunq; preculis, sed ex ijs, quæ publice in Ecclesiijs ipsorum leguntur, & magnis boatibus proclamantur, quæque publica Pontificum auctoritate confirmata sunt, exempla colligemus, qualis sit inuocatio Sanctorum in Ecclesia Pontificia, de qua controuersia est.

Et sane horret animus talia repetere, recitare seu describere. Sed quia conductitij Pontificiorum rhetores illa dissimulant, & magna confidentia sæpe negare audent: Et nostris, qui in captiuitate ista Babylonica, quæ

in Apocalypsi describitur, nõ fuerunt vel actores, vel spectatores, non satis nota sunt exempla horrendæ idolomaniæ; deuorabo sane tædium & molestiam istius laboris, & ex Sequentijs (vt vocant) Hymnis, Breuiariis & Orarijs, communi vsu receptis, & publica auctoritate in Pontificia Ecclesia confirmatis, exempla inuocationis Sanctorum colligam, vt iuxta Prophetæ dictum: Gentibus turpitudo, & regnis ignominia Pontificiæ superstitionis palam ostendatur, vtque nostri imaginem Pontificiæ idolomaniæ tanquã in σώπτρῳ in conspectu sibi proponere possint, ne patroni Pontificiæ turpitudinis, vt dissimulando vel negando ea, quæ publica & notoria sunt, elabi conentur: Sed vt status huius controuersiæ de inuocatione Sanctorum, clarissime depingi, & argumenta rectius explicari possint.

Illud vero libenter fateor, in Sequentijs, Hymnis & collectis, multas veras & pias sententias, eleganti & erudita breuitate comprehensas contineri, quas merito amamus, retinemus & vsurpamus. Dolendum vero est, multa admixta esse, quæ verbo Dei non sunt consentanea, sed manifestam superstitionem redolent. Ex illis igitur ea, quæ ad inuocationem Sanctorum, qualis in Ecclesia Pontificia publice vsitata & recepta est, pertinent, annotauimus.

EX CVRSV HORARVM BEATÆ MARIÆ virginis, secundum ordinarium Ecclesiæ Hildensemensis.

Gaude Maria virgo, cunctas hæreses sola interemisti in vniuerso mundo.

Dignare me laudare te virgo sacrata. Da mihi virtutem contra hostes tuos.

Precibus & meritis sanctissimæ Dei genitricis virginis Mariæ, & omnium Sanctorum saluet & protegat nos omnipotens & misericors Dominus, Amen.

O Maria admitte preces nostras, intra sacrarium tuæ exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis, sit per te excusabile, quod per te ingerimus, sit impetrabile, quod fide & mente poscimus, accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excusa quod timemus.

Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue debiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu. Sentiant omnes tuum leuamen, quicunq; celebrant tuum nomen. Assiste parata vocibus poscentium, & reporta nobis omnibus optatum effectum.

Infirmitatem nostram, quæsumus Domine, propitius respice, & mala omnia, quæ iuste meremur, omnium Sanctorum tuorum intercessione placatus, auerte.

Concede, quæsumus omnipotens Deus, fragilitati nostræ præsidium, vt qui sanctæ Dei genitricis virginis Mariæ memoriam agimus, intercessionis eius auxilio, à nostris iniquitatibus resurgamus.

Te nunc suppliciter sancta Theotocos regis perpetui, sponsaq; poscimus, vt nos semper vbique miti munere protegas.

Beatæ Mariæ semperq; virginis Dei genitricis Mariæ, nos quæsumus Domine merita prosequantur, & tuam nobis indulgentiam semper implorent.

Deus, qui omnibus Sanctis tuis æternæ beatitudinis præmia contulisti, concede propitius, vt qui peccatorum nostrorum pondere premimur, eorum apud te precibus subleuemur.

Salue

Salue regina misericordiæ. Vita, dulcedo, & spes nostra salue. Ad te clamamus exules filij Euæ. Ad te suspiramus gementes & flentes in hac lachrymarum valle. Eia ergo aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte. Et Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende. O clemens, O pia, O dulcis Maria.

VERSVS.

In omni tribulatione & angustia nostra succurre nobis pijssima virgo Maria.

COLLECTA.

Protege quæsumus Domine, famulos tuos subsidijs pacis, & B. Mariæ patrocinijs confidentes, à cunctis hostibus redde securos.

ANTIPHONA DE DOMINA nostra.

Inuiolata, intacta es & casta Maria. Quæ es effecta fulgida cœli porta. O mater alma Christi clarissima, suscipe pia laudum præconia. Nostra vt pura pectora sint & corpora. Quę nunc flagitant deuota corda & ora. Tua per peccata dulcisona, nobis concede veniam per secula.

Stella maris succurre cadenti, surgere qui curat populo.

Precamur te pijssima Dei genitrix virgo Maria, per amorem vnigeniti filij tui, Domini nostri Iesu Christi, vt non derelinquas nos miseros peccatores sine tuo adiutorio, sed semper adiuua & conforta nos in tuo sancto seruitio, vt securi perueniamus ad portas paradisi, ante conspectum tuum, & vt ibi mereamur dilectissimum filium tuum videre, & cum eo in sempiterna lætitia gaudere.

Hæc est mulier virtutis, quę contriuit caput serpentis, hanc peccatores deuote adeamus, rea pectora tundamus, dicentes: Sancta, sancta, sancta Maria, clemens & pia, domina nostra, fac nos tuis precibus consortes cœlestis gloriæ.

Recordare virgo mater, dum steteris in conspectu Dei, vt loquaris pro nobis bona, & vt auertat indignationem suam a nobis.

Aue tu rosa, virgo Maria ó generosa, clemens & pia, vera da nobis vti sophia, & cum electis frui gratia, vt te laudemus cum melodia, & tu repelle nostra vitia, virgo Maria da gaudia nobis.

Obsecramus sanctissima virgo, libera nos ab omni malo, & ora pro peccatis nostris.

Eius pia intercessione, ab instantibus malis, & à morte perpetua liberemur.

O Maria generosa, super omnes speciosa, impetra nobis veniam.

O Maria gratiosa, dulcis, mitis & formosa, applica nobis gratiam.

O Maria gloriosa, in delitijs delitiosa, præpara nobis gloriam.

EX PRÆPARATORIIS ANTE Missam dicendis.

Propter totius iniquitatis culpam indignus sum vt viuam, quia peccaui ab infantia mea vsque nunc coram te, & coram omnibus sanctis tuis: Sed per merita & intercessiones eorum, mihi tribue propter tuam clementiam, omnium delictorum meorum veniam,

EX COMPASSIONIBVS MARIÆ.

Recordare septem horum tormentorum ac dolorum perenni memoria, vt qui nos te inuocamus, per hæc sisti valeamus in perenni gloria.

Ad te igitur hodie, ô vnica spes miserorum, confugio, & plena fiducia, tibi me ipsum in omnibus necessitatibus deuote commendo. Te hodie & semper in matrem & patronam, præ cunctis eligo & præopto.

Libera me ab omni malo, & ora pro peccatis meis. Aue Maria, salus & consolatrix viuorum & mortuorum, mecum sis in omnibus tribulationibus, tentationibus, necessitatibus & angustijs meis, & maxime in hora mortis meæ, & impetra mihi omnium peccatorum meorum veniam, & cœlestis patriæ gloriam.

EX SEPTEM GAVDIIS CORPORALIBVS
beatæ Mariæ virginis.

Gaude virgo stella maris, à peccatis nos emunda. Fac nos semper salutari partu fœcundari, atq; corde steriles, fac clementer fertiles. Fac à nostro scelere pie nos resurgere, sursum tolle varijs, cor oppressum vitijs. Præsta nobis miseris subleuamen sceleris, & post hanc miseriam, duc ad vitæ patriam. O dulcis amica Dei, vernans & decora: memor esto mei, mortis dum venerit hora.

Venerandorum gaudiorum Domine gloriosæ genetricis tuæ sacrosanctæ semper virginis Mariæ, memoriam recolentes, te suppliciter exoramus, vt eius interuenientibus meritis cœlestis consolationis participes, & gaudij, quo tecum modo lætatur, in futuro tribuas esse consortes.

EX SEPTEM GAVDIIS COELESTIBVS
beatæ virginis Mariæ.

Gaude mater miserorum, quia pater præmiorum, dabit te colentibus, congruentem hic mercedem, & felicē poli sedem, sursum in cœlestibus.

Dulcissime Domine Iesu Christe, qui beatissimam genitricem tuam, gloriosissimam virginem Mariam, perpetuis & felicibus gaudijs in cœlo lætificasti, concede propitius, vt eius meritis & precibus continuis salutem & prosperitatem, animæ & corporis consequamur, & ad gaudia tuæ beatitudinis, ac eiusdem virginis gloriosæ feliciter perueniamus.

EX ROSARIO BEATÆ MARIÆ
virginis.

O virtutum vasculum, Regina cœlorum, Christi receptaculum, salus anxiorum. Tutum propugnaculum, saluatrix languidorum. Audi conquerētium preces famulorū, & pro nobis miseris Deum deprecare. Nam quicquid petieris, vales impetrare. Summa nos necessitas te cogit rogare. Quos in fluctu positos sæuum pulsat mare.

Reparatrix & saluatrix, desperantis animæ, irroratrix & [illegible] spiritualis gratiæ. Quod requiro, quod suspiro, mea sana vulnera [illegible] ori te poscenti, gratiarum munera, vt sim castus & modestus, [illegible] sobrius, pius, rectus, circumspectus, simultatis nescius, eruditus & munitus diuinis eloquijs, constās grauis & suauis, benignus, amabilis, corde prudens, ore studens veritatem dicere: Malum nolens, De[illegible] semper opere.

Peccatorum consolatrix, infirmorum curatrix, errantium reuocatrix, iustorum confirmatrix, desolatorum spes & auxiliatrix, atque mea promptissima adiutrix, & singularissima inuocatrix, tibi Domina gloriosa cōmendo hodie & quotidie animā meam, vt me in tuam custodiā cōmendatum, ab omnibus malis & fraudibus Diaboli custodias, atque in hora mortis constanter mihi assistas, ac animā ad æterna gaudia feliciter perducas.

O Domina mea sancta Maria, me in tuam benedictam fidem & singularem custodiam, ac in sinum misericordiæ tuæ, hodie & quotidie, atque in hora exitus mei, animam meam, & corpus meum tibi commendo, omnem spem meam, consolationes, angustias, miserias, & finem vitæ meæ committo, rogans vt per tuam sanctissimam intercessionem & gloriosa merita, omnia mea dirigantur & disponantur opera, secundum tuam, tuique filij voluntatem, ad meam vtilitatem.

Ac precor, vt serues me à peccatis, à scandalis, ab omni confusione humana, ab ira iudicij tremenda, ab impuris cogitationibus, ab omni mortali peccato, à subitanea & improuisa morte, ab omnibus periculis animæ & corporis, honoris & rerum mearum, nec vnquam tale me permittas facere peccatum, quo tuam gratiam amittam. Dona mihi de præteritis emendationem, de præsentibus custodiam, de futuris cautelam. Da mihi in hac vita promptum adiutorium, & esto prolocutrix in tremendo iudicio, ad tuum filium, Dominum Deum nostrum Iesum Christum.

O Domina dulcissima, misericordiæ visceribus plenissima, succurre mihi misero peccatori, antequam mors subitanea & improuisa superueniat, ne subito & imparatus hinc discedam. Ora pro me Maria virgo benedicta, ob vnigeniti filij tui amantissimam mortem, vt peccatorum detestatione, Diaboli & operum eius abrenuntiatione, vera contritione, pura humiliq; confessione, perfecta pœnitentia & satisfactione, proximi dilectione, filio tuo recōciliatus, de hoc mundo transeam, & fac mecum misericordiam tuam o beata mater virgo Maria, in illa tremenda hora, quando mortua lingua se nequiuerit mouere ad inuocandum te, neq; oculi lucem capere poterunt, auresq; meæ nulli voci patescent. Memor esto tunc precum mearum, quas nunc fundo O Maria, ad aures tuæ pietatis, & subueni mihi in illa vltima necessitatis meæ hora, vt liberatus à ministris Diaboli, collocer cum fidelibus & amicis filij tui.

Aue plena gratia virgo fœcunda, mundi spes & gloria, mater illibata, peccatorum venia, sponsa consecrata, consolatrix hominum, vinculum amoris, purgatrix peccaminum, medela vitiorum. Aue vas clementiæ, gratiæ piscina, portus indulgentiæ, vitæ medicina, veniæ pincerna. Nardus odorifera, gratiæ lucerna, surge, veni, propera regina superna, me Christo cōfœdera, me semper guberna, cor meum illumina, fulgens stella maris, & ab hostis machina semper tuearis. O gloriosa virgo Maria, mater regis æterni, libera nos ab omni malo, & à pœnis inferni.

BENEDICTIO MANE ET *sero dicenda.*

Pax Domini nostri Iesu Christi, & virtus passionis eius, signum † sanctæ crucis, integritas beatæ Mariæ virginis, Bene†dictio omnium Sanctorum, Angelorum custodia, & suffragia omnium Dei electorum, sint inter me & omnes inimicos meos, visibiles & inuisibiles, nunc & semper, & in hora mortis, &c.

AD PROPRIVM ANGELVM *oratio.*

Angele, qui meus es custos pietate superna, Me tibi commissum salua, defende, guberna, Terge meam mentem, vitijs & labe fluentem, Assiduusq; precor mihi sis, releuesq; cadentem.

DE S. PAVLO.

Illuc supplices tuos, post huius carnis terminum perducere dignare, quos fecisti, veritatis lumen agnoscere.

DE S. BARTHOLOMÆO *Apostolo.*

VERSVS.

Voto precamur supplici, vt precibus Apostoli, à reatu liberi, possimus Deo perfrui.

Quæsumus, vt eius patrocinio deseramus noxia, & consequamur bona æterna.

poteſt, ſed ſint & maneant cogitationes nec malæ, nec impiæ. Multo minus vero inuocatio Sanctorum, & quæ præterea de agnitione & exauditione particularium votorum, & de auxilijs affinguntur, inde ſine Scriptura effingenda ſunt. Sed hæc poſtea in refutatione argumentorum, & in hiſtoria inuocationis Sanctorum repetenda, & plenius explicanda erunt. Hoc loco tantum calumniæ, quibus præcipuus & verus cõtrouerſię huius ſtatus, à quibuſdã occultatur, inuoluitur & trãſponitur, repellendæ fuerunt. Quando igitur de inuocatione Sanctorum diſputatur, non eſt quæſtio, an Sancti ſint honorandi: nec quæſtio eſt, an Spiritus Sanctorum, qui ex hac vita diſceſſerunt, apud Chriſtum viuant, & Eccleſiæ in terris bene velint: Sed de inuocatione ſanctorum, qualis in Eccleſia Pontificia vſitata eſt, controuerſia eſt. De ea igitur, Quæ, Qualis, & Quanta ſit, iam dicemus.

Quæ extra ſtatum quæſtionis diſputantur.

DE INVOCATIONE SANCTORVM, quomodo in Eccleſia Pontificia & doceatur & exerceatur.

Craſſas ſuperſtitiones & tetros abuſus hærentes in inuocatione Sanctorum, quidam ex patronis regni Pontificij, conquiſitis minus aſperis pharmacis, conantur mitigare, & varijs coloribus pingere, vt vetus ſuperſtitio, gladio verbi Dei profligata, nouo iam velata fuco, Eccleſiæ rurſus obtrudatur. Sciunt enim Rhetoricum, ſiue vt veteres locuti ſunt, Sophiſticum artificiũ eſſe τὰ σκληρὰ μαλθακῶς λέγειν. Quidam igitur contendunt, Sanctos non inuocari tanquã datores ſeu largitores beneficiorum, nec tanquam auxiliatores in neceſſitatibus, aut defenſores in periculis, ſed ſolummodo tanquam interceſſores, vt apud Deum orent pro nobis, hoc eſt, vt non ad miſericordiam, opem, & auxilium, ſed tantũ ad orationes beatorũ in cœlo confugiamus (quod tamen pharmacum Tridentinum Concilium diſerte reijcit) ſicut in hac vita alter alterius orationibus ſe commendat, & petit aliorum precibus ſe iuuari, Roman. 15. Et hoc modo honorem & officium mediatoris Chriſto non derogari, nec in Sanctos transferri contendunt. Inuocationem enim Sanctorum nihil aliud eſſe, quam compellationem, ſicut quando Paulus viuos, vel coram verbis, vel abſentes per literas compellat, vt ſui in orationibus memores ſint. Vicelius etiam luce veritatis eo adigitur, vt dicat Sanctos non inuocandos, cum inuocatio ſoli Deo debeatur, ſed tantum compellandos, vt orent pro Eccleſia militante. Sunt qui rhetoricentur, inuocationem ſanctorum nihil aliud eſſe, quam ſi quis orationem ſuam ad Deum in nomine Chriſti dirigens, in ipſa oratione hanc cogitationem & hoc votum admiſceat, vt optet ſe & neceſſitatem ſuam includi, ſicut orationibus fidelium in hac terra viuentium, quando ſiue nominatim pro quibuſdam, ſiue in genere pro vniuerſa Eccleſia interpellant: Ita etiã in deſiderijs beatorum in cœlis, quibus Eccleſiæ in terris militanti bene volunt, ſe & neceſſitatem ſuam optet, includi, vt qui membrum & frater ſit etiam beatorum in cœlis. Alij inuocationem Sanctorum Rhetorico ſchemate excuſant & defendunt, quod tantum ſit, vel commonefactio, ſtatuens beatos in cœlo pro neceſſitatibus, quibus nõ ignorant Eccleſiam in his terris militantem ſubiectã eſſe, ſolicitos eſſe, & pro illis Chriſtum, apud quẽ præſentes adſunt, in genere interpellare, vel ſit deſiderium, optans & celebrans beatos id facere, q̃ per ſe vltro faciunt. Dauidem enim tali figura ſuam confeſſionem & deſiderium ſuum ſæpe exprimere, vt Pſalm. 148. Laudate Dominum omnes Angeli, Sol, Luna, Stellæ, Dracones, Abyſſi, ignis, grando, nix, glacies, vẽtus, montes, colles,

Diſſimiles Pontificiorum ſententia de inuocatione Sanctorum. Inuocari, ut interceſſores.

Secunda. Vicelius. Tertia.

Quarta.

bores, bestiæ, serpëtes, volucres, reges terræ & omnes populi, Principes & omnes iudices terræ, senes cum iunioribus, Ps. 103. Benedicite Domino omnes Angeli eius, exercitus & ministri eius. Bendicite Domino opera eius. Item, Timete Deum omnes Sancti eius: Diligite Dominũ omnes sancti eius. Et quod Daniel. 3. ex Græco, in cantico trium virorũ in fornace Babylonica legitur: Spiritus & animæ iustorum, benedicite Domino: laudate & superexaltate eum in secula.

Et huiusmodi ascititijs colorib. manifestissima scripturę dicta, quę inuocationi Sanctorum recte & vere opponi solent, mirifice eludunt. Quia vero tantum Sophisticæ, seu potius præstigiatrices incrustationes, palliationes & fucationes sunt, cum doctrina & exempla inuocationis Sanctorum in Ecclesia Pontificia, longe aliud non tam testentur, quam sonora voce clamitent, vtile est ex authenticis Pontificiorum scriptis ostendere: Primo doctrinam, quid & quomodo de inuocatione Sanctorum doceant. Deinde exempla, quomodo, propter quas causas, quo sensu, & qua fiducia Sanctos inuocent. Ita enim postea refutationes & explicationes planiores & faciliores erunt. Non autem omnium Monachorum sordes, qui audacissime, aut vt verius dicam, impudentissime de inuocatione Sanctorum nugati sunt, coaceruabimus (quanquam talis labor Ecclesiæ ad posteritatem non inutiliter impenderetur) exciperent enim forsan Pontificij, esse priuatas superstitiones, non publicam aut receptam Ecclesiæ suæ doctrinam. Sed ex publicis seu authẽticis scriptis, vnde formam publicæ suæ doctrinæ petere solent, paucas quasdam sententias annotabimus.

Capita doctrinæ Papisticæ de inuocatione Sanctorum.

Longobardus igitur lib. 4. distinct. 45. ita concludit: Intercedunt ergo ad Deum pro nobis sancti, & merito: dum illorum merita suffragantur nobis, & affectu dum vota nostra cupiunt impleri: Oramus ergo vt intercedant pro nobis, id est, vt merita eorum nobis suffragentur, & vt ipsi velint bonum nostrum, quia eis volentibus, Deus vult & fiet. *Hæc* Magister.

Longobardus, intercedunt merito & affectu.

Alexander Alensis, Sententiariorum seu Scholasticorum primus & vetustissimus, dicit, Sanctos orandos esse propter tres causas.

Alexander Alensis de causis orãdi Sanctos.

I. Propter nostram inopiam, quam habemus in merendo, vt vbi nostra non suppetunt merita patrocinentur alienam, vel, propter inopiã, quam habemus in contemplando, vt qui non possumus summam lucem respicere in se, saltem in sanctis aspicere valeamus, vel propter inopiã, quam habemus in amando, quia orationis effectus dependet ex deuotione & plerumque imperfectus homo magis sentit se affici circa Sanctos quam circa Deum.

Prima.

II. Orandos dicit Sanctos propter ipsorum gloriam, vt dum per eorum suffragia, quod petimus impetramus, ipsos magnificemus, & glorificando collaudemus.

Secunda.

III. Propter Dei reuerẽtiam, vt peccator, qui Deum offendit, quasi non audeat ipsum in propria persona adire, recurrat ad Sanctos, eorum patrocinia implorando. Idem inquit: Sanctos oramus vt mediatores, per quos impetramus. Hanc Alensis sententiam, ipsis ferme verbis reliqui Scholastici repetunt. Translata etiam est in Lombardicam historiam, & in Rationale diuinorum.

Tertia.

Bonauentura: dicendum, quod Sanctorum orationes multa nobis bona impetrant, sicut dicit Magister, merito & affectu, merito quidem præcedenti. Licit enim sufficienter iam remunerati sint pro suis meritis, & nunc non sint in statu merendi, tamen quia multa supererogarunt, tantum meritis suis locum adepti sunt, vt non solum sibi beatitudinem & gloriam meruerint, sed etiam alijs iam possint suffragari. Idem inquit:

Bonauentura.

Qui antea erat indignus, rogando Sanctos eorum patrocinio efficitur dignus.

Thomas.

Thomas reddit hanc rationem inuocationis Sanctorum: Quia vltima reducuntur in Deum per media. Ideo mediantibus Sāctorum suffragijs, Dei beneficia in nos diffunduntur. Et nos beneficia Dei sumimus meditantibus sanctis, inde sanctos constituimus intercessores, & quasi mediatores pro nobis, oratione vel expressā, vel interpretatiua, hoc est, quia merita ipsorum existentia coram Deo, sunt nobis suffragia. Idem disputat non dicendum esse: Christe ora pro nobis, hoc est, nō orandum esse, vt propter intercessionem Christi exaudiamur, & quæ petimus, impetremus.

Thomas prohibet orare: Christe pro nobis.

Gabriel Biel.

Gabriel Biel super Canonem pronuntiat, nos ordine instituto à Deo, debere ad auxilia Sanctorum confugere, vt saluemur eorum meritis & votis. Ibidem dicit: Patrem cœlestem dimidium regni sui dedisse beatissimæ virgini cœlorum Reginæ: idq; in Esther significatum, cui Assuerus dimidium regni pollicetur. Ita patrem cœlestem, cum habeat iustitiam & misericordiam, iustitia sibi retenta, misericordiam exercendam virgini Matri concessisse. Hoc Bernhardinus in suo Mariali etiam repetit, & inde infert, à foro iustitiæ Dei appellandum esse, ad forum misericordiæ matris eius.

Misericordiam Mariæ, iustitiam Deo tribuit.

Antoninus.

Antoninus Archiepiscopus Florentinus parte 3. Summæ, titu. 3. dicit: Diuina beneficia descendere in nos, mediantibus Angelis & animabus beatis, quia Deus bonitatem suam communicet inferioribus. Idem inquit: Lex Deitatis est infirma ad suprema per media reducere. Quantum vero ad dona gratiæ, beati sunt medij inter Deum & viatores. Et titulo 12. dicit: Sanctos per Canonisationem a Papa proponi, vt exemplar fidei & vitæ sanctæ, & ab omnibus adorandos, ac in necessitatibus inuocādos. Idem parte 4. titulo 15. de Maria virgine inquit: Necessarium est, vt hi, ad quos cōuertit oculos suos, pro eis aduocans, iustificentur & saluentur. Ad obiectionem vero, 1. Ioan. 2. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum, ita respondet: Christus non solum aduocatus est, sed & iudex cuncta discussurus, ita quod nihil inultum remanebit. Cum itaque vix iustus ante eum sit securus, quomodo peccator ad eum tanquā aduocatum accederet? Ideo Deus prouidit nobis de aduocata, quæ mitis & suauis est, in qua nihil inuenitur asperum. Item, Maria ita aduocat & interpellat, vt Deum Patrem placet, & conuersos ad gloriam inducat. Dulcissimam illam sententiam, Ebræor. 4. de Christo Pontifice nostro: Accedamus ad thronum gratiæ, &c. ita deprauat Antoninus: Maria est thronus Christi, in qua quieuit. Ad eam igitur cum fiducia accedamus, vt consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum. Citat autem & laudat Bernhardi sententiam. Securum accessum habes ad Deum o homo, vbi mater stat ante filium, filius ante patrem, Mater ostendit filio pectus & vbera, filius patri latus & vulnera. Item ad mediatorem Christū opus est nobis alijs mediatoribus. Item, vsitatum illud, quod Maria vocatur plena gratia, & porta cœli, non ita exponit, quod Christum ex cuius plenitudine gratiā accipimus, quiq; est via, veritas, & vita, genuerit, sed inquit, ideo dicitur plena gratia, quia secūdum Albertum, est medium & causa gratiæ transfundendo eam in genus humanum. Et addit Mariam vere posse dicere illud Syrach. 24. In me omnis gratia vitæ & veritatis: In me omnis spes vitæ & virtutis, quod tamen dictum, Syrach. in sua lingua non habet. Et totum illud caput de Sapientia Dei loquitur. Portam cœli dicit Mariam vocari, ideo, quia, quicquid vnquam gratiæ, de cœlis exiuit in mundum, hoc per Mariam exiuit, & quicquid in cœlum intrat, hoc per Mariam intrare

Maria aduocans pro hominibus.

Maria plena gratia.

Maria porta cœli.

10 20 30 40 50

are necesse est. Sanctos etiam dicit Antoninus vocari portas cœli, ideo, quia per suffragia sua important nos in cœlum. Et de assumptione Mariæ dicit, Seraphin voluisse Mariam apud se retinere, sed ipsam de filio suo sedente ad dextram Patris, allegasse illud, Genes. 2. Non est bonum hominem esse solum: Addens, sum ei data in adiutorium, in redemptionem per compassionem, in glorificationem per intercessionem, vt cum minatus fuerit, subuertere terram, sicut in diluuio, ego appaream tanquam arcus, vt recordat' fœderis repropitietur, &c. Sicut publica pictura in templis suis confessionem huius doctrinæ ostentant, Christum scilicet minitari & proijcere iacula, homines vero confugere ad misericordiam Mariæ, quæ vt Mediatrix se interponat, & ostentatis filio vberibus, iacula eius pallio suo excipiat.

Sancti portæ cœli.

Hoc Bernhardinus in suo, quod publica auctoritate confirmatum est, Mariali, ita declarat. Maria fuit adiutrix nostræ redemptionis. Et est auxiliatrix nostræ iustificationis. Deus enim omnes gratias faciendas Mariæ cõmisit, quas ipsa fideliter distribuit. Omnes igitur in suis necessitatibus debent ad eã recurrere. Item est illuminatrix nostra, quos in fide, & virtute illuminat, cui nascenti Deus dixit: Dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. De ipsa dici potest. Lumen ad reuelationem Gentium, &c. Est aduocata nostra, causas nostras coram Deo agens intercessione, & sanctitatis merito. Si enim merita aliorum Sanctorum pro nobis apud Deum intercedunt, multo fortius merita illius, quæ plenitudinem obtinuit meritorum & gratiarum, poterunt nobis diuinam gratiam impetrare. Dicitur collum, sicut enim collum est medium inter caput & corpus, sic ipsa est Mediatrix inter Deum & nos. Et sicut à capite per collum in corpora descendunt omnia, ita à Christo per virginem in nos veniunt omnia dona. Ipsa enim nobis gratias Spirituales tribuit. In Christo n. est gratia tanquã in capite influente, in Maria sicut in collo transfundente. Nulla enim gratia venit in cœlo ad terram, nisi transeat per manus Mariæ. Nam gratiæ omnes intrant in Mariam, & ab illa nobis cõmunicantur. Est enim Mediatrix, saluationis, coniunctionis, iustificationis, recõciliationis, intercessionis, communicationis, Hæc Bernhardinus. Huius generis possem plura & crassiora ex Monachorum Marialibus adscribere, sed quia solent excipere, ex priuatis priuatorum somnijs, non esse æstimandam publicam Ecclesiæ Pontificiæ doctrinam, volui ex publicis Scriptis, in quibus communis forma doctrinæ Pontificiæ, sicut tempore Scholasticorum tradita fuit, comprehenditur, pauca hæc annotare.

Mariale Bernhardini. *Maria auxiliatrix iustificationis.* *Illuminatrix.* *Aduocata.* *Collum.* *Mediatrix.*

Et illa adhuc hodie retinentur & defendũtur à Pontificiis. Sotus enim in Confessione Catholica dicit, Sanctos in cœlo esse coadiutores & cooperatores in opere salutis nostræ.

Sotus.

Colonienses in suo Antididagmate dicunt, Sanctos in cœlo, quasi patronos, opitulatione apud Deum, ꝑ nobis intercedere, ita vt Deus patiatur se misericorditer reconciliari propter merita & intercessiones sanctorum, suaque dona nobis propter illos impertiat.

Colonienses.

Lindanus citat & probat illud ex imaginaria septima Synodo, Sancti in cœlis pro me apud Deum supplicant, quo per illorum mediationem propitius sit Deus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur.

Lindanus.

Saltzgerius dicit sanctos inuocandos esse, ad duo beneficia nobis impendenda, tum vt pro nobis apud Deum intercedant, tum vt siue visibiliter, siue inuisibiliter adiutorium nobis impendant.

Saltzgerius.

Ditenbergius dicit: Sanctos pro nobis intercedere, nil aliud est, quam quod nostram causam apud Deum agant, non tam nostra, quam sua merita & vota, pro obtinenda nostra salute, offerendo.

Ditenbergius.

Clichtoueus.

Clichtoueus: Opera Sanctorum ita sunt accepta Deo, vt non solum ipsi vitam æternam inde consequantur, sed & vt opem eorum implorantibus, multa beneficia possint impetrare. Item sicut diuersæ sunt mãsiones in cœlis, ita alius Sanctorũ aliud habet, quod potest cõmunicare. Vt Petrus cõtra infidelitatem, Agnes pro castitate, &c. Idem scribit: Mechtildi virgini factam reuelationem, cum soror quędam monasterij extrema vnctione inungeretur, & sacerdos Litaniam legeret, singulos Sanctorum ad nomina sua Christum flexis genibus orare.

Tridentinũ Concilium.

Hæc omnia complectitur, comprobat & confirmat decretum Tridentinum. Statuit enim bonum & vtile esse, Sanctos suppliciter inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo per Christum, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugere. Et eos damnat, qui negant inuocationem Sanctorum, vt pro nobis etiam singulis orent. Licet enim verba Decreti ita modificata sint, vt videantur tantum intercessionem, nõ misericordiam, gratiam & donationem beneficiorum Sanctis tribuere, quia tamẽ distinguunt inter orationes, & inter opem & auxilium Sanctorũ, ipsos neruos inuocationis Sãctorum, sicut hactenus in Ecclesia Pontificia vsitata fuit, non obscure retineri volunt. Id quod Catechismus ex decreto Tridẽtini Concilij Pontificis iussu editus: nulla circuitione vsus, clarius & expressius ostendit. Inquit enim: Christiani dicuntur Angelos adorare, nõ tamen veneratione diuina: Et addit Iacobum inuocasse Angelos, petijsse enim ab Angelo benedictionem, Genes. 32. Et 48. Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis. De Sanctis inquit: Eam ob causam inuocandi sunt, quod pro salute hominum preces assidue faciũt, multaque eorum merito & gratia, in nos Deus confert beneficia, Rogati peccatorum veniam nobis impetrant, & conciliant nobis Dei gratiam. Item, ad Sanctorum gratiam confugere licet, & subsidijs eorum vti. Patrocinium enim nostri suscipiunt, &c. Et hoc loco obseruet Lector, quod Polonica Synodus Petricouiensis, conata fuit inuocationem Sanctorum aliquantulum mitigare. Dicit enim cap. 18. A Sanctis nõ misericordiam, sed intercessionem tantum postulari, sicut ab alijs in seculo degẽtibus. Romanus vero Catechismus hoc ipsum pharmacum respuit & reijcit, & ad gratiam Sanctorum confugiendum esse docet.

Catechis. Romanus.

Petricouiensis Synodus in Polonia.

Qualis igitur inuocatio Sãctorum fuerit, & adhuc retineatur & defendatur in Ecclesia Pontificia ex Scriptis ipsorũ διδακτικοῖς publicis ostendimus. Clarius autem in ipsa cõmuni & publica praxi inuocationis Sanctorum, quæ publica auctoritate confirmata, recepta & vsitata est in Pontificia Ecclesia, id ipsum conspici potest.

Legendæ speculæ exemplorum.

Tutelares sancti singulorum in papatu.

Et quidem ex legendis, atque in speculis exemplorum, innumera & superstitiosissima possent commemorari. Posset etiam ex recenti memoria & ex publicis scriptis ostendi, quod sub Papatu, singulæ regiones, singulæ ciuitates, singulæ familiæ, singulæ domus singuli homines, singuli status, artes, morbi, &c. peculiarem sanctum, tutelarem & auxiliatorem habuerint & coluerint altaribus, missis, imaginibus, candelis, ieiunijs, ferijs, votis, peregrinationibus, inuocationibus, imo recitationibus Dominicæ orationis.

Germaniæ enim attributus fuit patronus S. Martinus & Georgius Cataphractus: Romanis Petrus & Paulus: Hispanis Iacobus: Gallis Michael & Dionysius: Heluetijs virgo Maria, ea quæ in nigricante sylua Eremitarum locum habet: Vngaris præter Ludouicum, illa Maria, quæ Aquisgrani sedem habet: Polonis Stanislaus: Moscouitis Nicolaus: Borussis Albertus, &c.

Ciuitates etiam Sancti inter se sortiti fuerunt, Mediolanum cessit Ambrosio: Colonia Agryppina tribus Magis: Augusta Hulderico: Brunsuiga

Auctori: aliæ Quintino, Valentino, Quirino, Vrlo, Olualdo, Gangolffo: & infinitum esset singula enumerare. Rectissime enim ad istam Pontificiorum superstitionem accõmodari potest, quod Prudentius Gentibus obijcit, lib. 2. contra Symmachum.

Quanquam cur Gentum Roma mihi fingitur vnum?
Cum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
Assignare suos genios, perque omnia membra
Vrbis, perque locos, geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus vllus ab vmbra. &c.

Ita à nautis inuocabatur Nicolaus & Christophorus. Et ad auertendam grãdinem, ac alias noxias tempestates à segetibus, inuocabatur Ioannes & Paulus. Contra incendia ignis, Agatha & Florianus inuocabantur. Vitium tutela commendabatur Vrbano. Contra rubiginem Iodocus. Contra brucos inuocabatur Magnus.

Anserum cura Gallo, Ouium VVendelino, Equorum Eulogio, Boum Pelagio, Porcorum Antonio tribuebatur.

Studiosi Gregorium & Catharinam colebant. Pictores Lucam. Medici Cosmam & Damianum. Iureconsulti Iunonem. Equites Georgium. Fabri Eulogium. Sutores Crispinum. Sartores Gutmannum. Figuli Goarum. Venatores Eustachium. Meretrices Afram & Magdalenam.

Contra pestem inuocabatur Sebastianus & Rochus. Contra febrem Petronella. Contra venenum Ioannes Euangelista & Benedictus Abbas. Contra dẽtium dolores Apollonia. Contra oculorum vitia Otilia. Contra morbos pudendorum Apollinaris. Contra calculum Liberius. Cõtra ignem sacrum Antonius. Contracti inuocabant VVolffgangum. Dæmoniaci Romanum. Epileptici Valentinum. Captiui Leonhardum. Puerperæ Margaritham. Pro restitutione rerum amissarum inuocabatur Vincentius. S. Felicitas donabat liberos masculos. Anna diuitias. Barbara pręstabat, ne quis sine Sacramento moreretur.

Et quis singula, quæ innumera & infinita sunt enumeret? Vtile tamen esset, in singulis nationibus, prouincijs, vrbibus, oppidis & pagis, in perpetuam Pontificiæ superstitionis memoriam, tali cõsignata ad posteritatem extare.

Sed quia ex Pontificiis quidam excipiunt, se non approbare vel defendere vulgi aut singulorum errores, superstitiones & abusus: Et Decretum Tridentinum addit hanc clausulam (Omnis superstitio in Sanctorũ inuocatione tollatur.) Quæ vero sint superstitiones in inuocatione sanctorum, nõ explicat: Si enim omnes superstitiones, id est, omnia ea, quę sine mandato & exemplo Scripturæ in inuocatione Sanctorum fiunt, tollenda essent, nihil in toto illo cultu, sicut apud Pontificios frequentatur, reliqui maneret. Generalem itaq; hanc clausulam, sine explicatione addiderunt, vt spem aliquam emendationis, sub generalitatibus nihil significantibus, ostentarẽt, & interim nihilominus ipsos neruos superstitionis retinerent, vel vt haberent κρησφύγετον, si exemplis crassissimarum superstitionum vrgerentur.

Non igitur ex priuatis quorumcunq; preculis, sed ex ijs, quæ publice in Ecclesijs ipsorum leguntur, & magnis boatibus proclamantur, quæque publica Pontificum auctoritate confirmata sunt, exempla colligemus, qualis sit inuocatio Sanctorum in Ecclesia Pontificia, de qua controuersia est.

Et sane horret animus talia repetere, recitare seu describere. Sed quia conductitij Pontificiorum rhetores illa dissimulant, & magna confidentia sæpe negare audent: Et nostris, qui in captiuitate ista Babylonica, quæ

in Apocalypsi describitur, nō fuerunt vel actores, vel spectatores, non satis nota sunt exempla horrendæ idolomaniæ; deuorabo sane tædium & molestiam istius laboris, & ex Sequentijs (vt vocant) Hymnis, Breuiarijs & Orarijs, communi vsu receptis, & publica auctoritate in Pontificia Ecclesia confirmatis, exempla inuocationis Sanctorum colligam, vt iuxta Prophetæ dictum: Gentibus turpitudo, & regnis ignominia Pontificiæ superstitionis palam ostendatur, vtque nostri imaginem Pontificiæ idolomaniæ tanquā in σῶμα ψιν in conspectu sibi proponere possint, ne patroni Pontificiæ turpitudinis, vt dissimulando vel negando ea, quæ publica & notoria sunt, elabi conentur: Sed vt status huius controuersiæ de inuocatione Sanctorum, clarissime depingi, & argumenta rectius explicari possint.

Illud vero libenter fateor, in Sequentijs, Hymnis & collectis, multas veras & pias sententias, eleganti & erudita breuitate comprehensas contineri, quas merito amamus, retinemus & vsurpamus. Dolendum vero est, multa admixta esse, quæ verbo Dei non sunt consentanea, sed manifestam superstitionem redolent. Ex illis igitur ea, quæ ad inuocationem Sanctorum, qualis in Ecclesia Pontificia publice vsitata & recepta est, pertinent, annotauimus.

EX CVRSV HORARVM BEATÆ MARIÆ *virginis, secundum ordinarium Ecclesiæ Hildensheimensis.*

Gaude Maria virgo, cunctas hæreses sola interemisti in vniuerso mundo.

Dignare me laudare te virgo sacrata. Da mihi virtutem contra hostes tuos.

Precibus & meritis sanctissimæ Dei genitricis virginis Mariæ, & omnium Sanctorum saluet & protegat nos omnipotens & misericors Dominus, Amen.

O Maria admitte preces nostras, intra sacrarium tuæ exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis, sit per te excusabile quod per te ingerimus, sit impetrabile, quod fide & mente poscimus, accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excusa quod timemus.

Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue debiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu. Sentiant omnes tuum leuamen, quicunq; celebrant tuum nomen. Assiste parata vocibus poscentium, & reporta nobis omnibus optatum effectum.

Infirmitatem nostram, quæsumus Domine, propitius respice, & mala omnia, quæ iuste meremur, omnium Sanctorum tuorum intercessione placatus, auerte.

Concede, quæsumus omnipotens Deus, fragilitati nostræ præsidium, vt qui sanctæ Dei genitricis virginis Mariæ memoriam agimus, intercessionis eius auxilio, à nostris iniquitatibus resurgamus.

Te nunc suppliciter sancta Theotocos regis perpetui, sponsaq; poscimus, vt nos semper vbique miti munere protegas.

Beatæ Mariæ semperq; virginis Dei genitricis Mariæ, nos quæsumus Domine merita prosequantur, & tuam nobis indulgentiam semper implorent.

Deus, qui omnibus Sanctis tuis æternæ beatitudinis præmia contulisti, concede propitius, vt qui peccatorum nostrorum pondere premimur, eorum apud te precibus subleuemur.

Salue

Salue regina misericordiæ. Vita, dulcedo, & spes nostra salue. Ad te clamamus exules filij Euæ. Ad te suspiramus gementes & flentes in hac lachrymarum valle. Eia ergo aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte. Et Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende. O clemens, O pia, O dulcis Maria.

VERSVS.

In omni tribulatione & angustia nostra succurre nobis pijssima virgo Maria.

10

COLLECTA.

Protege quæsumus Domine, famulos tuos subsidijs pacis, & B. Mariæ patrocinijs confidentes, à cunctis hostibus redde securos.

ANTIPHONA DE DOMINA nostra.

Inuiolata, intacta es & casta Maria. Quæ es effecta fulgida cœli porta. O mater alma Christi charissima, suscipe pia laudum præconia. Nostra vt pura pectora sint & corpora. Quę nunc flagitant deuota corda & ora. Tua per peccata dulcisona, nobis concede veniam per secula.

Stella maris succurre cadenti, surgere qui curat populo.

20

Precamur te pijssima Dei genitrix virgo Maria, per amorem vnigeniti filij tui, Domini nostri Iesu Christi, vt non derelinquas nos miseros peccatores sine tuo adiutorio, sed semper adiuua & conforta nos in tuo sancto seruitio, vt securi perueniamus ad portas paradisi, ante conspectum tuum, & vt ibi mereamur dilectissimum filium tuum videre, & cum eo in sempiterna lætitia gaudere.

Hæc est mulier virtutis, quę contriuit caput serpentis, hanc peccatores deuote adeamus, rea pectora tundamus, dicentes: Sancta, sancta, sancta Maria, clemens & pia, domina nostra, fac nos tuis precibus consortes cœlestis gloriæ.

30

Recordare virgo mater, dum steteris in conspectu Dei, vt loquaris pro nobis bona, & vt auertat indignationem suam à nobis.

Aue tu rosa, virgo Maria ô generosa, clemens & pia, vera da nobis vti sophia, & cum electis frui gratia, vt te laudemus cum melodia, & tu repelle nostra vitia, virgo Maria da gaudia nobis.

Obsecramus sanctissima virgo, libera nos ab omni malo, & ora pro peccatis nostris

Eius pia intercessione, ab instantibus malis, & à morte perpetua liberemur.

O Maria generosa, super omnes speciosa, impetra nobis veniam.

40

O Maria gratiosa, dulcis, mitis & formosa, applica nobis gratiam.

O Maria gloriosa, in delitijs delitiosa, præpara nobis gloriam.

EX PRÆPARATORIIS ANTE Missam dicendis.

Propter totius iniquitatis culpam indignus sum vt viuam, quia peccaui ab infantia mea vsque nunc coram te, & coram omnibus sanctis tuis: Sed per merita & intercessiones eorum, mihi tribue propter tuam clementiam, omnium delictorum meorum veniam,

EX COMPASSIONIBVS MARIÆ.

50

Recordare septem horum tormentorum ac dolorum perenni memoria, vt qui nos te inuocamus, per hæc sisti valeamus in perenni gloria.

Ad te igitur hodie, ô vnica spes miserorum, confugio, & plena fiducia, tibi me ipsum in omnibus necessitatibus deuote commendo. Te hodie & semper in matrem & patronam, præ cunctis eligo & præopto.

Libera me ab omni malo,& ora pro peccatis meis. Aue Maria, ſalus & conſolatrix viuorum & mortuorum, mecum ſis in omnibus tribulationibus, tentationibus, neceſsitatibus & anguſtijs meis, & maxime in hora mortis meæ, & impetra mihi omnium peccatorum meorum veniam, & cœleſtis patriæ gloriam.

EX SEPTEM GAVDIIS CORPORALIBVS *beatæ Mariæ virginis.*

Gaude virgo ſtella maris, à peccatis nos emunda. Fac nos ſemper ſalutari partu fœcundari, atq; corde ſteriles, fac clementer fertiles. Fac à noſtro ſcelere pie nos reſurgere, ſurſum tolle varijs, cor oppreſſum vitijs. Præſta nobis miſeris ſubleuamen ſceleris, & poſt hanc miſeriam, duc ad vitæ patriam. O dulcis amica Dei, vernans & decora: memor eſto mei, mortis dum venerit hora.

Venerandorum gaudiorum Domine glorioſæ genetricis tuæ ſacroſanctæ ſemper virginis Mariæ, memoriam recolentes, te ſuppliciter exoramus, vt eius interuenientibus meritis cœleſtis conſolationis participes, & gaudij, quo tecum modo lætatur, in futuro tribuas eſſe conſortes.

EX SEPTEM GAVDIIS COELESTIBVS *beatæ virginis Mariæ.*

Gaude mater miſerorum, quia pater præmiorum, dabit te colentibus, congruentem hic mercedem, & felicẽ poli ſedem, ſurſum in cœleſtibus.

Dulciſſime Domine Ieſu Chriſte, qui beatiſſimam genitricem tuam, glorioſiſſimam virginem Mariam, perpetuis & felicibus gaudijs in cœlo lætificaſti, concede propitius, vt eius meritis & precibus continuis ſalutem & proſperitatem, animæ & corporis conſequamur, & ad gaudia tuæ beatitudinis, ac eiuſdem virginis glorioſæ feliciter perueniamus.

EX ROSARIO BEATÆ MARIÆ *virginis.*

O virtutum vaſculum, Regina cœlorum, Chriſti receptaculum, ſalus anxiorum. Tutum propugnaculum, ſaluatrix languidorum. Audi conquerẽtium preces famulorũ, & pro nobis miſeris Deum deprecare. Nam quicquid petieris, vales impetrare. Summa nos neceſſitas te cogit rogare. Quos in fluctu poſitos ſæuum pulſat mare.

Reparatrix & ſaluatrix, deſperantis animæ, [illegible] ſpiritualis gratiæ. Quod requiro, quod ſuſpiro, me[illegible] mei te poſcenti, gratiarum munera, vt ſim caſtus & modeſtus, [illegible] ſobrius, pius, rectus, circumſpectus, ſimultatis neſcius, eruditus & munitus diuinis eloquijs, conſtãs grauis & ſuauis, benignus, amabilis, corde prudens, ore ſtudens veritatem dicere: Malum nolens, De[illegible] ſemper opere.

Peccatorum conſolatrix, infirmorum curatrix, errantium reuocatrix, iuſtorum confirmatrix, deſolatorum ſpes & auxiliatrix, atque mea promptiſsima adiutrix, & ſingulariſsima inuocatrix, tibi Domina glorioſa cõmendo hodie & quotidie animã meam, vt me in tuam cuſtodiã cõmendatum, ab omnibus malis & fraudibus Diaboli cuſtodias, atque in hora mortis conſtanter mihi aſsiſtas, ac animã ad æterna gaudia feliciter perducas.

O Domina mea ſancta Maria, me in tuam benedictam fidem & ſingularem cuſtodiam, ac in ſinum miſericordiæ tuæ, hodie & quotidie, atque in hora exitus mei, animam meam, & corpus meum tibi commendo, omnem ſpem meam, conſolationes, anguſtias, miſerias, & finem vitæ meæ committo, rogans vt per tuam ſanctiſsimam interceſsionem & glorioſa merita, omnia mea dirigantur & diſponantur opera, ſecundum tuam, tuique filij voluntatem, ad meam vtilitatem.

Ac precor, vt serues me à peccatis, à scandalis, ab omni confusione humana, ab ira iudicij tremenda, ab impuris cogitationibus, ab omni mortali peccato, à subitanea & improuisa morte, ab omnibus periculis animæ & corporis, honoris & rerum mearum, nec vnquam tale me permittas facere peccatum, quo tuam gratiam amittam. Dona mihi de præteritis emendationem, de præsentibus custodiam, de futuris cautelam. Da mihi in hac vita promptum adiutorium, & esto prolocutrix in tremendo iudicio, ad tuum filium, Dominum Deum nostrum Iesum Christum.

O Domina dulcissima, misericordiæ visceribus plenissima, succurre mihi misero peccatori, antequam mors subitanea & improuisa superueniat, ne subito & imparatus hinc discedam. Ora pro me Maria virgo benedicta, ob vnigeniti filij tui amantissimam mortem, vt peccatorum detestatione, Diaboli & operum eius abrenuntiatione, vera contritione, pura humiliq; confessione, perfecta pœnitentia & satisfactione, proximi dilectione, filio tuo recōciliatus, de hoc mundo transeam, & fac mecum misericordiam tuam o beata mater virgo Maria, in illa tremenda hora, quando mortua lingua se nequiuerit mouere ad inuocandum te, neq; oculi lucem capere poterunt, auresq; meæ nulli voci patescent. Memor esto tunc precum mearum, quas nunc fundo. O Maria, ad aures tuæ pietatis, & subueni mihi in illa vltima necessitatis meæ hora, vt liberatus à ministris Diaboli, collocer cum fidelibus & amicis filij tui.

Aue plena gratia virgo fœcunda, mundi spes & gloria, mater illibata, peccatorum venia, sponsa consecrata, consolatrix hominum, vinculum amoris, purgatrix peccaminum, medela vitiorum. Aue vas clementiæ, gratiæ piscina, portus indulgentiæ, vitæ medicina, veniæ pincerna. Nardus odorifera, gratiæ lucerna, surge, veni, propera regina superna, me Christo cōfœdera, me semper guberna, cor meum illumina, fulgens stella maris, & ab hostis machina semper tuearis. O gloriosa virgo Maria, mater regis æterni, libera nos ab omni malo, & à pœnis inferni.

BENEDICTIO MANE ET
sero dicenda.

* Pax Domini nostri Iesu Christi, & virtus passionis eius, signum † sanctæ crucis, integritas beatæ Mariæ virginis, Bene†dictio omnium Sanctorum, Angelorum custodia, & suffragia omnium Dei electorum, sint inter me & omnes inimicos meos, visibiles & inuisibiles, nunc & semper, & in hora mortis, &c.

AD PROPRIVM ANGELVM
oratio.

Angele, qui meus es custos pietate superna, Me tibi commissum salua, defende, guberna, Terge meam mentem, vitijs & labe fluentem, Assiduusq; precor mihi sis, releuesq; cadentem.

DE S. PAVLO.

Illuc supplices tuos, post huius carnis terminum perducere dignare, quos fecisti, veritatis lumen agnoscere.

DE S. BARTHOLOMÆO
Apostolo.

VERSVS.

Voto precamur supplici, vt precibus Apostoli, à reatu liberi, possimus Deo perfrui.

Quæsumus, vt eius patrocinio deferamus noxia, & consequamur bona æterna.

DE IACOBO MAIORE.

Aue ſingulare præſidium peregrinorum tuorum, benignus exaudi vota ſeruorum, te colentes adiuua, ducens ad cœleſtia.

DE S. THOMA.

Tu nos ſupplices tuos in eius fide ſtabiles efficere dignare, quem palpando meruiſti Deum agnoſcere.

DE VNO APOSTOLO.

Aue ſancte N. Apoſtole, Domini noſtri Ieſu Chriſti, per illius amorem, qui te de mundo elegit, deprecor, vt me indignum famulum tuum ab omnibus aduerſitatibus liberes, ab omni impedimento corporis & animę, & in hora mortis animam meam ſuſcipiens, perducas in vitam æternam. Ora pro nobis N. Apoſtole beate, vt per te gaudere mereamur in æternitate.

Quæſumus omnipotens Deus, vt B. Apoſtolus N. tuum pro nobis imploret auxilium, vt à noſtris reatibus abſoluti, à cunctis periculis exuamur.

DE S. PANCRATIO

O Martyr inuictiſſime, Pancrati beatiſſime, qui in Chriſti confeſſione perduraſti in perſecutione, tuo mereamur precamine in bonis mala vincere.

Infirmitatem noſtram, quæſumus Domine, propitius reſpice, & mala omnia, quæ iuſte meremur ſanctorum Martyrum tuorum, pariterque Pontificum Cornelii & Cypriani interceſſione propitiatus auerte.

DE S. GEORGIO

Hic nos ſaluet à peccatis, vt in cœlo cum beatis poſſimus quieſcere.

DE S. BLASIO.

Sancte Blaſi vir laudande, &c. Qui das lapſi releuamen, & infirmis das iuuamen. Tu pro nobis intercede, vt cœleſti nos mercede, ditet Deus cum beatis, regno ſuæ claritatis.

Deus qui per orationem beati Blaſii martyris tui atque Pontificis cunctis eiuſdem memoriam facientibus, à quacunque tribulatione, infirmitate ſeu aduerſitate, tenerentur, liberari conceſſiſti, concede propitius, vt cuius memoriam agimus in terris, eodem deprecante, gloriam conſequamur in cœlis.

DE S. ERASMO.

Stet ſemper in tripudio egenorum iam concio, habens ciuem in æthere, qui ſuos ſcit reprimere, defectus deprecamur, & in mortis examine, ſic Eraſmus præparatur, noſtros tergat vt reatus.

Fac nos eius meritis & precibus, cunctas inſidias omnium inimicorum noſtrorum ſuperare, & à paupertate corporis & animæ, ac morte perpetua liberari.

Deus, pro cuius Eccleſia glorioſus martyr & Pontifex Thomas gladiis impiorum occubuit, præſta quæſumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis ſuæ ſalutarem conſequantur effectum.

DE S. CHRISTOPHORO.

O glorioſe martyr Chriſtophore, ſis memor noſtri ad Deum omni hora, & tuere ſine mora, corpus, ſenſum & honorem conſerua, qui cœli florem meruiſti hic portare, inter vlnas vltra mare, nos per tantam dignitatem, fac vitare prauitatem, & amare corde toto, Deum verum laude, voto, præ cunctis mundanis iſtis, vt poſt mundi huius triſtis blandimenta, te præſente, perducamur ad cœli regnum.

Deus, qui B. Chriſtophorum martyrem tuum virtute cõſtantię in paſ-

ſione roboraſti, concede propitius, vt qui eius commemorationem agimus ipſius meritis & precibus ab omni languore corporis & animæ præſeruemur, atq; ad gaudia æterna feliciter perducamur.

Intercessio, quæſumus Domine, B. Lamberti martyris tui atq; Pontificis, tuam nobis non deſinat placare iuſtitiam, & noſtrum tibi deuotum efficere famulatum.

DE S. COSMA ET DAMIANO.

O Medici piiſſimi, qui meritis clariſſimi, in cœlis refulgetis. A peſte, clade corporum, præſeruetis & operum, moribus ne lãgueamus, aut moriamur ſpiritu, ſed animæ ab obitu, velociter ſurgamus, & viuamus in gratia, ſacra cœli palatia, donec ingrediamur.

Concede nobis indignis famulis tuis, vt qui Sanctorum iſtorum martyrum glorioſam commemorationem agimus, ipſorum intercedentibus meritis ab omnibus Dæmonum erepti inſidiis, atque cunctis huius vitæ aduerſitatibus, præſens tempus ita in tuis laudibus peragamus, vt dimiſſis peccatis omnibus, poſt huius vitæ pericula ad gaudia tranſeamus ſecura.

DE S. SEBASTIANO.

Ora pro nobis Chriſti martyr Sebaſtiane, vt peſtem epidemiæ illæſi mereamur pertranſire, & promiſſionem Chriſti Ieſu obtinere.

Deus, qui glorioſum tuum martyrem Sebaſtianum in tua fide & dilectione tam ardenter ſolidaſti, da nobis miſeris peccatoribus eius meritis & interceſſione, in omni tribulatione auxilium, in perſecutione ſolatium, in tribulatione & anguſtia ſubſidium.

DE S. VINCENTIO MARTYRE.

Vir inclytus Vincentius, martyr Domini pretioſus, cuius interceſſio nobis obtineat veniam, qui per tormenta paſſionis æternam meruiſti palmam, & ſempiternam coronam.

XIV. AVXILIATORVM.

Inter Sanctos Deo gratos, adiutores vos beatos prædicat Eccleſia. Ad ſe Deus nos clamantes, per vos ſaluet fluctuantes, in valle miſeriæ.

Da, vt omnis, qui in ſuis neceſſitatibus eorum implorat auxilium, ſecundum promiſſionis tuæ gratiam petitionis ſuæ ſalutarem conſequatur effectum.

DE S. BERNVVARDO EPISCOPO.

O gemma Saxoniæ, norma pietatis, decus tuæ patriæ, Bernuuarde dux pacis, nos oppreſſos erige, ſuccure turbatis ad Chriſtum, dirige fontem bonitatis. Pie præſul Bernuuarde tuorum memor operum, ſta coram ſummo iudice, pro tuorum cœtu pauperum.

Omnipotens ſempiterne Deus, immenſam clementiam tuam humiliter imploramus, vt qui fragilitate carnis præpediti, innumerabiliter peccauimus, B. Bernuuardi Confeſſoris tui atque Pontificis, aſſiduis precibus adiuuemur, quatenus eius ſuffragantib. meritis ab omni aduerſitate mentis & corporis liberemur.

DE S. GODEHARDO EPISCOPO.

Opem nobis præſul bone, fer in noſtris anguſtiis, & nos ſalua in agone, ab æternis ſuppliciis.

DE S. AVGVSTINO.

Gaude præſul Auguſtine. Audi nos te rogantes, & poſt mortem nos ouantes, duc ad regna cœlica.

DE S. AMBROSIO

O præſul beatiſſime Ambroſi doctor inclyte, vitæ meæ rege curſum, poſt hanc vitam trahe ſurſum animam ad gaudia, vbi Deum contemplari, iuſtis pie ſociari merear in gloria.

Vt

Vt quem doctorem vitæ æternæ habuimus in terris, intercessorem semper apud te habere mereamur in cœlis.

DE S. HIERONYMO.

Subuenias tristi populo, Hieronyme, Christi doctor & amice, tu fons nitidissimæ linguæ.

Præsta, quęsumus, vt cuius venerandam memoriam agimus, eius semper & erudiamur doctrinis, & meritis adiuuemur.

DE S. BERNHARDO.

Intercessio nos, quæsumus Domine, Beati Bernhardi abbatis commendet, vt quod meritis nostris non valemus, eius patrocinio assequamur. 10

DE S. FRANCISCO.

O Francisce lux solaris, crucifixus singularis, iam cum Christo gloriaris, in choro cœlestium. Tu sis nobis vitæ via, tu pro nobis semper pia, prode Christo stigmata. Ora pro tuis famulis, vt rapti ex miserijs, tecum laudemus dulciter, Trinitatem perenniter,

DE S. IOSEPH NVTRITIO Domini.

Gaude Ioseph, fili Dauid, Ora virginis sponsæ tuæ natum, vt se nobis det placatum, collocans ad dexteram. 20

DE S. ROCHO CONTRA Pestem.

Deus qui beato Rocho per Angelum tuum tabulam eidem afferentem promisisti, vt qui ipsum inuocauerit, à nullo pestis cruciatu læderetur: Præsta quæsumus, vt qui eius memoriam agimus, meritis eius ab æterna morte liberemur.

DE S. LIBORIO CONTRA Calculum.

Deus qui beatum Liborium, Pontificem tuum innumeris gloriosum miraculis, speciali in medendis arenarum & calculi passionibus priuilegio decorasti, præsta quæsumus, vt ipsius meritis & intercessione, ab his alijsque malis eruti, gaudijs perfrui mereamur æternis. 30

DE VNO CONFESSORE.

Sancte N. nos tuos famulos pio precatu ab omni culpa emunda, commendans Deo, cœlestium, vt consortes faciat gaudiorum.

Intercessio nos quæsumus Domine beati N. Confessoris commendet, vt quod nostris meritis non valeamus, eius patrocioni assequamur.

Misericordiam tuam quęsumus Domine nobis interuenientibus beatis Confessoribus tuis, clementer impende, & nobis peccatoribus ipsorum propitiare suffragijs 40

DE S. DOROTHEA.

Omnipotens sempiterne Deus, in cuius nomine gloriosa virgo & martyr Dorothea cuncta genera tormentorum superauit, te suppliciter exoramus, vt eius interuentu cuncta pericula vincamus, ipsamq; in omnibus necessitatibus celerem adiutricem nobis sentiamus.

DE S. BARBARA.

Intercessio nos, Domine, quæsumus beatæ Barbaræ virginis & Martyris tuæ semper adiuuet, vt non subito moriamur.

DE S. AGNETA. 50

Aue Agnes gloriosa, me in fide serues recta, dulcis virgo & dilecta, te exoro precibus: Charitate da perfecta, Deum, per quem es electa, colere pie omnibus.

Deus qui beatam Agneten virginem tuam castitatis amore decorasti,

& flam-

& flammis traditam illæsam coseruasti, da nobis, quæsumus, eius meritis & precibus, eiusdem castitatis tenore fulciri, & ab omni vitiorum æstu liberari.

DE S. APPOLLONIA.

Virga Christi egregia, pro nobis Appolonia funde preces ad Dominum, vt tollat omne noxium, ne pro reatu criminum, morbo vexemur dentium, sed sanitate capitis gratulemur & corporis.

DE S. CHRISTINA

Christina virgo felix, te deprecantes respice, ne cum impiis damnemur, nos tua sancta salua prece.

DE DECEM MILLE VIRGINIBVS.

O præclaræ vos puellæ, nunc implete meum velle, & dum mortis venerit hora, subuenite sine mora, in tam graui tempestate, me precantem defensate, à dæmonum instantia.

Concede propitius, vt earum precibus & meritis, cum ipsis in æterna beatitudine collocari mereamur.

AD VNAM VIRGINEM

Salue sancta N. virgo Dei inclyta, tuis precibus nos Christo commenda. Ad de clamamus in angustijs constituti. Ad te suspiramus auxilium quærentes. Eia virgo Dei electa, tuum lætum oculorum aspectum ad nos inclina. Et Iesum crucifixum, qui tollit mundi reatum, redde nobis placatum, o clemens, o pia, o dulcis virgo.

DE S. ANNA.

Deus, qui beatam Annam matrem tuæ genetricis fieri voluisti: Præsta quæsumus vt meritis vtriusqe matris & filiæ, regna cœlestia consequamur.

DE S. MARTHA.

Omnipotens sempiterne Deus, cuius filius sumpta carne pro nobis, in æde beatæ Marthæ hospitari dignatus est concede propitius, vt precibus & meritis illius, quæ illum placide suscepit in terris, ab illo misericorditer suscipi mereamur in cœlis.

DE S. BRIGITTA.

O Brigitta mater Bona, dulcis ductrix & matrona, nobis fer suffragia. Naufragantes in hoc mari, tuo ductu salutari, duc ad vitæ brauia.

DE S. GERTHRVDE

Deus, qui beatam Gerthrudem piam virginem ex stirpe Regia progenitam, speciali hospitalitatis gratia sublimasti, tribue, quæsumus, vt eius precibus & meritis interuenientibus, tam præsens, quam futurum hospitium, nostræ infirmitati congruum, & tuæ maiestati inueniamus acceptum.

DE OMNIBVS VIRGINIBVS ET viduis.

Deus qui nos in tantis periculis constitutos, pro humana scis fragilitate non posse subsistere, da nobis per merita omnium sanctarum virginum viduarum, & continentium tuarum, salutem mentis & corporis, vt ea quæ pro peccatis nostris iuste patimur, te adiuuante vnicamus.

DE OMNIBVS SANCTIS

Maiestatem tuam, Domine, suppliciter deprecamur, vt sicut nos iugiter omnium Sanctorum tuorum commemoratione lætificas, ita semper supplicatione defendas.

EX ANTIDOTARIO.

Salue imperatrix gloriosissima, peccatricis animæ meæ spes tutissima, Dei genitrix virgo Maria. Tu post Deum præcipuum & maximum meum es refugium & gaudium.

O sanct a

O sancta virgo Maria, & omnes Sancti & Electi Dei, nunc & in hora mortis meæ, mihi misero succurrite, & Dominum Deum nostrum vestris meritis & precibus mihi propitium facite. Tu ergo o virginea mater, accedens ad illud supercœleste sacrarium semper venerandæ Trinitatis, offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, quicquid virtutum & gratiarum ab hora conceptionis tuæ, vsque ad horam assumptionis, in te Rex gloriæ, tanquam conseruatissimo thesauro suo dignatus est conseruare. Tu etiam beatorum Angelorum militia, offer pro me, & in hora mortis meæ, constantiam purissimam, qua cum Deo nostro permansistis, & felicem innocentiam, in qua per ipsum confirmati estis. Tu quoq; Patriarcharũ & Prophetarum cœtus, offer pro me nunc & in hora mortis meæ, merita fidei & desideriorum, quibus Christum Dei filium repromissum constanter expectastis. Tuque Senatus Apostolorum & Euangelistarum, offer pro me nunc & in hora mortis meæ, merita felicissimæ cum Christo adhærentiæ, familiaris amicitiæ, & fidelis perseuerantiæ. Tu hinc o rosea Martyrum turba, offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, merita fidelitatum, constantiæ, & pretiosi sanguinis, cum sanguine immaculati agni, pro omnium salute effusi. Tu deinde splendens Confessorum chorus offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, merita deuotionum, studiorum, exercitationum, & virtutum omnium, in quibus Domino Deo nostro placere meruistis.

Tu insuper honesta virginum & mulierum caterua, offer pro me, nunc & in hora mortis meę, cordis & corporis munditiem, qua Deo, spretis mundi delitijs, & corporis voluptatibus, placuistis.

ORATIONES DE QVINQVE DOLORIBVS BEATÆ Mariæ, quas S. Anshelmus Capellanus eius composuit, incipientes singula ac singulis literis nominis Maria, quas qui deuote dixerit, maximas consequitur gratias à Domino, prout reuelatum fuit beato Ioanni Euangelistæ, qui cum (vt de eo scriptum reperitur) diu desiderasset videre beatam Mariam virginem, post eius assumptionem in cœlum. tandem quadam vice raptus in cœlum, in visione vidit & audiuit, quod beata virgo Maria narrauit filio suo, quod in hoc mundo in quinque doloribus subscriptis fuerit nimium perturbata. Christus igitur filius eius hoc audiens, ob eius honorem plurimas promisit gratias & prærogatiuas, se daturum illi, qui eosdem dolores deuote recoleret. Sunt igitur Orationes tales.

ORATIO PRIMA.

Mediatrix Dei & hominum, & fons misericordiæ indesinenter effundens riuos copiosæ gratiæ Maria. Te rogo dulcissima mater Domini nostri Iesu Christi, per illam perturbationem, quam habuisti in corde tuo pijssimo, tunc & deinceps, cum Simeon sanctus & senex prophetando diceret: Tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt petas, quatenus idem benedictus filius tuus de largissima clementia sua, mihi donet per eandem perturbationem tuam, indulgentiam omnium peccatorum meorum. Et vt me liberet ab omnibus malis, præteritis, præsentibus, & futuris.

ORATIO SECVNDA.

Auxiliatrix Dei & hominum, & pacis æternæ condimentum Maria, te interpello speciosissima regina cœli, per illam dolorosam perturbationem, quam habuisti in corde tuo benignissimo pro eo, quod filiũ tuum amantissimum per triduum amiseras, vt roges eum, quatenus ipse propter eandem turbationem tuam mihi dignetur dare plenam cognitio-

nem, perfectam contritionem, puram confessionem, spem firmam, certam securitatem, à Deo nunquam separandum, & ita perfectum & verum amorem, vt cum illo amore tantam merear mercedem in cœlo accipere, ac si ei multis annis cum perfectione sanctissimæ vitæ diligentius seruiuissem.

ORATIO TERTIA.

Reparatrix debilium, & vulneratæ animæ efficacissima medicina, Maria, te peto gloriosa Domina, per illam perturbationem, quam habuisti in corde tuo clementissimo, pro eo, quod perfidi Iudæi captiuauerunt desiderabilem vnigenitũ vteri tui filium, quatenus depreceris eundem filium tuum, propitiatorem seculi, vt ipse propter eandem turbationem tuã, me de omni captiuitate, & ab omni tribulatione corporis & animę, angustiarum, & periculorum meorum, vna cum amicis meis, consanguineis, familiaribus, & benefactoribus, & recommendatis clementer eripiat, & ab omnibus malis in perpetuum tueatur.

ORATIO QVARTA.

Illuminatrix cœcorum, & lucerna salutiferæ gratiæ Maria. Te flagito dulcissima bona mater Dei, per illam turbationem tuam, quam habuisti in corde tuo propitiatissimo, pro eo, quod amantissimus filius tuus à Iudæis crudelissimis in conspectu tuo, cum clauis acutissimis, sine omni miseratione, viuificę crucis patibulo fuit affixus, vt postules ab eodem filio tuo, quatenus per eandem turbationem tuam, ignem veri amoris & passionis suæ in corde meo accendat.

ORATIO QVINTA.

Aduocatrix omnium peccatorum, quos damnabiliter moles vitiorum deprimit, finisq; nostrę miserię Maria, te deprecor venerabilissima mundi domina, per illam intolerabilem turbationem, quam habuisti in corde tuo benignissimo, in illa hora, cum filius tuus de cruce depositus, cum recentibus vulneribus, & proprio sanguine rubricatus, datus fuit à Ioseph in sinum tuum, vt propter eandem perturbationem tuam, ipse me præuenire dignetur abundantia gratiarum suarum, vt det corpus & animam meam in potestatem tuam, & in sinum misericordiæ tuæ, quem cunctis deuote postulantibus, clementer aperis in æternum.

QVICVNQVE HANC SVBSCRIPTAM ORATIONEM triginta diebus dixerit, in honorem beatissimæ virginis Mariæ, quæcunq; licita petierit, misericorditer obtinebit, quod experimento sæpius probatum est.

Sancta Maria, perpetua virgo virginum, mater misericordiæ, mater gratiæ, spes omnium desolatorum, consolatrix omnium desperantium. O miseratrix miserorum, dulcis consolatio afflictorum, ac mater misericordiarum, desolatorum piissima consolatrix, & in omni necessitate pupillorum prompta adiutrix: Exaudi preces meas. Et quia in diuersis malis & angustijs, propter peccata mea positus sum, ignoro ad quem fugiam, nisi ad te dominam meam, dulcissimam virginem Mariam, genitricem Domini nostri Iesu Christi, informatricem humanitatis nostræ. Ergo aures tuæ pietatis precibus meis benigne accommoda, per viscera misericordissimi filij tui, &c.

QVICVNQVE SVBSCRIPTAM ORATIONEM QVOTIdie dixerit in honorem beatissimæ virginis Mariæ, trecentos dies indulgentiarum habebit ab Innocentio Papa, qui eam instituit.

O clementissima Domina, & dulcissima virgo sancta Maria, mater

Dei, mater orphanorum, consolatio desolatorum, via errantium, salus & spes in te sperantium, fons vitæ & veniæ, fons salutis & gratiæ, fons pietatis, & indulgentiæ, fons consolationis & lætitiæ, da mihi pro peccatis meis veras plangendi lacrymas & condignas, & da mihi quicquid filius tuus requisiuit à me veraciter agnoscere, tuo iuuamine frequẽter incipere, perseuerãter exequi, feliciter adimplere. O flos virginũ Maria, regina cœli, deprecor humiliter & deuote, vt cum omnibus sanctis & electis Dei venias & festines in consilium & auxilium meum, in omnibus orationibus, & angustiis, & necessitatibus meis, & in omnibus rebus. O Maria, maris stella, portus salutis, naufragantium dux pia, miserorum patrona dulcissima, rerorum aduocata doctissima, desperatorũ spes vnica, peccatorũ saluatrix magnifica, die mea nouissima, me facie splendidissima tua precor irradia, nutrix sacratissima, meæ mortis pijssima, diem & horam nuntia. Tu portum præbe naufrago, reo fer patrocinia, dans misero solatia, sis spes, ne desperatione succumbam mortis in agone, cum tunc non sit spes altera, nisi tu virgo puerpera, patris parens & filia, cui me reconcilia. O misericordiarum & veniæ fons ineuacuabilis, imo ipsa misericordia & venia, nulli dans repulsam, Exauditrix benignissima hanc orationem supplicem clementer suscipias & exaudias, & vitam æternam mihi tribuas. Audi & exaudi me benignissima virgo Maria, mater Dei & misericordiæ, Amen.

SANCTVS EDMVNDVS CANTVARIENSIS Archiepiscopus, sequentem orationem composuit, eamque quotidie dicere consueuit, in honorem sanctissimæ Dei genitricis semper virginis Mariæ, & beati Ioannis Euangelistæ, tutoris eius: quam cum semel propter occupationem quandam dicere neglexisset, apparuit ei sanctus Ioannes Euangelista, ferulam in manu tenens, & vt leuaret manum, imperans: Qui cum leuasset, & ille ferulam alte leuans, pie tamen submittens, blande eum corripuisset, subiungens, ait: Caue, ne amplius vnquam omittas, quod diligenter obseruauit, maximamq; ob hanc sanctitatis gratiam promeruit. Multa etiam alia leguntur miracula facta virtute illius orationis, quæ breuitatis causa hic omittuntur.

O intemerata & in æternum benedicta, singularis & incomparabilis virgo Dei genitrix Maria, inclina aures tuæ pietatis indignis supplicationibus meis, & esto mihi peccatori pia in omnibus auxiliatrix. O Ioannes beatissimi Christi familiaris amice, te inuoco cum matre eiusdem Saluatoris, vt opem mihi tuam cum illa ferre digneris. O duę gemmę cœlestes, Maria & Ioãnes. O duo luminaria diuinitus ante Deum lucentia, vestris radijs effugate scelerum meorum nubila, vobis duobus ego peccator hodie corpus & animam meam commendo, vt omnibus horis atque momentis, intus & exterius, firmi custodes, & pij apud Deum intercessores existere dignemini. Credo enim firmiter, & fateor, & indubitanter scio, quia velle vestrum velle Dei est, vnde quicquid ab illo petitis sine mora obtinebitis. Per hanc igitur tam potentissimam vestræ dignitatis virtutem, poscite mihi corporis & animæ salutem, & à Deo indulgentiam omnium peccatorum meorum, atque in extrema hora huius vitæ, venite mihi in adiutorium, contra omnes laqueos inimici. Et in die iudicij, quando redditurus sum rationem de peccatis meis, succurrite mihi ante tribunal Christi, vt non depãter cum impijs ad pœnam, sed cum iustis ad gaudium & gloriam.

QVICVNQVE SEQVENTEM ORATIVNCVLAM QVOtidie deuote dixerit, sine pœnitentia & mysterio corporis Christi non decedet, sicut fuit reuelatum beato Bernhardo, cui ab Angelo data est.

Aue Maria, ancilla sanctæ Trinitatis, Aue Maria, salus & consolatrix viuorum & mortuorum, mecum sis in omnibus tentationibus, tribulationibus, necessitatibus, & angustijs, & infirmitatibus meis, & impetra mihi veniam omnium delictorum meorum, & maxime in hora exitus mei, non desis mihi o piissima virgo Maria.

SEQVITVR ORATIO DE OMNIBVS MEMBRIS beatissimæ virginis Mariæ, quam qui deuote dixerit, specialem ab ea gratiam consequitur.

Adoro & benedico beatissimos pedes tuos, quibus antiqui serpentis, cum omnibus pompis eius, caput calcasti, &c.

Adoro & benedico castissimum vterum tuum, aceruo tritici lilijs candidissimis vallato comparatum, &c.

Adoro & benedico nobilissimum cor tuum, &c.

Adoro & benedico fœcundissima vbera tua botris assimilata, &c.

Adoro & benedico manus tuas tornatiles, plenas hyacinthis, &c.

EX ORATIONIBVS DE SEPTEM GAVDIIS corporalibus beatæ Mariæ virginis.

O Maria mater pia, esto nobis recta via, ad tuum filium, ac pro tua gratia, depelle nostra vitia, per hoc sanctum gaudium.

EX ORATIONE AD B. MARIAM virginem.

Tu virgo sanctitatis luce nos irradia, & sic tua prece Deo reconcilia, vt post mortem gloriemur in cœlesti patria. Ad hoc omnes potestates virtutum cœlestium, ad hoc omnes Sancti, vestrum petimus auxilium.

IMPLORATIO PATRONORVM.

Et vt efficax mea deprecatio sit, beatæ Mariæ, semper virginis, suffragium peto.

Adsit mihi quæso, semper & vbique beatorum Angelorum custodia, & præsta, vt apud te pro me misero peccatore sanctorum Angelorum agmina intercedant.

Intercessiones Apostolorum imploro. Martyrum preces exposco. Confessorum orationes expostulo. Subueniat mihi apud misericordiã tuam chorus sanctarum virginum tuarum, quarum principatum tenet beata virgo Maria. Ibi ipsa cum omnibus sanctis intercedat, vt ad vitam perueniam sempiternam, te miserante & donante.

ALIA ORATIO AD B. VIRGINEM Mariam.

Te mater illuminationis cordis mei, te nutrix salutis meæ mentis, te obsecrant, quantum possunt cuncta præcordia mea. Exaudi Domina, adesto propitia, adiuua potentissima, vt mundentur sordes mentis meæ, vt illuminentur tenebræ meæ. Certus enim sum, quia sicut per filij gratiam ea potui accipere, sic eadem per matris merita possum recipere. Ergo Domina porta vitæ, ianua salutis, via reconciliationis, aditus recuperationis, obsecro te per saluatricem tuam fœcunditatem, fac vt peccatorum meorum mihi venia, & bene viuendi gratia concedatur, & vsq; in finem hic seruus tuus sub tua protectione custodiatur.

AD OMNES SANCTOS PATRIARCHAS
& Prophetas.

Sancti Patriarchæ, sancti Prophetæ, obsecrate pro peccatis meis, & expulsa penitus erroris caligine, cordis mei oculos veræ fidei Catholicę lumine illustrate, vt in die iudicii non cū impiis & infidelibus, qui credere & pœnitentiam agere noluerunt, secundum meritum meum me deputet, sed per vestram intercessionem merear inueniri absolutus in illa die ab omni vinculo peccatorum, vobiscumque ac omnibus fidelibus, introire ad regna cœlorum.

AD S. PAVLVM DOCTOREM
Gentium.

O beate Paule Apostole, te deprecor, vt me ab angelo Satanæ eripias, & à ventura ira liberes, & in cœlum introducas.

AD S. ANDREAM.

Sancte Andrea Apostole Dei, deprecor te, vt tuis meritis, ab omni phantasia Satanæ me eripias, & à futura ira defendas, & virtutem tuam mihi ante tribunal Christi ostendas.

DE S. MATTHIA APOSTOLO.

Sancte Matthia, te suppliciter imploro, vt meritis & intercessionibus tuis, ab eodem Domino nostro IESV CHRISTO, veniam peccatorum meorum in hoc seculo percipiam, & in futuro vitam æternam possideam.

DE S. PHILIPPO

Sancte Phillippe Apostole Domini, te miser ego peccator, omnium criminum sordibus obuolutus, deprecor, vt ab omni me districto flagello, quod iuste mereor, & ab omni damnatione, & à ventura ira liberes, & lampadibus ornatum & lætum ad Regem gloriæ perducas.

DE S. IACOBO MINORE.

Sancte Iacobe Apostole Domini, te deprecor ego peccator, omni spurcitia plenus. vt me tuis gloriosis meritis, ab omni districto iudicio, quod iuste mereor, & ab ira ventura misericorditer eripias, & atro agmine fugato, sancto agmine appropinquante, in consortium Angelorum, & sinum Abrahæ me tradas.

DE S. BARTHOLOMÆO.

Sancte Bartholomæe, te deprecor, vt me tuis pretiosis meritis, liberes ab omnibus versutijs diaboli, & insidiis, & terroribus, & impugnationibus & damnatione & illusione hostis, & in die furoris Domini, & in fine vitæ meæ, contra aduersarios meos in adiutorium meum venias, & binis luminibus suffulto, vestigia agni ostendas.

DE S. MATTHÆO.

Sancte Matthæe Apostole, ego peccator te deprecor, vt me ab angustia, quam digne mereor, tuo interuentu misericorditer defendere, digneris.

DE S. SIMONE APOSTOLO.

Sancte Simon Zelotes, per gratiam illius, qui te elegit de mundo, te deprecor, vt me miserum ab omnib. aduersitatibus, & à pœnis, quas pro peccatis meis horribilibus mereor, eruas: & à cogitationibus immundis, tuis meritis emundes, & monita mihi tribuas, vnde Angelica celsitudo admirabilem me videat & iustum.

DE S. IVDA

Sancte Iuda Apostole, per illum, qui te sibi in amicum asciuit, deprecor te, vt me à consuetudine peccatorum meorum, tuis meritis abstrahas, & à potestate Dæmonum eruas, & me ad inuisibiles euehas potentias.

DE S. STEPHANO.

Sancte protomartyr, & dignissime Leuita Christi Stephane, ad te confugio, te inuoco, te suppliciter & obnixe deprecor, vt intercedere digneris, pro me nimis fragili & indigno, ad Dominum Iesum Christum. Adiuua me, quæso, immaculate & inuictissime testis veritatis, vt quia tuo exemplo, nec innocenter viuere, nec gloriose mori valeo, saltem concesso mihi, per Dei misericordiam, & tuæ intercessionis merita, spatio vitæ meæ, sordes ita congrua emundatione diluam, vt in articulo mortis ab auditione mala liberatus, sententiam perpetuæ damnationis euadam.

DE S. VINCENTIO

O beate Vincenti, martyr Christi inclyte, exora pro me Deum omnipotentem, vt tua prece placatus, mihi condonet meorum veniam commissorum, & in bono opere finem reddat perseuerabilem.

DE S. SEBASTIANO.

O beate Sebastiane, magna est fides tua, intercede pro nobis ad Dominum Iesum Christum, vt à morte epidemiæ, & ab omni infirmitate corporis & animæ, tua intercessione liberemur.

AD S. DIONYSIVM.

Sancte Dionysi, Galliæ doctor, & inclyte martyr, te deprecor, ne despicias me, sed suscipias preces meas, & redime me ex omnibus paupertatibus & tribulationib. animæ & corporis. Rogo te S. Dionysi, tuosq; socios, vt suscipiatis animam meam, quando præsentata fuerit ante tribunal iudicis, & deprecemini regem potentem, vt per vestra suffragia merear liberari à tormentis perpetuis.

AD S. CHRISTOPHORVM.

Sancte Christophore, martyr Iesu Christi, qui pro Christi nomine pœnas pertulisti, opem confer miseris, atque mundo tristi. Qui cœlestis luminis regna meruisti, &c. Christophori sancti speciem quicunque tuetur, illo nempe die nullo languore tenetur. O martyr Christophore, pro saluatoris honore, fac nos mente fore dignos Deitatis honore, & promissione Christi, quia, quod petis, obtinuisti, da populo tristi bona, quæ moriendo petisti, confer solamen mentis, tolle grauamen iudicis, examen fac mite sit in omnibus, Amen.

DE S. ERASMO.

Modo sancte Erasme, tibi commendo omne consilium meum, & omnes actus meos, & omnia, quæ mihi subiecta sunt, in tuam sanctam fidem, vt eruas me ab omnibus aduersitatibus, & à cunctis meis inimicis, corporalibus & spiritualibus, propter repromissum tibi à Deo specialiter concessum.

AD XV. AVXILIATORES.

Conditor & redemptor generis humani, exaudi me indignum famulum tuum, vt per Sanctorum merita & interuentum, deleas omnes iniquitates meas, cunctaque bona cordi meo inferas, mores bonos & continentiam linguæ, charitatem, atq; humilitatem, cæterasque omnes virtutes.

AD OMNES SANCTOS
Martyres.

Ad vos clarissimi Sanctorum Dei martyres, mente & corde ego nimius peccator proclamo, quatenus vos cum sanctissima oratione vestra, innumeras peccatorum meorum sordes apud Dominum nostrum Iesum Christum, aliquantisper diminuere & delere dignemini, vt vltra vitam meam grandi meorum criminum pondere grauatum non inueniar.

DE S. BERNHARDO.

O alme pater Bernharde, & ardentissime amator, cultor suauitatis, & mellifluæ dulcedinis Dei, qui es spes & solatium omnium ad te clamantium, corde toto tuæ sanctæ protectioni me commendo, propter excellentiam meritorum tuorum, vt ab omnibus, quæ contraria sunt animæ meæ, tueri me digneris.

DE S. NICOLAO.

Credo pie sancte Nicolae, tuis me precibus esse saluandum, ideo ad te clamo, & te precibus meis licet indignis, pulsare non desisto, vt te intercedente ab imminentibus periculis, à peccatis & offensionibus meis, quibus quotidie affligor, merear liberari, salua me supplicem famulum tuum, amice Dei Nicolae, de præsentibus angustijs & tribulationibus, quia in te confidit anima mea, vt per te me saluet, qui te sibi elegit.

AD OMNES SANCTOS
Confessores.

Omnes sancti Sacerdotes & confessores Dei, nolite me despicere, sed sicut optastis à Deo, hic adhuc positi in mortali corpore, audite me, vt vestro sacratissimo interuentu, à peccatis exui, & à pœnis absolui, & à cunctis tentationum periculis erui merear.

DE TRIBVS REGIBVS.

Concede propitius, vt per horum trium Magorum pias intercessiones & merita, nobis famulis tuis tribuas, vt itinere quo ituri sumus, celeritate, lætitia, gratia, & pace, negotioque bene peracto, te ipso sole vero, vera stella, & vera luminis luce, ad loca destinata, cum omni prosperitate, ad ipsorum cœlestiumque ciuium consortia, salui ac sani redire valeamus.

IN CATHARINAM.

Aue virgo Dei digna, Christo prece me consigna, preces audi, præsta votum, cor in bono fac immotum, confer mihi cor contritum, rege visum & auditum rege gustum & olfactum, virgo sancta rege tactum, vt in cunctis te regente, viuam Deo pura mente. O beata Catharina, Babylonis de sentina, tutum mihi fer ducatum, plasmatorem fac placatum. Esto mihi consolatrix, pro me sis interpellatrix, Christum pro me interpella, salua mortis de procella, superare fac me mundum, ne demergar in profundum, ne me sinas naufragari, in peccatis in hoc mari, visita tu me infirmum, & in bonis fac me firmum. Agonista Dei fortis, esto præsens in hora mortis: Decumbentem foue, leua, & de morte solue læua, vt resurgam nouus homo, ciuis in cœlesti domo: Duplex mors ne me infestet, Iesus Christus illud præstet, tua prece exoratus. Idem pater, idem natus, idem vtriusq; flamen, qui viuit & regnat, Amen.

EX CANTICIS, QVÆ VOCANT SEquentia.

DE S. STEPHANO PROTOmartyre.

O Stephane signifer regis summí bone, nos exaudi, nos proinde supplices ad te clamantes, & precibus te pulsantes, oratio sanctissima nos tua semper conciliet Deo nostro.

DE INNOCENTIBVS.

Quorum precibus sacris deprecamur, dele pie nostra crimina vitæ, vt quos laudibus tuis iunxeras, nobis istic dones clemens fauere.

ALIA DE INNOCENTIBVS.

Clari filioli, dulces pusioli, nos iuuate precibus, quos Christus inno-

centem mortem veſtram miſerans, pro ſeſe maturatam, placidus exaudiens, nos regno ſuo dignetur.

DE BEATA AGNETE

Apud quem nunc intercedat, vt cœli nobis concedat intrare palatium.

DOMINICA ANTE ASCENSIONEM Domini.

O Maria Magdalena, audi vota laude plena, apud Chriſtum, chorum iſtum, clementer concilia, vt fons luminæ pietatis, qui te lauit à peccatis, ſeruos ſuos atque tuos, mundet data venia. Amen dicant omnia.

IN NATIVITATE DIVI IOANNIS Baptiſtæ.

SanctiBaptiſtę, Chriſti pręconis ſolennia celebrantes, moribus ipſum ſequamur, vt ad vitam quam prædixit, aſſeclas ſuos perducat.

Deuote te ſanctiſſime hominum amice IeſuChriſti flagitamus, vt gaudia percipiamus.

Apparens quæ Zachariæ Gabriel repromiſit. Qui tuam celebrarent obſequiis natiuitatem.

Vt per hæc feſta æterna gaudia adipiſcamur. Qua ſancti Dei ſacris delitiis læti gaudent.

Tu qui præparas fidelium corda, ne quid deuium vel lubricum Deus in eis inueniat:

Te depoſcimus, vt crimina noſtra & facinora continua prece ſtudeas abſoluere.

Placatus vt ipſe ſuos ſemper inuiſere fideles, & manſionem in eis facere dignetur.

IN FESTO VISITATIONIS Mariæ.

Veni præcelſa domina Maria, tu nos viſita, ægras mentes illumina, per ſacra vitæ munera.

Veni ſaluatrix ſeculi, ſordes aufer piaculi, in viſitando populum, pœnæ tollas periculum.

Veni Regina Gentium, dele flammas reatuum, dęle quodcunq; deuium, da vitam innocentium.

Veni vt anum viſites, Maria vires robores, virtute ſacri impetus, ne fluctuetur animus.

Veni lux ſtella marium, in funde pacis radium, exultet cor in gaudium, Ioannis ante Dominum.

Veni virga regalium, reduc fluctus errantium, ad vnitatem fidei, in qua ſaluantur cœlici.

Veni depoſce Spiritus, ſancta dona propenſius, vt dirigantur rectius, in huius vitæ actibus:

IN TRANSLATIONE SANCTI Martini.

Nos audi tua feſta colentes annua mundo celebria.

Tu pro nobis ſpes noſtra: Martine Deo ſupplica.

Cœcis das viam: mutiſque loquelam: Tu nos audiuua: Mundans immunda, qui fugas Dæmonia, nos hic libera.

Qui ſuſcitator trium mortuorum fueras, laxa noſtræ mentis vincula, qui in firma iam curaſti corporum plurima, ſana noſtræ mentis vulnera.

Qui Chriſtum tua chlamyde partita tectum videras nocte ſecunda fac prece, criminum vt ſoluat nobis debita, Chriſti gratia.

Laus tua Chriſtus erat, quē tota ſemper mente colebas: hūc pro nobis

implora, vt lapsis remedia tribuat, præstans culpis veniam, hæc precibus impetra.

Lux super te affulsit angelica, dum libas mystica, nos per te protegat Christi dextera: Mortis metam, qui tuis prædixeras, nihil mortem trepidans, à morte animæ tu nos libera.

DE S. IACOBO *Apostolo.*

O felix Apostole, magne martyr Iacobe, te colentes adiuua, peregrinos vndique tuos clemens protege, ducens ad cœlestia

IN FESTO S. LAVRENTII *Martyris.*

O Laurenti militum Dauid inuictissime regis æterni, apud illum seruulis ipsius deprecare veniam semper.

IN FESTO ASSVMPTIONIS BEATÆ *virginis Mariæ.*

Ecclesia ergo cuncta te cordibus atq; carminibus venerans, tibi suam manifestat deuotionem, precatu te supplici, implorans Maria.

Vt sibi auxilium, circa Christum Dominum esse digneris per æuum.

IN OCTAVA ASSVMPTIONIS *Mariæ.*

Audi nos, nam te filius nihil negans honorat, Salua nos Iesu, pro quibus virgo mater te orat.

IN FESTO MICHAELIS *Archangeli.*

Summe regis Archangele Michael, intende quæsumus nostris precibus. Te namque profitemur esse supernorum ciuium Principem. Tu Deum obsecra pro nobis, vt mittat auxilium miseris.

Principalis est potestas à Domino tibi data, peccantes saluificare animas. Idem tenes perpetui potentiam Paradisi, omnes ciues te adorant superi.

Audi nos Michael Angele summe: Tu palam descende te poli sede, nobis ferendo opem Domini atq; leuamen indulgentiæ.

Tu nostros Gabriel hostes prosterne: Tu Raphael ægris affer medelã, morbos absterge, noxas dilue, nosq; fac interesse gaudijs beatorum.

IN CELEBRITATE SANCTORVM GEREONIS *& sociorum eius.*

Maiestati sacrosanctæ militans, cum triumphante iubilet Ecclesia, de triumpho Thebæorum, & salute peccatorum per horum suffragia.

Hac patrona legione, nos in bonis summe bonæ: loca potioribus, vbi patris, vbi tui & amoris sacri frui mereamur gloria, Amen.

VNDECIM MILLIVM VIRGINVM.

Quarum orationibus felices cum felicibus, pace fruamur sedula, per seculorum secula.

IN FESTO OMNIVM SANCTORUM.

Ordines noueni Spirituum beatorum, Quos in Dei laudibus firmauit charitas: Nos fragiles homines firmate precibus.

Vt ſpirituales prauitates veſtro adiuuamine vincentes fortiter: Nunc & in æuum veſtris ſimus digni ſolennibus intereſſe ſacris.

Nos adiutorium nunc & perenniter foueat, protegat vt veſtrum: In die poſcimus gaudiorum veſtrorum.

IN OBITV S. MARTINI.

Igitur te cuncti poſcimus, o Martine, qui multa mira hic oſtendiſti, etiam de cœlo gratiam Chriſti nobis ſupplicatu tuo ſemper infundas.

DE S. ELISABET.

Eia mater nos agnoſce, libro vitæ nos depoſce, cum electis inſeri, vt conſortes tuæ ſortis, & à pœnis, & à portis eruamur inferi.

DE S. CATHARINA.

Ora pro populo, precare pro Clero, martyr Chriſti Catharina, aſtantem populum, precantem te Clerum, foue, rege per ſecula,

DE S. ANDREA APOSTOLO.

Nos igitur peccatis noſtris grauati te Deus poſcimus, vt illius, qui tua ſemper ſectatus præcepta, tibi placet, nos interceſſione tuearis in æternum.

IN FESTO CONCEPTIONIS Mariæ.

Tu ſpes certa miſerorum, vera mater orphanorum: tu leuamen oppreſſorum, medicamen infirmorum, omnibus es Domina.

Te laudamus voce pari, laude digna ſingulari, vt errantes in hoc mari, nos in portu ſalutari, ſiſtat tua gratia, Amen.

DE MARTYRIBVS.

Ergo facti cohæredes Chriſto in cœleſtibus apud ipſum vota noſtra promouete precibus, vt poſt finem huius vitæ, & poſt tranſitoria in perenni mereamur exultare gloria.

DE CONFESSORIBVS.

Paſtor bone miſerere Eccleſiæ, tuiſque precibus refoue, confer opem plebi tuæ, preces intende, & pio iuuamine maculas dilue.

In via nos adiuua, colloca in patria, redde quæ ſperamus bona.

ALIA DE VNA VIRGINE.

Tute iam dulcibus plena delitijs, Chriſto miſerias noſtras ſuggerito nobis conſolationem precando.

DE VIRGINE MARIA.

Supplicamus nos emenda, emendatos nos commenda, tuo nato ad habenda ſempiterna gaudia.

ALIA DE VIRGINE GLORIOSA.

Omnis homo omni hora, hanc adora ac implora eius patrocinia: Pſalle, pſalle niſu toto cordis, oris, voce, voto. Aue plena gratia.

Salue decus firmamenti, tu caliginoſæ menti deſuper irradia, placa mare maris ſtella: ne inuoluat nos procella & tempeſtas valida. Virgo mater Maria, mater miſericordiæ, nos adiuua.

PROSA IN LAVDEM VIRGINIS MARIÆ.

Gaude Maria templum ſummæ maieſtatis. Salua nos & omnes conſerua per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

DE DOMINA NOSTRA.

Te collaudat cœleſtis curia, quæ mater es regis & filia, per te reis donatur venia, per te iuſtis confertur gratia.

Ergo maris stella, natum tuum ora, vt nos soluat a peccatis, & in regno claritatis, quo lux lucet sedula, collocet per secula. Amen.

SEQVENS IN LAVDEM
virginis

Pulchrior syderibus, & præ mulieribus cunctis benedicta: placa tuum filium, & purga fidelium omnium delicta.

In te pluit, in te fluit Deus suam gratiam: Ergo tuæ nobis plue gratiæ clementiam. Ad beati tui nati transferas præsentiam, & cunctorum delictorum confer indulgentiam.

EX HYMNIS DE SANCTIS.

DE SANCTO STEPHANO
Hymnus.

Sancte Dei pretiose protomartyr Stephane. Qui virtute charitatis circumfusus, vndique Dominum pro inimico exorasti populo:

Funde preces pro deuoto tibi nunc collegio, vt tuo propitiatus interuentu Dominus, nos purgatos à peccatis, iungat cœli ciuibus.

DE SANCTO IOANNE APOSTOLO.
Hymnus.

Cuius prece assidua, vt nostra soluas crimina, è cœlo donans præmia, voce precamur cernua.

DE S. BLASIO, HYMNVS.

Te simul fusis precibus rogamus, ciuium fautor maneas tuorum, ad thronum Christi memor esto nostri, optime Blasi.

DE S. AGATHA.

Iam retinens quasi sponsa polo, pro miseris supplica Domino, sic sua festa coli faciat, colebrantibus vt faueat.

DE S. IOANNE BAPTISTA

Solue polluti labii reatum sancte Ioannes.

DE S. PETRO ET PAVLO.

Hac sacra die, quæ dat reis veniam: Iam bone pastor, pater clemens, accipe vota precãtium & peccati vincula resolue tibi potestate tradita, Qui cunctis cœlum verbo claudis & aperis.

Doctor egregie Paule mores instrue, & mẽte poli nos trãsferre satage.

IM FESTO VISITATIONIS MARIÆ.

Leua gregem, duc ad regem Maria cunctos visitans, vt saluetur & lætetur, cum tu sis mater medians.

DE MARIA MAGDALENA.

Te quæsumus gratissimam nobis deposce veniam.

IN FESTO S. AFRÆ

O Narcisse cum Felice, vos pro nobis omni vice, & pro nostra ciuitate, & pro cunctis supplicate.

Afra simul & consortes, stent pro nobis prece fortes, & vt nobis expiatis, sit portio cum beatis.

DE NATIVITATE MARIÆ.

Maria mater Domini, æterni patris filii, fer opem nobis omnibus, ad te confugientibus.

IN FESTO NATIVITATIS
Mariæ.

Te nunc suppliciter sancta theotocos regis perpetui sponsaque poscimus, vt nos semper vbique miti munere protegas.

Sanctis obtineas virgo precantibus pacis præsidium nobis, atq; beati regni dona perennia.

DE S. MAVRITIO
Martyre.

Cui quapropter supplicantes illi preces fundimus, vt dignetur nobis Christum facere propitium, quem amauit, cum quo regnat, nunc & in perpetuum.

DE S. MICHAELE.

Hinc Dei genitrix Maria, totus & nobis chorus Angelorum semper assistat, simul & beata concio tota.

DE S. GALLO.

Quæsumus mundi sator & redemptor, vt sacris eius precibus tueri hanc velis plebem, tribuens quod optat corde benigno.

DE OMNIBVS SANCTIS.

Omnes superni ordines mille milleni millies vestros audite supplices.

Primum virtutes igneæ: mox repleti scientiæ: ex hinc iuuare nos prece sessiones Dominicæ.

Nunc vos cœlestes Domini & principes prævalidi, potentiaq; præditi, estote nobis placidi.

Hinc ditati virtutibus, vosque tremendi nutibus: fulgorosi vultibus, Christi fauete plebibus.

Omnes quos Dei gratia ab hac exemit patria: bona donans cœlestia, nostra laxate crimina.

Tu pater adsis Abraham, claram gerens prosapiam, cum ipsis necessariam, nobis precando veniam.

Tandem Dauid Hymnidicis, hinc inde stipatus choris: pulcer coronis regijs: cunctis succurre miseris.

Sacer adesto flagitans, cœtus futura prædicans, nobis Christum concilians, in cœlo iam tripudians.

Omnes dum carnem induit: quos Christus præsens docuit: quosque absentes imbuit, erigite qui corruunt.

Nostros supreme clauiger, & nouæ pacis legifer: Omnesq; Christi crucifer, actus mundate pariter.

Nunc posce Dei genitrix: omnisque carnis domitrix: cessetque culpa perditrix, & plebs saluetur debitrix.

Nunc omne sacerdotium, primus ordo Pontificum, Clerum regendo subditum, fletum tergite supplicum.

AD COMPLETORIVM HYMNVS.

Iesu saluator seculi: redemptis ope subueni: & pia Dei genitrix, salutem posce miseris.

Cœtus omnes Angelici: Patriarcharum cunei, & Prophetarum merita, nobis precentur veniam.

Baptista Christi præuius: & clauiger æthereus: cum cæteris Apostolis, nos soluant nexu criminis.

Chorus sacratus martyrum: sacerdotum confessio, & virginalis castitas, nos à peccatis abluant.

Electorum suffragia: omnesq; ciues cœlici, annuant votis supplicum, & vitæ poscant præmium.

AD NOCTVRNVM HYMNVS.

Christe redemptor omnium: conserua tuos famulos: beatæ semper virginis, placatus sanctis precibus.

Beata quoq; agmina cœlestium spirituum: præsentia, præterita, futura mala pellite.

Vates æterni iudicis Apostoliq; Domini: suppliciter exposcimus, saluari vestris precibus.

Martyres Dei inclyti: confessoresq; lucidi, vestris orationibus, nos ferte in cœlestibus.

Chorus sanctarum virginum, Monachorumque omnium, nos simul cum omnibus Christi consortes facite.

DE S. MARTINO.

Martinus quoniam vota fidelium attendit, tribuens cuncta salubria, confert hic famulis, rite canentibus, stellis aureola serta micantibus.

Martinum precibus gens Gallica, dignis solicitet nostraque patria, Martinus faciat tempora prospera.

AD HORAS CANONICAS IN SOLENNITATE B. Martini Hymnus.

Martinus autem præuius, fac vt sis horis omnibus, ne dęmonum fallacia pes noster intactus ruat.

Hic arma nobis cœlica, instante pugna conferat, hoc præliante cominus, hostis fugetur noxius.

Hic nos per vndas seculi, clauo gubernet prospero: ne forte nostram spumea puppim charybdis sorbeat.

Hic nos triumpho nobili, & laureatos mistice, aptet tuis conspectibus, iunctos supernis ciuibus.

DE S. CATHARINA.

Sponsa sponso gratos, fac nos & acceptos.

Monstra te vitæ viam, vt Philosophiam mundi transeamus, veram inquiramus.

Ora & inclina nobis verum Sina, vt intremus chorum tecum Angelorum.

AD COMPLETORIUM.

Catharinæ collaudemus virtutum insignia, vt spe certa respiremus per eius suffragia.

DE S. ANDREA.

Iam nos foueto languidos, curamque nostri suscipe, quo per crucis victoriam, cœli petamus patriam, Amen.

DE S. NICOLAO.

Ergo pie nos exaudi, assistentes tuæ laudi: ne subdamur hostis fraudi, nobis fer auxilia.

Nos ab omni malo ducas, via recta nos conducas, post hanc vitam nos inducas ad æterna gaudia, Amen.

IN LAUDEM EIUSDEM SANCTI Nicolai.

O venerande Pontifex, pius nec tardus opifex, cunctis qui corde credulo, te quærunt in periculo.

Aufer mortis dispendia, confer vitæ stipendia, quo post carnis exilia, tecum simus in gloria.

DE FESTO CONCEPTIONIS Mariæ.

O Maria clausus hortus, naufragantis mundi portus, placa nobis, qui te fecit matrem sibi, quam elegit.

Adesto iam supplicibus tuis, faueto precibus, manum benigne porrige, vtramque nostram dirige.

Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, in hora mortis suscipe.

Maria virgo virginum, deposce nobis omnium remissionem criminum, tuum placando filium.

DE APOSTOLIS HIMNVS *generalis.*

Vos sæcli iusti iudices, & vera mundi lumina, votis precamur cordium, audite preces supplicum.

Qui cœlum verbo clauditis, serasq; eius soluitis, nos à peccatis omnibus, soluite iussu quæsumus.

Quorum præcepto subditur, salus & languor omnium, sanate ægros moribus nos reddentes virtutibus.

Vt cum iudex aduenerit Christus in fine seculi, nos sempiternis gaudijs faciat esse compotes.

DE VNO MARTYRE HIMNVS *vespertinus.*

Martyr Dei, tui precatus munere, nostrum reatum dilue, arcens mali contagium, vitæ remouens tædium.

Soluta sunt iam vincula, tui sacrati corporis, nos solue vinculis seculi, amore Dei filij.

DE CONFESSORIBVS HIMNVS *generalis.*

Vnde nunc noster chorus in honore, ipsius hymnum canit hunc libenter, vt pijs eius meritis iuuemur omne per æuum.

IN ANNVNTIATIONE B. VIRGINIS *Mariæ.*

Aue maris stella, Dei mater alma, atq; semper virgo, felix cœli porta.

Sumens illud aue, Gabrielis ore, funde nos in pace, mutãs nomẽ Euæ.

Solue vincla reis, profer lumen cœcis, mala nostra pelle, bona cuncta posce.

Monstra te esse matrem, sumat per te precem, qui pro nobis natus, tulit esse tuus.

Virgo singularis, inter omnes mitis, nos culpis solutos, mites fac & castos.

Vitam præsta puram, iter para tutum, vt videntes Iesum, semper collætemur.

EX BREVIARIO ROMANO, &c.

Deus, cuius dextra beatum Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & coapostolum eius Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberauit, exaudi nos propitius, & concede, vt amborum meritis æternitatis gloriam consequamur.

Omnipotens sempiterne Deus, qui Ecclesiam tuam varijs Sanctorum meritis semper illuminas, protegis & conseruas, concede, vt beati Francisci, & Sanctorum sequentium, cum intercessione, & hic ab omnibus mundemur offensis, & in futuro cœlesti gloria perfruamur.

Ora pro nobis sancta Dei genitrix, vt digni efficiamur promissionibus Christi.

Diuinum auxilium beatissimæ virginis Mariæ, præsidium angelicum, & omnium Sanctorum suffragium, maneat semper nobiscum.

Dulcis amica Dei, rosa vernans, stella decora. Tu memor esto mei, dum mortis venerit hora.

Quæsumus omnipotens Deus, vt beatus N. Apostolus, tuum pro nobis imploret auxilium, vt à nostris reatibus absoluti, a cunctis etiam periculis eruamur.

Infirmitatem nostram respice omnipotens Deus.& quos pondus propriæ actionis grauat, beati N. martyris tui, atque Pontificis intercessio gloriosa nos protegat.

Deus, qui nos beati N. martyris tui atq; Pontificis annua solennitate lætificas, concede propitius, vt cuius natalitia colimus, de eiusdem etiam protectione gaudeamus.

Exaudi quæsumus Domine, preces nostras, quas in beati N. confessoris tui atque Pontificis solennitate deferimus, vt qui digne tibi meruit famulari, eius intercedentibus meritis, ab omnibus nos absoluas peccatis.

Adesto Domine supplicationibus nostris, quas in beati N. martyris tui solennitate deferimus, vt qui nostræ iustitiæ fiduciam non habemus, eius qui tibi placuit precibus adiuuemur.

Intercessio nos, quæsumus Domine, beati N. Abbatis commendet, vt, quod nostris meritis non valemus, eius patrocinio assequamur.

Da supplicanti cœtui, obtentu huius optimi, remissionem criminum, rumpendo nexum vinculi, &c.

Proinde te pijssime, precamur omnes supplices, vt huius almi gratia, nobis remittas debita.

Indulgentiam nobis, quæsumus Domine, beata N. virgo & martyr, imploret.

Per virginem matrem concedat nobis Dominus salutem & pacem.

Protege Domine populum tuum, & Apostolorũ tuorum Petri & Pauli, & aliorum Apostolorum patrocinio confitentem, perpetua defensione conserua.

Omnes sancti tui, quæsumus Domine, nos vbique adiuuent, vt dum eorum merita recolimus, patrocinia sentiamus, & pacem tuam nostris concede temporibus.

Deus, qui virginalem aulam beatæ Mariæ, in qua habitares, eligere dignatus es, da quæsumus, vt sua nos defensione munitos, iucundos suæ faciat interesse commemorationi.

Exaudi nos Deus salutaris noster, & Apostolorũ tuorum Petri & Pauli, & aliorum Apostolorum, nos tuere præsidijs, quorum donasti fideles esse doctrinis.

Concede misericors Deus, fragilitati nostræ præsidium, vt qui sanctæ Dei genitricis memoriam agimus, intercessionis eius auxilio à nostris iniquitatibus resurgamus.

Famulorum tuorum, quæsumus Domine, delictis ignosce, vt qui tibi placere de actibus nostris non valemus, genitricis filij tui intercessione saluemur.

Concede nos famulos tuos, quæsumus Domine Deus, perpetua mentis & corporis sanitate gaudere, & gloriosæ B. Mariæ semper virginis intercessione, à præsenti liberari tristitia, & æterna perfrui lætitia.

Beatæ & gloriosæ semper virginis Mariæ, quæsumus Domine intercessio gloriosa nos protegat, & ad vitam perducat æternam.

Adesto supplicationibus nostris, pijssima Dei genitrix virgo virginum Maria.

Ad te pia mater confugimus, vt præsto nobis sit tua defensio, & qui districti iudicis irã timemus, dum grauiter deliquisse sumus conscij, ipsum videre non audemus, ad te eius matrem confugimus, vt pro nobis apud Deum interuenias, & excusa scelera nostra, omnipotentis filij tui gratiam nobis impetrans, referas cunctorum, quæ commisimus, indulgentiam.

Deus, pro cuius Ecclesia gloriosus Pontifex Thomas gladijs impio-

rum occubuit, præsta quęsumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum,

SIXTVS DEDIT AD SEQVENTEM ORATIONEM, quam & ipse confecit, vndecim millia annorum indulgentias, & debet dici coram imagine beata Maria virginis in sole.

Aue sanctissima mater Dei, Regina cœli, porta Paradisi, Domina mundi. Libera me ab omni malo. Ora pro peccato meo: Amen.

O Regina poli, mater gratissima proli, spernere me noli, me commendo tibi soli.

Deus, qui nos beati Saturnij, martyris tui concedis natalitio perfrui, eius tribue nos meritis adiuuari.

Deus, qui beatum Nicolaum, Pontificem tuum, innumeris decorasti miraculis, tribue quæsumus, vt eius meritis & precibus à gehennæ incendijs liberemur.

Deus, qui populo tuo æternæ salutis beatum Ambrosium ministrum tribuisti, præsta quæsumus, vt quem Doctorem vitæ habuimus in terris, intercessorem habere mereamur in cœlis.

Da nobis, quæsumus Domine, B. Apostoli tui Thomæ solennitatibus gloriari, vt eius semper patrocinijs subleuemur.

Da quæsumus omnipotens Deus, vt qui beatæ Anastasię, martyris tuę, solennia colimus, eius apud te patrocinia sentiamus.

Preces populi tui, quæsumus Domine, clementer exaudi, vt Beati Marcelli, martyris tui atq; Pontificis, meritis adiuuemur, cuius passione lætamur.

Adesto Domine supplicationibus nostris, vt qui ex iniquitate nostra reos nos esse cognoscimus beatorum martyrum, Vincentij & Anastasij, intercessione liberemur.

Deus, qui animæ famuli tui Gregorij, æterna beatitudinis pręmia contulisti, concede propitius, vt qui peccatorum nostrorum pondere premimur, eius apud te precibus adiuuemur.

Fac nos quæsumus Domine Sanctorum martyrum tuorum, Primi & Feliciani, semper Festa sectari, quorum suffragijs protectionis tuæ dona sentiamus.

Sancte Paule Apostole, prædicator veritatis, & Doctor Gentium, intercede pro nobis ad Deum, qui te elegit, vt digni efficiamur gratia Dei.

Deus fidelium remunerator animarum, quiq; hunc diem beati Apollinaris, sacerdotis tui, martyrio consecrasti, tribue nobis quæsumus, famulis tuis, vt cuius venerandam celebramus festiuitatem, precibus eius indulgentium consequamur.

Sanctorum martyrum tuorum nos Domine, Nazarij & Celsi, Victoris & Innocentij, confessio beata communicet, & fragilitati nostræ subsidium dignanter exoret.

Solue iubente Deo terrarum Petre catenas, Qui facis vt pateant cœlestia regna beatis.

Deus, tuorum gloria Sacerdotum, præsta quæsumus, vt Sancti martyris tui, & Episcopi Donati, cuius festa gerimus, sentiamus auxilium.

Beatorum martyrum tuorum, Tiburtii & Susannæ, nos Domine foueant continuata præsidia, quia non desinis propitius intueri, quos talibus auxilijs concesseris adiuuari.

Lætetur Ecclesia tua Deus, Agapiti martyris tui confisa suffragijs, atque eius precibus gloriosis, & deuota permaneat, & secura consistat.

Deus, qui beatum Ludouicum, confessorem tuum, de terreno ac temporali regno, ad cœlestis & æterni regni gloriam transtulisti, eius quæsumus meritis, & intercessione Regis Regum Iesu Christi, filij tui, nos cohæredes facias, & eiusdem regni tribuas esse consortes.

Beatorum martyrum tuorum, pariterque Pontificum Cornelij & Cypriani, nos quæsumus Domine festa tueantur, & eorum commendet oratio veneranda.

Adesto Domine populo tuo, vt beati Nicomedis martyris tui, merita præclara suscipiens, ad impetrandam misericordiam tuam, semper eius patrocinijs adiuuemur.

Beati Euangelistæ tui Matthæi Domine, precibus adiuuemur, vt quod possibilitas nostra non obtinet, eius nobis intercessione donetur.

Annue quæsumus omnipotens Deus, vt sanctorū martyrum tuorum, Mauritij & sociorum eius, nos lætificet festiua solẽnitas, & quorum suffragijs innitimur, eorum natalitijs gloriemur.

Præsta quæsumus omnipotens Deus, vt qui sanctorum martyrum tuorum, Cosmæ & Damiani natalitia colimus, a cunctis malis imminentibus eorum intercessionibus liberemur.

Hic est Michael Archangelus, princeps militiæ Angelorum, cuius honor præstat beneficia populorum, & oratio perducit ad regna cœlorum.

Deus, qui Ecclesiæ tuæ in exponendis sacris Scripturis beatum Hieronymum, confessorem tuum, Doctorem gloriosissimum elegisti, præsta quæsumus, vt eiusdem pijs suffragantibus meritis, quod ore simul & opere docuit, te adiuuante exercere valeamus.

Summi Regis pallatio, doctor loca discipulos, salutis priuilegio Christi præmuni famulos.

Sanctorum martyrum tuorum, nos Domine, Sergij, Bachi, Marcelli, & Apulei, beata merita prosequantur, & tuo semper faciant amore feruentes.

Beatorum martyrum tuorum, Domine, Chrisanti & Dariæ, quæsumus, adsit nobis oratio, vt quos veneramur obsequio, eorum pium iugiter, experiamur auxilium.

Deus, qui beatum Iuonem, confessorem tuum, pijs operibus, signis & miraculis, in Ecclesia tua clarere fecisti, præsta quæsumus, vt eius meritis & precibus tua beneficia capiamus.

Omnipotens sempiterne Deus, qui nos omnium Sanctorum tuorum merita, sub vna tribuisti celebritate venerari, quæsumus, vt desideratam nobis tuæ propitiationis abundantiam, multiplicatis intercessoribus largiaris.

Nos ergo fratres charissimi, tantorum patrocinia intercessorum, de quibus locuti sumus, tota mentis intentione quæramus, vt per temporalia festa, quæ gerimus, eorum meritis & intercessione ad æterna præmia peruenire valeamus.

Pulsemus itaq; humilib. precibus ad ostium aulæ virginalis, vt nobis aperire dignetur cubiculum charitatis & castitatis, quatenus dum illuc mentis puritate & mundis orationibus admissi fuerimus, etiam ab huius sexus ordine nostræ salutis gaudium impetremus.

Ob hoc ergo tam studiose eorum memoriam in nostra solennitate facimus, vt ipsorum precibus & meritis, hic adiuuari valeamus.

Tuorum

Tuorum corda fidelium, Deus miserator illustra, & beatæ Elizabeht precibus gloriosis, fac nos prospera mundi despicere, & cœlesti semper consolatione gaudere.

Præsta quæsumus omnipotens Deus vt beatæ Felicitatis martyris tuæ, solennia recensentes, meritis ipsius protegamur & precibus.

Deus, qui dedisti legem Mosi in summitate montis Synai, & in eodem loco per sanctos Angelos tuos corpus beatæ Catharinæ virginis & martyris tuæ mirabiliter collocasti, tribue quæsumus, vt eius meritis & intercessione ad montem, qui Christus est, valeamus peruenire.

Virgo autem Catharina ad martyrium ducta, dum oraret pro se, & sui memoriam agentibus, facta est vox ad eam, dicens: Veni electa mea, ecce tibi beatitudinis ianua aperitur. His vero, qui passionem tuam celebrauerint, opem de cœlis promitto.

Passionem gloriosæ virginis Catharinæ deuote plebs celebret fidelis, quæ sui memores Deo commendat meritis, & iuuat beneficijs.

Vox de cœlis intonuit: veni electa mea, veni intra thalamum sponsi tui, quæ postulas impetrasti, qui te laudant, salui fient.

Aue virginum gemma Catharina tua venerantib. patrocinia, impetrata non deneges suffragia.

Gemma Christi Barbara, nos tecum sederę para, vt nos tibi feliciter, conregnemus perenniter, &c.

Deus amator pudicitiæ, qui ad declaranda merita beatæ Barbaræ, virginis & martyris tuæ, misericordiam ipsam inuocantibus promisisti, da nobis quæsumus, ita ipsius interesse solennitati, vt ab hostium incursionibus securi, & eius intercessione ad gaudia perducamur æterna.

Omnipotens sempiterne Deus, qui conceptionis diem genitricis filij tui, semperq; virginis Mariæ, voluisti solennitate annua venerari, tribue quæsumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis suę salutarem consequantur effectum.

Gaude Maria virgo, quæ contritura caput Diaboli, illi per culpam nunquam subiecta fuisti,

Quodquidem singulariter est agendum, cum calamitates irruunt, quę absq; demeritis hominum non contingunt, vt per ipsorum Sanctorum preces & merita, misericordia Domini super peccatis hominum imploretur, & humanum genus ab imminentibus malis & innumeris periculis præseruetur.

Hęc apud Deum, quem ipsa peperit, sedula pro nobis aduocata nos iuuat, nos tuetur, nos protegit, nos exaltat. Hæc omnibus, qui ad eam recurrunt, promptissimum exhibet patrocinium.

Te prosequentes laudibus, pijs faueto precibus, adesto postulantibus, tuis virgo supplicibus.

Sancte Francisce, propere veni, pater accelera ad populum qui premitur & teritur, sub onere, palea, luto, latere, & sepulto Ægyptio sub sabulo, nos libera, carnis extincto vitio.

Conemur totis viribus, iungamus preces precibus, vt Augustini meritis, cœli fruamur gaudiis.

DE S. MARTINO.

Mane nobiscum in æternum.

DE S. LAVRENTIO AD Completorium.

Adest namque festiuitas, & dies venerabilis, qua cœlum pro meritis Laurentius ingressus est. Ipse dignetur Dominum, rogare clementissimum, vt ab æternis ignibus nos seruet & dæmonibus.

DE PSALTERIO VIRGINIS MARIÆ.

Constat, totum Psalterium sub Papatu transformatum esse ad inuocationem Mariæ. De eius itaq; origine pauca quædam annotabo ex speculo Rosariorum, quod ex Alano descriptum est, qui narrat, Dominicum primo commentum esse Rosaria Mariæ, vt scilicet quinquaginta salutationes Angelicæ recitentur, & singulis decem salutationibus vna oratio Dominica interijciatur, hoc est, vt ipsi loquuntur, 50. Aue Maria, & 5. Pater noster, faciant vnum Rosarium. Loquendum enim nobis est, sicut ille in Macaronicis inquit:

Barbottat Patres nostros Aueque Marias.

In hūc vsum Dominicus narratur fabricasse lapillos 55. ita in modum serti coniūctos, vt inter singulos decem minores vnus grandior interponeretur, & huiusmodi serta seu rosaria lapillorum nominauit Patrilo-quia, quia scilicet conueniunt rebus nomina sæpe suis.

Ex Rosarijs deinde cœperunt fabricare Psalteria, hoc est, vt tria Rosaria, centum scilicet & quinquaginta Aue Maria, & quindecim Pater noster, facerent vnum Psalterium Mariæ, quia tot scilicet sint Psalmi Dauidis.

Scribit autem Alanus, quod in illo Psalterio postea quidem singulis salutationibus, peculiares preculas ad Mariam interiecerint, maxime vero celebrat, quod Carthusienses super Psalmos Dauidicos fecerūt 150. salutationes Mariæ versuales. Alij cœperunt disputare, singulos Psalmos posse ad Mariam accommodari, & narrat Alanus, Coloniensem quendam talem accommodationem Psalmorum ad Mariam, in publica Psalterij lectura fecisse.

Postea instituta fuit peculiaris fraternitas, De Psalterio Mariæ, quam Sixtus 4. additis multis indulgētijs, circa annū Domini 1470. confirmauit. Innocentius vero octauus ad reliquas indulgentias addidit plenariā remissionem à pœna & à culpa, semel in vita, & semel in articulo mortis, ingredientib. illam fraternitatem. Alanus vero subducto accurate calculo omnium illarum indulgentiarum, hanc summā inuenit: Ad vnum quodque scilicet Psalterium Mariæ datas esse à diuersis Pontificibus indulgentias sexagesies mille annorum.

Hæc de Psalterio Mariæ, ex speculo Rosariorū ideo hoc loco adscripsi, quia intelligo ex Pontificiis quosdā dicere, Psalterium Mariæ esse vnius superstitiosi Monachi priuatum commentum, quod non debeat vniuersę Ecclesiæ Pontificiæ tribui.

Tria autem exemplaria Psalterij Mariani impressa vidi, vnum Venetijs editum, alterum Parisijs, tertium Lipsiæ. Scripta vero exemplaria in visitatione Monasteriorum ducatus Brunsuicensis, inuenta sunt multa. Et in exemplaribus impressis talis est inscriptio:

Psalterium beatæ virginis, compilatum per Seraphicum Doctorem sanctum Bonauenturam, Episcopum Albanensem, nec non S. Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem, &c.

Nec vero disputabo, an verum sit, quod fingunt, Bonauenturam autorem esse Psalterij Mariæ. Scio enim, quod Bonauentura longe aliter disputet & doceat, in 15: sententiarum, distinct. 3. quæstio 2. vbi inquit: Cauendum esse, ne dum matris excellentia ampliatur, filij gloria minuatur, & sic in illo mater prouocetur, quę magis vult extolli filium, quā seipsam, vtpote creatorem creaturę. Et ad obiectionem, quod honor qui matri exhibetur, refertatur ad filium, Bonauētura respondet, Non omnem honorem, qui filio debetur, matri tribuendū esse. Quia igitur in Psalterio Mariæ prorsus contrarium fit, vbi omnia, quæ filij propria sunt, matri tribuuntur: Equidem existimo falsum esse, quod compositionem illius

blasphe-

blaſphemi Pſalterij, Bonauenturæ auctori tribuunt. Volui tamen illam inſcriptionem, qua publice editum eſt, hoc loco addere, vt oſtenderem, Pſalterium illud Mariæ, publica auctoritate, Eccleſijs in Papatu propoſitum fuiſſe.

Et quia in iſto Pſalterio Mariæ extat illuſtre ſpeculum, tetræ & horrendæ idolomaniæ, quam Pontificia Eccleſia in Sanctorum inuocatione exercuit, neque antiqua eius exemplaria vbique obuia ſunt: volui illud de verbo ad verbum deſcriptum hoc loco addere & toti mundo diiudicandum proponere. Deſcripſi autem illud ex Pariſienſi exemplari, quod extat in Bibliotheca Illuſtriſſimi Principis Iulij, Ducis Brunſuicenſis & Lunæburgenſis, ad quod etiam contuli editionem Venetam & Lipſicam.

Qualis itaq; lerna ſuperſtitionis & idolomaniæ ſub inuocatione Sanctorum in Eccleſia Pontificia lateat, ex hoc Mariano Pſalterio Lector cognoſcat, & inde conſtituat, quis ſit ſtatus controuerſiæ in hoc loco de inuocatione Sanctorum.

INCIPIT PSALTERIVM VIRGINIS MAriæ à deuoto Doctore, Sancto Bonauentura compilatum.

I.

Beatus vir, qui diligit nomen tuum, virgo Maria, gratia tua animam illius confortabit. Tanquam lignum aquarum, fontibus irrigatum, vberrimos iuſtitiæ fructus propagabit. Benedicta tu inter mulieres, propter humilitatē & credulitatem cordis tui. Vniuerſas enim fœminas vincis pulcritudine carnis: Superas Angelos & Archangelos excellentia ſanctitatis. Miſericordia tua & gratia tua vbiq; prædicatur, Deus operibus manuum tuarum benedixit: Aue Maria, &c.

II.

Quare fremuerunt inimici noſtri, aduerſum nos ſunt meditati inania? Protegat nos dextra tua mater Dei, vt acies terribiles confundes ac deſtrues eos. Venite ad eam omnes, qui laborati & tribulati eſtis: & refrigerium & ſolatium dabit animabus veſtris. Accedite ad eam in tentationibus veſtris, & ſtabiliet vos ſerenitas vultus illius. Benedicite illam in toto corde veſtro: Miſericordia enim illius plena eſt omnis terra. Aue Maria, &c.

III.

Domina, quid multiplicati ſunt, qui tribulant me? In tempeſtate tua perſequeris & diſſipabis eos. Diſſolue colligationes impietatis noſtræ, tolle faſciculos peccatorum noſtrorum. Miſerere mei Domina, & ſana infirmitatem meam, tolle dolorem & anguſtiam cordis mei. Ne tradas me manibus inimicorum meorum, & in die mortis conforta animam meam. Deduc me ad portum ſalutis, & ſpiritum redde factori & creatori meo. Aue Maria, &c.

IV.

Cum inuocarem, exaudiuiſti me Domina, de ſublimi ſolio tuo mei dignata es recordari. A rugientibus præparatis ad eſcam, & de manibus quærentium me, liberauit me gratia tua. Quoniam benigna eſt miſericordia tua, & pietas tua in omnes, qui inuocant nomen Sanctum tuum. Benedicta ſis Domina in æternum, & maieſtas tua in ſeculum ſeculi. Glorificate eam Gentes in virtute veſtra, & cuncti populi terræ, excolite magnificentiam eius.

V.

Verba mea auribus percipe Domina, & ne auertas à me speciositatem vultus tui. Conuerte luctum nostrum in gaudium, & tribulationem nostram in iubilationem. Corruant ante pedes nostros inimici nostri, virtute tua eorum capita conterantur. Benedicat te omnis lingua, & nomen sanctum tuum confiteatur omnis caro. Spiritus enim tuus super mel dulcis, & hæreditas tua super mel & fauum.

VI.

Domina, ne in furore Dei sinas corripi me, neque in ira Illius iudicari. Propter honorem nominis tui Domina, propitietur nobis fructus gloriosus ventris tui. De porta inferni, & de ventre abyssi tuis sanctis precib. libera nos. Aperiantur nobis portæ iustitiæ, vt enarremus in æternum mirabilia tua: Quia non mortui, neq; qui in inferno sunt, laudabunt te Domina, sed qui tua gratia vitam æternam obtinebunt.

VII.

Domina in te speraui, de inimicis meis libera animam meam. Conclude ora leonis, dentes eius & labia persequentium confringe. Ne moreris propter nomen tuum nobis impartiri misericordiam tuam. Splendor vultus tui fulgeat super nos, vt serenetur conscientia nostra apud altissimum. Offerantur per te preces nostræ, & vota nostra apud altissimum.

VIII.

Domina, Dominus noster factus est per te frater & Saluator noster, vt ignis in rubo, & ros in vellere, ita descendit in te æternum verbum Dei, Spiritu sancto fœcundante obumbrauit tibi virtus altissimi. Benedictus sit mundissimus conceptus tuus. Benedictus sit partus tuus virgineus. Benedicta sit mundities carnis tuæ, benedicta sit dulcedo misericordiæ cordis tui.

IX.

Cõfitebor tibi Domina in toto corde meo & narrabo populis laudem & gloriam tuam. Tibi enim debetur gloria, gratiarum actio & vox laudis. Inueniant peccatores gratiam apud Deum, per te inuentricem gratiæ & salutis respirent ad indulgentiam humiles pœnitẽtes, sana contritione cordis eorum. In pulcritudine pacis & requie opulenta cibabis nos, post laborem peregrinationis nostræ.

X.

In Domina confido propter dulcedinem misericordię nominis sui. Oculi eius in pauperem respiciunt, & manus eius ad pupillum & viduam sunt extentæ. Exquirite illam à iuuentute vestra, & glorificabit vos ante faciem populorum. Misericordia illius vestrorum auferat multitudinem peccatorum, & fœcunditas illius Deo grata fœcunditatem nobis conferat meritorum. Extende ad nos brachium tuum virgo sancta, & ne auertas à nobis gloriosum vultum tuum.

XI.

Saluum me fac mater pulcræ dilectionis, forus clemẽtiæ & dulcor pietatis. Gyrum terrę sola circũis, vt subuenias inuocantibus te. Pulcræ sunt viæ tuæ, & semitæ tuæ pacificæ. In te refulget species charitatis, lumen iustitiæ, & splendor veritatis. Amicta solari lumine sicut vestimẽto, duodecim stellarum corona rutilans radianti. Gloria tibi sit virgo virgo virginum, duc nos obsecramus ad regna cœlorum: Amen.

XII.

Vsquequo Domina obliuisceris mei, & non liberas me in die tribulationis meæ? Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? potẽtia virtutis contere eum. Esto nobis Domina turris fortitudinis, & petra durissima con-

f. Aperi ... misericordia tuæ,

ma conterens inimicum. Magnificamus te gratiæ inuentricem, p quam secula reparantur. Exaltata super choros Angelorum, ante thronum Dei pro nobis intercede.

XIII.

Dixit insipiens, aduersarius noster in corde suo, persequar & comprehendam, interficiet eos manus tua. Exurge Domina, præueni eum, & supplanta eum, & destrue omnes conatus illius. Tuam pulcritudinem Sol & Luna mirantur. Tibi Angelicæ potestates seruiunt & famulantur. Tuo tactu leuissimo sanantur infirmi, tuo odore roseo mortui reuiuiseũt. Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua se clausit viscera factus homo.

XIV.

Domina, quis habitabit in tabernaculo Dei? aut quis requiescet cum Senatoribus populi? Pauperes spiritu & mundo corde, mites, pacifici, atq; lugentes. Recordare Domina vt loquaris pro nobis bona, & indignationem filij tui auertas à nobis. Amplectamur Mariæ vestigia peccatores, & eius beatis pedibus prouoluamur. Teneamus eam fortiter, nec dimittamus, donec ab ea meruerimus benedici.

XV.

Conserua me Domina, quoniã speraui in te, mihiq; tua stillicidia gratiæ misericorditer impartire. Aluus tuus virginalis, & tua viscera pudicissima Dei altissimi filium genuerunt. Benedicta sunt mundissima vbera tua, quibus lacte Deifico Saluatorem Iesum enutriuisti. Cõfitemini laudes virgini gloriosæ, quicunq; apud eam gratiam & misericordiam inuenistis. Date magnificentiam nomini eius, & collaudate in seculum conceptum atq; partum illius.

XVI.

Exaudi Domina iustitiam meam, & amoue à me tribulationẽ meam. Confitebor tibi in voce exultationis, cum magnificaueris super me misericordiam tuam. Imitamini eam sanctæ virgines Dei, vt imitatæ sunt, Agnes, Barbara, Catharina, Cecilia & Lucia. Honorificate eam in voce labiorum vestrorum, per hoc eius gratiam Agatha, Margaretha, & Cecilia, cum cæteris susceperunt. Sponsum dabit nobis Dei patris Filium, & de Paradisi lilijs coronam incomparabiliter redolentem.

XVII.

Diligam te Domina cœli & terræ, in Gentibus nomen tuum glorificabo. Confitemini illi tribulati corde, & roborabit vos contra inimicos vestros. Stilla nobis Domina gratiam vberum tuorum, ex mananti lacte dulcedinis tuæ refice viscera puerorum tuorum. Religiosi omnes honorate illam, quia ipsa est adiutrix, & vestra specialis aduocata. Esto refugium nostrum gloriosa mater Christi, quia tu es totius religionis mirabile firmamentum.

XVIII.

Cœli enarrant gloriam tuam, virgo Maria, & vnguentorum tuorum fragrantia in omnibus gentibus est respersa. Respirate ad illam perditi peccatores, & perducet vos ad indulgentiæ portum: In Hymnis, Psalmis & Canticis pulsate viscera eius, & stillabit vobis gratiam dulcedinis suæ. Glorificate eam iusti ante thronum Dei, quia fructu ventris eius estis iustitiam operati. Laudate eam cœli cœlorum, & nomen eius glorificet omnis terra.

XIX.

Exaudias me Domina in die tribulationis, & precibus nostris cõuerte clementem faciem tuam. Ne proijcias nos in hora mortis nostræ, succurre animæ meæ, cum deseruerit corpus suum. Mitte Angelum bonum in o-

cursum eius, per quem à malignis hostibus defendatur. Ostende ei placatum ac serenatum iudicem seculorum, qui ob tui gratiam veniam & indulgentiam ei largiatur. Sentiat in pœnis refrigerium tuum, & concede ei locum inter electos Dei.

XX.

Domina, in virtute lętabitur cor nostrum, & in dulcedine nominis tui consolabitur anima nostra. De sedibus mitte nobis sapientiam Dei, per quam in omni veritate dulciter illustremur. A carnalibus desiderijs concede gratiam abstinēdi, vt lumē gratiæ in nostris cordibus oriatur. Quam dulcia diligentibus te eloquia tua, virgo sacrata, quamq; suauia tuarum stillicidia gratiarum. Gloriam & honorem Psallam tibi, & in nomine tuo gloriabor in seculum.

XXI.

Deus Deus meus, respice in me meritis tuis, virgo sancta Maria. Domina mea clamaui ad te per diem & noctem, & fecisti cum seruo tuo misericordiam tuam. Quia ego speraui in gratia tua, sempiternum à me opprobrium abstulisti. Persferunt me inimici mei vndiq;, tu autem sub vmbra manus tuæ contulisti mihi refrigerium bonum. Adorent te familiæ gentium, & glorificent te omnes ordines Angelorum.

XXII.

Dominus regit me, virgo Dei genitrix, quia tu amabilem vultum eius ad me conuertisti. Benedicti sunt occuli tui splendidissimi, quos digneris misericorditer conuertere super peccatores. Benedictum sit lumen & splendor faciei tuæ, benedicta sit gratia vultus tui. Benedicta sit misericordia manuum tuarum, benedicta sit emanatio virginei lactis tui. Benedicāt te Apostoli & Prophetæ Dei, martyres, confessores & virgines psallant tibi. Gloria tibi sit ò virgo virginum, duc nos, obsecramus, ad regna cœlorum, Amen.

XXIII.

Domini est terra & plenitudo eius, tu autem sanctissima mater cum eo regnas in æternum. Gloriam & decorem induisti: Omnis lapis pretiosus, amictus & operimentum tuum. Splendor solis super caput tuum, & lunaris pulcritudo sub pedibus tuis. Sydera micantia ornant sedile tuum, astra te glorificant, ô stella matutina. Memento nostri Domina in beneplacito tuo, & fac nos dignos glorificandi nomen sanctum tuum.

XXIV.

Ad te Domina leuaui animam meam, in iudicio Dei precibus tuis non erubescam. Neque illudant mihi aduersarij mei, etenim cuncti præsumentes de te roborabuntur. Non præualeant aduersum me laquei mortis, & castra malignantium non impediant gressus meos. Collide impetum eorum virtute tua, & cum mansuetudine occurre animæ meæ. Ductrix mea esto ad patriam, me cœtui Angelorum digneris aggregare.

XXV.

Iudica me Domina, quoniam ego ab innocētia mea digressus sum, sed quia speraui in te, non infirmabor. Vre cor meum igne amoris tui, & cingulo castitatis restringe renes meos. Quoniam misericordia tua & clementia tua ante oculos meos est, & delectatus sum in voce laudis tuæ. Domina dilexi decorem faciei tuæ, & veneratus sum sanctam maiestatem tuam. Confitemini nomini eius, quoniam sanctum est, enarrentur à seculis mirabilia eius.

XXVI.

Domina illuminatio mea, sit splēdor faciei tuæ, & serenitas gratiæ tuæ

refulgeat menti meæ. Exalta caput meum super inimicos meos, & ego Psalmum nomini tuo cantabo. Ne auertas faciem tuam à me, quia speciem & decorem tuum à iuuentute mea cõcupiui. Te amaui & exquisiui regina cœlorum & gratiarum: Misericordiam & gratiam tuam ne subtrahas à seruo tuo. Confitebor tibi in nationibus Domina, & thronum gloriæ tuæ honorificabo.

XXVII.

Ad te Domina clamabo, & exaudies me, in voce laudis tuæ lætificabis me. Miserere mei in die angustiæ meæ, & in luce veritatis tuæ libera me. 10 Benedicta sis ô Domina in omnib. finibus terræ. Sanctuarium, quod firmauerunt manus tuæ, est sanctum templum corporis tui gloriosi. Conscientia tua munda & immaculata est, locus propitiationis, & habitaculum sanctum Dei.

XXVIII.

Afferte Dominæ nostræ filij Dei, Afferte Dominæ nostræ laudem & reuerẽtiam. Da virtutem seruis tuis mater sancta, & benedictionem laudantibus & glorificantibus te. Exaudi gemitus suspirantium ad te, & ne spernas vota inuocantium nomen tuum. Sit manus tua ad succurrẽdum mihi parata, & auris tua intendens ad deprecationem meam. Benedicant 20 tibi cœlum & terra, mare & cardines orbis terrarum.

XXIX.

Exaltabo te Domina, quoniam suscepisti me, ab iniquo aduersario meo liberabis me. Conuertere ad me, & viuificabis me, de portis mortis reduc me, & de fluctibus tribulationum, quæ circũdederunt me. Propter imperium & magnificentiam dextræ tuæ, contere & dissipa omnes aduersarios meos. Et ego offeram tibi sacrificium laudis, & gloriam tuam deuotus exaltabo. Exaltate cœli, & iucundare terra, quia consolatur Maria seruos suos, & pauperum suorum miserebitur.

XXX.

30 In te Domina speraui, non confundar in æternum, in gratiam tuam suscipe me, inclina ad me aurem tuam, & in mœrore meo lætifica me. Tu es fortitudo mea, & refugium meum, consolatio mea, & protectio mea, ad te clamaui, cum tribularetur cor meum, & exaudisti me de vertice collium æternorum. In manus tuas Domine commendo spiritum meum, totam vitam meam, & diem vltimum meum.

XXXI.

Beati, quorum corda te diligunt virgo Maria, peccata ipsorum à te misericorditer diluentur, sancta, casta, & florigera viscera tua, quæ florem viriditatis perpetuæ eruperunt. Decor pulchritudinis tuæ corruptionem 40 non videbit, & vultus tui gratia in perpetuum non marescet. Benedicta tu virga Iesse sublimis, quæ te vsque ad sedentem in throno maiestatis Dominum dilatasti. O virgo regina ipsa es via, per quam nos salus de supernis sedibus visitauit.

XXXII.

Exultate iusti in virgine gloriosa, & in rectitudine cordis collaudate eam. Accedite ad eam cum reuerentia & deuotione, & delectetur cor vestrum in salutatione illius. Impendite illi sacrificium laudis, & inebriamini ab vberibus dulcoris illius. Influet enim vobis radios suæ pietatis, & clarificabit vos fulgoribus misericordiæ suæ. Suauissimus & dulcissimus est fructus illius, in ore & corde sapientis dulcescit.

50 XXXIII.

Benedicam Dominam omni tempore, & non deficiet laus eius in ore meo. Magnificate eam mecum omnes, qui impinguati estis melle & lacte recreationis eius. In periculis in rebus dubijs inuocate illã, & in neces-

sitatibus vestris inuenietis auxilium,& refrigerium dulce. Sumite exemplum conuersationis illius,& æmulamini studio humilitatis & charitatis illius. Quia ergo Domina humilima fuisti, increatum verbum ex te carnem assumere coegisti.

XXXIV.

Iudica Domina nocētes me, & contra eos exurge, defende & vindica causam meā. Anima mea in te lætabitur,& in tuis beneficijs deuotus exultabo. Gratia & dulcedine tua pleni sunt cœli & terra: quocunque enim pergimus, occurrit nobis diffusio tui vteri virginalis. Ecce vndiq; nos tuis beneficijs irretisti, semper & vbique benignitatis tuæ laqueos extendisti. Curramus ergo charissimi, & tam nobilem & dulcifluam virginem salutemus, vt in suæ dulcedinis gremio quiescamus.

XXXV.

Dixit iniustus, vt peccet in abscōdito, per te à malo proposito discedas ô Mater Dei. Inclina vultum filij tui super nos, coge illum precibus nobis peccatoribus misereri. Domina in cœlo, misericordia & gratia tua diffusa est super terram. Potentia & virtus in brachio tuo, robur & fortitudo in dextra tua. Benedictum sit imperium tuum super cœlos, benedicta sit magnificentia tua super terram.

XXXVI.

Noli æmulari malignantibus Domina, furorem illorum dulcifica per gratiā tuam. Sperate in illam religiosi & claustrales. Confidite in illam clerici & seculares. Delectemini in laudibus illius,& exaudiet petitiones cordis vestri. Melius est modicum cum gratia illius, quā thesauri argenti multi, & lapides pretiosi. Gloria tibi semper sit ô Regina cœlorum,& in nullo tempore noli nos obliuisci.

XXXVII.

Domina, ne in furore suo arguat nos Dominus, nobis veniam obtine de peccatis. In conspectu tuo sit omne desiderium nostrum, spes nostra & confidentia nostra. Cor meum conturbatum est in me, recessit lux de visceribus meis. Illumina splēdore tuo charitatem meam. Dulcifica dulcore tuo contritionem meam. Ne derelinquas nos Domina mater Dei, gratia tua & virtus sit à dextris meis.

XXXVIII.

Dixi custodiam vias meas Domina, cum per te gratia Christi mihi fuerit data. Dulcore tuo liquefactum est cor meum, amore tuo inflammata sunt viscera mea. Exaudi orationem meam Domina,& deprecationem meam, vt contabescāt aduersarij mei. Miserere mei de cœlis,& de altitudine throni tui, & ne permittas me in valle miseriæ conturbari. Custodi pedem meum, ne labatur & corruat,& in fine meo sit mihi præsens gratia tua.

XXXIX.

Expectans expectaui gratiam tuam Domina, & fecisti mihi secundum multitudinem misericordiæ nominis tui. Exaudisti preces meas,& eduxisti me de lacu miseriæ,& de fouea inimici. Multa & mirabilia sunt dona tua Domina,& incomparabilia sunt tua stillicidia gratiarum. Exultēt & lætentur super te omnes, qui diligunt te,& qui oderunt nomen tuum, corruent in infernum. Benedicta sis in æternum Domina, in seculum,& in seculum seculi.

XL.

Beata Maria intelligit super egenum & pauperem, in eius laudibus iugiter permanentem. Domina Angelorum & Regina mundi, emunda cor meum igne amoris,& charitatis tuæ. Tu es mater illuminationis cordis mei, tu es nutrix refouens mentem meam. Te cupit os meum collau-

dare,

dare, te affectat mens mea affectuosissime venerari. Te desiderat anima mea exorare, quia tuitioni tuæ se commendat tota substantia mea.

XLI.

Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita ad amorem tuum anhelat anima mea, virgo sancta. Quia tu es genitrix vitæ meæ, & altrix reparationis carnis meæ. Quia tu es iactatrix saluationis animæ meæ, initium & finis totius salutis meæ. Exaudi me Domina, vt mundentur sordes meæ, illumina me, vt illustrentur tenebræ meæ. Accendatur amore tuo tepor meus, gratia tua expergiscatur torpor meus.

XLII.

Iudica me Domina, & discerne causam meam de Gente peruersa, à serpente maligno, & à Dracone pestifero libera me. Sancta fœcunditas tua disperdat eum, beata virginitas tua conterat caput eius. Sanctæ preces tuæ corroborent nos contra eum. Sancta merita tua exinaniant virtutem eius. Persequutorem animæ meæ mitte in abyssum, puteus infernalis deglutiat eum viuentem. Ego autem & anima mea in terra captiuitatis tuæ benedicam nomen tuum, & glorificabo te in secula seculorum.

XLIII.

Domina auribus nostris audiuimus, & patres nostri annuntiauerunt nobis. Quia ineffabilia sunt merita tua, & valde stupenda sunt miracula tua. Quoniam innumerabiles sunt virtutes tuæ, & inæstimabiles misericordiæ tuę. Exulta anima mea & lætare in illa, quia multa bona sunt laudatoribus eius præparata. Benedicta sis regina Angelorum, & benedicantur à Deo laudatores magnificentiæ tuæ.

XLIV.

Eructauit cor meum verbum bonum Domina, cum tuo rore mellifluo extitit dulcoratum. Per tuam sanctitatem peccata mea purgantur. Per tuam integritatem incorruptibilitas mihi condonatur. Per tuam virginitatem anima mea à Christo adamatur, & sibi amoris vinculo sociatur. Per tuam fœcunditatem ego captiuus sum redemptus, per tuum partum virgineum de morte perpetua sum ereptus. Per tuam prolem dignissimam perditus sum restitutus, & de exilio miseriæ in patriam beatitudinis sum reductus.

XLV.

Domina refugium nostrum tu es in omni necessitate nostra, & virtus potentior conterens inimicum. Beneficijs tuis plenus est mundus, superant cœlestia, penetrant & inferna, per plenitudinem gratiæ tuæ, quæ in inferno erant, se lætantur liberata. Obtentum fœcunditatis tuæ virgineæ, quæ supra mundum sunt, se gaudent restaurata. Per gloriosum tuæ virginitatis sanctissimæ partum, homines Angelorum fiunt socij & conciues.

XLVI.

Omnes gentes plaudite manibus, psallite in iubilo virgini gloriosæ. Quoniam ipsa est porta vitæ, ianua salutis, & via nostra reconciliationis, spes pœnitentium, solamen lugentium, pax beata cordium atque salus. Miserere mei Domina, miserere mei, quoniam tu es spes & lux omnium confidentium in te. Per tuam salutarem fœcūditatem placeat, vt peccatorum venia mihi concedatur.

XLVII.

Magna es Domina & laudabilis valde in ciuitate Dei cœli, in vniuersa Ecclesia electorum eius. Ascendisti alternantibus, Hymnidicis Angelorum choris, Archangelis constipata, lilijs & rosis coronata. Occurrite

ilii potestates & principatus, obuiate ei virtutes & dominationes. Cherubin throni & Seraphin exaltate eam, & constituite eam à dextris spōsi amantissimi,& filij eius. O quam læto animo, quā sereno aspectu suscepisti eam Angelorum & hominum Deus, & dedisti ei principatum super omnem locum dominationis tuæ.

XLVIII.

Audite hæc omnes gentes,auribus percipite,qui ingredi cupitis in regnum Dei. Virginem Mariam honorate, & inuenietis vitam & salutem perpetuam. Pauperes seruos tuos Domina, felici consideratione coniunge Domino. Esuriem paruulorum tuorum fructu ventris tui refice, & sustenta. Remansisti enim incorrupta post partum, & inuiolata post filium.

XLIX.

Deus Deorum Mariæ locutus est p Gabrielem nuntium suum,dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum, per te salus mundo reperiatur. Speciem & decorem tuum, altissimi filius concupiscit. Adorna thalamum tuum Syon, præpara te in occursum Dei tui. Per Spiritum enim Sanctum concipies,qui tuum partum faciet virgineum & iucundum.

L.

Miserere mei Domina, quæ mater misericordiæ nuncuparis, & secundum viscera misericordiarum tuarum munda me ab omnibus iniquitatibus meis. Effunde gratiam tuam super me,& solitam clemētiam tuam ne subtrahas à me.Quoniam peccata mea confitebor tibi,& coram te me accuso de sceleribus meis. Fructui ventris tui me reconcilia, & pacifica me ei,qui me creauit.

LI.

Quid gloriaris in malitia,ô maligne serpens & Draco infernalis? Submitte caput tuum mulieri, cuius fortitudine demergeris in profundum. Contere eum Domina pede virtutis tuæ,exurge & dissipa malitiam eius. Extingue potentiam illius, & virtutem eius redige in fauillam, vt viuentes exultemus in nomine tuo,læto animo dicamus tibi laudem.

LII.

Dixit insipiens inimicus in corde suo,hominem deijciam de tabernaculis filiorum Dei.Egrediar & ero spiritus mendax in ore serpentis &per fœminam deijciam virum eius. Sicut exaltantur ô miser cœli à terra,sic exaltatæ sunt cogitationes Dei à cogitationibus tuis.Noli extolli de casu mulieris,quia mulier conteret caput tuum. Tu illi foueam præparasti,& in sagena illius capieris.

LIIII.

Domina in nomine tuo saluum me fac,&ab iniustitijs meis libera me, vt non noceat mihi calliditas inimici,sub vmbra alarum tuarum protege me.O Domina adiuua me.gratiam tuam largire animæ meæ. Voluntarie offeram tibi sacrificium laudis, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum est.Quoniam ex omni tribulatione liberabis me, & inimicos meos despiciet oculus meus.

LIV.

Exaudi Domina orationem meam, & ne contemnas deprecationem meam,contristatus sum in cogitatione mea, quia iudicia Dei perterruerunt me. Tenebræ mortis venerunt super me, & pauor inferni inuasit me. Ego autem in solitudine expecto consolationem tuam, & in cubili meo attendo misericordiam tuam. Glorifica manum & brachium dextrum tuum,vt prosternantur à nobis inimici nostri.

LV.

Miserere mei Domina, quoniam conculcauerūt me inimici mei quotidie

tidie. Omnes cogitationes eorum in malum contra me. Excita furorem, & memento belli, & super eos effunde iram tuam. Innoua signa, immuta mirabilia, sentiamus adiutorium Brachii tui. Glorifica nomen tuum super nos, vt cognoscamus, quoniam in seculum misericordia tua. Stilla nobis guttam suauitatis tuæ, quia tu es pincerna gratiæ & dulcoris.

LVI.

Miserere mei Domina, miserere mei, quia paratum est cor meum exquirere voluntatem tuam. Et in vmbra alarum tuarum requiescam, quia delectabile est mihi refrigerium tuum. Manus tuæ distillant Myrrham primam, & digiti tui vnguenta gratiarum. Et fragmen mali punici est guttur tuum, & spiramine oris tui suaue compositum thymiama. Tu enim es mater pulchræ dilectionis, & ancora spei, portus indulgentię, & ianua salutis,

LVII.

Si vere vtique iustitiam loquimini, iustitiæ & misericordiæ honorate Reginam. Ad laudem enim & gloriam pertinet Saluatoris, quicquid honorificum impensum fuerit suę genitrici. Rosę martyrum te circumdant o Regina, & lilia virginum ambiunt thronum tuum, Laudate eam simul astra matutina, concentum illi facite omnes filii Dei. Glorificate eam cœli & terra, mare & flumina, ac fundamenta orbis.

LVIII.

Eripe me ab inimicis meis, Domina mundi, exurge in occursum meum Regina pietatis aurum obrizum in ornamentis tuis, Sardius & Thopasius in Diademate tuo. Iapsis & Amethystus in dextra tua. Carbunculi scintillantes in monilibus tuis. Myrrha, Thus & Balsamus in manibus tuis. Sapphirus & Smaragdus in digitis tuis.

LIX.

Deus repulisti nos propter peccata nostra, & misertus es nobis propter virginem Mariam. Intercede pro nobis salutifera mater Dei, quæ Angelorum & hominum salutem peperisti. Tu enim mœstis exultationem infundis, & mœrentibus lætitiam & dulcorem. Lætifica nos dulcifluo sono oris tui, & liquore tuo roseo perfunde corda nostra. Tonate cœli desuper, & date illi laudem, glorifica illam terra cum omnibus habitatioribus tuis.

LX.

Exaudi Domina deprecationem meam, & super firmam petram stabilies mentem meam. Esto mihi Domina turris fortitudinis, me tuearis à facie crudelis vastatoris, vt castrorum acies sis illi terribilis, & viuus corruat in profundum inferni. Tu enim es rutilans & decora, rubens vt consurgens aurora. Pulchra es & clara, vt luna plenissima, & tanquam sol, refulget sacer aspectus tuus

LXI.

Nonne Domina tibi subiecta erit anima mea, quæ Saluatorem omnium genuisti? Memento nostri perditorum saluatrix, exaudi planctus cordis nostri. Infunde gratiam de thesauris tuis, & vnguentis placa dolorem nostrum. Da nobis gaudium & lætitiam bonam, vt confundas bonorum inimicos. Ablue omnia peccata nostra, sana omnes infirmitates nostras.

LXII.

Deus Deus meus pro matre tua te glorifico. Virginaliter enim te concepit, & sine angustia te parturiuit, Benedicta sis o Domina nostra, & pro nobis assiste ante thronum Dei. Species & claritas in aspectu tuo. Custodi animam meam Domina, vt non corruat in peccato.

LXIII.

Exaudi Domina orationem cum deprecor, à pauore crudelis libera mentem meam, Impetra nobis pacem & salutem, in die nouissimo. Benedicta sis super mulieres, & benedictus sit fructus ventris tui. Illumina Domina oculos meos, & illustra cœcitatem meam. Da mihi in te confidentiam bonam, in vita & in fine meo.

LXIV.

Te decet Hymnus Domina nostra in Syon, laus & iubilatio in Ierusalem Benedictionem omnium Gentium dedit tibi Dominus, laudem & gloriam ante conspectum omnium populorum Benedixit te Dominus in misericordia tua, & thronum tuum constituit super omnes ordines Angelorum. Gratiam & decorem posuit in labiis tuis, & pallio gloriæ induit corpus tuum. Coronam radiantem posuit in capite tuo, & virtutum monilibus te decenter ornauit.

LXV.

Iubilate Dominæ nostræ omnis terra, psallite Hymnum, date honorificentiam maiestati illius. Benedictum sit cor tuum Domina, cum quo ardenter & sinceriter Dei filium dilexisti. Respice paupertatem virgo gloriosa, miseriam & angustiam meam, ne tardes remouere. Aufer tribulationem meam, dulcifica languorem meum. Benedicat te omnis caro, glorificet te omnis lingua.

LXVI.

Deus misereatur nostri, & benedicat nobis per illam quę eum genuit. Miserere nostri Domina, & ora pro nobis, in lætitiam bonam conuerte mœstitiam nostram Illumina me stella maris, clarifica me virgo clarissima. Extingue ardorem cordis mei, refrigera me gratia tua. Portegat me semper dextera tua, præsentia tua illustret finem meum.

LXVII.

Exurgat Maria & dissipentur inimici eius, & conterantur omnes sub pedibus eius. Impetum inimicorum nostrorum dissipa, destrue omnē iniquitatem eorum. Ad te Domina clamaui in tribulatione, & serenasti conscientiam meam. Non deficiat laus tua in ore nostro, & amor tuus de visceribus nostris. Pax multa diligentibus, te Domina, anima eorum non videbit mortem in æternum.

LXVIII.

Saluum me fac Domina, quoniam intrauerunt concupiscentiarum aquæ vsque ad animam meam. Infixus sum in limo peccati, & aquæ voluptatis circumdederunt me. Plorans plorauí in nocte, & dies lætitiæ ortus est mihi. Salua animam meam genitrix Saluatoris, quia per te vera Salus data est omni mundo, cum nuntiante Angelo fuisti obumbrata, & patris sapientia prægnans & grauidata.

LXIX.

Domina in adiutorium meum intende, & luce misericordiæ tuæ illustra mentem meam. Doce nos exquirere bonitatem tuam, vt enarremus mirabilia tua. Ostende potentiam tuam contra inimicos nostros, vt sanctificeris in nationib. procul. In ira flammæ tuæ mergantur in infernum & qui conturbant seruos tuos, inueniant perditionē. Miserere seruorum tuorum, super quos inuocatum est nomen tuum, & ne sinas angustiari eos in tentationibus suis.

LXX.

In te Domina speraui, non confundar in æternum, & in tua misericordia libera me & eripe me. Propter multitudinem iniquitatum mearum oppressus sum vehementer, Facti sunt hostes mei in capite, subsannauerunt & deriserunt me quotidie. Vide Domina mea, quoniam tribulor, ex-

pande manus tuas, succurre pereunti. Ne moreris propter gratiam nominis tui, vt efficiaris mihi in gaudium & in salutem.

LXXI.

Deus iudicium tuum Regi da & misericordiam tuam Reginæ matri eius. In manu tua Domina, salus & vita consistunt, lætitia perpetua & æternitas gloriosa. Asperge cor meũ dulcedine tua, fac me obliuisci miserias huius vitæ. Trahe me post te vinculis misericordiæ tuæ, & fomentis misericordiæ & pietatis tuæ sana dolorem meum. Concupiscentias æternas excita in anima mea, & de gaudio Paradisi inebria mentẽ meã.

LXXII.

Quam bonus Israel Deus his, qui matrem suam colunt & venerantur? Ipsa enim est solatium vitæ nostræ, in laboribus subuentio nostra optima. Obtexit caligine hostis animam, in visceribus meis Domina lumen fac oriri. Auertatur à me ira Dei per te, placa eum meritis & precibus tuis. In iudicio pro me assiste coram ipso, suscipe causam meam, mea sis aduocata.

LXXIII.

Vt qui Domina repulisti nos, nec subuenis in die tribulationis? Ingrediatur oratio nostra in cõspectu tuo, & voces gementium ne despexeris. Tetendit arcum suum contra nos inimicus, firmauit dexteram suam & non est consolator. Dirumpe in nobis ligaturam malitiarum suarum & libera nos dextra tua. Repelle eum in locum perditionis eius, sempiterna damnatio suscipiat eum.

LXXIV.

Confitebimur te Domina, & laudabimus nomen tuum, fac nos in tuis laudibus delectari. Cantate ei habitatores terræ, & laudem ei in populis nuntiate. Confessio & magnificentia coram illa, fortitudo & exaltatio in throno illius. Adorate illam in decore eius, glorificate opificem pulchritudinis illius. Recordamini in sempiternum misericodiæ illius retinete in mente virtutes & mirabilia illius.

LXXV.

Notus in Iudæa Deus, in Israel honorificentia matris illius, Dulcis est memoria eius super mel & fauũ, & amor eius super omnia aromata. Salus & vita in domo illius, & in tabernaculo illius pax & gloria sempiterna. Honorificate illã cœli & terra, quia summus artifex hanc mirabiliter honorauit. Date illi omnes creaturę laudem, & stupendam misericordiam eius extollite gratulanter.

LXXVI.

Voce mea ad Dominam clamaui, & sua gratia intendit mihi, abstulit à corde meo mœstitiam & mœrorem, & sanitate sua cor meum dulcorauit. Fortitudinem meam erexit in confidentiam bonam, & suo aspectu mellifluo mentem meam serenauit. Adiutorio sancto suo euasi pericula mortis, & de manu crudelis subterfugi. Gratias Deo, & tibi mater pia, de omnibus quæ assecutus sum, pietate & misericordia tua.

LXXVII.

Attendite populi Dei præcepta Dei, & Reginæ gratiæ nolite obliuisci. Aperite cor ad inuestigandum eam & labia ad glorificandum illam. Descendet amor eius in cordibus vestris, & cõcupiscite placere illi. Pulchritudo illius vincit Solem & Lunam. compositio decoris eius ad ornamẽta virtutum. Miserere mei Regina gloriæ & honoris, & ab omni periculo custodi mentem meam.

LXXVIII.

Domina venerũt Gentes in hæreditatẽ Dei, quas tu meritis tuis Christo cõfœderasti. Sit eloquium tuum dulce coram ipso & cõiunge me illi,

qui me redemit. Extende brachium tuum contra hostem crudelem, & denuda mihi versutiam illius. Vox tua dulcis super omnem melodiam, harmonia Angelica ei non valet comparari. Distilla mihi suauitatem gratiarum tuarum, & tuorum charismatum fragrantiam & odorem.

LXXIX.

Qui regis Israel intende ad me, fac me digne matrem tuam collaudare. Expergiscere de puluere anima mea, perge in occursum Reginæ cœli. Solue vincula colli tui paupercula anima mea, & gloriosis laudibus accipe illam. Odor vitæ de illa progreditur, & omnis salus de corde illius scaturisat. Charismatum suorum fragrantia suaui animæ mortuæ suscitantur. 10

LXXX.

Exultate Dominæ adiutrici nostræ, iubilate illi in lætitia cordis vestri. Accendantur affectus vestri in illam, & iminicos nostros induat cōfusione. Imitemur humilitatem illius, obedientiam & mansuetudinem illius. Omnes gratiæ Dei radiantur in ea, capacissima enim fuit bonitas illius. Currite ad illā cum deuotione sancta, & de bonis suis participabit vobis.

LXXXI.

Deus stetit in Synagoga Iudęorum, de qua vt rosa de sentibus progressa est mater eius. Terge fœditatem meam Domina, quę semper rutilas puritate. Fons vitæ influe in os meum, ex quo viuentes aquæ profluunt & emanant. Omnes sitientes venite ad illam, & de fonte suo gratanter vos potabit. Qui hauriet ex ea, saliet in vitam æternam, & qui bibet ex ea, non sitiet vnquam. 20

LXXXII.

Domina mea quis similis erit tibi, quæ gratia & gloria superemines vniuersa? Sicut exaltātur cœli à terra, sic tu pręclesior cunctis rutilas exaltata, vulnera cor meum charitate tua, fac me dignum gratia & munerib. tuis. Liqueat anima mea amore tuo & concupiscentia tua cor meum inflammetur. Fac me desiderare honorificentiam tuam & gloriam, vt per te recipiar ad pacem Iesu Christi 30

LXXXIII.

Quam dilecta tabernacula tua Domina virtutum, quam amabilia tentoria requietionis tuæ? Honorate illam peccatores, & impetrabit vobis salutem & pacem. Super thus & balsamum incensum orationis eius, preces eius non reuertuntur vacuæ nec inanes. Intercede pro me Domina apud Christum tuum, nec derelinquas me in vita neq; in morte. Benignus est enim Spiritus tuus, & gratia tua repelet orbem terrarum.

LXXXIV.

Benedixisti Domina domum tuam, consecrasti habitationem tuam. Hęc est speciosa inter filias Hierusalem, cuius memoria est in benedictione. Beatissimam prædicate illam Angeli sancti, glorificate illam virtutes & dominationes. Populi Gentium exquirite prudentiam eius. Sentite de illa in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illam. 40

LXXXV.

Inclina Domina aurem tuam, & exaudi me, conuerte vultum tuum & miserere mei. Distillatio dulcoris oblectat animas Sanctorum, & infusio charitatis tuæ super mel dulcissimum. Irradiatio gratiæ tuæ dilucidat intellectum, & lux miserationum perducit ad salutem. Fons bonitatis tuæ inebriat sitientes, & aspectus faciei tuæ retrahit à peccato. Scire & cognoscere te, est radix immortalitatis; & enarrare virtutes tuas, est via salutaris. 50

LXXXVI.

Fundamēta vitæ in anima iusti, perseuare in charitate tua vsq; in finē.

Gratia tua releuat pauperem in aduersitate & inuocatio tui nominis immittit ei confidentiam bonam. Miserationibus tuis repeletur Paradisus, & à terrore tuo confunditur hostis infernalis. Qui sperat in te, inueniet thesauros pacis, & qui te non inuocat in hac vita, non perueniet ad regnum Dei. Fac Domina vt viuamus in gratia Spiritus sancti, & perduc animos nostros ad beatum finem.

LXXXVII.

Domina auxiliatrix salutis meæ, in die clamaui & nocte coram te. Ingrediatur oratio mea in conspectu tuo, consolare cum facite tua mœstitiam meam. Multiplicata sunt mala in anima mea, expurga eam à sordibus & peccatis. Virtus tua persequatur inimicos nostros, ne nos impediant ad salutem. Confer gratiam animæ ad resistendum eis, conforta cor nostrum contra concupiscentias carnis.

LXXXVIII.

Misericordias tuas Domina, in sempiternum decantabo. Vnguento pietatis tuæ medere contritis corde, & oleo misericodiæ tuæ refoue dolores nostros. Gratiosus vultus tuus mihi appareat in extremis, formositas faciei tuæ lætificet egredientem spiritum meum. Excita spiritum meum ad amandum bonitatem tuam, excita mentem ad extollendum nobilitatem pretiositatem tuam. Libera me ab omni tribulatione mala, & ab omni peccato custodi animam meam.

LXXXIX.

Domina refugium facta es nobis in cunctis necessitatibus nostris. Diffusio gratię tuæ producit operationes sanctas, & stillicidium dulcoris tui affectiones facit castissimas. Miserationum tuarum Domina recordabor, sacrificium laudis & carmen lætitię psallam tibi. Qui honorant te, coronam perennem pro cinere obtinebunt, & pallium laudis pro spiritu mœroris. Qui sperant in te amictu luminis induentur, gaudium & perpetuam lætiuam sortientur.

XC.

Qui habitat in adiutorio matris Dei, in protectione ipsius commorabitur. Concursus hostis non nocebit ei, sagitta volans non tanget eum. Quoniam ipsa liberabit eum de laqueo insidiantis, & sub pennis proteget eum. Clamate ad illam in periculis vestris, & flagellum non appropinquabit tabernaculo vestro. Fructus gratiæ inueniet qui sperauerit in illam, porta Paradisi reserabitur ei.

XCI.

Bonum est confiteri virgini Marię, & psallere illi gloriam prosperitatis & mentis. Annuntiare merita eius lætificat intellectum, & imitari opera eius, exhilarat Angelos Dei. Qui acquirit gratiam eius, cognoscetur à ciuibus Paradisi, & qui habuerit characterem nominis eius, annotabitur in libro vitæ. Exurge Domina & iudica causam nostram, & ab insurgentibus in nos, libera nos. Ne retrahas à protectione dexteram tuam, & excipe gladio tuo iacula vastationis.

XCII.

Dominus regnauit, decorem induit, matremque suam ornamento virtutum coronauit. Adimpleat propitiationem suam in nobis mater pacis, & vitam æquitatis doceat seruos suos. Qui desideratis sapientiam Christi, seruite matri eius animo reuerenti. Quis sufficiat enarrare opera tua Domina, aut quis inuestigabit thesauros misericordiæ tuæ Sustine deficientes in tentationibus suis, destina illos in sortem veritatis,

XCIII.

Deus vltionum Dominus, sed tu mater misericordiæ, ad miserandum inflectis eum. Magnificentia tua Domina, prædicatur in seculū, qui au-

tem colunt te inuenient vitam vitę. Seruite illi reuerentialiter exultātes & sanabit vos benedictus fructus castissimi ventris illius. Respice Domina humilitatem seruorum tuorum, & laudabunt te in generationibus seculorum. Magnifica nomē tuum, in multiplicatione gratiarum tuarum. & ne sinas seruos tuos subiacere periculis.

XCIV.

Venite exultemus Dominę nostrę, iubilemus virgini saluatrici nostræ Præoccupemus faciem in iubilatione, & in canticis collaudemus eam: Venite adoremus & procidamus ante eam, confiteamur illi cum fletibus peccata nostra. Impetra nobis Domina indulgentiam plenam, assiste pro nobis ante tribunal Dei suscipe in fine nostro animas nostras, & introduc nos in requiem tuam æternam.

XCV.

Cantate plenæ gratiæ cāticum nouum, cantate Mariæ omnes terrigenæ orbis. Quoniam omnes Angelos sanctitate pręcellit, & natos mulierū virtutibus mirabilibus & signis. Formositas & gloria in vultu illius, sapientia & gratia in oculis illius. Afferte illi gloriam patriæ Gentium, exultate in ea omnes creaturæ Dei. Admirabile commercium habetis per eam, ex quo vocati estis filii Dei excelsi.

XCVI.

Dominus regnauit, exultet Maria, in omni imperio dominationis illius. Adorate eam ciues curiæ Paradisi, exaltate eam virgines speciosæ filiæ eius. Quoniam eleuata est super principatus & dominationes, exaltata est super Angelorum & Archangelorum legiones. Patriarchæ & Prophetæ concrepate illi laudem: concentū illi facite Apostoli & martyres Christi. Confessores cum virginibus de canticis Sion, dicite canticum ei, & regratiamini ei Monachi sancti, de acceptis triumphis.

XCVII.

Cantate Dominæ nostræ canticum nouum, quia mirabilia fecit, in cōspectu Gentium, reuelauit misericordiam suam, in extremis terræ auditū est nomen eius. Recordare Domina pauperum & miserorum, & sustenta eos ope refrigerij sancti tui. Tu autem Domina, suauis & verax es, patiēs nimis & miseratione plena. Conculca hostes animarum nostrarum, & contumaciam eorum elide brachio sancto tuo.

XCVIII.

Dominus regnauit, irascantur populi. Maria super Cherubin sedet à dextris eius. Magna est in Syon gloria tua Domina, & in Hierusalem magnificentia tua. Cantate ante eam chori virginales, & adorate thronum eius, quoniam sanctus est, in dextera eius ignea lex, & in circuitu eius Sāctorum millia. Cantate ei ante oculos eius, & iustitiæ regulam in corde illius.

XCIX.

Iubilate Dominæ nostræ omnes homines terræ, seruite illi in lætitia & iucunditate. In toto animo vestro accedite ad illam, & in omni virtute vestra conseruate vias eius. Inuestigate illam & manifestabitur vobis, estote mundi corde, & apprehendetis eam. Quibus auxiliata fueris Domina, erit refrigerium pacis, & quibus auerteris vultum tuum, non erit spes ad salutem. Recordare nostri Domina, & non apprehendent nos mala, succurre nobis in fine, & inueniemus vitam æternam.

C.

Misericordiam & iudicium cātabo tibi Domina, psallam tibi in exultatione cordis, cum lætificaueris animam meam. Laudabo nomen tuum & gloriam tuam, & pręstabis refrigerium animæ meæ. Zelatus sum amorem & honorem tuum ideo defendes causam meam ante iudicem secu

lorum. Allectus suum gratia & bonitate tua, oro ne frauder à spe & confidentia bona. Conforta animam meam in nouissimis meis, & in carne ista me fac conspicere saluatorem meum.

CI.

Domina exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Non auertas sacrum aspectum tuum à me, neque abomineris me propter immunditiam meam. Ne derelinquas me in comitatu, & in concilio inimicorum meorum, & ne sinas me cadere in exprobrationem eorum pessimam. Qui confidunt in te, nō timebunt colubrum trotuosum, & qui exaltant te prȩconiis, euadent manus Acherontis. Per virginalem conceptū tuum, da mihi in te confidentiam bonam, & per admirabilem partum tuum, lætifica animam meam.

CII.

Benedic anima mea matri Iesu Christi, & omnia præcordia mea glorificate nomē eius. Ne obliuiscaris beneficia eius, neque gratias eius, & cōsolationes illius. Gratia eius peccata relaxātur & misericordia illus ægritudines reparantur. Benedicite ei omnes virtutes cœlorum, glorificate eam chori Apostolorum & Prophetarum. Benedicite ei mare & Insulæ Gentium, Hymnum dicite ei cœli & habitationes eorum.

CIII.

Benedic anima mea virgini Mariæ, honor enim & magnificentia eius in perpetuum. Formositatem & pulcritudinem induisti, amicta es Domina fulgenti vestimento. De te procedit peccatorum medela, ac pacis disciplina, ac feruor charitatis. Imple nos seruos tuos virtutibus sanctis, & ira Dei non appropinquet nobis. Iucunditatem æternam da seruitoribus tuis, & noli eos obliuisci in cardine mortis.

CIV.

Confitemini Dominæ nostræ, & inuocate nomen eius, cantate ei gloriose exarrantes virtutes eius. Laudate & exaltate virgines filiæ Syon, quia desponsabit vobis Regem Angelorum. Honorate Reginam plenam omni gratia, & contemplamini cum reuerentia sanctissimum vultum suum. Salus sempiterna in manu tua est Domina, qui te digne honorauerint suscipient illam. Clementia tua non deficiet à sæculis æternis, & misericordia tua à generatione in generationem.

CV.

Confitemini Dominæ nostræ, quoniam bona est, per cunctas tribus terræ enarrate misericordias eius. Longe est impiis conuersatio eius, à mandatis altissimi nō declinauit pes eius. Fons irriguus gratiæ, procedit de corde illius, & emanatio virginalis, castificans animas sanctas. Spes de gloria Paradisi in corde illius, qui deuoto animo honorauerit illam. Miserere nostri fulgentissima Regina cœli, & præsta consolationem de gratia tua.

CVI.

Confitemini Domino, quoniam bonus, confitemini matri eius, quoniam in seculum misericordia eius. Innocentiam & viam prudentiæ ostende nobis Domina, & viam intelligentiæ indica seruis tuis. Timor illustrat intellectū, & amor tuus exhilarat eum. Beatus vir cuius obsequium est gratum tibi, ossa illius impinguabuntur adipe & pinguedine gratiarum. Eloquium tuum sustentat animam imbecillem, & labia tua esurientem animam refocillant.

CVII.

Paratum cor meum Domina, paratum cor meum laudes tuas psallere & decantare. Melior est charitas tua cunctis diuitiis, & gratia tua super aurum & lapidem pretiosum. Beatitudo & iustitia donantur à Domi-

no, qui autem, de peccato conuersi fuerint ad te, pœnitentiæ remedium consequentur. Emissiones tuæ gratia & pax, qui autem tibi placuerint, procul fient à perditione. Esto vmbraculum protectionis in tentationib. nostris, expansio alarum tuarum defendet nos à deuorante.

CVIII.

Domina laudem meam ne despexeris, & hoc dedicatum tibi Psalteriũ digneris acceptare. Respice voluntatem cordis mei, & affectionem meam fac tibi bene placentem. Propera ad visitandum seruos tuos, sub tegumento manus tuæ illæsi conseruentur. Illuminationem Spiritus sancti per te suscipiant, & refrigerium contra cupiditatis æstum. Medere contritis corde Domina, & refoue eos vnguento pietatis.

CIX.

Dixit Dominus Dominæ meæ, sede mater mea à dextris meis. Bonitas & Sanctitas placuerunt tibi, ideo regnabis mecum. Corona immortalitatis, in capite sancto tuo, cuius fulgor & claritas non extinguetur. Miserere mei Domina mater luminis & splendoris, illumina nos Domina veritatis & virtutis. De thesauris infunde nobis sapientiam Dei, & intellectum prudentiæ ac formam disciplinæ.

CX.

Confitebor tibi Domina in toto animo meo, glorificabo te in tota mẽte mea. Opera gratiæ tuæ commemorabuntur, & testamentũ misericordiæ tuæ ante thronum Dei. Per te missa est redemptio à Domino, popul⁹ pœnitens habebit spem salutis, Intellectus bonus omnibus honorantib. te, & sors illorum inter Angelos pacis. Gloriosum & admirabile est nomen tuũ, qui illud in corde retinent, non expauescent in puncto mortis.

CXI.

Beatus vir, qui timet Dominam, & beatum cor, quod diliget eam: iucundus homo, qui non satiatur laude tua, & à relatu virtutum tuarum non fatigatur. Exortum est in corde eius lumen Dei. Spiritus illuminat intelligentiam eius. Disperge Domina gratiam pauperibus tuis. In memoria æterna fiant per te nomina nostra, ab auditu terribili non trepidet cor nostrum.

CXII.

Laudate pueri matrem Dei, glorificate senes nomẽ eius. Benedicta sit Maria mater Christi; ipsa enim est via ad patriam salutis. Excelsus super Cherubin thronus eius, & sedes eius super cardines cœli. Super humiles vultus eius, & super confidentes in ea aspectus illius. Misericordiæ eius super omnem carnem, & eleemosyna illius vsque ad extremum terræ.

CXIII.

In exitu animæ meæ de hoc mundo, occurre illi, & suscipe illam, consolare illã vultu tuo sancto, aspectus dæmonis non conturbet eam. Esto illi scala ad regnum cœlorum, & iter rectum ad Paradisum. Impetra ei à parte indulgentiam pacis, & sedem lucis inter seruulos tuos. Sustine deuotos ante tribunal Christi, suscipe causam eorum in manibus tuis.

CXIV.

Dilexi matrem Dei Domini mei, & lux miserationum eius infulsit mihi. Circumdederunt me dolores mortis, & visitatio illius lætificauit me, dolorem & periculum incurri, & recreatus sum gratia illius. Nomen eius & memoriale illius sit in medio cordis nostri, & non nocebit nobis ictus malignantis, Conuertere anima mea in laudem ipsius, & inuenies refrigerium in nouissimis tuis.

CXV.

Credidi propter quod locutus sum, laudẽ & gloriam tuã Domina orbi terrę. Compatere animæ meę, & dillige illam, & benepalcitũ tuum in-

ſinuare ei. Statue illi teſtamentum dilectionis & pacis tuæ, & præbe illi iugem memoriam nominis tui. De benedictione ventris tui da mihi ſuſtentationem, & de pinguedine gratiæ tuæ dulcora animam meam. Diſrumpe vincula peccatorum meorum, & de virtutibus tuis exorna faciem animæ meæ.

CXVI.

Laudate Dominam noſtram omnes Gẽtes, glorificate eam omnes populi. Quoniam confirmata eſt ſuper nos gratia & miſericordia eius, & virtus illius permanet in ſeculum. Qui digne coluerit illam iuſtificabitur, qui autem neglexerit illam, morietur in peccatis ſuis. Labia Angelorum enarrabunt ſapientiam eius, & omnes ciues Paradiſi cantabunt ei laudem. Bono animo accedentes ad illam, non capientur ab Angelo deuaſtante.

CXVII.

Confitemini Domino quoniam bonus, confitemini eius matri, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Amor illius expellit peccatũ à corde, & gratia illius expiat conſcientiam peccatorum. Via veniendi ad Chriſtum, eſt apporpinquare ad illam, qui autem fugerit eam, non inueniet viam pacis. Qui obduratus eſt in peccatis, ſępe inuocet illã, & lux in ſuis tenebris orietur. Qui triſtatur in corde ſuo, clamet ad illam, & dulcoranti ſtillicidio inebriabitur.

CXVIII.

Beati immaculati in via, qui matrem Domini imitantur. Bati imitatores humilitatis illius. Beati participes chatitatis. Beati perſcrutatores virtutum illius. Beati conformes imagini cordis illius. Beati qui conceptum & partum illus venerantur. Beati qui deuote ei famulantur. Beati qui in ea habent ſpem & confidentiam. Beati qui per illam ſuſcipiunt felicitatem æternam.

Retribue ſeruo tuo Domina, viuifica me, & faciam voluntatem tuam. Incola ego ſum in terra, nihil abſcondas mihi de amore tuo. Concupiuit anima mea laudes tuas deſiderare omni tempore. Tu enim ſalus mea in Domino, quæ me morti adiudicatum liberaſti. Quid pro his retribuam tibi, niſi me totum. Domina ſuſcipe me.

Legem pone mihi Domina voluntatis tuæ ſanctarũ ſanctiſſima, & exquiram eam ſemper. Deduc me in ſemitam miſerationum tuarum mulierum pulcerrima, quia ipſam volui. Inclina animam meam ad ſupernorum amorem Domina, & non in impudicitiam. Ecce concupiui caſtimoniam tuam Domina à iuuentute mea, in miſericordia tua confirma me, Et obſeruabo viã teſtimoniorum tuorum in ſeculum, & ſcrutabor mandata filij tui, quæ dilexi.

Memor eſto verbi tui dominatum primiceria, in quo mihi ſpem dediſti. Hęc in tempeſtatum fluctibus potenter tenuit me, quia eloquium tuum viuificauit me. Circumdederunt me viri mendaces, & congregata ſunt ſuper me flagella, & ecce manus tua eripuit me Communicaui in bonis omnibus honorantibus te, & cuſtodientibus obnixe mandata tua. Miſerationib. tuis plena eſt omnis terra, ideo viam iuſtificationem tuarum exquiſiui.

Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo Domina, de quo lætantur Angeli Dei. Diſciplinam morum tuorum, & æquitatem tuam doce me, quia verbis tuis præ cunctis credidi. Bonum mihi, quia onere tuo humiliaſti me, vt ſequar conuerſationem tuam. Qui amant ſeruientes tibi, venerabuntur, qui autem abominatus fuerit eos, ruet in interitum. Veniant mihi ſemper guttę clementiæ tuæ deſuper, & viuam, quia lex tua ſancta meditatio mea eſt.

Defecit in semitis tuis anima mea Domina, & nisi miseratio tua magna esset, periissem vtique in infirmitatibus meis. Defecerunt oculi mei in contemplatione tua velut vter in pruina ad te visa est anima mea: Secundum bonitatem tuam viuificasti me, & nō obliuiscar sermones tuos quia tibi adhærere bonum est. Dispositione tua mundus perseuerat, quē tu cum Deo fundasti ab initio. Tuus totus ego sum, Domina saluum me fac, quoniam desiderabiles erant laudes tuæ in tempore peregrinationis meæ.

Quomodo dilexi legem tuam Domina, quia testimonia tua in conspectu meo semper. Suauitatum tuarum affluentia cor meum alienauit à me & caro mea mirabiliter exultauit in te. Quam dulcia peccatoribus eloquia tua Domina, super omnem melodiam refectio tua dulcis ori meo. Illuminatio gressibus meis verbum tuum, & lumen infallibile semitis meis. Quoties exasperauerunt in me peccatores inferni, quia à charitate tua declinare nolui, ego autem in te speraui Domina.

Iniquos odio habui, & viam tuam dilexi Domina. Adiuua me, & saluus ero Domina mundi, meditabor honorificentiam mandatorum tuorum. Fac me semper stare in timore tuo, & non tradas me virgo calumniantibus me. Vernaculus tuus sum ego minimus in domo tua: Custodi me Domina à negligentibus iudicia iustitiæ tuæ. Contemnis omnes discedentes à seruitio tuo, quia iniusta est conuersatio eorum.

Mirabilia testimonia tua mater alma, & sermonibus tuis illuminatum est cor meum. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis, filiæ regum collaudent faciam tuam. Ardens verbum labiorum tuorum vehementer, qui ad te properat percipiet illud, vt arundo agitatus sum in conspectu tuo, tene me Domina sub iugo tuo, vt non confundar. Seruientes tibi plus aliis inuadunt dracones inferni, sed tu Domina defende nos.

Clamaui in toto corde meo, ad te Domina, de necessitatibus meis clementer eripe me. Vocem gemitus mei exaudi Domina mea, doce me quid acceptum sit apud te omni tempore. Longe à nescientibus te salus, qui autem perstat in obsequio tuo procul fiet à perditione. Misericordia tua irrigat mundum vniuersum. Domina in salutari tuo viuifica me. Initium eloquiorum tuorum veritatis in æternum, & legem tuam immaculatam non sum oblitus.

Principes persecuti sunt me gratis, & ab inuocatione nominis tui trepidauit spiritus malignus. Pax multa obseruantibus amorem tuum materDei, & nō est illis scandalum. Septenis horis cantaui tibi Domina laudes. Iuxta eloquium tuum da mihi intellectum. Intret oratio mea in cōspectu tuo, vt nō derelinquam te Domina cunctis diebus vitæ meæ, quoniam omnes viæ tuæ misericordia & veritas. Concupiscam in æternum te laudare Domina, cum docueris me iustificationes tuas.

CXIX.

Ad beatam Mariam cum tribularer clamaui, & exaudiuit me Domina libera nos ab omni malo cunctis diebus vitæ nostræ. Contere capita inimicorum nostrorum pede insuperabilis virtutis tuæ. Et exultauit Spiritus tuus in Domino salutari tuo, sic veram digneris infundere lætitiam cordi nostro. Ad Dominum accede rogatura pro nobis, vt per te nostra peccata deleantur.

CXX.

Leuaui oculos meos ad te, mater Christi, per quam venit solatium omni carni. Auxilium tuū, & gratiam tuam nobis impende in omni tribulatione nostra. Custodi nos Domina iugiter virgo Maria, ne peccatorū laqueo capiamur. Non dormitet neque dormiat pupilla oculi tui, vt tua

semper

ſemper cuſtodia protegamur. Angelorum & hominum te laudat omnis lingua,& ante te omnia genua incuruantur.

CXXI.

Lętatus ſum in te regina cœli,quia te duce in domumDomini ibimus. Ieruſalem cœleſtis ciuitas , ad te Maria veniamus.Pacem & indulgentiam virgo nobis impetra,& palmam de hoſtibus ac triumphum.Conforta & conſolare cor noſtrum tuæ dulcedine pietatis.Hic Domina tuam in nobis infunde clementiam,vt deuote in domino moriamur.

CXXII.

10 Ad te leuaui oculos meos regina,quę regnas in cœlis.Adiutorium noſtrum in virtute ſit nominis tui,per te omnia opera noſtra dirigantur Benedicta ſis in cœlo & in terra, in mari, & omnibus abyſſis. Benedicta ſit fœcunditas tua. Benedicta ſit virginitas & munditia tua.Benedictum ſit corpus tuum ſanctum.Benedicta ſit anima tua ſanctiſſima

CXXIII.

Niſi quia Domina noſtra erat in nobis,inueniſſent nos pericula multa.Eſto virgo defenſatrix noſtra,& ante Deum aduocata propitia.Oſtende nobis Domina miſericordiam tuam, & conforta nos in ſancto ſeruitio tuo.Benedicant te ſancti Angeli in cœlo.Benedicant te omnes homi-20 nes ſuper terram. Ne tradas beſtiis animas confitentium tibi, nec ora te canentium obturentur.

CXXIV.

Qui confidunt in te mater Dei,non timebunt à facie inimici.Gaudete & exultate omnes,qui diligitis eam , quia adiuuabit vos in die tribulationis noſtræ.Reminiſcere miſerationum tuarum Domina,& releua peregrinationem incolatus noſtri. Conuerte amabilem vultum tuum ſuper nos , confunde & deſtrue omnes inimicos noſtros. Benedicta ſint omnia opera manuum tuarum Domina. Benedicta ſint omnia ſancta miracula tua.

30 CXXV.

In conuertendo, faciem tuam ſereniſſimam ſuper nos lætificabis nos virginea mater Dei.Benedicta ſis o ſacrarium Chriſti,præ cunctis mulieribus ſuper terram.Benedictum ſit glorioſum nomen tuum,quod os Domini mirabiliter nominauit. Non deficiat laus tua de labiis noſtris, nec charitas tua de præcordiis noſtris.Qui te diligunt benedicantur à Domino,& qui te volunt diligere non defraudentur à deſiderio ſuo.

CXXVI.

Niſi Domina ædificaueris domum cordis noſtri,non permanebit ædificium eius. Ædifica nos gratia & virtute tua, vt maneamus firmi in per-40 petuũ.Benedictum ſit eloquium ſanctum tuum &benedicta ſint omnia verba oris tui.Benedicantur à Deo,qui te benedicunt & in iuſtorum numero computentur. Benedic Domina te benedicentes ,& ne vnquam auertas ab eis glorioſum vultum tuum.

CXXVII.

Beati omnes,qui timent te Domina noſtra,& beati omnes,qui ſciunt facere beneplacitum tuum.Benedicti ſunt pater & mater,qui te genuerunt, quorum memoria permanebit in ſeculum,Beatus eſt venter qui te portauit,& beata vbera,quę te lactauerunt.Conuerte miſericordiam tuam ſuper nos , & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Intuere & reſpice 50 opprobrium noſtrum, aufer cunctas iniquitates noſtras.

CXXVIII.

Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea inimici mei, libera me Domina,& vindica me ab ipſis.Ne des illis poteſtatem in animam meam, cuſtodi omnia interiora & exteriora mea. Obtine nobis veniam pecca-

torum,& per te Spiritus ſancti gratia nobis detur. Fac nos digne & laudabiliter pœnitere, vt beato fine ad Deum veniamus. Placatum tunc & ſereniſſimum nobis oſtende glorioſum fructum ventris tui.

CXXIX.

De profundis clamaui ad te Domina, Domina exaudi vocem meam Fiant aures tuæ intendẽtes in vocem laudis,& glorificationis tuæ. Libera me de manu aduerſariorum meorum. Confunde & deſtrue ingenia & conatus cõtra me. Erue me in die mala,& in die mortis ne obliuiſcaris animę meę. Deduc me ad portũ ſalutis,& inter iuſtos ſcribatur nomẽ meũ. 10

CXXX.

Domina non eſt exaltatum cor tuum, neque ſublimati ſunt oculi tui. Benedixit te Dominus in virtute ſua, qui per te ad nihilum redegit inimicos noſtros. Benedictus ſit, qui tibi obumbrauit, & ſua gratia qui te fœcundauit. Benedictus ſit, qui te ſanctificauit, & mundam de matris vtero te produxit: Benedic nos Domina,& conforta nos in gratia tua, vt per te ante conſpectum Domini præſentemur.

CXXXI.

Memento Domina Dauid,& omnium inuocantium nomen tuum. Da nobis in nomine tuo fiduciam, vt confundantur aduerſarij noſtri. Conſolare nos in terra peregrinationis noſtræ, & releua paupertatem noſtrã 20 Da nobis panem lacrymarum virgo ſancta,& dolorem peccatorum incolatus noſtri. Redde nobis propitium benedictum fructum ventris tui, vt Spiritus ſancti gratia repleamur.

CXXXII.

Ecce quam bonum & quam iucundum Maria diligere nomen tuum. Vnguẽtum effuſum & odor aromatum nomen tuum diligẽtibus ipſum. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domina, quam præparaſti diligentibus & ſperantibus in te. Eſto refugium pauperum in tribulatione, & baculus miſerorum, inueniant quæſo gratiam apud Deum, qui te in ſuis neceſſitatibus inuocabunt. 30

CXXXIII.

Ecce nunc benedicite Dominam, omnes qui ſperatis in nomine ſancto eius. Gaudete gaudio magno, qui exultatis & glorificatis eam: quia ſatiabimini ab vberibus conſolationis eius. Ecce enim iucundante vbertate declinabit in vobis ad conſolandum & lætificandam corda veſtra. Benedicite illam omnes ſerui eius, nomen eius,& memoriale ſit in deſiderio animæ veſtræ. Benedicite illam omnes Angeli & ſancti Dei, laudate in ſecula mirabilia eius.

CXXXIV.

Laudate nomen Domini, benedicite nomẽ matris Chriſti. Mariæ precamina frequentate,& ſuſcitabit vobis voluptates æternas. In anima cõtrita veniamus ad illã & nõ ſtimulabit nos cupiditas peccati. Qui cogitat de illa in tranquillitate mentis, inuenit dulcorẽ & requiẽ pacis. Reſpiremus ad illam in finitione noſtra,& reſerabit nobis atria triumphantiũ. 40

CXXXV.

Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam per Mariam datur miſericordia eius. Impetra nobis Domina amicitiam Ieſu Chriſti,& cuſtodi ne perdamus innocentiam noſtram. Comprime hoſtem noſtrum imperio tuo, ne feriat in nobis virtutem charitatis. Bona naturalia conſerua in nobis, & bona gratiæ per te multiplicentur. Illumina vias & ſemitas noſtras, vt noſcamus, quæ placida ſunt Deo. 50

CXXXVI.

Super flumina Babylonis fleuerunt Hebræi, nos vero ſuper iniquitates noſtras lugeamus. Clamemus, humiles ad puerperam virginẽ offera-

mus ei planctus & suspiria nostra. Non inuenietur propitiatio sine illa, nec salus sine fructu illius. Per illam peccata purgantur, & per fructum illius animę dealbantur. Per illam fit vera satisfactio de peccatis, per fructuum illius sanitas animæ condonatur.

CXXXVII.

Confitebor tibi Domina in toto corde meo, quia per te expertus sum clementiam Iesu Christi. Audi Domina verba mea, & preces meas, & in conspectu Angelorum cantabo tibi laudes. In quacunque die inuocauero, exaudi me, & multiplica virtutem in anima mea, confiteantur tibi omnes tribus & linguæ, quia per te salus restituta est nobis. Ab omni perturbatione libera seruos tuos, & fac eos viuere sub pace & protectione tua.

CXXXVIII.

Domina probasti me, & cognouisti me, tu cognouisti ruinam & transgressionem meam. Copiosa facta est super me misericordia tua, & dilatata est super me clementia tua. Imperfectum meum aspexit oculus tuus, & palpebræ tuæ nouerunt vias meas. Effluentiam desiderij sancti habeamus à Spiritu S. & macula peccati non deturbet conscientiam nostram. Serenet corda nostra lux misericordiæ tuæ, & recreet nos tuæ pacis dulcedo.

CXXXIX.

Eripe me Domina ab omni malo, & ab hoste inferni defende me, contra me tetendit arcum suum, & in fraude sua insidiatur mihi. Confringe vires eius malignas, & obtunde potenter astutiam eius. Conuerte iniquitatem ipsius in verticem illius, & in foueam quam fecit, corruat festinanter. Nos autem exultemus in seruitio tuo, & in tuis laudibus gloriemur.

CXL.

Domina clamaui ad te, exaudi me, intende orationi meæ, & postulationi meæ. Dirigatur obsecratio mea vel incensum corā facie tua, in tempore serotini sacrificij & matutini. Non declinet cor meum in verbis malignantib. & nequitię cogitatus subuertant sensum meum. Fac me assentire beneplacito cordis tui, & tuis actionibus conformari. Radio intelligentiæ reuerbera cor meum, & igniculo charitatis inflamma.

CXLI.

Voce mea ad Dominam clamaui, ipsam quam humiliter deprecatus sum. Effudi in conspectu eius lacrymam meam, & dolorem meum sibi exposui. Insidiatur hostis calcaneo meo, extendit contra me suum rete. Adiuua me Domina, ne corruam coram eo, fac vt conteratur sub pedibus meis. Educ de carne animam meam, vt confiteatur tibi, & psallet Domino Deo forti in perpetuum.

CXLII.

Domina exaudi orationem meam, percipe tuis auribus supplicationem meam. Persecutus est malignus vitam meam, deposuit in terra conuersationem meam. Denigrauit me caligine sua, & anxiatus est nimis spiritus meus. Ne auertas faciem tuam à me, vt non corruam cum descendentibus in lacum. Emitte lucem tuam, & gratiam tuam & repara denuo vitam & conscientiam meam.

CXLIII.

Benedicta sis Domina, quæ instruis seruos tuos ad prælīū, & eos roboras contra inimicum. Fulgure & coruscatione dissipa illum. Mitte iacula tua, vt confundas illum. Glorifica de alto manum tuam, vt cantent serui tui laudem & gloriam tuam. Eleua de terrenis affectionem nostram, de sempiternis delitijs refice viscera nostra. Concupiscentiam superno-

rum accēde in cordibus nostris, & de gaudijs Paradisi velis nos recreare.

CXLIV.

Exaltabo te mater filij Dei, & per singulos dies cantabo laudes tuas. Generatio & populi laudabunt opera tua, & misericordiam tuam Insulę expectabunt. Abundantiam dulcoris tui Angeli eructabunt, & de suauitate tua Sancti pronuntiabunt. Oculi nostri in te sperant Domina, mitte nobis cibum & escam delectantem. Laudationem tuam loquetur lingua mea, & benedicam te in seculum seculi.

CXLV.

Lauda anima mea Dominam, glorificabo eām, quamdiu vixero. Nolite cessare à laudibus illius, & per singula momēta recogitate illam. Cum exierit Spiritus meus, Domina, sit tibi commendatus, & in terra ignota præsta illi ducatum. Non conturbent eum culpæ prius commissæ, nec inquietent ipsum cursus malignantis. Perduc eum ad portum salutarem, vt præstoletur secure aduentum redemptoris.

CXLVI.

Laudate Dominam, quoniam bonus est Psalmus, iucunda & decora sit illi nostra laudatio. Ipsa enim medetur contritis corde, & refouet eos vnguento pietatis. Magna est virtus illius, & gratia illius, & clementia eius nullum habebit finem. Præcinite ei in iubilatione, & in confessione Psalmum canite illi. Beneplacitum est ei super timentes Deum, & in eis, qui sperant de misericordia eius.

CXLVII.

Lauda Ierusalem Dominam, glorifica etiam illam o Sion. Ipsa enim construit muros tuos, & filios tuos benedicit. Gratia sua te impinguat, pacemq; donat terminis tuis. Leuemus corda nostra cum manibus ad illam, vt suam influentiam sentiamus. Glorificemus omnes misericordias eius, & benedicamus omnes bonitates illius.

CXLVIII.

Laudate Dominam nostram de cœlis, glorificate eam in excelsis. Laudate eam homines & iumēta, volucres, & pisces maris. Laudate eam Sol & Luna, stellæ & circuli Planetarum. Laudate eã Cherubin & Seraphin, throni, dominationes & potestates. Laudate eam omnes legiones Angelorum. Laudate eam omnes ordines spirituum supernorum.

CXLIX.

Cantate Dominæ nostræ canticum nouum, laus eius in congregatione iustorum. Lætentur cœli de gloria eius, insulę maris & totus orbis. Aqua & ignis laudēt eam, frigus & æstus, splendor & lumen. Exaltationes eius in gutture iustorum, & laudes eius in cœtu triumphantium. Ciuitas Dei iucundare in illa, & pro incolis tuis, frequenta illi carmen.

CL.

Laudate Dominam in sanctis eius, laudate eam in virtutibus & miraculis eius. Laudate eam cœtus Apostolorum. Laudate eam chori Patriarcharum & Prophetarum. Laudate eam exercitus martyrum, laudate eam turmæ Doctorum & Confessorum. Laudate eam collegia virginum & continentium. Laudate eam ordines Anachoritarum & Monachorum. Laudate eam conuentus omnium religiosorum. Laudate eam omnes animæ ciuium supernorum: omnis spiritus laudet Dominam nostram.

SEQVVNTVR ALIQVOT CANTICA Prophetarum.

Confitebor tibi Domina, quoniam per te placatus est mihi Dominus,

nus,& consolata es me. Ecce Domina saluatrix mea, fiducialiter agam in te & non timebo. Quia fortitudo mea, & laus mea in Domino es tu, & facta es mihi in salutem. Hauriam aquas in gaudio de riuulo tuo, & semper inuocabo nomen tuum. Notas facite in populis virtutes Dominæ nostræ, quia excelsum est valde nomen eius. Exulta & lauda totum genus humanum, quia talem dedit tibi mediatricem Dominus Deus tuus.

Ego dixi circa dimidium dierum meorum, vadam ad Mariam, vt me Christo reconciliet. Quæsiui residuum annorum meorum in amaritudine animæ meæ. Generatio mea ablata est, quia pater & mater, & amici dereliquerunt me: Maria autem assumpsit me. Sperabo in illam mane, sero, meridie, quasi Leo contriuit omnia ossa peccatorum meorum. Et tu Domina eruisti animam meam, vt non periret, & de manu canis vnicam meam. Domina saluum me fac, & laudem tuam cantabo cunctis diebus vitæ meæ, o pia mater Domini mei.

Exultauit cor meum in Domino, & exultatum est cor meum in Domina mea. Quia fecit mihi magna qui potens est, per Mariam matrem eius. Non est sancta, vt est Domina nostra, quæ sola supergressa est vniuersas. Recedant ergo vetera de ore vestro, & linguis loquamur nouis. Exulta & lauda Mariam Sion & Ierusalem, quia maxima in dominabus Israel. Ipsa pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat: Altior cœlo, terra latior, stellis purior est hæc Domina nostra.

Cantemus Dominæ nostræ, gloriosæ virgini Mariæ, in Hymnis & confessionibus benedicamus eam, Domina nostra omnipotens, post Deum nomen eius, currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. Dextera tua Domina, magnificata est in fortitudine, quia in multitudine misericordiæ tuæ strauisti aduersarios meos. De ore leonis, liberasti me Domina, & tanquam infantem genitum mater suscepisti me. O Domina charissima mea, velut pullum gallinæ tege me mirabili possessione tua. Tuus totus ego sum, & omnia mea tua sunt, virgo super omnes benedicta. Ponam te sicut signaculum super cor meum, quia fortis est vt mors, dilectio tua.

Domina, audiui auditionem tuam, & obstupui, consideraui opera tua, & expaui. Domina mea opus tuum circa medium annorum viuificasti illud. Confitebor tibi Domina, quia abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis. Operuit cœlos gloria tua, & misericordiæ tuæ plena est terra. Egressa est virgo in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo O benedicta, in manibus tuis reposita est salus nostra, recordare pia paupertatis nostræ. Quem vis, ipse saluus erit, à quo auertis vultum tuum, vadit in interitum.

Audite cœli, quæ loquar de Maria, audiat terra verba oris mei. Magnificate ipsam semper mecum, & exaltate nomen eius in seculum seculi. Generatio praua atq; peruersa, agnosce Dominam nostram, saluatricem tuam. Nunquid ipsa non est mater tua, quæ possedit, & in fide generauit te? Si hanc dimittis, non es amicus summi Cæsaris, quia ipse sine ea non saluabit te. Vtinam saperes & intelligeres, ac nouissima prouideres. Quemadmodum infans sine nutrice non potest viuere, ita nec sine Domina nostra posset habere salutem. Sitiat ergo anima tua ad ipsam, tene eam, nec dimitte, donec benedixerit te. Repleatur os tuum laude eius, decanta tota die magnitudinem eius.

Benedicite omnia opera Domini Dominæ gloriosæ, laudate, & superexaltate eã in secula. Benedicite Angeli Dominæ vestræ, benedicite cœli Dominæ nostræ. Benedicat omnis creatura Dominã nostram, quam Rex voluit sic benedici. Benedicta sis o summi Regis filia, quæ odore præis

cuncta lilia. Benedicta sis corona dominarũ omnium, benedicta sis gloria Ierusalem. Odor tuus sicut agri pleni, cui benedixit Dominus. Qui in benedicentes te redundabit, irrigans omnia intima eorum. Qui benedixerit te o virgo beata, sit ille iugiter benedictus. Qui maledixerit tibi rosa candidissima, sit ille maledictus. Non recedat de domo seruorum tuorum vini & olei abundantia. In nomine tuo omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Benedicamus Deum, qui te creauit. Benedictus vterq; parens, qui te generauit. Benedicta sis Domina in cœlo & in terra, laudabilis & gloriosa, & superexaltata in secula, Amen.

Benedicta sis Domina, & mater Dei mei Israel, qui per te visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Et erexit vnicornu salutaris castitatis tuæ in domo Dauid pueri sui, sicut locutus est per os Esaię, & aliorum sanctorum Prophetarum eius. Salutem ex inimicis præsta, virginum virgo, & de manu omnium, qui nos oderunt, pacem nobis tribue. Et fac misericordiam pro parentib. & nobis, vt memor sis testamenti omnipotentis Dei, quod iurauit ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula. Sic sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, quiete seruiamus illi: In sanctitate & iustitia coram te omnib. diebus nostris. Et tu Maria Prophetissa Dei vocaberis, quoniã nosti, quod respexit humilitatem ancillæ suæ. Per quam dedit sciẽtiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum. Per viscera multitudinis misericordiæ tuæ visita nos stella matutina oriens ex alto. Illumina tenebras sedentium in vmbra mortis, & eas luce dilectissimi filij tui digneris instellare. Miserere, misericordiæ mater, nobis miseris peccatoribus, qui retroacta peccata pœnitere negligimus, & multa quotidie pœnitenda committimus.

Quicunq; vult saluus esse, ante omnia opus est, vt teneat de Maria firmam fidem: Quam nisi quisq; integram inuiolatamq; seruauerit, absq; dubio in æternum peribit. Quoniam ipsa sola virgo manens peperit, sola cunctas hæreses interemit. Cõfundatur & erubescat Hebræus, qui dicit, Christum ex Ioseph esse natum. Cõfundatur Manichæus, qui Christum fictum dicit habere corpus. Palleat omnis, qui hoc ipsum aliunde, non de Maria dicit assumpsisse. Idem namq; filius, qui est patris in diuinis vnigenitus, est & verus vnigenitus Mariæ filius: in cœlis sine matre, in terra sine patre. Nam sicut anima rationalis, & caro propter vnionẽ, de homine vere nascitur, ita Deus & homo Christus de Maria vere generatur, induens carnem de carne virginis: quia sic humanum genus redimi congruebat. Qui secundum diuinitatem æqualis patri, secundum humanitatem vero minor patre. Conceptus est in vtero Mariæ virginis, Angelo annuntiante, de Spiritu S. non tamen Spiritus S. pater eius est. Genitus in mũdum sine pœna carnis virginis matris: quia sine carnis delectatione conceptus. Quem lactauit mater vbere de cœlo pleno, quam circumstabant Angeli obstetricum vice, nuntiantes pastoribus gaudium magnum. Hic à Magis muneribus adoratus, ab Herode in Ægyptum fugatus, à Ioanne in Iordane baptizatus, traditus, captus, flagellatus, crucifixus, mortuus & sepultus, cum gloria resurrexit, ad cœlos ascendit, Spiritum S. in discipulos & in matrem misit, quam demum in cœlum ipse assumpsit, & sedet ad dextram filij, non cessans pro nobis filium exorare. Hæc est fides de Maria matre virgine, quam nisi quisq; fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit, &c.

Te matrem Dei laudamus, te Mariam virginem confitemur, te æterni patris sponsam omnis terra veneratur. Tibi omnes Angeli & Archangeli, tibi throni, potestates & principatus, fideliter seruiunt, Tibi omnes virtutes cœli cœlorum, & vniuersæ dominationes obediunt,

Tibi omnes Chori, tibi Cherubin & Seraphin exultãter assistunt. Tibi

omnis

omnis Angelica creatura, incessabili voce proclamant: Sancta, Sancta, Sancta Maria Dei genitrix, mater & virgo. Pleni sunt cœli, & terra, & mare, maiestatis gloriosæ fructus ventris tui. Te gloriosus Apostolorum chorus, sui creatoris matrem collaudat. Te beatorum martyrum cœtus candidatus genitricem glorificat. Te gloriosus confessorum exercitus, Trinitatis templum appellat. Te sacrarum virginum chorea amabilis, virginitatis & humilitatis exēplum prædicat. Te tota cœlestis curia, cœlorum Reginā honorat. Te per vniuersum orbem Ecclesia sancta inuocāda celebrat, Matrem diuinæ Maiestatis. Te venerandam, te veram Regis cœlestis puerperam. Sanctam quoque dulcem ac piam. Tu Angelorum Domina, tu Paradisi ianua. Tu scala regni cœlestis, & gloriæ, tu thalamus & tu arca pietatis & gratiæ. Tu vena misericordiæ. Tu sponsa & mater Regis æterni. Tu templum & sacrarium Spiritus sancti, totius Trinitatis beatissimæ nobile triclinium. Tu mediatrix Dei & hominum, amatrix mortalium, reparatrix cœlestium, illuminatrix fidelium. Tu agonisatrix pugnantium, aduocata pauperum, miseratrix & refugium peccatorum. Tu erogatrix munerum, superatrix & terror dæmonum superborum. Tu mundi Domina, cœli Regina, post Deum sola spes nostra. Tu salus te inuocantium, portus naufragantium, miserorum solatium, pereuntium refugium. Tu mater omnium beatorum, gaudium plenum post Deum, omnium supernorum ciuium solatium. Tu promotrix iustorum, congregatrix errantium, promissio Patriarcharum. Tu veritas Prophetarum, præconium & doctrix Apostolorum. Magistra Euangelistarum. Tu fortitudo martyrum, exemplar confessorum, honor & festiuitas virginum. Tu ad liberandum exulem hominem, filium Dei suscepisti in vterum. Per te expugnato hoste antiquo, sunt aperta fidelibus regna cœlorum. Tu cum filio sedes in gloria patris. Tu ipsum pro nobis roga virgo Maria, quem nos ad iudicandum credimus esse venturum. Te ergo poscimus nobis tuis famulis subueni, qui pretioso sanguine filij tui redempti sumus. Æterna fac pia virgo cum Sanctis tuis nos gloria munerari. Saluum fac populum tuum Domina, & vt simus participes hereditatis filij tui. Et rege nos, & custodi nos in æternum. Per singulos dies ô pia te salutamus. Et laudare te cupimus vsque in æternum mente & voce. Dignare dulcis Maria nunc & semper sine delicto nos cōseruare. Miserere pia nobis, miserere nobis. Fiat misericordia tua magna nobiscum, quia in te virgo Maria confidimus. In te Maria speramus, nos defendas in æternum. Te decet laus, te decet imperium, tibi virtus & gloria, in secula seculorum, Amen.

Magnificat anima mea Dominam Mariam. A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Mariæ. Renuit consolari anima mea, memor fui Mariæ, & delectata & exercitata sum, & defecit Spiritus meus. Ideo dilexi Mariam, super aurum & topazion. Accedite ad Mariam, & illumminamini, & facies vestræ non confundantur, &c.

Nunc dimittis ancillam Mariæ Domine in pace, quia viderunt oculi mei salutare Mariæ, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.

INCIPIT LITANIA Mariæ.

Kyrie eleyson. Christe eleyson. Christe audi nos.
Pater de cœlis, Mariæ gloriosus conditor, Miserere nobis.
Fili redemptor mundi Deus, Mariæ fœcundator. Miserere nobis.
Spiritus Sancte Deus, mirabilis obumbrator, Miserere nobis.
Sancta Trinitas vnus Deus, quæ Mariam glorificas, Miserere nobis.

Sancta Maria,

Quæ totum orbem illuminas,
Quæ tuos seruientes exaltas,
Quæ pro peccatoribus supplicas,
Illuminatrix cordium,
Fons misericordiæ,
Flumen sapientiæ,
Splendor sanctæ Ecclesiæ,
Ab Angelo salutata,
Per Spiritum sanctum obumbrata,
In cœlis glorificata,
Rosa veris gratiosa,
Vitis frondens generosa,
Virgo dulcis & speciosa,
A Deo Patre sponsa electa,
Dei verbo mater prælecta,
A Spiritu sancto virgo protecta,
Quæ Deum in vtero concepisti,
Quæ Dominum in tuo vtero humanasti,
Quæ Dominum & hominem peperisti,
Virgo virginum signifera,
Virga Iesse Christifera,
Arbor vitæ fructifera,
Fœminarum pulcerrima,
Humilium humilima,
Sacrarum sanctissima.
Super omnes diligentius amanda,
Super omnes reuerentius celebranda,
Super omnes excellentius magnificanda,
Mater conditoris,
Mater redemptoris,
Mater Saluatoris,
Mater mundo desiderabilis,
Mater inferis terribilis,
Mater terribilis,
Virgo plena gratia,
Virgo plena clementia,
Pia fundens solatia,
Flos & decor virginalis,
Fluuius sapientialis,
Splendor & lux Orientalis,
Virtutum cœli Regina,
Domus Dei cypressina,
Fenestra cœli crystallina,
Perpetuæ lucis aurora,
Virgo pulcra & decora,
Melodia dulcis & sonora,
Delitiarum Dei dapifera,
Cœlestis curiæ pincerna,
Placidum Deitatis vmbraculum,
Paradisi porta peruia,
Purissimum cœlestis gratiæ vasculum,
Dignum Christi cœnaculum,
Virgo virginum noua exultatio,
Mulierum prima benedictio,

Ora pro nobis.

Sancta Maria — Ora pro nobis.

- Miſerorum pia conſolatio,
- Vera ſalus & beatitudo,
- Charitatis magnitudo,
- Pietatis latitudo,
- Mater orphanorum,
- Mammilla paruulorum,
- Conſolatio afflictorum,
- Nobilis regina cœlorum,
- Cui Angeli obediunt & obſequuntur,
- Cui Sancti & Sanctæ congaudent & congratulantur,
- Quam omnia laudant & venerantur,

Propitia eſto, parce nobis Domina,
Propitia eſto, libera nos Domina.

Libera nos Domina.

- Ab omni malo,
- Ab omni mala tentatione,
- Ab ira Dei & indignatione,
- A periclitatione & deſperatione,
- A ſuperbia præcipitante,
- A luxuria deturbante,
- Ab auaritia deuaſtante,
- A peccato iræ, & inuidia cruciante,
- A peccato gulæ & gaſtrimargiæ commaculante,
- Ab incurſu hoſtis malignantis,
- Per dulcorem & gaudium de Chriſti incarnatione,
- Per dolorem & anguſtiam ipſius paſſionis,
- Per gaudium & lætitiam de eius aſcenſione,
- Per gaudium & lætitiam de tua coronatione,
- In mortis hora deuaſtante.
- In iudicis ſtricto examine,
- Ab inferni horribili cruciamine,

Te rogamus audi nos.

- Peccatores,
- Vt ſanctam Eccleſiam pijſſima conſeruare digneris,
- Vt iuſtis gloriam, peccatoribus gratiam impetrare digneris,
- Vt nauigantibus portum, peregrinantibus reditum, infirmantibus ſanitatem, tribulatis conſolationem, captiuis liberationem impetrare digneris,
- Vt famulos & famulas tuas, tibi deuote ſeruientes, conſolari digneris,
- Vt cunctum populum Chriſtianum, filij tui pretioſo ſanguine redemptum, conſeruare digneris,
- Vt cunctis fidelibus defunctis æternam requiem impetrare digneris,
- Vt nos exaudire digneris,
- Mater Dei,
- Filia Dei,
- Sponſa Dei,
- Mater chariſſima, Domina noſtra miſerere, & dona nobis perpetuam pacem,

Kyrie eleyſon. Chriſte eleyſon. Kyrie eleyſon. Pater noſter, &c. Et ne nos inducas, &c. Sed libera, &c.

Ego

Ego dixi, Domina miserere mei, sana animam meam, quia peccaui coram facie tua. Conuerte misericordiam tuam super nos, & deprecabilis esto super seruos tuos. Ostende nobis potentiam tuam contra inimicos nostros, vt sanctificeris in nationibus procul. Miserere seruorum tuorum super quos inuocatum est nomen tuum, & ne sinas angustiari eos in tentationibus suis. Ne proijcias nos in tempore mortis nostræ, & succurre animæ meæ, cum deseruerit corpus suum. Educ de carcere animam meam, vt confiteatur tibi, & psallat Domino meo forti in perpetuum. Emisto nobis Domina turris fortitudinis, & petra durissima conterens inimicum. Adiuua me Domina, ne corruam coram eo, fac, vt conteratur sub pedibus meis. Exaudi orationem meam Domina, & deprecationem meam, vt cōtabescant aduersarij mei. Domina exaudi orationem meam, & clamorem, &c.

COLLECTA.

Omnipotens, sempiterne Deus, qui pro nobis de castissima virgine nasci dignatus es, fac nos, quæsumus, tibi casto corpore seruire, & humili mente placere. Oramus & te pijssima virgo, regina mundi, & Angelorum, vt eis, quos purgatorius examinat ignis, impetres refrigerium, peccatoribus indulgentiam, iustis in bono perseuerantiam, & nos fragiles ab instantibus defende periculis, per eundem Christum Dominum nostrum, Amen.

Hæc ex impresso publico exemplari descripta sunt, & existimassem sane Pontificios in tanta verbi Dei luce, quæ his temporibus oculis ipsorum, ipsis inuitis, sæpius se ingerit, nec velle, nec audere tam crassam idolomaniam excusare, multo minus defendere. Sed ecce anno superiori editur à Martino Isengrinio fabula, quam ex angelis Satanæ quidam, in obsessa puellula, exorcista Canisio saltauit, vbi cum alia argumēta desint, ab auctoritate, ex ipsius scilicet Diaboli testimonio, inuocatio Sanctorum probatur & confirmatur. Narrat enim, obsessam quandam puellam, ex peculiari quadam Mariæ reuelatione, adductam esse ad capellam beatæ virginis in antiqua Oetingen: Cumque Canisio præside Litania cantaretur, & inuocaretur misericordia, auxilium & liberatio Dei Patris, Filij & Spiritus sancti, Diabolum nihil fuisse motū, cum vero Lauretana Litania de beata Maria (quę eiusdem argumenti & sententię est, sicut ea, quam ex Psalterio Mariæ iam descripsimus) inchoaretur, tunc demum Satanam cœpisse in obsessa turbari, clamare & furere. Mox vero Canisiū, ligneam, antiquam & cariosam Mariæ imaginem arreptam, imposuisse capiti puellæ obsessæ, tum vero Diabolū cœpisse exclamare: Ach mulier, quid me calcas, & caput meum conteris? Et quis iam dubitet, ipso scilicet diabolo teste, Genes. 3. legendum esse, non ipsum semen sed mulierem contriuisse caput Satanæ, & adhuc conculcare. Sequitur autem in Isengrinij narratione, quod diabolo, cum ipsi à puella obsessa exeundum esset, quasi satisfactionum loco impositum fuerit, vt ipse per obsessam barbottaret aliquot Patres nostros, Aueque Marias, tanquam rosarium Mariæ, & diabolum, quasi inuitus & coactus illud faceret, cum gemitu & indignatione præfatum: En vos Ioannes non vult inuocare Sanctos, cum tamen nos diaboli inuiti hoc cogamur facere. Cum vero expansis manibus & flexis genibus orationem Dominicā diabolus supplex & deuotus perorasset, ac iā in salutatione angelica eo peruenisset (Aue Maria, gratia plena) scribit sonora ac deuota voce ipsum diabolū intertexuisse hanc apostillā, O Maria, gratia & misericordia tua sit super omnes illos, qui hāc tuam capellam visitant. Ach ora pro omnibus illis. Atq; ita diabolum, relicto post se (sicut solet) fœtore, exijsse. Hæc possent ad Alanum, tanquam

noua

noua confirmatio Psalterij Mariæ addi, nec iniuria, vt ad Sixtum & Innocentium tertius hic testis adiungeretur, ipse scilicet diabolus.

Atque hinc manifestum est, Pontificios, quicquid vel simulent vel dissimulent, omnino tamen velle ipsos neruos, veteris idolomaniæ in inuocatione Sanctorum retinere, & in theatrum reducere.

Possent autem multo plura exempla superstitiosarum precularum adduci, sed nunc tantum ex ijs, quæ publica auctoritate in communi Pontificiæ Ecclesiæ praxi, vsitata fuerunt, & adhuc sunt, exempla proferre volui. Inde enim iam status, ad quem refutationes dirigendæ sunt, rectè constitui poterit.

Postremo, addam hoc loco Sequentiam (vt barbare vocant) in Concilio Constantiensi decantatam, in honorem atque inuocationem Mariæ, vt eo minus tergiuersari nunc possint Pontificij, quid inuocationib. suis, Sanctis tribuerint. Quod enim vetus Ecclesia Spiritui sancto pie tribuit, Veni Sancte Spiritus, & emitte cœlitus lucis tuæ radium: Hoc Constantiense Concilium eodem genere carminis, & eadem melodia, publica inuocatione à Maria petit:

Veni mater gratiæ,
Fons misericordiæ
Miseris remedium.
Veni lux Ecclesiæ
Tristibus lætitiæ
Nunc infunde radium.
Te reginam colimus
Tibi laudes canimus
Ex affectu cordium.
Quæ es in angustijs
Et in rebus dubijs
Salus & solatium.
O stella perfulgida
Tu dira certamina
Maris huius reprime.
Simonis nauicula
Filij tunicula
Ne scindantur prohibe.
Portus nauigantium
Preces supplicantium
Filiorum suscipe.
Consolare flebiles
Iuua pusillanimes
Et errantes corrige.
Quæ Deum hominibus
Et ima cœlestibus
Iungis ô puerpera.
Hæreses interime
Schismataque reprime
Firma pacis fœdera,
Amen.

DEMONSTRATIO, QVOD INVOCATIO SANctorum non sit in verbo Dei tradita, quodque doctrinæ de vera inuocatione in Scriptura diuinitus patefacta, non sit consentanea, sed ei repugnet.

Testimonia & fundamenta Scripturæ, quæ inuocationem illam Sanctorum, qui ex hac vita discesserũt, sicut eam hactenus ex Pontificiorum libris descripsimus, improbant & reijciunt, nõ sunt obscura, sed manifestam & firmam præbent refutationem, si modo capita, in quibus Pontificiorum inuocatio consistit, obseruentur. Ex illis autẽ, quæ in præcedenti capite prolixe ipsis Pontificiorum verbis descripsimus, hęc capita luculenter colliguntur.

Capita præcipua de Pontificiorum inuocatione Sanctorum. Primum.

I. Sanctos, qui ex hac vita discesserunt, in necessitatibus esse inuocandos, orationem ad illos esse dirigendam, & quidem suo modo adorandos esse, sicut Romanus Catechismus inquit.

Secundum.

II. Quia propter peccata indigni sumus exauditione, beatos in cœlo, suis intercessionibus esse nostros aduocatos & patronos, qui causam nostram apud Deum agant, idque ideo, quia Christus vt iudex & iustus, sit durior & rigidior, ad quẽ mediatorem alijs nobis opus sit mediatoribus. Sanctos igitur vt magis mites, propitios & misericordes nobis propositos esse, vt ad eorum patrocinia cõfugiamus, qui nostris calamitatibus, quas & ipsi in carne experti sunt, magis afficiantur, atq; ideo ad suffragandum promptiores sint, quam Christus.

Tertium.

III. Quia nos meritis idoneis & sufficiẽtibus destituimur, ideo sanctos inuocari, vt merita sua, quæ supererogarunt, nobis applicent, & accõmodent, ac ea interponant inter iustitiam Dei, & nostram indignitatem, vt ita digni efficiamur promissionibus Dei.

Quartum.

IV. Docent omnia beneficia, quibus indigemus, beatis in cœlo à Deo collata esse, vt ipsi implorati dent, largiantur & distribuant nobis ea, quæ ad gratiam in hac vita, & ad gloriam in futura vita pertinent, quæque ad externa seu temporalia beneficia pertinent.

Quintum.

V. Diserte Sanctos inuocant, vt donatores & largitores beneficiorum & spiritualium, & corporalium, cum huius tum futuræ vitæ. Item, vt auxiliatores, præseruatores, custodes & liberatores, in periculis & malis, tam spiritualibus quam corporalibus. Imo Sancti in inuocationibus vocantur refugium, præsidium, tutela, vita & salus nostra, &c.

Sextum.

VI. Docentur homines, in necessitatibus ad Sanctorum gratiam, misericordiam, opem, auxilium & præsidium confugere, atq; consolationem spem & fiduciam in Sanctos collocare.

Septimum.

VII. Sentiunt beatos in cœlo singulorum particularia vota, & quidem tacitas cogitationes mentium videre, cognoscere, intelligere & audire, imo adesse & assistere singulis prædicantibus.

Octauum.

VIII. Singulis Sanctis certæ & peculiares procurationes commissæ finguntur, sicut in præcedentibus ostendimus.

Hoc esse neruos & substantiam inuocationis Sanctorum per se notorium est, atque ex authenticis monumentis, & quidem ex publica praxi Ecclesiæ Pontificiæ, quasi ad oculum iam demonstrauimus. Nec difficile est, de ea iuxta normam & regulam Scripturæ iudicare: modo semper in memoriam sibi reuocet Lector, quid in controuersia positum sit, quando de inuocatione Sanctorum disputatur. Iudico autem explicationem planiorem & expeditiorem reddi, si adhibeatur hæc distributio, vt ostendatur. Primo, quod inuocatio Sanctorum non sit verbo Dei tradita. Secũdo, quod non sit consentanea doctrinæ de vera inuocatione in Scriptura patefactæ, sed ab ea recedat. Tertio, quod cum verbo Dei in Scriptura reue-

Distributio Capitum tractationis huius.

lato

lato pugnet. Quod ad primum attinet, extra cõtrouersiam certum & manifestum est, inuocationem Sanctorum non esse in Scriptura Canonica, vel veteris vel noui Testamenti expresse traditam, id quod Eccius in suo Enchiridio diserte fatetur. Coguntur etiam Iesuitæ hoc concedere, licet fidem suam implicitam libenter eo vsq; extenderent, vt laici necesse haberent credere, Scripturam etiam ea, quæ prorsus non habet, docere. Sed res manifesta est, sicut per enumerationem ostendi potest. Nulla enim in tota Sacra Scriptura sententia extat, quæ doceat inuocationem Sanctorum. Nullum extat mandatum, quod præcipiat inuocare Sanctos, qui ex hac vita discesserunt. Nulla extat promissio, quod talis inuocatio Deo sit grata, & efficax, hoc est, quod exaudiatur, & impetret, gratiã & auxilium. Nullum extat in Scriptura exemplum, à pijs inuocatos fuisse sanctos, qui ex hac vita discesserunt. Nulla extat in Scriptura comminatio, nullum exemplum pœnæ contra illos, qui Sanctos non inuocant. Atque ideo inuocationem Sanctorum præcipui etiam inter Pontificios, inter ea numerant, quæ sine Scriptura & extra Scripturam recepta fuit. Ideo etiam Tridentinum Decretum non Scripturam allegat, sed tantum inueteratum vsum, consensionem Patrum, & Conciliorum Decreta, de quibus postea quædam dicemus.

Inuocatio Sanctorum nõ traditur in verbo Dei.

Eccius.

Iesuitæ.

Dicta seu testimonia Scripturæ.

Mandatũ.

Promissio.

Exemplum.

Comminatio vel pœna non inuocãtium Sanctos.

Inuocatio Sanctorum sine Scriptura recepta est.

Non leue autem, sed maximi momenti argumentum hoc est. Nullum enim dogma in Ecclesia vel proponendum, vel recipiendum est, de quo nulla in Scriptura Canonica extent certa, firma, & perspicua testimonia, sicut in prima parte, multis argumentis hoc monstrauimus. Inprimis vero in hoc loco de oratione seu inuocatione hoc valet. Christus enim de Samaritanis loquens, Ioannis quarto, veræ & falsæ inuocationis, ex illo principio (veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate) hoc ponit discrimen: Vos adoratis, quod nescitis: Nos adoramus, quod scimus. Quia scilicet veri Iudæi habebant verbum Dei, de sua inuocatione: Samaritanorum vero inuocatio, licet bona intentione fiebat, & inueterata longi temporis præscriptione nitebatur, (allegãt enim veteres Patres, Ioannis quarto, sicut & Tridentinum Decretum facit) verbi Dei tamen testimonio destituebatur, atque ideo à Christo reijcitur. Et Deuteronomij decimo septimo, Idololatria in adoratione seu inuocatione hac nota describitur, quod sine mandato Dei fiat. Inquit enim, adorant Deos alienos, Solem, Lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi. Ita Matthæi sexto, Ethnicorum & Pharisæorum vanis, & Deo non placentibus orationibus opponitur illa forma, quæ à Filio Dei præscribitur. De cultibus enim, qui sine verbo Dei suscipiuntur, Deus ipse pronuntiat: Quis requisiuit hæc de manibus vestris; Isaiæ primo, Item, Frustra colunt me, Matthæi decimoquinto. Præterea ipsa Scriptura, ex loco de fide, præbet & format tale argumentum, quod nulla ratione vel labefactari vel eludi potest. Nec in genere tantum: vt quando dicit, Sine fide impossibile est placere Deo, Item, Quicquid non est ex fide, peccatum est: Sed de oratione seu inuocatione nominatim dicit Iacobi primo: Postulet in fide, qui enim hæsitat, non existimet se, quicquã accepturum à Domino. Marc 11. Quæcunque orantes petitis, Credite, quia accipietis & euenient vobis. Matt. 21. Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis.

Quid sit inuocatio sine verbo Dei.

Certissimum autem est, veram fidem nõ ex priuatis somnijs aut cogitationibus, nec ex hominum traditionibus, sed ex solo verbo Dei concipi & eo niti, sicut Paulus Romanorum cap. 10. vbi de vera & salutari inuocatione loquitur, expresse ponit hanc regulam: Fides ex auditu, auditus per verbum Dei. Certissima igitur & firmissima consequentia est, illam solam veram, & Deo placentem esse inuocationem, quæ fit ex præ-

Regula immota de legiti-

scripto

ma inuoca-tione.

scripto, & secundum præscriptum verbum Dei. Alias vero inuocationes, quæ non habēt testimonium, mandatum, & promissionem in verbo Dei, vanas, irritas & falsas esse, quia sine fide fiunt. Quomodo enim mens certo & recte potest statuere, talem inuocationem Deo placere, acceptam esse & exaudiri, cum nullam habeat promissionem? Et fiducia sine verbo & promissione Dei, non tantum vana est, sed est peccatum contra primum præceptum. Quid igitur de inuocatione sanctorum, vel propter hanc solam rationem, quia in Scriptura non est tradita, sentiendum sit, ex breui hac commonefactione manifestum est.

Inuocatio sanctorum cũ doctrina Scripturæ, de vera inuocatione nõ consentit.

Secundo manifestum est, inuocationē sanctorum discedere ab ea doctrina, quæ de vera inuocatione, in sacra Scriptura tradita, & diuinitus mandata est. Est vero & huius argumenti vis maxima. Cum enim omnes Gentes suas habeant inuocationes (sicut Paulus dicit: Tunc votorum locum esse, quando spei nullus est) quæ ideo vanæ & falsæ sunt, quia sine verbo Dei, ratio doctrinam rectæ inuocationis, naturaliter ignorat: ingens certe & inenarrabile beneficium Dei est, quod in verbo suo patefecit, quomodo velit inuocari, & quæ inuocatio accepta & efficax sit. Ab illa vero patefactione discedere, & alios modos inuocationis, præter & extra verbum Dei comminisci, quale peccatum sit, à pijs facile iudicari potest. Sola siquidem vera Christi Ecclesia, præ omnibus aliarum Gentium religionibus, hoc proprium & peculiare habet beneficium, quod Deum recte inuocare nouit, eo scilicet modo, qui in verbo Dei patefactus & monstratus est. Est quidem inuocatio, sicut dictum est etiam apud Ethnicos, sed vera Ecclesia inuocationem suam ab Ethnica, Turcica, Iudaica seiungit his notis, quod Deum inuocat, sicut essentiam & volūtatem suam in verbo patefecit, & eo modo inuocat, qui in verbo præscriptus & mandatus est. Inde vera inuocatio ponitur tanquam nota Ecclesiæ Dei, in qua sunt sanctificati in Christo, & vocati Sancti cum omnibus, qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi, prima Corinthiorum primo. De alijs vero religionibus, etsi dicunt se inuocare vnum Deum, conditorem cœli & terræ, tamen quia non iuxta verbum Dei inuocant, Scriptura pronuntiat, Psal. 79. Ieremiæ decimo: Effunde iram tuā in Gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Cum igitur sapientia sit Ecclesiæ propria, quod ex verbo & secundum verbum nouit Deum recte inuocare, cumque gloria Dei proprijssima sit, inuocatio, & nulla maior virtus, nulla etiam efficacior consolatio sit, quam vera inuocatio: constantissime retinendus est ille modus inuocationis, qui in Scriptura diuinitus monstratus & mandatus est, nec vlla ratione ab eo discedendum, vtq; inuocatio illa pura & sincera retineatur, non sunt miscendi alij modi, qui nullo mandato aut exemplo probato, in Scripturis confirmati sunt.

Sola Ecclesia Deum recte inuocare potest.

Inuocationes reliquorum hominum extra Ecclesiam.

Capita in quibus consistit tota doctrina veræ inuocationis.

Est autem doctrina inuocationis, sicut in verbo Dei tradita est, plana & perspicua: Quomodo scilicet sit orandum, quid sit petendum, & quod in oratione adorādus aut cōpellandus, & in necessitatibus, vt exaudiamur, recipiamur, iuuemur, custodiamur, liberemur & saluemur, inuocādus sit solus verus Deus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, idq; in nomine Christi Mediatoris. Hæc inuocatio vera est, habet enim verbum & mandatum Dei, habet etiam exempla in Scripturis probata. Nec incerta est hæc inuocatio. Habet enim testimonia Scripturæ, quod Deo placeat & efficax sit, & habet promissiones, quæ iubent sic inuocantes firma fide statuere quod certo recipiantur & exaudiantur. Deus enim, quem inuocamus, orationes nostras audit, quia corda scrutatur, Roma. 8. Potest iuuare, quia omnipotens est, & vult iuuare, quia clemens est & verax, qui iussit se inuocari, & promisit se ita inuocantibus auxilium, Psalm. 50. Cumq; indi-

gnissimus, qui à Deo exaudiamur & iuuemur, proponit nobis scriptura Christum mediatorē, vt in eius nomine, hoc est, propter intercessionem & merita ipsius, petamus nos exaudiri & iuuari. Et affirmat scriptura, intercessionem & merita ipsius adeo grata & efficacia esse coram Deo, vt propter ea certo affirmet, inuocantes licet indignos exaudiri & iuuari. Ipse etiam mediator iubet nos ad se cōfugere, Matt.11. Venite ad me, &c. De hoc mediatore scriptura affirmat, quod ingrediatur in sanctum sanctorum, hoc est, in arcanum consilium diuinitatis, cernens pectus æterni Patris interpellans pro nobis, aspiciens motus, dolores, gemitus & preces cordis nostri, ac perferens ea ad Patrem.

Et quid præterea ad certitudinem inuocationis desiderari posset? Ab hac vero regia via inuocatio Sanctorum discedit, & quasi hic modus inuocationis, quem scriptura præscribit, non satis sit vel tutus, vel sufficiēs, vel certus, vel efficax, vel Deo gratus; alios & quidem varios modos inuocationis Sanctorum miscet, quos vel præfert, sicut ostendimus, vel vbi verecūdissime agit, succēturiatos adiungit inuocationi, quæ habet mandata & promissiones diuinas in scriptura expressas. Hę vero opiniones & persuasiones, partim impiæ, partim iniquæ sunt, in verbum, mandata & promissiones diuinas, in scripturis traditas. Et quæ pœna sit eorum, qui à verbo Dei discedunt, & ei aliquid addunt, denuntiatur Apocal. 22. De cultibus certe & adoratione Deus inquit, Ierem.2. Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderūt sibi cisternas, &c. Et Roma.1. Coluerunt creaturam παρὰ τὸν κτίσαντα, præter creatorem, hoc est, non tantum creatorem, sed præterea etiam creaturas coluerunt. Ita enim παρὰ vsurpatur, 1.Cor.3. & Gal.1. Et Samaritani reprehenduntur, quod & Deum, & præter Deum etiam creaturas adorarint & coluerint, 4.Reg.17.

Antithesis inuocationis Sanctorum

Inuocatio igitur Sanctorum ideo, quia discedit à forma veræ inuocationis, quæ in scriptura diuinitus est tradita, monstrata & mandata, repudianda est, cum vt gratitudinem nostram erga ingens hoc beneficiū Dei, quod doctrinam verę inuocationis rationi ignotam, in verbo suo nobis patefecit, ostēdamus, tum vt à corruptelis veræ inuocationis alienos nos esse, probemus. Diabolus enim inde vsque ab initio generis humani, ad corrumpēdam puritatem doctrinæ de inuocatione, varijs modis semina sparsit, & semper sparget, initijs leuioribus quidem, sed ex quibus postea manifesti idololatrici furores sequuntur, sicut exemplis iam ostensum est in historia inuocationis Sanctorum, mox plenius ostendemus.

Inuocatio Sanctorū pugnat cū forma vera inuocationis in scriptura tradita.

Quod si inuocatio Sanctorum nihil aliud haberet vitij, tamen periculosum esset, à modo inuocationis, ab ipso Deo, in verbo ipsius præscripto discedere. Et inter ipsos Pontificios multi agnoscunt, melius, rectius, certius & tutius esse, ipsum Deum in nomine Christi inuocare, quam inuocationem ad Sanctos dirigere. Cur igitur propter incerta, ea, quæ certa sunt, relinquimus? aut quare certis incerta vel præferimus, vel certe miscemus? cū inuocatio maxime debeat religiosa esse, & certo ac firmo fundamento niti. Audiui à viro quodam clarissimo, Georgium Cassandrum, qui inuocationem Sanctorum, vt alia quædam Pontificia pingere conabatur, cum in colloquium hac de re cum quibusdam venisset, tandē post multas velitationes respondisse: Ego, inquit, in meis precibus non soleo Sanctos inuocare, sed inuocationem dirigo ad Deum ipsum, idq; in nomine Christi, hoc enim tutius esse existimo. Ita Hofmeisterus, postquam multas sententias veterum de inuocatione Sanctorum coaceruasset, tandem concludit illa sententia, quę extat in libris de visitatione infirmorū, qui Augustino adscribuntur, lib.1. cap.2. Tutius & iucundius loquor ad

Georgius Cassander.

Hofmeisterus.

meum Iesum, quam ad aliquem sanctorum spirituum Dei, &c. Audiui ex Sarcerio, cum Georgius Dux Saxoniæ in agone mortis constitutus esset, & Monachi certatim ipsum exhortarentur, alius, vt Mariã, alius, vt Angelos, alius, vt diuersos Sanctos auxiliatores inuocaret, tandẽ nobilẽ quendam Ducis familiarem accessisse, & Ducem ita compellasse: Celsitudo vestra in politicis negotijs semper vsa fuit hoc prouerbio: Recta sine ambagibus progredi, esse viam maxime compendiariam. Quare igitur in hac via periculosissima Celsitudo vestra tam varias ambages sectatur, & non potius inuocatione sua recta per Christum ad Deum ipsum qui certo iuuare & vult & potest, accedit? Erasmus suo more iocatur, cum in naufragio quisq; ad suum Sanctum, tanquam ad Deum tutelarem, inuocatione confugeret, vnum quendam, cum videret præsentissimum imminere periculum, quod moram longam, & lenta auxilia non admitteret, varia cogitasse, si Nicolaum suum inuocaret, incertum esse, an audiret, & forsan aliorum votis audiendis & expediendis occupatũ, non posse sibi tam cito vacare, at si vellet, forsan non admitti tam cito ad audientiam apud Deum, tandẽ igitur id, quod certius & tutius esset, cõstituisse, se recta ad ipsum Deum per Christum confugere velle, cum scriptum sit Psal. 50. Inuoca me in die tribulationis. & ego eripiam te, & glorificabis me. Item Ebr. 4. Accedamus ad Pontificem nostrum Christum, thronum gratiæ, vt misericordiã cõsequamur, & gratiã inueniamus ad auxiliũ opportunum.

Narratio de Georgio Duce Saxoniæ.

Erasmus.

Tertio inuocatio Sanctorum non hoc tantum habet vitij, quod sine verbo Dei suscipitur, & à norma inuocationis in scripturis tradita recedit, sed præterea directe, & quasi aduersa fronte pugnat contra manifesta scripturæ testimonia. Id quod manifestissimum est, si modo ea, quæ Pontificij in suis inuocationibus Sanctis tribuunt, ad scripturam conferãtur. Sunt autẽ in inuocatione Sanctorũ quædam, quæ tam crasse, & enormiter contra verbum Dei pugnant, vt piorum animi exhorrescant, & ipsos etiam Pontificios ferme pudeat crassæ istius turpitudinis, quæ à superstitione & idololatria excusari & defendi nequaquam potest. Et tamen in publica praxi Ecclesiæ ipsorũ retinentur. Prolixe enim ostendimus, Pontificios inuocare Sanctos, vt auxiliatores, præseruatores, custodes & liberatores in necessitatib. imo Sanctos in inuocationibus diserte nominant refugium, præsidium, tutelam, vitam, salutẽ nostram, quod tam euidenter cũ scriptura pugnat, vt inter ipsos Pontificios, qui aliquid adhuc frontis habent, illud negare nõ possint. Soli enim Deo in inuocatione hæc tribuenda sunt. Psal. 46. Deus noster, refugium & robur, adiutor in tribulationibus, propterea non timebimus, etiãsi turbetur terra. Deus est in medio eius, nõ commouebitur, adiuuabit eam Deus mane diluculo. Dominus exercituum nobiscum, susceptor noster Deus Iacob. Ps. 18. Dominus firmamentum meum, & refugiũ meum, & liberator meus, adiutor meus, & sperabo in eum, protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus, laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluabor. In tribulatione mea inuocaui Dominum, & exaudiuit me, de inimicis meis, & factus est Dominus protector meus. Liberauit me, quoniã voluit me. Et dedisti mihi protectionẽ salutis tuæ, & dextera tua suscepit me, propterea celebrabo te in nationibus, & nomini tuo canam. Psal. 143. Dominus misericordia mea, & refugium meum, susceptor meus, & liberator meus, & in ipso speraui. Ioan. 14. Ego sum vita. Psal. 36. Quoniam apud te est fons vitæ. Psalm. 62. Vtique ad Deum silens respicit anima mea, ab ipso enim salus mea. Ipse est petra mea, & salus mea, Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est. Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia. Act. 4. Nõ est in aliquo alio salus. Es. 45. Rogant Deum non saluantem. Nam Deus saluans non est præter me. Os. 13.

Inuocatio sanctorũ pugnat cũ manifesto verbo Dei.

Quid sanctis Pontificij in inuocatione tribuant.

Tantummodo in me auxilium tuum. 2. Par. 20. Quando ignoramus quid agere debeamus, hoc solū habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Esth. 14. Domine adiuua me, cui præter te nullus est auxiliator alius. Sed quid laboro colligere multa talia testimonia, cum tota scriptura nihil aliud doceat? Quam enormiter vero, & quam crasse inuocatio Sanctorū apud Pontificios, hisce testimonijs, & vniuersæ scripturæ repugnet, sola inspectio & collatio eorū, quæ supra ipsorum verbis transcripsimus, plus satis docet. Ita in Sanctos collocare spem, fiduciam & solatium, sicut inuocationes Pontificiorum expresse faciunt, manifeste pugnat cum verbo Dei. Quid enim in toto Psalterio aliud resonat, quā, In te Domine speraui, non confundar. Tu es spes mea. In Domino confido, in te cōfidit anima mea? Et 2. Cor. 1. Pater misericordiarū, & Deus omnis consolationis, qui cōsolatur nos in omni tribulatione Ro. 15. Deus patientiæ & consolationis. Et tota scriptura sacra asseuerat, spem & fiduciā cultus esse soli Deo debitos. Ier. 17. Maledictus homo, qui cōfidit in homine. Ps. 117. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Bonū est sperare in Domino, quam sperare in Principibus. Ps. 146. Nolite confidere in filijs hominum, in quibus non est salus. Psal. 113. Qui timent Dominum, sperent in Domino, adiutor eorum & protector eorum est.

Spem, fiduciam & solatium in sanctos collocare.

Pugnat etiam cum scriptura, ad gratiam & misericordiam Sanctorum in inuocatione confugere, quod Pontificios facere ipsorum verbis ostendimus. Ebr. 4. Adeamus cum fiducia ad thronū gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiā inueniamus ad auxilium opportunum. Contumeliosum autem & blasphemum est, quod fingunt, Deum vt truculentum, misericordiam abdicasse, & tradidisse eam exercendā Mariæ & Sanctis. Totius enim scripturæ vox vnica est, sicut Exod. 33. Deus ostensurus gloriam suam, & omne bonum, inquit: Miserebor cui miserebor, & clemens ero erga quem clemens ero. Et Psalm. 145. Miserator & misericors Dominus, patiens & multum misericors. Bonus est Dominus in omnes, & miserationes eius super omnia opera eius.

Confugere in inuocatione ad gratiā & misericordiā sanctorum.

Blasphemia Pontificiorū in Deum.

Similiter cum verbo Dei ex diametro pugnat, quod omnia ea, quæ diuina beneficia sunt, quæ scriptura affirmat à solo Deo nobis dari & conferri, Pontificij à Sanctis petunt. In preculis enim suis expresse Sanctos vt donatores & largitores beneficiorum ac donorū tam spiritualium quam corporalium, cum huius, tum futuræ vitæ compellant, implorant, inuocant, & propter impetrāda à Sanctis illa beneficia, eos colūt & venerātur, id quod Pontificios facere ex authenticis ipsorum inuocationibus ostendimus. Talis autem inuocatio manifesta & horribilis idololatria est: gloriam enim Dei in creaturas transfert, Isai. 48. Rom. 1. Hæc in inuocatione Sanctorum tam enormiter & crasse impia sunt, vt multi ex Pontificijs eorum defensionem suscipere non ausint. Cumque inficiando elabi non possint (res enim manifesta est) de vulgi superstitionib. & abusibus quædam declamitāt. Sed in authenticis formulis precationum, publice talia in Ecclesijs ipsorum leguntur, demurmurantur, imo sonoro boatu decantantur, & à summis Pontificibus confirmata leguntur, quę si iam non probant, sicut probare non possunt, cur igitur publice & expresse ea non damnant, & ex Ecclesia abijciunt.

Bona à sanctis petere, quæ à Deo dari scriptura tradit.

Excusationes impietatis, quæ inest inuocationi sanctorum.

Reliqua vero in inuocatione Sanctorum nouis coloribus pingere, & sophisticis fucis incrustare & occultare conantur, Dicunt enim, se non tribuere Sanctis, quod sua potestate inuocantibus possint auxiliari, sed quod Deus beatis in cœlo omnia illa beneficia conferat, vt ipsi inuocati, dent, largiantur & distribuant ea hominibus. Sed & hoc sine omni scripturæ testimonio dicitur, imo scripturæ repugnat, quæ ad gloriam Christi mediatoris affirmat pertinere, quod acceperit dona pro hominibus,

Quomodo idololatriam inuocationis sanctorum Pontificij pingant & occultent.

Psalm.68. Et sedens ad dextram Patris,ea conferat hominibus,Ephes.4. Nam dextera Dei exaltatus,& promissione Spiritus sancti accepta à Patre,effudit hoc,quod videtis & auditis, Act.2. Pater enim diligit filium,& omnia ipsi dat in manū, Ioan.3.& 13. Vt ex plenitudine eius accipiamus, Ioan 1.Ideo Pater ipsum dedit caput Ecclesiæ,vt dona & beneficia diuina à Deo per Christum caput nostrum ad membra deriuentur, Ephes.1.& 4. Col.2. Quia igitur inuocatio Sanctorum, hanc gloriam mediatoris & capitis nostri,partim Christo prorsus adimit,& ad Sanctos transfert,partim in hoc officio mediatoris & capitis, Christo sanctos tanquam socios & sodales adiungit,& quidē tanto numero, & eo modo, vt Christus inter tot socios,in hoc officio, vix agnosci possit, sicut preculæ Pontificiorū ostendunt: manifestum est etiam, hanc qualemcunque incrustationem inuocationis Sanctorum,verbo Dei destitui,imo contra scripturam, & contra officium Christi capitis pugnare.

Quod Sanctos tantum vt intercessores inuocent. Intercessio pars sacerdotij Christi.

Plerique hoc collyrio vtuntur, Sanctos tantum vt intercessores apud Deum inuocari,vt suis intercessionibus & meritis apud Deum nobis,qui indigni sumus,ea,quæ petimus, impetrent & obtineant. Sed & hoc scripturæ aduersari planum faciemus. Ad gloriam enim sacerdotij Christi, pertinet etiam officium intercessionis,vt scilicet propter intercessionem, & merita ipsius exaudiamur,recipiamur,iuuemur & saluemur,sicut scriptura multis hoc probat,Ebr.7.& 9. Quia vero viuentes in hoc seculo,iubentur pro se inuicē intercedere seu interpellare, 2.Tim.2. & Paulus petit pro se preces fieri ad Deum in Ecclesia,Roma.15. Et certum est, tali intercessione nihil derogari officio sacerdotij mediatoris Christi: vidēdum igitur est,quomodo scriptura illam intercessionē apud Deum, quam soli Christo mediatori & Pontifici nostro, tanquam proprium & peculiare officium sacerdotij ipsius tribuit,describat. Inde enim manifestum euadet,nullum in hoc officio socium Christo adiungendū esse. Summa autē hæc est: Quia propter peccata indigni sumus,qui in conspectum Dei,nostris orationibus admittamur,exaudiamur,recipiamur,misericordiam & gratiam,ad auxilium opportunū inueniamus. Deus igitur ipse Christum constituit Pontificem,mediatorem,aduocatum seu intercessorem, Ebr.7. Qui in cœlo apparuit vultui Dei pro nobis,Ebr.9. Et sit misericors & fidelis Pontifex, in his, quæ apud Deum nobis agenda sunt, vt peccatoribus Deum propitium reddat,Ebr.2. Vt per ipsum aditum & accessum habeamus ad Deum, Ephes.3. Ebr.7. Vt per & propter intercessionem & merita ipsius misericordiā consequamur,& gratiam inueniamus ad auxilium opportunum,Ebr.4. Vtq; intercessio illa sufficiens, Deo grata, nobis vtilis,efficax,certa & tuta sit. Epistola ad Ebræos cap.7.& 9. docet, officium redemptionis & intercessionis coniuncta esse, ita vt dignitatē, virtutem, seu efficaciam intercessionis Christi ex meritis redemptionis pendere ostendat. Secundo addit: Ideo oportuisse mediatorem seu aduocatum nostrum,filium Dei esse. Tertio, secundum assumptam naturā,excelsiorem cœlis factum, ad dexteram Dei, ingressum sanctum sanctorum, vt appareat vultui Dei pro nobis. Quarto, Deum ipsum, & quidem iureiurando constituisse illum mediatorem,aduocatū & intercessorem. Et ex his fundamentis concludit, vnde saluare ad plenum potest, qui per ipsum accedit ad Deū,semper viuēs ad hoc, vt interpellet pro nobis. His etiā fundamētis reliqua,quæ scriptura de hac parte sacerdotij Christi tradit, nituntur, vt Ioannis 16. Quicquid Patrem petieritis in nomine meo,dabit vobis. Io.14. Ego sum via,veritas & vita,nemo venit ad Patrem,nisi per me. Ioan.10. Ego sum ostium,per me si quis introierit,saluabitur,& ingredietur & egredietur,& pascua inueniet. Eph.3. Per Christum habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem ipsius. Roma.5. Per Christum

Descriptio intercessionis Christi apud Deum iuxta scripturam.

Officium redemptionis & intercessionis Christi coniungitur.

habemus accessum fide in gratiam 1. Ioan. 2. Si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Romanorū octauo: Quis accusabit? Quis condemnabit? Christus mortuus est, imo & suscitatus est, & est ad dexterā Dei, & intercedit ꝓ nobis. Tales aduocatos seu mediatores, ex nulla creatura facere debemus. Solius enim Christi mediatoris proprium officium hoc est, & ad Sacerdotium ipsius pertinet. Inde Paulus 1. Timot. 1. dicit: Vnus est mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus, vbi non tantum de mediatore redēptionis loquitur, sicut Pontificij per distinctionem inter mediatorem redemptionis & intercessionis, locū illum Pauli eludere conantur: Sed diserte & hoc tractat, propter quem orationes nostræ Deo acceptæ sint ad salutem, propter vnum scilicet illum mediatorem, qui semetipsum dedit pretium redemptionis pro omnibus. Et Christus ipse exclusiuam particulam expresse ponit, Ioann. 14. Nemo venit ad patrem nisi per me.

Distinctio Papistica inter mediatorem redemptionis & intercessionis.

Huic vero officio Sacerdotij Christi, diserte aduersatur & repugnat Pontificia inuocatio sanctorum, sicut ex ijs, quæ supra annotauimus, manifestum est, Expresse enim Sanctos ita inuocant, vt merita sua interponant inter iustitiam Dei, & indignitatem nostram. Et summa omnium precularum huc redit, quod petunt, intercessionibus & meritis sanctorū se exaudiri, recipi, iuuari, protegi & saluari, sicut & Canon Missæ ipsorum dicit: Quorum precibus & meritis concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Intercessionis Christi vero non faciunt expresse in suis preculis mentionem, imo diserte disputant Christum non esse ita inuocandum, vt oret seu intercedat pro nobis. Hac vero ratione Christus ab ea parte sacerdotij sui, vel prorsus deijcitur & deturbatur, aut si mitissime cum ipso agatur, alij multi & varij socij in hoc officio ipsi adiunguntur, quod Scripturæ, sicut ostendimus, repugnat.

Antithesis inuocationis Sanctorum.

Summa precularum Papisticarum, quibus Sanctos inuocāt.

Canō Missa.

Considerentur saltem illæ rationes, quas reddunt, quare præter Christum etiam Sancti vt mediatores & aduocati, seu intercessores inuocandi sint, quia scilicet Christus durior, rigidior & asperior sit: Sancti vero magis propitij, clementes & misericordes, imo ad exaudiēdum & iuuandum promptiores, vt qui easdem calamitates in carne ipsi etiam experti sint. Hæc certe ratio Sanctos in officio mediatoris, non tantum Christo adiungit, sed manifeste præfert, & ex diametro pugnat contra expressam Scripturæ sententiam, Ebræ. 2. Debuit per omnia fratribus similis reddi, vt misericors & fidelis esset Pontifex in his, quæ apud Deum forent agenda. Nam ex hoc quod ipsi contigit tentatum esse, potest & ijs, qui tentantur auxiliari, Ebræ. 4. Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed tētatum per omnia, secundum similitudinem absque peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus ad auxiliū opportunum: Ita etiam cum Scriptura pugnat, quod dicunt, peccatores etiāsi pœnitentiam agant, nō audere ad Christum mediatorē accedere, cum ipse omnes voce dulcissima ad se inuitet, Matt. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati esti, & ego reficiam vos. Et promissio extat suauissima, Ioan. 6. Eum, qui venerit ad me, non eijciam foras.

Causa cur Sancti inuocandi sint vt aduocati & intercessores.

Prima.

Sancti Christo misericordiores.

Refutatio è Scriptura.

Secunda.

Peccatores non audere adire Christum mediatorem.

Ex his manifestum est, immensum & infinitum discrimen esse, inter intercessionem Christi capitis, Pontificis Mediatoris & Aduocati nostri, & inter preces communes, quibus membra Ecclesiæ, in hac vita, pro se inuicem orant. Et ostensum est, Pontificios in suis inuocationibus, tribuere Sanctis illam intercessionem, quæ ad Sacerdotium Christi pertinet, & ipsius propria est.

Imo totum negotium, & quidem ipsæ appellationes inuocationis &

Inuocatio &

doratio so- Deo debe- ur.

dorationis Sanctorum, pugnāt contra Scripturam, quæ Deum iubet in- uocare & adorare. Psal. 17. Inuocabo Dominum, & ab inimicis meis sal- uabor. Item in tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui, &c. Psalm. 50. Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & ho- norificabis me. Psalm. 86. Beneficus esto mihi Domine, quia te quotidie inuoco. Lætifica animam serui tui, quoniā ad te Domine animam meam leuaui, quoniā tu Domine bonus es & propitius, & multæ misericordiæ omnibus inuocātibus te. Psal. 120. Ad Dominum cum tribularer clama- ui & exaudiuit me. Psalm. 144. Præsto adest Dominus omnibus inuocan- tibus eum in veritate, voluntatem timentium se faciet & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos, &c. Et ne opus sit ire per singula, Sa- lomon. 3. Reg. 8. enumerationem instituit per partes seu species, quod in omnibus necessitatibus Deus sit inuocandus. Quodq; gloria exauditio- nis Deo debeatur, testatur Psalm. 18. & 50. Et breuiter, salutarem inuoca- tionem debere ad Deum fieri per Christum confirmat Paulus, ex Ioele: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Vnus enim & idem est Dominus omnium πλουτῶν, hoc est, thesaurus bonitatis, gratiæ & be- neficentiæ suæ exuberans in omnes inuocantes se. Et salutarem inuoca- tionem cum fide ita connectit, vt diserte dicat: Quomodo inuocabunt in quem non credunt? Eum igitur solum inuocare debemus, in quem Scri- ptura nos credere iubet. Et sicut in nullum alium, quam in solum Deum credere debemus, ita etiam solum Deum inuocare debemus. Alias sicut fide, ita etiam inuocatione, si ad creaturas transferatur, idololatria com- mittitur.

Credere ali- ui. Credere in liquē. Osi- vox blasphe- mia.

Scriptura quidē dicit, Ex. 14. Crediderūt Domino & Mosi seruo ei'. Sed Patres recte dicunt: aliud esse credere alicui, & aliud credere in aliquē, q̃ soli Deo competit: Osius, quia videt hoc argumento, Rom. 10. causam in- uocationis Sanctorum funditus subuerti, vt ei periclitanti & labascenti subueniat, non veretur affirmare, etiam in Sanctos credendum esse. Idq; probare conatur ex Epist. ad Philemonem, vbi Paulus dicit: Audiens cha- ritatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Iesu, & erga omnes san- ctos. Paulus vero nequaquam dicit: Credo in Deum & in omnes sanctos, sed vtitur consueta sua distributione, quod recenset fidem in Deum, & charitatem erga proximum. Scriptura recte inde probat, Christum esse Deum, quia iubemur in illum credere & ipsum inuocare. Quod argumē- tum de diuinitate Christi, per inuocationem Sanctorum, prorsus obscu- ratur & labefactatur.

Formula o- ationis Do- minicæ, euer- titur inuoca- tio Sancto- rum. Discrimen veræ & fal- sæ inuocatio- nis.

Est & hoc firmum & illustre argumentum contra inuocationem San- ctorum, quod Christus præscribēs formulam veræ, piæ & salutaris inuo- cationis inquit: Quando oratis, dicite: Pater noster, qui es in cœlis. Quia tuum est regnum, & potentia & gloria. Ille ergo solus inuocandus est, qui est pater noster in cœlis, cuius est regnum, potentia & gloria. Quæ vt solius Dei ꝓpria sunt: ita Sanctis vel verbo, vel ipso facto inuocationis ea tribuere, idololatria est. Hac certe nota discernitur vera inuocatio à falsa sicut Dauid & Ieremias pronuntiant. Effunde iram tuam in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Et impiorum descriptio traditur, Psal. 53. Deum non inuocant. Licet enim omnes Gentes sentiant, se inuocare illum Deum, qui est creator cœli & terræ, quia tamen non ita sicut se pa- tefecit, inuocant patrem scilicet, filium, & Spiritum sanctum in nomine Christi, sed præter Deum, alias potestates intermedias inuocāt, sicut Au- gustinus libro. 8. de ciuit. ostendit, Deus pronuntiat ipsos non inuocare nomen suum. Se enim solum vult inuocari & adorari, sicut Christus in- quit, Matth. 4. Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & ipsum solum coles. Atque propter hanc causam Sancti & homines & Angeli,

magno zelo adorari se prohibuerunt. Acto. 10. & 14. Apoc. 19. & 22. Quomodo vero Pontificij locos illos eludere conentur, mox in refutatione argumentorum dicemus.

Postremo, pugnat & hoc contra Scripturam, quod Sanctis in cœlo, inuocationibus suis hoc tribuunt, quod prȩsto adsint inuocantibus, quod hominum corda intueantur, cogitationes & gemitus cognoscant, audiant, discernant & iudicent. Solius enim Dei & Christi mediatoris, proprium est, omnibus adesse, corda intueri & scrutari, ac cogitationes videre: Idq; in oratione fieri, Paulus ex professo affirmat, Rom. 8. Qui scrutatur corda, scit quid desideret spiritus. Matth. 6. Ora patrem tuum, qui est in occulto, & pater tuus, qui videt in occulto, reddet tibi in propatulo. Psal. 18. Clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius. Psal. 38. Gemitus meus à te non est absconditus. Psalm. 79. Introeat in conspectum tuum gemitus competitorum. Psalm. 144. Præsto adest Dominus omnibus sese inuocantibus. Deute. 4. Non est alia natio, quæ habeat Deos appropinquantes sibi sicut Dominus Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. De Sanctis vero, qui ex hac vita discesserunt, Scriptura expresse tradit, quod nos & res nostras in terris non cognoscant. 4. Reg. 22. Colligam te ad Patres tuos, vt non videãt oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super locum istum, Isaiæ 63. Populus protestatur se ideo oratione ad Deum confugere, quia Abraham nescit nos, & Israel ignorat nos, tu vero pater noster es, respice de cœlo.

Docent Sanctos inuocantibus adesse & gemitus cordium humanorum intelligere.

Sancti mortui non cognoscunt res humanas in terris.

His simpliciter contraria sunt, quę in inuocatione Sanctorũ geruntur, sicut ostendimus. Quod vero singulis Sanctis certas procurationes assignant, hoc fit sine omni Scriptura, exemplo prorsus Ethnico, sicut Mantuanus dicit: Vt Martem Latij, sic nos te diue Georgi.

Procurationes singulorum Sanctorum.

Hæc Scripturæ testimonia, quæ liquido & certo ostendunt, quid de Pontificia inuocatione Sanctorum sentiendum & iudicandum sit, sine rhetoricis amplificationib. nuda tãtum, simplici & breuĩ recitatione, opposuimus præcipuis erroribus, qui in inuocatione Sanctorum hærent, vt ipsa cõtrapositio iudicium ex verbo Dei ostendat. Possent formari & aliæ rationes contra inuocationem Sanctorum, quod scilicet eum quem in necessitatibus inuocamus, necesse sit scire, velle & posse iuuare inuocantes se, quodq; inuocantium preces ad ipsum possint pertingere, & quod melius intelligat, quibus rebus opus habeamus, quã à nobis exponi potest. Hæc vero soli Deo conueniunt, nisi Sanctos velimus omnipotentes & omniscios facerȩ. Sed quando Scripturæ testimonia, ipsis verbis Dei, erroribus opponuntur, tunc non humanæ argumentationes, sed ipsa vox diuina iudicium pronuntiat de controuersia.

Congeries rationum oppositarum inuocationi Sanctorum.

EXPLICATIO ET REFVTATIO ARGVMENTOrum, quæ à Pontificiis pro stabilienda inuocatione Sanctorum formari & opponi solent.

Pijs conscientijs satis est, & firmis perspicuis Scripturæ fundamentis, cognitam habere doctrinam de vera inuocatione Dei in nomine CHRISTI. Hac enim recte cognita, quicquid ab ea diuersum est, aut cum ea pugnat, sine disceptatione repudiabunt, etiamsi non possint omnia sophismata, quæ veritati acute opponuntur, soluere. Cumque præterea hactenus ostensum sit, Pontificiam inuocationem Sanctorum non esse verbo Dei traditam, sed ab eo dissentire, imo cum eo pugnare: Et contra manifestam Scripturæ sententiam, nulla argumenta vel admittenda vel recipienda sint, posset totum hoc caput, quod in refutandis argumentis aduersariorũ occupatur, omitti. Ne tamen aliquid, quod

certam & solidam fidei πληροφορίαν, turbare aut labefactare possit, relinquatur: præcipua argumenta quæ à Pontificiis, ad stabiliendam inuocationem sanctorum formari & opponi solent, colligemus, addita singulis breui explicatione & refutatione. Nam & huius operæ non contemnendum erit pretium. Qualis enim causa sit, quā de inuocatione sanctorum Pontificij defendunt, infirma aliena & contorta argumenta, quib. ad eam stabiliendam vtuntur, ostendent & in refutationibus istorum argumentorum quædam, quæ ad illustrandam doctrinam de vera inuocatione non parum faciant, commode explicari poterunt.

Pontificij violenter Scripturam ad Sancta rum inuocationem detorquent.

Priusquam autem ordine argumenta recenseamus, illud præmittere nō erit inutile, vnde colligi potest, qua fide & conscientia, Scripturę quædam testimonia, ad stabiliendā inuocationem Sanctorum detorqueant. Eccius enim in suo Enchiridio diserte fatetur, Spiritum sanctum expressis Scripturis, hoc est, nec doctrina, nec mādato, nec promissione, nec exemplo tradidisse inuocationem Sanctorum. Et in veteri Testamento ideo non fuisse traditam inuocationē sanctorum, quia populus alioquin propensus fuerit in idololatriam, & patres in limbo nondum fuisse beatos, quia ante passionem Christi non peruenerint ad visionē Dei. In nouo vero Testamento non esse traditam, ne Gentes ad veterum cultū idolorum reuerterentur, & ne Apostolis arrogantiæ hoc daretur, si docerent Sanctos post mortem colendos & inuocandos, quasi ipsi post mortē gloriam illam quærerēt. Hoc lector bene notet. Si enim iuxta propriam ipsorum confessionem, inuocatio Sāctorum nec in veteri, nec in nouo Testamento tradita est: Ergo nec ex testimonijs illis, quæ ex Scriptura allegari solent, probari potest, imo ipsi Pontificij, quando tales Scripturæ sententias citant, non credunt inuocationem Sanctorum in illis tradi. Nihil aliud itaq; agunt, quam quod simpliciorum oculos perstringere, & animos fascinare conantur, vt existiment, in allegatis Scripturæ testimonijs hoc tradi, quod ipsi allegatores fatentur, in tota sacra Scriptura expresse & certo non contineri.

Eccius. Pontificij fatentur Scripturam non tradere de inuocatione Sanctorum.

Hanc glossam memineris semper præponendam, quando videris Pontificios testimonium aliquod Scripturæ, ad stabiliendam inuocationem Sanctorum proferre. Quod enim Asotus dicit, in Scripturis non quidem doceri, sed insinuari, inuocationem sanctorum: Quodq; Iesuitę scribunt, nō apertę eam in Scripturis tradi, sed in ministerio, vnde eliciēda sit: non probationes sunt, sed ludificationes in re tanta. Sed ordine argumenta ipsorum videamus,

Petrus à Soto. Iesuitæ.

I. In regum aulis, non statim ad ipsum Principem subditis patet aditus & si quis in conspectum ipsius Regis statim prorumpat, male accipitur. Sed illi, qui apud Principes in auctoritate sunt, primum adeundi, & obsequijs deliniendi sunt, vt per eos negotia apud Principem conficiantur. Ergo multo magis hoc obseruandum erit, quando Deus nobis adeundus est.

I. Argumētum à moribus aularum.

Ad hoc argumentum facilis est responsio. Non enim ex similitudinibus rerum humanarum, præsertim, quæ per peccatum deprauatæ sunt, sed ex verbo diuinitus patefacto, de voluntate Dei iudicandum est. Quia scriptum est. Deus ego & nō homo, Ose. 11. Et de ipso negotio inuocationis diserte scribitur, Isai. 55. Nō enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ, neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus, sed sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt cogitationes, & viæ meæ à vestris. Et quæ sint cogitationes ac viæ Domini quod ad inuocationem attinet, tradito certo verbo, nobis reuelauit. Ab illo discedere, & Deum ex corruptis aularum moribus æstimare, stultissimum sane, ne impium dicam, esset. Quod e-

nim Principes ipsi non audiunt suos, illud faciunt non ratione officij, sed vel præ superbia & negligentia, quod suos despiciunt, & non curant, vel quod alijs delitijs & voluptatibus dediti, rebus suorum vacare nolint. Quam infeliciter vero subditorum rebus corruptis hisce moribus consulatur, testantur totius Orientis & Occidentis querelæ, vt non inuenuste argumentum hoc homo quidam facetus deriserit. Cum enim in aula quadam, manibus singulos prensando, verbis demulcendo, & muneribus promerendo, diu circumactus fuisset, & tamen parum proficeret, audiens Episcopum quendam declamitare, de inuocatione Sanctorum, ex aulica illa consuetudine, exclamauit: Si in cœlis, quando Deus nobis adeundus est, ea ratio est, quæ in aulis, tunc simpliciter actum & conclamatum nobiscum est.

Faceta huius argumēti irrisio.

Volui autem hoc argumentum primo loco ponere, vt obseruetur, inuocationem Sanctorum non ex verbo Dei sumptam, sed ex illis ipsis humanis ratiocinationibus extructam esse, ex quibus omnes idolomaniæ Ethnicorum ortæ sunt. Hoc enim argumento Ethnicos ad stabiliendam suam idololatriam visos fuisse (sicut per Comites peruenitur ad Regem) testatur Ambrosius in primum caput ad Romanos. Et Augustinus lib. 8. de Ciui. Dei, prolixe recitat, Platonicos ideo inter summum Principium, & inter vota hominum intermedia quædam numina, tanquam internuntios seu mediatores, qui vota nostra susciperent, & ad summum Deum ea referrent, ac ibi expedirent, & expedita ad nos referrent, finxisse: quia cogitarint, nos indignos esse, quibus ad ipsum Deum pateat aditus, & infra maiestatem Dei esse, singulorum precibus vacare, cum supremã illam maiestatem alijs maioribus negotijs occupari verisimile sit. Nota autem est ex scriptura dulcissima doctrina, quod Deus velit, & quidem mandet, vt inuocatione se accedamus, & promittat se singulos audire, & singulorum res etiam minimas, vt capillos defluẽtes curare velle. Quod si similitudo illa de intercessoribus in aulis pertinaciter vrgeatur, recte respondet apologia nostra: Si rex constituerit certum intercessorem, non volet ad se causas per alios deferri. Ita cum Christus sit constitutus Pontifex & intercessor, cur quærimus alios?

Ethnicorum hoc argumētum est. Ambrosius. Augustin᷑.

Apologia.

II. Humilitas in oratione Deo grata nobis vtilis & necessaria est, vt indignos nos agnoscamus, qui ob conditionis vilitatem, & propter enormitatem ac multitudinem peccatorum, Deum interpellemus, & ab ipso exaudiamur. Ergo sancti Deo charissimi, in quibus nulla exorandi indignitas cognoscitur, inuocandi a nobis sunt. Respondeo: verum est, Quod ad Deum eo propius quis accedit, quo se magis coram eo humiliat agnitione, conscientia & confessione peccatorum & propriæ indignitatis. Deus enim superbiam cum semper, tum maxime in oratione odit, Luc. 18. Sed inde non sequitur, ad Sanctorum intercessiones & merita nobis indignis esse confugiendum. Deus enim certum nobis constituit mediatorem, filium suum, Dominum nostrum Iesum Christum, per hunc vult nos ad se accedere, & propter huius intercessionem & merita affirmat, nos, licet indignos, exaudiri, recipi & iuuari. Et hæc vera est humilitas, agnoscere & fateri, tantam esse nostram indignitatem, vt nec nostra, nec omnium Sanctorum, sed solius Christi merita, interposita inter Deum & indignitatem nostram, possint nobis impetrare gratiam & misericordiam ad auxilium opportunum. Pharisaica autem superbia est, vel nostra, vel aliorum hominum merita Deo in oratione opponere.

II. Indignitas nostra cogit ad Sanctos confugere.

III. Honor, qui ministris & amicis alicuius Domini exhibetur, Domino non potest ingratus esse. Indicium enim est beneuolẽtiæ erga Dominum: Ergo cultus & inuocatio Sanctorum (de quibus Christus inquit: Non iam dicam vos seruos sed amicos meos) non potest Deo displicere.

III. Quia Sancti sunt honorandi.

Respondeo: Sanctos Dei esse honorandos seu venerandos, supra prolixe ostensum est, sed inde non sequitur, eos esse inuocandos non enim ex coniecturis aut similitudinibus, sed ex verbo Dei de voluntate ipsius statuendum est. Scriptum enim est: Lucerna pedibus meis verbum tuum. In verbo Dei autem traditur, quomodo Deus Sanctos suos velit honorari, & quem honorem sibi soli, vt Domino velit exhiberi, ita vt gloriā suam nō velit dare alteri. Sanctos autem inuocatione esse honorandos, Scriptura non docet, sed affirmat solum Deum adorandum & colendum esse, Mat. 4. Item, Inuoca me in die tribulationis, &c.

IV. Ex gloriosa Christi exaltatione.

IV. Christus secundum diuinam naturam æqualis est maiestatis cum patre: Secundum humanitatem autem exaltatus est super omne nomen ad dextram maiestatis, Ergo maior & altior est, quam vt vel nostris malis afficiatur, vt ad ipsum accedere ausimus, sed reuerentes tantam in ipso maiestatem, ad Sanctos potius confugiamus, qui promptiores erunt ad patrocinandum nobis, quia membra nostra sunt, & easdem miserias experti. Respondeo: Hoc argumentum simpliciter pugnat cum expressa Scripturæ sententia, Hebr. 2. & 4 Non habemus Pōtificem, qui nō possit compati infirmitatibus nostris, sed ideo similis factus est fratribus per omnia, vt misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum. Nam ex hoc quod contigit ipsum tentari, potest & ijs, qui tentantur auxiliari. Adeamus ergo cum fiducia ad thronū gratię, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum. Roma. 8. Est in dextra Dei intercedens pro nobis Luc. 23. Memento mei, quando veneris in regnū tuū. Mat. 11. Venite ad me. Ioan. 16. Quicquid in nomine meo petieritis, &c. Manifestum igitur est, vel ex hoc argumento, sine Scriptura, imo contra Scripturam, ex humani cordis cogitationib. & ratiocinationibus extructam esse inuocationem Sanctorum. Ad talia vero argumento omnia Paulus respōdet. Rom. 1. Frustrati, sunt per ratiocinationes suas, & obtenebratum est cor insipiens eorum, cum putarent se esse sapientes, stulti facti sunt.

V. Ex dicto Gen. 48.

V. Sed Gen. 48. Iacob dicit: Inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque Abraham & Isaac.

Respondeo: Vel hæc sola allegatio ostendit, qua fide causam hanc agant Pontificij Certissimum enim est, pios in veteri Testamento nunquā inuocasse nomen Abraham, Isaac & Iacob: Quod ipsi etiam Pontificij fatentur & cōcedunt, addita hac ratione, quod tunc Sancti in limbo caruerint visione Dei, Ergo falso & quidem cōtra propriam conscientiam, hoc testimonium ad stabiliēdam Sanctorum inuocationem allegāt. Et quod Scholastici olim phrasin illam, Gene. 48. nō recte intellexerunt, barbariei illorum temporum imputari potest. Nunc vero studijs linguarum tam feciliter illustratis, idem facere, morbidæ causæ & malæ conscientiæ indicium est. Vsitata enim in Scriptura hæc phrasis est, quando aliquis alteri' nomine, tanquam familiæ ipsius insertus appellatur, vt Esa. 4. Vxores dicunt ad maritum: Inuocetur nomen tuum super nos. Et de templo sępissime Scriptura ita loquitur: Super quod inuocatum est nomen tuum, id est, quod nomine tuo appellatur, scilicet Domus Domini. Ita Iacob nihil aliud vult dicere, quam se nepotes suos, ex Iosepho natos adoptare in filios, vt sint & dicātur filii Iacob, siue Israel, ac si ex ipso Iacobo essent nati. Ne quis existimaret, ipsis aliquid derogari ideo, quod ex vel matre Ægyptiaca essent nati, vel quod Ioseph inter Ægyptios viuens eos genuisset. Sed excipiunt, Iacobum in illa oratione non tantum de politica adoptione, sed de spirituali etiam benedictione agere. Plus igitur quam solā nuncupationem phrasin illam complecti. Respondeo: Quia tota posteritatis Israel felicitas & beatitudo cōstabat diuini fœderis hæreditate: Ero

Scholastici. Fallacia figura dictionis.

Inuocare nomen alicuius super aliquem.

Sententia verborum Iacobi.

Ad exceptionē responsio.

Deus

Deus tuus, & seminis tui post te: Item Multiplicabo semen tuum, &c. Iacob igitur hac adoptione, simul etiam fœderis successionem ad nepotes illos transmittere voluit: Quod inde fiebat, quia iam facti erāt filij Abraham, Isaac & Iacob. Phrasis igitur illa per se simpliciter hic sonat, Ephraim & Manassem, familię Iacob annumerari, & genere ipsius censeri. Inde vero sequebatur fœderis hæreditas, ideo Hebraismus simpliciter habet: Nomen meum vocetur in eis.

VI. Ierem. 14. Si staret Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Respondeo: Regula vsitata & vera est: Conditionalis nihil probat, nisi posita conditione. Et sensus verborū eo inclinat, Mosen & Samuelem tunc non stetisse coram Deo pro populo. Ex hoc igitur loco contrarium potius ostendi posset, intercessionem scilicet mortuorum tunc ignotam fuisse. Et vt maxime alterum concederetur, non tamen sequeretur esse inuocandos. Pontificij vero non possunt dicere, Mosen & Samuelem tempore veteris Testamenti stetisse coram Deo pro populo. Tradunt enim, patres in limbo ante passionem Christi non admissos ad visionem Dei. Iterum ergo Lector animaduertit, qua fide Pontificii caussam hanc agant. Sensus vero Prophetæ certus & manifestus est: Tam abominandum peccatum esse idololatriam coram Deo, vt etiamsi talis aliquis ipsi cōtingat intercessor, quales Moses & Samuel, dum in hac vita essent, fuerunt, se tamen non parciturum populo. Hæc interpretatio non est incerta. Eodem enim prorsus modo Deus loquitur, Ezech. 14. Si fuerint tres viri illi, in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipsi in iustitia sua liberabunt animas suas: & sciunt Pōtificij, Thomam ex glossa interlineari glossam vero ex Hieronymo eodem modo locum illum interpretari, quod scilicet loquatur iuxta statum quo in hac vita Moses & Samuel fuerunt. Hos enim legimus, dum viuerent, pro populo orantes iræ Domini restitisse, & inpendentem auertisse sententiam. Et glossa addit. Hic est intellectus istius loci. Reputo autem hinc recte iudicari, quam ruinosa sit causa inuocationis Sanctorum, cuius talia ponuntur fundamenta.

VI. Ex dicto Ierem. 15.

Sententia verborum Ieremiæ.

Confirmatio

Thomas.

VII. Sed patres veteris Testamenti in inuocatione sæpe opposuerunt Deo nomina & merita Patriarcharum, vt Gen. 32. Deus patris mei Abraham & Isaac erue me, &c. Exod. 32. Deut. 9. Recordare seruorum tuorum Abraham, Isaac & Iacob, &c. Psalm. 132. Memento Domine Dauid & omnis afflictionis eius. Respondeo: Ipsa Scriptura se diserte declarat, quod hisce phrasibus veteres, Deo tantum ratione fœderis, quo Abrahamo, Isaac & Iacobo pepigerat, se posteritati ipsorum benefacturum, proponant, quodq; se promissionibus Dei ad Patriarchas factis niti ostēdant. Ita enim Moses inquit, Exod. 32. Memento Abraham, Isaac & Iacob, quibus iurasti per temetipsum, dicens: Multiplicabo semē eorum & terram hanc dabo ei, ne dicant Ægyptij, &c. Deu. 26. Sicut iurasti patrib. nostris. Ita in cantico Græco. Dan. 3. Propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruū, & Israel sanctum tuum, quibus locutus es, pollicens, quod multiplicaturus, &c. Et. 3. Reg. 8. Solomon in dedicatione templi Psalmū 132. ita declarat: Nunc Domine Deus Israel, conserua famulo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei. Itē, seruentur verba tua, quę locutus es seruo tuo Dauid patri meo, Psal. 98. Disposui pactum electo meo: iuraui Dauid seruo meo. Si deliquerint filij eius, non prophanabo pactum meum, semel iuraui in sanctitate mea, si Dauidi mentiar. Vbi ergo sunt misericordiæ tuæ Domine antiquæ, sicut iurasti Dauid in veritate tua. Hinc 2 Paralip. 21. Noluit Dominus disperdere domum Dauid propter pactum, quod inierat cum eo. Et Esa. 37. Protegam ciuitatem hanc, propter me, & propter Dauid seruum meum. Quod vero in orationibus illis non confugerint ad mortuorum intercessiones, manifestum est ex oratione,

VII. Patres vet. Testamenti in orationib. suis meminerūt Patriarcharum.

Solutio argumenti, & explicatio phraseos.

quæ extat Esa.63. Abraham non cognoscit nos, & Israel ignorat nos, Tu Domine, pater noster.

Et tamen mox additur: Conuertere propter seruos tuos, quia sumus tribus hæreditatis tuæ. Ergo tantum ad promissiones patribus factas, & ad beneficium fœderis cum patribus initi, confugiunt, quando dicunt: Recordare Abraham, &c. Promittit quidem Deus, se propter pios etiam posteris benefacturum, Exod.20. Gen.22.& 26. Esa 37.3.Reg.15. Sed pij in suis orationibus, sicut ostendimus, non merita patrum, sed gratuitam Dei promissionem allegant. Non enim dicunt, exaudi, quoniam illi bene meriti, sed quia promisisti, pepigisti, iurasti illis. 10

VIII. A cōparato minori.

VIII. Allegant exemplum 2.Reg.14. Absolon reconciliatus patri, non statim admittitur in conspectum eius, sed per biennium sedet in domo sua, & faciem regis non videt, donec per intercessionem Ioab hoc impetret. Ergo multo minus peccator, agens pœnitentiam, debet oratione sua statim in conspectum Dei prorumpere, sed ad Sanctorum intercessionem confugere.

Solutio per distinctionē.

Respondeo: Alia ratio est reconciliationis apud ciuilem Magistratum, alia vero apud Deum, de qua ex verbo iudicandum est, quod pronuntiat, nos fide per Christum habere accessum ad Deum, Ephes.5. Accessum ad gratiam, Rom.5. Et pater redeunti filio prodigo, cum adhuc longe abesset, obuiam procedit, amplectens illum, Luc.15. Filius enim, qui est in dextera Patris, intercedit pro nobis, quis ergo accusabit, quis damnabit, cum Deus intercedente filio iustificet? Rom.8. 20

IX. E simili[tu]dine regno[r]um mundi.

IX. Sed Adonias impetraturus Abisagen à Solomone, matrem eius Bethsabe submittit aduocatam, quia inquit: nō potest tibi vt matri quicquam negare. Et Solomon matrem intercessuram collocat ad dexteram suam, dicēs: pete mater mea, neq; enim fas est, vt auertam faciem tuam, 3.Reg.2. Ergo multo magis de matre Domini hoc statuendum est, cum Solomon typum Christi gesserit.

Respondeo: De regno Christi, non ex similitudine regnorum huius mundi, sed ex verbo Dei iudicandum est: regnum enim eius non est de hoc mundo, sed cœlorum regnum. De solio vero Mariæ collocato ad dexteram Christi, & de auctoritate eius, qua in societatem officij Christi admissa sit, Scriptura nihil docet, sed hæc soli & vni Christo tribuit. Et Christus ipse eorum, quæ officij sui sunt, nihil ad matrem pertinere ostendit, cum deprecanti respondet, Ioan.2. Quid mihi & tibi mulier? Similis etiam historia extat, Matth.14. Mar.3. Luc.8. Ipsa etiam Maria inquit: Beatam me dicent omnes generationes, non quod ego magna futura sim, vt meum nomē sanctum sit, sed quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius. Et quam inepta sit hæc ratiocinatio pro inuocatione Sanctorum, ipsa historia ostēdit. Solomon enim duriter increpat matrem, ac sancte iurat, Adoniam moriturum, eumq; è vestigio interfici iussit. Infausta sane intercessio, quæ mortem affert. Talem sibi intercessionem Pontificij habeant: Nos Christum habemus aduocatum, qui est propitiatio pro peccatis nostris, 1.Ioan.2. per cuius vitam seruamur ab ira, Rom.5. Qui saluat eos, qui per ipsum accedunt ad Deū, Hebr.9. Eo pro nobis intercedente, quis accusabit? quis damnabit? Rom.8. 30 40

X. Ex dicto Iob.5.

X. Iob.5. Voca ergo, si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere.

Respondeo: Nequaquam sententia est, Iobum debere in sua calamitate ad Sanctorum inuocationem cōfugere, sed præcedentia & sequentia ostendunt sensum: Neminem scilicet à iusto Deo puniri, vbi non causa pœnæ subsit. Et ideo inquit: Ostende aliquem Sanctorum, qui in tali calamitate sicut tu, fuerit sine causa, quemadmodum tu existimas. 50

XI. Iob. 33. Si fuerit pro eo Angelus loquens vnus de millibus, vt annunciet hominis æquitatẽ, miserebitur eius, & dicet: Libera eum, inueni, in quo ei propitier. Respõdeo: Elihu ostendit, quam varijs modis Deus homines adducat ad pœnitentiam, vel immissis conscientiæ terriculamentis, vel per flagella castigationum. Et si tunc adfuerit homini nuntius, interpres voluntatis diuinæ, ex verbo ostendens homini, quid rectum sit: Hoc modo, si in terroribus conscientię seu in cruce accesserit ministeriũ verbi operatur Deus pœnitentiam ad salutem. Et hanc sententiam, quæ vera est, verba ipsa reddunt: Angelos enim vocare Doctores, tanquam nuntios Dei, notum est, & hoc loco addit vocabulum מליץ, quod significat interpretem, vt ostendat, qualem Angelum intelligi velit, nec textus habet (loquens pro eo) sed si fuerit iuxta eum Angelus interpres. Neque hoc textus, dicit: Angelum Deo annuntiare hominis æquitatem, habet enim לאדם, vt scilicet homini annuntiet rectitudinem seu officium ipsius, quæ omnia ad ministerium verbi congruunt, Gregorius interpretatur de intercessione Christi mediatoris. Hieronymus ita accipit, sicut Esaias pro Ezechia ægrotãte orauit. Aut si de Angelo intelligatur, idem erit, quod Act. 10. Angelus ad Cornelium dicit: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Inde vero non sequitur, Sanctos esse inuocandos. Nam ne Angeli quidem se adorari aut inuocari volunt, Apoc. 22. & 19.

XI. Ex dicto Iob. 33.

Angelus Scriptura phrasi significat ministrum verbi Dei.

Gregorius, Hieronymus.

XII. Sed Paulus vult fieri intercessiones in Ecclesia pro omnibus hominibus, 1. Timot. 2. Et Iacob. 5. Orate pro vobis inuicem, vt saluemini multum enim valet deprecatio iusti efficax. Et Paulus petit, vt Romani & Colossenses pro se orent, Rom. 15. Col. 4. Et quantum illis intercessionibus tribuat, ostendit, cum ad Philemonem inquit: Spero, quod per orationes vestras, donabor vobis. Et Deus ipse vult intercessores ad se parari sanctos, vt propter ipsos exaudiat Gen. 20. Orabit pro te, est enim Propheta, & viues. Iob. 42. Ite ad seruum meum Iob, & orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non imputetur vobis stultitia.

XII. Ex viuorum hominum pro alio intercessionibus aut deprecationibus.

Ezech. 22. Quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissipatem eam, & non inueni. Ita Abraham pro Sodomitis, Gen. 18. Moses pro Israelitis intercedit, Psal. 106.

Respõdeo: Hæc omnia & similia etiam testimonia loquuntur expresse de viuorum orationibus in hac vita. De illis habemus mandata, exempla, & promissiones in Scriptura Canonica. Et sicut miraculis, ita etiam exauditione orationum. Deus sæpe Prophetis & Sanctis suis, quia in hoc mundo contempti erant, testimonium præbuit veritatis, innocentiæ, & acceptationis. Sicut cum Paulus captiuus duceretur Romam ob confessionem Euãgelij, Deus ipsius orationib. donauit animas 276. in naufragio. Actor. 27. De ijs vero, qui ex hac vita discesserunt, tale nullum extat mandatum, nullum exemplum, nulla promissio in scriptura Canonica.

Texuntur quidem ratiocinationes à minori ad maius, & cogitationes non sunt impiæ, beatos in cœlis orare pro Ecclesia, in genere, sicut supra diximus. Sed quomodo orent, in Scriptura reuelatum non est. Ex ijs vero, quæ Sancti in hac vita agunt, non est sine expressis Scripturæ testimonijs dogma constituendum, aut articulus fidei faciendus de statu beatorum in altero seculo. Scriptura enim dicit: Oculus non vidit, auris nõ audiuit, nec in cor hominis ascendit. Cõcedimus bonas & pias esse cogitationes, de beatis in cœlo, cupientibus & optãtibus, cœlesti modo, Ecclesiæ in terris sub cruce militanti, optima quæque, sicut in capite de veneratione Sanctorum ostensum est, modo non pro necessario articulo fidei proponatur. Inde vero non sequitur, Sanctos esse inuocandos, sicut apud Pontificios fit. De Patrum enim cogitationibus, quod attinet ad societa

tem orationis Sanctorum, qui in cœlo sunt, & qui adhuc in terris versantur, mox in historia de origine inuocationis Sanctorum quædã dicimus.

Sed vrgent Pontificij ex citatis testimonijs de viuorum intercessione hoc tamen consequi, nõ repugnare officio mediatoris & Pontificis Christi, si alios & plures intercessores paremus, qui vna nobiscum, Deum in nomine Christi, pro nostris necessitatibus inuocent. Paulo ante vero ex perspicuis scripturæ testimonijs descripsimus intercessionẽ Christi mediatoris, Põtificis, & aduocati nostri, quæ solius ipsius ita propria est, vt in ea nullum admittat socium. Et ostendimus, Pontificios suis inuocationibus ex Sanctis facere tales intercessores, vt ipsorum intercessionib. & meritis accessum habeant ad Deum, exaudiantur, recipiantur, iuuentur, & saluentur, quod simpliciter repugnat officio sacerdotij Christi. Ecclesiæ vero, siue viuorũ intercessio alia est. Petimus enim, vt Deum vna nobiscum per Christum inuocent pro nostris necessitatibus. Et hoc, quia de Sanctis in hoc seculo nobiscum adhuc versantibus, habet mandatum & promissionem Dei, non pugnat contra officium Christi mediatoris, Pontificis & aduocati nostri. Quod si quis vero etiam viuorum preces pro se fieri ea opinione peteret, sicut Pontificij Sanctos inuocant, vt scilicet viuorum intercessione & meritis exaudiretur, reciperetur, & saluaretur, is non iuxta Scripturam Ecclesiæ intercessionem flagitaret, sed officio sacerdotij Christi manifeste derogaret.

Ecclesiæ pro nobis intercessio in hac vita.

Instant vero ex Pontificij τὰ σκληρὰ μαλθακῶς λέγοντες. Sicut sine impietate possum viuos inuocare, hoc est, petere ab ipsis, vt pro me orẽt: Ita potero etiam Sanctos, qui iam cum Christo sunt, inuocare, vt pro me intercedant. Respondeo: Paulus petit per literas, vt Romani pro se orent, sed non inuocat Romanos. Est enim inuocatio præcipua pars cultus diuini, & complectitur affectum mentis, confugientis ad gratiam, præsidium, & auxilium eius, quem inuocat. Atq; ideo Scriptura non dicit viuos à nobis inuocari, quos petimus, vt pro nobis orẽt. Sed quid inquiũt, si vocabulum inuocationis non tribuatur Sanctis, sed dicantur à nobis compellari? Respondeo: Hoc Pontifex & Concilium Tridentinum non concedit, nam pro inuocatione Sanctorum, vt pro aris & focis pugnant. Et de ipsa etiam compellatione res plana est. Etiamsi enim beati in cœlo orent pro Ecclesia, non tamen sequitur, ipsos in oratione nominatim à nobis esse compellandos. Nullum enim dubium est, fideles in Africa & in India orare pro Ecclesia, sed non sequitur, quando vel coram, vel per literas non possum cum ipsis agere, me eos in oratione debere compellare, vt pro mea necessitate orent. Ita enim vel tribuerem ipsis, quod desideria & gemitus cordis mei viderent, vel certe in oratione, quę maxime religiosa esse debet, luderem.

Licet à viuis petere, vt pro nobis orent. Ergo & sanctos inuocare licet, vt pro nobis intercedant. An compellandi sancti, non inuocandi.

Sed postremo aiunt quidam: Si statuam beatos in cœlo optare Ecclesiæ in terris omnia bona, potero sine impietate in oratione mea optare, vt illis generalibus beatorum votis mea etiam necessitas includatur. Respondeo: Quomodo Patres quidam talem societatem orationem beatorum in cœlis optarint in suis precibus, postea in historia annotabimus. Pontificiorum vero inuocationem longe aliam esse, ex ipsorum libris & preculis, antea liquido ostendimus.

Alia exceptio Pontificiorum.

XIII. Sed sicut Angelus Act. 10. vel corã cernit, vel in Deo videt, vel ex eius reuelatione agnoscit, eleemosynas & orationes Cornelij: Et Zachariæ 1. Angelus scit adesse septuagesimum annum: Et quia coram Angelis in cœlo gaudium est super vno peccatore agente pœnitentiam, Lucæ 15. Innotescit igitur Angelis in cœlo, quãdo peccator aliquis agit pœnitentiam. Ita eodem modo dicunt beatos, quia sunt ἰσάγγελοι, Luc. 20. licet

XIII. E comparatione Angelorum & sanctorum.

per se non possint videre motus cordium; tamen Deo reuelante, posse cognoscere & intelligere, quando inuocātur à viuis. Respondeo: Angelorum officium Scriptura ita describit, quod sint administratorij spiritus, qui emittantur ad ministrandum credentibus, Ebr 1. Angelis enim suis mandauit de te, Psal.91. Illis ergo à Deo reuelantur ea, quæ ad exequendum ministerium illud circa homines necessaria sunt, & emissi intersunt rebus humanis. De beatis vero in cœlo Scriptura hoc non dicit. Et lucerna pedibus nostris est Dei verbum. Eadem ratio est alterius etiam argumenti. Quia enim Deus, qui solus omnia potest, & omnia operatur in omnibus, tamen Angelorum ministerio vtitur ad custodiam hominum. Cur igitur non idem, inquiunt, etiam de beatis in cœlo crederemus? Et sicut Angelorum diuersa sunt ministeria, Daniel.10. Quid prohiberet etiam Sanctis in cœlo, certas procurationes in terris commissas esse? Respondeo: Ad hanc consequentiam vnicum tātum deest, quod scilicet de Angelis Scriptura hoc tradit. De Sanctis vero in cœlis, Scriptura tale nihil docet. Imo de Dauide Paulus inquit, Act.13. Postquam suę generationi voluntate & consilio Dei inseruisset, appositus est ad Patres. Ita etiam, quod beati in cœlo non intersint rebus humanis in terra, nec nostra administrent, Augustinus probat ex loco Esaiæ 65. & 4. Reg.22.

Aliud argumentum eiusdem farina & cobris.

XIV. Sed 4. Reg.5. Elisæus ex reuelatione diuina cognoscit, quid Giezi absens & egerat, & dixerat. Imo Daniel.2. Visionem cordis Nabuchodonosor, quæ ipsi exciderat, Daniel per diuinam reuelationem agnoscit. Et 4. Reg 6. Elisæus inde nouit omnia, quæ Rex Syrię secreto in suo conclaui consultat. Inde etiam Abraham scit de scriptis Mosis & Prophetarum, Luc.16. Cur igitur impossibile iudicaremus, beatos in cœlo posse Deo reuelāte cognoscere orationes nostras? Respondeo: Nequaquam diximus, Deo hoc impossibile esse. Quæstio vero est, non quid Deus possit, sed an ex absoluta Dei potentia, quiduis sine Scripturę testimonio statuendum sit. Deus enim noster in cœlo omnia, quæcunque voluit, fecit. Potentia igitur & voluntas Dei coniungenda sunt, quando statuere volumus, Deum aliquid facere. De voluntate vero eius ex verbo iudicandum est. Et verbum Dei nihil prorsus docet, quod Deus beatis in cœlo nostras necessitates & orationes reuelet. Sunt igitur phantasiæ cordis humani, sine verbo Dei, quod ex Pontificijs quidam asserere non verentur, Sanctos cognitione beata, omnia videre & cognoscere. Quid enim, inquiunt, nō viderēt & scirent, qui videntem & scientem omnia, vident & sciunt? Sed hoc, quia Dei proprium est, alij negant. Sunt qui fingant, Sanctos vbique adesse, vbicunque inuocentur, sed hoc Augustinus negat. Alij igitur philosophantur de reuelatoria cognitione. Et Deum hoc posse, non est dubium, sed quia inuocationem oportet certo fundamento verbi Dei niti: dubitatio enim impedit exauditionem & impetrationem, Iac.1. Ideo, cum in Scriptura hac de re nihil sit traditum, asseuerationes humanas sine verbo Dei non recipimus. Et cum de Christo mediatore habeamus certa & expressa mandata, & promissiones Dei: cur ad ignota & incerta nos abduci pateremur? Et profecto magna audacia est, de rebus cœlestibus, sine verbo Dei tam audacter disputare, ac si cum Menippo heri ex cœli penetralibus deuolassemus. Pia vero est Augustini modestia, qui inquit: Vbi de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarū auctoritatum certis clarisq; documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Solomon certe 3. Reg. 8. rationem, cur in afflictionibus oratione ad Deum sit confugiendum, hanc reddit: Des cuique, sicut videris cor eius. Tu enim solus nosti cor omnium filiorum hominis.

XIV. A possibili ad inesse.

Sanctos vbicunq; inuocantur, ibi adesse.

Augustin.

XV. Apocal.5. Quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores procide-

XV. Ex Apocal.5.

runt,

runt corã agno, habentes singuli citharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. Respondeo: Non opus est diuinationibus, quales fuerint illę προσευχαὶ Sanctorum. Ioannes enim ipse mox explicat. Canunt cãticum nouum, dicentes: Dignus es accipere librum, & aperire sigilla eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuũ, ex omni tribu, & lingua, & fecisti Deo nostro Reges & Sacerdotes, & regnabimus super terram Ex hoc itaque loco non tantum non probatur inuocatio Sanctorum: Sed, cum certum sit, beatos in cœlo non esse mortuos, nec otiosos, & inde colligatur eos orare: In hoc loco ostẽditur, quales sint beatorum orationes in cœlo. Et cap. 16. describitur alia oratio martyrum: Vsquequo Domine non iudicas & vindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Quod vero vel particularia vota audiant, vel speciales necessitates viuentium in terra cognoscant, & pro ijs in specie Deum interpellent, hoc sane Ioannes non vidit, nec nobis id, quod scriptum non est, affingere licet.

XVI.

XVI. Apoc. 8. Alius Angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium, super altare aureum, quod est ante thronum. Et ascendit fumus incensorum, de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo.

Primasius.

Respondeo: Primasius intelligit per Angelum, Christum. Is enim apparet vultui Dei pro nobis, Ebr. 9. Et per ipsum offerimus Deo sacrificia laudis, Ebr. 13. Et quia propter ipsum preces nostræ à Deo recipiuntur, ideo dicitur addere incensum orationibus nostris, vt ascendant sicut incensum ad Deum, Psal. 141.

Interpres in Apocalypsi vertit, vt daret de orationibus Sanctorum. Sed Græca habent: Data Angelo incensa, vt daret ea orationibus Sanctorum: vel si intelligatur de Angelo simpliciter, idem erit, quod Scriptura alibi dicit: Angelos offerre orationes nostras Deo, & referre exauditionem earũ, Tob. 12. Daniel. 9. & 10. Luc. 1. Act 10. Et illis adde incensum odoris fragrantis coram Deo, non ex Angelorum dignitate aut meritis, sed ex ara, quæ est ante thronum Dei. Christus enim est ipse sacerdos, sacrificium, & ara, Ebr. 13. Et tamen Angeli adorari se omnino non volunt, Apocalyp. 19. & 22.

Exceptio de orationibus Sanctorum in cœlo.

Si quis vero contendat, intelligendas esse orationes Sanctorum, non qui in terra sunt, sicut Psal. 16. loquitur, sed qui in cœlo versantur, nihil aliud inde eruetur, quam non tantum credentes in terris, verum etiam beatos in cœlo offerre Deo preces. Quales vero illæ beatorum preces in cœlo sint, expresse describitur Apoc. 5. & 6. Addit autem Ioannes, etiam Angelos suas celebrationes, tanquam socia thura adijcere, vt omnia, quę in cœlo & in terra sunt, adorent & glorificent Deum, Apoc. 5. Hæc sententia etiam vera est, sed de inuocatione Sanctorum, nullo artificio ex loco illo aliquid elici potest.

XVII. Ex æquiuocatione vocabuli adorationis.

XVII. Sed Scriptura testatur, adorationem etiam creaturis suo modo tribui, vt Abraham adorauit populum terræ, Genel. 23. Iacob adorauit Esau, Gen. 33. Nathan adorauit Dauidem, 3. Reg. 1. Salomon adorauit matrem, 3. Reg. 2. Sunamitis Elisæum, 4. Reg. 4. &c. Ergo licet Deus solus sit adorandus & inuocandus, tanquam primum, supremum, & æternum principium, nihil tamen obstat, quo minus suo modo etiam Sanctos inuocare & adorare liceat.

Respondeo: Notum est, reuerentiam, quæ magnis viris geniculatione aut inflexione corporis exhibetur, appellari in veteri Testamento adorationem. Sed adoratio, qua genua cordis flectuntur (vt Paulus loquitur) in inuocatione, vt exaudiamur, recipiamur, iuuemur, & saluemur, est

opus

opus fidei,& pręcipua pars cultus diuini. Ideo Christus dicit: Dominum Deum tuum adorabis,& illum solum coles. Nec valet Sophisticum effugium, si dicatur, non admitti idololatriam, si modo creaturæ, quæ adoratur & inuocatur, nõ tribuatur, quod sit primum, supremum, & æternum principium. Satan enim Luc. 4. petens se adorari, nõ petebat sibi a Christo hoc tribui, quod esset ab æterno,& principium omnium. nec quod à seipso haberet potestatem & gloriam mundi, sed inquit: Mihi tradita sunt,& cui volo do illa: Si igitur me adoraueris dabo tibi. Adorare igitur, seu inuocare Sanctos ea opinione, quod omnia ipsis tradita sint, ita vt adorati seu inuocati ea nobis dẽt, idololatria est, pugnans cum illo mandato Dei, Dominum Deum tuum adorabis,& illum solum coles, sicut definitio adorationis, quæ soli Deo debetur, ex illo loco Luc. 4. manifeste colligitur. Nec vero hoc discrimen est, quod idololatria sit, si diabolo tribuatur adoratio seu inuocatio, si vero Sanctis tribuatur, esse pietatem. Nam Apocal. 19. & 22. Ioannes adoraturus Angelum, non erat tam stultus & prophanus, quod cogitaret Angelum esse primum, supremum, & æternum principium, sed gratiam Angeli, ad consequenda ab ipso alia plura beneficia, illa adoratione ambire volebat. Angelus vero duriter Ioannem repellit, vide ne feceris, Dominum adora. Manifestum igitur est, Pontificias inuocationes Sanctorum, quæ superius descriptæ sunt, esse non venerationes Sanctorum, sed adorationis soli Deo debitas, hoc est, esse idololatriam.

Sophisma Pontificiorum.

Papistica inuocatio sanctorũ est idololatria.

XVIII. Sed Augustinus de ciuit. 10. distinguit inter honorem seu cultum δουλείας, qui creaturis tribui potest, & inter cultum λατρείας, qui soli Deo debetur, quique sine crimine idololatriæ non potest creaturis tribui. Et hoc fuco omnes superstitiones purgare conantur Pontificij. Quia enim eo modo, sicut superius ex ipsorum libris annotauimus, Sanctos inuocant & adorant, quando ipsis opponuntur manifesta Scripturæ testimonia, de solo Deo adorando & inuocando, conantur per hanc vnicam rimam elabi, quod inuocent & adorent Sanctos cultu duliæ, non autem latriæ. Sed respondeo: Augustinus videns Scripturam docere, vt Deum diligamus, timeamus, honoremus, colamus, & ipsi seruiamus: Et eandem etiam pręcipere, vt parentes honoremus, illis seruiamus, amicos colamus, proximum diligamus, regem timeamus: Vt igitur honorem & cultum, qui soli Deo debetur, distingueret ab honore, qui creaturis etiã recte impendi potest, bono & recto consilio hanc distinctionem tradidit, alterum vocans λατρείαν, alterum δουλείαν. Ex Scriptura vero vult sumi & iudicari, qui honores soli Deo debeantur, & qui creaturis etiam recte impendi possint. Sed Pontificij illa Augustini distinctione ita abutuntur, quasi omnia, quæ Sanctis tribuunt, etiamsi soli Deo, iuxta Scripturam, debeantur, si modo hanc appellationem appingãt, quod sit cultus duliæ, excusare & iustificare hoc fuco possint, quod Augustino nunquã in mentem venit. Loquitur enim de re ipsa, quam iuxta Scripturam vult iudicari, quod scilicet sit cultus quidam, qui soli Deo debetur,& hunc Augustinus distinctionis gratia appellat λατρείαν. Quando vero cultus ille ad creaturas transfertur, tunc dicit esse idololatriam, siue cultus ille ab hominibus appelletur δουλεία, siue λατρεία. Ostendimus autem supra clarissime, Pontificios adorationem & inuocationem, quæ solius Dei propria est, re ipsa transferre ad Sanctos. Nihil itaq; releuantur, si verbo dicant, se illud facere cultu δουλείας. Rem ipsam enim & non vocabula, quę sæpe optima, rebus pessimis ab hominibus imponuntur, Deus iudicat. Neq; Augustinus dicit, posse etiam creaturas inuocari & adorari, si modo addatur vocabulum duliæ. Deum enim solum vult adorari & inuoca-

XVIII. Ex discrimine cultus. δουλείας & λατρείας.

Causa huius distinctionis Augustini.

ri. Et hunc esse cultum λατρείας, ostendit psalm. 50. Inuoca me, & eripiam te, & honorificabis me. Item, Dominum adorabis, & ipsum coles, vbi expresse ponitur verbū λατρεύειν. Scio Vallam disputare, λατρεύειν tribui etiam hominibus, vt in Sophocle, & in Græca versione, Leuit. 22 & 39. Num. 28. & 29. opus seruile vocatur λατρεύειν, & δουλεύειν tribui etiā Deo, Actor. 20. Rom. 7. 1. Thess. 1. Quod quidem etiam Augustinus non ignorauit: Inquit enim, Scriptura aut semper, aut tam frequenter, vt pene semper seruitutem, quæ pertinet ad colēdum Deum appellet latriam. Sed non incommoda est hæc Augustini distinctio, si recte vsurpetur, & sicut Augustinus eam tradit, nihil prorsus patrocinatur Pontificijs superstitionibus.

XIX. Ex dicto Christi, Ioan. 5.

XIX. Ioan. 5. Est qui vos accusat Moses, in quo vos speratis: Ergo fides tempore Christi fuit: Mosen Iudæos apud Deum pro meritis vel accusare, vel eis patrocinari, & Iudæos in eius patrocinio spē collocasse. Respōdeo: Christus non facit Mosen aduocatum Iudæorum coram Deo in altero seculo, in quo sit sperandum, sed loquitur de ministerio, seu de doctrina Mosis. Et idem est, quod Pharisæi dicunt Ioan 9. Nos Mosis discipuli sumus, & scimus, quod Mosi loquutus sit Deus. Sperabant igitur, si Mosis doctrinam sequerentur, se Deo gratos & acceptos esse. Christus vero inquit: Ministerium seu doctrina Mosis vobis maxime aduersatur, & accusat vos. De me enim loquitur, & est pædagogus ad me, quem vos reijcitis. Et vsitatum est, auctorem seu ministrum nominari, quando ministerium seu doctrina intelligitur, vt Luc. 16. Habent Mosen & Prophetas, audiant illos: Non intelligēdum est, quod Moses tempore epulonis istius vel vixerit, vel reuixerit, & coporaliter tunc docuerit, sed ministerium & doctrina illius intelligitur. Sicut igitur tunc habebant Mosen, & audiebant Prophetas, qui dudum mortui fuerant, quia doctrinam eorum habebant & audiebant: Ita & sperabant in Mose, & Moses accusabat eos.

Metonymia Scripturæ.

XX. Ab exemplo damnati epulonis.

XX. Luc. 16. Diues epulo, cum esset in altero seculo, & videret statum beatorum, Abrahami & Lazari in altero seculo, petiturus mitigationem pœnæ, non Deum ipsum accedit, sed Abrahamum inuocat, & fratribus impetraturus pœnitentiam, Abrahamum rogat, vt sanctum Lazarum mittat.

Respondeo: Damnati in altero seculo, quia vident se à Deo prorsus abiectos esse, Deum fugiunt, & vbiuis potius, quam apud Deum quærunt consolationem, licet frustra. Num igitur à damnatis, qui à Deo abiecti & in æterna desperatione sunt, discemus veram inuocationem? Ita vt propter damnatum epulonem, à manifesta Scripturæ sententia, de solo Deo in nomine Christi inuocando, discedamus? Et certe diues ita orans non exauditur, sed tristem audit sentētiam. Orent igitur cum diuite isto, qui ita exaudiri & iuuari volunt. Nos iuxta doctrinam, mandatum, & promissionem Christi, in nomine Domini inuocabimus. Vidit diues iste Abrahamum & Lazarum, atque ideo alloquitur illos; inde vero nō sequitur, eodem modo absentes Sanctos compellandos. Meminerat, in quo statu fratres moriens reliquerat: Ignorabat autem, an postea pœnitentiam egissent: inde certe non sequitur, beatos cognoscere omnia, quæ singuli viuentes in terris agunt vel cogitant. Eiusdem vero pōderis est & hoc argumentum, quod milites crucifixores Christi dicunt: Heliam vocat, sinite videamus, an veniat Helias. Quid enim? Num ab impijs militibus, qui in Ethnica idololatria educati & instituti erant, discemus, quomodo Deus inuocandus sit? Num propter militares sarcasmos, à verbo Dei, monstrante veram & salutarem rationē inuocationis, discedemus? Audierant milites isti Iudæorum opinionē, quod Helias tempore Messię

Aliud ab exemplo militum crucifigentium Christum.

rediturus esset, ideo putant Heliam iam adesse: Cumque linguam Syriacam non intelligant, existimant ipsum à Christo vocari. Ex hisce vero argumentis lector iudicet, quale dogma sit inuocatio Sanctorum, cui stabiliendo talia quæruntur fulcra.

XXI. Cochlæus adducit & hæc testimonia, Psalm 134. In seruis suis deprecabitur. Psal 32. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. Psal. 120. Leuaui oculos meos ad montes. Psalm. 119. Aspice in me, & miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum. Hæc testimonia annotaui, nō quod verear vlli sano posse persuaderi, in illis tradi & stabiliri inuocationem Sanctorum, sed vt Lector ex huiusmodi argumentis & probationibus discat æstimare, qua fide, & qua conscientia Pontificij causam hanc agant. Nam Psalm. 134. est verbum נחם, quod significat Deum commiseratione moueri erga seruos suos, quibus iratus fuerat. Psa. 32. loquitur de Sanctis in hac vita, petentibus remissionem peccatorum suorum. Ita enim Paulus Roman. 4. exponit Psal. 120. Montes in quo Syon & templum sita erant, intelligit, eo enim oraturi se vertebant. Daniel 6. In Psal. vero 119. phrasis est secundum iudicium, id est, sicut soles misereri eorum qui diligunt te.

XXI. Genus argumentorum è Cochlæo.

Richardus etiam verba 2. Pet. 1. in hanc sententiam allegat: Dabo operam post obitum meum, vt horum omnium memoriam faciatis. Cum verba hoc sonent: Dabo operam, vt post obitum meum habeatis, vnde horum memoriam habere & retinere possitis. Illud vero scripta illa Epistola se efficere declarat. Sunt qui dicunt, verba Dan. 8: Gabriel fac intelligere visionem, esse inuocationem Angeli, cum sit mandatum filij Dei, vt Gabriel visionem illam Danieli explanet.

XXII. Sed 2. Machab. 15. Onias olim Pontifex, & Ieremias apparent, orantes pro populo, & pro ciuitate. Respondeo: Liber est Apocryphus, & propter historiam vtilis est, si sobrie legatur, sicut Augustinus inquit: Nō autem, vt inde proferantur testimonia ad auctoritatem fidei confirmandam. Eius enim auctoritas ad corroboranda ea, quæ in cōtentionem veniunt, minus idonea iudicata fuit. Hoc enim est Cypriani & Hieronymi iudicium de libris Apocryphis. Et si testimonium illud expendatur, somnium est, quod ad excitandos militum animos Machabæus recitat. Et tamen in illo ipso loco, nec Machabæus, nec exercitus, vel Oniā, vel Ieremiam, sed Dominum inuocant, ideo nec inde inuocatio Sanctorum probari potest.

XXII. Ex 2. Macb. 15. Augustin'. Cyprianus. Hieronymus.

XXIII. Baruch 3. Audi nunc orationem mortuorum Israel. Respondeo: Et hic liber est Apocryphus. Lyra vero hæc verba ita exponit: Patriarchæ & Prophetæ dum viuerent, orarunt pro felici statu posteritatis, illam orationem, quam viuentes adhuc orarunt, nunc petit exaudiri.

XXIII. Ex Baruch 3. Lyra.

XXIV. Ad inuocationem Sanctorum multa edita sunt miracula. Et miracula sunt testimonia veritatis doctrinæ.

XXIV. Ex miraculis ad inuocationem Sanctorum factis.

Respondeo: Ex solis miraculis, sine testimonijs verbi diuini, non posse vllum dogma probari, nec hôc titulo debere recipi, ipsa Scriptura diserte testatur, Deuteronom. 13. Si surrexit Propheta, & dederit tibi signum & portētum, atque euenerit, quod loquutus est. Si dixerit tibi: Eamus post Deos alienos, quos non nouisti, non audies verba Prophetæ illius, quia tentat vos Dominus, vt palam fiat, an diligatis ipsum. Matthæi vigesimoquarto: Surgent Pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. 2. Thessal. 2. Aduentus Antichristi est in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus in omni seductione iniquitatis. Apocalyp. 13. Facit signa magna, & seducit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, &c.

Differentia miraculorũ.

Non igitur vnius generis sunt omnia signa quędam enim sunt diuina miracula, quędam sunt prçstigiæ Diaboli, quædam sunt figmẽta hominum. Quod vero ad inuocationem Sanctorum attinet, quia in Scriptura non est tradita, an ex solis miraculis possit probari & recipi, res plana est. Scriptum enim est, Ebr. 1. Olim quidem Deum multis modis verbum suum patefecisse, quod miraculis comprobatum fuit: Nouissime vero in postremis diebus locutum nobis esse per filium, cuius doctrina per Apostolos propagata, & per signa subsequentia confirmata est. Post illam igitur nouissimam & postremam patefactionem, non est expectanda reuelatio alterius & noui alicuius dogmatis. Cum itaque dogma de inuocandis Sanctis Scriptura Canonica ignoret, atq; ita nouum sit, nulla vel signa vel portẽta extra verbum Dei ad probationem noui istius dogmatis admittenda sunt. Si enim relicta regula verbi Dei, signis & prodigijs agendum erit, eadem opera vniuersam Ethnicorum idolomaniam stabiliemus. Paria enim, si non plura & maiora signa & prodigia, edita sunt apud Ethnicos, ad inuocationes & cultus idolorum.

Postremo, cum videant, causam inuocationis Sanctorum non reddi meliorem, proferendis huiusmodi alienis & contortis ex Scriptura testimonijs: Alij qui inter Pontificios prudentiores haberi volunt, omissis Scripturæ testimonijs, in quibus parum ad victoriam spei collocant, ad Patres, & ad antiquam consuetudinem, longi temporis præscriptione confirmatam, confugiunt. Dicunt enim, ab annis plus mille, inuocationem Sanctorum in Ecclesiam receptam fuisse. Et Patres ferme omnes eam docuisse, vsurpasse, & defendisse. Cum autem euidenter hactenus demonstratum sit, Pontificiam inuocationem Sanctorum in Scriptura Canonica non tradi, possem simplici, breui & vera ad hoc argumentum responsione defungi: Patres scilicet suo siue sensu siue consensu, sine certis, claris, & firmis verbi Dei testimonijs, non posse nouos articulos fidei in Ecclesia facere. Nam sicut Augustinus vere dicit, ad auctoritatem fidei seu dogmatum in Ecclesia non valet, Hæc ego dico, Hæc tu dicis, Hæc ille dicit: Sed, Hæc dicit Dominus.

Patrum testimonia & longissimi temporis cõsuetudo inuocandi Sanctos.

Generalis responsio ad testimonia Patrum.

Responsio ad longissimi temporis cõsuetudinem.

Cyprianus.

Hieronym.

Possem etiam ex Gratiano adferre, consuetudinem sine verbo Dei non esse veritatem, sed vetustatem erroris. Iuxta Cypriani enim dictum non attendendum est, quid aliquis ante nos fecerit, sed quid ille, qui ante omnes est, faciendum & docuerit & mandarit. Possem etiam Hieronymi dictum allegare: Errantium multitudinem non parere errori patrocinium. Sed quia canicies Patrum reuerenter, salua tamen verbi Dei præeminentia, & fidei sinceritate, tractanda est, & aliquid poterit adferre vtilitatis, si præcipuis sententijs, quæ ex veteribus ad stabiliendam inuocationem Sanctorum proferri solent, addantur veræ declarationes: ponamus sane in hac etiam explicatione aliquid operæ. Vt autem explicatio illa sine tædio, ac maiori cum fructu considerari possit, colligemus quasi historiam, ex præcipuis antiquitatis Scriptoribus, de origine & progressu inuocationis Sanctorum.

HISTORIA DE ORIGINE INVOCAtionis Sanctorum.

Non dubium est, multum accessurum lucis huic cõtrouersiæ, si ex veris & probatis antiquitatis monumentis cõtexatur historica annotatio, de origine inuocationis Sanctorum. Inde enim non tantum veterum sententiæ, quas ad stabiliendam Sanctorum inuocationẽ, Pontificij colligere & ostentui habere solent, recte explicari poterunt, sed præterea multas etiam alias vtiles commonefactiones hæc consideratio præbebit.

Et integram quidem talem narrationem, more & stylo historico formādam alijs eruditiorib. & eloquentiorib. concedam. Pro ratione vero nostri instituti simpliciter & breuiter de hisce capitib. quædam annotabo.

Capita huius historica narrationis.

I. Quod optimis & purissimis Ecclesiæ temporibus, Christi scilicet & Apostolorum; Imo in primitiua etiam seu vetustissima Ecclesia, post Apostolorum tempora prorsus ignota fuerit inuocatio Sanctorum.

II. Quibus temporibus, & à quibus auctoribus spargi cœperint seminaria ratiocinationum, de orationibus beatorum in cœlis pro Ecclesia.

III. Quod illam opinionem primo vt priuatum, non autem tanquam publicum & authenticum dogma Ecclesiæ, auctores habuerint.

IV. Quod illi ipsi auctores Sanctos tunc nondum inuocauerint, sicut in Pontificia Ecclesia fit, sed quod ingens dissimilitudo sit inter illas veterum cogitationes, & inter Pontificiam inuocationem Sanctorum

V. Quomodo ex illis initiis sensim progressum sit ad speciem quandam inuocationis.

VI. Quod in ipsis apostrophis compellationum, fassi sint patres, se de opinione illa dubitare.

VII. Licet cœperint tunc priuatæ quædam & singulares veterum quorundam deuotiones (sicut nominant) quod tamen in publicas Ecclesiæ preces illæ admissæ non fuerint, sed quod priuatis quorundam deuotionib. publica illorum temporum praxis (vt ita loquar) in inuocatione Dei in Ecclesia, recte opponi possit.

VIII. Quod antiquis temporibus, cum quidam inuocationem Sanctorū inciperent vsurpare & defendere, alij fuerint, qui eam improbarint & reprehenderint, donec extincta luce doctrinæ, superstitiones prorsus inualuerunt.

IX. Quod ex incertis & suppositititijs scriptis, quæ falso Patrib. tribuuntur, ad stabiliendam inuocationem Sanctorum a Pontificijs proferantur testimonia, Hisce capitibus comprobatis, facilis & plana erit responsio ad argumenta ex Patribus adducta.

Non autem instituam tractationē, quæ fuerit origo idololatriæ inter Gentes, ab initio mundi, & quomodo ea etiā in populum Dei sub veteri Testamento irrepserit: sed tantum de temporibus noui Testamenti dicemus, vtque explicatio planior sit, breuiter pri ū describemus, qualis tunc fuerit idololatria apud Ethnicos. Ita enim diligentius & rectius ex antithesi considerabitur, qualis doctrina & inuocatio in Ecclesia, primis & optimis temporibus, idololatriæ Gentium opposita fuerit: Quomodo postea ad illos Gentium διαλογισμοὺς (sicut Paulus nominat, Rom. 1.) vtpote rationi humanæ cōsentaneos, sensim cœperit etiam in Ecclesia fieri quædam inclinatio, donec tandem in manifestam superstitionem res euasit, quæ semel admissa, in immensum creuit, ita vt tandem inter idololatriam Gentium & inter cultum ac inuocationem Sanctorum, nihil nisi nominum seu appellationum tantum mutatio interfuerit, id quod Ludouicus Viues in commentarijs suis, super libros Augustini de ciuita. Dei manifeste fatetur.

Ludouicus Viues.

Neque vero totam Camarinam de Dijs Gentium, de cultu & inuocatione eorum mouebimus; sed tantum quædam, quantum ad institutam antithesin necessarium iudicabitur, breuiter perstringemus.

De Dijs Gentium & eorū cultus & inuocatione.

Plerique igitur inter Gentes, vnum summum constituerunt Deum, sed illi alia inferiora numina adiunxerunt seu substituerunt. Ideo quod existimarent, supremam illam numinis maiestatem sublimiorem esse, quā vt vel singulas mortalium res curare velit, vel à miseris & indignis hominibus adiri possit: Inferiores vero Deos aditu faciliores esse, & affici cura rerum humanarum, ac quia apud summum illum Deum auctoritate va-

Vnus Deus summus sub quo alia numina inferiora.

Officia & beneficia Deorum in termediorũ. Libri Poetarum.

leant, posse hominibus, ea quæ petunt, conficere, & impetrata ad homines perferre. Inde confictì tanta varietate Dij cœlestes, aerij, terrestres, marini, syluestres, tutelares, penates: Inter quos quasi distributa fuit, per certas procurationes, administratio vniuersi, præfecti peculiares patroni, regionibus, prouincijs, ciuitatibus, familijs, domibus, elementis, frugibus, pecoribus, opibus, morbis, artibus, opificijs, &c. Pleni sunt omnium Poetarum libri, quomodo homines inferiores illos Deos coluerint & inuocarint, & quomodo Dij illi sic culti & inuocati, mortalium causas, suis intercessionibus apud summum Deum egerint: Quomodo etiam, vt suorum supplicum negotia eo melius conficerent, & petita impetrarent, gratiam & merita sua corã summo illo Deo, prolixe allegarint. Hæc quia vulgata, & in lectione Poetarum, vbiq; obuia sunt, hoc loco non repetemus, sed tantum ex Eusebio & Augustino, de Platonicorum opinione quædam adscribam, quæ institutam antithesin illustrare poterunt.

Platonicorum. Dij mediatores inter Deum summum & homines. Eusebius.

Platonici enim inter summum Deum, & inter homines, duplices constituerunt mediatores, quorũ intercessione & opera, mortalium preces ad Deum perferrentur, & negotia côficerentur, Dæmones scilicet & animas defunctorum. Quos enim in hac mortali vita, de genere humano præclare meritos esse cognouerant, eorum animas post mortem, vt Deo propiores factas, & curare res humanas, & ijs plurimũ apud Deum prodesse posse, opinabantur. Ita Æneas patrem suum defunctum inuocat: Nunc pateras libate Ioui, precibusq; vocate Anchisen genitorẽ. Et Eusebius de præparatione Euangelica, libro decimoquinto dicit ex Platonis & Stoicorum sententia, duplices esse patronos mortalium in cœlo apud Deum, Dæmones scilicet & Heroas. Et Dæmones esse οὐσίας ψυχικὰς, essentias spirituales. Animas vero à corporibus separatas esse ἥρωας. Et libro duodecimo, citat ex Platone de legibus hanc sententiam. Defunctorum animæ virtutem quandam habent, qua post mortem ἐπιμελοῦνται res humanas in fidem curamque suam recipiunt, & ijs præsunt. Et addit Plato disputationes, in quibus illa continentur, veræ quidem sunt, sed nimium prolixæ. Credere vero oportet, & alijs de huiusmodi rebus opinionibus & narrationibus, cum & multæ & valde antiquæ sint. Hæc Plato.

Augustinus de mediatoribus Platonicorum.

Augustinus vero in libris de ciuit. Dei plenius ex Platonicis, Apuleio & Porphyrio opinionem illam explicat, vt lib. 8 cap 14. dicit, Platonicos assignare Dijs locum excelsissimum, hominibus infimum, Dæmonibus medium, cap. 16. & 17. Dicunt Dæmones obsequijs donisq; placari, gaudere honoribus, diuersis sacrorum ritibus oblectari, & in eis, si quid neglectum fuerit, commoueri, donis inuitari, honoribus mulceri, religione coli, cap. 18. Hunc honorem ipsis ideo deferri vt quãdo iuxta Platonẽ nullus Deus miscetur homini, isti ad Deos perferant preces hominum, & inde ad homines impetrata, quæ poscunt, vt homo eos patronos adhibeat per quos illum Dij exaudiant, cap. 20. Vrgens causa cogit dæmones medios inter Deos & homines agere, vt ab hominibus auferant desiderata, & ad eos referant impetrata, capite vigesimoprimo. Ab hoc & ipsi dæmones putantur colendi, per quos Dij possint & quid in rebus humanis agatur addiscere, & vbi oporteat hominibus subuenire, capite 22 Ita esse medios dæmones inter Deos & homines, tanquam internuntios & interpretes, qui hinc ferant petitiones nostras, inde referant Deorum suppetias, quia meritis superiores sint hominibus, capite vigesimotertio. Apuleius dicit, dæmones hominibus apud Deos necessarios esse, vt inter homines, Deosque quadam medietate versentur, capite 25. per dæmonum medietatem ambiendum ad beneuolentiam seu benefi-

centiam

centiam Deorum. Cap. 26. Æsculapij mundanus homo, id est, corpus iacet in monte Lybiæ, reliquus vero, vel potius totus (si est homo totus in sensu vitæ) melior remeauit in cœlum: omnia etiam nunc hominibus adiumenta præstans infirmis numine suo, quæ ante solebat medicinæ arte præbere. Item Hermes in cognominis sui patria consistens, omnes mortales vndiq; venientes adiuuat atq; conseruat. Isin vero vxorem Osiris, tam multa bona præstare propitiam, quantis scimus obesse iratam. Item opinantur dæmones ex hominum mortuorum animis extitisse: Libro 9. cap. 2. Per dæmones tanquam medios Dijs conciliari affectat & studet. Cap. 9. Dæmones mediatores sunt inter homines & Deos, per quos ad Deorum amicitias homines ambiant. Cap 11. dicunt & animas hominum dæmones esse, & ex hominibus, si meriti boni sint, fieri lares, si mali, lemures seu laruas. Cap. 25. Quærunt mediatores, per quos arbitremur nobis peruentionis gradus ad Deum esse moliendos. Cap. 18. Dicunt dæmones mediatores viam præbere ad Deum Idem lib. 8. cap. 13. Putant Deos malos sacris placandos esse, ne lædant, bonos autem vt adiuuent inuocandos. Has sententias de Platonicorum opinionibus ex Augustino, ideo primo loco adscripsi, vt eo facilius & rectius institui possit ea, de qua supra dictum est, antithesis. Cum illis enim Platonicorum opinionibus, in re ipsa tantum appellationibus immutatis prorsus conueniunt ea, quæ Pontificij de mediationibus, suffragijs, patrocinijs, meritis, ope & auxilio Sanctorum tradunt, sicut ex ipsorum libris supra monstrauimus.

Hermes.

Dæmones ex animabus mortuorum.

Sed videamus iam qualem doctrinam de vera inuocatione Dei, Christus & Apostoli, istis Ethnicorum opinionibus opposuerunt. Et diabolos quidem seu malos spiritus non esse colendos & inuocandos seu adorandos, Christus manifeste tradit Matth 4. Quia vero apud Deum sunt sancti & electi Angeli, qui emittuntur ad ministerium saluandorum: Sunt etiam animę iustorum, quę apud Deum in cœlo viuunt, sicut concio cœlestis Hierusalem describitur, Ebr. 12. Num igitur Scriptura Canonica tradit, infima reduci ad summa, hoc est, homines habere accessum ad Deum per hæc media, hoc est, per intercessiones, patrocinia & merita Angelorum & beatorum in cœlis, quorum auxilium in inuocatione implorandum sit?

Vera inuocationis doctrina opinionib. Ethnicorum à Christo & Apostolis opposita.

Ex Platonicorum certe ratiocinationib. hoc sequeretur. Et Philo, qui Apostolorum temporibus vixit, cū Platonicæ Philosophiæ adeo deditus esset, vt de ipso vulgo diceretur, sicut Hieronymus notauit, ἢ φίλων πλατωνίζει ἢ Πλάτων φιλωνίζει. Opinionem Platonicam de dæmonibus, ad animas seu Spiritus iustorum defunctorum transtulit. Ita enim in libro de execratione scribit. Iudæi tres habēt aduocatos & intercessores apud Patrem. I. Bonitatem patris. II. Priscos Gentis conditores, qui nudis animis pro filijs & filiabus indesinenter efficacibus precibus supplices, hoc honore digni habiti sunt à patre, vt facile exaudiantur. III. Habent profectum pœnitentium.

Philo Platonicam Philosophiam inuexit in Ecclesiam Iudæorum.

Philo de Iudæorum aduocatis apud patrem.

Et ita quidē Philo platonisat: Christus vero & Apostoli, nec de Angelis, nec de spiritibus beatorum tale quid tradunt, sed docent: Vnum nos habere Mediatorem & aduocatum apud Patrem, Iesum Christum, qui appareat vultui Dei in cœlis, interpellans & intercedens pro nobis: per hunc affirmat Scriptura, nos habere accessum ad Deū, addita promissione: Quicquid patrē in nomine huius Mediatoris petierimus, ratum fore. Christus igitur & Apostoli docuerunt, inter Deum & homines, propter peccata & indignitatem nostram omnino opus esse Mediatore, ad quem inuocatione confugiendū sit, vt causam nostram suscipiat & eam patrocinio suo apud patrem agat & cōficiat. Illud vero officium mediationis

Quid Scriptura doceat de mediatore.

nec Angelis, nec beatorum spiritibus in cœlo, sed soli Christo vnico mediatori tribuunt. Et cõtra Platonicos asseuerant, Deum ipsum res nostras curare & velle ipsum a nobis per Christum inuocari. Et quidem Christus addit sententiam exclusiuam. Nemo venit ad Patrem nisi per me.

Initio noui Testamenti pii reprehẽduntur, quod sanctis vel Angelis tribuerunt quæ Platonici Dæmonibus & Heroibus. Angelorum mediatione Paulus refutauit.

Dignum vero est obseruatione, quod tempore Christi & Apostolorũ, illis ipsis humanæ rationis cogitationibus, ex quibus Platonici suam opinionem de mediatoribus extruxerant, quidam non ethnici tantum, verum etiam pii moti & in eam hallucinationem adducti fuerunt, quod tentarunt ea tribuere, vel Sanctis Dei, vel Angelis, quæ Platonici dæmonibus & heroibus suis tribuerunt, sed grauiter & serio fuerunt reprehensi & prohibiti, ac solum Deum in nomine Christi adorare & inuocare iussi sunt.

Notæ enim sunt historiæ Actor. 10. & 14. Apocalyp. 19. & 22. Et Coloss. 2. Paulus eorum seductionem cauendã esse docet, qui prętextu humilitatis θρησκείαν Angelorum docebant. Quam sententiam Theodoretus ita exponit: humilitate vtentes hoc consulebant dicentes: Vniuersorum Deum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum posse perueniri, & oportere per Angelos diuinam sibi beneuolentiam conciliare. Ipsa igitur argumenta, quare Angeli & Sancti, iuxta Pontificiorum traditionem, sint inuocandi, & agitata & refutata sunt tempore Apostolorum. Et in nouo Testamento, omnes piorum preces diriguntur ad Patrem per Christum, non autem vel ad Angelos, vel ad beatos in cœlo. Damnatos quia Deum fugiunt, ostendit Scriptura, prætērito Deo ad Sanctorum inuocationem conuerti, sed frustra, Luc. 16.

Hæc in pręcedentibus plenius & diligentius sunt explicata. Nunc tantum antithesin inter opiniones Gentium, & inter doctrinam Christi & Apostolorum, de inuocatione notare volui. Cui addatur hæc obseruatio, quod inter Iudæos, qui Christi & Apostolorum doctrinam repudiabant, spargi tunc cœperit opinio de inuocatione mortuorum, sicut ex Philone ostendimus, cum Isaiæ tempore Patres ita orarint: Abraham ignorat nos, Israel nescit nos. Tu pater noster. Hæ antitheses multas vtiles præbent commonefactiones.

Inuocatio Sanctorum post Apostolorũ tempora, diu ignota fuit Ecclesiæ primitiuæ.

Porro etiam post Apostolorum tempora, vsque ad annos à nato Christo ducentos & vltra, ignota fuit in primitiua Ecclesia inuocatio Sanctorum, nec de intercessionibus & patrociniis beatorum in cœlis, illa ætate dogma vllum fuit in Ecclesia. Cum enim Patres illius temporis cõtra superstitiones Gentium, qui Dæmones & Heroas, tanquam mediatores inter Deum & homines colebant & inuocabant, multa grauiter & prolixe disputarent & scriberent, nullibi, nunquam & nusquam, vel Sanctis Angelis, vel beatis defunctorũ spiritibus, tale quid tribuerunt, cũ tamẽ antithesis, si Ecclesia illorum temporum ita sensisset, hoc requireret. Sed solum Deum per Christum, vnicum mediatorem colendum, adorandum, & inuocandum docuerunt, & hanc fidem sanguine suo obsignarunt. De animabus iustorum à corpore separatis, multa disputãt, sed quod in cœlo patroni & aduocati sint eorum, qui in terris viuunt, hoc prorsus ignorant.

Forma publica inuocationis, in primitiua Ecclesia.

Extant descriptiones apud eius ætatis scriptores de publica forma inuocationis, quæ tunc vsitata fuit in Ecclesia, vt apud Clementem 7. Stromatum, Iustinum Apologia secunda, Tertullianum in Apologetico cap. trigesimo. Solum autem Deum in nomine Christi inuocatum fuisse legimus, nulla facta mentione, vel patrocinii, vel inuocationis, siue Angelorum, siue Sanctorum. Hæc certa & manifesta sunt, nec opus est aliquot sententias inde describere, cum integris libris & iustis tractatibus illa ab

ætatis illius scriptoribus explicata extent. Imo hereticos illorum temporum vsos fuisse inuocationibus Angelorum, testatur Irenæus, libro primo, capite vigesimo tertio: Et capite trigesimoquinto ponit formam inuocationis: O Angele te oro, &c. Quidam etiam coluerunt & inuocarunt Cain & Iudam: eos enim, sicut Augustinus scribit, existimarunt esse fortissimæ virtutis. Audi vero, quid illis hæreticorũ inuocationib. Irenæus opponat, libro secundo, capite quinquagesimooctauo: Ecclesia, inquit, per vniuersum mundũ varias gratias à Deo accipiens, in nomine Christi perficit. Non inuocationib. Angelicis faciens aliquid, sed munde & pure & manifeste orationes dirigẽs ad Dominum, q omnia fecit, & nomen Domini nostri Iesu Christi. Vides Irenæum non ponere hanc antithesin. Hæretici inuocant commentitios Angelos, & falsos Sanctos, vt Cain & Iudam, Ecclesia vero inuocat veros Angelos & veros Sanctos. Sed Ecclesia inquit. per vniuersum mundum, non vtitur inuocationib. Angelicis, sed orationes dirigit ad Deum in nomine Christi. Hoc sane illustre testimonium est.

Hæretici inuocarunt Angelos. Irenæus. Cain & Iudas inuocati. Antithesis veræ inuocationis tempore Irenæi.

Extat etiam apud Eusebium libro quarto, capite decimoquinto, in Epistola Ecclesiæ Smyrnensis, oratio Polycarpi, qua postrema vsus est, cum in rogo iam palo alligatus esset. In illa oratione Deum nominat quidem Deum Angelorum & potestatum, & omnis creaturæ, ac vniuersi generis iustorum, qui viuunt, inquit, coram te, in conspectu tuo. Non autem inuocat vel Angelos, vel spiritus illos iustorum, nec patrocinij aut suffragij illorum meminit, cum tamen fateatur ipsos esse, & viuere coram Deo: Sed Patrem, Filium, & Spiritum sanctum inuocat & glorificat, per æternum Pontificem Christum.

Eusebius. Orat. Polycarpi morituri.

Porro martyres illa ætate in magno habitos fuisse honore, non est dubium. Irenęus enim libro tertio, capite vigesimo, dicit: Hęreticos, qui fingebant, Christum non vere esse passum, etiam martyres spreuisse, & vituperasse eos, qui propter Domini cofessionem occiduntur. Et addit: Cum inquiretur sanguis eorum, & gloriam consequentur, tunc à Christo confundentur omnes qui inhonorauerunt eorum martyrium. Ecclesia vero, sicut Epistola Smyrnensis narrat, martyrum ossa honorifice condidit, & in illo loco solebant συνάγεσθαι, hoc est, Ecclesiasticos conuentus celebrare, maxime annuo martyrij ipsorum die, quẽ pulcerrima appellatione vocarunt γενέθλιον, diem natalem, seu natalitia, eo, quod miserã hanc vitam cum meliori commutassent, & ex morte in veram ac cœlestem vitam vere iam regenerati essent. Et inde quidem Pontificij conantur suam inuocationem Sanctorum probare & stabilire, quando legunt, veterem Ecclesiam apud monumenta martyrum solitam Ecclesiasticos conuentus, tractatione verbi, administratione Sacramentorum, & exercitijs orationum celebrare. Sed quæ fuerit primitiuæ illius Ecclesiæ sententia, illustri narratione explicatur in Epistola illa Smyrnensi. Et quia subsequentibus temporibus, illæ πανηγύρεις ad monumenta martyrum, occasionem & seminaria præbuerunt ad cultus & inuocationem Sanctorum: grata Ecclesiæ debet esse Smyrnẽsis illa Epistola, quia perspicue ostendit, & affirmatiue & negatiue, qua opinione primitiua Ecclesia martyrum memoriam celebrarit. Narrat enim illa Epistola, & Gentes, & Iudæos apud præfectum institisse, ne Polycarpi corpus Christianis traderetur, addita hac ratione: Ne relicto crucifixo, Polycarpum inciperent σέβειν, colere. Quomodo vero Ecclesia Christum colit? Certe sicut Epistola ad Hebręos perpetuum Christi sacerdotium describit, quod scilicet pro peccatis nostris mortuus sit & resuscitatus, iã sit in dextra patris, merito vnicæ suæ oblationis, & intercessione apparẽs vultui Dei pro nobis, vt sit ad-

De honorib. & memoriis martyrum in primitiua ecclesia, quæ postea seminaria præbuerunt inuocationi sanctorum. Epistola Smyrn. Ecclesia ossa martyrum honorifice cõdidit, nõ autẽ eos intercessores in orationibus coluit. Natalitia martyrum. Conuentus Ecclesiastici ad monumẽta martyrũ. Causa cur Ecclesia martyrum memoriam celebrauerit. Negatiua. Cult' Christi in Ecclesia.

uocatus noster, & Pontifex in ijs, quæ apud Deum nobis agenda sunt, interpellans pro nobis, vt per ipsum accedentes ad Deum, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad salutem & ad auxilium opportunum, Hebræorum 2.4.7.& 9. Audi vero quid Ecclesia Smyrnensis illis Gentium & Iudæorum calumnijs respondeat: Ignorant, inquiunt, quod neque Christum, qui pro salute eorum, qui in toto mundo saluandi sunt, passus est, vnquam relinquere: neque aliquem alium colere poterimus. Qua igitur opinione, qua sententia & intentione memorias martyrum celebrarunt in primitiua Ecclesia? Respondet Epistola Smyrnensis: Christum tanquam filium Dei adoramus, martyres vero tanquam discipulos & imitatores Domini, diligimus ἀξίως, sicut dignum est, propter insuperabilem erga regem & præceptorem suum beneuolentiam, quorum & nos consortes & discipulos fieri optamus. Et in fine: Celebramus diem natalitium Polycarpi, εἴς τε τῶν προηθληκότων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησιν καὶ ἑτοιμασίαν, hoc est, memoriam eorum, qui certamen suum iam decertarunt, & ad sequentium exercitationem & præparationem, siue, vt Ruffini paraphrasis habet, vt sequêtium animi ad præcessorum viam insignibus exemplis suscitentur, audientes ipsos ob certamina celebrari, & iam corona incorruptionis ornatos, ac brauio incomparabili donatos esse. Hęc enim sunt Smyrnensium verba. Scripta autem fuit Epistola illa circa annum Domini 160. Vnde manifestum est, primitiuam Ecclesiam, post Apostolorum tempora, in memorijs martyrum non proposuisse hominibus suffragia & patrocinia, per intercessiones & merita Sanctorum in cœlo: Sed recitata & celebrata fuisse certamina martyrũ, quæ pro fide Christi pertulerunt, addita ex verbo Dei prædicatione, quibus iam coronis ac brauijs ornati essent: Idque ideo, vt auditorum animi ad imitationem suscitarentur, & ad similia certamina, propositis martyrum coronis & brauijs prępararentur & animarentur. Facta fuerunt etiam ibi vota ad Deum, vt Ecclesia in hac miseriarum valle militans, consors & socia fieret martyrum, cum in virtutibus eorum in hac vita, tum in coronis & brauijs in æterna vita, sicut Gręca verba votum illud eleganter & significanter exprimunt, ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι: in voto autem illo, non martyres, sed ipsum Christum filium Dei inuocarunt, sicut Epistola illa inquit.

Affirmatiua.

Cultus martyrum in primitiua Ecclesia.

Collectio suffragiorum.

Cum hac confessione Ecclesiæ Smyrnensis consentiunt ea etiam, quæ sub nomine Dionysij in Ecclesiastica Hierarchia scribuntur, capite tertio. Refert enim, in administratione Eucharistię solita ex sacris tabulis recitari nomina eorum, qui pie, sancteque vixerunt, & in Domino obdormierant. Sed quæ fuerũt causæ, & qui fines illius ἀναρρήσεως? Num vt homines docerentur, ad intercessiones, suffragia, patrocinia, opem & auxilium Sanctorum, inuocatione sua confugere? sicut Pontificius Canon inquit: Quorum meritis & precibus concedas, vt in omnibus tuæ protectionis muniamur auxilio. Hoc vero Dionysius nequaquam dicit, sed causas nominationis Sanctorum has describit. I. Vt viuentes ad imitationem prouocarentur, & ad exemplum beatorum sancte viuere, & pie in Domino mori docerentur. II. Vt Sancti illi prædicarẽtur esse non mortui, sed viui, qui ex morte ad vitam vere diuinam translati iam essent. III. Vt ostenderetur eos esse in memoria apud Deum. Nouit enim Deus, qui sui sunt. Et pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius. IV. Quando altari imposita sunt venerabilia symbola, per quæ Christus σφραγίζεται καὶ μετέχεται, signatur & sumitur, statim, inquit, adest descriptio Sanctorum, vt indicetur indiuidua ipsorũ coniunctio, & sacratissima vnio cum Chri-

Dionysius. Memoria Sanctorum in actione Eucharistiæ.

Causa huius nominationis Sanctorum, Dionysii.

sto. Hæc de cœtibus Ecclesiasticis apud monumenta martyrum, & de recitandis nominibus Sanctorum diligenter sunt obseruanda, quomodo instituta & obseruata fuerint in primitiua Ecclesia. Illa ipsa enim postea, cum non eo modo, eo fine, & ea simplicitate, in Ecclesia obseruarentur: sed additis nouis opinionibus alio inflecterentur, facta fuerunt tandem seminaria cultus & inuocationis Sanctorū, sicut mox ostendemus. Adeo periculosum est, in Ecclesia aliquid sine verbo Dei instituere, etiamsi principio nihil videatur habere incommodi.

In primitiua igitur Ecclesia, vsque ad annos ducentos post Christum natum, dogma de suffragijs, patrocinijs, intercessionibus, meritis, ope, auxilio & inuocatione Sanctorum in cœlis, prorsus ignotum fuit: & longe alia tunc fuit, sicut ostendimus, ratio venerationis Sanctorum, quam quæ postea inuecta est. Cumque iuxta Tertulliani dictum aduersus Praxeam, id sit verum, quodcunq; primum, id sit adulterinum, quodcunque posterius, non difficile erit, vel ex hac sola obseruatione, de hac controuersia iudicare.

Tertullianus.

Vide autem astum Pontificiorum. Cum enim veris primitiuę Ecclesiæ testimonijs destituantur, & tamē intelligant non leue esse præiudicium, quod Ecclesia primis, optimis & sincerissimis temporibus per annos ducentos, inuocationē Sanctorum ignorauit, ex suppositi tijs scriptis, & ex locis quibusdam mala fide detortis testimonia conquirere conantur, fucum facturi simplicioribus, quasi ab ipsis Apostolorum temporib. inuocatio Sanctorum semper in Ecclesia fuerit. Ita ex commentitia Epistola Anacleti citant, pro omnibus assiduam apud Deum, omnium Sanctorum effundi orationem. Ex Missa suppositi tia Iacobi citant: Communem orationem agamus Mariæ & omnium sanctorum, vt precibus & intercessionibus eorum omnes misericordiā consequamur. Recens vero Lipomannus & Surius sub veterum nominibus, nouas consarcinarunt Legendas, vt videantur non destitui, vel vetustissimis primitiuæ etiam Ecclesiæ testimonijs. Ibi Aurelianus inuocat Martialem his verbis: Adsit nobis ille de cœlestibus, vt orationibus eius moniti, mereamur hereditatis æternæ participes adsciscì in regnum Dei. Ibi Cyrus scriba inuocat Leontium martyrem, per quem, inquit, Deus sui regni partem nobis concedat. Sed ex fabulis non probantur dogmata.

Ex apocryphis & suppositi tiis scriptis Pontificij conantur inuocationem asserere pro traditione Apostolica. Epistola Anacleti. Missa Iacobi. Lipomannus & Surius.

Perionius vero ex Iustino conatur inuocationem Sanctorum probare. Vt autem Lector iudicare possit, quis sit candor, & quæ fides Pontificiorum, locum adscribam ex secunda Apologia, pagina 137. Obiectio erat: Vos Christiani estis athei. Iustinus vero respondet: Fatemur nos talium (νομιζομένων) qui putantur esse Dij, atheos esse: sed non veri Dei, ἐκεῖνον γὰρ πατέρα καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ υἱὸν (ἐλθόντα καὶ διδάξαντα ἡμᾶς ταῦτα, καὶ τὸν ἄλλων ἑπομένων, καὶ ἐξομοιουμένων ἀγαθῶν ἀγγέλων στρατὸν) πνεῦμά τε τὸ προφητικὸν, σεβόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν: hoc est, Nos patrem, & qui ab ipso est, filium (qui venit & docuit hæc nos, & reliquum exercitum aliorum bonorum Angelorum, qui ipsum sequuntur, & ipsi assimilantur) & spiritum Propheticum colimus & adoramus. Hoc Perionius ita deprauat, quasi sensus sit; Nos adoramus Patrem, Filium, Angelos, & Spiritum sanctum. Quæ sententia prorsus & manifeste impia est. Ita enim Angeli cum ipso Deo, imo supra Spiritum sanctum adorarentur. Cum Iustinus alludens ad locum, Ephes. tertio, hoc tantum dicat; Filium Dei, eam sapientiam, quam hominibus reuelauit, etiam Angelis patefecisse, sicut sententia manifesta est, si verba legantur in parenthesi.

Perionius.

Refutatio.

Alij locum Irenæi allegant, qui libro quinto dicit: Vt virginis Euæ

Ex Irenæo.

virgo Maria fieret aduocata. Sed si lector rem ipsam consideret, sententia plana erit. Maria enim annis ferme quater mille post Euæ lapsum & nata est, & concepit Christum. Quis igitur vel per febrim somniabit, Euam tūc cum esset virgo, inuocasse Mariam aduocatam suam, quæ nondum nata erat. Et Mariam in cœlo apud Deum aduocatā fuisse Euæ virginis, id est, priusquam illa ab Adamo cognosceretur, cum Maria tunc nondum nata, nedum assumpta esset? Hoc certe quam absurdū sit, quilibet sanus iudicare potest. Nequaquam igitur hoc sensit Irenæus, sed cōfert hæc duo inter se, quantum mali per Euam virginem mundo illatum, & quantum boni per Mariam virginē, eo, quod Christum peperit, mundo collatū sit. Et in hac collatione atque in hanc sententiam Mariam nominat Euæ aduocatam. quod Irenæus sine dubio Græce significantius dixit. Interpres enim eius & obscurus & infelix fuit, sicut alibi diximus. Firmum igitur & fixum contra omnes cauillationes manet, quod inuocatio Sanctorum, primitiuæ Ecclesiæ, per annos ducentos, ignota prorsus fuerit.

QVANDO ET A QVIBVS SPARGI COEPERINT *seminaria inuocationis Sanctorum in Ecclesia.*

Prima seminaria cultus & inuocationis Sanctorū post mortem Apostolorū, & eorū auditorum. Origenes.

Videamus iam, quando, à quib. & quomodo cœperint seminaria spargi, & via sterni ad cultum & inuocationem Sanctorum. In tota autem vera antiquitate, inter omnes Patres, Origenes primus est, apud quē seminaria illa inueniuntur. Et hoc ipso nomine opinio de inuocatione Sanctorum merito suspecta habetur, quod seminaria eius ab Origene auctore initium sumpserunt. Factū enim hoc est illo tempore, cum hanc vitam iam reliquissent omnes illi, qui & Christum & Apostolos audiuerant. Et notum est, quid Euseb. lib. 3. c. 32. ex Egesippo de illis temporibus scribat: Ecclesiam scilicet, vsque ad illa tempora, virginem puram & incorruptam mansisse, postquam autem generatio illa prætenjsset, tunc errores, quasi conspiratione facta, nudo vertice in Ecclesiā, velut in vacuam domum, irruisse. De ipso etiam auctore Origene nota sunt veteris Ecclesiæ iudicia apud Epiphanium, Tomo 2. libro 1. hæresi 64. Et Hieronymi ad Pammachium & Oceanum, qui inquit: Origenem laudaui interpretem, non dogmatisten, ingenium, non fidem. Item: Credite experto, venenata sunt illius dogmata, & aliena à scripturis sanctis, vim scripturis facientia, &c.

Indicia Ecclesiæ veteris de Orig. Epiphany, Hieronymi.

Illis igitur temporibus, & ab illo auctore, circa annum Domini 240. spargi cœperunt seminaria inuocationis Sanctorum. Et operæ pretium est cōsiderare, qualia fuerint initia, & qui secuti sint progressus. Nō enim ipsa statim inuocatio mortuorum cum reliquis idolomanijs, quas inde secutas esse in præcedētibus ostendimus, primo impetu, nudo, quod dicitur, capite in Ecclesiam irrupit. Sed Origenis tempore primum disputari cœpta est opinio illa, vt non absurda, nec inconueniens: Animas beatas, vt quæ membra adhuc sint vnius corporis nobiscum, & charitatem non abiecerint, in altera etiam vita solicitas esse de salute nostra, atq; pro nobis, fratribus suis orare apud Dominum.

Initia & progressus inuocationis sanctorum.

Prima opinio, beatos orare pro nobis.

Hæc vero opinio, quia nec sententijs nec exemplis Canonicæ Scripturæ euidēter demonstrari poterat, sed tantum ex apocryphis scriptis, & ex traditionibus, verisimilitudinem quandam præ se ferebat, inter priuatas disputationes & cogitationes reposita, non autem inter publica Ecclesiæ dogmata, illis quidem temporibus relata fuit.

Testimonia huius opinionis ex apocryphis & traditionib.

Hæc ita se habere, manifeste ex Origene ostendi potest. Ita enim scribit Homil. 3. in Cantica: Omnes Sancti qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in mundo sunt, si dicantur curam

Origenes dubitatiue disputat.

gerere

gerere salutis eorum, & iuuare eos precibus suis, atque interuentu suo apud Deum, NON ERIT INCONVENIENS. Scriptum namq; est in Machabæorum libris ita: Hic est Ieremias Propheta Dei, qui semper orat pro populo.

Non inconueniens.

Idem in Iosue cap. 13. inquit: EGO SIC ARBITROR, quod omnes illi, qui dormierunt ante nos patres, pugnent nobiscum, & adiuuēt nos orationibus suis. Ita namq; etiam quendam de senioribus magistris audiui dicentem, &c.

Sic arbitror.

Magister senior dixit.

Audis testimonia, non ex Scriptura Canonica, sed ex Apocryphis, & ex traditionibus. Atque ideo de opinione illa dicit Origenes: NON EST INCONVENIENS, EGO SIC ARBITROR. Mox tamen, sicut fieri solet, ex disputationibus fieri paulatim cœperunt asseuerationes. Nam super Numeros c. 31. Origenes dicit Quis enim dubitat, quod sancti quique Patrum, & orationibus nos iuuent, & gestorum suorum confirment atque hortentur exemplis? Ita etiam tractatu vigesimoseptimo in Matth. allegorisans structuram templi, inquit: Discipuli cæterique Sancti non solum nunc, sed etiam modo ante conspectum Christi intercedunt.

Secundo, ex opinione fit asseueratio. Origenes.

CAPVT III.

Sed has vel disputationes, vel assertiones fuisse illis temporibus priuatas nequaquam autem publica & recepta Ecclesię dogmata, Origenes ipse diserte pronuntiat in epistola ad Romanos, lib. 2. pagina 343. his verbis: Iam vero si etiam extra corpus positi Sancti, qui cum Christo sunt, agunt aliquid & laborant pro nobis ad similitudinem Angelorum, qui salutis nostræ ministeria procurāt, habeatur hoc quoq; inter occulta Dei, nec chartulæ committenda mysteria, &c. Sicut igitur Ecclesia diligenter distinxit inter scripta Canonica, quæ publice in Ecclesia tanquā regula fidei & fundamentum Ecclesiasticorum dogmatum, legebantur, & inter scripta apocrypha, quæ priuatim quidem cognoscebantur, nō autem publice in Ecclesia legebantur, ne peculiaria dogmata inde extruebantur, vel confirmabātur: Ita accuratum illis temporibus seruatum fuit discrimen inter publica Ecclesiæ dogmata, & inter opiniones priuatas & apocryphas, qualem hanc, de intercessione Sanctorum esse, ipse Origenes pronuntiat.

Opinio priuata, non publicum dogma.

Atque hæc cum ita se habeant, Pontificij tamen non verentur Origenem adducere testem, probaturi inuocationem Sanctorum, semper in Ecclesia receptam & probatā fuisse. Cum enim Origenis nomine multa supposititia & falsa ferātur, ex illis pseudographis Pōtificij causæ suæ suffragia conquirunt. Ita extat lamentum, quod Erasmus pronuntiat, non esse ab Origene scriptum, nec ab Hieronymo versum sed esse figmentum alicuius indocti. Ac Gelasius distin. 15. expresse dicit, librum de pœnitentia Origenis esse apocryphum. Et tamen Pontificij inde, tanquam ex Origene auctore, inuocationem Sanctorum probant, quia figmentum illud loquitur: incipiam me genibus prosternere, & deprecari vniuersos Sanctos, vt mihi non audenti petere Deum, succurrant. O Sancti Dei, vos deprecor, vt procidatis misericordijs eius pro me misero: Heu mihi, Pater Abraham deprecare pro me, ne de finibus tuis alliener, quos valde cupiui, &c.

Pontificiorum candor in Origenis testimonijs allegandis.

Lamentatio Origenis.

Gelasius de lib. Origenis de pœnitentia.

Eodem modo feruntur Homiliæ in diuersos, quas constat non esse Origenis. Et tamen Lindanus tantum non ouans, sed triumphans conatur inde probare, vniuersalē fuisse consuetudinem in Ecclesia, inde vsq; ab Apostolorum temporibus, inuocandi Sanctos. Quia scilicet ibi Homilia 3. scribitur: Patres secundum voluntatem Dei mandasse celebrari me-

Homiliæ Origenis.

Lindani triumphus.

moriam

moriam innocẽtum sempiternam in Ecclesiis, vt eis intercessio filiorum apud Deum prodesset.

Origenes in Iob.

Arriani etiam cuiusdam Commentaria in Iob sub Origenis nomine leguntur, atque inde etiam Sanctorum inuocationem probant Pontificij. Auctor enim ille lib. 2. dicit: O beate Iob, ora pro nobis miseris, vt nos misericordia Dei protegat & eripiat, &c.

Origenes de consequẽtia Papistica: Sancti orant pro nobis: Ergo sunt inuocandi.

Sed Origenes ipse, etiamsi eo, sicut dictum est, modo, de orationibus Sanctorum cœperit disputare, illam tamen consequentiam non modo non texit inde: Beati in cœlo orant pro nobis, ergo sunt inuocandi: Sed eam ex professo reijcit, libro 8. contra Celsum. Respondens enim ad illud Celsi argumentum, Supremo Deo non posse displicere, si alij etiam inferiores, quos Dæmones appellabant, cum sint amici Dei, votis & supplicationibus colantur, vt hominum causas apud supremum Deum adiuuẽt: Dicit quidem, Christianos non tales Dæmones agnoscere, sicut Gentes, fingũt, sed scire, Angelos esse ministros Dei, & beatos ipsius amicos. Non autem dicit Ecclesiam loco Dæmonum Gentilium, Angelos & beatos inuocare, sed fidem Ecclesiæ ita describit pag. 755. Ipsi Deo omnibus præsidenti, per vnigenitum ipsius filium suplices vota offerimus, cui supplicamus, quandoquidem nostrorum sit ille delictorum propitiatio, vt tanquam Pontifex nostras offerat Deo preces. Et pag. 760. Deus namq; & solus est adorandus, vnigenitusque & primogenitus omnis creaturæ Deus verbum suppliciter est, & vt Pontifex deprecandus, vt nostras, quæ ad te peruenerint preces ad Deum referat.

Orig. contra Celsum.

Fides Ecclesiæ de inuocatione Sanctorum tempore Origenis.

Pag. 762. Quod si Angelorum multitudinem cupimus vt in nos se clemẽtius gerat, illa multitudo cognatos sibi & amicos hos fecerit, quos suã viderint erga Deum pietatem imitari, ita vt eorum opitulentur saluti qui Deum & inuocent, & ex animo deprecentur, & ad eorum beneficiũ concedant, qui Deum supplicando adorent, quem ipsi item adorant, & suppliciter venerantur.

Et pagina 773. Quanto rectius egerit, vt Deo se credat præsidi rerum per Iesum, doctrinam nobis huiusmodi suggerenti, ab eoq; omnem cum opem, tum & tutelam deposcat, à Sanctis Angelis & iustioribus cæteris prodeuntem. Et tandem pag. 774. ad Celsi similitudinem (quæ columen est Papisticæ inuocationis) sicut scilicet inter homines, non ipsi tantum principes seu reges supplicationibus placandi sunt, sed primo potẽtiores & secundum hos reges: Ita respondet, vt confirmet solum Deum placandum & inuocandum esse, & qui Deum placatũ habet, ei simul & amicos Dei placatos esse. Et ijs, qui Deum inuocant, Angelos & Spiritus beatos, nec vocatos vltra vna precari Deum, vt nõ opus sit, illos peculiaribus votis seu supplicationibus inuocare & placare. Verba Origenis hæc sunt: Licet plena sit hæc vita exemplorum, quod primum potentiores placentur & secundum hos reges, vnus tamen nobis placandus est Deus, & vt propitius sit exoptandum, qui vtique & pietate & virtute placatur. Quod si quos alios velit prꝺter Deum omnipotẽtem placatum iri, Celsus intelligat, sicut corpus hoc cum mouetur, & vmbram habet se subsequentem, sic item, & qui summum Deum placarit, & illius amicos propitios vt habeat, sequitur, Angelos scilicet, animasque & Spiritus cæteros beatiores, quippe qui simul sentiant, quinam Dei sint benignitatem promeriti. Nec solum se hi erga digniores quosque propitios reddunt, sed & Deo gratificari volentibus opitulantur, hisque & placatiorem hunc faciunt, vnaque & supplicant & precantur. Ita vt affirmare id ausim, vel hominibus vltro, quæ potiora sunt, animo destinantibus, Deoque supplicantibus, potestates illas innumeras, nec vocatas quidem, vltro Deum vna comprecari, generique nostro adesse. Ita ille. Origenis igitur tempore, inno-

Origenes de argumento Papistico inuocat. Sanctor. à similitudine & moribus aulatum.

Origenis tẽ

catio

catio Sanctorum nondum fuit. Cœpit quidem ille disputare de orationibus beatorum, & licet dicat (affirmare ausim) tamen priuata & apocrypha fuit tunc illa opinio, non autem publicum & receptum Ecclesiæ dogma, sicut ipsius Origenis verbis ostendimus. Quod enim Origenes dicit: Maneat inter occulta, nec chartis committatur, hoc Græci vno verbo vocant ἀπόκρυφον. Et tamen ex illa sua disputatione de orationibus beatorum, nequaquam consequens vult esse Origenes, Angelos & spiritus beatorum esse votis & supplicationib colendos, imo præcipuum Pontificiorum argumentum, ex aulicis supplicationibus petitum, Origenes in Celso refutat.

Porro nondũ fuit innocatio Sanctorũ sed in disputatione venit.

Operæ pretium tamen est considerare, quomodo priuata & apocrypha illa disputatio Origenis de orationibus beatorũ, paulatim progressu temporis vires maiores acquisierit. Nam ex apocryphis Machabæorum libris, & ex traditionib. opinio illa primum inchoata, mox apparitionibus seu spectris stabiliri cœpit. De Potamiena enim, quæ ex Origenis schola prodijt, & martyrio celebris facta est, scribit Eusebius libro sexto, capite quinto, quod tunc, cum ad martyriũ duceretur, Basilidem Ethnicum, propter exhibita humanitatis quadã officia, iusserit bono esse animo ἐξαιτήσεσθαι γὰρ αὐτὸν ἀπελθοῦσαν. se enim post discessum suum pro pœna ipsius (eo, quod sententiam damnationis in Potamienam tulisset) deprecaturam Dominum suum, & non multo post beneficiorum remunerationem ipsi repẽsuram. Et addit Eusebius, Basilidem, cum non multo post conuersus, & ob confessionem in vincula coniectus fuisset, narrasse: Pontamienam triduo post martyrium noctu sibi astitisse, & coronam capiti suo imposuisse, ac dixisse, se pro ipso Dominum deprecatam, (παρακεκληκέναι) & petita impetrasse. Subiungit etiam Eusebius, quosdã scribere, alios plures Alexandrinos, illis temporib. confertim ad Christi doctrinã accessisse, eo quod Potamiena in somnis apparuisset, & ipsos ad fidem vocasset. Et hæc quidem mirifica est historia (Spiritus scilicet mortuorum infideles ad fidem vocare) carens verbi Dei exemplo, imo pugnans cum expressa scripturæ sententia, Iesai. 8. Luc. 16. ideo etiam Eusebius addit, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἐχέτω. Sed hæc quidem ita se habeant. Omnibus vero temporibus apparitiones seu spectra multum turbarũt in doctrina religionis. Inde enim factæ sunt multæ discessiones à verbo Dei, & multa sine verbo, imo contra verbum Dei ex spectrorum apparitionibus recepta sunt.

Apparitionibus & spectris creuit opinio de inuocatione Sanctorum.

Absurditas fabulæ.

Mortuorum apparitiones religioni semper nocuerunt.

Porro ad stabiliendam opinionem illam de intercessionibus beatorum, præter apocrypha testimonia ex Machabæis, præter traditiones & apparitiones mortuorum, accessit quartũ etiam, Miracula scilicet. Cum enim Deus ad monumenta martyrum varia ederet miracula, vt doctrinam & fidem, pro qua martyres passi fuerant, illustri testimonio, contra persecutorum blasphemias apud posteros confirmaret, ac gloriam, in quam assumpti erant martyres, conspicua indicatione, inter totius mundi contumelias, testatam faceret, vt ita reliqui ad amplectendam fidem Christi incitarentur, & in ea ita corroborarentur, vt pro eius confessione non dubitarent, nec detrectarent, extremum vel fortunarum, vel vitæ discrimen adire: Hoc postea, sedatis persecutionum procellis, & remisso ardore confessionis ac martyrij, de orationibus & auxilijs sanctorũ communi persuasione plerique interpretari cœperunt, Inde subsequentibus temporibus, tanquam confessum & indubitatum dogma publice etiam tradi cœpit, quod Origenis tempore, vt probabilis tantum & priuata opinio habebatur: Beatorum scilicet orationibus viuentes adiuuari, commemorationes, etiam seu memorias martyrum, sicut Cyprianus loquitur

Fons inuocationis mortuorum, miracula ad monumenta martyrum.

Publici dogmatis loco haberi cœpit beatorum orationib. viuentes iuuari.

Memoria martyrũ in superstitiones fieri cœpta.

libro

libro secundo, epistola sexta, annuis passionis ipsorum diebus & conuentus solennes in ijs locis, vbi exuuię ipsorum conditæ erant, accepto ex vetustate more, quem supra ex epistola Smyrnensi, & ex Dionysio descripsimus, diligenter retinebant. Sed celebrationes istas, præter & contra piæ vetustatis obseruationem, nouis opinionibus transformabant, ideo scilicet eas frequentandas, vt martyrum orationibus adiuuentur. Inde paulatim fieri cœpit inclinatio ad ipsam inuocationem Sanctorum. Quæ inclinatio, quibus initijs cœpta, quibus progressibus aucta, quomodo sæpius vel aperte reprehensa, vel tacite, opposita vera doctrina de inuocatione Dei, & veteri consuetudine de memorijs martyrum, repressa fuerit, donec adhęrescentibus subinde sub deuotionis specie, superstitionis seminariis, & Episcopis partim dissimulātibus, propter vulgi persuasiones (sicut Augustinus fatetur Epistola 118. Ego, inquit, multa huiusmodi propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulentarum personarum scandala deuitanda, liberius improbare non audeo, tam multis præsumptionibus plena sunt omnia) partim priuatas suas, vt vocant, deuotiones, in Ecclesiam inuehentibus, superstitio tandem præualuit, & paulatim admissa, in immensum creuit. Cumque vbi consisteret, non inueniret, in tam crassam & tetram idolomaniam, sicut supra ostendimus, euasit, cuius nunc plerosq; inter ipsos Pontificios pudet. Illam historiam ex certis veterum monumentis, quanta fieri poterit breuitate & perspicuitate colligemus. Hæc ipsa enim nuda historica annotatio, sine prolixiori vel explicatione, vel refutatione, multa vtiliter monebit, & totam hanc controuersiam, quod ad sententias veterum attinet, quæ pro stabilienda Sanctorum inuocatione afferri solent, recte illustrabit.

Inclinatio ad inuocationem Sanctorum.

Historia de initiis & incrementu inuocationis Sanctorum.

Mota igitur & sparsa primum ab Origene, circa annum Domini 240. disputatione illa de orationibus beatorum spirituum, non tamen statim insecuta est inuocatio. Firma enim & fixa retinebantur adhuc illa Scripturæ principia, inuocationem esse cultum, soli Deo debitum, iuxta illa dicta: Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles. Inuoca me in die tribulationis: Quisquis nomen Domini inuocauerit, saluus erit: Effunde iram tuam in Gentes, quæ nomen tuū non inuocauerunt. Ideo cum Celsus obiecisset, Non solum Deum orandum, verum etiam beatis spiritibus, qui Deo assistunt, supplicandum: Origenes hoc negat, & tantum dicit, eos, qui vnum Deum per Christum inuocant, & pietati studēt, habere Angelos & beatos spiritus, non vocatos orationis socios & comprecatores. Item, ab ipso & vno Deo poscendam esse opem & tutelam, ad quam Deus pro suo beneplacito, Angelos & beatorum spiritus (de quo tamen ipse etiam Origenes dubitat) adhibet. Hæc bene & diligenter notentur.

Origenis ætas, anno Christi 240. ignorat inuocationem Sāctorum.

An beatis spiritib. supplicādum.

Non multo vero post, circa annum Domini 250. Cyprianus apud Latinos alium & nouum gradum addidit. Quia enim viuentes mutuo pro se orāt, & in hac vita, Scripturæ exemplo alter alterius orationibus se recte commendat, sicut illis temporibus vsitatum erat, quod lapsi eos, qui ob confessionem fidei in vinculis detinebantur, adibant, & ipsorum se orationibus commendabant, vt Deo & Ecclesiæ reconciliarentur, libro 3 epistola 18. Cyprianus igitur & inde, atque etiam ex hypothesi Origenis, de interpellationibus Sanctorum in altera etiam vita, non quidem mortuos inuocauit, sed viuentes, priusquam ex hac vita discederēt, admonere cœpit, vt post mortem sui apud Deum memores essent. Ita li. 1. epist. 1. ad Cornelium inquit: Memores nostri inuicem simus vtrobique pro nobis semper orantes. Et si quis nostrum prior diuinę dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud Deum nostra dilectio, pro fratribus &

Cypriani ætate anno 250. noua deuotio orta.

Martyres viui rogātur, vt post mortem viuorū apud Deum sint memores.

fororibus nostris apud misericordiam patris non cesset oratio. Et li.2. de habitu virginum, inquit: Durate fortiter, spiritualiter pergite, peruenite feliciter, tantum mementote tũc nostri, cum incipiet in nobis virginitas honorari. Hæc vero noua & priuata est Cypriani deuotio, sine Scripturæ & antiquitatis exemplo suscepta. Quæ licet excusari posse videatur, propterea quia eos, qui adhuc in hac vita cõstituti erant, alloquitur, quia tamen caret Scripturæ testimonio & exemplo gradum postea fecit ad inuocationem eorum, qui ex hoc seculo iam discesserant.

Suppofititia & pseudepigrapha Cypriani.

Quæ vero præterea ex Cypriani vel suppositititijs, vel Pseudepigraphis citantur, merito nõ curamus, vt quod in sermone de Stella & Magis scribitur, paruuli ab Herode occisi, secretorum conscij diuinorum, clemẽtiam Dei pro nostris exorant laboribus. Itẽ facti sunt supremi capitolij Senatores & iudices, nonnullis veniam obtinentes immeritis, assistuntq; miserationibus & vltionibus diuinis, &c. De Apocrypho vero scripto de conuersione Cypriani in Nazianzeno postea dicemus.

Seminaria inuocationis mortuorum Arrij tempore repressa: & solus Deus inuocandus sit.

Porro post Cyprianum, cum Arriana hæresis Christo honorem diuinitatis detraheret, & orthodoxi ipsum verum Deum esse, inter cætera argumenta inde etiam probarẽt, quia in scriptura & inuocetur & inuocari iubeatur: repressa aliquantulum, & aliquandiu fuerunt seminaria illa inuocationis Sanctorum. Loquimur autẽ nõ de incertis, apocryphis & suppositititijs scriptis, quæ recens magna copia, sub titulo venerandæ vetustatis à Pontificijs in theatrum produci cœperunt, sed de certis probatorum auctorum scriptis.

Eusebij opinio de interpellationib' Sanctorum.

Ita Eusebius retinet quidem anticipatam opinionem, de interpellationibus Sanctorum, sed inuocationem eorum nec docet, nec vsurpat, sed Christo gloriam perferendi preces nostras ad patrem relinquit, libro decimo, histor. Eccles. in vita Constantini. Frigide autem, nec dicam ridicule facit Eusebius, quod opinionem illam, de orationibus sanctorum ex Platone probare conatur, & quidem illis verbis, quibus fateor opinionem illam non facile probari posse, sed tamen credi debere. Nam de præparatione Euangelica, libro duodecimo, ex Platone de legibus hanc sententiam, & hæc verba Eusebius describit: Certe defunctorum animæ virtutem quandam habent, qua vel post mortem rebus humanis auxiliantur. Vera enim hæc opinio est, sed nisi prolixis rationibus probari non potest. Credere autem oportet huiusmodi sermonibus, quoniam à priscis valde viris traditi sunt. Hæc est Platonica Eusebij demonstratio de suffragijs Sanctorum.

Platonica ratio Eusebij de Sãctorum orationibus.

Lactantius. Hilarius.

Lactantius vnum Deum docet inuocandum. Hilarius vero in Origenicis suis allegorijs de montibus & auribus Dei (vt solet Græcorum flosculis ornatus incedere sicut Hieronymus inquit) disputat quidem de intercessionibus Angelorum, in Psalmum 129. Item de custodijs & præsidijs Apostolorum, Patriarcharum, vel potius vt inquit, Angelorum. In Psalmum 124. Non tamen vel Angelos, vel Sanctos, sed vnũ Deum inuocat, & honorem inuocationis ideo cõmunicat Christo, quia credit, ipsum verum esse Deum. Et rationem addit in Psal. 124. Adest enim, & cum fideliter inuocatur, per naturam suam præsens est, & ei, qui in eum credit, assistit. Et dignum est obseruatione, quod Origenicam illam Hilarii allegoriam, qua in Psalm. 124. de montibus vtitur, Augustinus ex professo ita inuertit, vt inde inuocationis & auxilij honorem Sanctis adimat, & soli Deo vindicet, in libro de pastoribus capite octauo. Vide quia nõ in montibus tibi spes est. Auxilium meum, inquit, à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare iniuriam te facere montibus sanctis, quando dixeris: Auxilium meum non in montibus, sed à Domino, qui fecit cœlum & terram. Ipsi montes hoc tibi clamant, 1. Corinth. 1. vt securus sine vlla ini

Augustinus Hilarij sententiam inuertit.

Athanaſius de inuocatione.

iuris montium, dicas auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non ſolum tunc tibi non ſuccenſebunt montes, ſed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipſis ſpem tuam poſueris, cōtriſtabuntur. Angelus multa diuina & mira oſtendēs homini, ab homine adorabatur, ille tanquam leuantem oculos in montem, reuocans ad Dominum, ait: Noli facere, illum adora, nam ego conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum. Hæc Auguſtinus.

Athanaſius vero hoc argumento ſæpius probat, Chriſtum eſſe verum Deum, quia eius auxilium in neceſſitatib. inuocatur, vt oratione ſecunda contra Arrianos, Sancti non poſtulant à creato aliquo, vt ſit auxiliator. Chriſtus ergo, cuius auxiliū Sancti inuocant, eſt verus Deus. Et oratione tertia: Creatura non adorat creaturā, ſed Deum: Chriſtus ergo, quia adoratur, Deus eſt. Et in libro de incarnatione verbi, ex inuocatione ſeu adoratione probat: Verbum habitare in Chriſto, non vt in reliquis Sanctis, ſed perſonaliter. Inquit enim: Si adoras hominem Chriſtum, eo, quod ibi inhabitet Dei verbum, eadem opera adora quoque Sanctos ob Deum, qui ibi domicilium habet. Cumque ex hoc Athanaſij fundamento inuocatio creaturarum prorſus ſubuertatur, tamen ex pſeudepigrapho & ſuppoſititio quodam ſermone de ſanctiſſima Deipara, conantur Pontificij etiam ſub Athanaſij nomine inuocationem ſuam Sanctorum ſtabilire, quia ſcilicet ſuppoſititius ille Athanaſius ita inquit: Et iam audi filia Dauidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces noſtras, & ne obliuiſcaris populi tui, neque noſtri, qui ſumus de familia & domo patris tui. Ad te clamamus, recordare noſtri ſanctiſſima virgo, & retribue nobis pro exiguis iſtis eloquijs magna dona, ex diuitijs gratiarum tuarum, tu, quæ gratia plena es. Item, intercede hera & Domina, & regina & mater Dei pro nobis.

Suppoſititius Athanaſii.

Baſilius, Nyſſenus, Nazianzenus inuocationem Sanctorū publice in Eccleſiā inuexerunt Rhetoricis ſuis apoſtrophis.

Hactenus igitur per annos à nato Chriſto 350. & amplius, Eccleſia inuocationem Sanctorū in publica (vt ita dicam) praxi ignorauit. Tandem vero circa annum Domini 370. per Baſilium, Nyſſenum & Nazianzenum in publicos Eccleſiæ cōuentus, occaſione orationum panegyricarum inuehi cœpit eodem tempore, cum ab iiſdem auctoribus, Monachatus ex Ægypto & Syria in Græciam introduceretur. Et videtur hæc ſiue pomio, ſiue appendix Monachatus fuiſſe. Inter Monachos enim illos, perſuaſionem de inuocatione Sanctorū, aliquanto ante in ſolitudinibus priuatim receptam & vſurpatam fuiſſe, ex vitis Palladij & Theodoreti (ſi tamen γνήσια ſunt omnia) nō obſcure colligitur. In publicos vero Eccleſiæ conuentus nondum manifeſte & exerte introducta & recepta fuerat. Sed Baſilius, Nazianzenus & Nyſſenus primi fuerūt, qui eam ex priuatis & monachorū deuotionibus, & vulgi perſuaſionib in Eccleſiā inuexerūt. Cum enim in Rhetorū ſcholis educati, eloquentiæ laudem & haberent & affectarent, non contenti fuerūt pia illa antiquitatis ſimplicitate, qua eam in commemorationibus martyrum vſam fuiſſe, ſupra ex Smyrnenſis Eccleſiæ Epiſtola, & Dionyſio oſtendimus, ſed orationes panegyricas declamatorijs floſculis & Rhetoricis apoſtrophis, & quæ præterea ad figuram προσωποποιΐας pertinent, ita exornarunt, vt opinionem de comprecationibus & auxilijs Sanctorum, quę Origenis tempore apocrypha & priuata erat, tanquā publicū dogma in immenſum exaggerarent, & ad compellationes eorū, quorū memoriā celebrabant, orationem conuerterent, atq; ita figuram orationis ad formam inuocationis declinarēt: Cuius tamen exempla nec ex ſcriptura, nec ex vetuſtiori & puriori Eccleſia habebant.

Inuocatio Sanctorum Monachis fuit vſitata.

Et hæc de figuris declamatorijs nō affingimus illis Patribus, ſed ipſi has præbent indicationes. Nam de Apoſtrophe & Proſopopœia oratoria ipſe

Apoſtrophe

Nazianzenus exempla sufficienta ostendit, vt in oratione in sanctum Pascha vbi inquit: O Pascha magnum & sacrum, totiusque mundi expurgatio. Tecum enim tanquam cum animato aliquo colloquar. Et oratione prima in Iulianum: Audite hæc omnes gentes. Omnes enim appello magno præconio. Audite populi, tribus, linguæ, ætas omnis, & qui nunc viuitis, & qui dehinc nascituri estis. Et vt maius mihi sit præconium, omnis cœlorum exercitus, omnesque Angeli audite. Audi & tu quoque magni Constantini anima (εἴ τις αἴσθησις) si quid sentis, & reliquorum Christianorum Imperatorum. Item, voco ad hanc panegyrin omnes animas, &c. Et mox, Quid hoc rei est Imperatorum diminitione? Cogor enim illum tanquam præsentem & audientem inculpare, licet cum Deo constitutum, ac in tantum segregatum, quātum etiam ad melius transiuit regnum. Et in 2. oratione in fine prolixa apostrophe Iulianum mortuum compellat. Et talia exempla in carminibus ipsius multa sunt. Eodem modo licet de orationibus mortuorum, declamatorijs asseuerationibus vtantur, non tamen dissimulant, se de illa opinione non prorsus certos esse, sed dubitare, sicut mox ostendemus.

Basil. Nazianz. figurata.

Operæ pretium autem est considerare, quod Basilius, non ex scripturæ vel testimonijs, vel exemplis, nec ex publicis veteris Ecclesiæ ritibus, sed ex vulgi & muliercularum priuatis deuotionibus, sanctorum inuocationem in panegyres suas inuexerit.

Fundamenta inuocationis mortuorum Basilij.

Ex veteris quidem Ecclesiæ ritu hoc retinet, sicut inquit in Gordium martyrem. Eius festum celebramus, qui in huiusmodi die certamen pro Christi morte subijt. Et cum vitam Sanctorum exponimus, primo Dominum per seruos suos glorificamus. Deinde iustos ipsos laudamus, & populum per honestorū factorū narrationem exhilaramus. Item, non nostris indigent laudibus ornari, sed nos ipsorum vitæ historia & commemoratione, imitationis gratia indigemus. Quid vero ipse ex vulgi opinionibus & narrationibus, de miraculis & apparitionibus attexat, ex oratione in Manantem martyrem manifestum est. Inquit enim: Quæ quisque in memoria habet, ad mentem reuocet. Mementote martyris, quotquot illo per somnia potiti estis, quotquot in hoc loco cōstituti, συνεργὸν ipsum in precationibus habuistis, quibus (ὀνομαστικῶς κληθεὶς) nominatim vocatus, in operibus astitit, quos peregrinantes reduxit, quos ex infirmitate restituit, quibus liberos iam defunctos reddidit, quibus vitæ terminum prorogauit. Hæc in commune conferte, & inter viuos mutuo, quæ quisque nouit, ei, qui non nouit, distribuite, quæ ignorat, ab eo, qui nouit, accipiat, &c.

Vetus Ecclesiæ ritus.

Opinio vulgi.

Vulgi persuasionem Basilius allegat.

Eodem modo Homilia in 40. martyres, non dicit, sicut quædam versio habet: Qui premitur, ad hos confugiat, qui lætatur, hos oret, sed recitatiue vulgi & muliercularū concursum exponit. Qui tribulatur, ad quadraginta confugit, qui lætatur, ad ipsos decurrit, ille vt molestiarum solutionem reperiat, hic vt res secundæ ipsi conseruentur. Hoc loco mulier pia pro liberis orans deprehenditur, marito peregrinanti reditum, infirmo sanitatem petens.

Consuetudo & opinio vulgi & mulierculat ū.

Inde vero Basilius erumpit in oratorias exclamationes: Hi sunt, qui regionem nostram (διαλαχόντες) inter se partiti, velut turres muniunt, non vno loco se ipsos cōcludentes, sed multis iam locis hospites facti, &, quod paradoxon est, non singulatim diuisi ad suscipientes accedunt, sed omnes simul sunt, & apud singulos omnes sunt. O sufficiens beneficentia, paratū Christianis auxilium: Ecclesia martyrum: Quantum laborares, vt vnum aliquē reperires, qui pro te Dominum (δυσωπήσῃ) exoratum placaret, quadraginta iam sunt, &c. Cum his martyribus fiant preces vestræ.

Exclamatio Basilij sine scriptura.

O cõmunes generis humani custodes, boni curarum (κηδεμόνες) socij, precationis synergi, legati potentissimi, &c.

Et hæc licet extra Scripturam, sine verbo Dei, & citra exemplum primitiuæ Ecclesiæ πανηγυρικῶς declamitentur, ita vt intercessionis Christi, ne verbo quidem mentio fiat quasi ipse gubernatione Ecclesiæ se abdicasset, & administrationis suæ munera spiritibus defunctorum, qui vbiq; omnibus adsint, distribuisset, quod cõtra perpetuum regni & sacerdotij Christi, officiũ pugnat, & ab Augustino, sicut postea annotabimus, non conceditur. Tamen videre est, quanta in doctrina religionis, & in exercitijs pietatis inclinatio fiat, quando ad præsumptas vulgi opiniones magnorum & eloquentium virorum accedit auctoritas. Factis enim talibus initijs à Basilio, mox longius progressum fuit ab illis, qui Basilium admirabantur ac suspiciebant.

Nyssenus Basilij fratris sectator in inuocationibus.

Nyssenus enim Basilij frater, oratione in Theodorum martyrem, inquit: Qui reliquias attingunt, martyri tanquam omnibus partibus integro & vigenti supplicant, vt pro se apud Deum legationis munere fungatur, vt Dei ministrum appellant, qui quando vult, inuocatus munera impetret. Et mox: Tu vero, quæcunque te ora tenet, huc ad nos veni. Nos enim te vocantem vicissim vocamus. Quocirca siue sublimi in æthere moraris, siue cœlestem aliquã absidem circumuertis, siue inter Angelorum choros constitutus, Dominum adoras, istis omnibus parumper intermissis, ad nos, q te colimus & honoramus, accede. Multis beneficijs indigemus, tu legationis munere apud communem regem pro nobis fungere. Quanquam vitam hanc transcendisti, humanas tamen necessitates non ignoras, impetra nobis pacem. Nos quidẽ, quod hactenus sarti tecti seruati sumus, tibi acceptum referimus, sed in posterum etiam securitatem postulamus. Quod si maiori opus sit auxilio, fratrum tuorum martyrum chorum adhibe, vna cum omnibus supplica: Multorũ preces iustorum, nationum & populorum crimina diluãt. Petrum admone, Paulum excita, Ioannem aduoca, vt Ecclesiarum soliciti, curam suscipiãt. Item, in vita Ephrem: Tu vero assistens vitæ Principi, omnium nostrum recordare, nobisque peccatorum veniam impetra. Et in vita Meletii, Iam facie ad faciem Deum alloquitur, & erroribus nostris veniam implorat, &c. Hæc qualia sint, si ad Scripturæ Canonem exigantur, manifestum est. Primitiua certe Ecclesia ita nec sensit, nec docuit, & postea etiã Augustinus ea, quæ à Nysseno asseuerantur, improbauit, vt de præsentia martyrum, quod que necessitates viuentium videãt, & quod auxilium sanctis sit acceptum referendum.

Vita Ephrẽ. Vita Meletij.

Augustinus hanc Nysseni sententiã improbat.

Nazianzenus nouam Basilij opinionem amplectitur.

Illas semitas non antiquas sane, sed admodum tunc recentes, secutus est ijsdem temporibus etiam Nazianzenus. Si enim seposita norma & lucerna Scripturæ, nostris paulisper cogitationibus indulserimus, facilis & procliuis est in hanc siue opinionem, siue deuotionem inclinatio. Est enim singularis & mirifica superstitum affectio erga eos, qui hinc discesserunt, præsertim quorum virtutes admiramur, vel quibus familiariter vsi fuimus. Inde enim Gentes suas Heroas & Dæmones fecerunt, sicut Plutarchus in Romulo describit. Nazianzen⁹ igitur ex humana illa affectione, non ex Scriptura, inquit, oratione in Basilium: Nunc in cœlis degit, & ibi; pro nobis, vt arbitror, sacrificia offert, ac ꝓ populo orat. Licet enim nos reliquerit, non tamen omnino reliquit. Tu autẽ sacrum & diuinum caput, ex alto nos respice, & carnis stimulum, aut tuis siste, precibus, aut fortiter me ferre persuade, totamque vitam nobis in melius permuta. Cum vero emigrabimus nos ibi tuis excipe tabernaculis. In Athanasium: Tu autem e supernis propitius nos respice, & populum hũc dirige, nosq; in pace foue, in certamine dirige, & cum temetipso statue. Et in Cypria-

Vt arbitror.

num: Tu vero ab alto propitius nos respice, nostrumq; sermonem & vitam dirige, & ouile hoc pasce, ac lupos abige, &c. Atque ita quidem rapidis & quasi aureis, panegyricarum declamationum fluminibus, stipulæ, seu quisquiliç inuocationis Sanctorum in Ecclesiam non multo ante annum Domini 400. inuehi cœperunt.

Inuocatio Sãctorum inuecta circa annum 400.

Considerandum autem est in historia illorum temporum, quod non vbiq; & ab omnibus pro certis, veris & catholicis dogmatibus, receptæ fuerint panegyricæ illæ declamationes. Cuius illustre hoc est argumentum, quod ipsi auctores panegyrici, inter ipsas Rhetoricas exaggerationes, dubitationem suam non dissimulant: quodque coguntur declamatorias suas figuras mitigare. Nazianzenus enim declamitans, Basilium in cœlis pro populo sacrificia offerre, & orare, addit parēthesin (ὡς οἶμαι, vt arbitror) Et in epitaphio patris sui dicit quidem: Nunc precibus magis proficit, quam antea doctrina, quanto Deo iam est propinquior, dignus effectus Angelico ordine & parrhesia. Mox autem addit correctionem (πείθομαι), vt ego mihi persuadeo. Item, εἰ μὴ τολμηρὸν τοῦτο εἰπεῖν, si non audax & temerarium est hoc dicere. Et quod ante ex oratione 1. in Iulianum adduximus: Audi tu quoq; Constantini anima εἴ τις αἴσθησις. Item: Cogor illum tanquam præsentem & audientem compellare. Et in Basilium: Consulo, vt in ipsum respiciatis (καὶ ὡς ὁρῶντος καὶ ὁρωμένου) & quasi ipse videat & videatur, spiritu præparemini. Omnium vero apertissime dubitationem suam profitetur in funere sororis Gorgoniæ. Ibi enim post multas apostrophas tandem concludit: Si nostri honores tibi curæ sunt, & si (τοῦτο γέρας) hæc dignatio loco præmij sanctis animabus à Deo confertur (τῶν τοιούτων ἐπαισθάνεσθαι) vt talia sentiant, resciscant vel intelligant, suscipe & tu sermonem nostrum. Hoc certe modo de dogmatibus certis, firmis & catholicis, seu de articulis fidei, non loquitur Ecclesia, sed credimus, scimus, certus sermo, & omni acceptatione dignus, firmiter crede, & nullatenus dubites, &c.

Patres huius ætatis de hac opinione ipsi dubitarunt.

Porro obseruandum est hoc, cum nouitatis suspicione tunc laboraret inuocatio Sanctorum, quomodo ex pseudepigraphis Nazianzenus suffragia conquisierit. Allegat enim scriptum quoddam de pœnitentia seu conuersione Cypriani, quasi ab ipso Cypriano conscriptum, quod scilicet is ante conuersionem magus fuerit, & Christianæ cuisdam virginis pudicitiam, per dæmonem quendam prostitutorem attentarit, virginem vero illam, cognitis insidijs diaboli, alijs omnib. omissis ad Deum confugisse, & sponsum suum Christum protectorem fecisse. Cumque hoc fecisset, etiam virgini Mariæ supplicasse, vt virgo virgini periclitanti opem ferret, (καὶ τὴν παρθένον Μαρίαν ἱκετεύουσα βοηθῆσαι παρθένῳ κινδυνευούσῃ) atque hanc fuisse viam liberationis puellç illius, & conuersionis Cypriani. Ita Nazianzenus.

Suffragia inuocationis Sanctorum Nazianzeni ex pseudepigraphis.

Liber de pœnitentia Cypriani.

Sed librum illum de pœnitentia Cypriani, apocryphum & suppositium esse, Gelasius ex auctoritate Romanæ Ecclesiæ, diserte & expresse ostendit dist. 15. c. Sancta Romana. Et Hieronym. in Catalogo ac in Commentario Ionæ, dicit: Cyprianum professorem Rhetorices fuisse, & conuersatione ac suasu Cæcilij, occasione vero lectionis Ionç, ad fidem Christianam conuersum. Et ipse Cyprianus lib. 2. epist. 2. contexens historiam suæ conuersionis, nihil de magica illa tragœdia dicit.

Quia vero Catholicum hoc est, sicut Lyrinensis non male definit, quod semper quod vbique, & ab omnibus fidelibus ex Scriptura cõstanter receptum fuit, addenda est & hęc obseruatio, quod non dubitatum tantum de inuocatione sanctorum fuit istis temporibus, cum ex priuatis vulgi & muliercularum deuotionibus, in Ecclesiam inciperet introduci,

Lyrinensis.

Inuocatio Sãctorum

hæreseos damnata hoc ipso tempore.

sed diserte, & quidem magno zelo reprehẽsa, & in Catalogum hæreseon relata fuit ab Epiphanio, qui iisdem ferme tẽporibus vixit. Sicut autem historia Ecclesię omnium temporum ostendit quando errores plausibili aliqua specie palliati, in personis, sicut Augustin' loquitur, vel multis, vel magnis, libere & vtiliter sine offensione Ecclesiæ reprehendi non poterant, quod iidem in alijs personis, siue minoribus, siue paucioribus, vel quando excessus committebantur crassiores libere fuerunt taxati. (Hoc enim modo Augustinus in Pelagianis damnauit, quæ in plerisque veterum scriptis, totidem ferme verbis leguntur) Ita Epiphan. arripit crassum excessum mulierculaium quarundam Thracum, in Arabia, & in superioribus partibus Scythiæ, quæ in sella quadrata, expanso linteo, panem seu collyridem proponebant, & offerebant in nomen Mariæ. Illa vero occasione, multa & varia inuocationis Sanctorum seminaria, quæ varijs in locis erumpere, & a magnis quibusdam viris foueri cœperant, magna vehementia taxat & reprimit. Non enim hoc tantum agit, Mulieribus non licere sacrificare, & alia, quæ ad publicum ministerium verbi & sacramentorum pertinent, peragere: Item, Soli Deo esse sacrificandum: sed longius progreditur, dicit enim, mulierculas illas offerre collyridem vt sit professio, quod colant & adorent Mariam. Transfert igitur disputationem illam ab hypothesi ad thesin, de cultu scilicet ad adorationem Sanctorum. Nec vero ignotum mihi est Pontificiorum κρησφύγετον, quod fingunt adorationem Sanctorum, non autem inuocationem damnari ab Epiphanio. Et adorationem nimis anguste definiunt, quando scilicet tribuitur alicui, quod sit essentia æterna, infinita, omnipotẽs, &c. Atqui Epiphanius, cum ex professo, & quidem prolixe materiam illam tractet, ne verbo quidem vel innuit saltem eam differentiam, quod Sanctos non liceat quidem adorare, tanquam æternos & omnipotentes Deos. Liceat autem ipsos, tanquam legatos apud Deum, & auxiliatores in necessitatibus inuocare, & certis cultibus, vel votis, vel donarijs placare. Nec Ægyptij, quos Epiphanius Pharaonis filiam, ob nutritionem Mosis adorasse scribit, tam amentes fuerunt, quasi senserũt eam ab æterno fuisse. Sed quid intelligat per λατρείαν & adorationem, ipse declarat exemplis, sicut scilicet apud Ieremiam colunt exercitus cœlestes, & reginam cœli. Et sicut Noe sacrificium fuit professio, quod beneficium seruationis Deo acceptum referret. Et Iacobi sacrificium fundentis oleum super lapidem, petit panem, vestimenta, vtque in peregrinatione sua incolumis reducatur. Talia vero sacrificia, hoc est, talem adorationẽ, quæ petit beneficia & auxilia in necessitatibus, Epiphanius contendit cultum esse soli Deo debitum. Atque ideo ipse in principio & in fine contra Collyridianos implorans auxilium ad errores refutandos, & veritatem illustrandam, non Mariam, sed Deum inuocat, & pro verbo adorandi vtitur hisce vocabulis, θεὸν ἐπιτηδευομένοις καὶ ἐπικαλούμενος, Deum orantes & inuocantes, vnde manifestum est, sub adoratione comprehendi inuocationem, sicut supra hoc ostendimus.

Epiphanius contra inuocationẽ Sanctorum.

Status disputationis Epiphanij de Collyridianis.

Papisticum diuerticulũ de discrimine inuocationis & adorationis.

De adoratione igitur seu inuocatione Sanctorum, Epiphanius ita loquitur contra Antidicomarianitas: Sint Sancti in honore, & quies ipsorum in gloria. Non autem conuenit, Sanctos vltra, quam decet, honorare, sed honorare Dominum ipsorum. Et addit in Scriptura hoc damnari. Erunt, inquit, mortuis cultum præstantes, sicut & in Israel coluerunt.

Epiphanius de Sanctorum adoratione seu inuocatione.

Et memorabile est, quod dicit, ab ipsis Sanctis discendum esse, qui honores Deo, & qui Sanctis debeantur, nec honores illos (vt adorationem & inuocationem) quos ipsi Sancti, dum viuerent, Deo tribuerunt, esse

postea vel Sanctis ipsis, vel alijs per errorem tribuendos. Verba Epiphanij hæc sunt: ἡ τῶν ἁγίων κτ᾽ καιροῖς εἰς θεοῦ δόξαν. &c. Honor, quem Sancti suo tempore Deo exhibuerunt, factus est alijs non videntibus, veritas in errorem. Et contra Collyridianos dicit: Quidam contemptim de Maria sentiunt & loquuntur, quidam vero in alteram partem declinantes, vltra decorum eam glorificant. Item sub prætextu eius, quod iustum est, diabolus subiens hominum mentem, mortalem naturam deificans, statuas humanam imaginem referentes expressit, vt mortuos adorent, & imagines adorandas introducant, adulterante mente ab vno & solo Deo. Reuera sanctum erat Mariæ corpus, non tamen Deus, virgo erat honorabilis, sed non ad adorationē nobis data, sed ipsa adorās eum, qui ex ipsa secundum carnem natus est. Atque ideo Dominus dixit ad eam: Quid mihi & tibi mulier? Ne quis existimaret Sanctam virginem excellentiorem esse, & nimia eius admiratione in hæresin dilabatur. Et totam hāc disputationem Epiphanius à ratiocinationibus humanarum affectionum reuocat ad normam Scripturæ, & argumenta Basiliana & Gregoriana recte & oblique refutat, sicut ex collatione facile animaduerti potest. Quæ, inquit, Scriptura narrauit? Quis Prophetarum præcepit hominem adorari? Helias mortem non vidit, sed translatus est. Ioannes super pectus Domini recubuit. Sed neque Helias adorandus est, etiamsi in viuis sit, neque Ioannes προσκυνητός, licet per preces dormitionem suam admirandam effecerit. Sed neque Tecla, neque quisquam Sanctorum adoratur. Non enim dominabitur nobis ἀρχαία πλάνη antiqua seductio, vt relinquamus viuentem, & adoremus ea, quæ ab ipso facta sunt, sicut scriptum est. Præter creatorem coluerunt creaturam. Si enim Angelos Deus adorari non vult, quanto minus Annæ filiam? Item, Verbum Deus carnem assumpsit ex Maria, non tamen vt adoretur virgo, neq; vt Deum illam faceret, sit in honore Maria. Pater vero, & Filius, & Spiritus sanctus adoretur. Mariam nemo adoret. Hoc enim mysterium nec mulieri, nec viro, sed Deo (προστέτακται) certo & serio mandato attributum est. Neq; Angeli talem glorificationem capiunt. Conuertatur itaque creatura ad Dominum, vt solum Deum colat. Item, Licet sancta sit Maria & honorabilis, non tamen ad adorationem. Hæc Epiphanius, qui præterea magno animi ardore, & singulari verborum vehementia, contra hæresin illam, quam à mulieribus dicit profectam, insurgit, quæ apud ipsum, qui volet legat. Tota vero illa Epiphanij disputatio, rectius intelligetur, si, vt dixi, consideretur, qualia circa illud tempus initia inuocationis sanctorum, ex muliercularū deuotionibus, sicut Basilius fatetur, in ecclesiam inuehi cœperint. Ideo Epiphanius dicit: Compescat Ieremias mulierculas, ne turbēt orbem terrarum, ne dicant: Honoremus Reginam cœli. Item, Ne credas Israel mulieri, resulta à malæ mulieris consilio.

Osius de Ephrem.

Osius Cardinalis allegat Ephrem Syrum, his verbis inuocantem Mariam: Esto nostra conciliatrix & aduocata in hora iudicij, libera nos à futuro igni & tenebris, tu namque es spes apud Deum Christianorum. Quę si Ephrem ille vel dixit, vel scripsit, quia circa Basilij & Epiphanij tempora vixit, non obscurum erit, qualis cœperit tunc Marię inuocatio seu adoratio, quam tanto zelo Epiphanius insectatur. Quia vero videbat Epiphanius multorum animos persuasionibus illis de nimia Sanctorum admiratione præoccupatos, ita concludit: Hæc scripsimus volentibus discere Scripturæ veritatem, quę si quidam non volunt tolerare, neque vtilia, sed potius contraria suscipere, dicendum erit: Qui audit, audiat, qui inobediens est, sit inobediens. Hæc Epiphanius.

Pertexemus autem aliquanto vlterius Græcæ Ecclesiæ historiam, de-

Chrysostomi seculum de Sanctis. Pugnantes de inuocatione Sanctorũ sententia.

inde ad latinos reuertemur. Chrysostomus igitur, qui circa annum 400. potissimum floruit, proxime post Basilij & Nazianzeni tempora successit. Nam & Basilio tanquam præceptore vsus fuisse, à quibusdam scribitur. Cumque illis temporibus inuocationem Sanctorum, sicut ostendimus, quidam assererent, quidam reprehenderent, quidam vero de ea dubitarent, non inutilis erit obseruatio, quomodo Chrysostomus suam sententiam interposuerit, & Ecclesiam ab ingruentibus tunc superstitionibus, ad vera inuocationis fundamenta retraxerit. Summa autem eorum, quæ ex scriptis Chrysostomi, vbi quæstionem hanc tractat, colligitur, in his consistit capitibus:

I. Quia videbat vulgi persuasionem totum negotium exauditionis, atque adeo ipsius etiam salutis, neglecta pœnitentia & pietate erga Deum, reijcere in aliorum intercessiones, sępe & grauiter hanc persuasionem reprehendit, vt Homil. 44. in Genesin, Homil. 5. in Matthæum, Homil. 42. in 1. ad Corinth. Homil. 1 ad Thess. &c.

Indignitatis nostra causa opus esse mediatoribus sanctis.

II. Quia inuocatio Sanctorum præcipue hac persuasione nitebatur, quod nos peccatores indigni simus, qui vel ad ipsum Deum nostris orationibus accedamus, vel qui orantes exaudiamur, ideo opus nobis esse intercessionibus, patrocinijs, & mediationibus Sanctorum ad Deum: Chrysostomus hanc persuasionẽ multis in locis conatur populo eximere, propositis promissionibus de Christi mediatoris officio & intercessione. Ita Homilia quinta in Matthæum: Si mente vigilemus, multo magis nostro, quam alieno tuti esse possumus suffragio. Nam & Deus salutem nostram, non tam alijs pro nobis rogantib. vult donare, quam nobis. Sic enim & Chananæam illam aliquando miseratus est, sic etiam meretrici donat fidem, sic denique latronem à cruce in paradisum transtulit, nullius patroni, nullius precibus mediatoris inflexus. Et de muliere Chananæa Homilia 12. dicit: Miserere mei. Non inquit, habeo conscientiam bonorum operum, nec, rectæ vitæ fiduciam: Ad misericordiam confugio, ad tranquillum portum peccantium, vbi cessat iudicium, vbi ineffabilis salus est. Dic mihi mulier, quomodo ausa es, cum sis peccatrix & iniqua, accedere ad Christum? Ego, inquit, noui quid agam, vide prudentiam mulieris, non rogat Iacobum, non obsecrat Ioannem, neque pergit ad Petrum, nec intendit ad Apostolorum chorum, non quæsiuit mediatorem, sed pro omnibus illis pœnitentiam accepit comitem, quæ aduocati locum impleuit, & sic ad summum fontem perrexit. Propterea, inquit, descendit, propterea carnem assumpsit, & homo factus est, vt ego ei audeam loqui Sursum in cœlis Cherubin eum tremunt, & Seraphin metuunt, & deorsum meretrix loquitur cum eo. Ibidem, ad Deum non ostiario, non mediatore, non ministro opus est: Sed dicito, Miserere mei Deus, &c.

Idem Homilia de profectu Euangelij: Vis discere, quod etiam per nos ipsos orantes plus apud Deum efficimus, quam dum alij pro nobis orant: Clamauit Chananæa, & accesserunt discipuli: Et ad illos quidem dixit: Non sum missus, &c. Quando autem ipsamet accessit, tunc beneficium dedit: Vides, quomodo repulit, cum alij precarentur, vbi vero ipsamet orans, clamauit, annuit. Cum hæc omnia non ignoremus, licet peccatores simus & indigni, licet soli simus, & intercessoribus careamus, ne deficiamus, ne despondeamus animum. Ibidem: Cæterum non opus est patronis apud Deum, neque vllo discursu, vt blandiare alijs, sed licet solus sis, patronoque careas, & per te ipsum Deum preceris, omnino tamen voti compos eris. Neque enim tam facile Deus annuit, cum alij pro nobis orant, vt cum ipsimet oramus, etiamsi plurimis pleni simus malis.

III. Quia vero scriptura docet, licet ipsi Deum inuocemus, aliorum

tamen

tamen pro nobis orationes non esse contemnendas. Chrysostomus illas sententias, de Sanctorũ pro nobis intercessionibus, de illis, qui adhuc in hoc seculo nobiscum viuunt, interpretatur. Et notanda est fraus Pontificorum. Vbicunque enim Chrysostomus mentionem facit intercessionis Sanctorum (vt cum Homilia 44. in Genesin dicit: Quando quod ex nobis est, simul offerimus, & accedit intercessio Sanctorum, plurimum nobis confert. Et homilia 5. in Matth. Habent enim vim pro nobis, & quidem maximas orationes supplicationesque Sanctorum. Et Homilia 1 in Epistolam ad Thessal. Non contemnamus preces Sanctorum, sed oremus etiam, vt pro nobis precẽtur, manumque porrigant.) Hæc omnia pontificij de Sanctis in altero seculo, interpretãtur. Sed Chrysostomus expresse & diserte loquitur, de intercessionibus Sanctorum in hoc seculo viuentium. Nam Homil. 44. in Genesin, exempla intercessionis sanctorũ adducit, ex Genesi cap. 18. Iere. 7. 11. & 14. Et Homil. 1. ad Thess. allegat exempla Act 12. Philip. 1. 2. Corint. 2. quæ de viuorum intercessionibus loquuntur. Atque in illa Homilia dictũ Ieremiæ. Si starent Moses & Samuel, &c. ita exponit: si illi iam starent: Item εἰ τοίνυν οὗτος ἦν νῦν καὶ ταῦτα ἔλεγεν: Si Moses nunc esset, & hæc diceret: Dele me, &c.

IV. Illud quidem Chrysostomus sæpius vrget, Deum propter pios patres, sæpe liberis & posteris benefacere. Et in hãc sentẽtiam aliquoties adducit illas sententias scripturę: Recordatus sum testamenti mei, quod erat ad Abraham. Item, Propter Dauid seruum meum, protegam ciuitatem hanc Homil. in Genesin 41. & 44. Homi. 7. in Matth. &c. Sed hoc nihil aliud est, quam Deum ipso facto hoc comprobare, quod ex gratia clementer promisit, faciens misericordiam in millia his, qui diligunt me.

V. Ad illam vero, quæ vulgari tunc cœperat, opinionem, de orationib. & patrocinijs sanctorũ in altero seculo, alicubi inclinat etiam Chrysostomus, vt quando de miraculis, quæ ad martyrum sepulcra edebantur, declamitat. Ita in Babylam martyrem dicit Sanctorum vbi hinc emigrarint fortitudinem terrificam esse, tum Regibus, tum Dæmonibus, tum ipsi etiam Dęmonum principi. Et in Iuuentium ac Maximum martyres inquit: Sicut milites vulnera in prælijs sibi inflicta Regi monstrantes, fidenter loquuntur, ita & illi in manibus absecta capita gestantes, & in medium afferentes, quæcunque voluerint apud Regem cœlorum impetrare possunt. Et Homil. 22. ad Roma. Si Paulus cum hic esset vsq; adeo dilexit homines, multo magis illic feruentiorem amorem ostendet.

VI. Sed tamen in Scriptis illis, quæ certe constat esse Chrysostomi, nec docet, nec defendit, nec vsurpat inuocationem Sanctorum. Cumq; apud sepulcra martyrum tunc conuenirent, ad tractationem verbi, ad Sacramentorum administrationem, & ad preces Deo fundendas, qualis inde persuasio, sensim, & tacite animis insederit, ipse Chrysostomus narrat oratione in Babylam, vbi inquit: Si quis huiusmodi conditoriis assistat, ipsius capsulæ, aspectus in animam inuadens ipsam percellit, ac perinde afficit, quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat, presensque adesset cernatur, &c. Sed tamen non martyres, sed ipsum Deum inuocat Chrysostomus.

Iterum autem obseruet Lector, quomodo Pontificij cum veris testimonijs destituantur, ad ψευδεπίγραφα confugiant. Missam enim, quæ Chrysostomi titulo fertur, in qua Sancti exerte inuocãtur, supposititiam esse alibi plane ostendimus, & eiusdem generis esse etiam Homiliam in natali Petri & Pauli, ostendunt ineptæ, falsę & deprauatę Scripturę citationes, vt cum dicit: Petre & Paule sine intermissione pro nobis rogamus orate, promissa vestra implete. Sunt enim hæc vestra conuenta, vnius

Chrysostom. viuos intelligit appellatione sanctorum.

Fraus Pontificiorum.

Chrysostomus inclinat in opinionem de patrocinijs sanctorũ, in altero seculo.

Chrysostom. nec vsurpat nec defendit inuocationẽ Sanctorum.

Pseudepigrapha vt Missa Chrysostomi.

Homilia in natali Petri & Pauli

quidem hoc, venite mecum & bonis ne deficiamur: Alterius vero illud, studebo post meum obitum vestri facere mentionem. Ita Homilias ad populum Antiochenum ex varijs tum locis tum auctoribus consutas esse constat.

Homilia ad populũ Antiochenum.

Et in illarum sexagesima sexta ita legitur. Et ipse, qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulcra, & fastu deposito, stat Sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant, & Scenarum fabrum ac piscatorem, etiam mortuos, vt protectores orat. Quæ totidem ferme verbis leguntur, inter sermones Augustino inscriptos de sancto Paulo. Et Garetius Canonicus ex auctore multo recentiore Theodoro Daphnopato, illam ipsam sententiam citat. In veris autem & certis Chrysostomi scriptis, tale nihil legitur. Quod enim ex Homilia post reditum exilij afferunt Pontificij, vbi Chrysostomus inquit: Inuitaui vos ad Apostolos, veniamus ad Timotheum, ad Andream, &c. Non sunt Inuocationes, sed deducit populum ad consideranda exempla persecutionum in Sanctis, sicut contextus orationis manifestæ ostendit. Ita Iesuitę Colonienses inuocationem Sanctorum conantur ex Homilia 5. Chrysostomi in Matthæum, probare. Ita autē citant verba: Hæc non eo dicimus, vt supplicandum sanctis esse negemus. Sed manifesta est falsatio. Verba enim Chrysostomi hæc sunt: Et bene dicimus, non vt pro peccatoribus supplicandum esse Sanctis negemus. Hoc enim agit, se non negare, quin Sancti (inquitur autem sicut exempla, quæ allegat, ostendunt, de viuentibus hoc seculo) debeant pro peccatoribus supplicare.

Homilia post reditum ab exilio.

Iesuita Colonienses.

Chrysostomus igitur gliscentem tunc superstitionem inuocationis Sanctorum aliquantulum repressit, & doctrinam pię inuocationis ad veros fontes reuocare conatus fuit, sed videamus, quid ij, qui ipsum secuti sunt, fecerint.

De Theodoreto Cyri Episc.

Chrysostomi igitur discipulum atq; sectatorem fuisse Theodoretum Cyri Episcopum, scribit Nicephorus. In eius vero scriptis (modo si γνήσια sunt omnia) pugnantia prorsus, contradictoria de hac materia leguntur. Extant enim duodecim libri, de curatione Græcarum affectionum, quorum tamen Nicephorus in Catalogo lucubrationum Theodoreti nullam facit mentionem: in horum octo multis verbis commendatur & stabilitur inuocatio Sanctorum. In Commentarijs vero in Epistolas Pauli, quæ ex Nicephori Catalogo certo cōstat esse Theodoreti, prorsus contrarium traditur. Non eiusdem autem ponderis & auctoritatis esse ea, quæ ex incertis scriptis proferuntur, cum ijs, quæ certorum scriptorum testimonia habent, extra controuersiam est.

Libri de curatione Græcarum affectionum.

Commentarij in Epist. ad Coloss.

Et inter dissimiles siue pugnantes Patrum sententias, semper videndum est, vtra Scripturæ magis sit consentanea.

In libris ergo illis, qui inscribuntur Curatio Græcarum affectionum, propositum auctoris est, sicut in titulo indicat, Euāgelicam veritatem ex Græcorum & Gentium Philosophia demonstrare. Inde in 8. lib. de martyrum honoribus disputaturus, quod tanquam vrbium custodes, & locorum pręsides, quorum precibus & interuentu apud Deum viuentes homines, per eos demum diuina munera consequantur, honorandi sint, multas ex Philosophis & Poetis, ex Hesiodo præcipue, & ex Platone sententias transscribit, quod Gentes suos Heroas & Dæmonas eodem etiam modo coluerint, scilicet vt φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων τελέθοντας iuxta Hesiodum, quos soliti fuerint θεραπεύειν καὶ προσκυνεῖν αὐτῶν τὰς θήκας, iuxta Platonem.

Status librorum Theodoreti, de curatione affectionum Græcarum.

Honores martyrum superstitiose vnde.

Et post hanc collationem tandem circa finem concludit, Martyres apud Christianos, non tantum eo modo, sed multo amplius coli: Marty-

rum, inquit, templa magnitudine & splendore præstantia sunt, neq; hæc per annũ semel aut bis, aut quinquies visitamus, sed in eis sæpenumero dies festos peragimus. Quiq; homines prospera sunt valetudine, conseruare sibi eam a martyribus petunt. Qui vero ægritudinem aliquã patiuntur, sanitatem exposcunt. Insuper steriles viri & mulieres, dari sibi filios petunt, qui vero parentes sunt, integra sibi custodiri quę consecuti sunt, dona. Item qui peregre aliquo proficiscuntur, petunt Martyres sibi comites esse in via, vel potius itineris duces. Qui vero iam sospites redierunt, gratias agunt acceptum beneficium cõfitentes. Non qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei Martyres, tanquam diuinos homines, intercessoresq; sibi eos apud Deum aduocent & precentur. Pie vero fideliterq; precatos, ea maxime consequi, quę desiderant, testantur illa quæ votorum rei dona persoluunt, manifesta nimirum adeptæ sanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij vero pedum, alij porro manuum simulacra suspendunt, ex argento aurove confecta, &c. Ita Theodoretus in libris illis, quos inscripsit, De Euangelicæ veritatis, ex Græcorum, atq; Gentium Philosophia, cognitione, quorum tamen librorum sicut dictum est, in catalogo lucubrationum Theodoreti apud Nicephorum nulla fit mentio.

Tẽpla martyrum & festa.

Donaria in martyrum templis suspensa.

Idem vero Theodoretus in Cõmentarijs ad Epistolas Pauli, quæ inter γνησια ipsius opera Nicephorus recenset, ipsum fundamentũ & neruos inuocationis Sanctorum, ex Scriptura subuertit, & superstitionem illam Synodorum auctoritate damnatam scribit. Quod Theodoreti testimonium eo gratius nobis esse debet, quia in magnis illis Conciliorum voluminibus, Canon ille non ita legitur, sicut eum Theodoretus citat. Explicans igitur Theodoretus illud Pauli Coloss. c. 2. In humilitate & religione Angelorum inquit: Qui legem defendebant, eos etiam ad Angelos colendos inducebant, dicentes fuisse legem per eos datam. Mansit autem diu hoc vitium in Phrygia & Pisidia. Quocirca Synodus quoque, quæ conuenit Laodiceæ, quæ est Phrygiæ metropolis, lege prohibuit, ne precarentur Angelos. Et in hodiernum vsq; diem licet videre apud illos & eorum finitimos, oratoria Sancti Michaelis. Illi ergo hoc consulebant, vtique humilitate vtentes, dicentes vniuersorum Deum, nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum posse perueniri, & oportere per Angelos diuinam sibi beneuolentiam conciliare Et hoc est, quod Paulus dicit: In humilitate & cultu Angelorum: Hoc autem (in ijs, quæ non vidit incedens) pro eo, quod est proprijs rationibus & cogitatis vtens. Idem repetit in 3. cap. Pręcipit Paulus, vt Deo patri gratiarum actionem emittant per Christum, non per Angelos. Hanc etiam legem sequens Laodicena Synodus, & volens veteri illi morbo mederi, cauit ne precarentur Angelos, & ne relinquerẽt Christum. Hæc Theodoretus, qui etiam in Compendio Hæreticarum fabularum, Cainis hoc tribuit, quod Angeli alicuius nomen inuocent Et tamen Andradius non veretur scribere, veterem Cainam hæresin esse, inuocationem Sanctorum improbare.

Theodoretus inuocationis Sanctorum fundamenta refellit.

Angelorum inuocatio damnata.

Synodus Laodicena.

Andradij veracitas.

Celebrata autem fuit Laodicena illa Synodus circa annum Domini, 368. hoc est, circa tempora Basilij & Nazianzeni, quod notabile est. Operę pretium autem est considerare, qua fraude Canon ille nunc deprauatus, Angelos in Angulos transformarit. Ita enim nunc habet 35. Canon: *Non oportet Christianos, derelicta Ecclesia abire, & ad Angulos idololatriæ abominandæ congregationes facere, quæ omnia interdicta sunt: Quicunque autem inuentus fuerit occultæ huic idololatriæ vacans, Anathema sit: quoniam derelinquens Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei accessit ad idola, &c.* Altera editio legit (Angelos nominare) Theodoretus vero dicit, Canonem illum prohibere in-

Laodicena Synodus. De Canone Laodicenæ Synodi.

uocationem Angelorum, ne quis Angelos oret aut precetur, quasi per illos aditum sibi ad gratiam Dei & beneuolentiam facturus.

Templum Michaelis.

Proderit vero ad illam Theodoreti narationem de Lege Laodicenæ Synodi, & de Michaelio conferre ea, quæ Nicephorus scribit Tom. 7. cap. 50. de apparitionib. Michaelis, & de oratorio Michaelio, extructo a Constantino: Et quę in Lombardica historia scribũtur de aparitione Michaelis in Gargano facta, Anno Domini 390. Illa enim collatio ostẽdet, quales fabulæ sub titulo venerandæ antiquitatis Ecclesiis obtrudantur.

Sed reuertamur ad Theodoretum, qui si auctor est librorum de Gręcis affectionibus, cum contrarium illis scribat in commentarijs ad Paulum sicut ostendimus, non obscurum esse potest, quid illi eius narrationi, de martyrum inuocatione tribuẽdum sit. Hanc enim ex collatione Philosophiæ Græcorum atq; Gentium, sicut titulus testatur, assumit. Alteram vero sententiam ex fundamento verbi Dei, Colos. 2. & 3. extruit.

Historia religiosa. Inuocatio sanctorũ hac ætate nõ fuit vniuersalis.

Et quod diligenter obseruandum est, etiamsi Theodoretus Sanctos inuocasset, sicut in historia religiosa, quæ ipsi tribuitur, aliquot extant exẽpla, non tamen vniuersalis fuit in omnibus Ecclesiis illa obseruatio, sicut ex Cyrillo, qui iisdem temporibus vixit, manifestum est. Iulianus n. apostata Christianis obiecerat, quod Christum hominem & martyres colerent. Si inquit; adhuc nobiscum (id est, cum Ethnici) essetis, vnum pro multis Dijs coluissetis, non hominem, imo nõ multos homines miseros, vsos lege dura & aspera, intelligens martyres. Cyrillus vero respondens, libro sexto, quod ad Christum attinet, inquit: Non vt hominem colimus sed hominem, qui apparuit, Dei verbum agnoscentes. De martyribus vero respondens, memoriam & honorem martyrum cõfitetur, adorationẽ negat, inuocationis vero nullam prorsus facit mentionem. Hæc enim sunt eius verba: At sanctos martyres, neque Deos esse dicimus, neque adorare consueuimus. Laudamus autem eos potius summis honoribus, quod pro veritate strenue certarunt, ita vt & suam animã contempserint, &c. Proinde non est indignum, imo etiam necessarium, eos, qui tam claris operibus gloriosi sunt, perpetuis honorari laudibus. Et paulo post venerationem martyrum describit: Non cultu, nõ adoratione, non inuocatione, sed inquit: Omni honore eos dignamur, quodammodo reponẽtes illis memoriam inaccessibilem, pro honoribus & remuneratione fortitudinis tam cõspicuę. Imo recitans, quomodo Græci suos Dæmonas, quos ex hominibus præstantibus fieri fingebant, coluerint, scillicet tanquam custodes & auxiliares superstitum, cum Deum esse nihil aliud intellexerint, quam vtilitati cuipiam hominum Præfectum esse. Non addit, sicut Theodoretus facit, Christianos idem, aut multo magis de martyrib. suis sentire, sed ita concludit: Proinde nos quidem minime. Græci autem potius deprehenduntur fuisse hominum cultores, & Dei gloriam incircumspecte, quibus voluerũt, tribuisse. Ita libro decimo Iulianus inquit: Ad antiquum illum mortuum additis multos recens mortuos. Cyrillus vero respondens, dicit: Christianos magni facere reuerentiam & honorẽ erga sanctos martyres, sed addit: Scriptura nobis vnũ Deum prædicauit, alium autem præter illum omnino nullum adorare consueuimus. Idem Cyrillus in 16. cap. Ioannis inquit: Nullus accedit ad patrẽ, nisi per filiũ, per quem adductionem habemus ad Patrem in Spiritu. Ideo se portam & viam appellat, quia inquit: Nemo venit ad Patrem nisi per me. Nam in quantum Filius & Deus est, vna cum patre, nobis bona largitur. In quantum vero Mediator est & Pontifex, & Paracletus, nostras preces ad Patrẽ adducit. Et tandem concludit, orandum igitur est in nomine Saluatoris, si exaudiri a Patre volumus.

Cyrillus cõtra inuocationem sanctorum.

Veneratio martyrum apud Cyrillum.

Adoratur solus Deus.

Atq; ita hactenus in Græca Ecclesia, inuocatio Sanctorum alicubi, & à quibusdam varie tentata, vsurpata & defensa, non tamen vbique ab omnibus Ecclesijs recepta & approbata fuit: Sed semper fuerunt quidam præstantes viri, qui eam nō admiserunt, sed improbarunt, & fundamēta eius refutarunt, & Ecclesiam ad fontes veræ inuocationis Dei deduxerunt, sicut ostēdimus. Post hæc vero tempora, insecuta quidem est tristior & maior confusio dogmatum & rituum in Græca Ecclesia: In receptas tamen & vniuersales formulas publicarum precationum inuocatio Sanctorum tarde admissa fuit. Et memorabile est, ac ad perpetuam rei memoriam dignum obseruatione, quod Petrus Gnapheus, qui in quinta vniuersali Synodo, vt hæreticus damnatus fuit, primus auctor & inuentor fuit miscendæ inuocationis Sanctorum inter publicas Ecclesiæ preces. Nicephorus enim lib. 5. cap. 28. inter ea, quæ Petrus ille Fullo inuenisse seu reperisse dicitur, numerat & hoc, & in omni precatione Dei genitrix nominaretur, & diuinum eius nomen inuocaretur. Factum hoc fuit circa annum Domini, 470.

Conclusio historiæ Ecclesiæ Græcæ vsq; ad Theodoreti & Cyrilli tēpora.

Petrus Gnapheus publicis Ecclesiæ precibus inuocationem Sanctorum primus inseruit.

Pontificij vero, qui in publicis Ecclesię suæ precibus, inuocationi Sanctorum primarium locum tribuunt, ne videantur Fullonem illum hæreticum huius rei auctorem habere, allegant Canonem septimum vniuersalis sextæ Synodi, vt prætendere possint, publica vniuersalis Ecclesię auctoritate receptam, atque adeo sancitam esse inuocationem Sanctorum. Cumque reliqua dogmatica illius Synodi de incarnatione Christi recipiamus, existimant eadem auctoritate etiam inuocationem Sanctorum recipiendam esse. Sed certum est, 9. illos Canones, qui in Tomis Conciliorum sextæ Synodo tribuuntur, suppotititios & adulterinos esse, id quod ipsi etiam Pontificij pronuntiant. Et hoc Lector diligenter notet. Ita autem habet adulterinus ille Canon.

Pontificij ad stabiliēdam Sanctorum inuocationē falsò Synodo 6 abutūtur.

Supposititius Canon 9. Synodi 6.

Singulis diebus qui amplius non potest, saltem duabus vicibus oret, mane scilicet & vesperi, dicens Symbolum siue orationem Dominicam: vel, Qui plasmisti me miserere mei, vel etiam: Deus propitius esto mihi peccatori: Et Deo gratias agat, pro quotidianę vitæ commeatibus, & quia se ad imaginem suam creare dignatus sit, & à peccatorib. segregare. His actis, & solo Deo creatore suo adorato, inuocet Sanctos, vt pro se intercedere apud maiestatem diuinam dignentur, &c. Postea tamen præualescente superstitione, vna cum cultu & adoratione imaginum, inuocatio Sanctorum etiam recepta, & stabilita est in Græca Ecclesia, in septima Synodo, circa annum Domini 781.

Atque ita in Gręca Ecclesia à voto communium precum, quo primum societas inuocationis solius Dei expetebatur, inclinatio sensim facta est ad manifestas & crassas superstitiones. Ita Iustinianus Imperator lib. 1. Codicis, Tit. 30. tantum intercessionis facit mētionem, cum inquit: Hoc etiam deprecantes exoramus gloriosæ Mariæ virginis precibus, vt quicquid minus est Reipubl. nostræ, per nos indignos seruos suos restituat in suo nomine Deus.

Inuocatio Sanctorum in Græca Ecclesia stabilitur Synodo septima.

Iustinianus. Intercessio Sanctorum.

Euagrius non longe post ea tempora crassius progreditur. Facit enim Chosroem Persarum Regem, ita inuocantem beatum Sergium vt & ego & Syra amasia, & omnes, qui in mundo sunt, εἰς τὴν σὴν δύναμιν ἐλπίζωμεν. καὶ εἰς σὲ πιστεύωμεν: Vt in tuam potentiam speremus, & in te amplius credamus. Et ne opus sit, plura exempla ex posteriorum scriptis cōquirere: Vnus Damascenus satis crassa suppeditat exempla. In eius enim historia scribitur, cum à Leone Isaurico vna manu mutilatus esset, ꝙ statim confugerit ad Mariam, feruideque ipsi supplicarit, atque hoc pacto ipsum detruncatam manum, sanitate restituta, mirabiliter recepisse. Et

Euagrij inuocationes.

Damasceni inuocationes.

Damascens inuocationes.

ipse Damascenus in hymnis suis ita inuocat Mariam: Inuituperabilem spem tuam Deipara habens seruabor, defensionem tuam possidens, non timebo, persequar inimicos meos, & in fugam vertam, solam habens, vt thoracem protectionem tuam & omnipotens auxilium tuum, Et deprecor clamans tibi Domina, salua me intercessionibus tuis. Item gloriosa mater Dei adduc nostram deprecationē filio tuo, vt saluet per te animas nostras. Misericordiæ ianuam aperi nobis benedicta Deipara. Sperantes igitur in te ne aberremus, liberemur per te a calamitatibus. Tu enim es salus generis hominum, omnem spem meā in te repono, mater luminis, serua me sub protectionem tuam, &c.

Græci nostra ætatis. Camerar. Chytræus.

Inde hoc tempore Græci in precibus suis horarijs, crassissimas habent superstitiones inuocationis Sanctorum, cuius exempla quędam a D. Camerario & Chytræo recitantur, vt te murum inexpugnabilem, munitionem salutis Deipara virgo, supplices inuocamus, aduersariorum dissipes consilia, vrbem muni. Item, spes, præsidium & perfugium Christianorū, quæso, vt quę mundum saluas indesinente tua deprecatione, memineris nostri virgo laude omni dignissima. Ibidem extat fabula, quod Apostoli, cum prius soliti fuissent, Christum ita inuocare, Domine Iesu Christe, opitulare nobis, eius loco, post assumptionem Mariæ, exclamasse: Sanctissima Deipara opitulare nobis. Ibidem etiam singuli mane e somno surgentes, dicere iubentur. Sanctus es Deus, propter Dei genitricem, miserere nostri, &c.

Fabula impudens.

Hæc certe talia sunt, quę nec excusari, nec defendi possunt. Sed desino δυσφημα talia plura recitare. Hæc enim ad institutam nostram historicā considerationem, de initijs, de progressu, & tandem de crasso excessu inuocationis Sanctorum, in Græca Ecclesia sufficere possunt.

De latinis Patribus post Lactāt. & Hilariū. Ambrosius de inuocatione. Rationes cur Gentes inuocarint creaturas.

Reuertamur iam ad reliquos Latinos Scriptores post Lactantium & Hilarium, de quibus supra dictum est, & ex illis etiam historiam inuocationis Sanctorum breuiter contexemus. Ambrosius igitur, qui ijsdem ferme temporibus floruit, quibus Basilius & Nazianzenus, quando Scripturam interpretantur, ipsa fundamenta inuocationis Sanctorum ex exemplis Ethnicę idololatrię cōuellit. Gentes enim, quod non recta ipsum supremum Deum, sed Heroas, Dæmonas, & alias creaturas, cultibus, votis & inuocationibus suis accederent, duabus potissimum rationibus mouebantur.

I. Sicut in aulis non statim ad ipsum Regem prorumpitur, nec ad illum cuiuis patet aditus, sed Comites & tribuni primo adeundi & demerendi sunt, vt vel supplicationes Subditorum ad Regem perferant, vel aditum ipsis ad Regem parent.

II. Qui vel miser vel indignus, vel male meritus est, is quando a Rege aliquid vult impetrare, implorat suffragia eorū, qui apud Regem in gratia & auctoritate sunt. Et hæc sunt ipsissima etiam fundamenta inuocationis Sanctorum apud Pontifices.

Ambrosius vero exponēs illa verba Pauli, Roman. capite 1. (seruierunt creaturæ potius, quam creatori) Istas rationes diserte refutat his verbis: Solent tamen pudorem passi neglecti Dei, misera vti excusatione, dicentes: Per istos posse ire ad Deum, sicut per Comites peruenitur ad Regem. Age numquid tam demens est aliquis, & salutis suæ immemor, vt honorificentiam Regis vendicet Comiti? Cum hac de re si qui etiam tractare fuerint inuenti, iure vt rei damnentur maiestatis. Et isti non putant reos, qui honorem nominis Dei deferunt creaturæ, & relicto Domino conseruos adorant, quasi sit aliquid plus, quod seruiatur Deo. Nā & ideo ad Regem per Comites, & Tribunos itur, quia homo vtique Rex, & nescit qui-

bus

bus debeat Rempubl. credere. Ad Deum autem, quem vtique nihil latet (omnium enim merita nouit) promerendum suffragatore non est opus, sed mente deuota. In libro etiam de Isaac & anima, de Christi mediatoris officio pie & ex Scriptura inquit: Ipse Christus os nostrum est, per quod patri loquimur, oculus noster per quem patrem videmus, dextera nostra, per quam patri nos offerimus, quo nisi intercedente, nec nobis nec Sanctis omnibus quicquam cum Deo est.

Alibi vero sicut ferebat stylus illius temporis, Rhetoricis apostrophis ludit, vt in funere fratris Satyri. Sed prius vltimum vale dico: Praecede ad illam communem omnibus & debitam, sed iam mihi prę cæteris desiderabilem domum, para hospiti consortium. Ne quæso, cupientem tui diu differas, properantem expecta, festinantem adiuua, & si diutius tibi morari videbor, accerse, &c. Sed figuram hanc esse Prosopopœiam Rhetores norunt, sicut & in Lucam li. decimo: Ambrosius hac figura vtitur, cum inquit: Vnde te euocem Petre, vt doceas me, quid flens cogitaueris? Vnde inquam te euocem, de cœlo, vbi iam choro insertus es Angelorum? An etiam de tumulo? &c.

Apostrophe Rethoricæ Ambrosii.

Non tamen nego, Ambrosium tandem cum Monachatum à Basilio mutuo sumsisset, etiam, ad inuocationem Sanctorum cœpisse inclinare. Nam in lib. de viduis inquit: Cum socrus Simonis magnis febribus detineretur, Petrus & Andreas rogauerunt Dominum pro ea: Et tu vidua habes proximos, qui Deo pro te supplicent: Habes Apostolos proximos: Habes Martyres proximos. Item Videtis quod magno peccato obnoxia, minus idonea sit, quæ ꝑ se precetur, certe quę pro se impetrerct, Adhibeat igitur ad medicum alios peccatores: Infirma est caro, mẽs ægra, & peccatorum vinculis impetita, ad medici illius sedem debile non potest explicare vestigium Obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad præsidium dati sunt, Martyres obsecrãdi, quorum videmus nobis quoddam corporis pignore patrociniũ vindicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiamsi quæ habuerunt peccata, lauerunt. Isti enim sunt Dei martyres, nostri præsules, speculatores vitę, actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, qui & ipsi infirmitatem corporis, etiam cum vincerent, cognouerunt. Hæc ibi Ambrosius, præter, imo contra Scripturam. Quæ enim Scriptura docet, peccatorem pœnitentem non posse pro se orare? Non posse ad Christum accedere, atque ideo Angelos & martyres defunctos esse inuocandos? Imo contra Scripturam exerte pugnat, Martyres peccata sua proprio sanguine lauisse, 1. Ioan. 1. Apo. 1. 7. 17. Cumq; Christus clamitet: Venite ad me omnes qui onerati estis, Matth. 11. Et promittat Ioan. 6 Quicquid ad me venerit, non eijciam foras: Ambrosius in illa sua declamatione, contrarium statuit. Et manifestum est, quomodo impingat in dulcissimam sententiam Ebr. 2. Quod Christus ideo passus sit & tentatus, vt fieret fidelis & misericors Pontifex, & posset eis, qui tentantur, auxiliari. Cumque Angelus nolit adorari Apoc. 19. Ambrosius dicit: Obseruandi sunt Angeli. Quæ vero consequentia est? Petrus in hac vita, pro socru sua orauit. Ergo inuocandi sunt Sancti, qui ex hac vita discesserunt. Illas ipsas certe rationes, quibus hoc loco Ambrosius vtitur, ipse, tractans textum Roman. 1. in aliis refutat. Et Chrysostomus illud Ambrosii, quod peccator pœnitens non possit pro se precari, nec ad Christum accedere, sæpius in multis locis refutat, sicut ostendimus. Augustin. etiam iusta disputatione reijcit illud, quod Ambrosius dicit: Martyres in altero seculo esse speculatores vitæ actuumque nostrorum. Qualis igitur debeat esse authoritas huius sententiæ Ambrosii, cordato lectori non obscurum esse potest. Quæ vero

Ambrosius ad inuocationem Sanctorum inclinauit contra Scripturam.

Martyres proprio sanguine peccata sua lauisse cõtra Scripturam.

Collatio Scripturæ.

ἀσυλλόγιστον.

præterea sub Ambrosij nomine, ex sermonibus & ex præparatione ad missam, proferri solent, supposititia sunt.

Supposititia Ambrosij.

Sed tamen circa illa tempora, in Latina etiam Ecclesia, alicubi & à quibusdam, inuocationem Sanctorum, vel certe speciem eius, vsurpatam fuisse ostendunt obiectiones Gentium & Manichæorum, de quibus in Augustino dicemus: Vigilantianum etiam certamen Hieronymi tempore idem ostēdit. Et fieri quidem potest, sicut in certaminibus solet, quod Vigilantius nimium deflexerit in alteram partem, derogans debita venerationi, & iustis honoribus martyrum, si vera sunt, quæ Hieronymus in suis criminationibus ipsi tribuit.

Vigilantij certamen.

Sed tamen inde colligitur, Ecclesias apud Celtas & Germanos, offensas fuisse noua illa persuasione inuocationis Sanctorum, qui ex hac vita discesserant. Non enim tantum Vigilantius presbyter eam reprehendit, sed (quod Hieronymus ad Ripacium conqueritur) Episcopus etiam Galliarum, vir sanctus, cum multis alijs sententiæ ipsius acquieuit. Irenæus enim scribit, Celtas & Germanos, quos Barbaras Gentes appellat, simplicitatem fidei Apostolicæ, tam tenaciter & mordicus retinuisse, vt statim aures obturarint, si quis diuersum ab eo, quod semel acceperant, annuntiaret. Cum igitur Apostolicam initio traditionē accepissent: Solum Deum in nomine Christi mediatoris adorandum & inuocandum, non potuerunt non offendi, sub introducta noua opinione inuocationis Sanctorum. Quod si Vigilātius, iuxta Basilij similitudinem, more insitorum, qui dum curuæ arboris statum corrigere student nimia attractione in alteram partem deflectendo, peccant, eo progressus est, quod cōtemptim & scurriliter de martyribus, & eorū reliquijs, & sensit & locutus est, sicut Hieronymus ipsum accusat, non defendo. Quanquā optandum esset, vel ipsius Vigilantij scriptum extare, vnde de eius sententia recte statui posset, vel Hieronymum non conuitijs & criminationibus, sed Scripturę argumentis modeste & placide causam illam egisse. Quod enim Vigilantio multa impingat, quæ nunquam dixit, ipse non potest dissimulare, cum inquit: Miror quod non dicas nequaquam perpetranda martyria. Quod cum dixeris, imo & si non dixeris, ita habeberis quasi dixeris, &c. Sed hæc relinquamus Deo Iudici iusto.

Celta & Germani offensi inuocatione sanctorum. Irenæus.

Nos vero remotis paulisper è scena personis, rem ipsam videamus. Et de reliquijs martyrum postea dicemus. Quod vero ad hunc locū attinet Vigilantius, quātum ex Hieronymo colligitur, tria hæc capita disputauit. I. Martyres seu Sanctos, qui ex hac vita discesserunt, non esse colendos & adorādos. II. Dum viuimus, mutuo pro nobis orare debere, post mortem vero nullum pro alijs deprecari. III. Martyrum seu beatorum animas nō adesse suis tumulis, nec interesse rebus viuentium. Ad hæc capita Hieronymus, respondens, nequaquam vel probat vel defendit Sanctorum cultum & adorationem, sed dicit: Nos autem non dico martyrum reliquias, sed ne Solem quidem & Lunam, nō Angelos, nō Archangelos, nō Cherubin, & Seraphin, & omne nomen quod nominatur, & in præsenti seculo, & in futuro colimus & adoramus, ne seruiamus creaturæ potius, quam Creatori. Item: Quis aliquando martyres adorauit? Quis hominem putauit Deum? Item: Populi qui sanctis Samuelis reliquijs occurrerunt, non Samuelem adorabant, sed Christum, cuius Samuel & Propheta & Leuites fuerat, &c.

Capita disputationum Vigilantij ex Hieronymo. Primum. Secundum. Tertium. Responsio Hieronymi ad hæc capita.

Nota mihi est Lindani & aliorum Sophistice, qui fingunt, Hieronymū quidem adorationem martyrum damnare, sed inuocationem eorum probare & defendere. In tota vero prolixa & acerba illa Hieronymi inuectiua, nulla syllaba extat de hac distinctione, quod martyrū animæ, non quidem adorandæ, sed tamen inuocandæ sint. Et ex Augustino mox osten-

Sophistica Lindani distinctio adorationis & inuocationis.

ostendemus, illis temporibus, in publicis Ecclesiæ precibus, Sanctos nec adoratos nec inuocatos. Circa idem etiam tempus Laodicena Synodus lege prohibuit, nequis Angelos precetur, sed ad memorias martyrum, ipsum & solum Deum adorabant, inuocabant, & precabantur, sicut ex Augustino mox ostēdemus. Quod igitur Hieronymus dicit: Si quis precator ad martyrum memorias aduenerit: Intelligit de adoratione & inuocatione ipsius Dei, quæ fiebat apud memorias martyrū. Demonstrari enim non potest, vlla vel dictione, vel syllaba, Hieronymum aduersus Vigilantium hoc agere & defendere, quod Sancti, qui ex hac vita discesserunt, sint inuocandi.

Nec inuocati, nec adorati Sancti.

Quod vero ad alteram quæstionem attinet, recepta tunc à plerisque erat sententia illa de qua Origenes, sicut supra ostendimus, cum non habeat expressum Scripturæ testimonium, dubitando & ambigendo disputauit: Beatos scilicet in altera vita orare pro Ecclesia. Et accesserat illa persuasio, quando Deus ad monumenta martyrum adorabatur & inuocabatur, tunc martyres vna cum illis precatoribus sua vota cōiungere, & Deū comprecari, ac propter votum talium communium precum seu comprecationis, fiebant tum adorationes & inuocationes Dei apud monumenta martyrum. Hāc persuasionem, quia extra Scripturam recepta erat, nec vere antiquitati nota fuerat, à multis in Gallia non fuisse tanquam articulum fidei, receptam, ex illo Hieronymi libro manifeste apparet. Vigilantius vero sicut in contentionibus fieri solet, non tantum dimicauit, opinionem illam, cum claris Scripturæ testimonijs destituatur, non esse æquandam articulis fidei, sed eam (si vera sunt, quæ Hieronymus ipsi tribuit) simpliciter ita damnauit, vt diceret. Post mortem in altero seculo nullum *audere* pro alijs deprecari. Item: Dum viuimus, mutuo pro nobis orare posse. Postquam autem mortui fuerimus, nullius esse pro alio exaudiendam orationem. Et hanc negatiuam Vigilantius conatus fuit probare ex Apocryphis Esdræ, & ex translatione quadam Salomonis nō authenica. Attulit etiam illud ex Apocal. 6. quod martyres vltionem sui sanguinis obsecrantes impetrare non quiuerint. Hieronymus vero in contrariam partem, magna vehementia insurgens, tamquam pro articulo fidei pugnat, Beatos in altero seculo orare pro Ecclesia credentium in hac vita: Cum Origenis tempore fuerit tantum priuata, dubia & apocrypha opinio, quæ aliqua probabilitate tantum disputabatur. Et Hieronymus ex Scriptura nulla expressa adfert testimonia, tantum ita argumentatur: Si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse soliciti: quanto magis post coronas, victorias, triumphos &c. Sed sub initium huius loci ostendimus, quid nostræ Ecclesiæ de hac disputatione (An beati in cœlo, pro Ecclesia militante, soliciti sint & orent) sentiant, si non, vt articulus fidei, cum necessitate credendi, sed vt probabilis opinio proponatur. De orationibus igitur Sanctorum Hieronymus disputat, non autem contendit. Sanctos esse inuocandos.

Secundum caput controuersiæ Vigilantii.

An beati orent pro nobis.

Quod vero ad tertiam questionem attinet. Vigilantius disputauit, sicut verba ipsius Hieronymus recitat: Animas Apostolorum ac martyrum vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei concedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse presentes. Hieronymus vero respondet: Tu Deo leges ponis? Tu Apostolis vincula inicijs? vt vsque ad iudicij diem teneantur custodia, ne sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: Sequuntur agnum quocunque vadit? Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum agno sunt, vbiq; esse credendi sunt, &c. Sed hanc Hieronymi asseuerationem, non multo post disserte negarunt, reiecerunt, improbarunt & refutarunt Augustinus & Chrysostomus. Et Augustini

Tertia quæstio Vigilantii.

An beati adsint in terris.

Hieronymus refellitur ab Au-

[A]ugustino & Chrysostom.

Chrysostomus. Animas post mortem non errare in terris.

quidem testimonia mox adscribemus Chrysostomus vero homilia 29. in Matthæum dicit: non potest anima e corpore separata in his regionibus errare. Iustorum enim animæ in manu Dei sunt: Peccatorum vero post hunc exitum continuo abducuntur, quod à Lazaro & diuite planum efficitur & paulo post: Multis è locis Scripturæ comprobari potest, non errare hic post mortem, iustorum hominum animas. Nam & Stephanus ait: Suscipe Spiritum meum. Et Paulus, resolui ac esse cum Christo, desiderabat. De Patriarcha quoque Scriptura dicit: Et appositus est ad Patres suos Quod vero nec peccatorum animæ hic commorari possint, diuitem audias quid dicat, perpendasque quid petit, & nõ impetrat. Quod si possent animæ hominum hic conuersari, venisset ipse vt cupiebat, &c. Idem concione 4. de Lazaro prolixe disputat, mortuos non apparere viuentibus. Et inquit: Animę corpus egressę non amplius hic commorantur, sed protinus abducuntur.

Hieronym. non defendit inuocationẽ Sanctorum defunctorũ.

Non omnia igitur simpliciter Catholica dogmata sunt, quæ Hieronymus cõtra Vigilantium disputat. Sed quod ad hunc locum de inuocatione Sanctorum attinet, nõ opus habemus hac responsione. Certum enim & manifestum est, Hieronymum in tota illa disputatione, nec probare, nec defendere inuocationem Sanctorum neque hoc disputare, orationẽ esse ad Sanctos, qui in altero seculo sunt dirigendam. Quod vero de oratione beatorum in cœlo pro Ecclesia disputat; de eo, quæ sit Apologiæ nostræ sentẽtia, sub initium huius loci exposuimus. Inde vero non sequitur, Sanctos esse inuocandos, nec eam consequentiam Hieronymus inde texit. Quicquid igitur sit de Ambrosii obsecrationibus, hoc certum est, Hieronymum non diu post Ambrosium, in certamine contra aduersarium licet vniuersam bilem effundat, non tamen vel voluisse, vel ausum fuisse, inuocationem Sanctorum defendere. Vnde recte colligitur, eam tunc non habitam pro dogmate seu articulo fidei. Ea enim, quæ dogmata sunt, quando ab aduersariis impugnantur, aperto Marte, & maiori zelo solent defendi.

Apostropha Rhetorica Hieronymi. Epitaphium Nepotiani.

Quod vero in Epitaphio Paulæ Hieronymus dicit: (Vale o Paula, & cultoris tui vltimam senectutem orationibus iuua) Non stabilire Põtificiorum opiniones de inuocatione Sanctorum, sed esse apostrophen Rhetoricam, ex ipso Hieronymo ostendi potest. Nam in Epitaphio Nepotiani diserte inquit: Quicquid dixero quia ille non audit, mutum videtur. Et sub finem: Cum quo loqui non possumus, de eo loqui nunquam desinamus. Ita in oratione super obitu Blesillę, attribuit Blesillæ mortuę prolixum sermonem, quo matrem lugentem alloquatur: Quas nunc existimas Blesillam nostram pati cruces, quæ ferre tormenta, quod tibi Christum videat subiratum? Clamat nunc lugenti. Si vnquam me amasti mater si tua vbera suxi, &c. Quem sermonem figuratum esse nemo non videt. Et continua illa figura ibidem etiam dicit: Loquitur illa & alia multa, quæ taceo, & pro te Dominum rogat, mihique vt de eius mente securus sim, veniam impetrat peccatorum, &c. Et licet Rhetoricę illę cõpellationes, inclinare tunc cœperint ad inuocationem Sanctorum: ipse tamen Hieronymus, per mitigationem quãdam eas declarat, ne sint inuocatio, vt in vita Hilarionis, Cõstantię cuiusdam, quam sanctissimam mulierem appellat, deuotionẽ describens, inquit: erat enim solita peruigiles in sepulcro Hilarionis noctes ducere, & quasi, cum præsente, ad adiuuandas orationes suas sermocinari. Sicut simili figurarũ licentia, Eusebius in vita Cõstantini dicit: σὲ μὲν εὐσέβεια καὶ φιλανθρωπία προσκυνῶ: Te quidẽ o pietas & humanitas adoro. Quid vero ex figuratis istis cõpellationibus sine vllo Scripturæ testimonio, vel exemplo introductis, tandẽ

Vita Hilarionis.

extru-

extructum sit, in Græcæ Ecclesiæ historia iam ostendimus, & in Latina historia mox idem sequetur. Sed iam ad Augustinum progrediamur.

In ea igitur tempora Augustinus incidit, cum quæstionibus & disputationibus, de orationibus & patrociniis Sanctorum, personarêt omnia. Et operæ pretium est considerare, vbi Augustinus temporibus cesserit, & quomodo tamē à præsumptionib. ad veros fontes inuocationis nominis diuini Ecclesiam reuocare studuerit, cum receptas & cōmunes præsumptiones liberius reprehendere non auderet. Omnia enim illis temporib. plena fuisse presumptionibus, ipse ad Ianuariū cōqueritur, vbi & hoc addit: Multa huiusmodi propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulētarum personarum scandala deuitanda, liberius improbare non audeo. Et quod contra Faustum dicit: Aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus, aliud quod præcipere iubemur, aliud quod emendare præcipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur.

Augustini seculum.

Ad Ianuarium.

Contra Faustum.

Augustinus igitur, vna cum aliis etiam secutus est opinionem illam, quæ tunc ferme communis facta fuerat, quod scilicet beati in cœlo, soliciti sint pro Ecclesia in terris militante, & pro ea orent. In hanc sententiā allegat Cypriani dictum. cap. 14 de prædestinatione Sanctorum: Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequēns nos & copiosa turba desiderat, iam de sua incolumitate secura, adhuc de nostra salute solicita. Et lib. 9. Confess. Nunc Nebridius meus in sinu Abraham viuit, & spirituale os ponit ad fontem diuinū, & bibit quātum potest sapientiā pro auiditate sua. Nec sic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu Domine quem potat ille, nostri sis memor. In Psalm. 88. Natalitia Sanctorum cum sobrietate celebrate, vt imitemur eos, qui precesserunt, & gaudeant de nobis, qui orant pro nobis, &c. De exauditione etiam illarum orationum, disputat quæstione in Exodum 108. & 149. Et de ciuitat. lib. 22, c. 9 dicit, martyres talia à Domino impetrare posse, & pro patientia iam habere potentiam. Addit etiam libro 20. contra Faustum, c. 21. Populum Christianum memorias martyrum, religiosa solennitate concelebrare, & ad excitādam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur. Per consociationē autem Augustinus illud reddere voluit, quod Epistola Smyrnensis Ecclesiæ, de qua supra dicit, ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινώνας γενέσθαι, vt scilicet Ecclesia militans in hac vita illarum virtutum, quas in martyrib. celebrabat, consors redderetur, acceptis à Deo similibus virtutū donis: Vtque aliquando cōsors & socia fieret præmiorum, quorum in vita æterna martyres iam compotes facti sint. Vtrumque enim vocabulo meriti veteres intelligunt. Et ipse Augustinus consociationem ita exponit, vt li. octauo, de Ciuitate Dei: Deum martyres Angelis cœlesti honore sociasse. Et libro 11. dicit: Ad sanctorum Angelorum societatem & congregationē in hac peregrinatione laboriosissima suspiramus. Omnium vero manifestissime hāc phrasin explicat de vera religione: capite quinquagesimoquinto: Sancti illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur, meriti sui nos esse cōsortes. Quod vero de adiumento orationum addit, nequaquam intelligit Sanctos inuocandos. Hoc enim sicut mox ostendemus, diserte negat, sed persuasio erat illius temporis, quando apud memorias martyrum Deus inuocabatur, quod tunc martyrum animæ, vna Deum comprecarentur. In hanc sententiam dicit Tractat. octauo, in Ioannem: Ad mensam Domini non sic martyres commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescūt vt etiam pro eius oremus, sed magis vt orent ipsi pro nobis, vt eorum vestigiis adhæreamus. Et sermon. 17. de verbis Apostoli: Iniuria est, pro martyre orare, cuius nos debe-

Beatos in cœlo pro Ecclesia militante orare.

Consociatio meritorum.

Adiumentum orationum.

mus orationibus commendare. Ipſe etiam Auguſtinus, alicubi erumpit non quidem in inuocationem, ſed in votum communium precum, ſeu comprecationis Sanctorum, libro 5. contra Donatiſtas, cap. 1. Beatus Cyprianus iam corpore non aggrauante animam ſerenius perſpicit veritatem: Adiuuet itaque nos orationibus ſuis in iſtius carnis mortalitate, tanquam in caliginoſa nube laborantes, vt donante Domino, quantum poſſumus, bona eius imitemur. Et hæc Auguſtinus ſine Scriptura, temporibus & conſuetudini cedens.

Auguſtinus præſumptiones ſui temporis corrigere, aut in dubiū vocare ſtudet.

Vide autem & conſidera quomodo Auguſtinus, ſicut ipſe loquitur, ea, quæ tolerare compellitur, corrigere & emendare ſtudeat, vt Eccleſiam a præſumptis perſuaſionibus, ad Scripturæ doctrinam de inuocatione Dei reuocet. Nam poſt Baſilium plerique patres, vt Nazianzenus, Nyſſenus, Theodoretus, Ambroſius, Hieronymus, &c. non tam diſputarant, quam aſſeuerarant, animas martyrum & beatorum, apud memorias ſuas, & alibi in hoc mūdo pręſentes eſſe, rebus viuētium intereſſe, eas cognoſcere, curare, diſponere & adminiſtrare, vota precantium audire, & ad Deum perferre, cultoribus ſuis auxilio eſſe, ac omnis generis beneficia non impetrare tantum ſed conferre. Hac enim potiſſimum pręſumptione, Deū precaturi ad monumenta martyrum concurrebant, ac ipſos ſæpius martyres nominatim compellabant, beneficia etiam exauditionum & auxiliorum, ipſis tribuebant martyribus, volebāt etiam ideo apud monumēta martyrum ſepeliri. Auguſtinus vero cum pręſumptiones illas liberius, ſicut ipſe loquitur, improbare non auderet, reuocat eas in dubium, & ſenſim ad negandas eas progreditur, vt in libro de cura pro mortuis; Reſponſurus ad obiectionem, quod martyres ipſis beneficijs, quę dantur orantibus, indicent, ſe intereſſe rebus humanis, quorundā etiam aſpectibus appareant, & in ſomnis eos alloquātur: cum varias quæſiuiſſet ſolutiones, ita concludit capite decimoſexto: Quanquam iſta quæſtio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodū opitulentur martyres ijs, quos per eos certum eſt adiuuari, vtrum ipſi per ſeipſos aſſint, vno tempore, tam diuerſis locis, & tāta inter ſe longinquitate diſcretis: An ipſis in loco ſuis meritis congruo, ab omni mortalium conuerſatione remoto, & tamen generaliter orantibus pro indigentia ſupplicantium, ſicut nos oramus pro mortuis, quibus vtique nō præſentamur, qui eſt vbiq; præſens, exaudiens martyrum preces, per Angelica miniſteria, vbique diffuſa, prębeat hominibus iſta ſolatia. Res hæc altior eſt, quam vt à me poſſit attingi, & abſtruſior eſt, quam vt à me valeat perſcrutari, &c. Sed capite decimotertio. Vulgatam tunc opinionem, ſimpliciter ex verbi Dei Fundamentis refutat; vt volet, inquit, accipiat quiſque quod dicam: Si rebus viuentium intereſſent animæ mortuorū, me ipſum pia mater nulla nocte deſereret, ſed profecto quod ſacer Pſalmus perſonat, verum eſt, quoniam pater & mater dereliquerunt me. Si autē parentes noſtris curis & rebus nō interſunt, qui ſunt alij mortuorum, qui nouerūt, quid agamus quidue patiamur? Eſaias Propheta dicit: Tu es pater noſter, quia Abraham neſciuit nos, & Iſrael nō cognouit nos. Si tanti Patriarchæ, quid erga populum ex his procreatum ageretur, ignorauerint, quomodo mortui viuorum rebus atque actibus cognoſcendis adiuuandiſque miſcentur? Quomodo dicemus eis fuiſſe conſultum, qui abierunt, antequam venirent mala, quæ illorum obitum conſecuta ſunt, ne viderent mala illa, 4. Reg. 22. & 2. Paralip 34. Et inde concludit: Ibi ergo ſunt ſpiritus defunctorum vbi non vident, quęcunque aguntur aut eueniunt in iſta vita hominum. Et capite decimoquarto, ad obiectionem de diuite ita reſpondet: Ita illi curæ fuit de viuis, quamuis quid agerent, omnino neſciret, ſicut eſt nobis cura de mortuis, quamuis quid agāt, vtique neſciamus. Et capit. 15. dicit

poſſe

posse quidem mortuos quædam, quæ sinuntur audire ab ijs qui hinc ad eos moriẽdo pergunt, vel ab Angelis, vel spiritu Dei reuelante cognoscere, vel per diuinam potentiam posse rebus viuentium interesse, sed c.16. hæc omnia ostendit, & relinquit dubia & incerta.

De beneficijs martyrum.

Secundo, Eodem modo etiam vulgatam tunc opinionem de auxilijs seu beneficijs, quę à martyribus præstari & conferri pręsumebant, in dubium reuocat, vt facilius postea mẽtibus in dubitationem adductis, eximi posset. Ita de Ciuit. Dei, lib. 22. c. 9. de miraculis, quæ ad monumenta martyrum edebantur, inquit: Siue Deus per seipsum miro modo, quo res temporales operatur ęternus, siue per suos ministros ista faciat, & eadem ipsa, quæ per ministros facit, siue quædam faciat etiam per martyrum spiritus, sicut per homines adhuc in corpore cõstitutos, siue omnia ista per Angelos, quibus imperat, operetur, vt quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus & impetrantibus, non etiam operantibus, fiant, siue alia fiant istis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus possunt, vim tamen attestantur hæc fidei, in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur.

De innocatione Sanctorum ad monumenta martyrum.

Tertio, Quando apud memorias martyrum conuentus celebrabant, sacrificia offerebant, & preces faciebant, multi, sicut in præcedentibus ostensum est, ipsos sanctos inuocabant, sicut etiam ex Catechesi Cyrilli Hierosolymitani citatur hæc sententia: Cum hoc sacrificium offerimus, facimus mentionem Sanctorum, qui ante nos obdormierunt, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus, suscipiat preces nostras. Augustinus vero, consueta sua moderatione ostensurus, hoc non recte fieri, opponit veterem formam publicæ & communis orationis, quæ in Synaxi nomine totius Ecclesiæ, tanquam Collecta recitabatur, quam vocarunt quidam precem Canonicam, eo, quod canon & regula esse debebat orationum: verba Augustini hæc sunt, de Ciuit. lib. 22. cap 20. Nos martyribus nostris non templa, sicut Dijs, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus: sed vni Deo & martyrum, & nostro sacrificium imolamus. Ad quod sacrificium martyres, sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, nõ tamen à sacerdote, qui sacrificat, inuocantur: Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamuis in memoria sacrificet eorum. Et lib. 8. cap. 27. Honoramus memorias martyrum, vt ea celebritate & Deo vero de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur.

Sancti apud Augustinũ non inuocantur.

Axiomata Augustini de inuocatione.

Augustinus igitur vtrumque diserte ponit: Non martyres esse inuocandos, sed vnum verum Deum, etiam quando apud martyrum memorias preces fiebant, esse in auxilium inuocandum. Et circa idem tempus, in Carthaginensi Concilio tertio cautum fuit, ne priuatæ & nouæ formulæ precationum temere vsurpentur, sed ad altare semper ad patrem dirigatur oratio. Et hanc habet sententiam, quod Augustinus epist. 42. dicit: Videris Imperij nobilissimi eminẽtissimum culmen, ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare: Quod scilicet non Petro, sed ipsi Deo, licet apud monumentum Petri, supplicet.

Concilium Carthaginẽse 3. de inuocatione.

Orantes igitur apud monumenta martyrum, non debere martyres, sed Deum inuocare, nec orationem ad martyres, sed ad Deum, qui solus adorãdus & inuocandus est, dirigere, Augustini doctrina & sentẽtia est. Cumq; de martyrum comprecationibus seu intercessionibus, multa opponerentur, Augustinus non concedit inde sequi inuocationem, sed respondet: Vel martyres generaliter orare pro Ecclesia militante, quam

sciunt sub cruce adhuc gemere, licet nesciant, quid agant viui (De cura pro mortuis, c.16.) vel si possunt preces sentire, id tunc fieri, quando Deũ inuocamus & preces ad Deum dirigimus. Ita inquit de vera religione, ca. 55. Quisquis in Deo manet, & potest humanas preces sentire, in illo me exaudit. Et de Ciuit. 10. cap. 12. Nam & cum exaudiunt Angeli Dei, ipse in eis exaudit. Et hoc diligenter notetur, quod non consequatur, si Sancti in altera vita orant pro Ecclesia, quod sint inuocandi, & oratio ad ipsos dirigenda.

An si sancti in altera vita pro Ecclesia orent, sint inuocandi.

Quarto, Cum ex superstitionibus vulgi Christianorum, & Gentes, & hæretici varias calumnias Ecclesiæ Dei struerent. Augustinus improbatis superstitionibus, veterem & veram Ecclesiæ fidem opponit. Cum enim Maximus Madaurensis Grammaticus Epist. 43. describens Gentilium religionem, dixisset: Nos Dei virtutes multis vocabulis inuocamus, variis supplicationibus prosequimur, piis precib. adoramus: Et addidisset, Christianos in Africa loco Iouis, Iunonis, Mineruæ & Veneris, habere & colere Punicos martyres, Mygdonem, Sananem, Namplanionem, & Lucitam: Augustinus Epist. 44. nequaquam hoc concedit, martyres in Ecclesia inuocari, supplicationibus & precibus coli: sed respondet: Scias a Christianis Catholicis nullum coli mortuorum, nihil denique vt numẽ adorari, quod sit factum & conditum a Deo, sed vnum ipsum Deum, qui fecit & condidit omnia.

Discrimen Paganismi & Christianismi in venerandis Sanctis.

Nullũ mortuorum Christiani colũt.

Ita de vera religione capit. 55. dicit: Non sit nobis religio cultus mortuorum, quia si pie vixerunt, non sic habentur, vt tales quærant honores, sed illũ a nobis coli volunt, quo illuminante, lętantur meriti sui nos esse consortes. Honorãdi ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Item, hoc etiam ipsos optimos Angelos velle credamus, vt vnum cum ipsis colamus Deum, cuius cõtemplatione beati sunt. Quare honoramus eos charitate, non seruitute. Nec eis templa construimus: Nolunt enim se sic honorari à nobis. Et in Psal. 96. Omnes Sancti vel Angeli illius quærunt gloriam, quem diligunt. Ad eius cultum, ad eius orationem, ad eius contemplationem omnes, quos diligunt, rapere & inflãmare student. Item, volunt potius, vt Deus vnus colatur, vnus adoretur, Deo vni sacrificium offeratur, non sibi.

Quomodo ipsi Sancti a nobis honorari velint. Augustin.

Et contra Faustum, lib. 20. ca. 21. Faustus hæc obiicit Christianis: Idola vertistis in martyres, quos votis similibus colitis. Qualibus autẽ votis Gentes idola coluerunt, non vt Deos, sed vt mediatores, supra ex Augustino ostendimus. Augustinus vero nequaquam hoc concedit, martyres similibus votis apud Christianos coli, quibus idola apud Gentes colũtur, sed inquit: Colimus martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, sed illos tanto deuotius, quanto securius post incerta omnia superata iã in vita feliciori victores sunt. At illo cultu, qui Græce λατρεία dicitur, cum si quædam proprie diuinitati debita seruitus, nec colimus nec colendum docemus, nisi vnum Deum. Cumq; ad hũc cultum pertineat oblatio, nullo modo tale quid offerendum docemus, vel martyri, vel Angelo.

Idem in libris de Ciuitate Dei, aliquoties repetit: Non esse sacrificia offerenda Sanctis. Atqui certum est inuocationem esse sacrificium spirituale, ac cultum soli Deo debitum. Psal. 50. Immola Deo sacrificium laudis, & inuoca me in die tribulationis. Hebr. 13. Per Christum offeramus hostiam laudis Deo semper, hoc est, Fructum labiorum nostrorum. Ita Tertullianus dicit: Sacrificamus Deo pro salute Imperatoris, sed prece pura. Et Augustinus libro 10. de Ciuitate, c. 19. vbi disputat: Dęmones non fumis aut nidoribus sacrificiorum, sed supplicantium animo delectatos: itaque pari ponit orationem & sacrificium. Ita autem inquit: Sicut orantes at-

Soli Deo sacrificandũ.

que laudantes, ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas, quas significamus, offerimus, ita sacrificantes, non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi, cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Tunc nobis fauēt, nobisque congaudent atque ad hoc ipsum nos pro suis viribus adiuuant Angeli, virtutesque superiores. Si autem illis hæc exhibere voluerimus, non libenter accipiunt, imo vetant.

Honores di… nint hominibus.

Quinto, Augustinus ipse agnoscit & fatetur, solere homines cultus soli Deo debitos, ad homines transferre. De Ciuit. li. 10. c. 4. multa inquit, 10 de cultu diuino vsurpata sunt, quę honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera: Ita tamen, vt quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi, si autē eis multum additur & adorandi.

Origenistarum inuocationes.

Et lib. 21. cap. 18. ostendit: Origenistas iisdem prorsus argumentis, quibus inuocatio Sanctorum stabilitur, vsos, cum probare vellent, infideles debere quidem in æternum perire, sed cum ad iudicium ventum fuerit, misericordiam superaturam. Donabit enim eos, inquiunt, misericors, Deus precibus & intercessionibus Sanctorum suorum. Si enim orabant pro illis, quando eos patiebantur inimicos, quāto magis, quando vide- 20 bunt humiles, supplicesque prostratos. Neq; enim credendum est, aiunt, amissuros Sanctos viscera misericordię, cum fuerint plenissimæ & perfectissimæ sanctitatis, vt qui tunc orabant pro inimicis suis, quando & ipsi sine peccato non erant, tunc non orent pro supplicibus suis, quando nullum cœperint habere peccatum. Aut vero Deus tunc eos nō exaudiet tot & tales filios suos, quando in tanta eorū sanctitate nullum inueniet orationis impedimentum? Et postea addit hoc, quod ipsi de suis cordibus suspicantur: Putant, Scripturas diuinas tacuisse, vt multi se corrigāt, &c. Hæc sunt ipsissima Pontificiorū argumenta. Et profecto, quicquid argumentorum pro inuocatione Sanctorum affertur, quia Scripturę diuinæ 30 tacent, tantum sunt humani cordis suspiciones, sicut hoc loco Augustinus loquitur.

Augusti. de fine miraculorum ad tumulos martyrum.

Sexto, Quia miracula, quæ apud martyrum memorias edebantur, plerique ipsis martyribus ita tribuebāt, vt opiniones de cultu, inuocatione & auxiliis martyrum, inde stabilirent: Augustinus miracula illa ipsi Deo tribuit, & verum finem ac vsum, tum illorum miraculorum, tum etiam celebritatum apud memorias martyrum ostendit, vt de Ciuit. li. 22. Cum multa & varia miracula ad martyrum memorias tunc edita, recensuisset, tandem concludit cap. 9. Cui nisi huic fidei attestantur, ista miracula, in qua prædicatur Christus resurrexisse in carne, & in cœlū ascen- 40 disse cum carne. Nam & ipsi martyres huius fidei martyres, id est, testes fuerunt. Item, ei profecto attestantur fidei, in qua carnis in æternū resurrectio prædicatur. Et cap. 8. describens exultationem Ecclesiæ, ad editum miraculum apud memoriam Stephani, inquit: Quid erat in cordibus exultantum, nisi fides Christi, pro qua Stephani sanguis effusus est? Et cap. 10. faciunt, ista martyres, vel potius Deus, vel orantibus, vel cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos esse nostros, sed vnum Deum habere nobiscum credamus. Item, ideo vt in Deū credatur, quod & Christus est: martyres faciunt, quicquid mirabile faciunt, li. 10. cap. 12. Quæcunque miracula siue per Angelos, siue quocunque modo fiunt, Dei 50 vnius, in quo solo beata vita est, cultum, religionemque commendant: De cura pro mortuis, c. 16. Deus edit miracula per martyrum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis, ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi confessione sunt passi.

Celebritat… martyru…

Ipsas etiam celebritates martyrum ad verū & veterem finem ac vsum

reuocat, vt de Ciuit. lib. 8. cap. 27. apud memorias martyrum offertur Deo, vt ea celebritate, & Deo vero, de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Et contra Faustum lib. 20. cap. 21. Quod offertur, Deo offertur apud memorias martyrum, quos coronauit, vt ex ipsorum locorum admonitione, maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum, quo adiuuante possumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, &c.

Inuocatio mortuorum ab August. oppressa opposita Doctrina de orando Deo, & de mediatore Christo. Oratio Dominica, lex orationis.

Postremo, vt gliscentem superstitionem inuocationis Sanctorum solide reprimeret Augustinus, veram doctrinam de inuocatione Dei, siue de orando Deo, & de intercessione mediatoris Christi, frequenter & diligenter vrget, vt ita homines ad veros fontes Scripturæ reuocaret. Nec opus est aliquot eius sentẽtias asscribere, cum omnes libri eius pleni sint. Extat epistola eius 121. de orando Deo, ad probam viduam, vbi totam doctrinam de oratione pulcerrime explicat. Et ibi post explicatam Dominicam orationẽ dicit: Si per omnia precationum sanctarum verba discurras, nihil inuenies, quod non ista Dominica contineat & concludat oratio. Item, quisquis in oratione id dicit, quod ista Euangelica prece non continetur, vel carnaliter, vel illicite orat. Et hoc diligẽter notetur: Nam inuocatio Sanctorum non continetur oratione Dominica, quam Tertullianus recte & eleganter vocat legem orationis.

Idem Augustinus in libro de pastoribus, cap. 8. Sunt etiam montes boni. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Et vide, quia non in montibus tibi spes est: Auxilium, inquis, meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare, iniuriam facere te montibus sanctis, quando dixeris: Auxilium meum à Domino, &c. Ipsi montes hoc tibi clamant. Mons erat, qui clamabat: Audio schismata in vobis. Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Christi. Leua oculos in istum montem, audi quid dicat, & in ipso remaneas. Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? Ergo postquam leuaueris oculos tuos in montes, vnde venit auxilium tibi, id est, in auctores Scripturarum diuinarum. Attende omnibus medullis tuis, omnibus ossibus clamãtem, Domine quis similis tibi? Vt securus sine vlla iniuria montium, dicas: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non solum tibi tunc non succensebunt montes, sed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipsis spem tuam posueris, contristabuntur. Angelus multa diuina & mira ostendẽs homini, ab homine adorabatur, ille tanquam leuantem oculos in montem reuocat ad Dominum: Noli, inquit, facere, Deum adora. Nam ego conseruus tuus sum, & fratrum tuorum.

De officio mediatoris Christi, Augustin.

Ita doctrinam de officio mediatoris Christi pulcerrime illustrat Augustinus, vt lib. Confess. 10. cap. 42. dicit: Ideo Angelos non debere inuocari, vt per ipsos ad Deum veniamus, & ipsi reconciliemur: quia nulla talis oratio in Scriptura sit tradita. Verba hæc sunt: Quem inuenirem, qui me reconciliaret tibi, An eundum mihi fuit ad Angelos? Qua prece? quibus sacramentis? Multi conantes ad te redire, neque per seipsos, valentes, sicut audio, tentarunt hæc, & digni habiti sunt illusionibus, &c. Et capite sequenti: Verus autem mediator, quem secreta tua misericordia demonstrasti humilibus homo Christus Iesus, inter mortales peccatores, & immortalem iustum apparuit. Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes lãguores meos per eum, qui sedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin desperarem, conterritus peccatis meis, & mole miseriæ meæ meditatus fueram fugam, sed pro[illegible]

buisti,

buisti me,& confirmasti me,dicens:Ideo pro omnibus Christus mortuus est,&c.Ecce Domine iacto in te curam meam,& viuam.

Contra Parmenianum,lib.2 cap.8.Ioannes non dicit:Aduocatum habetis, quasi segregans seipsum a peccantibus, vt iam non ei opus esset propitiatione, quæ fit per mediatorem sedentem ad dextram patris, & interpellantem pro nobis: Quod vtique non solum superbe,sed etiam falso diceret. Si vero ita diceret: Mediatorem me habetis apud patrem, ego exoro pro peccatis vestris (sicut Parmenianus quodam loco mediatorem posuit Episcopum inter populum & Deum.)Quis eum sicut Apostolum Christi, & non sicut Antichristum intueretur? Vt igitur seruent vnitatem spiritus in omnibus orationibus suis, de vno mediatore securi sint. Homines enim Christiani inuicem se commendant orationibus suis.Pro quo autem nullus interpellat,sed ipse pro omnibus,hic vnus verusque mediator est. Paulus autem, quanquam sub capite præcipuum membrum, sed tamen, quia membrum est, se orationibus fideliũ & ipse commendat. Nec mediatorem se facit inter populum &Deum,sed rogat vt pro se orent inuicem omnia membra corporis Christi. Ac sic oratio pro inuicem membrorum omnium adhuc in terra laborantium, ascendat ad caput,quod præcessit in cœlum,in quo est propitiatio pro peccatis nostris.Nam si esset mediator Paulus, essent vtique & cæteri Coapostoli eius,ac sic multi mediatores essent,nec ipsi Paulo constaret ratio,qua dixerat: Vnus mediator,&c.

An Sancti Mediatores? Augustinus

Eandem sententiam repetit Tractatu in Epistolam Ioannis 1.Ioannes talis vir non dixit:Aduocatum habetis,sed habemus. Nec me habetis,dixit,sed Christum posuit.non se,& habemus,dixit,& non habetis.Maluit se ponere in numero peccatorum, vt haberet aduocatũ Christum, quam ponere se pro Christo aduocatum, & inueniri inter damnãdos superbos fratres: Iesum Christum iustum ipsum habemus aduocatum ad patrem, ipse propitiatio est peccatorum nostrorum. Hoc qui tenuit, hæresin non fecit. Hoc qui tenuit,schisma non fecit. Inde enim facta sunt schismata, cum dicunt homines: Nos iusti sumus,nos sanctificamus immũdos,nos iustificamus impios,nos petimus,nos impetramus. Et mox quidem Augustinus ponit obiectionem:Ergo Sancti non orant pro nobis? Sed diserte loquitur de precibus Sãctorum, qui in hac vita adhuc superstites sunt Nequaquam autem vel sentit, vel dicit: Beatos in altero seculo esse nostros apud Deum aduocatos & mediatores,sed ratio de mediatore generalis est.

An Sancti aduocati nostri in cœlo? Augustinus

Ita ergo Augustinus præsumptiones & superstitiones, cultus & inuocationes Sanctorum reprimere, & Ecclesiam ad veros fontes inuocationis Dei reuocare studuit. Postea vero sub Augustini titulo & nomine multa suppositititia scripta sparsa sunt, in quibus contra certa veri Augustini scripta,inuocatio sanctorum docetur & vsurpatur,vt in Sermone de Sancto Paulo: Curuant Imperatores genua ad memoriam piscatoris, qui eius auxilia & apud Deum patrocinia inuocant. Sed eius contrarium Augustinus tradit de Ciuitate libro octauo,capit. vigesimoseptimo.Imo in Codice Homiliarum, Louanij edito sub Augustini nomine, citante Lindano,dicitur: Excellẽtiam Imperatorum genibus prouolutam, ADORARE Petrum piscatorem, cum Augustinus totis neruis contendat, neminem nisi vnum solumDeum adorandum. Ita in libello de cognitione veræ vitæ. sub Augustini nomine disputatur, sanctos in orationib' inuocari, & sanctos intueri verba & res viuentium: cũ Augustinus prorsus contrarium statuat,de Ciuit. & de cura pro mortuis,sicut ostẽdimus. Ita exempla inuocationis Sanctorum proferuntur ex li. de spiritu & anima. Item, ex libro Meditationum, quos libros constat non esse Augustini. Et

Supposititia scripta sub nomine Augustini,de inuocatione. Sermo de S. Paulo. Lindanus. Petrum adorandum. De cognitione vera vita. De spiritu & anima meditationes.

Suppositia Ambrosij. præterea sub Ambrosij nomine, ex sermonibus & ex præparatione ad missam, proferri solent, supposititia sunt.

Sed tamen circa illa tempora, in Latina etiam Ecclesia, alicubi & à quibusdam, inuocationem Sanctorum, vel certe speciem eius, vsurpatam fuisse ostendunt obiectiones Gentium & Manichæorum, de quibus in Augustino dicemus: *Vigilantij certamen.* Vigilantianum etiam certamen Hieronymi tempore idem ostēdit. Et fieri quidem potest, sicut in certaminibus solet, quod Vigilantius nimium deflexerit in alteram partem, derogans debita venerationi, & iustis honoribus martyrum, si vera sunt, quæ Hieronymus in suis criminationibus ipsi tribuit.

Celtæ & Germani offensi inuocatione Sanctorum. Irenæus. Sed tamen inde colligitur, Ecclesias apud Celtas & Germanos, offensas fuisse noua illa persuasione inuocationis Sanctorum, qui ex hac vita discesserant. Non enim tantum Vigilantius presbyter eam reprehendit, sed (quod Hieronymus ad Ripacium conqueritur) Episcopus etiam Galliarum, vir sanctus, cum multis alijs sententiæ ipsius acquieuit. Irenæus enim scribit, Celtas & Germanos, quos Barbaras Gentes appellat, simplicitatem fidei Apostolicæ, tam tenaciter & mordicus retinuisse, vt statim aures obturarint, si quis diuersum ab eo, quod semel acceperant, annuntiaret. Cum igitur Apostolicam initio traditionē accepissent: Solum Deum in nomine Christi mediatoris adorandum & inuocandum, non potuerunt non offendi, sub introducta noua opinione inuocationis Sanctorum. Quod si Vigilātius, iuxta Basilij similitudinem, more insitorum, qui dum curuæ arboris statum corrigere student nimia attractione in alteram partem deflectendo, peccant, eo progressus est, quod cōtemptim & scurriliter de martyribus, & eorū reliquijs, & sensit & locutus est, sicut Hieronymus ipsum accusat, non defendo. Quanquā optandum esset, vel ipsius Vigilantij scriptum extare, vnde de eius sententia recte statui posset, vel Hieronymum non conuitijs & criminationibus, sed Scripturę argumentis modeste & placide causam illam egisse. Quod enim Vigilantio multa impingat, quæ nunquam dixit, ipse non potest dissimulare, cum inquit: Miror quod non dicas nequaquam perpetranda martyria. Quod cum dixeris, imo & si non dixeris, ita habeberis quasi dixeris, &c. Sed hæc relinquamus Deo Iudici iusto.

Capita disputationum Vigilantij ex Hieronymo. Nos vero remotis paulisper è scena personis, rem ipsam videamus. Et de reliquijs martyrum postea dicemus. Quod vero ad nunc locū attinet: Vigilantius, quātum ex Hieronymo colligitur, tria hæc capita disputauit. *Primum.* I. Martyres seu Sanctos, qui ex hac vita discesserunt, non esse colendos & adorādos. *Secundum.* II. Dum viuimus, mutuo pro nobis orare debere, post mortem vero nullum pro alijs deprecari. *Tertium.* III. Martyrum seu beatorum animas nō adesse suis tumulis, nec interesse rebus viuentium. *Responsio Hieronymi ad hæc capita.* Ad hæc capita Hieronymus, respondens, nequaquam vel probat vel defendit Sanctorum cultum & adorationem, sed dicit: Nos autem non dico martyrum reliquias, sed ne Solem quidem & Lunam, nō Angelos, nō Archangelos, nō Cherubin, & Seraphin, & omne nomen quod nominatur, & in præsenti seculo, & in futuro colimus & adoramus, ne seruiamus creaturæ potius, quam Creatori. Item: Quis aliquando martyres adorauit? Quis hominem putauit Deum? Item: Populi qui sanctis Samuelis reliquijs occurrerunt, non Samuelem adorabant, sed Christum, cuius Samuel & Propheta & Leuites fuerat, &c.

Sophistica Lindani distinctio adorationis & inuocationis. Nota mihi est Lindani & aliorum Sophistice, qui fingunt, Hieronymū quidem adorationem martyrum damnare, sed inuocationem eorum probare & defendere. In tota vero prolixa & acerba illa Hieronymi inuectiua, nulla syllaba extat de hac distinctione, quod martyrū animæ, non quidem adorandæ, sed tamen inuocandæ sint. Et ex Augustino mox osten-

ostendemus, illis temporibus, in publicis Ecclesiæ precibus, Sanctos nec adoratos nec inuocatos. Circa idem etiam tempus Laodicena Synodus lege prohibuit, nequis Angelos precetur, sed ad memorias martyrum, ipsum & solum Deum adorabant, inuocabant, & precabantur, sicut ex Augustino mox ostēdemus. Quod igitur Hieronymus dicit: Si quis precator ad martyrum memorias aduenerit: Intelligit de adoratione & inuocatione ipsius Dei, quæ fiebat apud memorias martyrū. Demonstrari enim non potest, vlla vel dictione, vel syllaba, Hieronymum aduersus Vigilantium hoc agere & defendere, quod Sancti, qui ex hac vita discesserunt, sint inuocandi.

Nec inuocati, nec adorati Sancti.

Quod vero ad alteram quæstionem attinet, recepta tunc à plerisque erat sententia illa de qua Origenes, sicut supra ostendimus, cum non habeat expressum Scripturæ testimonium, dubitando & ambigendo disputauit: Beatos scilicet in altera vita orare pro Ecclesia. Et accesserat illa persuasio, quando Deus ad monumenta martyrum adorabatur & inuocabatur, tunc martyres vna cum illis precatoribus sua vota cōiungere, & Deū comprecari, ac propter votum talium communium precum seu comprecationis, fiebant tum adorationes & inuocationes Dei apud monumenta martyrum. Hāc persuasionem, quia extra Scripturam recepta erat, nec vere antiquitati nota fuerat, à multis in Gallia non fuisse tanquam articulum fidei, receptam, ex illo Hieronymi libro manifeste apparet. Vigilantius vero sicut in contentionibus fieri solet, non tantum dimicauit, opinionem illam, cum claris Scripturæ testimonijs destituatur, non esse æquandam articulis fidei, sed eam (si vera sunt, quæ Hieronymus ipsi tribuit) simpliciter ita damnauit, vt diceret. Post mortem in altero seculo nullum *audere* pro alijs deprecari. Item: Dum viuimus, mutuo pro nobis orare posse. Postquam autem mortui fuerimus, nullius esse pro alio exaudiendam orationem. Et hanc negatiuam Vigilantius conatus fuit probare ex Apocryphis Esdræ, & ex translatione quadam Salomonis nō authenica. Attulit etiam illud ex Apocal. 6. quod martyres vltionem sui sanguinis obsecrantes impetrare non quiuerint. Hieronymus vero in contrariam partem, magna vehementia insurgens, tamquam pro articulo fidei pugnat, Beatos in altero seculo orare pro Ecclesia credentium in hac vita: Cum Origenis tempore fuerit tantum priuata, dubia & apocrypha opinio, quæ aliqua probabilitate tantum disputabatur. Et Hieronymus ex Scriptura nulla expressa adfert testimonia, tantum ita argumentatur: Si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse soliciti: quanto magis post coronas, victorias, triumphos &c. Sed sub initium huius loci ostendimus, quid nostræ Ecclesiæ de hac disputatione (An beati in cœlo, pro Ecclesia militante, soliciti sint & orent) sentiant, si non, vt articulus fidei, cum necessitate credendi, sed vt probabilis opinio proponatur. De orationibus igitur Sanctorum Hieronymus disputat, non autem contendit. Sanctos esse inuocandos.

Secundum caput controuersiæ Vigilantii.

An beati orent pro nobis.

Quod vero ad tertiam quæstionem attinet. Vigilantius disputauit, sicut verba ipsius Hieronymus recitat: Animas Apostolorum ac martyrum vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei concedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse præsentes. Hieronymus vero respondet: Tu Deo leges ponis? Tu Apostolis vincula inicijs? vt vsque ad iudicij diem teneantur custodia, ne sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: Sequuntur agnum quocunque vadit? Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum agno sunt, vbiq; esse credendi sunt, &c. Sed hanc Hieronymi asseuerationem, non multo post disserte negarunt, reiecerunt, improbarunt & refutarunt Augustinus & Chrysostomus. Et Augustini

Tertia quæstio Vigilantii.

An beati adsint in terris.

Hieronymus refellitur ab Au-

extructum sit, in Græcæ Ecclesiæ historia iam ostendimus, & in Latina historia mox idem sequetur. Sed iam ad Augustinum progrediamur.

Augustini seculum.

In ea igitur tempora Augustinus incidit, cum quæstionibus & disputationibus, de orationibus & patrociniis Sanctorum, personaret omnia. Et operæ pretium est considerare, vbi Augustinus temporibus cesserit, & quomodo tamē à præsumptionib. ad veros fontes inuocationis nominis diuini Ecclesiam reuocare studuerit, cum receptas & cōmunes præsumptiones liberius reprehendere non auderet. Omnia enim illis temporib. plena fuisse præsumptionibus, ipse ad Ianuariū cōqueritur, vbi & hoc addit: Multa huiusmodi propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulētarum personarum scandala deuitanda, liberius improbare non audeo. Et quod contra Faustum dicit: Aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus, aliud quod præcipere iubemur, aliud quod emendare præcipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur.

Ad Ianuarium.

Contra Faustum.

Augustinus igitur, vna cum aliis etiam secutus est opinionem illam, quæ tunc ferme communis facta fuerat, quod scilicet beati in cœlo, soliciti sint pro Ecclesia in terris militante, & pro ea orent. In hanc sententiā allegat Cypriani dictum, cap. 14 de prædestinatione Sanctorum: Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua incolumitate secura, ad huc de nostra salute solicita. Et lib. 9. Confess. Nunc Nebridius meus in sinu Abraham viuit, & spirituale os ponit ad fontem diuinū, & bibit quātum potest sapientiā pro auiditate sua. Nec sic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu Domine quem potat ille, nostri sis memor. In Psalm. 88. Natalitia, Sanctorum cum sobrietate celebrate, vt imitemur eos, qui præcesserunt, & gaudeant de nobis, qui orant pro nobis, &c. De exauditione etiam illarum orationum, disputat quæstione in Exodum 108. & 149. Et de ciuitat. lib. 22, c. 9 dicit, martyres talia à Domino impetrare posse, & pro patientia iam habere potentiam. Addit etiam libro 20. contra Faustum, c. 21. Populum Christianum memorias martyrum, religiosa solennitate concelebrare, & ad excitādam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur. Per consociationē autem Augustinus illud reddere voluit, quod Epistola Smyrnensis Ecclesiæ, de qua supra dicit, ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι, vt scilicet Ecclesia militans in hac vita illarum virtutum, quas in martyrib. celebrabat, consors redderetur, acceptis à Deo similibus virtutū donis: Vtque aliquando cōsors & socia fieret præmiorum, quorum in vita æterna martyres iam compotes facti sint. Vtrumque enim vocabulo meriti veteres intelligunt. Et ipse Augustinus consociationem ita exponit, vt li. octauo, de Ciuitate Dei: Deum martyres Angelis cœlesti honore sociasse. Et libro 11. dicit: Ad sanctorum Angelorum societatem & congregationē in hac peregrinatione laboriosissima suspiramus. Omnium vero manifestissime hāc phrasin explicat de vera religione: capite quinquagesimoquinto: Sancti illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur, meriti sui nos esse cōsortes. Quod vero de adiumento orationum addit, nequaquam intelligit Sanctos inuocandos. Hoc enim, sicut mox ostendemus, diserte negat, sed persuasio erat illius temporis, quando apud memorias martyrum Deus inuocabatur, quod tunc martyrum animæ, vna Deum comprecarentur. In hanc sententiam dicit Tractat. octauo, in Ioannem: Ad mensam Domini non sic martyres commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescūt vt etiam pro eius oremus, sed magis vt orent ipsi pro nobis, vt eorum vestigiis adhæreamus. Et sermon. 17. de verbis Apostoli: Iniuria est, pro martyre orare, cuius nos debe

Beatos in cœlo pro Ecclesia militante orare.

Consociatio meritorum.

Adiumentum orationum.

mus orationibus commendare. Ipse etiam Augustinus, alicubi erumpit non quidem in inuocationem, sed in votum communium precum, seu comprecationis Sanctorum, libro 5. contra Donatistas, cap. 1. Beatus Cyprianus iam corpore non aggrauante animam serenius perspicit veritatem: Adiuuet itaque nos orationibus suis in istius carnis mortalitate, tanquam in caliginosa nube laborantes, vt donante Domino, quantum possumus, bona eius imitemur, Et hæc Augustinus sine Scriptura, temporibus & consuetudini cedens.

Augustinus præsumptiones sui temporis corrigere, aut in dubiū vocare studet.

Vide autem & considera quomodo Augustinus, sicut ipse loquitur, ea, quæ tolerare compellitur, corrigere & emendare studeat, vt Ecclesiam à præsumptis persuasionibus, ad Scripturæ doctrinam de inuocatione Dei reuocet. Nam post Basilium plerique patres, vt Nazianzenus, Nyssenus, Theodoretus, Ambrosius, Hieronymus, &c. non tam disputarant, quam asseuerarant, animas martyrum & beatorum, apud memorias suas, & alibi in hoc mūdo præsentes esse, rebus viuētium interesse, eas cognoscere, curare, disponere & administrare, vota precantium audire, & ad Deum perferre, cultoribus suis auxilio esse, ac omnis generis beneficia non impetrare tantum sed conferre. Hac enim potissimum præsumptione, Deū precaturi ad monumenta martyrum concurrebant, ac ipsos sæpius martyres nominatim compellabant, beneficia etiam exauditionum & auxiliorum, ipsis tribuebant martyribus, volebāt etiam ideo apud monumēta martyrum sepeliri. Augustinus vero cum præsumptiones illas liberius, sicut ipse loquitur, improbare non auderet, reuocat eas in dubium, & sensim ad negandas eas progreditur, vt in libro de cura pro mortuis; Responsurus ad obiectionem, quod martyres ipsis beneficijs, quę dantur orantibus, indicent, se interesse rebus humanis, quorundā etiam aspectibus appareant, & in somnis eos alloquātur: cum varias quæsiuisset solutiones, ita concludit capite decimosexto: Quanquam ista quæstio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodū opitulentur martyres ijs, quos pereos certum est adiuuari, vtrum ipsi per seipsos assint, vno tempore, tam diuersis locis, & tāta inter se longinquitate discretis: An ipsis in loco suis meritis congruo, ab omni mortalium conuersatione remoto, & tamen generaliter orantibus pro indigentia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus vtique nō præsentamur, qui est vbiq; præsens, exaudiens martyrum preces, per Angelica ministeria, vbique diffusa, præbeat hominibus ista solatia. Res hæc altior est, quam vt à me possit attingit, & abstrusior est, quam vt a me valeat perscrutari, &c. Sed capite decimotertio. Vulgatam tunc opinionem, simpliciter ex verbi Dei Fundamentis refutat; vt volet, inquit, accipiat quisque quod dicam: Si rebus viuentium interessent animæ mortuorū, me ipsum pia mater nulla nocte desereret, sed profecto quod sacer Psalmus personat, verum est, quoniam pater & mater dereliquerunt me. Si autē parentes nostris curis & rebus nō intersunt, qui sunt alij mortuorum, qui nouerūt, quid agamus quidue patiamur? Esaias Propheta dicit: Tu es pater noster, quia Abraham nesciuit nos, & Israel nō cognouit nos, Si tanti Patriarchæ, quid erga populum ex his procreatum ageretur, ignorauerint, quomodo mortui viuorum rebus atque actibus cognoscendis adiuuandisque miscentur? Quomodo dicemus eis fuisse consultum, qui abierunt, antequam venirent mala, quæ illorum obitum consecuta sunt, ne viderent mala illa, 4. Reg. 22. & 2. Paralip 34. Et inde concludit: Ibi ergo sunt spiritus defunctorum vbi non vident, quęcunque aguntur aut eueniunt in ista vita hominum. Et capite decimoquarto, ad obiectionem de diuite ita respondet: Ita illi cura fuit de viuis, quamuis quid agerent, omnino nesciret, sicut est nobis cura de mortuis, quamuis quid agāt, vtique nesciamus. Et capit. 15. dicit

posse

posse quidem mortuos quædam, quæ sinuntur audire ab ijs qui hinc ad eos moriēdo pergunt, vel ab Angelis, vel spiritu Dei reuelante cognoscere, vel per diuinam potentiam posse rebus viuentium interesse, sed c.16. hæc omnia ostendit, & relinquit dubia & incerta.

De beneficijs martyrum.

Secundo, Eodem modo etiam vulgatam tunc opinionem de auxilijs seu beneficijs, quę à martyribus præstari & conferri pręsumebant, in dubium reuocat, vt facilius postea mētibus in dubitationem adductis, eximi posset. Ita de Ciuit. Dei, lib.22.c.9. de miraculis, quæ ad monumenta martyrum edebantur, inquit: Siue Deus per seipsum miro modo, quo res temporales operatur ęternus, siue per suos ministros ista faciat, & eadem ipsa, quæ per ministros facit, siue quædam faciat etiam per martyrum spiritus, sicut per homines adhuc in corpore cōstitutos, siue omnia ista per Angelos, quibus imperat, operetur, vt quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus & impetrantibus, non etiam operantibus, fiant, siue alia fiant istis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus possunt, vim tamen attestantur hæc fidei, in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur.

De inuocatione Sanctorum ad monumenta martyrum.

Tertio, Quando apud memorias martyrum conuentus celebrabant, sacrificia offerebant, & preces faciebant, multi, sicut in præcedentibus ostensum est, ipsos sanctos inuocabant, sicut etiam ex Catechesi Cyrilli Hierosolymitani citatur hæc sententia: Cum hoc sacrificium offerimus, facimus mentionem Sanctorum, qui ante nos obdormierunt, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus, suscipiat preces nostras. Augustinus vero, consueta sua moderatione ostensurus, hoc non recte fieri, opponit veterem formam publicæ & communis orationis, quæ in Synaxi nomine totius Ecclesiæ, tanquam Collecta recitabatur, quam vocarunt quidam precem Canonicam, eo, quod canon & regula esse debebat orationum: verba Augustini hæc sunt. de Ciuit. lib.22. cap.20. Nos martyribus nostris non templa, sicut Dijs, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus: sed vni Deo & martyrum, & nostro sacrificium imolamus. Ad quod sacrificium martyres, sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, nō tamen à sacerdote, qui sacrificat, inuocantur: Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamuis in memoria sacrificet eorum. Et lib. 8. cap. 27. Honoramus memorias martyrum, vt ea celebritate & Deo vero de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur.

Sancti apud Augustinū non inuocantur.

Axiomata Augustini de inuocatione.

Augustinus igitur vtrumque diserte ponit: Non martyres esse inuocandos, sed vnum verum Deum, etiam quando apud martyrum memorias preces fiebant, esse in auxilium inuocandum. Et circa idem tempus, in Carthaginensi Concilio tertio cautum fuit, ne priuatæ & nouæ formulæ precationum temere vsurpentur, sed ad altare semper ad patrem dirigatur oratio. Et hanc habet sententiam, quod Augustinus epist. 42. dicit: Videtis Imperij nobilissimi eminētissimum culmen, ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare: Quod scilicet non Petro, sed ipsi Deo, licet apud monumentum Petri, supplicet.

Concilium Carthaginēse 3. de inuocatione.

Orantes igitur apud monumenta martyrum, non debere martyres, sed Deum inuocare, nec orationem ad martyres, sed ad Deum, qui solus adorādus & inuocandus est, dirigere, Augustini doctrina & sentētia est. Cumq; de martyrum comprecationibus seu intercessionibus, multa opponerentur, Augustinus non concedit inde sequi inuocationem, sed respondet: Vel martyres generaliter orare pro Ecclesia militante, quam

sciunt sub cruce adhuc gemere, licet nesciant, quid agant viui (De cura pro mortuis, c.16.) vel si possunt preces sentire, id tunc fieri, quando Deũ inuocamus & preces ad Deum dirigimus. Ita inquit de vera religione, ca. 55. Quisquis in Deo manet, & potest humanas preces sentire, in illo me exaudit. Et de Ciuit. 10. cap. 12. Nam & cum exaudiunt Angeli Dei, ipse in eis exaudit. Et hoc diligenter notetur, quod non consequatur, si Sancti in altera vita orant pro Ecclesia, quod sint inuocandi, & oratio ad ipsos dirigenda.

An si sancti in altera vita pro Ecclesia orent, sint inuocandi.

Quarto, Cum ex superstitionibus vulgi Christianorum, & Gentes, & hæretici varias calumnias Ecclesiæ Dei struerent. Augustinus improbatis superstitionibus, veterem & veram Ecclesiæ fidem opponit. Cum enim Maximus Madaurensis Grammaticus Epist. 43. describens Gentilium religionem, dixisset: Nos Dei virtutes multis vocabulis inuocamus, variis supplicationibus prosequimur, piis precib. adoramus: Et addidisset, Christianos in Africa loco Iouis, Iunonis, Mineruæ & Veneris, habere & colere Punicos martyres, Mygdonem, Sananem, Namplanionem, & Lucitam: Augustinus Epist. 44 nequaquam hoc concedit, martyres in Ecclesia inuocari, supplicationibus & precibus coli: sed respondet: Scias a Christianis Catholicis nullum coli mortuorum, nihil denique vt numẽ adorari, quod sit factum & conditum a Deo, sed vnum ipsum Deum, qui fecit & condidit omnia.

Discrimen Paganismi & Christianismi in venerandis Sanctis.

Nullum mortuorum Christiani colunt.

Ita de vera religione capit. 55. dicit: Non sit nobis religio cultus mortuorum, quia si pie vixerunt, non sic habentur, vt tales quærant honores, sed illum a nobis coli volunt, quo illuminante, lętantur meriti sui nos esse consortes. Honorãdi ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Item, hoc etiam ipsos optimos Angelos velle credamus, vt vnum cum ipsis colamus Deum, cuius cõtemplatione beati sunt. Quare honoramus eos charitate, non seruitute. Nec eis templa construimus: Nolunt enim se sic honorari à nobis. Et in Psal 96. Omnes Sancti vel Angeli illius quærunt gloriam, quem diligunt. Ad eius cultum, ad eius orationem, ad eius contemplationem omnes, quos diligunt, rapere & inflãmare student. Item, volunt potius, vt Deus vnus colatur, vnus adoretur, Deo vni sacrificium offeratur, non sibi.

Quomodo ipsi Sancti a nobis honorari velint. Augustin.

Et contra Faustum, lib. 20. ca. 21 Faustus hæc obiicit Christianis: Idola vertistis in martyres, quos votis similibus colitis. Qualibus autẽ votis Gentes idola coluerunt, non vt Deos, sed vt mediatores, supra ex Augustino ostendimus. Augustinus vero nequaquam hoc concedit, martyres similibus votis apud Christianos coli, quibus idola apud Gentes coluntur, sed inquit: Colimus martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, sed illos tanto deuotius, quanto securius post incerta omnia superata iã in vita feliciori victores sunt. At illo cultu, qui Græce λατρεία dicitur, cum sit quædam proprie diuinitati debita seruitus, nec colimus nec colendum docemus, nisi vnum Deum. Cumq; ad hũc cultum pertineat oblatio, nullo modo tale quid offerendum docemus, vel martyri, vel Angelo.

Idem in libris de Ciuitate Dei, aliquoties repetit: Non esse sacrificia offerenda Sanctis. Atqui certum est inuocationem esse sacrificium spirituale, ac cultum soli Deo debitum. Psal. 50. Immola Deo sacrificium laudis, & inuoca me in die tribulationis. Hebr. 13. Per Christum offeramus hostiam laudis Deo semper, hoc est, Fructum labiorum nostrorum. Ita Tertullianus dicit: Sacrificamus Deo pro salute Imperatoris, sed prece pura. Et Augustinus libro 10. de Ciuitate, c.19. vbi disputat: Dęmones non fumis aut nidoribus sacrificiorum, sed supplicantium animo delectatos: itaque pari ponit orationem & sacrificium. Ita autem inquit: Sicut orantes atque

Soli Deo sacrificandũ.

que laudantes, ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas, quas significamus, offerimus, ita sacrificantes, non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi, cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Tunc nobis fauēt, nobisque congaudent atque ad hoc ipsum nos pro suis viribus adiuuant Angeli, virtutesque superiores. Si autem illis hæc exhibere voluerimus, non libenter accipiunt, imo vetant.

Quinto, Augustinus ipse agnoscit & fatetur, solere homines cultus soli Deo debitos, ad homines transferre. De Ciuit. li. 10. c. 4. multa inquit, de cultu diuino vsurpata sunt, quę honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera: Ita tamen, vt quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi, si autē eis multum additur & adorandi.

Honores d[iuini] homi[ni]bus.

Et lib. 21. cap. 18. ostendit: Origenistas iisdem prorsus argumentis, quibus inuocatio Sanctorum stabilitur, vsos, cum probare vellent, infideles debere quidem in æternum perire, sed cum ad iudicium ventum fuerit, misericordiam superaturam. Donabit enim eos, inquiunt, misericors, Deus precibus & intercessionibus Sanctorum suorum Si enim orabant pro illis, quando eos patiebantur inimicos, quāto magis, quando videbunt humiles, supplicesque prostratos. Neq; enim credendum est, aiunt, amissuros Sanctos viscera misericordię, cum fuerint plenissimæ & perfectissimæ sanctitatis, vt qui tunc orabant pro inimicis suis, quando & ipsi sine peccato non erant, tunc non orent pro supplicibus suis, quando nullum cœperint habere peccatum. Aut vero Deus tunc eos nō exaudiet tot & tales filios suos, quando in tanta eorū sanctitate nullum inueniet orationis impedimentum? Et postea addit hoc, quod ipsi de suis cordibus suspicantur: Putant, Scripturas diuinass tacuisse, vt multi se corrigāt, &c. Hæc sunt ipsissima Pontificiorū argumenta. Et profecto, quicquid argumentorum pro inuocatione Sanctorum affertur, quia Scripturę diuinæ tacent, tantum sunt hnmani cordis suspiciones, sicut hoc loco Augustinus loquitur.

Origenista[rum] inuoc[a]tiones.

Sexto, Quia miracula, quæ apud martyrum memorias edebantur, plerique ipsis martyribus ita tribuebāt, vt opiniones de cultu, inuocatione & auxiliis martyrum, inde stabilirent: Augustinus miracula illa ipsi Deo tribuit, & verum finem ac vsum, tum illorum miraculorum, tum etiam celebritatum apud memorias martyrum ostendit, vt de Ciuit. li. 22. Cum multa & varia miracula ad martyrum memorias tunc edita, recensuisset, tandem concludit cap. 9. Cui nisi huic fidei attestantur, ista miracula, in qua prædicatur Christus resurrexisse in carne, & in cœlū ascendisse cum carne. Nam & ipsi martyres huius fidei martyres, id est, testes fuerunt. Item, ei profecto attestantur fidei, in qua carnis in æternū resurrectio prædicatur. Et cap. 8 describens exultationem Ecclesiæ, ad editum miraculum apud memoriam Stephani, inquit: Quid erat in cordibus exultantum, nisi fides Christi, pro qua Stephani sanguis effusus est? Et cap. 10. faciunt, ista martyres, vel potius Deus, vel orantibus, vel cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos esse nostros, sed vnum Deum habere nobiscum credamus. Item, ideo vt in Deū credatur, quod & Christus est: martyres faciunt, quicquid mirabile faciunt, li. 10. cap. 12. Quæcunque miracula siue per Angelos, siue quocunque modo fiunt, Dei vnius, in quo solo beata vita est, cultum, religionemque commendant: De cura pro mortuis, c. 16. Deus edit miracula per martyrum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis, ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi confessione sunt passi.

Augusti. d[e] fine miracu[lorum] ad t[u]mulos mar[tyrum].

Ipsas etiam celebritates martyrum ad verū & veterem finem ac vsum

Celebrita[tes] martyru[m]

reuocat, vt de Ciuit. lib. 8. cap. 27. apud memorias martyrum offertur Deo, vt ea celebritate, & Deo vero, de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Et contra Faustum lib. 20. cap. 21. Quod offertur, Deo offertur apud memorias martyrum, quos coronauit, vt ex ipsorum locorum admonitione, maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum, quo adiuuante possumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, &c. 10

[margin: ...uocatio ...ctorum ... August. ...ressa op... ...sita Do... ...rina de ... ...ndo Deo, ...de media... ...e Christo. ...atio Do... ...inica, lex ...ationis.]

Postremo, vt gliscentem superstitionem inuocationis Sanctorum solide reprimeret Augustinus, veram doctrinam de inuocatione Dei, siue de orando Deo, & de intercessione mediatoris Christi, frequenter & diligenter vrget, vt ita homines ad veros fontes Scripturæ reuocaret. Nec opus est aliquot eius sentẽtias asscribere, cum omnes libri eius pleni sint. Extat epistola eius 121. de orando Deo, ad probam viduam, vbi totam doctrinam de oratione pulcerrime explicat. Et ibi post explicatam Dominicam orationẽ dicit: Si per omnia precationum sanctarum verba discurras, nihil inuenies, quod non ista Dominica contineat & concludat oratio. Item, quisquis in oratione id dicit, quod ista Euangelica prece non continetur, vel carnaliter, vel illicite orat. Et hoc diligẽter notetur: Nam inuocatio Sanctorum non continetur oratione Dominica, quam Tertullianus recte & eleganter vocat legem orationis. 20

Idem Augustinus in libro de pastoribus, cap. 8 Sunt etiam montes boni. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Et vide, quia non in montibus tibi spes est: Auxilium, inquis, meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare, iniuriam facere te montibus sanctis, quando dixeris: Auxilium meum à Domino, &c. Ipsi montes hoc tibi clamant. Mons erat, qui clamabat. Audio schismatà in vobis. Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Christi. Leua oculos in istum montem, audi quid dicat, & in ipso remaneas. Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? Ergo postquam leuaueris oculos tuos in montes, vnde venit auxilium tibi, id est, in auctores Scripturarum diuinarum. Attende omnibus medullis tuis, omnibus ossibus clamãtem, Domine quis similis tibi? Vt securus sine vlla iniuria montium, dicas: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non solum tibi tunc non succensebunt montes, sed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipsis spem tuam posueris, contristabuntur. Angelus multa diuina & mira ostẽdẽs homini, ab homine adorabatur, ille tanquam leuantem oculos in montem reuocat ad Dominum: Noli, inquit, facere, Deum adora. Nam ego conseruus tuus sum, & fratrum tuorum. 30 40

[margin: ...officio ...diatoris ...risti, Au... ...]

Ita doctrinam de officio mediatoris Christi pulcerrime illustrat Augustinus, vt lib. Confess. 10. cap. 42. dicit: Ideo Angelos non debere inuocari, vt per ipsos ad Deum veniamus, & ipsi reconciliemur: quia nulla talis oratio in Scriptura sit tradita. Verba hæc sunt: Quem inuenirem, qui me reconciliaret tibi, An eundum mihi fuit ad Angelos? Qua prece? quibus sacramentis? Multi conantes ad te redire, neque per seipsos, valentes, sicut audio, tentarunt hæc, & digni habiti sunt illusionibus, &c. Et capite sequenti: Verus autem mediator, quem secreta tua misericordia demonstrasti humilibus homo Christus Iesus, inter mortales peccatores, & immortalem iustum apparuit. Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes lãguores meos per eum, qui sedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin desperarem, conterritus peccatis meis, & mole miseriæ meæ meditatus fueram fugam, sed prohibuisti. 50

buisti me, & confirmasti me, dicens: Ideo pro omnibus Christus mortuus est, &c. Ecce Domine iacto in te curam meam, & viuam.

Contra Parmenianum, lib. 2 cap. 8. Ioannes non dicit: Aduocatum habetis, quasi segregans seipsum a peccantibus, vt iam non ei opus esset propitiatione, quæ fit per mediatorem sedentem ad dextram patris, & interpellantem pro nobis: Quod vtique non solum superbe, sed etiam falso diceret. Si vero ita diceret: Mediatorem me habetis apud patrem, ego exoro pro peccatis vestris (sicut Parmenianus quodam loco mediatorem posuit Episcopum inter populum & Deum.) Quis eum sicut Apostolum Christi, & non sicut Antichristum intueretur? Vt igitur seruent vnitatem spiritus in omnibus orationibus suis, de vno mediatore securi sint. Homines enim Christiani inuicem se commendant orationibus suis. Pro quo autem nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic vnus verusque mediator est. Paulus autem, quanquam sub capite præcipuum membrum, sed tamen, quia membrum est, se orationibus fideliũ & ipse commendat. Nec mediatorem se facit inter populum & Deum, sed rogat vt pro se orent inuicem omnia membra corporis Christi. Ac sic oratio pro inuicem membrorum omnium adhuc in terra laborantium, ascendat ad caput, quod præcessit in cœlum, in quo est propitiatio pro peccatis nostris. Nam si esset mediator Paulus, essent vtique & cæteri Coapostoli eius, ac sic multi mediatores essent, nec ipsi Paulo constaret ratio, qua dixerat: Vnus mediator, &c.

An Sancti Mediatores? Augustinus.

Eandem sententiam repetit Tractatu in Epistolam Ioannis 1. Ioannes talis vir non dixit: Aduocatum habetis, sed habemus. Nec me habetis, dixit, sed Christum posuit, non se, & habemus, dixit, & non habetis. Maluit se ponere in numero peccatorum, vt haberet aduocatũ Christum, quam ponere se pro Christo aduocatum, & inueniri inter damnãdos superbos fratres: Iesum Christum iustum ipsum habemus aduocatum ad patrem, ipse propitiatio est peccatorum nostrorum. Hoc qui tenuit, hæresin non fecit. Hoc qui tenuit, schisma non fecit. Inde enim facta sunt schismata, cum dicunt homines: Nos iusti sumus, nos sanctificamus immũdos, nos iustificamus impios, nos petimus, nos impetramus. Et mox quidem Augustinus ponit obiectionem: Ergo Sancti non orant pro nobis? Sed diserte loquitur de precibus Sãctorum, qui in hac vita adhuc superstites sunt Nequaquam autem vel sentit, vel dicit: Beatos in altero seculo esse nostros apud Deum aduocatos & mediatores, sed ratio de mediatore generalis est.

An Sancti aduocati nostri in cœlo? Augustinus.

Ita ergo Augustinus præsumptiones & superstitiones, cultus & inuocationes Sanctorum reprimere, & Ecclesiam ad veros fontes inuocationis Dei reuocare studuit. Postea vero sub Augustini titulo & nomine multa suppositicia scripta sparsa sunt, in quibus contra certa veri Augustini scripta, inuocatio sanctorum docetur & vsurpatur, vt in Sermone de Sancto Paulo: Curuant Imperatores genua ad memoriam piscatoris, qui eius auxilia & apud Deum patrocinia inuocant. Sed eius contrarium Augustinus tradit de Ciuitate, libro octauo, capit. vigesimoseptimo. Imo in Codice Homiliarum, Louanij edito sub Augustini nomine, citante Lindano, dicitur: Excellẽtiam Imperatorum genibus prouolutam, ADORARE Petrum piscatorem, cum Augustinus totis neruis contendat, neminem nisi vnum solum Deum adorandum. Ita in libello de cognitione veræ vitæ. sub Augustini nomine disputatur, sanctos in orationib' inuocari, & sanctos intueri verba & res viuentium: cũ Augustinus prorsus contrarium statuat, de Ciuit. & de cura pro mortuis, sicut ostẽdimus. Ita exempla inuocationis Sanctorum proferuntur ex li. de spiritu & anima. Item, ex libro Meditationum, quos libros constat non esse Augustini. Et

Suppositit[ia] scripta sub nomine Augustini, de inuocatione. Sermo de S. Paulo. Lindanus. Petrum adorandum. De cognitione vera vi[tæ]. De spiritu [&] anima. Meditationes.

Fraudulentia Papistarum in citādis veterum testimoniis. Nouæ superstitiones veterum auctoritate proponuntur. Caretius.

verus Augustinus diserte dicit, Sanctos non inuocari, sicut ostendimus.

Sed hoc artificio Pontificios in citandis veterum testimonijs, vt superstitiones suas specie aliqua pallient & stabiliant abuti, iam non est nouum, quæ tamen fraus commonefactionis gratia subinde repetenda & detegenda est. In hac ipsa traditione obseruaui, quā insidiose & fraudulenter posteriorum superstitiones adscribantur vetustioribus. Sicut enim de Homilia Chryso. 66. ad Antiochenos supra annotauimus, quod sit alterius multo recentioris: Ita Caretius Pontificiæ Ecclesiæ columen, ex Fulberto quodam, qui post annum Domini millesimum vixit, citat superstitionem istam Pōtificijs vsitatam: Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles. Sentiant omnes tuum leuamē, &c. Pontificii vero, vt superstitionem illam antiquitatis, pietatis, & auctoritatis specie populo venditent, insidiose & fraudulenter eam Augustino tribuunt, idq; in duobus locis, scilicet sermo. 2. de annuntiatione, & de assumptione, quos sermones non Augustini, sed Fulberti illius esse constat.

Test. Augustinum in Poetarum scholis inuocatio mortuorum vires acquisiuit, & creuit.

Ad hanc vero de inuocatione Sanctorum historiam, tanquam peculiaris obseruatio, præcipue hoc pertinet, quod circa Augustini tempora, & postea, materia illa inuocationis Sāctorum, incidit in Poetas, qui inuocationes Musarum, Dæmonum, & Heroum, ex poematis veterum, Poetica imitatione & licentia ad Martyres transtulerunt. Atque ita inuocatio Sanctorum sine Scripturæ mandato, promisso & exemplo, primo per declamatorias rhetorum figuras in Ecclesiam inuecta, sed à multis varie repressa & reiecta. Postea vero cum nulli essent Epiphanij & Augustini, qui se opponerent: per Poetas, figuris Poeticis, imitatione & licentia Poetica ita amplificata, & ad summum excessum perducta fuit, vt omnia, quę in Scriptura à Christo petere & sperare iubemur, Poetæ isti a Sanctis petant & sperent. Et ne parum essent, Poetæ ea, quæ Epiphanius & Augustinus in cultu sanctorum diserte improbarunt & reiecerūt, ipsi in versibus liberrime vsurpare cœperunt. Atque ex Damasceni quidem carminibus supra quædam descripsimus. Nunc vero ex Latinis Christianorum Poetis pauca quædam adijciemus, vt consideretur, quomodo superstitio semel admissa in immensum crescat, & quomodo humanum ingenium eruditionis, eloquentiæ, & elegantiæ affectione & ostentatione, sibi placens & indulgens, quando semel verbi Dei metas transiuit, non possit sibi modum ponere, sed longius subinde progrediatur, vt tandem vbi consistat, nec habeat, nec inueniat. Ita Prudentius, qui circa Augustini ferme tempora vixit, elegans sane Poeta, sed licentia nimis Poetica lusit in inuocatione Sanctorum, vt:

Exempla Poeticarum superstitionum.

HYMNO IN S. LAVRENTIVM.

Quæ potestas sit credita
Et muneris quantum datum
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat
Fert impetratum prospere,
Poscunt, LITANTVR, indicant,
Et tristis haud vllus redit.
Hos inter ô Christi decus
Audi Poetam rusticum
Cordis fatentem crimina
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat.

Sed

Sed per patronos martyres,
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi rerum Prudentium,
Et seruientem corpori
Absolue vinculis seculi.

IDEM HYMNO IN S. VINCENTIVM.

Adesto nunc & percipe
10 Voces precantum supplices
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem,
Per vincla, flammas, vngulas,
Per quem trementes posteri
Exosculamur lectulum.
Miserere nostrarum precum
Placatus, vt Christus suis
Inclinet aurem prosperam,
20 Noxas nec omnes imputet.
Paulisper huc tu illabere
Christi fauorem deferens,
Sensus grati vt sentiant,
Leuamen indulgentiæ.

IDEM HYMNO IN SANCTAM Agnem.

Seruat salutem virgo Quiritium,
Nec non & ipsos protegit aduenas.
30 Pura ac fideli pectore supplices,
O virgo felix, ô noua gloria,
Intende nostris colluuionibus
Vultum, &c.

IN SANCTOS MARTYRES Callagurritanos.

Fama nam terras in omnes
Præcurrit proditrix,
Hic Patronos esse mundi,
40 Quos precantes ambiant,
Non sinunt mane, vt vllus
Voce murmur fuderit,
Audiunt, statimque ad aurem
Regis æterni ferunt,
Inde larga fonte ab ipso
Dona terris influunt, &c.

IDEM IN CASSIANVM MARtyrem.

50 Suggere si quod habes iustum vel amabile votum,
Spes si qua tibi est, si quid intus æstuas.
Audit crede preces martyr prosperrimus omnes,
Ratasque reddit, quas videt probabiles.
Audior, vrbem adeo, dextris successibus vtar,
Domum reuertor, Cassianum prædico.

Suppofititia Ambrofij. præterea fub Ambrofij nomine, ex fermonibus & ex præparatione ad miffam, proferri folent, fuppofititia funt.

Sed tamen circa illa tempora, in Latina etiam Ecclefia, alicubi & à quibufdam, inuocationem Sanctorum, vel certe fpeciem eius, vfurpatam fuiffe oftendunt obiectiones Gentium & Manichæorum, de quibus in Auguftino dicemus: Vigilantianum etiam certamen Hieronymi tempore idem oftēdit. Et fieri quidem poteft, ficut in certaminibus folet, quod Vigilantius nimium deflexerit in alteram partem, derogans debita venerationi, & iuftis honoribus martyrum, fi vera funt, quæ Hieronymus in fuis criminationibus ipfi tribuit. *Vigilantij certamen.*

Celtæ & Germani offenfi inuocatione Sanctorum. Irenæus. Sed tamen inde colligitur, Ecclefias apud Celtas & Germanos, offenfas fuiffe noua illa perfuafione inuocationis Sanctorum, qui ex hac vita difcefferant. Non enim tantum Vigilantius presbyter eam reprehendit, fed (quod Hieronymus ad Ripacium conqueritur) Epifcopus etiam Galliarum, vir fanctus, cum multis alijs fententiæ ipfius acquieuit. Irenæus enim fcribit, Celtas & Germanos, quos Barbaras Gentes appellat, fimplicitatem fidei Apoftolicæ, tam tenaciter & mordicus retinuiffe, vt ftatim aures obturarint, fi quis diuerfum ab eo, quod femel acceperant, annuntiaret. Cum igitur Apoftolicam initio traditionē accepiffent: Solum Deum in nomine Chrifti mediatoris adorandum & inuocandum, non potuerunt non offendi, fub introducta noua opinione inuocationis Sanctorum. Quod fi Vigilātius, iuxta Bafilij fimilitudinem, more infitorum, qui dum curuæ arboris ftatum corrigere ftudent nimia attractione in alteram partem deflectendo, peccant, eo progreffus eft, quod cōtemptim & fcurriliter de martyribus, & eorū reliquijs, & fenfit & locutus eft, ficut Hieronymus ipfum accufat, non defendo. Quanquā optandum effet, vel ipfius Vigilantij fcriptum extare, vnde de eius fententia recte ftatui poffet, vel Hieronymum non conuitijs & criminationibus, fed Scripturę argumentis modefte & placide caufam illam egiffe. Quod enim Vigilantio multa impingat, quæ nunquam dixit, ipfe non poteft diffimulare, cum inquit: Miror quod non dicas nequaquam perpetranda martyria: Quod cum dixeris, imo & fi non dixeris, ita habeberis quafi dixeris, &c. Sed hæc relinquamus Deo Iudici iufto.

Capita difputationum Vigilantij ex Hieronymo. Nos vero remotis paulifper è fcena perfonis, rem ipfam videamus. Et de reliquijs martyrum poftea dicemus. Quod vero ad hunc locū attinet: Vigilantius, quātum ex Hieronymo colligitur, tria hæc capita difputauit. *Primum.* I. Martyres feu Sanctos, qui ex hac vita difcefferunt, non effe colendos & adorādos. *Secundum.* II. Dum viuimus, mutuo pro nobis orare debere, poft mortem vero nullum pro alijs deprecari. *Tertium.* III. Martyrum feu beatorum animas nō adeffe fuis tumulis, nec intereffe rebus viuentium. *Refponfio Hieronymi ad hæc capita.* Ad hæc capita Hieronymus, refpondens, nequaquam vel probat vel defendit Sanctorum cultum & adorationem, fed dicit: Nos autem non dico martyrum reliquias, fed ne Solem quidem & Lunam, nō Angelos, nō Archangelos, nō Cherubin, & Seraphin, & omne nomen quod nominatur, & in præfenti feculo, & in futuro colimus & adoramus, ne feruiamus creaturæ potius, quam Creatori. Item: Quis aliquando martyres adorauit? Quis hominem putauit Deum? Item: Populi qui fanctis Samuelis reliquijs occurrerunt, non Samuelem adorabant, fed Chriftum, cuius Samuel & Propheta & Leuites fuerat, &c.

Sophiftica Lindani diftinctio adorationis & inuocationis. Nota mihi eft Lindani & aliorum Sophiftice, qui fingunt, Hieronymū quidem adorationem martyrum damnare, fed inuocationem eorum probare & defendere. In tota vero prolixa & acerba illa Hieronymi inuectiua, nulla fyllaba extat de hac diftinctione, quod martyrū animæ, non quidem adorandæ, fed tamen inuocandæ fint. Et ex Auguftino mox

ostendemus, illis temporibus, in publicis Ecclesiæ precibus, Sanctos nec adoratos nec inuocatos. Circa idem etiam tempus Laodicena Synodus lege prohibuit, nequis Angelos precetur, sed ad memorias martyrum, ipsum & solum Deum adorabant, inuocabant, & precabantur, sicut ex Augustino mox ostēdemus. Quod igitur Hieronymus dicit: Si quis precator ad martyrum memorias aduenerit: Intelligit de adoratione & inuocatione ipsius Dei, quæ fiebat apud memorias martyrū. Demonstrari enim non potest, vlla vel dictione, vel syllaba, Hieronymum aduersus Vigilantium hoc agere & defendere, quod Sancti, qui ex hac vita discesserunt, sint inuocandi.

Nec inuocati, nec adorati Sancti.

Quod vero ad alteram quæstionem attinet, recepta tunc à plerisque erat sententia illa de qua Origenes, sicut supra ostendimus, cum non habeat expressum Scripturæ testimonium, dubitando & ambigendo disputauit: Beatos scilicet in altera vita orare pro Ecclesia. Et accesserat illa persuasio, quando Deus ad monumenta martyrum adorabatur & inuocabatur, tunc martyres vna cum illis precatoribus sua vota cōiungere, & Deū comprecari, ac propter votum talium communium precum seu comprecationis, fiebant tum adorationes & inuocationes Dei apud monumenta martyrum. Hāc persuasionem, quia extra Scripturam recepta erat, nec vere antiquitati nota fuerat, à multis in Gallia non fuisse tanquam articulum fidei, receptam, ex illo Hieronymi libro manifeste apparet. Vigilantius vero sicut in contentionibus fieri solet, non tantum dimicauit, opinionem illam, cum claris Scripturæ testimonijs destituatur, non esse æquandam articulis fidei, sed eam (si vera sunt, quæ Hieronymus ipsi tribuit) simpliciter ita damnauit, vt diceret. Post mortem in altero seculo nullum *audere* pro alijs deprecari. Item: Dum viuimus, mutuo pro nobis orare posse. Postquam autem mortui fuerimus, nullius esse pro alio exaudiendam orationem. Et hanc negatiuam Vigilantius conatus fuit probare ex Apocryphis Esdræ, & ex translatione quadam Salomonis nō authenica. Attulit etiam illud ex Apocal. 6. quod martyres vltionem sui sanguinis obsecrantes impetrare non quiuerint. Hieronymus vero in contrariam partem, magna vehementia insurgens, tamquam pro articulo fidei pugnat, Beatos in altero seculo orare pro Ecclesia credentium in hac vita: Cum Origenis tempore fuerit tantum priuata, dubia & apocrypha opinio, quæ aliqua probabilitate tantum disputabatur. Et Hieronymus ex Scriptura nulla expressa adfert testimonia, tantum ita argumentatur: Si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse soliciti: quanto magis post coronas, victorias, triumphos &c. Sed sub initium huius loci ostendimus, quid nostræ Ecclesiæ de hac disputatione (An beati in cœlo, pro Ecclesia militante, soliciti sint & orent) sentiant, si non, vt articulus fidei, cum necessitate credendi, sed vt probabilis opinio proponatur. De orationibus igitur Sanctorum Hieronymus disputat, non autem contendit. Sanctos esse inuocandos.

Secundum caput controuersiæ Vigilantii.

An beati orent pro nobis.

Quod vero ad tertiam questionem attinet. Vigilantius disputauit, sicut verba ipsius Hieronymus recitat: Animas Apostolorum ac martyrum vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei concedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse presentes. Hieronymus vero respondet: Tu Deo leges ponis? Tu Apostolis vincula inicijs? vt vsque ad iudicij diem teneantur custodia, ne sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: Sequuntur agnum quocunque vadit? Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum agno sunt, vbiq; esse credendi sunt. &c. Sed hanc Hieronymi asseuerationem, non multo post disserte negarunt, reiecerunt, improbarunt & refutarunt Augustinus & Chrysostomus. Et Augustini

Tertia quæstio Vigilantii.

An beati adsint in terris.

Hieronymus refellitur ab Au-

extructum sit, in Græcæ Ecclesiæ historia iam ostendimus, & in Latina historia mox idem sequetur. Sed iam ad Augustinum progrediamur.

In ea igitur tempora Augustinus incidit, cum quæstionibus & disputationibus, de orationibus & patrociniis Sanctorum, personaret omnia. Et operæ pretium est considerare, vbi Augustinus temporibus cesserit, & quomodo tamē à præsumptionib. ad veros fontes inuocationis nominis diuini Ecclesiam reuocare studuerit, cum receptas & cōmunes præsumptiones liberius reprehendere non auderet. Omnia enim illis temporib. plena fuisse præsumptionibus, ipse ad Ianuariū cōqueritur, vbi & hoc addit: Multa huiusmodi propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulētarum personarum scandala deuitanda, liberius improbare non audeo. Et quod contra Faustum dicit: Aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus, aliud quod præcipere iubemur, aliud quod emendare præcipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur.

Augustini seculum.

Ad Ianuarium.

Contra Faustum.

Augustinus igitur, vna cum aliis etiam secutus est opinionem illam, quæ tunc ferme communis facta fuerat, quod scilicet beati in cœlo, soliciti sint pro Ecclesia in terris militante, & pro ea orent. In hanc sententiā allegat Cypriani dictum, cap. 14 de prædestinatione Sanctorum: Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua incolumitate secura, adhuc de nostra salute solicita. Et lib. 9. Confess. Nunc Nebridius meus in sinu Abrahæ viuit, & spirituale os ponit ad fontem diuinū, & bibit quātum potest sapientiā pro auiditate sua. Nec sic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu Domine quem potat ille, nostri sis memor. In Psalm. 88. Natalitia, Sanctorum cum sobrietate celebrate, vt imitemur eos, qui præcesserunt, & gaudeant de nobis, qui orant pro nobis, &c. De exauditione etiam illarum orationum, disputat quæstione in Exodum 108. & 149. Et de ciuitat. lib. 22, c. 9 dicit, martyres talia à Domino impetrare posse, & pro patientia iam habere potentiam. Addit etiam libro 20. contra Faustum, c. 21. Populum Christianum memorias martyrum, religiosa solennitate concelebrare, & ad excitādam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur. Per consociationē autem Augustinus illud reddere voluit, quod Epistola Smyrnensis Ecclesiæ, de qua supra dicit, ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι, vt scilicet Ecclesia militans in hac vita illarum virtutum, quas in martyrib. celebrabat, consors redderetur, acceptis à Deo similibus virtutū donis: Vtque aliquando cōsors & socia fieret præmiorum, quorum in vita æterna martyres iam compotes facti sint. Vtrumque enim vocabulo meriti veteres intelligunt. Et ipse Augustinus consociationem ita exponit, vt li. octauo, de Ciuitate Dei: Deum martyres Angelis cœlesti honore sociasse. Et libro 11. dicit: Ad sanctorum Angelorum societatem & congregationē in hac peregrinatione laboriosissima suspiramus. Omnium vero manifestissime hāc phrasin explicat de vera religione: capite quinquagesimoquinto: Sancti illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur, meriti sui nos esse cōsortes. Quod vero de adiumento orationum addit, nequaquam intelligit Sanctos inuocandos. Hoc enim sicut mox ostendemus, diserte negat, sed persuasio erat illius temporis, quando apud memorias martyrum Deus inuocabatur, quod tunc martyrum animæ, vna Deum comprecarentur. In hanc sententiam dicit Tract. octauo, in Ioannem: Ad mensam Domini non sic martyres commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescūt vt etiam pro eius oremus, sed magis vt orent ipsi pro nobis, vt eorum vestigiis adhæreamus. Et sermon. 17. de verbis Apostoli: Iniuria est, pro martyre orare, cuius nos debe-

Beatos in cœlo pro Ecclesia militante orare.

Consociatio meritorum.

Adiumentum orationum.

mus orationibus commendare. Ipse etiam Augustinus, alicubi erumpit non quidem in inuocationem, sed in votum communium precum, seu comprecationis Sanctorum, libro 5. contra Donatistas, cap. 1. Beatus Cyprianus iam corpore non aggrauante animam serenius perspicit veritatem: Adiuuet itaque nos orationibus suis in istius carnis mortalitate, tanquam in caliginosa nube laborantes, vt donante Domino, quantum possumus, bona eius imitemur, Et hæc Augustinus sine Scriptura, temporibus & consuetudini cedens.

Augustinus præsumptiones sui temporis corrigere, aut in dubiũ vocare studet.

Vide autem & considera quomodo Augustinus, sicut ipse loquitur, ea, quæ tolerare compellitur, corrigere & emendare studeat, vt Ecclesiam a præsumptis persuasionibus, ad Scripturæ doctrinam de inuocatione Dei reuocet. Nam post Basilium plerique patres, vt Nazianzenus, Nyssenus, Theodoretus, Ambrosius, Hieronymus, &c. non tam disputarant, quam asseuerarant, animas martyrum & beatorum, apud memorias suas, & alibi in hoc mũdo pręsentes esse, rebus viuẽtium interesse, eas cognoscere, curare, disponere & administrare, vota precantium audire, & ad Deum perferre, cultoribus suis auxilio esse, ac omnis generis beneficia non impetrare tantum sed conferre. Hac enim potissimum pręsumptione, Deũ precaturi ad monumenta martyrum concurrebant, ac ipsos sæpius martyres nominatim compellabant, beneficia etiam exauditionum & auxiliorum, ipsis tribuebant martyribus, volebãt etiam ideo apud monumẽta martyrum sepeliri. Augustinus vero cum pręsumptiones illas liberius, sicut ipse loquitur, improbare non auderet, reuocat eas in dubium, & sensim ad negandas eas progreditur, vt in libro de cura pro mortuis; Responsurus ad obiectionem, quod martyres ipsis beneficijs, quę dantur orantibus, indicent, se interesse rebus humanis, quorundã etiam aspectibus appareant, & in somnis eos alloquãtur: cum varias quæsiuisset solutiones, ita concludit capite decimosexto: Quanquam ista quæstio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodũ opitulentur martyres ijs, quos per eos certum est adiuuari, vtrum ipsi per seipsos assint, vno tempore, tam diuersis locis, & tãta inter se longinquitate discretis: An ipsis in loco suis meritis congruo, ab omni mortalium conuersatione remoto, & tamen generaliter orantibus pro indigentia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus vtique nõ præsentamur, qui est vbiq; præsens, exaudiens martyrum preces, per Angelica ministeria, vbique diffusa, prębeat hominibus ista solatia. Res hæc altior est, quam vt à me possit attingit, & abstrusior est, quam vt à me valeat perscrutari, &c. Sed capite decimotertio. Vulgatam tunc opinionem, simpliciter ex verbi Dei Fundamentis refutat; vt volet, inquit, accipiat quisque quod dicam: Si rebus viuentium interessent animæ mortuorũ, me ipsum pia mater nulla nocte desereret, sed profecto quod sacer Psalmus personat, verum est, quoniam pater & mater dereliquerunt me. Si autẽ parentes nostris curis & rebus nõ intersunt, qui sunt alij mortuorum, qui nouerũt, quid agamus quidue patiamur? Esaias Propheta dicit: Tu es pater noster, quia Abraham nesciuit nos, & Israel nõ cognouit nos, Si tanti Patriarchæ, quid erga populum ex his procreatum ageretur, ignorauerint, quomodo mortui viuorum rebus atque actibus cognoscendis adiuuandisque miscentur? Quomodo dicemus eis fuisse consultum, qui abierunt, antequam venirent mala, quæ illorum obitum consecuta sunt, ne viderent mala illa, 4. Reg. 22. & 2. Paralip 34. Et inde concludit: Ibi ergo sunt spiritus defunctorum vbi non vident, quęcunque aguntur aut eueniunt in ista vita hominum. Et capite decimoquarto, ad obiectionem de diuite ita respondet: Ita illi cura fuit de viuis, quamuis quid agerent, omnino nesciret, sicut est nobis cura de mortuis, quamuis quid agãt, vtique nesciamus. Et capit. 15. dicit

posse quidem mortuos quædam, quæ sinuntur audire ab ijs qui hinc ad eos moriēdo pergunt, vel ab Angelis, vel spiritu Dei reuelante cognoscere, vel per diuinam potentiam posse rebus viuentium interesse, sed c.16. hæc omnia ostendit, & relinquit dubia & incerta.

De beneficijs martyrum.

Secundo, Eodem modo etiam vulgatam tunc opinionem de auxilijs seu beneficijs, quę à martyribus præstari & conferri pręsumebant, in dubium reuocat, vt facilius postea mētibus in dubitationem adductis, eximi posset. Ita de Ciuit. Dei, lib.22.c.9. de miraculis, quæ ad monumenta martyrum edebantur, inquit: Siue Deus per seipsum miro modo, quo res temporales operatur ęternus, siue per suos ministros ista faciat, & eadem ipsa, quæ per ministros facit, siue quædam faciat etiam per martyrum spiritus, sicut per homines adhuc in corpore cōstitutos, siue omnia ista per Angelos, quibus imperat, operetur, vt quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus & impetrantibus, non etiam operantibus, fiant, siue alia fiant istis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus possunt, vim tamen attestantur hæc fidei, in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur.

De inuocatione Sanctorum ad monumenta martyrum.

Tertio, Quando apud memorias martyrum conuentus celebrabant, sacrificia offerebant, & preces faciebant, multi, sicut in præcedentibus ostensum est, ipsos sanctos inuocabant, sicut etiam ex Catechesi Cyrilli *Hierosolymitani* citatur hæc sententia: Cum hoc sacrificium offerimus, facimus mentionem Sanctorum, qui ante nos obdormierunt, vt Deus orationibus illorum & depreca ionibus, suscipiat preces nostras. Augustinus vero, consueta sua moderatione ostensurus, hoc non recte fieri, opponit veterem formam publicæ & communis orationis, quæ in Synaxi nomine totius Ecclesiæ, tanquam Collecta recitabatur, quam vocarunt quidam precem Canonicam, eo, quod canon & regula esse debebat orationum: verba Augustini hæc sunt, de Ciuit. lib.22. cap 20. Nos martyribus nostris non templa, sicut Dijs, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus: sed vni Deo & martyrum, & nostro sacrificium imolamus. Ad quod sacrificium martyres, sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, nō tamen à sacerdote, qui sacrificat, inuocantur: Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamuis in memoria sacrificet eorum. Et lib. 8. cap. 27. Honoramus memorias martyrum, vt ea celebritate & Deo vero de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur.

Sancti apud Augustinū non inuocantur.

Axiomata Augustini de inuocatione.

Augustinus igitur vtrumque diserte ponit: Non martyres esse inuocandos, sed vnum verum Deum, etiam quando apud martyrum memorias preces fiebant, esse in auxilium inuocandum. Et circa idem tempus, in Carthaginensi Concilio tertio cautum fuit, ne priuatæ & nouæ formulæ precationum temere vsurpentur, sed ad altare semper ad patrem dirigatur oratio. Et hanc habet sententiam, quod Augustinus epist. 42. dicit: Videtis Imperij nobilissimi eminētissimum culmen, ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare: Quod scilicet non Petro, sed ipsi Deo, licet apud monumentum Petri, supplicet.

Concilium Carthaginē se 3. de inuocatione.

Orantes igitur apud monumenta martyrum, non debere martyres, sed Deum inuocare, nec orationem ad martyres, sed ad Deum, qui solus adorādus & inuocandus est, dirigere, Augustini doctrina & sentētia est. Cumq; de martyrum comprecationibus seu intercessionibus, multa opponerentur, Augustinus non concedit inde sequi inuocationem, sed respondet: Vel martyres generaliter orare pro Ecclesia militante, quam

sciunt sub cruce adhuc gemere, licet nesciant, quid agant viui (De cura pro mortuis, c.16.) vel si possunt preces sentire, id tunc fieri, quando Deũ inuocamus & preces ad Deum dirigimus. Ita inquit de vera religione, ca. 55. Quisquis in Deo manet, & potest humanas preces sentire, in illo me exaudit. Et de Ciuit. 10. cap. 12. Nam & cum exaudiunt Angeli Dei, ipse in eis exaudit. Et hoc diligenter notetur, quod non consequatur, si Sancti in altera vita orant pro Ecclesia, quod sint inuocandi, & oratio ad ipsos dirigenda.

An si sancti in altera vita pro Ecclesia orent, sint inuocandi.

Quarto, Cum ex superstitionibus vulgi Christianorum, & Gentes, & hæretici varias calumnias Ecclesiæ Dei struerent. Augustinus improbatis superstitionibus, veterem & veram Ecclesiæ fidem opponit. Cum enim Maximus Madaurensis Grammaticus Epist. 43. describens Gentilium religionem, dixisset: Nos Dei virtutes multis vocabulis inuocamus, variis supplicationibus prosequimur, piis precib. adoramus: Et addidisset, Christianos in Africa loco Iouis, Iunonis, Mineruæ & Veneris, habere & colere Punicos martyres, Mygdonem, Sananem, Namplanionem, & Lucitam: Augustinus Epist. 44 nequaquam hoc concedit, martyres in Ecclesia inuocari, supplicationibus & precibus coli: sed respondet: Scias a Christianis Catholicis nullum coli mortuorum, nihil denique vt numẽ adorari, quod sit factum & conditum a Deo, sed vnum ipsum Deum, qui fecit & condidit omnia.

Discrimen Paganismi & Christianismi in venerandis Sanctis.

Nullũ mortuorum Christiani colũt.

Ita de vera religione capit. 55. dicit: Non sit nobis religio cultus mortuorum, quia si pie vixerunt, non sic habentur, vt tales quærant honores, sed illum a nobis coli volunt, quo illuminante, lætantur meriti sui nos esse consortes. Honorãdi ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Item, hoc etiam ipsos optimos Angelos velle credamus, vt vnum cum ipsis colamus Deum, cuius cõtemplatione beati sunt. Quare honoramus eos charitate, non seruitute. Nec eis templa construimus: Nolunt enim se sic honorari à nobis. Et in Psal 96. Omnes Sancti vel Angeli illius quærunt gloriam, quem diligunt. Ad eius cultum, ad eius orationem, ad eius contemplationem omnes, quos diligunt, rapere & inflãmare student. Item, volunt potius, vt Deus vnus colatur, vnus adoretur, Deo vni sacrificium offeratur, non sibi.

Quomodo ipsi Sancti a nobis honorari velint. Augustin°.

Et contra Faustum, lib. 20. ca. 21 Faustus hæc obiicit Christianis: Idola vertistis in martyres, quos votis similibus colitis. Qualibus autẽ votis Gentes idola coluerunt, non vt Deos, sed vt mediatores. supra ex Augustino ostendimus. Augustinus vero nequaquam hoc concedit, martyres similibus votis apud Christianos coli, quibus idola apud Gentes colũtur, sed inquit: Colimus martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, sed illos tanto deuotius, quanto securius post incerta omnia superata iã in vita feliciori victores sunt. At illo cultu, qui Græce λατρεία dicitur, cum si quædam proprie diuinitati debita seruitus, nec colimus nec colendum docemus, nisi vnum Deum. Cumq; ad hũc cultum pertineat oblatio, nullo modo tale quid offerendum docemus, vel martyri, vel Angelo.

Idem in libris de Ciuitate Dei, aliquoties repetit: Non esse sacrificia offerenda Sanctis. Atqui certum est inuocationem esse sacrificium spirituale, ac cultum soli Deo debitum. Psal. 50. Immola Deo sacrificium laudis, & inuoca me in die tribulationis. Hebr. 13. Per Christum offeramus hostiam laudis Deo semper, hoc est, Fructum labiorum nostrorum. Ita Tertullianus dicit: Sacrificamus Deo pro salute Imperatoris, sed prece pura Et Augustinus libro 10. de Ciuitate, c. 19. vbi disputat: Dæmones non fumis aut nidoribus sacrificiorum, sed supplicantium animo delectatos: itaque pari ponit orationem & sacrificium. Ita autem inquit: Sicut orantes at-

Soli Deo sacrificandũ.

que

que laudantes, ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas, quas significamus, offerimus, ita sacrificantes, non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi, cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Tunc nobis fauēt, nobisque congaudent atque ad hoc ipsum nos pro suis viribus adiuuant Angeli, virtutesque superiores. Si autem illis hæc exhibere voluerimus, non libenter accipiunt, imo vetant.

Quinto, Augustinus ipse agnoscit & fatetur, solere homines cultus soli Deo debitos, ad homines transferre. De Ciuit. li. 10. c. 4. multa inquit, de cultu diuino vsurpata sunt, quę honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera: Ita tamen, vt quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi, si autē eis multum additur & adorandi.

Honores diuini hominibus.

Et lib. 21. cap. 18. ostendit: Origenistas iisdem prorsus argumentis, quibus inuocatio Sanctorum stabilitur, vsos, cum probare vellent, infideles debere quidem in æternum perire, sed cum ad iudicium ventum fuerit, misericordiam superaturam. Donabit enim eos, inquiunt, misericors, Deus precibus & intercessionibus Sanctorum suorum Si enim orabant pro illis, quando eos patiebantur inimicos, quāto magis, quando videbunt humiles, supplicesque prostratos. Neq; enim credendum est, aiunt, amissuros Sanctos viscera misericordię, cum fuerint plenissimæ & perfectissimæ sanctitatis, vt qui tunc orabant pro inimicis suis, quando & ipsi sine peccato non erant, tunc non orent pro supplicibus suis, quando nullum cœperint habere peccatum. Aut vero Deus tunc eos nō exaudiet tot & tales filios suos, quando in tanta eorū sanctitate nullum inueniet orationis impedimentum? Et postea addit hoc, quod ipsi de suis cordibus suspicantur: Putant, Scripturas diuinass tacuisse, vt multi se corrigāt, &c. Hæc sunt ipsissima Pontificiorū argumenta. Et profecto, quicquid argumentorum pro inuocatione Sanctorum affertur, quia Scripturę diuinæ tacent, tantum sunt humani cordis suspiciones, sicut hoc loco Augustinus loquitur.

Origenistarum inuocationes.

Sexto, Quia miracula, quæ apud martyrum memorias edebantur, plerique ipsis martyribus ita tribuebāt, vt opiniones de cultu, inuocatione & auxiliis martyrum, inde stabilirent: Augustinus miracula illa ipsi Deo tribuit, & verum finem ac vsum, tum illorum miraculorum, tum etiam celebritatum apud memorias martyrum ostendit, vt de Ciuit. li. 22. Cum multa & varia miracula ad martyrum memorias tunc edita, recensuisset, tandem concludit cap. 9. Cui nisi huic fidei attestantur, ista miracula, in qua prædicatur Christus resurrexisse in carne, & in cœlū ascendisse cum carne. Nam & ipsi martyres huius fidei martyres, id est, testes fuerunt. Item, ei profecto attestantur fidei, in qua carnis in æternū resurrectio prædicatur. Et cap. 8 describens exultationem Ecclesiæ, ad editum miraculum apud memoriam Stephani, inquit: Quid erat in cordibus exultantum, nisi fides Christi, pro qua Stephani sanguis effusus est? Et cap. 10. faciunt, ista martyres, vel potius Deus, vel orantibus, vel cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos esse nostros, sed vnum Deum habere nobiscum credamus. Item, ideo vt in Deū credatur, quod & Christus est: martyres faciunt, quicquid mirabile faciunt, li. 10. cap. 12. Quæcunque miracula siue per Angelos, siue quocunque modo fiunt, Dei vnius, in quo solo beata vita est, cultum, religionemque commendant: De cura pro mortuis, c. 16. Deus edit miracula per martyrum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis, ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi confessione sunt passi.

Augusti. de fine miraculorum ad tumulos martyrum.

Ipsas etiam celebritates martyrum ad verū & veterem finem ac vsum

Celebritates martyrum.

reuocat, vt de Ciuit. lib. 8. cap. 27. apud memorias martyrum offertur Deo, vt ea celebritate, & Deo vero, de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Et contra Faustum lib. 20. cap. 21. Quod offertur, Deo offertur apud memorias martyrum, quos coronauit, vt ex ipsorum locorum admonitione, maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum, quo adiuuante possumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, &c.

Inuocatio mortuorum ab August. repressa opposita Doctrina de orando Deo, & de mediatore Christo. Oratio Dominica, lex orationis.

Postremo, vt gliscentem superstitionem inuocationis Sanctorum solide reprimeret Augustinus, veram doctrinam de inuocatione Dei, siue de orando Deo, & de intercessione mediatoris Christi, frequenter & diligenter vrget, vt ita homines ad veros fontes Scripturæ reuocaret. Nec opus est aliquot eius sententias asscribere, cum omnes libri eius pleni sint. Extat epistola eius 121. de orando Deo, ad probam viduam, vbi totam doctrinam de oratione pulcerrime explicat. Et ibi post explicatam Dominicam orationē dicit: Si per omnia precationum sanctarum verba discurras, nihil inuenies, quod non ista Dominica contineat & concludat oratio. Item, quisquis in oratione id dicit, quod ista Euangelica prece non continetur, vel carnaliter, vel illicite orat. Et hoc diligēter notetur: Nam inuocatio Sanctorum non continetur oratione Dominica, quam Tertullianus recte & eleganter vocat legem orationis.

Idem Augustinus in libro de pastoribus, cap. 8. Sunt etiam montes boni. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Et vide, quia non in montibus tibi spes est: Auxilium, inquis, meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare, iniuriam facere te montibus sanctis, quando dixeris: Auxilium meum à Domino, &c. Ipsi montes hoc tibi clamant. Mons erat, qui clamabat: Audio schismatà in vobis. Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Christi. Leua oculos in istum montem, audi quid dicat, & in ipso remaneas. Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? Ergo postquam leuaueris oculos tuos in montes, vnde venit auxilium tibi, id est, in auctores Scripturarum diuinarum Attende omnibus medullis tuis, omnibus ossibus clamātem, Domine quis similis tibi? Vt securus sine vlla iniuria montium, dicas: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non solum tibi tunc non succensebunt montes, sed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipsis spem tuam posueris, contristabuntur. Angelus multa diuina & mira ostendēs homini, àb homine adorabatur, ille tanquàm leuantem oculos in montem reuocat ad Dominum: Noli, inquit, facere, Deum adora. Nam ego conseruus tuus sum, & fratrum tuorum.

De officio mediatoris Christi, August.

Ita doctrinàm de officio mediatoris Christi pulcerrime illustrat Augustinus, vt lib. Confess. 10. cap. 42. dicit: Ideo Angelos non debere inuocari, vt per ipsos ad Deum veniamus, & ipsi reconciliemur: quia nulla talis oratio in Scriptura sit tradita. Verbà hæc sunt: Quem inuenirem, qui me reconciliaret tibi, An eundum mihi fuit ad Angelos? Qua prece? quibus sacramentis? Multi conantes àd te redire, neque per seipsos, valentes, sicut audio, tentarunt hæc, & digni habiti sunt illusionibus, &c. Et capite sequenti: Verus autem mediator, quem secreta tua misericordia demonstrasti humilibus homo Christus Iesus, inter mortales peccatores, & immortalem iustum apparuit. Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes lāguores meos per eum, qui sedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin desperarem, conterritus peccatis meis, & mole miseriæ meæ meditatus fueram fugam, sed prohibuit

buisti me,& confirmasti me,dicens:Ideo pro omnibus Christus mortuus est,&c. Ecce Domine iacto in te curam meam,& viuam.

An Sancti Mediatores? Augustinus

Contra Parmenianum,lib.2 cap.8. Ioannes non dicit:Aduocatum habetis, quasi segregans seipsum a peccantibus, vt iam non ei opus esset propitiatione, quæ fit per mediatorem sedentem ad dextram patris, & interpellantem pro nobis: Quod vtique non solum superbe,sed etiam falso diceret. Si vero ita diceret: Mediatorem me habetis apud patrem, ego exoro pro peccatis vestris (sicut Parmenianus quodam loco mediatorem posuit Episcopum inter populum & Deum.) Quis eum sicut Apostolum Christi, & non sicut Antichristum intueretur? Vt igitur seruent vnitatem spiritus in omnibus orationibus suis, de vno mediatore securi sint. Homines enim Christiani inuicem se commendant orationibus suis. Pro quo autem nullus interpellat,sed ipse pro omnibus,hic vnus verusque mediator est. Paulus autem, quanquam sub capite præcipuum membrum, sed tamen, quia membrum est, se orationibus fideliũ & ipse commendat. Nec mediatorem se facit inter populum &Deum, sed rogat vt pro se orent inuicem omnia membra corporis Christi. Ac sic oratio pro inuicem membrorum omnium adhuc in terra laborantium, ascendat ad caput,quod præcessit in cœlum,in quo est propitiatio pro peccatis nostris. Nam si esset mediator Paulus, essent vtique & cæteri Coapostoli eius,ac sic multi mediatores essent,nec ipsi Paulo constaret ratio,qua dixerat: Vnus mediator,&c.

An Sancti aduocati nostri in cælo? Augustinus

Eandem sententiam repetit Tractatu in Epistolam Ioannis 1. Ioannes talis vir non dixit:Aduocatum habetis,sed habemus. Nec me habetis,dixit,sed Christum posuit,non se,& habemus,dixit,& non habetis. Maluit se ponere in numero peccatorum, vt haberet aduocatũ Christum, quam ponere se pro Christo aduocatum, & inueniri inter damnãdos superbos fratres: Iesum Christum iustum ipsum habemus aduocatum ad patrem, ipse propitiatio est peccatorum nostrorum. Hoc qui tenuit, hæresin non fecit. Hoc qui tenuit,schisma non fecit. Inde enim facta sunt schismata, cum dicunt homines: Nos iusti sumus,nos sanctificamus immũdos,nos iustificamus impios,nos petimus,nos impetramus. Et mox quidem Augustinus ponit obiectionem:Ergo Sancti non orant pro nobis? Sed diserte loquitur de precibus Sãctorum, qui in hac vita adhuc superstites sunt Nequaquam autem vel sentit, vel dicit: Beatos in altero seculo esse nostros apud Deum aduocatos & mediatores,sed ratio de mediatore generalis est.

Suppofititia scripta sub nomine Augustini,de inuocatione. Sermo de S. Paulo. Lindanus. Petrum adorandum. De cognitione vera vita. De spiritu & anima meditationes.

Ita ergo Augustinus præsumptiones & superstitiones, cultus & inuocationes Sanctorum reprimere, & Ecclesiam ad veros fontes inuocationis Dei reuocare studuit. Postea vero sub Augustini titulo & nomine multa suppositiția scripta sparsa sunt, in quibus contra certa veri Augustini scripta,inuocatio sanctorum docetur & vsurpatur,vt in Sermone de Sancto Paulo: Curuant Imperatores genua ad memoriam piscatoris, qui eius auxilia & apud Deum patrocinia inuocant. Sed eius contrarium Augustinus tradit de Ciuitate,libro octauo,capit. vigesimoseptimo. Imo in Codice Homiliarum, Louanij edito sub Augustini nomine, citante Lindano,dicitur: Excellẽtiam Imperatorum genibus prouolutam, A D O R A R E Petrum piscatorem, cum Augustinus totis neruis contendat, neminem nisi vnum solum Deum adorandum. Ita in libello de cognitione veræ vitæ. sub Augustini nomine disputatur, sanctos in orationib' inuocari, & sanctos intueri verba & res viuentium: cũ Augustinus prorsus contrarium statuat,de Ciuit. & de cura pro mortuis,sicut ostẽdimus. Ita exempla inuocationis Sanctorum proferuntur ex li. de spiritu & anima. Item, ex libro Meditationum, quos libros constat non esse Augustini. Et

verus Augustinus diserte dicit, Sanctos non inuocari, sicut ostendimus.

Sed hoc artificio Pontificios in citandis veterum testimonijs, vt superstitiones suas specie aliqua pallient & stabiliant abuti, iam non est nouum, quæ tamen fraus commonefactionis gratia subinde repetenda & detegenda est. In hac ipsa traditione obseruaui, quã insidiose & fraudulenter posteriorum superstitiones adscribantur vetustioribus. Sicut enim de Homilia Chryso. 56. ad Antiochenos supra annotauimus, quod sit alterius multo recentioris: Ita Carerius Pontificiæ Ecclesiæ columen, ex Fulberto quodam, qui post annum Domini millesimum vixit, citat superstitionem istam Põtificijs vsitatam: Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles. Sentiant omnes tuum leuamẽ, &c. Pontificii vero, vt superstitionem illam antiquitatis, pietatis, & auctoritatis specie populo venditent, insidiose & fraudulenter eam Augustino tribuunt, idq; in duobus locis, scilicet sermo. 2. de annuntiatione, & de assumptione, quos sermones non Augustini, sed Fulberti illius esse constat.

Fraudulenta Papistarum in citãdis veterum testimonijs. Quæ superstitiones veterum auctoritate proponuntur. Caretius.

Ad hanc vero de inuocatione Sanctorum historiam, tanquam peculiaris obseruatio, præcipue hoc pertinet, quod circa Augustini tempora, & postea, materia illa inuocationis Sãctorum, incidit in Poetas, qui inuocationes Musarum, Dæmonum, & Heroum, ex poematis veterum, Poetica imitatione & licentia ad Martyres transtulerunt. Atque ita inuocatio Sanctorum sine Scripturæ mandato, promisso & exemplo, primo per declamatorias rhetorum figuras in Ecclesiam inuecta, sed à multis varie repressa & reiecta. Postea vero cum nulli essent Epiphanij & Augustini, qui se opponerent: per Poetas, figuris Poeticis, imitatione & licentia Poetica ita amplificata, & ad summum excessum perducta fuit, vt omnia, quę in Scriptura à Christo petere & sperare iubemur, Poetæ isti a Sanctis petant & sperent. Et ne parum essent, Poetæ ea, quæ Epiphanius & Augustinus in cultu sanctorum diserte improbarunt & reiecerũt, ipsi in versibus liberrime vsurpare cœperunt. Atque ex Damasceni quidem carminibus supra quædam descripsimus. Nunc vero ex Latinis Christianorum Poetis pauca quædam adijciemus, vt consideretur, quo modo superstitio semel admissa in immensum crescat, & quomodo humanum ingenium eruditionis, eloquentiæ, & elegantiæ affectione & ostentatione, sibi placens & indulgens, quando semel verbi Dei metas transiuit, non possit sibi modum ponere, sed longius subinde progrediatur, vt tandem vbi consistat, nec habeat, nec inueniat. Ita Prudentius, qui circa Augustini ferme tempora vixit, elegans sane Poeta, sed licentia nimis Poetica lusit in inuocatione Sanctorum, vt:

Post Augustinum in Poetarum scholis inuocatio mortuorum vires acquisiuit, & creuit.

Exempla Poeticarum superstitionum.

HYMNO IN S. LAVRENTIVM.

Quæ potestas sit credita
Et muneris quantum datum
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat
Fert impetratum prospere,
Poscunt, LITANTVR, indicant,
Et tristis haud vllus redit.
Hos inter ô Christi decus
Audi Poetam rusticum
Cordis fatentem crimina
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat.

Sed

Sed per patronos martyres,
Poteſt medelam conſequi.
Audi benignus ſupplicem
Chriſti reum Prudentium,
Et ſeruientem corpori
Abſolue vinculis ſeculi.

IDEM HYMNO IN S. VINCENTIVM.

Adeſto nunc & percipe
Voces precantum ſupplices
Noſtri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem,
Per vincla, flammas, vngulas,
Per quem trementes poſteri
Exoſculamur lectulum.
Miſerere noſtrarum precum
Placatus, vt Chriſtus ſuis
Inclinet aurem proſperam,
Noxas nec omnes imputet.
Pauliſper huc tu illabere
Chriſti fauorem deferens,
Senſus grati vt ſentiant,
Leuamen indulgentiæ.

IDEM HYMNO IN SANCTAM Agnem.

Seruat ſalutem virgo Quiritium,
Nec non & ipſos protegit aduenas.
Pura ac fideli pectore ſupplices,
O virgo felix, ô noua gloria,
Intende noſtris colluuionibus
Vultum, &c.

IN SANCTOS MARTYRES Callaguritanos.

Fama nam terras in omnes
Præcurrit proditrix,
Hic Patronos eſſe mundi,
Quos precantes ambiant,
Non ſinunt mane, vt vllus
Voce murmur fuderit,
Audiunt, ſtatimque ad aurem
Regis æterni ferunt,
Inde larga fonte ab ipſo
Dona terris influunt, &c.

IDEM IN CASSIANVM MARtyrem.

Suggere ſi quod habes iuſtum vel amabile votum,
Spes ſi qua tibi eſt, ſi quid intus æſtuas.
Audit crede preces martyr proſperrimus omnes,
Rataſque reddit, quas videt probabiles.
Audior, vrbem adeo, dextris ſucceſſibus vtar,
Domum reuertor, Caſſianum prædico.

IN S. CYPRIANVM.

Desine flere bonum tantum tenet ille regna cœli.
Nec animus inuolitat terris, nec ab hoc recedit orbe.
Nec Libyæ populos tantum regit, exitusque in ortum
Solis & vsque obitum, Gallos fouet, imbuit Britannos.
Denique Doctor humi est, idem quoque Martyr in supernis.
Instruit hic homines, illinc pia dona dat patronus, &c.

Pontius Paulinus.

Non multo post Pontius Paulinus Poeticas illas inuocationes imitatus, de suo etiam quædam addidit, fidem, spem, & fiduciam in Sanctos collocans, vt epist. 12. ita inuocat Clarum:

Hæc peccatorum bonus accipe vota rogantum.
Vt sis Paulini, Therasiæque memor.
Sic cum Martino socia pietate labores,
Vt vincant vestræ crimina nostra preces:
Vt simul in vestri ducamur sorte Seueri,
Vestraque nos semper protegat ala sinu.

IDEM NATALI III. IN FELICEM.

Hic amor, hic labor est nobis, hæc vota tuorum
Suscipe commendaque Deo, vt cum sedula cura
Seruitium nostrum longo tibi penderit æuo,
Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
Absoluas, mittente manu, positasque tuorum
Ante tuos vultus animas vectare paterno
Ne renuas gremio Domini fulgentis ad ora,
Quem bonitate pium, sed maiestate tremendum
Exora, vt precibus plenis meritisque redonet
Debita nostra tuis.

ITEM.

Posce ouium grege nos statui, vt sententia summi
Iudicis, hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
Ne male gratatis læuos adiudicet hœdis.

IDEM IN NATALI FELICIS V.

Erigit in cœlum mentem, & mox corde refecto,
Præsumente fidem, spem voti compotis haurit,
Sanctaque Felicis rapido petit atria cursu
A Felice pio, velut à custode, reposcit
Increpitans, miscetque precantia verba querelis:
Sancte Deo Felix inopum substantia semper:
Pro miseris Felix & semper diues egenis,
Te requiem fessis Deus, afflictisque leuamen,
Te posuit mœstis ad saucia corda medelam,
Propterea tanquam gremio confisa paterno,
In te pauperies caput inclinata recumbit,
Felix sancte meos semper miserate labores, &c.

IDEM IN NATALI VIII. FELICIS.

Concurramus adhunc spe conspirante patronum.
Suscipiat nostras placida pietate querelas,
Et dum natalem illius celebramus ouantes,
Ille preces nostras meritis pius adferet altis,
Nos lætamur ei, non est cura hæc noua Sanctis

Exorare

Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Atque bonis meritis meritum ſuperare ſiniſtrum,
Vt quondam hos habuit ætas; ſit modo noſtra
Felicem ſortita ſalus, petat omne quod audet,
Quodque cupit, tali ſperet confiſa patrono.
Sancte Deo, Dilecte Dei, tu dextera Felix
Eſto precor nobis tu munitiſſima turris.

IDEM NATALI IX.

10 Poſco tuos Felix tecum ad tua vota parentes,
Hic quoque ades mihi, nunc poſcas vt adeſſe vocatos,
Qui colitis lætos paradiſi cœlitus hortos,
Quique ſub excelſa Domini requieſcitis ara,
Pulcher Apoſtolici chorus agminis & Patriarchæ,
Vos etiam ſancti ſupplex depoſco Prophetæ,
Vos quoque corporibus cæſis & ſanguine fuſo,
Occiſum & viuum teſtati martyres agnum.
Hæc tibi Chriſte Deus tenui fragilique paratu
20 Pro nobis facimus; nec enim te ſumme creator
Facta manu capiunt, toto quem corpore mundus
Non capit, anguſtum cui cœlum terraque punctum eſt.
Sed Sanctis ſine fine tuis deuota ferentes
Obſequia, exiguo magnos veneramur honore,
Sperantes illis exoratoribus vt tu
In nobis operum ponas perfecta tuorum, &c.

Deinde poſt annum Domini 500. Fortunatus Martinum ſimpliciter fecit mediatorem Dei & hominum, & quidem adorandum, vt libro 2. de vita S. Martini. *Fortunat*

30 Vir tranſcripte, potens æterna in ſecula cuius
Signifer arma crucis fers nobilitata triumphis.
Dulcis ADORANDE, & mihi pectore voce colende.
Fer pietatis opem miſero, miſeri miſerere.
Rector vt altithrono cum venerit arbiter orbis,
Tunc memor obtineas delicti obliuia noſtri,
Inter me & Dominum MEDIATOR adeſto benigne,
Quem ſua culpa ligat, tua vt interuentio ſoluat;
Spes Fortunati ſit fida ſalutis egena,
Suppliciter humilem tibi ſe ſtrauiſſe patrone.
40 Nam prece multa vales apud illum cuius haberis,
Quod peto tu poteris, quia totum præſtat amicis.
Sic tibi quæque petis tribuat præſentia Regis.

LIB. V.

Qui potes ore mei veniam depoſce reatus,
Et vitiata tibi mea lingua remurmurat audi.

LIB. IV.

Intercede precor veniam, vir adepte coronam,
50 Eripe paſtor ouem, ne clauda vel extera reſtet,
Porrige celſe manum, rege greſſum, dirige ſenſum,
Exceſſuſque graues leuiori examine penſes,
Inter & ipſe Deum atque reum MEDIATOR adeſto,
Obtineas meritis Iudex cum venerit orbis,
Tunc precor, vt fragilem ſacro velamine celes,

Et tua me trepidum defendat ab igne potestas:
Nam scio certo reum quemuis tibi cedere Christum,&c.

ITEM.

Talibus officijs placatus opime Sacerdos,
Quorum vota fides redde benigne vicem,
Qui virtute potens Orientis in axe sepultus,
Ecce sub Occiduo cardine præbet opem.
Ergo memento preces,& reddere vota viator.
Obtinet hic meritis,quod petit alma fides,&c.

Immoderatã sibi Poetæ contra Scripturã vsurparunt licentiam.

Istæ Poeticæ sanctorum inuocationes,quomodo &quantum,& à Scriptura,& à puriori antiquitate discedant, imo quomodo cum Scripturæ doctrina de inuocatione Dei, in nomine mediatoris Christi pugnent,atque ea, quæ veteres negarunt, affirment, ea etiam licentia nimis Poetica vsurpent,quæ veteres, sicut ostendimus reprehenderunt & reiecerunt, manifestum est,sicut collatio eorum,quæ hactenus in hac historia annotauimus,ostendit. Non enim intercessionem tantũ,sed omnia,quæ Scriptura nos iubet à Deo,& à Christo mediatore,petere, Poetæ isti à Sanctis petunt.ita,vt nihil ferme sit, quod Deo & Christo reseruetur. Nam & fidem,spem,ac fiduciam,in Sanctos collocare docent,quę profecto nec excusari,nec defendi,vel possunt,vel debent.

Inuocatio Sanctorum desijt in vorandam idololatriam.

Cum vero nec tunc, nec postea,vllus esset vel Epiphanius vel Augustinus,qui superstitiones istas cum autoritatevel reprimeret vel corrigeret, aperta nõ tam fenestra,quam latissima ianua, in ipsam Ecclesiam irruperunt,ac à posterioribus semper cumulatæ & auctę sunt,donec in manifestam & crassam idololatriam,cuius supra exempla,ex Pontificia Ecclesia, adscripsimus,euaserunt. Vtq; hæc commodius & facilius inter se conferri possint,pauca quædam ex posteriorum scriptis annotabimus.

Maximus.

Ita Maximus Homilia in Martyres Tauricos inquit:Licet vniuersi vbique sint sancti,& omnibus prosint,specialiter tamen illi pro nobis interueniunt,qui &supplicia pertulere pro nobis.Semper enim nobiscũ sunt, nobiscum morantur,hoc est,& in corpore nos viuentes custodiunt,& de corpore recedentes custodiunt. Et ideo veneremur eos in seculo: quos defensores habere possimus in futuro.

Leo.

Leo sermone primo da natali Apostolorum:Credimus atque confidimus,inter omnes labores istius vitæ,ad obtinendam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adiuuãdos,vt quantum proprijs peccatis deprimimur,tãtum Apostolicis meritis erigamur.Item: Si quid à nobis recte discernitur & agitur: Si quid à misericordia Dei, quotidianis supplicationibus obtinetur, Petri est operum atque meritorum.

Speciales patroni.

Euthymius.

Euthymius Monachus in Encomio Mariæ: Vides ante pedes pulcerrimæ capsæ tuæ,nos omnes tuũ postulare auxilium expectantes tuã defensionem,tuum in omnibus inuocantes auxilium. Itaq;,vt dũ hic quidem manemus,nos protegas,supplicamus,cum vero excedemus,vt in ædibus semper viuentibus & luminosis habitemus,obsecramus.

Victor.

Victor libro tertio, persecutionis Vandalicæ, inuocat Patriarchas, Prophetas, Apostolos: Prostrati, inquit, rogamus, vt non spernatis vestros miseros peccatores, per eum, qui vos ad Apostolicum culmen prouexit.

Fulgentius.

Fulgentius in sermone de laudibus Mariæ, inquit, Venite virgines ad virginem Mariam,concipientes ad concipientem,parturientes ad parturientem,matres ad matrem, lactantes ad lactantem, iuuẽculæ ad iuuenculam.Ideo enim omnes istos cursus naturæ Maria suscepit, vt omnibus

ad se

ad se conuenientibus fœminis subueniret, & sic restauraret omne genus fœminarum ad se venientium.

Gregorius Magnus Homil. 32. in Euangelia: adsunt defensores nostri sancti Martyres, rogari volunt, atq; quærunt vt quærantur. Hos ergo adiutores, vestris orationib. quærite, hos protectores vestri reatus inuenite. Idem Epist. 39. libro 4. In omnipotentis Dei gratia, atque beati Apostoli Petri adiutorio confidebat. libro 11. epist 44. Ipse sit vestri custos imperij, sit vobis protector in terra, sit pro vobis intercessor in cœlo Et libro 12. episto. 22. Speramus in omnipotentis Dei virtute, & in ipsius beati Petri Apostolorum principijs adiutorio.

Gregorius Magnus.

Atque hactenus inuocatio Sanctorum in priuatis preculis regnauit, eam vero hic Gregorius apud Latinos in publicas Ecclesiæ supplicationes, quas Græco vocabulo λιτανείας vocant, primus intrusisse scribitur. Apud Græcos enim, Petrus Gnapheus idem antea tentauit, sicut supra notauimus.

Inuocatio Sāctorum publicis Ecclesiæ supplicationib. inserta.

Antiquissimus vero mos, publicarum & communium supplicationum, semper fuit in Ecclesia: Sed in illis vnus & solus verus Deus, in nomine Christi mediatoris, inuocabatur. Talium enim suplicationum meminit Irenęus. Iustinus capita commemorat, quod nati simus, quod valetudini consultum sit quod species rerum conseruētur, quod vires animę bene succedant, quod imortalitatem sperare ac impetrare liceat. Tertullianus addit: Oramus pro inimicis, pro persecutoribus, precantes sumus omnes semper pro imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium, securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelē, populum probum, orbem quietum, & quæcunque hominis & Cęsaris vota sunt. Item: Oramus pro Imperatoribus, pro ministris eorum, & potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis.

Litania Ecclesiæ vetustissima. Iustinus de capitibus Litaniarum. Ecclesiæ. Tertullianus.

Cyprianus inquit: Publica est nobis & communis oratio, non pro vno, sed pro toto populo.

Cyprianus.

Et in illis publicis supplicationibus, Ecclesiam ad ardentiores preces, peculiaribus exhortationibus, & gestibus, excitatam fuisse constat. Cyprianus dicit: Quando inchoaturi essent preces sacerdotem illam exhortationem præmisisse: *Sursum corda.* Et populum respondisse: *Habemus ad Dominum.*

Apud Iustinum surgunt ad supplicationes. Apud Tertullianum cœlum suspiciētes, manibus expansis, capite nudo, precantur pro omnibus aliquando stantes, aliquādo genibus flexis. Milites Antonini oraturi pro pluuia, curuatis genibus prouoluunt se in terram apud Eusebium. Apud Clementem abiiciunt se in terram. Apud Sozomenum libro 7. cap. 27. Cum populus Antiochenus, Theodosij Imperatoris iram, ob motam ibi seditionem timeret, instituerunt supplicationē publicā ad Deum vt Imperatoris iram mitigaret, vsurpatis ad eam supplicationē melodijs lugubribus. Auctor librorum de vocatione Gentium, siue is Ambrosius siue Prosper est, explicans locum Pauli 1. Tim. 2. Vt fiant obsecrationes, postulationes, & gratiarū actiones, pro omnibus hominibus inquit: Quam legem supplicationis, ita omniū sacerdotū, & omniū fideliū deuotio concorditer tenet, vt nulla pars mūdi sit, in qua huiusmodi orationes nō celebrentur à populis Christianis. Supplicat ergo vbiq; Ecclesia Deo, non solū ꝓ Sanctis & in Christo iam regeneratis, sed etiā pro omnibus infidelib. & inimicis crucis Christi, ꝓ hæreticis & schismaticis &c. Et talia exēpla multa extant in historiis, quod tēpore belli, pestis, tempestatū, terræmotuū decretæ & celebratæ fuerint tales publicę ad Deū supplicationes. Ita apud Nicephorum, Theodosius cum tota Ecclesia supplicationē fecit Deo, pro serennitate, priuato habitu medius inter canētes Hymnos incedens.

Gestus supplicantium.

dens. Et apud Theodorum Lectorem, Martianus imperator hortatur Anatoliam, vt tales supplicationes decernat.

Mamercus Viennensis instituit supplicationes statas.

Non multo post, Mamercus Viennensis constituit, vt annuatim statis diebus solennes supplicationes fierent, ob imminētia tunc pericula, terræ motuum, incendij, & incursionis ferarum. Talis constitutio etiam extat in Concilio Toletano quinto. Et ratio vocabuli λιτανείας, quod extat etiam in 63. Episto. Basilij, explicatur in 32. Canone Concilij Moguntini, sub Carolo Magno, his verbis: Litaniæ Græco nomine appellantur, quæ Latine dicuntur Rogationes. Inter λιτανείας autem & ἐξομολογήσεις hoc differt: Quod exomologeses, pro sola peccatorum confessione agantur: Litaniæ vero, indicuntur propter rogandum Deum, & impetrandum in aliquo misericordiam eius. Sed iam vtrumq; vocabulum sub vna dignatione habetur. Hæc Canon ille.

Vocabulum λιτανείας. λιτανείαι. ἐξομολογήσεις.

An inuocatio Sanctorū semper fuerit in Litania.

Sed inde Pontificij nectunt tale argumentum: Quia vsus Litaniarum, hoc est, supplicationum seu rogationum, semper fuit in Ecclesia, & in Litania extant expresse inuocationes Sanctorum, Ergo inuocatio Sanctorum in solennibus Ecclesiæ precib. semper fuit in publico vsu. Atqui non sequitur, si nunc in Pontificia Litania Sancti inuocantur, quod semper in veteris etiam Ecclesiæ Litanijs fuerit inuocatio defunctorum. Nam ipsorum Pontificiorum historiæ narrant, inuocationē Sanctorum additam & insertam esse Litaniæ à Gregorio Magno, circa annum Domini 600. vtq; nouum inuentum specie aliqua, quasi de cœlo descendisset, Ecclesijs obtruderetur, addiderunt hanc fabellam; In solenni celebratione Litaniæ, Angelos auditos canentes; Regina cœli lætare, atque tunc Gregorium addidisse hæc verba, Ora pro nobis Deum. Quod igitur nunc in Litania Pontificij Sanctos inuocant, non est prima & antiqua forma veteris Litaniæ, sed noua Gregorij additio. Veteres enim, vbi Litaniarum meminerunt, diserte dicunt; Deo supplicatum fuisse. Ita Tertullianus in Apologetico dicit: Sacrificamus prece pura pro salute Imperatoris, sed Deo vni & vero. Prosper dicit: Supplicat ergo vbique Ecclesia Deo. Et Moguntinus Canon dicit, Litanias indici propter rogandum Deum. Ipse etiam Gregorius, & P. Diaconus testantur, in Græca & Latina Ecclesia semper à Clero & à populo, in Litanijs acclamatum fuisse κύριε ἐλέησον, Christe eleison. Et quidem à plerisque in Litanias ægre receptum fuisse τρισάγιον illud; Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte immortalis, miserere nobis, cum antea ad singulas petitiones ingeminarent tantum Kyrie eleison.

Fabula de cantico: Regina cœli.

Veterum Litania. Tertullianus. Prosper. Canon Moguntinus.

τρισάγιον. Litania.

De Missa Chrysostom. Leo Thusc.

Quod vero Missa Chrysostomi, in versione Leonis Thusci, inuocat Michaelem, Nicolaum & reliquos Sanctos, non satis idoneum & firmum argumentum est antiquitatis. Missam enim illā non à Chrysostomo conscriptam, sed sub eius nomine, diuersis temporibus, varijs additionibus consutam, vel inde constat, quod versio Leonis Thusci multum discrepat ab exemplari, quo Erasmus vsus est.

Ambrosius Pelargus.

Et Ambrosius Pelargus aliud exemplar habuit, cui affirmat, nec cum Thusci, nec cum Erasmi exemplari conuenisse. Et addit; Se Romæ adhuc aliud exemplar vidisse, quod ab omnibus illis variarit. Et extant apud Chrysostomum descriptiones, quales suo tempore vsitatę fuerint supplicationes in Liturgia, Homilia 26. in Matthæum, Homilia 18. in secundam ad Corinthios, In 2. caput prioris ad Timotheum, quæ cum supposititia illa Missa non consentiunt, & nihil habent de inuocatione Sanctorum. Consutam autem esse illam Missam, post Chrysostomi tempora, & hoc ostendit, quod inter Sanctos, qui ibi commemorātur, ipsius etiam Chrysostomi mentio fit. Hoc tamen commodi adferunt istæ rapsodiæ, quod

inde, adhibitis alijs veterum descriptionibus, colligi potest, quæ fuerit simpliciras & puritas primæ & veteris Litaniæ, & quomodo postea subinde nouę additiones accesserint, donec tandem ad inuocationem Sanctorum in ipsis Litanijs deuentum sit. Quæ obseruatio digna est diligenti consideratione.

Litania tempore. Chrysostomi.

Capita igitur petitionum, quæ in Litanijs Deo proponebantur, paulo ante commemorauimus. Et Chrysostomus in locis iam allegatis dicit fieri ab Ecclesia obsecrationes, & gratiarum actiones pro fidelibus: pro infidelibus, pro magistratibus, pro felicibus omnium successibus, pro amicis, pro cognatis, & pro inimicis etiam, pro vniuerso orbe: Pro præsentibus, pro absentibus, pro energumenis, Pro pœnitentibus, &c.

Forma Litaniarum.

Forma vero Litaniarum hæc fuit: Diaconus quadam ἐκφωνήσει cōceptis verbis populo preces præibat, commemorans petitionum capita: vt: Pro superna pace & salute animarum nostrarum. Pro prosperitate sanctarum Dei Ecclesiarum. Pro Clero & populo. Pro magistratibus. Pro pace totius mūdi. Pro hac regione & ciuitate. Pro temperie aeris, fertilitate & temporib. pacificis. Pro nauigantibus, viatoribus, ægrotantibus, laborantibus, captiuis, vt liberet nos à tribulatione periculi, & necessitate, Singulis vero petitionibus Diaconus addebat, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, Dominum supplices rogemus. Populus vero ad singula respondebat, κύριε ἐλέησον. Christe eleison. Hæc fuit prima & vetustissima forma Litaniæ, sicut & ex iis, quæ paulo ante diximus, colligitur.

Forma addita in Litaniis.

Additæ vero fuerunt postea & hæ formulæ ἐξάκουσον, Exaudi Domine, subueni, defende, serua, custodi nos Deus, tua gratia.

Item, Diem sanctum, pacificum, & sine peccatis à Domino postulamus. Præsta Domine remissionem peccatorum conducibilia animabus nostris: Pacem mundo, Christianum finem vitæ æternæ à Domino postulemus. Tribue Domine, &c. In his omnibus Deo, sicut Prosper loquitur, Ecclesia supplicauit.

Commemoratio Sanctorum admixta Litaniis.

Tandem sensim admisceri cœpit Litaniæ, non quidem statim inuocatio, sed tantum commemoratio Sanctorum, sicut aliquoties reperitur in Missa Chrysostomi hæc formula: Sanctissimæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, cum omnibus Sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo, Deo nostro commendemus.

Suffragia Sanctorum.

Ex commemoratione vero illa, deinde secuta sunt suffragia, vt vocant, & primo vt ita discerent: Precibus & supplicationibus Marię, & omnium Sanctorum, quorum memoriam celebramus, exaudi & respice nos. Inde hoc secutum est, quod postea duxerūt, Precibus Sanctorum tuorum miserere nostri. Intercessionibus Sanctorum tuorum, Saluator, salua nos. Item, confirma nos, dirige, custodi vitam nostram, stabili gressus nostros, precibus & supplicationibus Marię & omnium Sanctorum: Tandem extructa inde est directa inuocatio Sanctorum, quæ extat in versione Leonis Thusci. Maria Deo supplica, vt animas nostras saluet. Apostoli legatione fungimini apud Deum, vt peccatorum remissionem animabus nostris tribuat. Pater Nicolae fungere legatione apud Christum, Deum, vt animæ nostræ salutem consequantur. Martyres confessores, orate pro nobis, saluate animas nostras. Sancte Michael, rogamus te, vt tuis intercessionibus munias nos, vmbra alarum tuarum custodi nos, ad te clamamus, à periculis erue nos.

Tandem inuocatio Sanctorum insuta Litaniis.

Litania Cœnobii Corbeiensis ad Visurgim

Atque hoc modo ex commemoratione Sanctorum, deuentum tandem fuisse ad inuocationem, ostēdit etiam Litania Cœnobij Corbeiensis, vbi Sancti nominantur quidem, sed semper additur. Exaudi Christe. Item: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Illam Litaniam

quam ante triennium, in Cœnobio Corbeiæ nouæ, quæ sub Ludouico, ex veteri Galliæ Corbeia, tanquam Colonia ad Visurgim flumen deducta est, in vetusto Codice inueni, quia aliquid monere potest, hoc loco adscribam.

LITANIA EX VETVSTO CODICE COLLEGII Corbeiensis ad Visurgim descripta: videtur autem in vsu fuisse circa annum Domini 890. Fit enim in ea mentio Stephani Pontificis & Arnulphi Imperatoris.

Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat:
Exaudi Christe.
Stephano summo Pontifici Salus & vita:
Saluator mundi tu illum adiuua.
Sancte Petre. S. Paule. S. Andrea. S. Clemens. S. Sixte.
Exaudi Christe.
Arnulpho regi vita & victoria:
Redemptor mundi, tu illum adiuua.
S. Dei genitrix. S. Michael. S. Gabriel. S. Raphael. S. Ioannes.
Exaudi Christe.
Omnibus iudicibus & cuncto exercitui Francorum vita & victoria.
Saluator mundi, tu illos adiuua.
S. Maurici. S. Sebastiane. S. Martine. S. Ambrosi. S. Hieronyme.
Exaudi Christe.
Bononi Abbati & congregationi S. Stephani salus & vita.
Redemptor mundi tu illos adiuua.
S. Stephane. S. Vite. S. Dionysi. S. Blasi. S. Georgi.
Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

Rex Regum,
Rex noster,
Arma nostra inuictissima,
Spes nostra,
Fortitudo nostra,
Murus noster inexpugnabilis,
Gloria nostra,
Victoria nostra,
Liberatio & Redemptio nostra,
Defensio & exaltatio nostra,
Misericordia nostra,
Lux, via & vita nostra,
} Christus vincit.

Ipsi soli imperium, gloria & potestas, per immortalia secula seculorum,
Amen.
Ipsi soli honor, laus & iubilatio per infinita secula seculorum,
Amen.
Ipsi soli virtus, fortitudo & victoria per omnia secula seculorum,
Amen.
Christe exaudi nos.
Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.

Hactenus Litania Corbeiensis.

Beneficia Dei & Sed postquam in publicas Ecclesiæ preces admissa esset Gregoriana forma inuocationis Sanctorũ (S Maria ora pro nobis) sine fine & modo

postea

postea progressa est, vt omnia fernie, quæ Dei & Christi propria sunt, à Sanctis nominatim & publice peterentur. Nec opus est ex singulis Scriptoribus annotare. Supra enim descripsimus, quę sit forma inuocationis Sanctorum in Ecclesia Pontificia, vbi omnia illa comprehenduntur.

Christi sanctis adscripta.

Et quidem hoc ipso tempore Pontificij crassissima illa defendere non verētur. Garetius enim Canonicus edidit libellum de inuocatione Sanctorum, vbi citat & probat ex Michaele Syngelo. Sancte Dionysi, qui Iesum vniuerso mundo propitium reddis, cultoribus tuis Deum propitium reddere, & precibus compellare velis, &c.

Garetius.

Ex Theofredo Abbate citat. Sancti sunt inter Deum, & nos Mediatores positi, vt qui per nostra cum Pharisæo despicimur merita, per illorum intercessionem iustificemur cum publicano. Ibi Nicenus quidam dicit: Habes Tharasium intercessorem, defensorem, propugnatorem, & tuæ spei adimpletorem. Citat etiam ex Andrea quodam Cretensi: S. Maria placa Dominum pro communi figmento. Nam ex quo translata es è terra, te vniuersus mundus habet commune propitiatorium. Sicut & in prosa quadam canitur: O pia puerpera, pians scelera, iure matris impera redemptori. Sed talia plura supra annotauimus.

Sancti mediatores.
Nicenus.
Andreas Cretensis.

Et sane non habuerunt postrema illa tempora vel Epiphanios, vel Augustinos, qui superstitiones illas serio, & cum auctoritate reprimerent. Omnibus tamen temporibus fuerunt aliqui, qui vel contradixerunt, vel moderatius & rectius senserunt. Ita in Aula Caroli Magni Imperatoris, fuit Claudius quidam Hispanus presbyter, in explanandis lectionibus Euangeliorum celebris. Is Tauriensi Ecclesiæ præfectus sub Ludouico, cum adoratione imaginum etiam inuocationem Sanctorum reprehendit, sicut ex Ionæ Aurelianensis refutationibus manifestum est.

Inuocationi Sanctorum semper fuerunt qui reclamarent.
Claudius presbyter Caroli Magni.
Ionas Aurelianensis.

Hildebertus Turonensis circa annum Domini 1120. scribit contra quēdam, qui multos sibi socios adiunxerat, Augustini sentētiam defendendo, Sanctorum animas ignorare, quid in illa vita agatur, atq; ideo otiosas esse Litanias, quibus oramus, vt pro nobis orent Sancti, cum nec audiant nos, nec norint, quid agatur apud nos.

Hildebertus Turonensis.

Bernhardus etiam Sermone 66. in Cantica dicit, suo tempore quosdam irrisisse, quod Sanctorum suffragia in Litanijs postularentur.

Bernhardi tempore.

Postea inter sententiarios Alensis quæst. 92. dixit: Solum Deum adorandum & inuocandum, Sanctos magis se habere ex parte orantium, quasi coadiuuantes, quam illius, qui oratur.

Bonauentura in 3. sententia dicit: Cauendum esse, ne dum Mariæ matris excellētia ampliatur, filij gloria minuatur, & sic in illo mater prouocetur, quæ magis vult extolli filium, quam seipsam, vtpote creatorem creatura. Et ad obiectionem, quod honor matris referatur ad filium, respondet: Non omnem honorem, qui filio debetur matri tribuendum.

Alensis Bonauentura.

Sed quia non sigillatim omnia cōstituimus persequi, hæc ad institutā nostram obseruationem sufficere iudico. Tandem igitur historicam hāc considerationem, de origine, progressu & crasso excessu inuocationis Sanctorum, concludemus hac Cypriani sententia: Non videndum est, quid aliqui ante nos fecerint, sed quid Christus, qui ante omnes est, & fecerit & faciendum mandarit. Non enim vel consuetudinē, vel hominis cuiusq; errorem, sed Dei veritatem sequi iubemur. Addatur huc & laudata illa ab Augustino Cypriani sententia, ex epistola ad Pompeium. In compendio est apud religiosas mentes, & errorem deponere & inuenire veritatem. Nam si ad diuinæ traditionis caput & originem reuertamur, cessabit error human°. Si canalis aquæ, qui copiose prius, & largiter profluebat, subito deficiat, nonne ad fontem pergitur, vt illic defectionis ratio noscatur, vtrum, arescentibus venis, in capite siccauerit, an vero inte-

Cyprianus.

gra inde & plena procurrens, in medio itinere destiterit? Ita ergo suadet Cyprianus, nutantibus & vacillantibus disputatorum sententijs, ad originem Dominicam, & Euangelicam & Apostolicam traditionem, recurrendum, atque inde canalem in nostra tempora dirigendum. Intelligit autem traditionem scripturam, quia addit: ea esse facienda, quæ scripta sunt. Concludamus igitur Cypriani verbis: Si aut in Euangelio præcipitur, aut in Apostolorum epistolis & actibus continetur traditio inuocationis Sanctorum, obseruetur sane: Sin minus, meminerimus, quod Augustinus dicit, in Ecclesia non valere, Hæc ego dico, Hæc tu dicis, Hæc ille dicit: Sed hæc dicit Dominus. Deus Spiritu gratiæ & precum nos illuminet & gubernet, vt abiectis superstitionibus, solum ipsum in spiritu & veritate adoremus, & solum Domini nostri Iesu Christi nomen inuocemus. Quisquis enim inuocauerit nomen Domini saluus erit.

[T]raditio Cy[p]riano quid. Augusti[n]us.

10

INDEX

INDEX LOCORUM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVI IN HAC TERTIA PARTE EXAminis obiter allegantur & explicantur.

Numerus antecedens capita locorum sacræ Scripturæ: subsequentium prior paginas: posterior vero earundemmet versus indicat.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM, IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS OBSERVANDORVM.

Prior nota singulas paginas: posterior paginarum versus demonstrat.

fuit,

scepticus

Cœlibatus

Conradus

Dogmata

Euange-

P.

Persuasio

sunt

R.

S.

W.

Z.

INDEX TESTIMONIORVM EX PATRIBVS IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS ALLEGATORUM: vbi obseruandum, quod explicata ab illis certa Scripturæ loca, secundum horum ipsorum Indicem, quod omnia huc commode referri non potuerint, inquiri debeant.

Prior nota paginam: posterior paginæ versum designat.

FINIS.